

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b3135483x>

אלץ מעהר פאלען אוועק די אויפגאבען פון די אמאליגע טאטעס-גע-
 מיינשאפטען און זיי גופא צופאלען ביסלעכווייז.
 עם קומט אויף די צושיידונג פון קלאסען, רייכע און ארימע,
 האררען און קנעכט. אזוי פערשווינדעט ביסלעכווייז די אלטע אָר-
 גאניזאציען פון מענשען, וועלכע איז בעשטאנען פון משפחהגעמיינ-
 שאפטען, פון בלוטס-פערוואנדעטע. אויף דעם אָרט קומט אויף אַ
 געמיינשאפט פון שכנים, וואָס וואוינען צוזאמען אין איין אָרט, אלץ
 איינס צי קרובים צי פרעמדע; אַ געמיינשאפט וואס איז בעגריןדעט
 אויף דעם אונטערשיעד פון קלאסען; אַ געמיינשאפט וועלכע ווערט
 אָנגערופען דער שטאָט.

* * *

דאָס איז, זעהר בקיצור, א טייל פון דעם, וואָס די נייעסטע פאָר-
 שער האָבען אויסגעפונען, ווי די ענטוויקלונג איז צוגעגאנגען. ווי
 מען זעהט, איז דאָס אביסעל אנדערש ווי ענגעלס האָט דאָס געמאָהלען,
 נאָך מאָרגאָנ'ען. אָבער דאָך אַ סך דאָסזעלבע.
 די וויסענשאפט גיט אונז ניט קיין „אני מאמין'ס“, וואָס מען מוז
 זיי גלויבען. ספעציעל אזא יונגע וויסענשאפט, ווי דיעזער סאָרט
 פאָרשונגען, קען אונז בלויז געבען פאָרזיכטיגע השערות, און ווייטער
 זוכען און אַקערען און פאָרשען און זיך ניט אַבשטעלען אַ מינוט צו
 ענדערען פריהעריגע מיינונגען, אויב די פאָרשונג בעווייזט, אז אַנ-
 דערע מיינונגען זיינען מעהר וואַהרשיינליך.
 וואָס אזעלכע עהרליכע און גאון'ישע פאָרשער האָבען איינמאָל
 אויסגעפאָרשט, דאָס פערליערט שוין קיינמאָל ניט זיין ווערדע אין
 גאַנצען, אפילו ווען ווייטערע פאָרשונגען בריינגען אַרויס אנדערע
 געדאַנקען.

פעהלער-פערבעסערונג: — איבעראל, וואו עס שטעהט „פראמהריע“,
 דאַרף זיין פ ר א ס ר י ע, אַהן אַ ה'.

בייט ווערט אלץ מעהר און מעהר דעם מאן'ס ארבייט, און דערנאָך ווערט ער נאָך דער פּאַסטוף, דער שיף־פּאַהרער, דער סוחר. דאָן ווערט דער מאן דער הויפט־שפייזער און דערמיט פאלט אוועק דאָס מוטער־רעכט.

דאָן בעזיצט שוין דער מאן פערמעגען. ווען ער וויל אַ ווייב, געהט ער שוין ניט אָבדיענען פאַר איהר אין איהר מוטער־הויז, נאָר ער קויפט זי אָב ביי איהר טאָטעם און זי מוז גאָר געהן צו איהם און איהם דיענען. אין אָנפאַנג טהוען דאָס נאָר די רייכע און די מעכטיגע. די אָרימע בלייבען נאָך ביי דעם אלטען מנהג, צו געהן אָבדיענען פאַר אַ ווייב. אָבער ביסלעכווייז ווערט ביי אלעמען דער מנהג אַזוי ווי ביי די רייכע און מעכטיגע. די פרוי געהט וויעדער איבער אין דעם טאָטעם פון דעם מאן. די מאכט פון די מוטער־הערשונג ווערט גע־בראָכען. אַזוי ווי די פרוי ווערט געקויפט, ווערט זי דאָס אייגענטהום פון דעם מאן. פון איהר פריהערדיגען אייגענס, דאָס פעלד, ווערט זי פערשטויסען און אַריינגעטריבען אין הויז. און אויף די טהיר פון דעם הויז ווערט איצט אויפגעשריבען „והוא ימשול בה“ — ער זאָל געוועלטיגען איבער איהר.

אַזוי געהט דאָס מוטער־רעכט איבער אין פאָטער־רעכט. די פרוי פערליערט אלע רעכטע און דער מאן קריעגט זיי. זי געהט צו־דיק צו איהר אלטער אונטערטהעניגקייט און אַזוי ווערט איהר שיק־זאל בעזיעגעלט אויף טויזענדער יאָהרען.

דאָ פּאַנגט זיך אָן צו ענטוויקלען די „פּאַטריאַרכאַט־פּאַמיליע“, דאָס הייסט די פּאַמיליע אין וועלכער דער פאָטער — אָדער ריכ־טיגער, דער זידע — איז דער אויבער־האַרר — אַזוי ווי דאָס ווערט געשילדערט אין דעם לעבען פון די אידישע אבות אין חומש און ביי די רוימער פּאַרצייטענס און נאָך היינט ביי די כינעזער. אַזאַ פּאַ־מיליע בעשטעהט פון קינדער און אייניקלעך און אויף אור־אייניקלעך, מיט שנורען און איידעמס, און קנעכט און דיענסטען, און איבער אלע הערשט דער פּאַמיליע־פּאַטער, אָדער דער זידע, ווי אַ קייסער.

אַזאַ פּאַמיליע ארבייט אויס פאר'ן אייגענעם געברויך אלץ וואָס זי בעדאַרף.

וואָס מעהר דיעזע סאָרט פּאַמיליע געהמט שפיעלען די הויפט־ראָלע, און דער פאָטער רעגניערט איבער איהר אין יעדער בעציהונג,

צו די קינדער פון זיינע שוועסטערן. ווען ער וויל אז זיין געוועהר זאל זיין זוהן פון איהם ירשה'נען, מוז ער איהם דאָס שיינקען ביי זיין לעבען.

אזוי פיהרט עם זיך ביי די נאטור־מענשען פון פערשיעדענע וועלט־געגענדען, וועלכע שטעהען אויף אזא מדרגה פון ענטוויקלונג. ווי ווייט עם קען געהן ביי זיי די הערשונג פון די פרויען, קען מען זעהען פון דעם ביישפיעל פון די וויאנדאטען־אינדיאנער. ביי זיי זיינען די הויפט־הערשער איבער די טאָטעמס פיער אלטע פרויען וואָס ווערען אויסגעקליעבען פון די בעל־הבית'טעם איבער די הויז־געמיינשאפטען. דיעזע פיער פרויען קלייבען אויס דעם אָנגעזעהענ־סטען מאַן אַלס „סייטשעם“ (הויפטמאַן אין פריעדענסצייט) און די פיער פרויען פיהרען די גאַנצע הערשונג איבער דעם טאָטעם, צו־זאַמען מיט דעם סייטשעם. די וויאנדאטען האָבען עלף אַזעלכע טאָטעם־פערבאַנדען, וועלכע זיינען צוזאַמען געבונדען אין איין שבט. דער גאַנצער שבט האָט אַ שטאַם־הויפטמאַן, אַן „אַבער־סייטשעם“. איהם קלייבען אויס די עלף אונטער־סייטשעמס פון צווישען זיך, צו־זאַמענרעדענדיג זיך וועגען דעם מיט די פרויען־פאַרשטעהערניס. די אויבערהערשונג איבער דעם גאַנצען שטאַם פיהרט די פערזאַמלונג פון די אַלע פרויען־פאַרשטעהערניס און מענער סייטשעמס, אַלזאָ זיינען עם 44 פרויען און 11 מענער. די פרויען זיינען אַלזא אימער אַ גרוי־סע מאַיאָריטעט אין דעם העכסטען ראַטה. די עלף מענער זיינען אייגענטליך נאָר די אויספיהרער פון דעם ווילען פון די 44 פרויען. אזוי ווייט אָבער איז די פרויען־הערשונג ניט געגאַנגען איבעראַל, נאָר בלויז אין ערטער וואו די מענער האָבען זיך אין גאַנצען אי־בערגעגעבען צו יאַגד און קריעג.

ביי אזא צושטאַנד איז אַ פאמיליען־לעבען אזוי גוט ווי גאָר ניט דאָ. דער מאַן ווערט נאָר געדולדעט אַלס דיענער און ביישלע־פער פון דער פרוי. ווען ער געפעלט ניט מעהר דער פרוי אָדער איהרע קרובים, מאַכען זיי איהם זיך אַבצוטראָגען פון זייער הויז און ער האָט ניט קיין רעכט אַפילו זיינע קינדער מיטצונעהמען. ווערט ער אי־בערדריסיג פון זיין ווייב, הערט ער אויף צו קומען צו איהר.

* * *

אַן ענדערונג אין דעם פעהעלטניס קומט, ווען די פעלד־אַר־

ארבייט, צו בעזאָרגען געוויקסען, נאָר אַנשטאָט רייסען און קלייבען קרייטיכער, נעהמט זי זיך איצט צום אַקערען און זייען. אזוי ווי אָבער ביי די יאָגד, דעם מאַן'ס אַרבייט, כאַפט ער אַמאָל יאָ, אַמאָל ניט, וועהרענד פון דער פעלד אַרבייט קומט אימער עפעס אַרויס, דאַרום ווערט יעצט די פרוי די „עקרת הבית“, די הויפט־פּערזאָן גערקע.

דערצו קומט יעצט נאָך אַ זאָך: ביי די פעלד־אַרבייט ווערט די פרוי צוגעבונדען צום פּלאַץ. דער מאַן אָבער, ביי זיין יאָגד־אַרבייט, טרייבט זיך אַרום אין די וויסטע וועלדער. און ווען ער וויל הייראָט טהען, מוז ער יעצט זיך בעזעצען אין איהר הויז, ניט זי אין זיין הויז. דאַן קומט אויף דער מנהג, אז ווען אַ מאַן וויל אַ מיידעל, מוז ער פאַר איהר דיענען, אזוי ווי יעקב פאַר רחל'ען. ביי די האָרדע האָט דאַן אַ מיידעל מעהר ווערדע ווי אַ בחור, ווייל מען האָט פון איהר מעהר. דאַרום, ווען אַ בחור וויל אַרויסנעהמען אַ מיידעל פון אַ האָרדע פאַר זיך פאַר אַ ווייב, מוז ער זי קויפען און פאַר איהר טייער בעזאַהלען. מיט וואָס צו בעזאַהלען האָט מען נאָך ניט, אויף דיעזער שטופּע פון ענטוויקלונג. נו, מוז דער בחור ביי דער מיידעל'ס האָרדע דיענען פאַר איהר. און זי קען איהם האַלטען ביי זיך אַלס דיענער אזוי לאַנג ווי עס לאָזט זיך.

וואָס מעהר די מענער בעשעפטיגען זיך מיט כאַפען חיות אָדער פיהרען קריעג, אַלץ מעהר ווערען די פרויען די גאַנצע טהוערינס פון הויז־אַרבייט און די הויפט־פיהרער־ינס פון הויז. דאַן ווערען די באַד־בעס די הערשערינס איבער די טאָטעם־היזער און זייערע זיהן און אייניקלעך און פלימעניקעס זיינען ביי זיי אין די הייזער. ווען איינער פון זיי נעהמט אַ ווייב, בלייבט ער וואוינען אין דעם הויז פון זיין מוטער און שוועסטערן און זיין ווייב בלייבט אין איהר טאָטעם־הויז און דער מאַן קומט צו איהר בלויז אויף בעזוך, 'סרוב בינאַכט.

איבער זיינע קינדער האָט דער פאָטער דאַן גאָר ניט צו בעפעהלען, ווייל זיי געהערען ניט צו זיין טאָטעם און ניט צום הויז פון זיין פאַמיליע, נאָר צו זיין ווייב'ס. עס איז דעם פאָטער אפילו ניט ער־לויבט צו לערנען זיינע זיהן שיסען חיות און מענשען. דאָס בע־זאָרגען די מוטער'ס עלטערע ברודער. אויף קענען די קינדער ניט ירשה'נען פון פאָטער גאָר ניט. זיינע ביסלעך זאַכען פאַלען צו בירושה

דאָס וועלען מיר באלד זעהען. — אָבער קיין „מוטער־רעכט“ קען מען דאָס אויך ניט רופען, זאָגט קונאַוו, דען דאָס ניט דער מוטער ניט קיין שום בעזאָנדערע „רעכט“ און קיין כבוד. עס ווערט בלויז בעטראַכט אלס נויטווענדיג, אז ביי יעדען מענשען זאָל מען אייביג וויסען, פון וועלכען טאָטעם ער שטאַמט פון דער מוטערס צד. דאָרום רופט מען איהם מיט דעם טאָטעם־נאָמען פון זיין מוטער.

דאָס ווערט איינגעפיהרט דאָרום, כדי אז געשוועסטערקינדער פון דער מוטער'ס צד זאָלען זיך דערקענען אלס געשוועסטערקינדער און זאָלען וויסען, אז זיי טאָרען ניט הייראַטהען צוזאַמען, וואָס עס איז ביי דיעזע מענשען שטרענג פערבאָטען. געשוועסטערקינדער פון דעם פאָטער'ס צד קענען זיך דאָך סיי זוי סיי אלס געשוועסטערקינדער, ווייל זיי געהערען דאָך אלע צו דעם פאָטער'ס האָרדע. די מוטערס אָבער מוזען דאָך זיין (ביי עקסאָגאַמע פיהרונגען) פון פרעמדע האָר־דען, און וואו זייערע אייגענע טאָטעם־נעמען ווערען פערגעסען, וויי־סען דאָך זייערע קינדער שוין גאָר ניט ווער עס זיינען זייערע קרובים פון דער מוטער'ס צד. דאָרום, זאָגט קונאַוו, רופט מען, ביי אזעל־כע מענשען, די קינדער מיט דעם טאָטעם־נאָמען פון די מוטערס.

אָבער דאָס צייגט ניט, ווי געזאָגט, אויף קיינע פאָר־רעכטע פון דער פרוי. פערקעהרט, זאָגט קונאַוו, וואָס מעהר עקסאָגאַמיע עס ווערט איינגעפיהרט, אלץ מעהר מוז דער מאן זיך זוכען אַ ווייב פון ווייטע און פרעמדע האָרדען און אלץ מעהר מוז ער זיך אַ ווייב קויפען, און אלץ מעהר ווערט זי זיין אייגענטהום.

* * *

צו אַ העכערע מדרגה אין דער געזעלשאַפט קומט די פרוי ערשט, ווען עס קומט אויף פעלדאַרבייט. די ערשטע וואָס געהמט זיך צו דיעזע אַרבייט איז די פרוי. דערמיט הייבט זי אָן צו שפיעלען אַ וויכ־טיגע ראָלע. און דאן ערשט ענטשטעהט דאָס ווירקליך דאָס מ־ט ע ר - ר ע כ ט .

נאָך ווען די מענשען לעבען דערהויפּט פון כאַפען חיות און עסען זיי, ווערט די אַרבייט צוטיילט צווישען מאן און פרוי אזוי, אז דער מאן בעזאָרגט פלייש און די פרוי געוויקסען. ער געהט אַרויס כאַפען חיות און זי קלייבט וואָרצלען און קרייטיכער. ווען עס קומט אויף פעלד־אַרבייט, בלייבט אין אָנפאַנג די פרוי אויך ביי איהר

מיט פאטער-הערשונג. אבער ווען די פארשער האבען אויסגעפונען, אז ביי מענשען פון א ניעדעריגע שטופע לעבען מענער און פרויען אזוי, אז מען ווייסט ניט ווער דער פאטער איז, האט מען געמיינט, אז עס איז דאך די נאטירליכסטע זאך פון דער וועלט, אז ביי אזעלכע מענער שיען זאלען די קינדער זיך רעכענען נאך די מוטער, ווייל ווער די מוטער איז, ווייסט מען דאך זיכער. דער פאטער קען דאך ערשט גילטען אלס פאטער ווען עס פיהרט זיך שוין א שטרענגער פאמיליען-לעבען, וואו איין מאן איז דער פאמיליען-פאטער און ער בעהערשט שטרענג זיין ווייב אדער זיינע ווייבער. אבער די מוטער איז דאך אימער מוטער. און אזוי ווי ביי א סך ווילדע מענשען פיהרט זיך נאך היינט, אז קינדער רעכענען זיך נאך די מוטער, האט מען געמיינט אז עס איז נאטירליך, דאס פריהער איז ביי אלע מענשען אזוי גע-ווען, אלזא האט זיך דאס לעבען אָנגעפאנגען מיט „מוטער-רעכט“. און מען האט אָנגענומען, אז דאס האט בעדייטעט מעהר רעכט פון דער פרוי אין יעדער בעציהונג. יעצט אבער בעווייזען די נייע פארשער, אז דאס איז ניט ריכטיג.

אויף א ניעדעריגע שטופע פון ענטוויקלונג — זאגען זיי — איז איבערהויפט ניטאָ וועגען וואָס עס זאָל זיין אַ פראַגע צי האָט די מוטער מעהר „רעכט“ צי דער פאָטער. ווען עס פיהרט זיך שוין „עקסאָ-גאָמיע“ — אז אַ ווייב נעהמט מען נאָר דוקא פון אַ פֿרעמדע האַרדע און פון אַ פֿרעמדען טאָטעם — דאָן הייבט זיך אָן אַ פראַגע, צו וועמעם טאָטעם געהערען די קינדער, צום טאָטענס אָדער צו דער מאַמעס? אָבער פון אָנפאַנג איז דאָס אויף קיין פראַגע ניט. דען כמעט איבעראַל פיהרט זיך דאָן אין אָנפאַנג, אז די ווייב געהט אי-בער אין די האַרדע פון איהר מאַן, אלזאָ, געהערען די קינדער צו די האַרדע, אין וועלכע זיי ווערען געבוירען און ממילא אויף צו דעם טאָטעם פון דיעזע האַרדע, — די פון זייער פֿאָטער, אזוי איז אין אָנפאַנג. קיין מוטער-רעכט איז דאָס געוויס ניט. אָבער פאָטער-רעכט קען מען דאָס אויף ניט רופען, דען דאָס קינד „געהערט“ דאָ ניט צום פאָטער, נאָר צו די האַרדע, אין וועלכע ער ווערט געבוירען. ערשט שפעטער, דורך ווייטערער ענטוויקלונג, ווערט ביי פיעלע ווילדע שבטים איינגעפיהרט (צי ביי אלע, קען מען ניט וויסען), אז די קינדער טראָגען דעם טאָטעם-נאָמען פון די מוטער. — פאַר וואָס?

זעהר א סך מענשען-סאָרטען איז אמאָל אזוי געווען. דאָס ציינען פיעלע פאקטען.

* * *

וואָס הייסט אן אלטערס-קלאַס ? ווי אזוי געהט א מענש איבער פון איין אלטערס קלאַס אין די אנדערע ? און ווען געהט ער איבער ? אָט איז א ביישפיעל דערויף, ווי עס פיהרט זיך ביי די מאראי-מענשען אין קילימאנדשארף :

איין מאָל אין פיער יאָהר ווערט געמאכט א גרויסע צערעמאָניע, ביי וועלכע די אינגלעך, וואָס זיינען שוין פעהיג אריינגענומען צו ווערען צווישען די מענער, ווערען אריינגענומען, דורך דעם וואָס מען איז זיי מל. ווען דערלעבט א אינגעל דאָס רעכט אריינגענומען צו ווערען צווישען די מענער ? דאָס ווענדעט זיך ווי גרויס ער איז גע-וואַקסען און ווי שטארק ער איז. א שטארקער און גרויסגעוויקסיגער ווערט שוין גע'מל'ט צו 13 אָדער 14 יאָהר ; א שוואַכער און קליי-נער ערשט צו 17 אדער 18 יאָהר. דער וואָס דערלעבט צוויי אזעלכע צייטען פון בעשניידונג-צערעמאָניעס, קומט אריין אין א נייעם אל-טערס-קלאַס. ווער עס האָט דערלעבט אַכט אזעלכע צייטען, דער געהט שוין איבער צו די „אלטע“, צו די „זיידעס“. אַכט אזעלכע צייטען בעטרעפען 30 יאָהר. אזוי ווי די מילה קומט פאָר צו 13 ביז 18 יאָהר, ווערט א מענש פעררעכענט פאָר איינעם פון די „זיידעס“ צו 43 ביז 48 יאָהר.

* * *

אויף די מיינונג, אז אין אַנפאַנג איז געווען „מוטער-רעכט“, דאָס הייסט, אז קינדער האָבען זיך גערעכענט נאָך די מוטער און ניט נאָכ'ן פאָטער, און אז דאָס האָט בעדייטעט דאָס די פרוי האָט גע-האַט מעהר רעכט און האָט געשפיעלט א העכערע ראָלע ווי דער מאן אין יעדער בעציהונג — אויף דיעזע מיינונג ערקלערען די נייערע פאָרשער פאָר ניט-ריכטיג. קונאָוו איז געווען דער ערשטער וואָס האָט אויפגעקוזאם געמאכט אויף די בעווייזע, אז דאָס איז א טעות ; און מיללער-ליער האָט אויף דיזעלבע מיינונג.

ווי מיר האָבען געזעהען אין ענגעלס'עם ווערק, האָט מען גאָר פריהער געמיינט, אז זייט מענשען עקזיסטירען איז ביי זיי געווען איינגעפיהרט א פאמיליען-לעבען מיט „פאטריאַרכאַט“, דאָס הייסט

* * *

אזא „טאָטעם“ פון די ווילדע רופט מאָרגאן אָן „א גענאס“. דאָס הייסט, אז ער נעהמט אָן, אז דאָס איז אזא משפחה־פערבאָנר ווי די גענאס איז געווען פארצייטענאס ביי די רוימער. און, ווי מיר האָבען געזעהען, דענקט מאָרגאן, אז די סאָרט הויזגעזינט פון די ווילדע אין האַוואַאי, די הויזגעזינט וואָס זיי רופען „פונאַלואַ“, איז נאָר די סאַמע ערשטע פאָרמע פון דיעזע טאָטעמס, אָדער גענטעס. דאָס שטימט ניט מיט די פאָקטען, וואָס מיר האָבען דאָ בעשריעבען. דיעזע פאָקטען צייגען, אז די טאָטעמס קומען נ י ט אַרויס פון גרופען מענ־שען וואָס האָבען פריהער געלעבט צוזאַמען אין איין הויזגעזינט. אַ פונאַלואַ־גרופע בעשטעהט געוועהנליך פון פיער ביז צעהן פאָר פּעלקער וואָס וואוינען צוזאַמען. מען געפינט אזעלכע צוזאַמען־וואוי־נענדע גרופען נאָך ביי אזעלכע ווילדע, ביי וועלכע עס איז חוץ דעם שוין דאָ טאָטעמס אויך. אלזאָ, קומען די טאָטעמס ניט אַרויס פון די פונאַלואַ־גרופען. אין דיעזען פונקט, אלזאָ, זיינען מאָרגאן'ס און ענגעלס'עס געדאַנקען ניט ריכטיג. אַ טאָטעם איז ניט אַ גרויס־אויסגעוואַקסענע (דורך פערמערהונג) און צושיידעטע פונאַלואַ־גרופע, נאָר פערקעהרט, אַ טאָטעם איז אַ פּעראייניגונג פון בעזונדערע האָרדען. דאָס שטעלט פאָר די ענטוויקלונג פון דער פאַמיליע אַנדערש ווי מאָרגאן און ענגעלס שטעלען פאָר.

* * *

ווען עס קומט אזוי ווייט אין דער ענטוויקלונג, אז מענער מוזען נעהמען ווייבער נאָר דוקא פון פּרעמדע טאָטעמס, מוזען די ווייבער אָבער זיין דורכאויס פון דיזעלבע אלטערס קלאַס ווי די מענער. ווען אַ מאַן וויל זיך צוזאַמענקומען מיט אַ פרוי, מוז ער פריהער אויסגע־פינען ביידע זאַכען: ערשטענאס, אויב זי איז פון אַן אַנדערען טאָטעם ווי ער — אויב זי טראָגט, הייסט עס, אַן אַנדערען סאָטעם־נאָמען; און צווייטענאס, אויב זי איז פון דערזעלבער אלטערס־קלאַס ווי ער. ווען ניט, טאָר ער זי ניט אָנריהרען. ניט אלע מאַל איז אזוי געווען און עס בלייבט אויך ניט אזוי אייביג. ווילדע פון אַ נאַנץ ניעדעריגע שטופע ווייסען איבערהויפט ניט ווי אַלט זיי זיינען. און ביי ווייטערע ענטוויקלונג, הערט אויף דיעזער מנהג ביי אַ טייל פון זיי. אָבער ביי

א טאָטעס־נאָמען איז דאָס רוב — ווי געזאָגט — דער נאָמען פון א חיה, וואָס געפינט זיך אין דעם געגענד וואו די מענשען פון דעם טאָטעס וואוינען. עס טרעפּען זיך אויך אנדערע טאָטעס־נעמען, ווי: „רעגען־פריינד“, „זאָננענגלאַנץ“, „ווייס־געפּאַרבטע“ און אזוי ווייטער. און יעדער מענש, סיי מאַן סיי פרוי, בלייבט אייביג טראָגען אויף זיך דעם טאָטעס נאָמען אונפּערענדערט, הויך דעם אייגענעם נאָמען און דעם האָרדען־נאָמען, וועלכע ווערען צייטענווייז געענדערט. עס געהען אוועק הונדערטער יאָהרען. עס ווערט פּערגעסען, פון וואָנען צו די מענשען האָט זיך גענומען דער טאָטעס־נאָמען „בערען“ און צו יענע „האָזען“. מאָהלט זיך די פּאַנטאַזיע אויס אַלערליי מעשה'לעך וועגען דעם. ס'רוב שטעלען זיי זיך פאַר, אז אלע מענשען, וואס טראָגען דעם טאָטעס־נאָמען „האָז“ קומען אַרויס פון אַ האָז. זייער ערשטער פאָטער איז געווען אין די געשטאַלט פון אַ האָז. דאן ווערט ביי זיי אַ האָז קודש קדשים, א מין נאָט. אויך גלויבען זיי אָפט, אז די נשמות פון זייערע עלטערן ווערען מגולגל אין די האָז. דאַרום איז ביי זיי אַ נרויסע זינד אַ האָז צו טויטען. מיר געהמען דאָס אַ האָז פאַר ביישפּיעל. אויב זייער טאָטעס־נאָמען איז „ציעג“, איז דאָס זעלבע מיט דער ציעג.

דאָס זיינען אַלץ פאַקטען. אזוי פיהרט זיך ווירקליך כמעט ביי אלע ווילדע מענשען אין אלע עקען וועלט. און עהנליך איז עס אויך צוגעגאנגען ביי די ערשטע „אבות אבותינו“ פון א סך היינטיגע צייט ווילזירטע פעלקער, ווי מען געפינט שפורען דערפון אין זעהר אַלטע שריפטען.

אַלזאָ, אַ טאָטעס איז אין אַנפאַנג ניט מעהר ווי א שותפות'ער נאָמען פון אייניגע האָרדען. זיי זיינען ניט צוזאַמען קיין פּער־אייניגטע געזעלשאַפט. זיי האָבען ניט מעהר בשותפות ווי דעם טאָטעס־נאָמען און זייער פּערבאָט, דאָס זיי טאָרען זיך ניט פאַרען צווישען זיך. ווען אַ מאַן ווערט ערגעץ פּערוואַלגערט, מעג זיין ווער ווייסט ווי ווייט, צו אַ ווילד־פּרעמדען סאָרט מענשען און ער כאַפט אָדער קויפט ביי זיי א פרוי, און ער געפינט אויס, אז זי טראָגט דעם אייגענעם טאָטעס־נאָמען וואָס ער, טאָר ער זי שוין ניט אַנריהרען. פון אויספאַרשען אויב זי שטאַמט ווירקליך פון איין טאָטעס מיט איהם איז קיין רייד ניט.

מענשען איבערגעהן פון איין הארדע צו די אנדערע, ווייל ביי זיי טרעפט אז א פרוי אנטלויפט פון איהר מאן און פון איהר הארדע אין א פרעמדע הארדע אריין; און נאך עפטער טרעפט, אז מען גנב'עט און מען רויבט און מען כאפט ווייבער פון פיינדליכע הארדען. טיילמאל אויף נאך פון בעפריינדעטע. ווען אזא פרוי געהט איבער פון איין הארדע אין די אנדערע, פערליערט זי איהר פריהערדיגען הארדען-נאמען. מאגן בע מאל גיט מען איהר אליין אויף אן אנדערען אייגענעם נאמען, אין די נייע הארדע. נאכמעהר, אפילו ווען מען בלייבט אין די אייגענע הארדע ענדערט מען אויף אמאל דעם נאמען ביי דיעזע מענשען, ווי שוין אויבען געזאגט: ווען מען געהט אריבער אין א העכערע אלטערס-קלאס קריעגט מען א נייעם נאמען. אויף ווען איינער אין די הארדע שטארבט, ענדערט מען אין דער נאנצער הארדע אלע נעמען וואס זיי נען גלייך צו דעם נאמען פון דעם טויטען. דארום וואלט ניט מעגליך געווען אבצוהיטען דעם פערבאט ניט צו האבען קיין געשלעכטס-פער-קעהר מיט א פרוי פון דעם אייגענעם טאטעם. דען דורך די ענדערונג-גען פון דער פרוי'ס נאמען, ווען זי קומט אריין אין א נייע הארדע, וואלט מיט דער צייט פארגעסען געווארען פון וועלכען טאטעם זי קומט ארויס און א מאן פון איהר אייגענעם טאטעם וואלט געקענט אמאל קומען זי כאפען, קויפען, גנב'ענען אדער איינטוישען ביי דער ווייטער הארדע, צו וועלכע זי איז פערווארפען געווארען. ביי איהר אייגענעם הארדען-נאמען רופט מען זי דאן שוין ניט. דער הארדען-נאמען דריקט אויס א ווירקליכע אייגענשאפט פון די מענשען פון דער הארדע און פון זייערע אומשטענדען. למשל, ווען מען רופט א הארדע „די בערגלייט“, הייסט דאס די מענשען וואס וואוינען אין די בערג. א פרוי וואס וואוינט שוין ניט מעהר מיט זיי צוזאמען אין די בערג, וועט מען ניט רופען „בערגלייטיכע“. און אזוי אויך מיט אנדערע הארדען-נעמען.

אלזא, וואלט ניט מעגליך געווען אויסצוהיטען זיך, אז מענער און פרויען פון איין טאטעם זאלען זיך ניט אמאל פארען, — וואס עס איז — ווי געזאגט — ביי די דאזיגע מענשען זעהר א גרויסע זינד. דערפון איז דאס געקומען, וואס עס איז ביי זיי איינגעפיהרט געווארען, אז יעדער מענש, מאן און פרוי, טראגט אייביג זיין אדער איהר טאטעם נאמען, פון וועלכען טאטעם זיי קומען ארויס.

צעלנעם מענשען רופט מען ניט יענעם ווען מען רעדט צו איהם, נאָר בלויז ווען אנדערע רעדען ווען ער איז איהם, און דוקא ווען ער איז ניטאָ דערביי. צו דערמאָנען איינעם ביי זיין אייגענעם נאָמען, ווען ער איז דאָ דערביי איז אַ גרויסע בעלידיגונג. ווען מען וויל רעדען וועגען אַ דריטען, וואָס ער איז דערביי, רופט מען איהם לויט נאָך דעם אלטערס קלאַס, צו וועלכען ער געהערט. מען זאָגט, למשל, „אונזער יונגער ברודער“, אָדער „אונזער עלטערער ברודער“, אָדער „אונזער פאָטער“, און מען צייגט אָן אויף איהם.

חויז דעם אייגענעם נאָמען פון דעם איינצעלנעם מענשען, האָט וועדער די גאנצע האָרדע אויף אן אייגענעם נאָמען. די האָרדע רופט מען אויף לויט נאָך אן אייגענשאַפט איהרע, למשל „די קליין-נעזיגע“, „די שוואַרץ-אויגיגע“; אָדער „די שטאַמעלדיגע“ (ווען אין זייער אויס-שפראַך הערט זיך פאַר פרעמדע ווי אַ מין שטאַמלען); אָדער „די באַרגלייט“, „די טהאַל-מענשען“, „די שווימער“, א. ז. וו.

און ווען מען רעדט פון אַ מענשען (וואָס איז ניטאָ דערביי) דער-מאָגט מען אַי זיין אייגענעם נאָמען, אַי זיין האָרדען נאָמען. למשל, „פעט-בויך פון די באַרג לייט“; „קורצפוס פון די קלייננעזיגע“; „פלאַקסקאַפּ פון די שטאַמעלדיגע“.

מיט דער צייט אָבער ווערען די אַלטע נעמען אויף ניט גענוג רען ווי מיר האָבען געזעהען, ענטוויקעלט זיך אַלץ מעהר און מעהר דער מנהג, אַז מענער און פרויען פון איין האָרדע טאָרען ניט חתונה האָבען צוזאַמען. דערנאָך פערברייט זיך דערזעלבער פערבאָט אויף צוויי שכנות-האָרדען; דערנאָך אויף מעהרערע. די אַלע האָרדען צו-זאַמען, וועלכע בעטראַכטען זיך שוין אַלס איין משפּחה, וואָס אין זיי גופא טאָרען זיך די מענער מיט די פרויען ניט „נעהמען“, מוזען שוין האָבען איין נאָמען פאַר זיי אַלע. ווי געזאָגט, רופען מיר אַזאַ פער-בינדונג פון האָרדען „אַ טאָטעם“. אַזאַ טאָטעם מוז האָבען אַ טאָטעם-נאָמען און יעדער מאַן אָדער פרוי פון דעם טאָטעם מוז טראָגען, חויז דעם אייגענעם נאָמען און דעם נאָמען פון די אייגענע האָרדע, אויף זייער טאָטעם-נאָמען. ווייל אַז ניט, וואָלטען זיי ניט אַלע מאָל גע-וואוסט פון וועלכען טאָטעם אַ פרוי איז און זיי וואָלטען ניט געקענט אָבטיטען דעם שטרענגען פערבאָט, אַז מענער און פרויען פון דעם איי-גענעם טאָטעם זאָלען זיך ניט „נעהמען“. דען אַ פרוי קען ביי דיזעזע

אייניגונג פון שטאמען האָט זיך גערופען אין רוים פארצייטענס.
 אזא פּעראיין פון שטאמען האָט געמוזט אָננעהמען אַ נאָמען,
 כדי אז די מענער און ווייבער פון אזא שטאמען־פּעראיין זאָלען זיך
 דערקענען אלס „שוועסטער און ברידער“ און זאָלען ניט זינדיגען צו-
 זאַמען — וואָס עס איז ביי זיי זעהר שטרענג. זייענדיג ס'רוב יעגער,
 וואָס האָבען צו טהאָן מיט חיות, פלעגען זיי זייער שטאַמען־פּערבאַנד
 געבען דעם נאָמען פון אַ געוויסע חיה; אָדער אויף פון אַ געוויקס.
 (עהנליך דערצו זיינען אונזערע פאַמיליען־נעמען נאָך חיות און געוויק-
 סען: הירשענזאָהן, בערענפעלד, רויזענשטאַק, עפעלבוים, מאַנדעל-
 שטאַם א. ז. וו.) אזא פּערבאַנד פון שבטים, וואָס האָבען צוזאַמען
 זיך גערופען מיט דעם נאָמען פון איין חיה אָדער פּלאַנצונג, רופט מען
 אַ „טאַטעם־פּערבאַנד“; אזא חיה אָדער געוויקס רופט מען „טאַטעם“.
 קונאַוו ערקלערט אויף זעהר אַן אינטערעסאַנטען אופן ווי אזוי
 דאָס האָט זיך ענטוויקעלט, נאָך זיין מיינונג. ער צייגט, אז אין אַנ-
 פאַנג האָבען איינצעלנע מענשען גאָר קיין נעמען ניט. מען רופט יע-
 דען מיט אַ „צו־נאָמען“ (צונעמעניש), לויט זיינע אַן אייגענשאַפט.
 למשל: „דער דיקער“, „דער שוואַרצער“, „דער קורצפיסיגער“, „דער
 שפּרינגער“, „דער שנעל־לויפער“. אזעלכע צו־נעמען האָט מען זיי
 נאַטירליך ערשט געגעבען ווען זיי זיינען שוין געווען דערוואַקסען און
 עס האָבען זיך אַרויסגעוועזען אזעלכע אייגענשאַפטען ביי זיי. שפּע-
 טער ווערט איינגעפיהרט צו געבען קינדער אויף אַ נאָמען, ס'רוב אָבער
 ערשט נאָך דעם ווי זיי הערען אויף צו זיינען. אזוי איז עס נאָך היינט
 ביי א טייל ווילדע אין אויסטראַליען: זייגענדיגע קינדער האָבען נאָך
 ניט קיין נעמען.

אָבער אַ מענש בלייבט ביי זיי ניט דעם גאַנצען לעבען ביי זיין
 קינדערשען נאָמען. ביי די צערעמאָניע פון אַריינגעפיהרט ווערען צוויי-
 שען די דערוואַקסענע, קריעגט ער אַ נייעם נאָמען. נאָך שפּעטער, ווען
 ער געהט אַריבער צווישען די אַלטע, קריעגט ער אַפּט וויעדער אַ נייעם
 נאָמען. ביי א טייל ווילדע אין אויסטראַליען קריעגט דער מאַן נאָך
 אַ נייעם נאָמען ווען ער ווערט אַ טאַטע. אַפּט איז עס נאָך דעם נאָ-
 מען פון קינד: ווען דאָס קינד רופט מען, למשל, וואָלענער קאַפּ, רופט
 מען דעם פּאָטער „דעם וואָלענעם קאַפּ'ס טאַטע“.

און עס איז מערקווירדיג, אז מיט אזא נאָמען פון דעם איינ-

לעבען אין פיינדשאפט און קריגעריי איינע מיט די אנדערע און רוי-
בען און כאפען ווייבער איינע ביי די אנדערע. דאן געפינט מען ביי
זיי אנדערע שבטים, וואָס לעבען שוין פריעדליכער מיט אנאנדער.
זיי האָבען אפילו אויף נאָך גענוג מחלוקות איינע מיט די אנדערע,
אַבער זיי פערגלייכען זיך שוין עפטער בשלום. דאן געפינט מען שוין
נאָך מעהר פריעדליכע שבטים, וועלכע פערבעטען שוין איינע די אַנ-
דערע צו די פארדעם, וואָס זיי מאַכען מיט די אינגלעך, ווען זיי ווע-
רען דערוואַקסען און „מען פיהרט זיי איין“ צווישען די „גרויסע“.
אויף קומען זיי זיך שוין צוזאַמען צו זייערע „טענץ“, וואָס זיי האָבען
ס'רוב נאָך די גרויסע רעגען-צייט. אנדערע האָרדען וויערער זיינען
דאָ, וואָס זיינען שוין נאָך מעהר פּעראייניגט און געהן שוין ארויס
כשותפות אויף יאָגד. און נאָך ווייטער טרעפט מען שוין שבטים,
וואָס קומען זיך צוזאַמען אויף „סעודות“, ווען געוויסע פרוכטען דאָר-
טיגע ווערען צייטיג. דערביי שליסען זיי פערבינדונגען צו געהן צו-
זאַמען אין מלחמה מיט אנדערע שבטים. דיעזע פּעראייניגטע שטאַ-
מען זיינען זיך אלץ מעהר „מתחתן“ מיט אנאנדער, ביז דערפון ענט-
וויקעלט זיך א גרויסער פערבאַנד פון דריי, פיער, פינף האָרדען.

און ווען עס געהט אזוי אוועק א לאנגע צייט, אפשר הונדערטער
יאָהרען, און אזעלכע פּעראייניגטע שכנים-האָרדען זיינען זיך אלץ
מתחתן, די מענער פון איינע מיט די ווייבער פון די אנדערע, ווערט
שוין ביי זיי איינגערעדט, אז זיי זיינען שוין צו נאָהענטע קרובים,
שוין אזוי גוט ווי איין האָרדע, און עס איז שוין אויף א „זינד“, אז
די מענער מיט די ווייבער פון די דאָזיגע פּעראייניגונג פון האָרדען
זאָלען זיך געשלעכטליך פּעראייניגען. זיי דריקען זיך אויס, אז זיי
זיינען פון „צו גלייכען פלייש“, דעריבער טאָרען זיי ניט זיין קיין
מאן און ווייב. אזוי ענטוויקעלט זיך מיט דער צייט דער מנהג, אז
אויף אין אזא גאַנצען פערבאַנד פון מעהרערע האָרדען טאָרען די
מענער מיט די ווייבער ניט האָבען קיין געשלעכטליכען פערקעהר.
דורך דעם ווערט ביי זיי א געדאַנק, אז די אלע פּעראייניגטע שטאַמען
זיינען „איין פלייש“ און קומען ארויס פון איין „ערשטען טאַמען“,
פון איין „גייסט“, אָדער גאָט. אזא פערבינדונג פון אייניגע האָרדען
ווערט דערנאָך איין „טאַטעם“. דאָס איז עס די פּעראייניגונג, וואָס
מאָרגאן האָט א נאָמען געגעבען „גענס“, לויט ווי אן עהנליכע פער-

יענע ניט, אלס אַבצאַהלונג פאַר דעם רויב. דערפון איז מען מיט דער צייט געקומען צו דעם געדאַנק, אז איידער רויבען און זיך כסדר דאַרפֿען אַרומרייסען, איז גלייכער באלד פון אָנהייב בייטען זיך — געבען יענע וואָס מען האָט אַליין איבריג און וואס יענע קענען ניט מאַכען און קריעגען דערפאַר, אין אויסטויש, וואָס יענע קענען מאַכען און וואס זיי האָבען איבריג. אזוי איז ענשטאַנען מיט דער צייט אויסטויש, בייט-האַנדעל, אין זאַכען. און דאָס זעלבע האָט מען שפּע-טער געטהאָן מיט מיידלעך.

דיעזער אויסטויש פון מיידלעך צווישען שטאַם און שטאַם האָט געפיהרט צו אַ גרויסען געזעלשאַפֿטליכען פאַרטשריט: דורך דעם, געמליך, האָבען זיך מיט דער צייט אָנגעזונדערטע שטאַמען, אָדער האָרדען צונויפגעבונדען אין גרעסערע פּעראַייניגונגען, וואָס זויערען מיט דער צייט גאַנצע פעלקער.

דען די איינציגע עלטסטע פּערבינדונג צווישען מענשען אין גע-זעלשאַפֿט איז די צובינדונג פון בלוט, די בלוט-פּערוואַנדטשאַפֿט. די האָרדע, דער שבט, איז בעשטאַנען פון בלוט-פּערוואַנדעטע. אָבער זוען צוויי שבטים האָבען אַ צייט לאַנג זיך משדך געווען, בייטענדיג זיך מיט זייערע מיידלעך, זיינען זיי דאָך מיט דער צייט געוואָרען אַלץ מעהר און מעהר „מחותנים“ און בלוט-פּערוואַנדעטע קרובים; האָט דאָס געפיהרט צו אַ פּעראַייניגונג פון בעזונדערע האָרדען אין גרעסערע געזעלשאַפֿטען. די האָרדען, וואָס זיינען געווען „מחותנים“ איינע מיט די אַנדערע, האָבען זיך שוין אויך פּעראַייניגט צו זיין איינס, יד אחת, אין מלחמות מיט אַנדערע שטאַמען. דערפון איז מיט דער צייט אַרויסגעקומען, אז עס האָבען זיך אַלץ מעהר ענטווי-קעלט אַזעלכע גרויסע געזעלשאַפֿטען, אַזעלכע פּעראַייניגונגען פון האָרדען אָדער שטאַמען. ווייל איינצעלנע האָרדען, וואו עס זיינען נאָך געווען אַזעלכע, זיינען געווען אַ סך שוואַכער ווי די פּעראַייניגטע און זיי זיינען דאָרום גיכער פּערטיליגט געוואָרען אין די מלחמות.

אזוי שטעלט פאַר מיללער-ליער די ערשטע געזעלשאַפֿטליכע ענטוויקלונג. און קונאַוו, וועלכער איז גוט בעקאַנט מיט דעם לעבען פון די ווילדע אין אויסטראַליען, זאָגט דערצו, אז ביי דייעזע מענשען קען מען נאָך היינט צוזעהען, ווי דאָס געזעלשאַפֿטליכע לעבען ענט-וויקעלט זיך אזוי. מען געפינט ביי זיי נאָך אַזעלכע האָרדען, וועלכע

איינע די אנדערע, בייטען זיי זיך מיט די מיידלעך: איינער פון איין שבת גיט אוועק א „שוועסטער“ פאר א ווייב צו איינעם פון אן אנדער שבת, דערפאר גיט איהם יענער זיינע א „שוועסטער“ פאר א ווייב.

איז די מיידעל פון איין צד ווייניגער „ווערטה“ ווי די מיידעל פון אנדערען צד, לויט ווי עם קומט ביי זיי אויס, מוז דער, וואס האט די „ביליגערע“ שוועסטער, „צוצאהלען“ מיט עטליכע פעלכלעך פון חיות, מיט עטליכע ווערקצייגען פון שטיין, עטליכע שפיעזען און אזוי ווייטער. מיט דער צייט, ווען מען ווערט „רייכער“, קומט דערפון ארויס א מנהג, אז מען קויפט אין גאנצען א ווייב ביי א פרעמדען שטאם: מען בעצאהלט פאר איהר מיט א קוה, אייניגע קעלבלעך, אדער מיט וואס עם איז. (אויך פאר אבארבייטען ביי איהר שטאם, ווי יעקב האט געארבייט 7 יאהר ביי לבן'ען פאר זיין טאכטער).

אט ווי מיללער-ליער ערקלערט דיעזע ענטוויקלונג זעהר ריכטיג: דער ערשטער שריט, צו וועלכען עם פיהרט די עקסאגאמיע, איז פרויען-רויב. אבער דאס קען ניט עקזיסטירען אייביג. ניט אלע טאל קען מען רויבען א מיידעל פון א פרעמדען שטאם. אפט איז עם א סכנה, מען קען זיך א פינסטער יאהר אויסריכטען דערביי פון איהרע ברידער. און אז עם געראטה, בלייבט אויך א שנאה צווישען די צוויי שטאמען און עם ווערט צווישען זיי אן אייביגע בלוטיגע מחלוקות. אויסערדעם, קען יענער שטאם אבצאהלען און וויעדער קוד מען גנב'ענען די מיידלעך פון דעם שטאם. דעריבער איז נא-טירליך, אז עם זאל צווישען שכנים-שטאמען מיט דער צייט קומען צו פריעדליכע אבמאכונגען, אז זיי זאלען זיך בייטען מיט זייערע מיידלעך.

וואהרשיינליך האבען זיי שוין וועגען אנדערע אייגענטהום פריהער געהאט אבנעמאכט אזוי. מיט אייגענטהום איז מסתמא אויך צוגעגאנגען אזא פארטשריט: פריהער, ווען איין שבת האט גע-האט עפעס, וואס דער אנדערער האט ניט געקענט אליין מאכען אדער קריעגען — למשל פייערשטיין — פלעגען זיי עם אוועק'גנב'ענען. מיט דער צייט, ווען מען איז שוין מיד געווארען צו מוזען כסדר מורא האבען פאר די ראכע פון דעם בערויבטען שטאם, האט מען געכאטען דעם שכן-שטאם אנדערע זאכען, וואס די וויעדער האבען געהאט און

געקוקט אויף דעם און האָבען דוקא זיך געפּאַרט נאָר אין אייגענעם
שבת ?

אמת, עס איז אַ פּאַקט, אַז ווילדע גלויבען, אַז עקסאַנאַמיע איז
ביי זיי אַ געבאָט פון זייערע אבות, אָדער פון זייערע געטער; אַז
לויט דעם געבאָט איז זינדיג פאַר מענער און ווייבער פון איין שטאַם
צו האָבען געשלעכטס־פּערקעהר צוזאַמען און אַז אויב מען טהוט דאָס,
ווערט מען געשטראַפּט, אַז קינדער ווערען געבוירען שוואַך און שטאַר-
בען יונגערהייט. אָבער ניט דער דאָזיגער גלויבען האָט דאָס גע-
מאַכט זייער עקסאַנאַמיע, נאָר פּערקעהרט, דאָס קומט ערשט אַרויס
פון דעם מנהג פון עקסאַנאַמיע: ווען אַ סאָרט ווילדע האָבען זיך אַ
לאַנגע צייט געפיהרט עקסאַנאַמיש, — ווען זיי האָבען נאָר זיך גע-
פּאַרט מיט פּרעמדע, ניט פון אייגענעם שטאַם, — און עס איז גע-
וואָרען ביי זיי אַ שטאַרקער מנהג, און עס איז געווען פּערגעסען, פון
וואַנען דאָס האָט זיך גענומען, האָבען זיי זיך ערקלערט, אַז אַזוי
איז אַ הייליגער געבאָט פון זייערע אבות אָדער געטער און אַז ווען
מען זינדיגט געגען דעם, שטאַרבען די קינדער. עס איז אַלע מאָל
אַזוי, ביי אַלע מענשען: מנהגים קומען אַרויס ניט פון געוויסע גע-
דאַנקען און גלויבונגען, נאָר פון נאַטירליכע און געזעלשאַפּטליכע
אומשטענדען; און ערשט ווען מנהגים בעשטעהען שוין אַ צייט,
טראַכט מען צו אויף זיי טעמים פון גלויבען.

פון וואָס, אַלזאָ, איז אַרויסגעקומען עקסאַנאַמיע? פון וואָ-
נען האָט עס זיך גענומען, וואָס ביי אַזוי פיעל פּערשיעדענע ווילדע
מענשען, אין אַלע עקען וועלט, איז געוואָרען אַ מנהג, אַז מען טאָר זיך
ניט פּאַרען אין אייגענעם שבת, נאָר דוקא פון פּרעמדע שבטים?
דאָס קען דערווייל מיט זיכערהייט ניט ערקלערט ווערען. אָבער
וואָס מען קען יאָ וויסען זיכער איז, וואָס פון דיעזען מנהג איז אַרויס-
געקומען. דאָס ווייסט מען היינט פון פּאַקטען, וואָס מען האָט אויס-
געפּאַרשט, פון דעם לעבען פון פּערשיעדענע ווילדע. און אָט וואָס
דיעזע פּאַקטען צייגען:

אַזוי ווי עס ווערט איינגעפיהרט, אַז מען טאָר ניט נעהמען קיין
ווייב פון אייגענעם שטאַם, קומט דערפון אַרויס, אַז ווייבער כאַפּט
מען און מען רויבט און מען גנב'עט זיי פון פּרעמדע שבטים. שפּע-
טער, ווען שבטים שליסען פריעדען און זיי בערויבען זיך ניט מעהר

לעך אויך, כאַטש אָפּט האָבען ביי זיי אינגלעך א גרעסערע ווערדע. עם טרעפט אפילו, אז אין א האַרדע זיינען גאָר דאָ מעהר פרויען ווי מענער. דאָס קומט דערפון, וואס ביי די שלעגערדיגע צווישען די האַרדען ווערען געטויטעט גאָר מענער. די אינגלעך כאַפּט מען און מען עסט זיי אויף. די מיידלעך און וויבער בלייבען גיכער לעבען. עם זיינען דאָ, אמת, אזעלכע ווילדע מענשען, ביי וועלכע עם גע- פינען זיך ווייניגער פרויען ווי מענער. אָבער ביי אזעלכע רויכט מען דוקא ניט קיין פרויען פון פרעמדע שטאַמען, גאָר עם איז ביי זיי איינגעפיהרט „פאָליאַנדריע“, דאָס הייסט מעהרערע מענער בע- נוגען זיך אלע מיט איין ווייב.

אן אנדערע מיינונג איז, אז פון נאָטור האָבען מענשען ניט לייעב צו פערקעהרען געשלעכטליך מיט אזעלכע, מיט וועלכע זיי זיי- נען צוזאַמען אויפגעוואקסען פון קינדווייז אויף, און אז דאָס איז די אורזאכע, פאר וואס ביי אזוי פיעל ווילדע פעלקער איז ענטשטאַנען עקסאַנאַמיע.

אָבער דער פאקט איז דאָך, ווי עם איז אָהן צווייפעל בעווייעזען, אז ניט פון אייביג אָן איז געווען איינגעפיהרט עקסאַנאַמיע. מסתמא הונדערט-טויזענדער יאהרען איז ביי אלע מענשען געווען איינגע- פיהרט „ענדאָנאַמיע“ (מען האָט גענומען ווייבער פון אייגענעם שטאַם). היינט ווי אזוי איז עפעס פלוצלונג געבוירען געווארען אין מענשען אן אינסטינקט, אז זיי זאָלען ניט לייעב האָבען צו פערקעה- רען געשלעכטליך מיט „אייגענע“? וואס איז געווען די אורזאכע פון דער ענדערונג אין דעם אינסטינקט?

וויעדער אן אנדער מיינונג האָבען דאָרווייניסטישע עטהנאָלאָגען. זיי דענקען, אז די ווילדע מענשען האָבען אויסגעפונען, אז ווען טאַטע- מאַמע זיינען פון איין שטאַם, זיינען די קינדער שוואַכע און זיי שטאַרבען גיכער. דאָרום האָבען זיי זיך איינגעפיהרט צו נעהמען וויי- בער פון אַ פרעמדען שטאַם און ניט פון אייגענעם. דאָס איז אָבער אויך קיין ערקלערונג ניט. אמת, פון געמישטע חתונות קומען אַרויס שטאַרקערע און פעהיגערע קינדער. אָבער דאָס ערקלערט ווייטער ניט, ווי אזוי איז דאָס געקומען, אז איינמאָל האָבען די ווילדע דאָס אויסגעפונען, ווען פיעלע טויזענדער יאהרען פריהער האָבען זיי ניט

טהאָן די אַרבייט פון ווייבער. און ער וואָלט דאָס נאָך ניט געקענט.
ער האָט עפעס אַנדערש צו טהאָן.

דען וואַנדערנדיג, יאָגען זיך די יונגע מענער נאָך חיות, צו כאַ-
פען זיי, אַז זיי זאָלען האָבען וואָס צו עסען. די ווייבער, די קינדער
און די אַלטע, וואָס קענען שוין ניט מעהר געהן אויף יאָג, וואַנדערן
פאַמעלעך און רייסען קרייטיכער, וואָרצלען, יאַגדעס און קלייבען אויף
ווערימלעך, זשוקלעך א. ז. וו. צום עסען. די יונגע מענער לויפען
דאָן אַרום אין די וועלדער, אָפט ווייט פאַראַוים פון די מחנה, און
יאָגען זיך נאָך חיות. דערנאָך קומען זיי זיך אַלע צוריק צוזאַמען
אויף אַן אָרט, וואו זיי רוהען. קיין פּייל-און-בויגען האָבען די אויס-
טראַליער נאָך ניט. זיי כאַפען חיות מיט געשיקטקייט; זיי קריכען
זיי נאָך און שטעלען זיך אַרום זייערע נאָרעס און בעהעלטענישען.
ביי אַזאַ אַרבייט מוזען זיי האָבען פּרייע, לידיגע הענד. זיי טאָ-
רען ניט זיין בעלאַדעוועט מיט זייערע זאַכען. דאַרום מוז יעדער פון
זיי האָבען אַ „זי“, וואָס זאָל איהם נאָכטראָגען זיינע פעקלעך.

כאַפען אַ ווייב פון אַ פּרעמדע האַרדע האָט דאַרום געהייסען
כאַפען אַ שקלאַפּין, אָדער בעסער, אַ רעכטע האַנד פאַר זיך. דאָס
איז מסתמא געווען איינע פון די אורזאַכען, וואָס האָבען געפיהרט
צו „עקסאַגאַמיע“, דאָס הייסט צו דעם מנהג, אַז אַ ווייב מוז מען
נעהמען דוקא נאָך פון אַ פּרעמדען שטאַם.

קונאַוו זאָגט אָבער, אַז ער מוז ערקלערען, דאָס די גאַנצע אור-
זאַכע פון „עקסאַגאַמיע“ ווייסט מען נאָך ניט. „עס איז אַ סך בעסער
אָפען מודה צו זיין, אַז מען ווייסט ניט, איידער אויסצוטראַכטען
בויך-סברות, אָפט אָהן גרינדליכע קענטניס פון דעם לעבען פון די
נאַטור-פעלקער.“

אַ טייל פאַרשער ערקלערען, אַז די עקסאַגאַמיע איז געקומען פון
דעם, וואָס מען פלעגט טויטען נייגעבוירענע מיידלעך. דאַרום זיי-
נען אין אייגענעם שטאַם ניט געווען גענוג ווייבער, האָט מען געמוזט
פאַנגען ווייבער פון פּרעמדע שטאַמען. עס איז אמת, אַז ביי די וויל-
דע טויטעט מען אָפט קינדער. בעזאָנדערס ווען אַ פרוי האָט אַ קליין
קינד און עס ווערט געבוירען נאָך אַ קינד. עס איז אונמעגליך, אַז אַ
פרוי זאָל נאָך שלעפען אויף זיך צוויי קינדער צוזאַמען מיט איהרע
בעבעכעס. אָבער ניט דוקא מיידלעך טויטען זיי. זיי טויטען אינג-
לייך.

כאפט מיידלעך פון דעם שונא'ס לאַגער און דער וואָס האָט איינע געכאַפט, האָט זי געהאַלטען פאַר „זיינע“, ווי לאַנג ער האָט געוואָלט. צו האָבען אזא „פרעמדע“ פאַר „א ווייב“ איז געווען בעקוועמער, ווי „אן אייגענע“. ווייל אן אייגענע האָט געקענט ברוגז ווערען און שלי-סען א פערבינדונג מיט אן אנדערן מאן פון דער אייגענער האָרדע און אלטערס-קלאַס. די פרעמדע אָבער איז געווען געבונדען צו דעם, וואָס האָט זי געפאַנגען. דאָס האָט מסתמא געהאַלפּען פיהרען דערצו, אז מען זאָל אין גאַנצען שוין ניט האָבען קיין געשלעכטס פערקעהר צווישען „אייגענע“, דאָס הייסט פון אייגענעם שטאַם אָדער האָרדע. שווער צו קריעגען מיט וועמען צו פערקעהרען צווישען אייגענע איז דאָך שוין געווען דורך דעם, וואָס עס איז געווען פערבאַטען א פער-קעהר צווישען פערשיעדענע אלטערס-קלאַסען.

לאַמיר אָננעהמען, זאָנט קונאַוו, אז אין א האָרדע געפינען זיך 60 נפשות. דאָס וועט הייסען, אז אין די העכסטע אלטערס-קלאַסע, ביי די „באַבע-זיידעס“, זיינען דאָ 15 נפשות, אין די מיטעלע 20 און ביי די אינגסטע 25. אלזאָ, געפינען זיך אין דער מיטעלער קלאַסע ניט מעהר ווי אַרום 10 פרויען. ווען א בחור פון די אינגסטע קלאַסע ווערט אריינגענומען אין די מיטעלע קלאַסע, געפינט ער אלע וויי-בער פערנומען. דען מיט דער צייט האָט מען זיך צוגעוואוינט צו פאַרען זיך אויף א שטיקעל צייט. מיט א מיידעל פון זיין פרייה-עריגע אינגערע קלאַסע טאָר ער קיין געשעפטען ניט האָבען. (און די ווילדע מענשען היטען זייערע מנהגים זעהר שטרענג.) איז דעם יונגען מאן נאָר געבליעבען ארויסצוגעהן פאַנגען א מיידעל פון א פרעמדער האָרדע. אז ניט, האָט ער זיך געמוזט איינבעטען ביי זיינעם א קלאַס-„ברודער“ ער זאָל איהם ערלויבען צו זיין, אויף א צייט, א „מיט-מאן“ צו זיין ווייב. אזעלכע „מיט-מענער“ געפינט מען כמעט ביי אלע שטאַמען פון די ווילדע אין אויסטראַליען.

א ווייב מוז יעדער דערוואַקסענער ביי זיי האָבען. ניט ווייל ער האָט חשק צו א ווייב, נאָר ווייל זייער אַרט לעבען איז אזוי, אז א מאַנס-פערשוין קען אָהן א ווייב ניט אויסקומען. יענע ווילדע אין אויס-טראַליען האַלטען אין איין אַרומוואַנדערן. ביים וואַנדערן טראָגען די ווייבער די ביסעל בעבעכעס וואָס זיי האָבען דאָרטען. א מאַנס-פערשוין ביי זיי וואָלט זיך בעגראָבען פאַר חרפה, ווען ער וואָלט גע-

אונטער דעם וואָרט „גרופען־עהע“ ניט פערשטעהן א שותפות־היי־ראטה פון א גאַנצע גרופע מענער מיט א גאַנצע גרופע ווייבער. „גרו־פען־עהע“ איז געווען אין דעם זין, אז עס זייגען ניט געווען קיין בעזאָנדערע פאמיליען פון איין מאן מיט איין ווייב אויף אייביג. עס איז מעגליך, אז אפילו שוין אויף די ניעדעריגסטע שטופע האָבען זיך אָפט פּעראייניגט אַ מאן מיט אַ ווייב און זיך געהאַלטען צוזאַמען מאָנאַטען און אפשר אויף יאָהרען. אָבער דערפון איז נאָך ניט גע־וואָרען שטענדיגע בעזאָנדערע אָרגאַניזאַציאָנען. ווען אַזעלכע איינ־צעל־פּאַמיליען וואָלטען געווען שטענדיגע בעזאָנדערע אָרגאַניזאַציאָ־נען, וואָלט ניט געקענט שפּיעלען אַזאַ הויפּטראָלע די איינטיילונג אין דריי אַלטערס־קלאַסען. דער פּאַקט איז, אז ביי אַזעלכע סאָרט מענ־שען איז ניטאָ קיין בעזונדער וואָרט פאַר אייגענעם מאן און אייגענע ווייב. אַלע מענער און ווייבער פון איין אַלטער קלאַס אין דער האָרדע רופען זיך מיט אַ וואָרט וואָס בעדייטעט אייגענטליך „מענש פון מיין אייגענעם אַלטערס־קלאַס“. דיעזע איינטיילונג אין אַלטערס־קלאַסען שפּיעלט דאן די וויכטיגסטע ראָלע. דאָס הייסט ניט אז אַלע מאַנס־פאַרשוּינען פון איין אַלטערס־קלאַס „זיינען“ בשותפות די מענעך פון אַלע ווייבער פון דעם זעלבען אַלטערס־קלאַס, נאָר דאָס הייסט, אז יעדער מאן קען זיין דער מאן פון יעדע ווייב פון זיין אַלטערס־קלאַס. פון אַן אַנדערן אַלטערס־קלאַס טאָר ער קיין ווייב ניט געהמען (היינט קען אַן אַלטער מאן, וואָס האָט געלד, חתונה האָ־בען מיט אַ יונגע מיידעל. דאָס איז „ציוויליזירט“. ביי די ווילדע איז אַזאַ פּאַָרען־זיך שטרענג פּערבאַטען).

* * *

אַ שריט ווייטער אין דער ענטוויקלונג נאָכדעם איז די איינ־פּיהרונג פון „עקסאָגאַמיע“; דאָס הייסט, אז מענער טאָרען ניט האָ־בען קיין געשלעכטס־פּערקעהר מיט ווייבער פון זייער אייגענעם שטאַם. אָדער האָרדע, נאָר דוקא מיט פּרעמדע, פון אַ פּרעמדע האָרדע. כאַ־פען ווייבער פון אַ פּרעמדען שטאַם איז איינגעפּיהרט ביי זעהר פּיעל פּעלקער. און איבערבלייבונגען פון דיעזען מנהג געפינען זיך ביי נאָן פּיעל מעהר פּעלקער, אויף אַלע עקען פון דער וועלט. פּערבאַטען איז דער געשלעכטס־פּערקעהר צווישען שטאַם פּרעמ־דע קיינמאָל ניט געווען. ביי מלחמות האָט מען פון אייביג אַן גע־

דערוואקסען צו קיין געשלעכטס־פערקעהר. פון זיי רעדט מען ניט. אָבער מיט די אנדערע צוויי קלאַסען איז אזוי: אַ מאַן פון דער מיט־טעלער קלאַס קען נאָר האָבען געשלעכטס־פערקעהר מיט אַ פרוי פון דער מיטעלער קלאַס; אַ מאַן פון דער קלאַס פון עלטערע מענשען קען נאָר הייראטהען מיט אַ פרוי פון דער אייגענע קלאַס.

פון וואַנען איז עס געקומען צו אַזאַ פערבאָט ביי אַזוי פיעל פערשיעדענע פעלקער, וואָס האָבען קיין שום פערבינדונג מיט אַנאָנדער ניט געהאַט? דאָס איז ניט מעגליך היינט צו דערגעהן. עס קען זיין, אַז דאָס איז געקומען פון דעם, וואָס מען האָט געזעהען, אַז ווען מאַן און ווייב זיינען שטאַרק פערשיעדען אין אַלטקייט, האָבען זיי ס'רוב קיין קינדער ניט. אָדער אפשר איז עס געקומען פון דעם, וואָס די יונגע מענער האָבען אליין געוואָלט האָבען די יונגע פרויען און האָט בען דאָרום די עלטערע מענער ניט צוגעלאָזט צו זיי און דערפון איז עס געוואָרען מיט דער צייט אַזאַ מנהג. סיי ווי סיי, געווען איז אַזאַ מנהג געוויס ביי אַלע ווילדע פעלקער אין אַלע טיילען וועלט. דען ביי זיי אַלע געפינט זיך די איינטיילונג אין דריי אַלטערס־קלאַסען.

אַלע פון די קינדער־אַבטיילונג רופען אַלע מיטגליעדער פון די מיטעל־קלאַסע „טאַטע מאַמע“ און אַלע מיטגליעדער פון די עלטסטע קלאַסע — „באָבע זיידע“. און פערקעהרט וויעדער: אַלע מיטגליעדער פון די עלטסטע אבטיילונג רופען די פון דער מיטעלסטער זייערע „קינדער“ און די פון די יונגסטע קלאַס רופען זיי זייערע „אייניקלעך“. און די מיטגליעדער פון איין אבטיילונג רופען זיך אַלע איינע די אַנדערע שוועסטער און ברידער. ס'הייסט מיר איבערזעצען דאָס מיט אונזערע ווערטער „טאַטע“, „מאַמע“, „קינדער“, „שוועסטער“, „בריי־דער“. ; אין אמת'ן הייסען דיעזע ווערטער ביי זיי ניט דוקא לייבליכע טאַמע, מאַמע און שוועסטער און ברידער, נאָר אין אַלגעמיינען מענטשען פון דעם העכערען סאָרט און אַלטערס־קלאַס ווי מען איז אליין און מענשען פון דעם נידעריגערען סאָרט און מענשען פון דעם אייגענעם סאָרט. ביי יענע מענשען דריקען די דאָזיגע ווערטער אויס ניט די בעציהונגען פון בלוט־פערוואַנדשאַפט, נאָר די געזעלשאַפט־ליכע בעציהונגען, די אַלטער־קלאַסען.

דאָך איז ריכטיג וואָס מאַרגאַן בעהויפטעט, אַז איידער עס קומט אויף די פאמיליע, איז איינגעפיהרט אַ גרופען־עהע. נאָר מען דאַרף

— די נעגערס אין אויסטראליען: יעדע האָרדע (סטאדע) איז ביי זיי איינגעטיילט אין דריי קלאַסען, לויט די יאָהרען, לויט ווי אַלט אַ מענש איז.

(1) צו די ערשטע קלאַסע געהערען די ניט־דערוואַקסענע. די מענער געהערען צו דיעזע קלאַסע ביז עס הייבט זיי אָן צו וואַקסען אַ באַרד. די מיידלאַך ביז אַ יאָהר אָדער צוויי נאָך דעם ווי זיי קריגען די „מאָנאָטליכע“.

(2) צו די צווייטע קלאַסע געהערען די דערוואַקסענע. זיי בליי־בען אין דיעזע קלאַסע ביז זייערע קינדער קומען שוין אַריין אין דיע־זער אַבטיילונג, אָדער ביז זיי קריגען געוויסע סמנים פון אַלטקייט (מענער לערך צו 40 אָדער 45 יאָהר, פרויען ביז אַרום 35). דאן געהען זיי איבער אין

(3) דריטע קלאַסע, צו וועלכע עס געהערען אַלע עלטערע מענ־שען.

דער איבערגאַנג פון אַ יונגערע אַבטיילונג אין אַן עלטערע קומט פאַר מיט געוויסע צערעמאָניעס און אויספרופונגען. ביי אַ טייל ווילדע פעלקער אין אויסטראַליען געדויערט דער איבערגאַנג עטליכע יאָהר און די צערעמאָניעס זיינען אַפט פערבונדען מיט שמערצען. בעזאָנדערס מוזען דורכמאַכען שווערע און שמערצליכע צערעמאָניעס די יונגע מענשען, וואָס ווילען איבערגעהן אין די קלאַסע פון די דער־וואַקסענע. ביי אַ סך ווילדע פעלקער מוזען זיי זיך דערביי לאָזען מל זיין; ביי אַ טייל מאַכט מען דערביי נאָך אַ פיעל גרעסערען שניט; ביי אַ טייל שניידט מען איין געוויסע פיגורען אין די הויט; ביי אַנדערע האַקט מען אויס געוויסע צייהן; ביי אַנדערע לעכערט מען די מיטעלסטע הויט אין דער נאָז און מען הענגט אָן אַ נאָז־רינג. ווער עס איז בעקאַנט מיט די מנהגים פון אַזאַ שבט, דער דערקענט שוין לויט דיעזע צייכענס אויף יעדען מענשען, צו וועלכען אַלטערס־קלאַס ער געהערט.

אויף די פרויען האָבען עהנליכע צערעמאָניעס דורכצומאַכען ביים איבערגאַנג פון איין אַלטערס־קלאַס צום אַנדערען.

און ביי זיי איז שטרענג פערבאָטען דער געשלעכטס־פערקעהר צווישען מענער און פרויען פון פערשיעדענע אַלטערס־קלאַסען. די פון דער ערשטער קלאַס, די קינדער, זיינען נאָך איבערהויפט ניט

* * *

אלזא, דער ערשטער גרויסער פאָרטשריט אין דער ענטוויקלונג פון דער פאמיליע בעשטעהט אין דעם — זאָנט מיללער-ליער — דאָס עם ווערט א מנהג, אז מענער און פרויען פאָאָרען זיך נאָר אין זייער אייגענער אבטהיילונג פון די דריי אבטהיילונגען לויט אלטקייט. דאָס הייסט עם ווערט פערבאָטען פאר די מענער פון איין אבטיילונג פון די דריי צו האָבען געשלעכטס-פערקעהר מיט די פרויען פון אן אנדער אבטיילונג.

דאָס איז דער ערשטער שריט אויף דעם וועג פון פערבאָט פון געשלעכטס-פערקעהר צווישען קרובים. אויף דיעזע ערשטע שטופע געפינען זיך אלע פעלקער, וואָס לעבען נאָך פון יאָנד און ווייסען נאָך ניט פון פעלד-ארבייט און פון האָדעווען בהמות. אזא פערבאָט גע-פינט מען ביי די ווילדע אין אויסטראַליען, ביי די בושמענער, ביי די קליינע מענשען אין צענטראַל-אַזיען, ביי די וועדא מענשען אין ציי-לאַן און פיעלע אנדערע.

דער אמת איז, אז ביי אלע דיעזע מענשען, אפילו ביי די ניעדע-רינסטע, געפינט מען שוין היינט אויך נאָך ווייטערע פערבאָטען פון געשלעכטס-פערקעהר צווישען קרובים, — חוץ דעם פערבאָט צווישען מענשען פון פערשיעדענע אלטערס-שטופען. א טהייל פון זיי זיינען שוין דערנאָנגען נאָך ווייטער, זיי זיינען שוין איינגעטיילט אין טאָט-טעמס; יעדער מענש געהערט צו א געוויסען טאָטעם, א משפחה, וואָס רופט זיך מיט א געוויסען נאָמען פון א חיה אָדער געוויקס; און ביי זיי איז שוין איבערהויפט פערבאָטען חתונה צו האָבען פון דעם אייגענעם טאָטעם, ניט בלויז פון דעם אייגענעם אלטערס-קלאַס. וואו עם איז שוין דאָ דיעזע איינטיילונג פון מענשען, לויט טאָטעמס, און דיעזער פערבאָט, דאָרט זעהט זיך שוין ניט אָן די איינטיילונג אין די דריי קלאַסען לויט די אלטקייט און דער פערבאָט פון געשלעכטס-פערקעהר צווישען די אלטערס-קלאַסען. אָבער אז אמאָל איז ביי זיי אלע בעשטאָנען דיעזע איינטיילונג און דיעזער פערבאָט, קען מען היינט אַרויסזעהן ביי א טייל ווילדע פעלקער, וואָס האָבען נאָך קיין טאָטעמס ניט, כאַטש זיי האָבען שוין מאַנכע אנדערע פערבאָטען פון געשלעכטס-פערקעהר.

אָט ווי עם פיהרט זיך, צום ביישפיעל, ביי די קורנאי-מענשען,

זיך אָב צו לעבען צוזאַמען — ניט אויף אייביג דוקא, עס קען זיין בלויז אויף אַ שטיקעל צייט.

ווי אזוי קומען פאָר דיעזע ענדערונגען? די ערשטע זאך, קומט נאַטירליך אַ צייט, ווען די ענטוויקלונג שיידעט אָב די אלטע פון די יונגע און די יונגע פון די קינדער. ווען עס ענטוויקעלט זיך די גע-וועהר — וואַרף־שטיינער, שפּיעזען, פּיילען־בויגען — צום קריעג מיט אַנדערע האַרדען און צו דער יאגד אויף חיות, — דאן קומט אַמאָל אַ צייט, ווען צו דיעזע אַרבייט טויגען זיך אַם בעסטען די דערוואַקסענע יונגע און די שטאַרקע. פאַר געבען עצות, וויעדער, און פאַר ווייזען אַ וועג ווי מען זאָל זיך פּיהרען, לויט אלטע הייליגע מנהגים, טויגען זיך אַם בעסטען די אלטע לייט. גאָר די יונגע אָבער, די קינדער, טויגען נאָך צו גאָר ניט. לויט נאָך דיעזע נאַטירליכע איי-גענשאַפטען קומט דאָס מסתמא פאָר אַט די ערשטע איינטיילונג צוויי-שען מענשען: (1) די קינדער, (2) די יונגע דערוואַקסענע, (3) די אלטע. און די מענער און פרויען פערקעהרען נאָך צוזאַמען אין זייער אייגענער אבטיילונג.

מיט דער ווייטערער ענטוויקלונג קומט אַרויס אַ געוויסע אַר-בייטס־טיילונג צווישען מענער און פרויען: דער דערוואַקסענער פרוי פאַלט צו קודם די השגחה אויף די קינדער, זיי צו זויגען, טראָגען, היטען. זויטער ווערט אַ געוואוינהייט, אַז ווען זיי וואַנדערן, שלע-פען די פרויען אויף זיך די ביסעל בעכעכעס וואָס זיי פערמאָגען דאָר-טען. אויך ווערט אַ געוואוינהייט, אַז די פרויען קלייבען קרייטיכער, וואַרצלען און אלערליי געוויקסען און בראָטען זיי; די מענער וויעדער געהן אויף יאגד, שינדען אָב די געכאַפטע בהמות און חיות און גריי-טען צו דאָס פלייש צום עסען. פון די דאָזיגע טיילונג פון אַרבייט צווישען מענער און פרויען קומט אַרויס, מיט דער צייט, אַז מענער קלייבען זיך צו פרויען און פרויען מענער און זיי לעבען אַ צייט צו-זאַמען. ניט וועגען ליעבע בעדאַרפען זיי דעמאָלט דאָס צוזאַמען־לע-בען: ביי דיעזע ניעדעריגע שטופע קוקט מען נאָך ניט ווער מיט זועמען עס האָט געשלעכטס־פערקעהר. נאָר מען פאַאַרט זיך אויף אַ ליינגערען צוזאַמען־לעבען צוליעב דעם, אַז זיי זאָלען זיך אַרויס־העלפען איינע די אַנדערע, אַז ער זאָל טהאָן פון איהרעטוועגען דאָ מענערשע אַרבייטען און זי פון זיינעטוועגען די ווייבערשע.

דאָס הייסט, עס איז ניט געווען קיין שום מאָראַל־געבאָט וועגען דעם צוזאַמען־לעבען פון מענער מיט פרויען, אפילו נאָהענטע קרובים. היינט געפינט מען שוין אין ערגעץ ניט אזא סאָרט לעבען, אפילו ניט ביי די ווילדע מענשען וואָס שטעהען נאָך אויף די ניעדעריגסטע שטר־פע. אָבער פערשיעדענע פאקטען און סמנים צייגען, אז נאָר אין אָנפאַנג האָט זיך אזוי געפיהרט. און אפילו אזא צושטאַנד, — זאָגט מיללער־ליער (און קונאָוו שטימט צו דערצו) — אפילו אזא צושטאַנד האָט אויך געמוזט דורכמאַכען אן ענטוויקלונג. אזא צושטאַנד האָט מסתמא אָנגעהאַלטען ביי מענשען הונדערט טויזענדער יאָהרען, און אזוי לאַנג האָט דער צושטאַנד ניט געקענט בלייבען נאָר אָהן שום ענדערונג; אויך קען ניט זיין, אז מיט איינמאָל זאָלען די מענשען האָבען געמאַכט א שפרונג פון אזא צושטאַנד צו די איינריכטונגען פון פאמיליען־לעבען, אויף וועלכע מען געפינט נאָך היינט א טייל נאַטור־פעלקער, די וועלכע שטעהען אויף די ניעדעריגסטע שטופע פון אלע עקזיסטירענדע ווילדע, וועלכע מיר וועלען ווייטער שילדערן. אויך נאָר אין די ערשטע צייטען פון דער מענשליכער ענטוויקלונג האָבען די מענשען ביסלעכווייז פערבעסערט זייערע ווערקצייגען און געוועהר; זעהר לאַנגזאַם, אָבער דאָך פערבעסערט. און דערמיט, מיט דיעזע פערבעסערונג פון די ווערקצייגען, האָט זיך אויך פאַמעלאַך, ביסלעכווייז, געמוזט ענדערן דאָס צוזאַמענלעבען. מיללער־ליער רע־כענט (זיכער קען מען ניט וויסען), אז אין יענעם נאָר ערשטען צו־שטאַנד פון דער מענשהייט געפינען זיך דריי שטופען.

1) נאָר־נאָר פון אָנהויב לעבט מען ווי די חיות אין האָרדעס (סטאַדעס), אָהן שום אָרגאַניזאַציאָן.

2) מיט דער צייט ווערט די האָרדע איינגעטיילט אין טיילען, לויט נאָך די יאָהרען: די אלטע לייט ווערען א בעזונדערע אבטיילונג, ווי אבטיילונג פון די „באָבע־זיידעס“; די מיטעל־יעהריגע מענשען ווערען א בעזונדערער טייל — די „טאַטע־מאַמעס“ — און די קינדער א בעזונדערער. און די מענער פון איין אבטיילונג פאָרען זיך נאָר מיט די פרויען פון זייער אבטיילונג, ניט פון אן אנדערער.

3) ביי ווייטערע ענטוויקלונג קומט עס דערצו, אז „מען קלייבט זיך צו“; דאָס הייסט, געוויסע מענער מיט געוויסע פרויען קלייבען

פאר דער וויסענשאפט א גרויסע ענטדעקונג, וואָס בלייבט אייביג ניט אָבצושאַצען. זיין ענטדעקונג בעשטעהט ניט אין דעם, וואָס ער האָט אויסגעפונען, אז ביי די ווילדע מענשען געפינען זיך משונה'דיגע איינריכטונגען אין פאמיליען-לעבען און זאָנדערבארע בעצייכנונגען פון קרובים-שאפט. דאָס האָט מען שוין געוואוסט לאנג פאר מאָר-גאַנ'ען. זיין ענטדעקונג בעשטעהט אָבער אין דעם, וואָס ער איז געפאלען אויף דעם געדאַנק, אז דיעזע פאמיליען-איינריכטונגען זיי-נען ניט קיין משוגענע ווילדע איינפעלע פון די אינדיאַנער, ווי מען האָט פריהער געמיינט, נאָר אז זיי, די דאָזיגע משונה'דיגע פאמיליען-איינריכטונגען, מוזען זיין איבערבלייבונגען פון אַמאָליגע שטופען פון דער ענטוויקלונג פון דער פאמיליע און אז אזעלכע שטופען האָבען אַלע פעלקער אַמאָל דורכגעמאַכט. „דאָס איז פאָר אַלעם מאָרגאַנ'ס גרויסער אויפטהו. און דיעזער אויפטהו בלייבט וויכטיג, אפילו ווען אַ טייל פון זיינע השערות זאָלען זיך פון ווייטערע פאָרשונגען אַרויס-ווייזען אַלס ניט ריכטיג. אפילו די טעות'ן פון אַ גרויסען קאָפּ העל-פען אויף אָפּט צום פאָרטשריט פון אמת“, זאָגט קונאַוו.

אין יאָהר 1912 איז אַרויס אַ בוך „די פאמיליע“, מיט אַן איינ-לייטונג דערצו: „פאָרמען דער עהע“, — פון דר. פ. מיללער-ליער. דיעזען בוך ריהמט קונאַוו זעהר. ער ערקלערט, אז אין דיעזען בוך איז צוזאַמענגעשטעלט ריכטיג די ענטוויקלונג פון פאמיליע לויט די נייעסטע פאָרשונגען.

מיר וועלען אַצינד דאָ איבערגעבען בקיצור ווי אזוי דיעזע נייע פאָרשונג שטעלט פאָר, אז די פאמיליע האָט זיך ענטוויקעלט: גאָר פון אַנפאַנג האָבען מענשען אַרומגעוואַנדערט אין „סטאַ-דעם“, אין וואַנדערענדע גרופען. מייסטענס זיינען זיי בעשטאַנען פון 50—60 אין אַ גרופע, אַמאָל אויף ביז 100.

דער מענש איז פון דער נאַטור סאַציאַל, דאָס הייסט, ער קען ניט לעבען אליין, ער מוז לעבען צוזאַמען מיט נאָך מענשען. אויף איז ער פון דער נאַטור פאָליגאַמיש, דאָס הייסט, ער האָט ניט קיין בעדירפנים אז איין מאַן זאָל בלייבען צוזאַמען מיט איין ווייב. אין גאָר די ערשטע מענשען-סטאַדע, אין די וואַנדערנדע גרופע, — „האַרדע“ ווערט דאָס אַנגערופען — איז אין אַנפאַנג געווען גאָר אַ פרייער געשלעכטס-פערקעהר — וואָס מען רופט „פראַמיסקוואַיטעט“.

אלטע. און דעם אייגענעם פאָטער און די אייגענע מוטער רופט מען אויך אזוי. דאָס איז אלעס.

א שטארקען בעווייז דערצו בריינגט קונאַוו פון די שפראַך פון די ווילדע מענשען פון ראָטומאַ. ביי זיי רופט מען אלע זיידעס פון שבט „מאפוגאַ“, — צי אן אייגענעם זיידען צי ניט. לויט מאָר-גאַנ'ס סברה, וואָלט מען דאָ אויך געדאַרפט אָננעהמען, אז דאָס בע-וויוזט, אז ביי דיעזע מענשען האָלט מען אלע זיידעס פאַר א י י ג נ ע ז זיידעס, וואָס מען איז אליין פון זיי ארויסגעקומען. נו, איז אָבער דער פאַקט, אז אלע זיידעס רופען וויעדער זייערע איי-ניקלעך אויך „מאפוגאַ“. קען דען דאָס צייגען, אז די זיידעס רע-כענען זיך פאַר ארויסגעקומען פון זייערע אייניקלעך? אַלזאָ, זעהט מען דאָך, אז עס איז פאַלש צו שליסען פון אַ וואָרט אין א פרעמ-דער שפראַך אָננעהמענדיג, אז דאָס בעדייטעט גענוי דאָס זעלבע, וואס אזא וואָרט ביי אונז. אין אַנדערע שפראַכען האָבען די בע-דייטונגען פון די ווערטער גאַנץ אַנדערע גרענעצען ווי ביי אונז. ביי אונז הייסט אַ זיידע גאָר דער, פון וועמען מיין פאָטער אָדער מוטער איז ארויסגעקומען. ביי יענע ווילדע אָבער הייסט „מאפוגאַ“ טאַקי דאָס אויך, אָבער ניט בלויז דאָס. „מאפוגאַ“ הייסט ביי זיי אין אַל-געמיין — אַ ק ר ו ב פ ו נ ד ר י ט ע נ ד ו ר, סיי אַרויפצו (אַ זיידע), סיי אַראָפּצו (אַן אייניקעל). אַלזאָ, הייסט „מאפוגאַ“ אַ ריכטיגער זיידע א ו י ך; ; אָבער ניט ב ל ו י ז דאָס. „מאפוגאַ“ הייסט אויך אַן עלטער-פעטער און אויך וויעדער אן אייניקעל און אַ גליעד-פלימעניק.

אזוי איז עס אויך מיט די ווערטער, וואָס בעדייטען ביי די האַ-וואיער „פאָטער“, „מוטער“, „שוועסטער“, „ברודער“: זיי בעדייטען א ו י ך דאָס, וואס דיעזע ווערטער בעדייטען ביי אונז, דאָס הייסט ל י י ב ל י כ ע עלטערן און שוועסטער און ברידער, אָבער נ י ט ב ל ו י ז דאָס אליין. יענע ווערטער בעדייטען גאָר ביי זיי — אַ ל ע מענשען פון דעם דור פון מאמעס מיט טאמעס און אַ ל ע מענשען פון דעם קינדער-דור.

* * *

אָבער דאָס הייסט ניט, אז מאָרגאַן האָט מיט זיינע פאָרשונגען גאָר ניט אויפגעטהאָן. מאָרגאַן האָט געמאַכט — זאָגט קונאַוו —

די קיעווער: ביי די קיעווער בעדייטעט עס נאָר אַ קרוב, פון איין משפחה, ביי די ווארשעווער בעדייטעט עס דאָס טאָקי א ו י ד, אָבער ניט דאָס א ל י י נ. ביי די ווארשעווער בעדייטעט „פריינד“ י ע - ד ע ר וואָס איז מיר בעליעבט און בעפריינדעט, צי ער איז בלוטס-פערוואַנדעט, צי ניט.

אזוי איז דאָס אויך דאָ: מאָרגאן האָט געפונען, אז דאָס וואָס מיר רופען עלטערן, רופען יענע אינדיאנער „מאָקוא“; וואָס מיר רופען פאָטער, רופען זיי „מאָקוא-קאָנע“ (קאָנע הייסט מענליכער); וואָס מיר רופען מוטער, רופען זיי „מאָקוא-וואַהינאַ“ (וואַהינאַ הייסט ווייבליך). האָט מאָרגאן אָנגענומען, אז אין גרונד בעדייטען די ע-זע ווערטער דאָס אייגענע וואָס די איבערזעצונגען דערפון ביי אונז: ביי אונז זיינען „עלטערן“ די, פון וועמען מען איז אליין אַרויסגע-קומען, און „פאָטער“ איז דער, פון וועמען די מוטער האָט אונז גע-האַט, און „מוטער“ איז די, וואָס האָט אונז אליין געבוירען — איז דאָסזעלבע, האָט ער געמיינט, די בעדייטונג פון די ווערטער „מאָקוא“ און „מאָקוא-קאָנע“ און „מאָקוא-וואַהינאַ“ ביי זיי. אזוי ווי אָבער זיי רופען „מאָקוא“ אלע פעטערס מיט מוהמעס אויך, האָט מאָרגאן געמיינט, אז דאָס איז דערפאַר, ווייל אַמאָל האָבען אלע פעטערס פון דעם טאַטענ'ס צד ווירקליך געקענט זיין די, פון וועמען מען איז אליין אַרויסגעקומען, ווייל ביי זיי האָט זיך אַמאָל געפיהרט אזא פאַמיליען-לעבען, דאָס אלע ברידער זיינען געווען צוזאַמען די מענער פון אלע שוועסטערן.

אין אמת'ן אָבער בעדייטעט נאָר דאָס וואָרט „מאָקוא“ ביי יע-נע מענשען ניט גענוי דאָסזעלבע וואָס ביי אונז דאָס וואָרט עלטערן. דאָס בעדייטעט ביי זיי עלטערן א ו י ד, אָבער נ י ט ב ל ו י ז עלטערן. ביי זיי הייסט דאָס די ע ל ט ע ר ע מ ע נ ש ע י נ. זיי דענקען זיך דערביי נאָר ניט דוקא, אז מען איז אליין פערזענליך, פון די „מאָקוא“ אַרויסגעקומען. ביי זיי האָט די שפראַך ניט קיין בע-זונדערע ווערטער פאַר לייבליכען פאָטער, לייבליכע מוטער, לייב-ליכען ברודער אָדער שוועסטער. זייער שפראַך מאַכט נאָר אן אונ-טערשיעד צווישען די גאַנץ-אַלטע (באָבע-זיידעס), די אַלטע (טאַטע-מאַמעס) און די יונגע. „מאָקוא“ הייסט ביי זיי די אַלטע. „מאָקוא-קאָנע“ — אַ מאַן פון די אַלטע. מאָקוא-וואַהינאַ — אַ פרוי פון די

שפראכען: ווען א וואָרט אין דער פרעמדער שפראך בעדייטעט נאָר ט י י ל ו ו י י ז דאָסזעלבע, וואס אַ געוויסער וואָרט אין דער אייגענער שפראך, רעדט מען זיך איין, אז עס בעדייטעט א י י נ א נ צ ע ז דאָסזעלבע.

איך וועל געבען אויף דעם אַ ביישפיעל פון פערשיעדענע דיאַלעקטען אין אידיש.

ביי אידען אין אַ טייל געגענדען אין רוסלאַנד און פוילען הייסט אַ „פריינד“ אייגענטליך אַ קרוב, אַ בלוטס־פערוואַנדעטער, מיט וועלכע מען איז פון איין משפחה. עס איז אמת, אויך אין דיעזע געגענדען רופט מען אַמאָל אַ פרעמדען, אַ ניט־קרוב, אויך „מיין פריינד“. אָבער דאָס איז פונקט ווי מען רופט אַמאָל אַ פרעמדען זאָגאַר „ברודער“, „ברודערלעבען“. אזוי דריקט מען זיך אָבער נאָר אויס, ווען מען רעדט אָדער מען שרייבט צו דעם מענשען אליין. מען וועט אָבער ניט זאָגען צו אַ דריטען וועגען עמיצען, „דער איז מיין ברודער“, סיי דען ווען יענער איז ווירקליך אַ ליבליכער ברודער. אזוי אויך וועט מען אין דיעזע געגענדען ניט זאָגען צו אַ דריטען אויף אַ פרעמדען, „דער איז מיין פריינד“, סיי דען ווען ער איז אַ קרוב, פון איין משפחה.

אין אנדערע געגענדען אָבער איז ביי אידען יעדער בעקאנטער, יעדער חבר אַ פריינד. דאָרט ווען מען זאָגט „דער איז מיין פריינד“, מיינט מען ניט דוקא „מיין קרוב“, נאָר אַ בעקאנטער, אַ חבר, אַ בעפריינדעטער מענש. אז מען וויל אויסדריקען דורכאויס אַ פערטע וואַנדעטער, זאָגט מען ניט „אַ פריינד“, נאָר „אַ קרוב“. אזוי איז צום ביישפיעל, אין וואַרשא. אין קיעוו, צום ביישפיעל, הייסט „אַ פריינד“ אַ קרוב פון איין משפחה.

טאָ איז אזוי: ווען אַ קיעווער קומט צום ערשטען מאָל אין וואַרשא, און ער געפינט אויס, אז דאָרטען רופט מען יעדען בעקאנטען „אַ פריינד“, קען ער מיינען, אז די וואַרשעווער זיינען אלע קרובים איינע מיט די אנדערע, אָדער אז ווייניגסטענס רעדען זיי זיך איין, אז זיי זיינען אלע פון איין משפחה. אין אמת'ן וועט דער קיעווער דאָ האָבען אַ גרויסען טעות. זיין טעות וועט שטאַמען פון דעם, וואָס ער ווייסט ניט, אז דאָס וואָרט „פריינד“ ביי דעם וואַרשעווער בעדייטעט ניט אין גאַנצען דאָס זעלבע, וואָס דאָס וואָרט „פריינד“ ביי

רופט מאָרגאָן „גרופען-עהע“. און ער נעהמט אָן, אז זעהר פאַר-
צייטענס, אויף גאָר די ערשטע שטופע פון דער ענטוויקלונג פון פאַ-
מיליען-לעבען, איז ביי אַלע מענשען געווען אזא סאָרט גרופען-עהע.
דאָס, זאָגט קונאַוו, האָט זיך אַרויסגעצייגט ניט ריכטיג.

קונאַוו פרעגט אויף דעם אזא קשיא: מילא, אז די קינדער רור-
פען אַלע ברידער פון זייער אייגענעם טאַטען „פאָטער“, זאָגט מאָר-
גאָן אז דאָס איז דערפאַר, ווייל ביי זיי ווייסט מען ניט ווער דער
ריכטיגער פאָטער איז, ווייל די מוטערס זיינען צוזאַמען די ווייבער
פון אַלע מענער, וועלכע זיינען ברידער צווישען זיך. אָבער ווער
די ריכטיגע מוטער איז ווייסט מען דאָך זיכער, אפילו ביי די וויל-
דעסטע פון די ווילדע; היינט פאַר וואָס רופען זיי עפעס אַלע שוועס-
טערן פון דער מוטער אויך „מוטער“? מאָרגאָן דענקט, אז ווייל מען
ווייסט ניט ווער דער ריכטיגער פאָטער איז און מען רופט אַלע ברי-
דער פון דעם פאָטער „טאַטעס“, דאַרום טהוט מען שוין דאָסזעלבע
מיט די מוטערס אויך און מען רופט אַלע שוועסטערן פון דער מוטער
מאַמעס. עס זעהט הפנים אויס, זאָגט קונאַוו וויציג, אז מען איז ביי די
ווילדע זעהר צערטליך צו די פאָטערס, מען וויל זיי ניט בעלידיגען
דערמיט, אז מען זאָל אויסדריקען, דאָס אויף דער מאַמע'ס צד איז
יאַ אַן אונטערשיעד צווישען די אייגענע מאַמע און די אַנדערע מו-
טערס פון דער פאַמיליע, וועהרענד אויפ'ן טאַטענ'ס צד זיינען אַלע
מענער פון דער פאַמיליע גלייך די טאַטעס. אזא צערטליכקייט,
זאָגט קונאַוו, וואָלט ביי די ווילדע געווען אַ מערקווירדיגקייט.

אויך, זאָגט ער, איז עס אונמעגליך זיך פאַרצושטעלען, אז זיי
מיינען ווירקליך צו רופען אַלע עלטערע מענער טאַטעס, אין א ו נ -
ז ע ר זין פון דעם וואָרט, דאָס הייסט, אז זיי זאָלען מיינען דערמיט
די, פון ו ו ע מ ע נ מען קומט אַרויס. דען ביי פיעלע ווילדע רופט
מען הונדערטע מענער מיט דעמזעלבען וואָרט וואָס מאָרגאָן פער-
טייטשט „טאַטע“. קען דען זיין, אז זיי נעהמען אָן, דאָס איין פרוי
האָט איהר קינד געהאַט פון אזוי פיעל הונדערטער מענער?

אָבער די גאַנצע מעשה איז אַ טעות! יענע מענשען מיינען מיט
די ווערטער גאָר ניט דאָסזעלבע, וואָס מיר מיינען מיט די ווערטער
פאָטער, מוטער, שוועסטער, ברידער. קונאַוו ערקלערט זעהר ריכטיג,
אז מענשען האָבען אָפט אזא טעות, ווען זיי פאַרשען אין פרעמדע

רי נייסטע וויסענשאפט וועגען ענטוויקלונג פון דער פאמיליע.

(צוגאבע פון דעם איבערזעצער.)

זייט ענגעלס האָט צום לעצטען מאָל אַרויסגעגעבען דיעזעס בוך, זיינען אַוועק איבער 25 יאָהר. אין דער צייט האָבען פאָרשער ווייטער געזוכט און געאַקערט אין דער נייער וויסענשאפט און לויט נייע פאַקטען, וואָס זיי האָבען אויסגעפונען, קומט אויס, ווי עס שיינט, אז אַ טייל פון מאָרגאַנ'ס און ענגעלס'עס געדאַנקען איז ניט ריכטיג. די שפּעטערע פאָרשער האָבען אויך אויסגעפונען, אז די ענטוויקלונג פון דער פאמיליע איז צוגעגאַנגען אַביסעל אַנדערש, ווי ענגעלס שטעלט דאָס פאָר אין דיעזען בוך.

איינער פון די גרעסטע קענער אין דיעזער פאָרשונג איז, ווי געזאַגט, היינריך קונאַוו. אין דיעזער צוגאַבע וועלען מיר ערקלערען בקיצור וואָס ער זאָגט וועגען דעם אין זיין ביכעל „צור געשיכטע דער עהע אונד פאמיליע“, (נאָוועמבער, 1912).

די ערשטע זאַך איז ניט ריכטיג דאָס, וואָס מאָרגאַנ וויל זיך דרינגען פון די האַוואַי-אינדיאַנער ווערטער, — פון דעם וואָס ביי זיי הייסט „פאָטער“, „מוטער“, „שוועסטער“, „ברודער“.

לאַמיר נאָך אַמאָל בעטראַכטען וואס מען מיינט מיט דעם:

די אינדיאַנער אויף די האַוואַי-אינזלען, האָבען מיר געזעהען, רופען „פאָטער“ ניט נאָר דעם אמת'ן פאָטער, נאָר אויך אַלע בריי-דער פון זייער פאָטער. אזוי זיינען אויך אַלע שוועסטערן פון זייער מוטער זייערע „מוטערס“. און אַלע קינדער פון אַלע זייערע פערטערס און מוהמעס, דאָס הייסט זייערע געשוועסטערקינדער, רופען זיי ברידער און שוועסטער. אפילו גליעד-געשוועסטערקינדער אויך. האָט מאָרגאַנ אָנגענומען, אז דאָס בעווייזט, אז אַמאָל האָט זיך ביי דיעזע מענשען געפיהרט אזא לעבען, אז אַלע די טאַטעס, וועלכע זיינען געווען ברידער צווישען זיך, זיינען געווען צוזאַמען די מע-נער פון אַלע מאמעס, די שוועסטערן צווישען זיך. אַלזא, זיינען זיי געווען אַלע צוזאַמען די „טאַטעס“ פון אַלע זייערע קינדער. דאָס

מ א כ ט ג ע נ ד ע ם פ א ל ק, א ט א כ ט, ו ו א ם
ד א ם פ א ל ק ק ע ן א י ה ר נ י ט ב י י ק ו מ ע ן. ד ע ר
מ ע נ ש ל י כ ע ר ג י י ס ט ש ט ע ה ט ע ר ש ט ו י נ ט א ו ן ג ע ד ר י ק ט ג ע ג ע ן ד י ע ש י ר ו ת,
ו ו א ם ע ר א ל י י ן ה א ט ב ע ש א פ ע ן א ו ן ו ו י י ס ט ז י ך נ י ט ק י י ן ע צ ה צ ו ג ע -
ב ע ן, ו ו י צ ו ב ע ש י צ ע ן ז י ך ג ע ג ע ן א י ה ר. אָב ע ר ד אָך ו ו ע ט ק ו מ ע ן ד י
צ י י ט, ו ו ע ן ד ע ר מ ע נ ש ל י כ ע ר פ ע ר ש ט א נ ד ו ו ע ט ש ט א ר ק ע ר ו ו ע ר ע ן א ו ן
ו ו ע ט ב ע ה ע ר ש ע ן ד ע ם ר י י כ ט ה ם; א ו ן ע ר, ד ע ר מ ע נ ש ל י כ ע ר פ ע ר -
ש ט א נ ד, ו ו ע ט פ ע ס ט ש ט ע ל ע ן א י ן ו ו א ם פ י ר א ש י י כ ו ת ז אָל ז י י ן ד ע ר
ש ט א א ט צ ו ם א י י ג ע נ ט ה ם, ו ו ע ל כ ע ן ע ר ב ע ש י צ ט, ו ו י א ו י ך ד י ג ר ע נ ע צ ע ן,
ו ו י ו ו י י ט ע ם ד א ר ף ג ע ה ן ד י ר ע כ ט ע פ ו ן ד ע ם א י י ג ע נ ט ה י מ ע ר. ד י ט ו ב ה
פ ו ן ג א נ צ ע ן כ ל ל מ ע נ ש ע ן א י ז א ב ס אָל ו ט ו ו י כ ט י ג ע ר, ו ו י ד י א י נ ט ע ר ע ס ע ן
פ ו ן ד ע ם א י י נ צ ע ל נ ע ם מ ע נ ש ע ן. ב י י ד ע מ ו ז ע ן ג ע ש ט ע ל ט ו ו ע ר ע ן א י ן
א ש י י כ ו ת פ ו ן ר ע כ ט א ו ן ה א ר מ אָנ י ע א י י נ ע צ ו א נ ד ע ר ע. ד אָס ב ל ו י ז ע
י אָג ע ן ז י ך נ אָך ר י י כ ק י י ט א י ז נ י ט ד י ע נ ד ל י כ ע א ו י פ ג א ב ע פ ו ן ד ע ר
מ ע נ ש ה י י ט, — ס י י ד ע ן ו ו ע ן ד ע ר פ אָר ט ש ר י ט ז אָל א י ן ד ע ר צ ו ק ו נ פ ט
נ י ט מ ע ה ר ג י ל ט ע ן, א ז ו י ו ו י ע ר ה א ט ג ע ג אָל ט ע ן א י ן ד ע ר פ ע ר ג א נ ג ע נ -
ה י י ט. ד י צ י י ט, ו ו א ם א י ז פ ע ר ג א נ ג ע ן ז י נ ט ע ם ה א ט ז י ך אָנ ג ע ה ו י ב ע ן
ד י צ י ו ו י ל י ז א צ י אָן, א י ז נ אָר ז ע ה ר א ק ל י י נ ע ר ט י י ל פ ו ן ד ע ר צ י י ט, ו ו א ם
ע ם ז י י נ ע ן ד אָ מ ע נ ש ע ן א ו י ף ד ע ר ו ו ע ל ט. א ו ן נ אָר ז ע ה ר א ק ל י י נ ע ר
ט י י ל פ ו ן ד ע ר צ י י ט, ו ו א ם ד י מ ע נ ש ה י י ט ה א ט נ אָך צ ו ע ק ז י ס ט י ר ע ן.
א ו י ב ד ע ר א י י נ צ י ג ע ר ע נ ד - צ י ע ל פ ו ן ד ע ר ג ע ז ע ל ש א פ ט ו ו ע ט ו ו י י ט ע ר
נ אָר ב ל י י ב ע ן אָנ צ ו ק ל י י ב ע ן ר י י כ ט ה ם, ד אָן א י ז ז י א י ן ס כ נ ה צ ו צ ו פ א -
ל ע ן; ד ע ן א ז א ג א נ ג מ ו ז א י ה ר פ י ה ר ע ן צ ו פ ע ר נ י כ ט ו נ ג. א ו ן ד י נ י י ע
ה ע כ ע ר ע ש ט ו פ ע פ ו ן ד ע ר ג ע ז ע ל ש א פ ט, ו ו א ם ו ו ע ט א י צ ט ק ו מ ע ן, —
פ א ר ו ו ע ל כ ע ע ר פ א א ה ר ו נ ג, פ ע ר נ ו נ פ ט א ו ן ו ו י ס ע נ ש א פ ט ה א ל ט ע ן ש ו י ן
א י ן א י י ן א ר ב י י ט ע ן — ד י ע ז ע נ י י ע ש ט ו פ ע פ ו ן ד ע ר ג ע ז ע ל ש א פ ט ו ו ע ט
א י י נ ג ע פ י ה ר ט ו ו ע ר ע ן מ י ט ד ע מ אָק ר א ט י ע א י ן ד ע ר פ ע ר ו ו א ל ט ו נ ג, ב ר י -
ד ע ר ל י כ ק י י ט א י ן ד ע ר ג ע ז ע ל ש א פ ט, ג ל י י כ ה י י ט פ ו ן א ל ע ר ע כ ט ע א ו ן
ג ו ט ע ע ר צ י ה ו נ ג פ א ר א ל ע. ד י נ י י ע ג ע ז ע ל ש א פ ט ו ו ע ט א ו י פ' ס נ י א ו י פ -
ל ע ב ע ן — אָב ע ר א י ן א ה ע כ ע ר ע פ אָר מ ע — ד י פ ר י י ה י י ט, ג ל י י כ ה י י ט א ו ן
ב ר י ד ע ר ל י כ ק י י ט פ ו ן ד י א ל ט ע ג ע נ ט ע ם."

און ווען ביי די בארבארען איז כמעט נאָך ניט געווען קיין אונטערשיעד צווישען רעכטען און פליכטען, ווי מיר האָבען שוין אויבען גערעדט, איז אָבער ביי דער ציוויליזאציע דער אונטערשיעד אזוי גרויס, אז אפילו דער פערשטאָפּטעסטר קאָפּ קען דאָס בעגרייפּען, דען זי גיט איין קלאַס כמעט אלע רעכטע און דער אנדערער כמעט אלע פליכטען.

דאָס אָבער דארף אזוי ניט זיין. וואָס עס איז גוט פאַר הערשענדע קלאַסען, דארף זיין גוט פאַר די גאַנצע געזעלשאַפּט. ביי די הערשענדע קלאַסען קומט אויס, אז זיי זיינען דאָס די גאַנצע געזעלשאַפּט. אָבער דעם עולם קען איינפאַלען צו זיין אונצופריעדען דערמיט. דאָרום זעהען מיר, אז וואָס ווייטער די ציוויליזאציע מאַכט פאַרטשריט, אלץ מעהר מוז זי מאַכען אן אָנשטעל פון מענשען־פריינד־ליכקייט, כדי צו בעדעקען מיט אַ מאַנטעל פון לייעבע די צרות און עולות, וואָס קומען אַרויס פון איהר מיט נויטווענדיגקייט; כדי זיי צו בעשעהניגען אָדער צו פערלייקענען. קורץ, זי מוז איינפיהרען אַ מין מאַדע־פריינד־ליכקייט, אַ מין פאַלשע מאַסקע פון העפּליכקייט, אזעלכע, ווי דאָס איז נאָך קיינמאָל ניט געווען אין פריהעריגע געזעל־שאַפּטס־פאַרמען, אויף אין דער ציוויליזאציע ניט, ווען זי האָט זיך נאָך געפונען אויף איהרע ערשטע שטופּען. דעם העכסטען גראַד דער גרייכט די דאָזיגע פאַלשקייט, ווען זי טענה'ט, אז די אונטערדריקטע קלאַסען ווערען אויסגעבויטעט פאַר זייער אייגענע טובה וועגען און ווייטער גאָר ניט, און אז אויב די אויסגעבויטעטע בעגרייפּען דאָס ניט און ווערען נאָך גאָר וויעדערשפענסטיג, איז דאָס פון זיי די שענד־ליכסטע אונדאַנקבאַרקייט געגען זייערע אויסבויטער, זייערע בעלי טובות.

און איצט, צום שלום, וועל איך איבערגעבען מאַרגאַנ'ס אורטייל איבער די ציוויליזאציע:

„זייט די מענשהייט איז אַריינגעטראָטען אין דער ציוויליזאציע, איז די עשירות אזוי אונגעהייער געוואַקסען און די פאַרמען פון רייכ־קייט זיינען געוואָרען אזוי פערשיעדען־אַרטיג, און בענוצט ווערט עשירות אויף אזוי אונגעהייער פיעל זאַכען און אָבגעהיט ווערט דער רייכטהום אזוי קונציג לויט ווי עס טויג און עס לוינט זיך פאַר די רייכע — אז דיעזע רייכטהום איז געוואָרען אַ געוואַלדיגע

געפיהרט די גלחים, כדי אז דער פרומער דייטש זאל קענען אַבשרייבען זיין פערמעגען צו די קירכע און קיין זאך זאל איהם אין דעם ניט שטערען.

מיט דיעזע גרונד־איינריכטונגען האָט די ציוויליזאַציאָן בעשאַ-פען זאכען אַזעלכע, וואָס האָבען געמאַכט די אַלטע גענטיל־געזעל־שאַפט אונמעגליך צו עקזיסטירען. אָבער אַרויסגעבראַכט די אַלע זאַ-כען האָט די ציוויליזאַציאָן דורך דעם וואָס זי האָט אויפגערודערט די שמוציגסטע נייגונגען און ליידענשאַפטען פון דעם מענשען און האָט ענטוויקעלט דיעזע שלעכטע אייגענשאַפטען אזוי שטאַרק, אז זיי האָ-בען פערשטיקט אַלע זיינע אַנדערע אייגענשאַפטען. די געמיינע תּאווה צו פערכאַפּען וואָס מעהר פערמעגען איז געווען די טרייבענדע נשמה פון דער ציוויליזאַציאָן, פון איהר ערשטען טאַג ביז היינט. רייכקייט און וויעדער רייכקייט און אָבער רייכקייט — ניט רייכקייט פון דער גאַנצער געזעלשאַפט, נאָר אין פערמעגען פון דעם איינצעל־נעם לומפיגען אינדיווידואום — דאָס איז געווען איהר איינציגער ציעל, וואָס האָט אַלעס ענטשיידעט. אמת, דערביי איז א שטייגענדע ענט-וויקלונג פון וויסענשאַפט און פערשיעדענע מאָל די העכסטע בליהונג פון קונסט אַריינגעפאַלען דער ציוויליזאַציאָן אין דער שוים אַריין; אָבער דאָס איז נאָר געשעהען דאַרום, ווייל אָהן וויסענשאַפט און קונסט וואָלט ניט מעגליך געווען עס זאַלען בעשאַפּען ווערען אַזעלכע עשירות'ן, ווי אין אונזער היינטיגער צייט.

אזוי ווי דער פונדאַמענט פון דער ציוויליזאַציאָן איז די אויס-בויטונג פון איין קלאַס מענשען דורך אַן אַנדערן קלאַס מענשען, קומט דערפון אַרויס, אז די גאַנצע ענטוויקלונג פון דער ציוויליזאַציאָן געהט פאַר אין אַ וויעדערשפרוץ; דאָס הייסט, אז אַלץ וואָס ברענגט אַ טייל מענשען גוטעס, בריינגט אַן אַנדערן טייל מענשען שלעכטעס. יעדער פאַרטשריט פון דער פּראָדוקציאָן איז גלייכצייטיג אַ ריקשריט אין דער לאַגע פון די אונטערדריקטע קלאַסען, דאָס הייסט פון די גרויסע מעהרהייט מענשען. יעדע טובה פאַר יענע איז נויטווענדיגער־זוייזע אַ רעה פאַר די. יעדע נייע בעפרייאונג פאַר איין קלאַסע איז אַ נייע אונטערדריקונג פאַר אַן אַנדערע קלאַסע. דעם שטאַרקסטען בעווייז דאַפיר גיט די איינפיהרונג פון מאַשינען. וואָס זיי ברענגען פאַר די אַרבייטער מאַסען ווייסט היינט די גאַנצע וועלט.

(2) מיט דעם אויפקומען פון קויפלייטע אלס פערמיטלענדע קלאסע צווישען די פראדוצענטען; (3) מיט דעם אויפקומען פון פרוואצט-אייגענטהום און פון היפאטהעקען (פעלד אלס משכון) און (4) מיט דעם אויפקומען פון שקלאפען-ארבייט אלס די הויפט-פארמע פון אר-בייט.

די פארמע פון פאמיליען-לעבען וואס פאסט זיך אם בעסטען צו דער ציוויליזאציען איז די מאנאגאמיע, די הערשונג פון דעם מאן אי-בער דער פרוי און די איינצעל-פאמיליע אלס ווירטשאפטליכע איינ-הייט פון דער געזעלשאפט (וואס מען מיינט מיט דעם, איז ערקלערט אויבען, זייטע 129).

דער סך-הכל פון דער ציוויליזירטער געזעלשאפט איז דער שטאצט. ער איז אימער דער שטאצט פון די הערשענדע קלאסע. ער איז דאס אין אלע צייטען, ווען נאך עס עקזיסטירען אזעלכע צו-שטענדע וואס קענען גילטען פאר א מוסטער. און אין אלע פאלען איז דער שטאצט אין עיקר א מאשין צו האלטען מיט איהר די אונטער-דריקטע אין די האלאבליעס.

ווייטער צייכענט זיך אויס די ציוויליזאציען מיט דעם, וואס דער אונטערשיעד צווישען שטאדט און דארף ווערט אין איהר שארף; דאס ווערט דער סאמע פונדאמענט פון די גאנצע געזעלשאפטליכע ארבייטס-טיילונג: די פעלד-ארבייטער שפייזען אלעמען מיט ברויט און שפייז, און די שטאדטישע מענשען ארבייטען ביי אינדוסטריען. אויך איז א הויפט-צייכען פון די ציוויליזאציען דאס, וואס אין איהר קומט אויף די איינפיהרונג, אז א מענש בלייבט דער אייגענטהומער איבער זיין אייגענטהום אויף נאך זיין טויט אויך — מיט דעם וואס ער קאן לאזען א צואה, וואס מיט זיין אייגענטהום זאל זיין נאך זיין טויט און עס מוז אזוי בלייבען. דאס איז די שארפסטע געגנערשאפט געגען די אלטע גענטייל-איינפיהרונגען. אין אמהען איז ניט געווען קיין צואה-רעכט אזש ביז סאלאנ'ס צייט. איז רוים איז דאס שוין פריהער איינגעפיהרט געווארען. ווען, ווייסען מיר ניט*.) ביי די דייטשען האבען דאס רעכט צו לאזען א צואה וועגען אייגענטהום איינ-

(* דא איז אין אריגינאל א בעמערקונג, וואס קריטיקירט געוויסע בער-הויפטונגען פון לאסאל. דאס איז נאך פאר הויך-געלערנטע.

עס שוין מעהר ניט לאַנג, ביז מען דערגעהט דעם גרויסען „אמת“, אז דער מענש קען אויך זיין א סחורה; אז די מענשליכע קראפט קען אויך אויסגעטוישט ווערען און פערנוצט ווערען — אז מען קען, הייסט עס, מאכען פון דעם מענשען א שקלאף. קוים האָבען די מענשען אָנגעפאָנגען אויסצוטוישען סחורות, זיינען זיי באלד אליין אויך אויסגעטוישט געוואָרען. ווען דער מענש איז געווארען א הענדל-לער, איז ער באלד געוואָרען אליין פּערהאַנדעלט, צי די מענשען האָבען דאָס געוואָלט צי ניט.

אין דער ציוויליזאציען האָט זיך די שקלאפּעריי פול ענטוויקעלט. מיט דער שקלאפּעריי איז אויפגעקומען די ערשטע שפּאַלטונג פון דער געזעלשאַפט אין צוויי קלאַסען, אין א קלאַס אויסבויער און אין א קלאַס אויסגעבויעטע. דיעזע שפּאַלטונג איז געבליעבען בעשטעהן אין די גאַנצע צייט פון ציוויליזאציען. די שקלאפּעריי איז די ערשטע פּאַרמע פון אויסבויעטע. דאָס איז די ספּעציעלע אויסבויעטע-פּאַרמע פון די אַנטיקע וועלט. (די אַנטיקע — דאָס הייסט גאַנץ אלטע, פּאַרצייטיגע — וועלט רופט מען די וועלט פון די פּאַרצייטיגע גריכען, רוימער און ז. וו. די וועלט, וואָס מאָהלט זיך אין די פּאַרצייטיגע גריכישע און רוימישע שריפטען). נאָך די שקלאפּעריי קומט די לייב-אייגענשאַפט, פּאַנטשיזנע אין מיטעל-אַלטער (אזוי רופט מען די צייט פון אַרום יאָהר 446 ביז אַרום יאָהר 1496 פון די קריסטליכע צייט-רעכנונג. די צייט נאָכדעם רופט מען „די נייע צייט“) און די לויף-אַרבייט אין דער נייער צייט. דאָס זיינען די דריי גרויסע פּאַרמען פון קנעכטשאַפט, יעדע די ספּעציעלע אייגענשאַפט פון איינע פון די דריי גרויסע צייט-טוילען פון דער ציוויליזאציען: שקלאפּעריי אין דער אַנטיקער וועלט, פּאַנטשיזנע אין מיטעל-אַלטער, לויף-אַרבייט אין דער נייער צייט. די שקלאפּעריי שלעפט זיך תמיד נאָך נאָך די אַנ-דערע צוויי פּאַרמען פון אויסבויעטע אויך, פּדיהער גאַנץ אָפּענע שקלאפּעריי און אין די נייעסטע צייט א פּערמאַסקירטע.

מיד האָבען געזאָגט, אז די ציוויליזאציען הייבט זיך אָן דעמאָלט, ווען מען פּאַנגט אָן צו פּראָדוצירען סחורות צום פּערטוישען אָדער פּערקויפּען. דיעזע שטופּע, די וואָרען-פּראָדוקציען, קומט אויף מיט פּאַלגענדע עקאָנאָמישע איינפיהרונגען: 1) מיט דעם אויפקומען פון מעטאַל-געלד, און דערמיט דאָס געלד-קאָפיטאַל, ציגט און וואָכער;

גען ארויסקומען פון דעם קאָנטראָל פון דעם מענשליכען ווילען, ווען רענדיג צו מעכטיג פאַר דעם מענשליכען קאָנטראָל, אַריבערוואַק-סענדיג די מענשען איבער דעם קאָפּ אַריבער, און עס דאַכט זיך, אַז דיעזע פּאַסירונגען קומען פאַר ווי עס מאַכט זיך גראָד, ווי דער צופאַל בריינגט דאָרטען — אַלץ מעהר פּאַסירט דאָס לויט ווי עס מוז פּאַסירען, לויט אייגענטהימליכע געזעלשאַפטליכע געזעצע, וואָס שלאָגען זיך דאָ דורך. אַזעלכע געזעצע בעהערשען אויך די צופעליגקייטען פון די וואַרען-פּראָדוקציע און פון דעם אויסטויש. פאַר דעם איינצעלנעם פּראָדוצענטען און אויסטוישענדען זיינען דיעזע געזעצע פּרעמדע מעכטע. אין אַנפאַנג פּערשטעהט זיי קיינער ניט. ערשט מיט מיה מוז מען דיעזע געזעצע (די געזעלשאַפטליכע נאַטור-געזעצע, דאָס הייסט די כללים פון דער פּאַליטישער עקאָנאָמיע) אויספאַרשען און דערגרונטעווען. און ניט אַלע מאָל בלייבען דיעזע עקאָנאָמישע געזעצע דיזעלביגע. זיי פּערענדערען זיך מיט די פּערשיעדענע ענטוויקלונגס-שטופען פון די וואַרען-פּראָדוקציע. נאָך נעהמענדיג דעם סך הכל פון דער זאַך, בעהערשען דיעזע געזעצע די גאַנצע פּעריאָדע פון דער ציוויליזאַציע. און נאָך היינט איז דער מענש אונטערוואַרפען אונטער זיינע פּראָדוקטען; נאָך היינט ווערט די גאַנצע פּראָדוקציע פון דער געזעלשאַפט בסך הכל גערע-געלט ניט נאָך אן איבערלייגטען פּלאַן פון די מענשען בשותפות, נאָר דורך בלינדע געזעצע (כללים), וואָס שלאָגען זיך דורך מיט דער געוואַלט פון שטורם-זווינגען און פּערפלייצונגען, און זייער סוף איז, דאָס זיי בריינגען די געוויטערען פון די קריזיסען (שלעכטע געשעפּטען), וועלכע קומען רעגעלמעסיג אין געוויסע צייטען.

מיר האָבען אויבען געזעהען, ווי עס קומט א צייט, ווען דער מענש קען אויסאַרבייטען מעהר ווי ער בעדאַרף פאַר זיך צום לע-בען. מיר האָבען געזעהען, אַז דאָס קומט נאָך איידער די ענטוויקלונג איז דערגאַנגען צו אַ גאַנץ הויכע מדרגה. מיר האָבען געזעהען, אַז דאָס קומט אַרום דיזעלביגע צייט, ווען די אַרבייט ווערט צו-טהיילט, דאָס הייסט, ווען פּערשיעדענע מענשען נעהמען טהאַן פּער-שיעדענע מינים אַרבייט, און ווען עס קומט אויף אויסטויש. אַז מען האַלט שוין אזוי ווייט, אַז מען האַנדעלט שוין מיט סחורות און דער מענש קען שוין בעשאַפען אַריבער זיינע בעדירפנישען, דיערט

מיר האָבען עס שוין אויבען בעטראַכט. ביסלעכווייז איז אויף אזא אופן געוואָרען די הויפט־פּראָדוקציע אַ פּראָדוקציע פון סחורות, צום האַנדעל, ניט פון זאַכען פאַר אייגענעם געברויך.

מיט דער סחורה־פּראָדוקציע, מיט דער אַרבייט, הייסט עס, ניט מעהר פאַר אייגענעם געברויך, נאָר פאַר דעם אויסטויש, פאַר דעם האַנדעל, מוזען די פּראָדוקטען נויטווענדיג בייטען די הענד; דאָס הייסט, די אַרבייט בלייבט שוין ניט אין די האַנד פון דעם אַרבייטער, וואס האָט זי געמאַכט. ער גיט אוועק זיין פּראָדוקט אין אויסטויש אויף אַנדערע פּראָדוקטען (אַדער פאַר געלד, כדי פאַר דעם געלד צו קויפען אַנדערע פּראָדוקטען, וואס עס איז דאָס־זעלבע); ער ווייסט אַלזאָ ניט מעהר, וואס פון זיין אַרבייט ווערט נאָך מעהר פּערוויקעלט ווערט דער אויסטויש, ווען עס קומט אויף געלד און מיט דעם געלד קומט אויף דער קויפמאַן אַלס פּערמיטלער צווישען די פּראָדוקציען. דאָ ווערט נאָך מעהר אונבעוואוסט פאַר דעם אַרבייטער וואָס עס איז דאָס ענדליכע שיקזאַל פון זיין פּראָדוקט. סחורים זיינען דאָ אַ סך און קיינער פון זיי ווייסט ניט, וואָס דער אַנדערער טהוט. די סחורות געהען דאָ שוין ניט מעהר בלויז פון האַנד צו האַנד, נאָר זיי געהען אויך פון מאַרק צו מאַרק. עס געהט ווי עס געהט זיך, ניט ווי די פּראָדוצענטען פיהרען דאָס. די פּראָדוצענטען האָבען פּערלוירען די קאָנטראָל, די הערשונג איבער די נאַנצע פּראָדוקציע פון זייער לעבענס־קרייז. די קויפלייט האָבען אויך די קאָנטראָל ניט איבערגענומען. פּראָדוקטען און פּראָדוקציען ווערען אונטערווארפען אונטער דעם צופאַל.

אַבער צופאַל איז נאָר איין זייט פון דער זאַך. די אַנדערע זייט איז נויטווענדיגקייט. דאָס הייסט, עס געהט אזוי ווי עס מוז געהן, ווי נאַטירליכע אורזאַכען מאַכען נויטווענדיג עס זאָל געהן. אין דער נאַטור דאַכט זיך אויך אז דער צופאַל הערשט, אז עס פאַסירט אַלעס צופעליג, ווי עס מאַכט זיך גראָד. אָבער היינט ווייסט מען שוין, אז דאָס דאַכט זיך נאָר אזוי. אין אמת'ן פאַסירט קיין זאַך ניט אין דער נאַטור צופעליג, נאָר ווי עס מוז פאַסירען, לויט נאַטור־געזעץ. דאָס איז שוין היינט לאַנג בעוועזען אין יעדער זאַך. און דאָס זעלבע וואָס עס איז אין דער נאַטור, איז אויך אין דער געזעלשאַפט. וואָס מעהר מען זעהט אַ רייע געזעלשאַפטליכע פאַסירונג

געקומען אונטער דירעקטער פערטהיילונג פון די פראדוקטען אין גרע-
סערע אָדער קלענערע קאָמוניסטישע געמיינשאפטען. דיעזע אר-
בייט-שותפות איז צוגעגאנגען אויף זעהר קליינעם פוס; אָבער קליין
זוי די ארבייטס-אונטערנעהמונגען זיינען געווען, זיינען די ארבייטער
דערביי געווען אליין די בעלי-בתים איבער זייער ארבייט און איבער
די פרוכטען פון זייער ארבייט. זיי האָבען געוואוסט, וואס פון זייער
ארבייט ווערט: זיי האָבען עם פערנוצט. עם איז פון זייערע הענט
ניט אנטרונען געווארען. און אזוי לאנג די פראדוקציען געהט צו
אויף אזא אופן, קען זי ניט אריבערוואקסען דעם מענשען איבער דעם
קאָפּ אריבער. אין דער ציוויליזאציען איז דאָס רעגעלמעסיג און
אונפערמיידליך דער פאל: די סחורה-בעשאפונג און דער האַנדעל
מיט די סחורות וואקסען אריבער דעם מענשען איבער דעם קאָפּ. דאָס
הייסט, די מענשען קענען ניט מעהר מאַכען מיט די סחורות וואָס
זיי ווילען, נאָר די סחורות, דער האַנדעל, די געשעפטען האָבען זיך
זייער אייגענע גאטור, זייערע אייגענשאפטען, וואָס עם מוז מיט זיי
פאסירען, — ווען די געשעפטען זאָלען געהן גוט און ווען ניט, ווען
עם זאָל זיין ארבייט און ווען ניט. און דאָס שלעפט ארום די מענ-
שען ביי די קעפּ און זיי קענען זיך ניט העלפען. עם קומט אויס, עפעס
אזוי זוי די סחורות און די געשעפטען וואָלטען געווען עפעס שדים,
עפעס פערבאָרגענע כוחות, פרעמדע צו דעם מענשען, וואָס מאַכען
מיט דעם מענשען וואָס זיי ווילען. דאָס איז נאָר אין דער ציוויליזא-
ציען אזוי. פריהער זיינען די ארבייט און די פראדוקטען געווען אין
דעם מענשענ'ס רשות, ניט דער מענש אין זייער רשות. אָבער אין יע-
נעם סאָרט ארבייט, ווי עם האָט זיך געפיהרט איידער עם איז געקומען
ציוויליזאציען, האָט זיך פאמעלעכעל אריינגערוקט די טיילונג פון
ארבייט — דאָס הייסט, א טייל מענשען האָבען גענומען ארבייטען
אימער ביי איין זאך און א טייל אימער ביי אַן אנדערע זאך. דאָס
האָט אונטערגעגראָבען די שותפות-ארבייט און דאָס שותפות-אייגענ-
טהום פון די פראדוקטען. וואו מענשען ארבייטען ביי אַן ארבייט
אליין, פאר זיך, בלייבט נאטירליך די פרוכט פון זייער ארבייט זייער
אייגענעם פאר זיך. ביסלעכווייז איז עם געוואָרען דער רעגעל, אז זא-
כען זיינען געווען דאָס פרוואַט-אייגענטהום פון איינצעלנע. דערפון
האָט געמוזט ארויסקומען אויסטויש צווישען די איינצעלנע — ווי

זיי צוזאמען אוועקפאלען דער שטאצט. *) די געזעלשאפט, וועלכע וועט אויפ'ס ניי אָרגאַניזירען די פּראָדוקצאַן, אויף דעם פּונדאַמענט פון פּרייע און גלייכע פּעראַייניגונגען פון די פּראָדוצענטען, וועט אוועקוואַרפּען די גאַנצע שטאַטס־מאַשין אַהין, וואו איהר פּלאַץ וועט דעמאָלט זיין: אין מוזעאום פון אַלטע זאַכען, צוזאַמען מיט דעם פאַרצייטיגען שפּין־רעדעל און די בראַנזענע האַק.

אַלזאָ, זעהען מיר פון דעם, אז די ציוויליזאַציע איז די ענט־וויקלונגס־שטופּע פון דער געזעלשאפט, ווען עס קומען צו אַ פּולע ענטוויקלונג די צוטיילונג פון אַרבייט, און דער אויסטויש, וואָס קומט דערפון אַרויס, און די וואַרען־פּראָדוקצאַן, וואָס נעהמט אַרום ביידע — ווען דאָס אַלעס קומט צו פּולער ענטוויקלונג און דאָס קעהרט אַי־בער די גאַנצע פּריהעריגע געזעלשאפט, רופּען מיר דעם נייעם צו־שטאַנד, וואָס קומט דאַן, ציוויליזאַציע.

אין אַלע פּריהעריגע שטופּען פון דער געזעלשאפט איז די פּראָדוקצאַן געווען, אין גרונד גענומען, אַ בשותפות־דיגע. און אויף די קאָנזומצאַן (דער פּערברויך פון די אויסגעאַרבייטע זאַכען) איז פּאַר־

*) מיר ציהען נאָך אַמאָהל די אויפּמערקזאַמקייט פון דעם לעזער אויף דעם פּאַקט, אז ווען ענגעלס זאָגט דאָ, אז דער שטאַט וועט אוועקפּאלען, מיינט ער נאָר דאָס וואָס ער רופּט שטאַט און וואָס ער ערקלערט אַלס דער אמת'ער היסטאָרישער שטאַט. אָבער עס וועט בלויבען „די געזעל־שאפט, וועלכע וועט אָרגאַניזירען די פּראָדוקציע און אויף דעם פּונדאַמענט פון פּרייע און גלייכע פּעראַייניגונג פון די פּראָדוקציען“. אין דיעזער אַר־גאַניזירטער געזעלשאפט וועלען אויסגעקליעבען ווערען בעאַמטע, דורך אַל־געמיינעם שטימערעכט און עס וועלען געמאַכט ווערען געזעצע דורך מאַ־יאַריטעטס אָבשטימונג. ענגעלס זאָגט דאָ אויבען, אז „אין דעם הײַנטיגן שטאַט“ וועט דאָס אַלגעמיינע שטימערעכט ניט זיין מעהר ווי אַן אינסטרומענט צו מעסען ווי ווייט די אַרבייטער קלאַסע איז שוין צו־טיג. אָבער אין דער צוקינפטיגער געזעלשאפט, הייסט דאָס, וועט דאָס אַל־געמיינע שטימערעכט זיין דאָס מיטעל פון אָרגאַניזאַציע פון אַ „פּרייע און גלייכע פּעראַייניגונג פון די פּראָדוצענטען“. די אַנאַרכיסטען (און אויך אַנדערע) רופּען אַזאַ אָרגאַניזאַציע פון דער געזעלשאפט, מיט שטימערעכט און רעפּרעזענטאַציע, אויך „שטאַט“. אַזאַ „שטאַט“ אָבער וועט, נאָך ענגעלס'עם ערקלערונג, יא זיין אין דער אַסאַיאַליסטישער צוקונפּט. נאָר ער זאָגט, אז דאָס הייסט ניט שטאַט, נאָר געזעלשאפט. — איבערזעצער.

די פערטרעטער פון די קאפיטאליסטען. דאָס אלגעמיינע שטימערעכט איז אויף אזא אופן דער אינסטרומענט צו מעסטען ווי ווייט די אר-בייטער קלאַסע איז שוין צייטיג אין איהר ענטוויקלונג צו איהר זעלבסט-בעפרייאונג. מעהר קען דאָס אלגעמיינע שטימערעכט ניט זיין און וועט עס קיינמאָל ניט זיין אין דעם היינטיגען שטאַט. אָבער דאָס איז אויך גענוג. ווען די צייט וועט קומען, אז דאָס טהערמאָ-מעטער פונ'ם אלגעמיינעם שטימערעכט וועט אָנצייגען דעם קאָך-גראַד ביי די אַרבייטער, וועלען זיי, אזוי גוט ווי די קאפיטאליסטען, וויסען וואו זיי האַלטען אין דער וועלט.

אַלזאָ, איז דער שטאַט ניט פון אייביג אָן. עס זיינען געווען געזעלשאַפטען, וואס זיינען אויסגעקומען אָהן איהם, וואס האָבען ניט אָנגעהויבען צו וויסען פון אַ שטאַט און פון אַ שטאַטס-געוואלט. ווען די עקאָנאָמישע ענטוויקלונג האָט דערגרייכט אַ געוויסע שטופע, וואו עס האָט געמוזט קומען צו אַ צושפאַלטונג פון דער געזעלשאַפט אין קלאַסען, איז דורך דיעזע צושפאַלטונג דער שטאַט געוואָרען אַ נויטווענדיגקייט. און היינט געהט די עקאָנאָמישע ענטוויקלונג מיט שנעלע שריט אַלץ נעהענטער צו אזא שטופע אין דער ענטוויקלונג פון דער פּראָדוקציע, וואו עס וועט ניט מעהר זיין נויטווענדיג אז אַזעל-כע קלאַסען זאָלען עקזיסטירען; און ניט נאָר וואָס עס וועט ניט מעהר זיין נויטווענדיג, נאָר נאָך מעהר — ווען עס וועלען נאָך בליי-בען אַזעלכע קלאַסען, וועט דאָס זיין אַ זיכערע שטערונג צו דער פּראָדוקציע. (ווי מיר זעהען שוין היינט, אז עס קומען קריזיסען און די אַרבייט שטעלט זיך אָב און די בעשאַפונג פון נויטווענדיגע זאַכען פאַר דער מענשהייט ווערט אָבגעהאַלטען, — אַלץ דערפאַר, ווייל די מענשהייט איז צוטיילט אין קלאַסען, ווייל די פאַבריקען גע-הערען צו איין קלאַס מענשען, און זיי לאָזען ניט אַרבייטען ווען די מענשהייט בעדאַרף די אַרבייט, נאָר ווען זיי אליין לוינט זיך, ווען זיי קענען דערביי מאַכען פּראָפיטען. ווען ניט, מוז זיך אָבשטעלען די פּראָדוקציע, די אַרבייט פון דער מענשהייט. אָבער די מענשהייט קען סוף כל סוף ניט אַריבערטראָגען קיין שטערונג צו איהר פּראָ-דוקציע.) דאַרום וועט די צושיידונג פון מענשען אין קלאַסען אונט-טערגעהן, פונקט אזוי אונפערמיידליך, ווי זי איז פריהער אויפגעקומען. און ווען די קלאַסען וועלען אַוועקפאַלען, וועט אונפערמיידליך מיט

פון פראדוקציען אריין אין די הענט פון אקציען-געזעלשאפטען (אין אמעריקא הייסט דאס סטאק-קארפאריישאָנס). פריהער פלעגען נאָר אייזענבאהנען זיין אין די הענט פון אקציען-געזעלשאפטען, היינט קומען אלע אונטערנעהמונגען אריין אין זייערע הענט, און די אקציען-געזעלשאפטען האָבען אויף זייער צענטער אין דער בערזע, און דורך דעם ווערען די קאפיטאליסטען אלץ שטארקער איינס מיט דער רעגיערונג. א שטארקער ביישפיעל דערפון איז, אויסער אמעריקא, אויף די נייעסטע פראנצויזישע רעפובליק. און אויף די בכבוד'יגע שווייץ האָט געטהאָן איהר חלק אין דער פערבינדונג פון בערזע און רעגיערונג. אזוי געהט עס אין די דעמאָקראטישע רעפובליק. און אין אונזערע היינטיגע געזעלשאפטליכע פעהרעלטניסע ווערט די דע-מאָקראטישע רעפובליק אלץ מעהר און מעהר אן אונפערמיידליכע נויטווענדיגקייט און זי איז די שטאַטס-פאָרמע, וואָס נאָר אין איהר אליין וועט קענען אויסגעקעמפפט ווערען דער לעצטער ענט-שיידונגס-קאמפף צווישען פראָלעטאריאט און בורזשואזיע. אָבער אז רעגיערונג און בערזע זאָלען זיין איין ברודער-בונד מוז ניט דוקא די רעגיערונג זיין א דעמאָקראטישע רעפובליק. דאָס קען מען זעהען אין ענגלאַנד, און אויף אין דעם נייעם דייטשען רייך, וואו מען קען ניט בעשטימט זאָגען וועמען דאָס אלגעמיינע שטימערעכט האָט אויפ-געהויבען העכער, ביסמארק'ן אָדער בלייכערדער'ן. (ביסמארק, דער מעכטיגסטער פאָרשטעהער פון רעגיערונג; בלייכערדער, דער גרעס-טער באַנקיר און בערזען-מאַן. זיי זיינען ביידע איינס.)

און ענדליך הערשט די בעזיצענדע קלאַסע דירעקט דורך דעם אלגעמיינעם שטימערעכט. דען אזוי לאַנג די אונטערדריקטע קלאַסע, אלזאָ אין דיעזען פאל דאָס פראָלעטאריאט, איז נאָך ניט ענטוויקעלט גענוג זיך זעלבסט צו בעפרייען, אזוי לאַנג וועט זי, די אונטערדריקטע קלאַסע, אין איהר מערהייט, בעטראכטען די היינטיגע אָרדנונג פאר די איינציג-מעגליכע און זי וועט פאָליטיש זיין א נאָכשלעפעניש נאָך די קאפיטאליסטישע קלאַסע; זי וועט זיין איהר אייסערסטער לינ-קער פליגעל.

אָבער וואָס מעהר די אונטערדריקטע קלאַסע ווערט ענטוויקעלט און דערנעהנטערט זיך צו איהר זעלבסט-בעפרייאונג, אלץ מעהר ביל-דעט זי זיך אין א פארטיי, וועהלט איהרע אייגענע פערטרעטער, ניט

ארויס אין יאָהר 1892. ביז היינט זיינען די פּערהעלטניסע אין דייטשלאַנד שוין אַ סך אַנדערש געוואָרען. — א י ב ע ר ז .)

אין דאָס רוב געשיכטליכע שטאַטטען איז אויסערדעם געווען איינגעפיהרט, אז די בירגער האָבען געהאַט רעכטע לויט זייער פּער- מעגען, — וואָס רייכער אַ בירגער אלץ גרעסער זיינע רעכטע. מיט דעם איז דירעקט אויסגעדריקט געוואָרען, אז דער שטאַט איז אַן אָרגאַניזאַציע פון די רייכע און זיין צוועק איז צו בעשיצען זיי גע- גען די אָרימע. אזוי איז עס שוין געווען אין די אַטהענישע און רוי- מישע פּערמעגענס-קלאַסען. אזוי איז עס אויך געווען אין דעם מיטעל- אלטערליכער פּעאָדאל-שטאַט, וואו יעדער פּריץ האָט געהאַט מאַכט אין דער פּאָליטיק לויט נאָכדעם, ווי גרויס זיינע גיטער זיינען גע- ווען. און אזוי איז עס אויך אין די היינטיגע שטאַטטען, מיט זיי- ערע אויסגעקליעבענע רעפּרעזענטאַנטען אין פּאַרלאַמענט, אין די לענ- דער, וואו עס איז איינגעפיהרט אַ וואַהל-צענזוס — דאָס הייסט אז אַ רעכט צו שטימען האָבען נאָר די, וואָס צאָהלען געוויסע שטיי- ערען. דאָך דאַרף מען ניט מיינען, אז נאָר אזעלכע איינפיהרונגען, וואו די פּאָליטישע מאַכט אַנערקענט דעם אונטערשיעד פון פּערמע- גען, זיינען דער עיקר, וואס מאַכען דעם שטאַט פאַר אַן אָרגאַן פון די רייכע. פּערקעהרט, אזעלכע איינריכטונגען בעצייכנען אַ גיעדע- ריגע שטופּע פון די שטאַטליכע ענטוויקלונג. די העכסטע פּאַר- מע פון שטאַט איז די דעמאָקראַטישע רעפּובליק, און אין איהר איז אָפיציעל קיין שום אונטערשיעד ניט צווישען רייכע און אָרימע. און דאָך איז זי אויך דער אָרגאַן פון די רייכע. אין איהר האָט דער רייכטהום זיין איינפלוס ניט-דירעקט, אָבער דערפאַר איז זיין איינ- פלוס נאָך זיכערער. פון איין זייט האָבען די רייכע דאָ זייער איינ- פלוס דורך כאַבאַר, דורך די קאָררופּציען פון די רעגיערונגס-בעאַמ- טע. דער שאַרפּסטער ביישפּיעל דערפון איז אַמעריקאַ. פון דער אַנדערער זייט האָבען די רייכע איינפלוס אויף דער רעגיערונג דורך דער ברודערשאַפט פון רעגיערונג און בערזע (אין אַמעריקאַ רופּט מען די בערזע „וואַלל סטריט“). צווישען רעגיערונג און בערזע ווערט אלץ מעהר איינהייט, ערשטענס, ווייל די שטאַטס-שולדען ווערען אלץ גרעסער און דאָס איז אַ געשעפט וואָס די רעגיערונג האָט מיט דער בערזע. צווייטענס, קומען אלץ מעהר און מעהר אונטערנעהמונגען

וויעדער אין דער פאנטשיזנע-צייט איז דער שטאצט געווען דער אָר-
גאן פון די פריצים און זיין הויפט-צוועק איז געווען צו האלטען אין
אונטערטהעניגקייט די לייב-אייגענע און פאנטשיזנע פויערען. און
דער היינטיגער שטאצט מיט זיינע פארלאמענטען און אויסגעקליעבע-
נע רעפרעזענטאנטען איז דאָס ווערקצייג, דורך וועלכען דאָס קאפי-
טאל זייגט אויס דאָס בלוט און שווייס פון די לוינ-ארבייטער.

אָבער אמאָל, אין אן אויסנאָהמע, טרעפט זיך, אז די קעמפפענדע
קלאסען זיינען כמעט ביידע גלייך אין קראפט און דאן קומט די
שטאצטס-געוואלט און מישט זיך אריין אלס כלומר'שט דער שלום-
מאכער. אין דיעזען מאָמענט שפיעלט דער שטאצט אַ ראָלע ווי אַ
בעזונדערע מאַכט, אונאבהיינגיג פון ביידע קלאסען. אזוי איז עס
געווען מיט דעם אליין-הערשענדען קעניגטהום אין דעם זיבצעהנטען
און אכטצעהנטען יאָרהונדערט. דעמאָלט איז פאָרגעקומען אַ שטענ-
דיגער שטרייט צווישען די פריצים און די שטאָדטישע בירגער און
די זעלבסטהערשענדע קעניגסמאכט איז געווען ווי אַ דריטע; זי
האָט געמאכט, אז זייערע ביידע וואָגשאַלען זאָלען בלייבען גלייך אין
געוויכט און באלאנסירען אמאָל די אַרויף און יענע אַראָב, און אמאָל
פערקעהרט. אזוי איז עס אויך געווען מיט די קייסערליכע הערשונג
פון נאַפאָלעאָן אין פראַנקרייך, דעם ערשטען און בעזאָנדערס דעם
צווייטען (דעם „דריטען“): דאָ איז פאָרגעקומען אַ שטענדיגער קאמפף
צווישען דער בורזשואַזיע (די געלד-בירגער) און דעם פראָלעטאָריאַט
(די וואָס מווען אַרבייטען פאַר יענעם), און דער קייסער האָט זיך
געשטעלט מיט זיין מאַכט צווישען ביידע און פלעגט אויסשפיעלען
אַמאָל די בורזשואַזיע געגען דאָס פראָלעטאָריאַט, אַמאָל דאָס פראָ-
לעטאָריאַט געגען די בורזשואַזיע. דאָס הייסט, אַמאָל האָט ער גע-
האַלטען מיט די כּדי צו קענען בעהערשען יענע, אַמאָל אומגעקעהרט.
דאָס נייעסטע אין דיעזער קונץ איז דאָס נייע דייטשע רייך פון ביס-
מאַרק'ס נאַציאָן: דאָ ווערען קאַפיטאַליסטען און אַרבייטער באלאַנ-
סירט איינע געגען די אַנדערע און ביידע ווערען אויסגעריסען פאַר
די טובה פון די אַראָבגעזונקענע פרייסישע קרויט-יונקער (די אַדע-
ליגע פריצים). דאָ האָבען ביידע גלייך אַ פנים ווי הוּזק, אי די הער-
שער אי די בעהערשטע. (די פינפטע אויפלאַגע פון דיעזען בוך איז

מאכט הלואות, ש ט א א ט ס - ש ו ל ד ע ן . אויך דאָס איז א שווערע לאסט אויף די היינטיגע מדינות.

איצט שטעהען די בעאמטע פון דעם שטאאט אלס אָרנאנען פון דער געזעלשאפט א י ב ע ר דער געזעלשאפט. זיי זיינען דאָס מיט דעם כוח פון די רעגיערונגס-געוואלט און מיט דעם רעכט צו געהמען שטייערען. די אכטונג, וואָס די גענטיל מיטגליעדער פלע-גען אָבגעבען פרייוויליג צו זייערע בעאמטע, דיעזע אכטונג וואָלט ניט מעהר געווען גענוג פאר די רעגיערונגס-בעאמטע פון דעם שטאאט, אפילו ווען זיי וואָלטען דאָס געקענט האָבען. אזוי ווי זייער מאכט איז א פרעמדע צו דער געזעלשאפט, מוז מען זיי פערשאפען רעס-פעקט דורך אויסנאהמס-געזעצע, דורך וועלכע זיי געניסען א בעזונ-דערע הייליגקייט און מען טאָר זיי ניט אָנריהרען. דער לומפיגסטער פאָליצי-דיענער פון דעם ציוויליזירטען שטאאט האָט מעהר „אויטאָ-ריטעט“ (צו בעפעהלען) ווי אלע בעאמטע פון דער גענטיל-געזעל-שאפט צוזאמען. אָבער דער מעכטיגסטער קייסער און דער גרעסטער שטאאטסמאן אָדער מיליטער-אָנפיהרער פון דער ציוויליזאציאן קען מקנא זיין דעם קלענסטען גענטיל-פאָרשטעהער פאר די אונגעצוואונג-גענע און אונבעשטריטענע אכטונג, וואָס מען האָט צו איהם. דאָס איז דערפאר, ווייל דער גענטיל-פאָרשטעהער איז אן אייגענער מענש, ער שטעהט אין דער געזעלשאפט נופא; דער שטאאטס-בעאמטער אָבער מוז פאָרשטעלען עפעס, וואָס איז אויסער דער געזעלשאפט און איבער איהר.

אזוי ווי דער שטאאט איז אויפגעקומען דורך די נויטווענדיג-קייט צו האַלטען אין צוים די געגנערשאפט פון די פערשיעדענע קלאַ-סען; און אזוי ווי ער איז אָבער אויך ענטשטאנען אין דעם קאמפף נופא פון דיעזע קלאַסען; דאָרום איז דער שטאאט אין רעגעל די מאכט פון די מעכטיגסטע קלאַסע, פון די קלאַסע, וואָס האָט עקאָ-נאָמיש די אויבערמאכט. דורך דעם שטאאט ווערט דיעזע קלאַסע אויך פאָליטיש די הערשענדע. דורך איהם קריעגט זי נייע מיטלען צו האַלטען די אונטערדריקטע קלאַסע אין אונטערוואָרפענהייט און זי אויסצוזויגען. אין די פאָרצייטיגע מלוכות איז דער שטאאט גע-ווען דער עיקר דער שטאאט פון די שקלאפען-בעזיצער. זיין הויפט-צוועק איז געווען צו האַלטען די שקלאפען אין אונטערטהעניגקייט.

געוואָרען אונמעגליך זייט די מענשען זיינען געוואָרען צושפּאַלטען אין קלאַסען. די שקלאַפּען זיינען דאָך אויך אַ טייל פון דער בעפעלקער־רונג. די 90,000 בירגער פון אַטהען זיינען געגען זייערע 365,000 שקלאַפּען נאָר געווען אַ קלאַסע מיט בעזונדערע רעכטע. דאָס פּאַלקס־מיליטער פון די אַטהענישע דעמאָקראַטיע איז געווען אַן אַריסטאָקראַטישע עפענטליכע געוואַלט געגען די שקלאַפּען און האָבען זיי געהאַלטען אין צוים. אַבער אויך אום צו האַלטען אין צוים די בירגער איז געוואָרען נויטיג אַ זשאַנדאַרמערע, ווי אויבען דערצעהלט.

דיעזע עפענטליכע געוואַלט עקזיסטירט אין יעדען שטאַט. זי בעשטעהט ניט בלויז פון בעוואַפּענטע מענשען, נאָר אויך פון זאַכען, נעמליך געפענגניסע און אלערליי צוואַנגס־איינריכטונגען, וואָס זיינען ניט געווען אין דער גענטיג־געזעלשאַפּט. די רעגיערונגס־געוואַלט קען אַמאָל זיין זעהר קליין, כמעט ווי נאָר־ניט; אַזוי קען זי זיין אין געזעלשאַפּטען וואו עס איז נאָך ניט ענטוויקעלט די געגנערשאַפּט פון די קלאַסען. אויך אין פּערוואַרפּענע ווינקעלעך פון לאַנד. אין אַמע־ריקאַ איז אין מאַנכע ערטער טייל מאָל נאָר ניטאָ קיין רעגיערונגס־מאַכט. אַבער וואָס מעהר עס פּערשאַרפּען זיך די געגנערשאַפּטען פון די קלאַסען, אַלץ שטאַרקער ווערט די רעגיערונגס־געוואַלט. אויך ווערט זי שטאַרקער, וואָס גרעסער עס ווערען די מלוכות, וועלכע גרענעצען זיך איינע מיט די אַנדערע און וואָס מעהר עס פּערמעהרען זיך די מענשען אין זיי. מען דאַרף נאָר אַ קוק טהאָן אויף אייראָפּאַ היינט, וואו די רעגיערונגס־געוואַלט איז אַרויפגעשרויפּט געוואָרען אַזוי געזעלשאַפּט וואַלדיג הויך, אַז זי סטראַשעט צו פּערשלינגען די גאַנצע געזעלשאַפּט און אפילו דעם שטאַט אליין אויך. דאָס האָט געבראַכט דער ביטער־דער קאַמפּף צווישען די קלאַסען און די קאָנקורענץ צווישען די לענדער און זייער לענדער־כאַפּעריי.

אום אויפצוהאַלטען דיעזע רעגיערונגס־געוואַלט מוז מען אויף דעם נעהמען געלד ביי די שטאַטס־בירגער — מוז מען נעהמען שטוי (פּאַדאַטקעס, מכס, טעקסעס). אין דער גענטיג־געזעלשאַפּט זיינען שטייערען געווען פּאַלשמענדיג אונבעקאַנט. היינט איז דאָס אַ שרעקליכע לאַסט אויף אַלע פעלקער. ווען די ציוויליזאַציע ציאָן וואַקסט אויס ווייטער, זיינען שוין די שטייערען אויך ניט מעהר גענוג; דער שטאַט ציהט דאָן וועקסלען אויף די צוקונפּט; ער

טירען. דארום איז נויטיג געוואָרען אַ מאַכט, וואָס זאָל שטעהן כּלומרשט איבער די געזעלשאַפט, אַ מאַכט וואָס זאָל איינשטילען די מחלוקות און זאָל זיי האַלטען אין „אַרדנונג“. אָט די דאָזיגע מאַכט וואָס איז אַרויסגעקומען פון דער געזעלשאַפט אָבער האָט זיך געשטעלט איבער איהר און איז מיט דער צייט געוואָרען אַלץ מעהר און מעהר אָבגעזונדערט פון דער געזעלשאַפט — אָט דיעזע מאַכט איז דאָס דער שטאַט.

דער אונטערשיעד צווישען דעם שטאַט און די אַלטע גענטיל-אַרגאַניזאַציאָן איז ערשטענס דאָס, וואָס דער שטאַט טיילט איין זיינע בירגער ניט לויט נאָך זייער קרובים/שאַפט, נאָר לויט נאָך דעם וואוּ זיי פּלעגן. די אַלטע גענטיל-פּעראַייניגונגען, ענטשטאַנען און צוזאַמען-געהאַלטען דורך בלוט-פּערוואַנדשאַפט, זיינען געוואָרען, ווי מיר האָבען געזעהען, ניט געניגענדיג. אַ סך דורך דעם, ווייל אַזעלכע פּעראַייניגונגען זיינען נאָר מעגליך געווען ווען די מענשען פון איין משפּחה האָבען געוואוינט צוזאַמען אויף איין פּלאַץ און דאָס האָט שוין לאַנג אויפגעהערט. דער פּלאַץ איז געבליבען, אָבער די מענשען זיינען דורכגעטאַשט געוואָרען. דאָרום איז דער פּלאַץ געוואָרען דער עיקר און ווער נאָר עס האָט געוואוינט אויף דעם פּלאַץ, אַלץ איינס צי פּון איין משפּחה אָדער שטאַם מיט די איבריגע צי ניט, איז געוואָרען אַ צוגעהעריגער בירגער צו דעם פּלאַץ און האָט דאָרטען געהאַט זיינע רעכטע און פּליכטען אַלס בירגער. אַזוי איז עס געוואָרען אין אַלע שטאַטען — די שטאַטס-בירגער זיינען אַרגאַניזירט לויט נאָך דעם אָרט, וואוּ זיי וואוינען. אונז קומט עס דאָרום פּאַר ווי נאַטירליך; אָבער מיר האָבען געזעהען, וואָסערע שווערע און לאַנג-דויערענדע קעמפּעע עס האָבען געמוזט פאַרקומען, ביז דיעזע איינריכטונג האָט אין אַטהען און רוים פּערנומען דעם פּלאַץ פון די אַלטע אַרגאַניזאַציאָן לויט נאָך געשלעכטער, לויט נאָך קרובים/שאַפט.

דער צווייטער אונטערשיעד צווישען די גענטיל-אַרגאַנונג און דעם שטאַט איז, וואָס ביי דעם שטאַט איז דאָ אַן עפּענטליכע געוואַלט, אַן אָבגעזונדערטע פון פּאַלק; זי איז ניט מעהר דירעקט די בעפעלקער-רונג אַליין, וואָס אַרגאַניזירט זיך אַלס בעוואַפּענטע מאַכט. דיעזע אָבגעזונדערטע עפּענטליכע געוואַלט איז נויטיג, ווייל אַ זעלבסט-טהע-טיגע בעוואַפּענטע אַרגאַניזאַציאָן פון דער בעפעלקערונג אַליין איז

דערצו. ביי די דייטשען אָבער איז נאָך הונדערטער יאָהרען לאַנג געבליעבען אַן איבערבלייבונג פון די גענטייל-אַרדנונג, אויך נאָכדעם ווי עס איז שוין געווען אַ שטאַאַט. זי איז געבליבען אין פּער-ענדערטער פּאַרמע, אַלס אַ פּעראייניגונג פון אַלע די, וואָס וואוינען אין איין געגענד, מיט אייגענע פּאַרשטעהער, פריי אויסגעוועהלטע, מיט געוויסע געמיינשאַפטליכע איינריכטונגען. דאָס איז געווען די „מאַרק-איינריכטונג“. (מיר האָבען שוין אויבען גערעדט דערפון.) שפּעטער איז די אַלטע גענטייל-איינריכטונג נאָך אַמאָל יונג גע-וואָרען, אין אַן אָבגעשוואַכטער פּאַרמע, אין די שפּעטערע משפּחה-פּעראייניגונגען פון דעם אַדעל און פון אזוי רייכע משפּחות. אין אַ טייל ערטער, למשל אין די דיטמאַרשע געגענד, האָבען שפּעטער נאָך אַפילו פּראָסטע פויערען-פּאַמיליען געהאַט אזעלכע משפּחה-פּעראיי-ניגונגען. פאַר וואָס איז ביי די דייטשען מעגליך געווען, אז פון די גענטייל-איינריכטונגען זאָלען זיך אָבשטעלען איבערבלייבונגען? ווייל בשעת זיי האָבען איינגענומען די אַלטע רוימישע מלוכה האָבען זיי נאָך ניט געהאַט קיין פּאַרטגעשריטענע אַרבייטס-טיילונג און די עקאָנאָמישע ענטוויקלונגס-שטופּע פון די עראָבערער און עראָבערטע איז געווען כמעט דיזעלבע; זיי האָבען אַלזאָ ניט געהאַט צווישען זיך נאָך דער עראָבערונג קיין ערנסטליכען קאַמפּף, וואָס זאָל די אַלטע גענטייל-איינריכטונגען אין גאַנצען פּעריניכטען.

מיר זעהען אַלזאָ, אז דער שטאַאַט איז אויף קיין פּאַל ניט פון אויסענוועניג אַרויפגעצוואונגען געוואָרען אַלס אַ מאַכט אויף דער גע-זעלשאַפט. אויך איז ער וויעדער ניט, ווי העגעל זאָגט, „די ווירקליכ-קייט פון יושר“, „דאָס בילד פון שכל און גערעכטיגקייט“. דער שטאַאַט איז אַרויסגעוואַקסען נאַטירליך פון דער מענשליכער געזעל-שאַפט ווען זי האָט דערנרייכט אַ געוויסע שטופּע פון ענטוויקלונג. וואו עס איז אויפגעקומען אַ שטאַאַט, האָט דאָס בעווייעזען, אז די געזעלשאַפט האָט זיך פּערוויקעלט אין געגנערשאַפטען, פון וועלכע זי האָט ניט מעהר געקענט אַרוויסקריבען. עס זיינען ענטשטאַנען קלאַסען מיט געגען-שטרייטיגע עקאָנאָמישע אינטערעסען. זיי וואָלטען זיך כסדר אַרומגעריסען און זייערע מחלוקות וואָלט צו קיין טאַלק ניט גע-פיהרט און עס וואָלט אונמעגליך געווען אז די געזעלשאַפט זאָל עקזיס-

כוזט קומען דערצו. און דיעזע געגנערשאפטען האָבען שוין ניט מעהר געקענט אויסגעגלייכט ווערען. פערקעהרט, זייער נאטור איז געוועזען צו ווערען אלץ שאַרפער. אזא סאָרט געזעלשאַפט וואָלט געמוזט האָבען שטענדיגע אָפענע מחלוקות צווישען די דאָזיגע קלאַסען, דאָרום האָט זי געמוזט געשטעלט ווערען אונטער דער הערשונג פון אַ מאַכט, וואָס שטעהט כלומר'שט איבער אלע פערשיעדענע קלאַסען, אַ מאַכט, וואָס דערלאָזט זיי ניט אָפען אַרומקריעגען זיך, און צווינגט זיי אויסצו-קעמפּען זייער קלאַסען-קאָמפּה העכסטענס אויף עקאָנאָמישען גע-ביעט אויף געזעצליכען אופן, ווי דאָס ווערט אָנגערופען. די גענטייל-אָרדנונג האָט אויסגעלעבט. זי האָט געפלאַצט דורך די טיילונג פון אַר-בייט און דורך די שפּאַלטונג אין קלאַסען, וואָס איז דערפון אַרויס-געקומען. איהר פלאַץ האָט פערנומען דער שטאַט.

אין דריי הויפט-פאָרמען זעהען מיר אין דער וועלט-געשיכטע דעם שטאַט זיך אויפהייבען אויף די חורבות פון די גענטייל-אָרד-נונג. מיר האָבען אויבען די דריי פאָרמען בעטראַכט אין זייערע איינ-צעלהייטען. זיי זיינען: דער שטאַט אין אַטהען (גריכענלאַנד), רוים און ביי די גערמאַנען. אין אַטהען זעהען מיר די ריינסטע פאָר-מע פון שטאַט, די קלאַסישע: דירעקט קומט דאָ אַרויס דער שטאַט פון די קלאַסען-געגנערשאַפט, וואָס האָט זיך ענטוויקעלט אין דער גענטייל-געזעלשאַפט, און ער פערנעהמט די גאַנצע הערשונג. אין רוים ווערט די גענטייל-געזעלשאַפט מיט דער צייט אן אויסנאָהמע פון גאַנצען פאָלק; די פּעראַייניגטע משפּחות ווערען אַ בעזונדערער יחוס-שטאַנד. חוץ זיי ענטוויקעלט זיך אַ גרויסע מאַסע אַרימעס פאָלק, די „פּלעבס“, וועלכע האָבען ניט קיין שום רעכטע, אָבער מוזען טראָגען אלע פליכטען. עס קומט אַ צייט, ווען די דאָזיגע פּלעבס בעזיעגען די מיוחסים, דאָן צורייסען זיי די אַלטע משפּחה-אָרדנונגען און אויף זייערע חורבות שטעלען זיי אויף דעם שטאַט, וועלכער נעהמט דערנאָך אַריין אין זיך ביידע, אי די גענטייל-מיוחסים אי די פּלעבס. און וויעדער ביי די דייטשען, וועלכע בעזיעגען דאָס אַלטע רוימער-רייך, קומט דער שטאַט אַרויס דירעקט פון דעם, וואָס זיי נעהמען איין גרויסע פרעמדע לענדער און זיי מוזען האָבען אַ מאַכט-איינרייכטונג זיי צו בעהערשען. די גענטייל-אָרדנונג טויג ניט

האָט זיך דיעזער געגען־שטרייט פון אינטערעסען בעוועזען אין יעדער גענטייל־קערפערשאפט גופא, וואו זי איז נאָך יאָ געבליעבען עקזיס־טירען. דעם העכסטען גראַד האָט דיעזער געגען־שטרייט דערגרייכט זוען אין איין גענעס, אין איין שטאַם זיינען געוואָרען א טייל רייכע, א טייל אַרימע, א טייל וואוכערניקעס, א טייל באַרגערס.

דערצו איז צוגעקומען אַ מאַסע פון נייע מענשען פון פרעמדע פעלקער. עס האָט זיך מאַנכע מאָל געטראָפּען, אז זיי זיינען געוואָרען אַ מאַכט אין לאַנד. אזוי איז עס געווען אין רוים. אַריינגעהמען זיי אין די משפחות און שטאַמען און ביסלעכווייז זאָלען זיי אין זיי פערשלונגען ווערען, האָט מען ניט געקענט, ווייל זיי, די פרעמדע, זיינען געווען צו אַ סך דערצו. פאַר די מאַסען, וואָס האָבען ניט צו־געהערט צו די משפחות און גענטעס און שטאַמען, זיינען זיי, דיעזע גענטס־איינריכטונגען, געווען ווי געשלאָסענע מיוחס'דיגע קערפערשאפ־טען, וועלכע לאָזען קיין פרעמדע ניט אַריין. אנשטאָט וואָס די גענ־טייל־איינריכטונגען זיינען פריהער געווען די אָנפאַנגליכע דעמאָקראַ־טיע, זיינען זיי איצט גאָר פּערוואַנדעלט געוואָרען אין אַ פיינדליכע אַריסטאָקראַטיע.

און צום סוף איז דאָ אַ הויפט פּונקט, פאַר וואָס אונטער די נייע אומשטענדען האָבען די גענטייל־איינריכטונגען ניט מעהר געקענט עקזיסטירען. דער פּונקט איז דער: די גענטייל־אָרדנונג האָט ניט געהאַט קיין פּאָליציי און קיין זשאַנדאַרען, קיין מאַכט מיט וואָס צו צווינגען די אייגענע מענשען צו אונטערטהעניגקייט און צו פּאָלגען, חוץ נאָר די מאַכט פון עפענטליכע מיינונג, דאָס הייסט, דאָס וואָס דער עולם אַרום האַסט דעם, וואָס געהט אַראָב פון וועג. די גענטייל־אָרדנונג האָט ניט געדאַרפט קיין אַנדערע צוואַנגס־מאַכט; ווייל זי איז אַרויסגעוואַקסען פון אזאַ געזעלשאַפט, וואו עס זיינען אינערליך ניט געווען קיין רייכע און אַרימע, קיין הויכע און ניעדעריגע, קיין הערשער און בעהערשטע. צו אַזעלכע צושטענדע איז די גענטייל־אָר־דנונג געווען צוגעפּאַסט. איצט אָבער איז שוין געווען גאָר אַן אַנדער וועלט: עס איז אויפגעקומען אַ געזעלשאַפט, וועלכע האָט זיך שוין געמוזט צושפּאַלטען אין פרייע און שקלאַפּען, אין רייכע רויבער און אַרימע בערויבטע; דורך אַלע לעבענסבעדינגונגען צוזאַמען, דורך די נייע איינפיהרונגען ווי אויסצואַרבייטען לעבענסמיטלען האָט עס גע־

אייביג אויף איין אָרט. א טייל מענשען האָט דער האַנדעל אַרומגע-
 טריעבען, א טייל האָבען גענומען וואַנדערען ווען זיי האָבען געענ-
 דערט זייער בעשעפטיגונג. א טייל — ווען זיי האָבען פערקויפט זייע-
 רע פעלדער אָדער געקויפט אַנדערע. הכלל, די קרובים פון איין גענ-
 זינען דורכגעטאָשט געוואָרען. זיי האָבען ניט מעהר געקענט צוזא-
 מען קומען צו בעזאָרגען זייערע אייגענע געמיינשאַפטליכע אנגעלעגענ-
 הייטען. אַלץ וואָס די משפּחה האָט נאָך געקענט בעזאָרגען צוזאַמען
 איז געווען אונטערטאָג זאַכען, ווי רעליגיעזע צערעמאָניעס. די געמיינ-
 שאַפטליכע אינטערעסען, וואָס די גענטעם האָבען פריהער געהאַט, האָ-
 בען זעהר גוט געקענט בעזאָרגט ווערען דורך די גענטייל-אייניגקייט.
 אָבער יעצט זיינען צוגעקומען נייע בעדירפניסע און נייע אינטערעסען.
 זיי זיינען געקומען פון די טיעפע ענדערונגען אין די פּערהעלטניסע
 פון אַרבייט און פון פּערדיענען זיך אן עקזיסטענץ און דורך די נייע
 פאַרמען, ווי די מענשען האָבען זיך יעצט איינגעשטעלט אין געזעל-
 שאַפט. דיעזע נייע בעדירפניסע און אינטערעסען זיינען ניט נאָך
 געווען פּרעמד צו די אַלטע גענטייל-אָרדנונג, נאָך זיי האָבען יענע אָרד-
 נונג אויף יעדען אַרט צושטערט. אַנשטאָט די אַמאָליגע משפּחה,
 האָט גאָר יעצט געשפּיעלט אַ ראָלע אַ גילדע פון אַלע מענשען פון איין
 מלאכה, וועלכעס איז אַרויסגעקומען דורך די טיילונג פון אַרבייט.
 ווייטער האָט גענומען שפּיעלען אַ ראָלע אַ גאַנצע שטאָדט און איהרע
 אינטערעסען געגען די דערפער. אַמאָל האָט דער פאַרשטעהער פון
 דער משפּחה בעזאָרגט די אינטערעסען פון דער משפּחה. יעצט האָט
 בען שוין גאָר געהאַט שותפות'ע אינטערעסען ניט אַלע מענשען פון
 איין משפּחה, נאָך אַלע מענשען פון איין מלאכה. אָדער אַלע איינ-
 וואָהנער פון איין שטאָדט. אין איין מלאכה און אין איין שטאָדט
 האָבען געקענט זיין מענשען פון ווער ווייסט וויפיעל פּערשיעדענע
 משפּחות און שטאַמען. און מענשען פון איין משפּחה האָבען געקענט
 זיין צוטיילט איבער ווער ווייסט וויפיעל פּערשיעדענע מלאכות און
 שטעט. גילדען און שטעט האָבען אַלזאָ געמוזט זעהען צו האָבען
 זייערע פאַרשטעהער, זייערע רעגירער אַויסערהאַלב דער גענטייל-איינ-
 ריכטונג און חוץ איהר. און דערמיט זיינען ממילא די נייע פאַר-
 שטעהער געוואָרען אַ מאַכט געגען די אַלטע משפּחה-פאַרשטעהער, מיט
 וועלכע זיי וואָלטען געווען ווי צוויי קעץ אין איין זאַק. און וויעדער

רע הענט אריין. א טייל אָבער זיינען די אַריסטאָקראַטען פון עשירות געוואָרען אַנדערע, און דיעזע האָבען דעם אַדעל ענדליך פּעררוקט אָן אַ זייט. (אזוי איז עס געווען אין אַטהען, אין רוים, ביי די דייטשען). און הויז דעם וואָס די פרייע בירגער זיינען אויף אזא אופן צו-שיידעט געוואָרען אין קלאַסען פון רייכע און אַרימע, האָבען זיך אויף אונגעהייער פּערמעהרט די שקלאַפּען. (וויפּיעל שקלאַפּען עס זיינען געווען אין אַטהען, האָבען מיר שוין אויבען דערמאָהנט. אין קאַרינטה איז אין די בליהונגסצייט פון דער שטאָדט געווען 460,000 שקלאַפּען, אין עגינא 40,000; אין ביידע צעהן מאָל אזוי פּיעל ווי פרייע ביר-גער). די געצוואונגענע אַרבייט פון די שקלאַפּען איז געווען דער פונ-דאַמענט פון אַלע געזעלשאַפּטליכע פיהרונגען און איינריכטונגען. וואָס-זשע איז געוואָרען פון די גענטייל-פיהרונגען נאָך דער דאָ-זיגער געזעלשאַפּטליכער איבערקעהרעניש? די דאָזיגע פיהרונגען האָבען ניט מעהר געקענט עקזיסטירען. עס זיינען אַרויסגעוואַקסען נייע עלעמענטען. די גענטייל-איינריכטונגען האָבען די נייסען ניט געבראַכט. עס איז געקומען פון זיך. און געגען די דאָזיגע נייע עלע-מענטען זיינען די גענטייל-פיהרונגען געוואָרען אָהנמעכטיג. די גענטייל-איינריכטונג מיט איהרע אויסגעקליעבענע אָנפיהרער פון דער גענעס זיינען געווען בעגרינדעט אויף דעם, דאָס די מיטגליע-דער פון אַ גענעס, אָדער וועניגסטענס פון אַ שטאַם, זיינען געזעסען צוזאַמען אין איין פּלאַץ און נאָר זיי אליין האָבען דאָרטען געוואוינט. די צוזאַמען-וואוינענדע מענשען פון אַ לאַנד זיינען געווען משפּחות. דאן האָט יעדע משפּחה געהאַט איהרע פּאַרשטעהער, וואָס האָבען אָנ-געפיהרט אַלע קהל'שע זאַכען. אָבער נאָך די בעשריעכענע איבערקעה-רענישען האָט דאָס שוין לאַנג ניט מעהר עקזיסטירט: מענשען האָ-בען שוין ניט מעהר געוואוינט צוזאַמען בלויז נאָך משפּחות. די גענ-טעס און די שטאַמען זיינען אומערום דורכגעמישט געוואָרען. אומע-רום האָבען געוואוינט שקלאַפּען און פּרעמדע צווישען די בירגער. מענ-שען האָבען שוין ווייטער אויפגעהערט צו בלייבען זיצען אויביג אויף איין אָרט. נאָר פריהער זיינען זיי געווען אַרומוואַנדערער. ערשט געגען ענדע פון די מיטעל-שטופּע פון באַרבאַריי האָבען זיי זיך צו-געוואוינט צו זיצען שטענדיג אויף איין אָרט. איצט, ווען די ציוויל-ליזאַציאָן איז געקומען, האָט מען וויעדער אויפגעהערט צו בלייבען

אויס, וואָס ער מיינט, אז עס איז אַ מציאה געכאַפט, אז זיין שטיקעל פּעלד ווערט „פּריי“ פון די דעה, וואָס קהל האָט איבער דעם און ער רייסט איבער די קייטען פון קאָנטראָל פון דער געמיינשאַפט, דאַן צורייסט ער דערמיט אויף דעם באַנד וואָס האָט איהם ביז אַהער צוגעבונדען צו דעם פּעלד און וואָס האָט ניט געקענט אָבגעריסען ווער-רען פון איהם. וואָס דערפון קומט אַרויס, האָט מען איהם באַלד גע-מאַכט פּערשטעהן דורך דעם געלד, וואָס איז אויפגעקומען צוזאַמען מיט דעם פּריוואַט-אייגענטהום: די שטיקער פּעלד האָבען איצט שוין געקענט ווערען וואַרע, מען האָט זיי שוין געקענט פּערקויפּען און געבען פאַר אַ משכון. אַזוי געשווינד ווי ערד איז געוואָרען פּריוואַט-אייגענטהום, איז באַלד אויף (אין אַטהען) ערפונדען געוואָרען היפּאָ-טעק (מאָרטגידזש, געבען גרונד-אייגענטהום פאַר אַ משכון). דעם פּעלד-בעזיצער האָט זיך געדוכט, אז איהם איז געוואָרען בעסער, ער איז געוואָרען דער גאַנצער אייגענטימער איבער זיין פּעלד; אָבער נאָך זיין גאַנצען רעכט אויף אייגענטהום האָט זיך נאָכגעשלעפט די חלאת פון היפּאָטהעק, וואָס האָט אונטערגעגראָבען זיין אייגענטהום. עס איז פונקט אַ שטייגער ווי נאָך די מאַנאַגאַמיע, נאָך די פרומע איינפיהרונג, אז אַ פרוי מוז בלייבען שטרענג דאָס ווייב נאָר פון איין מאַן, שלעפט זיך נאָך די חלאת פון העטעריזמוס און פּראַסטיטוציאַן (ווי מיר האָבען שוין אויבען גערעדט). אָט אַזוי איז אויף דאָ: איהר האָט געוואָלט דאָס פולע, פרייע רעכט אויף גרונד-אייגענטהום, מיט דעם רעכט דאָס צו פּערקויפּען אָדער צו פּער'משכנ'ען אָדער צו פּער-שענקען? — אָט האָט איהר עס! דוקא דערפון קומט אַרויס, אז איהר פּערלירט אַלעס!

אויף אַזאַ אופן איז עס געקומען דערצו, אז מיט דער פּערשפּריי-טונג פון האַנדעל, מיט דער ענטוויקלונג פון געלד, וואַוכער, גרונד-אייגענטהום און היפּאָטהעק האָט זיך שנעל גענומען צוזאַמענציהען (קאָנצענטרירען) די גאַנצע עשירות אין די הענט פון אַ קלאַס פון וועניג מענשען. און לעבען דעם איז אַלץ גרעסער געוואָרען די מאַסע פון די אַרימע און די אַרימקייט פון דער מאַסע.

די נייע אַריסטאָקראַטיע פון רייכטהום איז אַ טייל געווען פון אָנהויב אָן דיזעלבע וואָס דער אַלטער אַדעל פון געבורט: די אַדעליגע זיינען דאָס געוואָרען די רייכע, וואָס אַלץ איז אַריינגעקומען אין זייע-

דעם בעזיץ פון פעלד. פריהער האָבען איינצעלנע מענשען נאָר גע-
קראָגען פון דער גענס אָדער פון דעם שטאַט א שטיקעל פעלד בלויז
צום בעאַרבייטען. קיין פּריוואַט־עשירות אין פעלדער האָט ניט גע-
קענט זיין.

ווען אָבער עס איז שוין געווען געקומען אין דער ענטוויקלונג אזוי
ווייט, ווי מיר האַלטען דאָ, האָט יעדער שוין דאָס שטיקעל פעלד, וואָס
איז איהם צוגעטיילט געוואָרען, פעסט געהאַלטען אלס זיין אייגענ-
טהום; דאָס פעלד־אייגענטהום האָט זיך אזוי בעפעסטיגט, אז עס
איז שוין געוואָרען א ירושה פאַר קינדער און קינדס־קינדער. איצט
איז זיי געוואָרען צו לאַסט דאָס, וואָס די גענטי־געמיינשאַפט האָט
נאָך געהאַט א רעכט אויף די פעלדער. דאָס איז געוואָרען אויף די
איינצעלנע ווי קייטען אויף די הענד, ווייל דאָס האָט זיי ניט ערלויבט
צו טהאָן מיט זייערע פעלדער ווי פּאַלשטענדיגע בעלי בתים, אפילו
צו פערקויפּען. דאָרום האָבען זיי דעמאָלט שטאַרק געוואונשען, זיי
זאָלען זיך אין גאַנצען בעפרייען פון דעם שטיקעל איבערבלייבעכטס
פון דעם פריהעריגען שותפות־אייגענטהום. נו, פון דיעזע קייטען
אויף זייערע הענט האָבען זיי זיך טאַקי בעפרייט, אָבער צוזאַמען מיט
דעם זיינען די מעהרסטע פון זיי באלד „בעפרייט“ געוואָרען פון זייער
פעלד־אייגענטהום אויך. וואָרום מען דאַרף ניט פּערגעסען, אז וואו
מענשען זיינען גאָר אין גאַנצען פאַר זיך פרייע בעלי בתים איבער
זייערע פעלדער, האָבען זיי טאַקי די מעגליכקייט די פעלדער אָהן
בעשרענקונג צו **ב ע ז י צ ע ן**, אָבער דאָן האָבען זיי אויך וויעדער
די מעגליכקייט די פעלדער גאָר אין גאַנצען צו **פ ע ר ל י ע ר ע ן**.
אזוי לאַנג ווי עס עקזיסטירט נאָך כאַטש אן איבערבלייבונג פון
שותפות־אייגענטהום, איז טאַקי דער איינצעלנער ניט אין גאַנ-
צען פריי זיין פעלד צו בעזיצען, דערפאַר אָבער איז ער וויעדער פּער-
זיכערט, אז ער קען עס ניט גאָר אין גאַנצען פּערלייערען. אזוי גוט
ווי איינער קען ניט האָבען קיין פעלד אין זיין פּאַלשטענדיגען אייגענ-
טהום און ער קען עס ניט פּערקויפּען, ווייל עס בעלאַנגט צו אַלע, אזוי
קען עס דאָך אַנאַנדערער אויך ניט בעזיצען פּאַלשטענדיג און ניט אַב-
קויפּען. דאָס הייסט, אַלזאָ, אז יעדער מענש בלייבט אימער א שותף
מיט אַלע זיינע מיטברידער אין די פעלדער און ער איז אימער זיכער
מיט א חלק פעלד פאַר זיך צו בעאַרבייטען. ווען אָבער ער פיהרט

מיר רעדען דאָ, האָט די סוחרים-קלאַסע, די נאָר וואָס אויפגעקומענע, נאָך ניט געהאט קיין שום בעגריף פון די געוואלדיגע ראָלע, וואָס זי וועט אמאָל שפיעלען. אָבער זי ענטוויקעלט זיך אַלץ מעהר און ווערט אַלץ מעהר אזוי וויכטיג, אז מען קען זיך ניט בעגעהן אָהן איהר.

מיט דער ענטוויקלונג פון די מסחר-קלאַסע קומט אויף מעטאָל-געלד, אויסגעפרעסטע מאַבעות. דאָס ווערט אַ נייער מיטעל פון הערשונג פון די ניט-פראָדוצענטען איבער דעם פראָדוצענט און זיין פראָדוקציע. דאָס געלד איז געוואָרען די וואַרע איבער אַלע וואַרע-רען, זי ענטהאַלט אַלע סחורות אין זיך פערבאַרגען; דאָס כשוף-מיטעל, וואָס קען זיך פעהוואַנדלען אין אַלעס וואָס מען קען זיך נאָר ווינשען. ווער עס האָט געהאַט געלד, דער האָט בעהערשט די גאַנצע וועלט פון פראָדוקציע. און ווער האָט געהאַט געלד? דער קויפמאַן. אין זיין האַנד איז דאָס געלד געוואָרען דער גאָט פון דער נעזעלשאַפט. ער האָט געמאַכט, אז יעדער זאָל פיהלען, דאָס אַלע סחורות מוזען זיך וואַרפען קניענדיג אין שטויב פאַר'ן געלד, און דער-מיט מוזען צום געלד דיענען אַלע וואַרען-פראָדוצענטען. ער האָט בעווייעזען, ווי אַלע אנדערע פאַרמען פון רייכטהום ווערען נאָר דער שאַטען פון דיעזען עיקר עשירות, פון געלד. קיינמאָל האָט זיך די מאַכט פון געלד ניט ארויסגעצייגט אזוי רויח און מיט אַזא געוואַלט, ווי אין דיעזער יוגענדצייט זיינע.

נאָך דעם ווי עס איז אויפגעקומען וואַרען-פערקויף פאַר געלד, האָט דאָס געלד גענומען שפיעלען נאָך אַ נייע ראָלע: מען האָט אָנגעהויבען אוועקצובאַרגען געלד אויף פראָצענט. די געזעצע פון אַלטען דוים און פון דעם אַלטען אַטהען האָבען געמאַכט דעם בעל חוב אונטערוואַרפען צו די פיס פון דעם מלוּה אָהן שום רחמנות. אין קיין לאַנד שפעטער זיינען די געזעצע ניט געווען אזוי אונדערבאַרמדיג. און אין די ביידע פאַרצייטיגע לענדער זיינען אָט דיעזע אונדערבאַרמדיגע געזעצע ארויסגעקומען פון זיך, אַלס געוואוינהייטס רעכטע, אָהן אנדערן צוואַנג ווי דעם עקאָנאָמישען, — דאָס הייסט ווייל דער באַר-גער האָט זיך ניט געקענט העלפען, ער האָט געמוזט אָנקומען צו דעם געלד-מענש.

ווען עס איז שוין געווען פריוואַט-עשירות אין סחורות, אין שקלאַ-פען און אין געלד, איז צוגעקומען נאָך איין סאַרט רייכטהום, — אין

אויסטויש פון פראָדוקטען — עם קומען אויף — די סוהריס.
 דערמיט פאנגט זיך אן א נייער סאָרט איינטיילונג פון מענשען און
 קלאַסען. אן אַנפאַנג פון קלאַסען-טיילונג איז שוין פריהער אויך גע-
 ווען; עם זיינען שוין געווען פערשיעדענע אַנפאַנגען אזעלכע; אָבער
 ביי יעדען פריהעריגען אַנפאַנג פון קלאַסען-טיילונג איז דאָס נאָר גע-
 ווען ביי דער פראָדוקציע, — די אַרבייטער האָבען זיך געשיידעט אין
 אזעלכע וואָס האָבען אַנגעפיהרט די אַרבייט און אזעלכע וואָס האָבען
 געטהאָן די אַרבייט. אָדער אין אזעלכע וואָס האָבען געטהאָן זייער
 אַרבייט אויף אַ גרויסען פּוס און אזעלכע וואָס האָבען געאַרבייט אויף
 אַ קלענערען מאַסשטאַב. ווען אָבער עם האָט זיך אָבגעטיילט אַ בע-
 זונדערער קלאַס סוחרים, איז צום ערשטען מאָל אויפגעקומען אַ קלאַס
 מענשען אזעלכע, וואָס האָבען אליין אין דער אַרבייט קיין שום אַנטייל
 ניט גענומען און דאָך האָבען זיי אזוי געמאַכט, אז אין אלגעמיינען
 האָבען זיי אַנגעפיהרט די פראָדוקציע און די פראָדוצענטען זיינען
 געוואָרען צו זיי עקאָנאָמיש אונטערוואָרפען. זיי זיינען געוואָרען די
 פערמיטלער צווישען יעדע צוויי פראָדוצענטען און האָבען זיי ביידע
 בעראַבעוועט. איינגערעדט האָבען זיך די סוחרים, אז זיי ווערען די
 ניצליכסטע קלאַסע פון דער בעפעלקערונג, ווייל זיי בעפרייען די פראָ-
 דוצענטען פון די מיהע און פון די ריזיקע פון מוזען אליין פערזאָרגען
 דעם אויסטויש און זיי העלפען זיי צו קענען געפינען בעלנים אויף זייער
 אַרבייט אין די ווייטסטע געגענדען; אין אמת'ן אָבער זיינען די
 סוחרים געוואָרען אַ קלאַס פון פאַראַזיטען, עכטע געזעלשאַפטליכע
 פיאַווקעס. אויפגעטהאָן האָבען זיי אין אמת'ן זעהר וועניג און פאַר אַ
 לוינ דערפאַר האָבען זיי אָבגעשעפט די סמעטענע פון די פראַצע פון
 ביידע זייטען, אי פון די היימישע פראָדוצענטען, אי פון די פרעמדע.
 און אין דער גיך האָבען זיי אַנגעקליעבען גרויסע עשירות'ן און געוואַל-
 דיגען געזעלשאַפטליכען איינפלוס. און דאָרום האָבען זיי בעקומען
 אלץ מעהר און מעהר אנזעהען און האָבען אלץ מעהר און מעהר בע-
 הערשט די פראָדוקציע, ביז זיי האָבען ענדליך אליין בעשאַפען אן
 אייגענעם „פראָדוקט“, דאָס זיינען די האַנדעלס-קריזען, וואָס זיינען
 געוואָרען אַפטע געסט פון צייט צו צייט און געבראַכט שווערע צרות
 אויפ'ן גאַנצען געזעלשאַפטליכען לעבען.

אויף דו מדרגה פון דער מענשליכער ענטוויקלונג, פון וועלכער

זי הייבט זיך אָן מיט אַ נייעם פּאַרטשריט אין דער טיילונג פון אַר-
 בייט. אויף דער אונטערשטער שטופע פון באַרבאַריי האָבען די מענ-
 שצן בעשאַפּען לעבענסמיטלען נאָר דירעקט פאַר דעם אייגענעם בע-
 דאַרף. אויב עס האָט זיך אַמאָל געטראַפּען אַז מען האָט אויסגעטוישט
 זאַכען אויף זאַכען, איז דאָס נאָר פּאַרגעקומען אַמאָל, מיט זאַכען, וואָס
 מען האָט צופּעליג געהאַט איבריגע. אויף דער מיטעלסטער שטופע
 פון באַרבאַריי געפינען מיר ביי די פּאַסטוכער-פּעלקער שוין אַ פּער-
 מעגען, דאָס זיינען די בהמות, וואָס זיי האָבען רעגעלמעסיג מעהר
 ווי זיי בעדאַרפען פאַר'ן אייגענעם געברויך, — אויב, נעמליך, די
 סטאַדע בהמות דערגרייכט נאָר אַ געוויסע גרויס; צו דערזעלבער צייט
 איז שוין דאָ אַ טיילונג פון אַרבייט צווישען די פּאַסטוכער-פּעלקער
 און צווישען די וועניגער ענטוויקעלטע שבטים, וואָס האָבען ניט קיין
 בהמות. דאָס בעשאַפּט צוויי פּערשיעדענע פּראָדוקציע־שטופּען
 איינע לעבען די אַנדערע און דאָס מאַכט נויטווענדיג און מעגליך אַ
 רעגעלמעסיגען אויסטויש. די אויבערשטופע פון באַרבאַריי בריינגט
 אונז אַ ווייטערע אַרבייטס־טיילונג, דאָס איז צווישען פּעלד־אַרבייט
 און האַנדווערק. דאָס בריינגט דערצו, אַז אלץ אַ גרעסערער טייל פון
 די פּראָדוקטען פון מענשליכע אַרבייט ווערט בעשאַפּען דירעקט פאַר
 דעם אויסטויש, פאַר דעם האַנדעל, הייסט עס. דאָס מאַכט, אַז דער
 אויסטויש, דער האַנדעל צווישען די איינצעלנע פּראָדוצענטען (בע-
 שאַפּער) ווערט אַ לעבענס־נויטווענדיגקייט.

דאָן קומט די ציוויליזאַציע. זי בעפעסטיגט די אלע אַרבייטס־
 טיילונגען, וועלכע זי געפינט שוין פּערטיגע, און מאַכט זיי נאָך שאַר-
 פּער, בעזונדערס דורך דעם, וואָס די שטעדט ענטוויקלען זיך און עס
 ווערט אלץ שאַרפּער דער אונטערשיעד צווישען שטאַדט און דאַרף
 (וואו אַמאָל הערשען די שטעדט איבער די דערפער, ווי אין אַלטער-
 טהום, אַמאָל בעהערשען די פּעלד־בעזיצער די שטעדט, ווי אין מיטעל-
 אַלטער). דורך דיעזען וואַקסענדען צווישענשייד צווישען שטאַדט און
 דאַרף קומט אויף אַ דריטע אַרבייטס־טיילונג, אַזעלכע וואָס מען גע-
 פינט נאָר אין דער ציוויליזאַציע; אַזעלכע וואָס שפּיעלט אַ הויפּט-
 וויכטיגע ראָלע: עס קומט אויף, נעמליך, אַ בעזונדערער קלאַס מענ-
 שצן, וואָס בעשעפּטיגען זיך ניט מעהר מיט קיין פּראָדוקציע, מיט
 קיין בעשאַפּען זאַכען צום מענשליכען געברויך, נאָר בלויז מיט דעם

שטארבענעס'ס פאמיליע. פון דעם קומט ביסלעכווייז ארויס א מנהג, בעזאנדערס זינט עס איז איינגעפיהרט דאָס פאָטער־רעכט, אז דאָס אַמט פון דעם פיהרער געהט שוין איבער בירושה צו זיינע יורשים. אין אָנהייב איז דאָס נאָר ווייל דאָס אַרט קיינעם ניט; דערנאָך פאָדערט דאָס שוין די פאָמיליע פון דעם הערשער; און ענדליך ווערט דאָס אַ „רעכט“, וואָס די הערשער־פאָמיליע פערקאפט און ווייל עס פון האַנד ניט אַרויסגעבען. דערמיט ווערט געלייגט דער פונדאָ־מענט צו דעם ירושה־קעניגטהום און ירושה־אַדעל.

אויף אזא אופן רייסען זיך די בעאמטע און אָנפיהרער פון די גענטי־איינריכטונג ביסלעכווייז ארויס פון זייער וואָרצעל וואָס זיי האָבען פריהער געהאַט אין פאָלק, אין דער פראַטריע, אין דעם שטאַם, ווען זיי פלעגען נאָר אויסגעקליעבען ווערען אַלס זייערע די־ענער. די גאַנצע גענטי־אָרדנונג ווערט דאָן איבערגעקעהרט קאָפּויר: פריהער איז זי געווען אַן אָרגאַניזאַציע פון שטאַמען וואָס איהר צוועק איז געווען צו בריינגען פריי זייערע אייגענע אנגעלעגענהייטען אין אָרד־נונג; יעצט ווערט זי אַן אָרגאַניזאַציע צו בערויבען און אונטערדריקען די שכנים. און איהרע בעאמטע ווערען אויף אזא אופן אויס ווערק־צייגען פון דעם ווילען פון פאָלק; זיי ווערען אַ זעלבסטשטענדיגע מאַכט צו בעהערשען און אונטערדריקען דאָס אייגענע פאָלק.

דאָס אָבער וואָלט קיינמאָל ניט מעגליך געווען, ווען עס וואָלט ניט געקומען דערצו, אז די גענטי־ברידער האָבען זיך צושפּאַלטען אין רייכע און אָרימע, דורך די לוסט צו רייכטהום; ווען עס וואָלט ניט געקומען דערצו, ווי מאַרקס דריקט זיך אויס — אז „דער אונ־טערשיעד אין פערמעגען צווישען די ברידער פון איין גענעס האָט גע־מאַכט אַ סוף צו די איינהייט פון אינטערעסען און געבראַכט אַ גע־נערשאַפט צווישען די גענטי־ברידער“; און ווען די שקלאַפּעריי וואָלט זיך ניט געווען שוין אָנגעפאַנגען צו פערשפּרייטען און עס וואָלט ניט געווען ענטשטאַנען דער בעגריף, אז זיך אליין אויסצואַרבייטען וואָס מען דאַרף צום לעבען איז אונטער דעם כבוד פון אַן אַנשטענדיגען מענשען; אז אַרבייט פאַסט נאָר פאַר שקלאַפּען און אז דאָס איז שענדליכער ווי רויבען אין מלחמות.

דערמיט זיינען מיר דערגאַנגען צו דער שוועל פון ציוויליזאַציען.

דער בונד פון פערוואנדעטע שבטים ווערט איבעראל א נויטווענדיג-
 קייט. מיט דער צייט ווערט אויך נויטווענדיג זיי זאָלען זיך אין
 גאַנצען צונויפשמעלצען און ווערען גאָר איין פאָלק. דערמיט ווע-
 רען אויך צונויפגעשמאָלצען די בעזונדערע שטיקער לאַנד פון די
 שבטים און עס ווערט איין לאַנד פון גאַנצען פאָלק. דער מחנות-אַנ-
 פיהרער פון פאָלק (דאָס איז דער וואס אין די אַלטע גריכישע שריפ-
 טען ווערט ער אָנגערופען „רעקס“, אין די לאַטיינישע „באַזילעאוס“,
 ביי די אַלטע נאָרדישע פעלקער „טהיודאַנס“) ווערט א שטענדיגער
 בעאַמטער, מען קען שוין אָהן איהם ניט זיין. עס קומט אויף די
 פאָלקס-פערזאמלונג, וואו זי איז ניט שוין פון פריהער בעשטאַנען.
 אזוי ענטוויקעלט זיך די גענטייל-געזעלשאַפט ביסלעכווייז צו אַ מילי-
 טערישע דעמאָקראַטיע. מיליטעריש — ווייל מלחמות און ארגאניזא-
 ציאָן צו מלחמות זיינען יעצט געוואָרען רעגעלמעסיגע אויפנאַבען
 פון פאָלקס לעבען. די עשירות פון די שכנים רייצט די רויב-לוסט
 פון די פעלקער. אָנצוקלייבען עשירות איז שוין ביי די מענשען דע-
 מאָלט געווארען איינע פון די ערשטע צוועקען פון לעבען. זיי זיינען
 באַרבאַרען: רויבען איז ביי זיי לייכטער און אפילו עהרענהאַפ-
 טער ווי אַליין אויסאַרבייטען. פריהער האָט מען מלחמות נאָר גע-
 פיהרט צו געהמען ראַכע פאַר עולות וואָס מען האָט געהאַט פון
 פרעמדע, אָדער ווען עס איז אַ שבט צו ענג געוואָרען אין זיין לאַנד
 און ער האָט געוואָלט אויסברייטען זיין וואוינ-פלאַץ; יעצט אָבער
 פיהרט מען שוין מלחמות בלויז כדי צו רויבען. מלחמה-פיהרען
 ווערט אַ שטענדיגע בעשעפטיגונג צו קריעגען דורך דעם פערמעגען.
 ניט אומזיסט שטעהען שטאַרקע מויערען ארום די נייע בעפעסטיג-
 טע שטעט: אין די גרובענס פון זייערע פעסטונגען ליגט דער קבר
 פון די גענטייל-אָרדנונג און זייערע טהורמען גרייכען שוין אַריין אין
 דער ציוויליזאַציאָן.

און אויך אין די אינערליכע אנגעלעגענהייטען ווערט אלעס אַנ-
 דערש. דורך די רויב-מלחמות קריעגט דער אויבערשטער אָנפיה-
 רער פון די קריעגס-מחנות מעהר מאַכט. דאָס זעלבע איז מיט די
 אונטער-פיהרער זיינע. און ביסלעכווייז געהט זייער אַמט איבער
 בירושה. פריהער איז עס גלאַט אַ מנהג, אז ווען דער אָנפיהרער
 שטאַרבט, קלויבט מען אויס אַן אנדערען אָנפיהרער פון דעם פער-

פרעסט אין מטבעות, נאָר לויט נאָכ'ן געוויכט. מען וועגט צו גאָלד און זילבער און דערמיט קויפט מען. (אין חומש שמעיה אױף, ביי אברהם'ן, ווען ער האָט געקויפט א קבר פון עפרונ'ען: „וישקול על ידו“, ער האָט איהם צו געוואוּ אױ גען פיער הונדערט געוויכט-טען זילבער און דערמיט בעצאָהלט פאר'ן פעלד). אין מטבעות-געלד זעהט זיך שוין ניט אָן, אז געלד איז איינגענטליך אַ סחורה ווי אַלע סחורות; אז עס איז בלויז לייכט דאָס אויסצוטוישען אויף אַנדערע סחורות, ווייל יעדער נעהמט דאָס אָן צו יעדער צייט, אין אויסטויש אויף וואָס דאָס איז, אָבער ווייטער איז דאָס פשוט אַ סחורה ווי אַלע סחורות. דאָס איז אין געלד שוין פערשלייערט, ווען עס איז אויסגעפרעסט אין מטבעות. עס דאַכט זיך שוין, אז געלד איז עפעס אַ ספעציעלע כּשוף-זאַך. אָבער ווען מען האָט נאָך ניט געהאַט קיין געקוועטשטע מטבעות נאָר מען האָט גענוצט אלס געלד גאָלד און זיל-בער צוגעוואויגען אויפ'ן געוויכט, איז עס געווען קלאָר, אז דאָס גאָלד אָדער זילבער איז דאָ אַ סחורה ווי אַלע סחורות.

און דאָ איז שוין אויפגעקומען אַן אונטערשיעד צווישען רייכערע און אַרימערע, חוץ דעם אונטערשיעד צווישען פרייע און שקלאַפּען. מיט דער נייער צוטיילונג פון אַרבייט איז אויפגעקומען אַ נייע שפּאַל-טונג פון דער געזעלשאַפט אין קלאַסען. וואו עס איז נאָך געווען גע-בליעבען די אַלטע קאָמוניסטישע הויז-געמיינדע, מיט שותפות'ע איי-גענטהום, איז דאָס יעצט אונטערגעגאַנגען. דער אונטערשיעד אין רייכקייט ביי די פערשיעדענע הויפט-לייט פון פאַמיליען האָט צוריי-סען דעם אַלטען קאָמוניזמוס. מיט דעם איז אויף אונטערגעגאַנגען די שותפות'ע פעלד-אַרבייט אויפ'ן חשבון פון דיעזער הויז-געמיינדע. דאָס אַקער-לאַנד ווערט דאן שוין צוגעטיילט צו די אייגעלנע פאַמיליען צו בענוצען דאָס. אין אָנהייב ווערט עס זיי אָבגעגעבען נאָר אויף אַ צייט, דערנאָך אויף אימער. דער איבערגאַנג אין פאַלקאָמענעם פריוואַט-אייגענטהום קומט פאַר ביסלעכווייז און צוזאַמען דערמיט געהט איבער די פאַרונגס-עהע אין מאַנאַגאַמיע. די אייגעלנע פאַ-מיליע פאַנגט אָן צו זיין די ווירטהשאַפטליכע איינהייט אין דער גע-זעלשאַפט. (וואָס דאָס מיינט איז ערקלערט אויבען, זייטע 129).

די געדיכטערע בעפעלקערונג האָט געמאַכט נויטיג מען זאָל זיך פעסטער צוזאַמענבינדען, אי אין אייגענעם שבט אי צווישען שבטים.

האָבען זיך אלץ מעהר און מעהר אָבגעזונדערט און ענטוויקעלט אלץ מעהר פערשיעדענהייט אין קונסט און רייכטהומס־בעשאַפונג. פעלד־אַרבייט האָט יעצט שוין אַרויסגעבראכט, חוץ תבואה, אַרבעס, בעבלעך און אויבס, אויך אייל און וויין, וואָס מען האָט שוין אויסגעלערנט קוועטשען. אזוי פיעל פערשיעדענע מלאכות האָט שוין ניט מעהר גע־קענט טהאָן אלץ דערזעלבער מענש. דאָ איז אַרויסגעקומען די צווייטע גרויסע טייילונג פון אַרבייט: דאָס האַנדווערק האָט זיך אָבגעשיידט פון די פעלד־אַרבייט. האַנד־מלאכות זיינען צוגעטיילט געוואָרען צו בעזונדערע מענשען, האַנד־ווערקער, וואָס האָבען דאָס גאַנצע לעבען געאַרבייט נאָר ביי איין מלאכה. דערביי האָבען זיי זיך אויסגעלערט צו זיין אלץ מעהר גע־שיקט, און אלץ מעהר נוטס האָט די מענשליכע אַרבייט געקענט אַרויס־ברענגען. און דורך דעם האָט די מענשליכע אַרבייט־קראַפט גע־קראָגען אלץ מעהר ווערדע. די שקלאַפּעריי איז דאָרום יעצט געוואָר־רען אַ וויכטיגער טייל פון דעם געזעלשאַפֿט־סיסטעם, וועהרענד אויף די פריהעריגע שטופע האָט זיך געמאָפּען שקלאַפּעריי נאָר אַמאָל אַן אויסנאָהמע און עס האָט זיך דעמאָלט ערשט ענטוויקעלט. איצט האָט בען די שקלאַפּען אויפגעהערט צו זיין איינפאַכע געהילפּען; איצט האָט מען אָנגעהויבען זיי טוצענדווייז צו טרייבען צו דער אַרבייט אויף דעם פעלד און אין דער ווערקשטאַט.

מיט דער שפּאַלטונג פון דער אַרבייט אין צוויי גרויסע הויפּט־צווייגען, פעלד־אַרבייט און האַנדווערק, קומט אויף אַ נייעם, אַז מען אַרבייט שוין ניט מעהר פאַר'ן אייגענעם געברויך, נאָר דירעקט פאַר דעם אויסטויש. וואָרים אַז אַ טייל מענשען טהוען זייער גאַנצען לע־בען נאָר איין מין אַרבייט, למשל שמידען אייזען, קען דאָך דאָס ניט מעהר זיין פאַר'ן אייגענעם געברויך. זיי קענען דאָך ניט עסען קיין אייזען. זיי מאַכען זייער אַרבייט פאַר אַנדערע און פערבייטען (טוישען אויס) זייער אַרבייט פאַר די פּראָדוקטען פון אַנדערע מענשענס אַר־בייט. דערמיט קומט אויף דער האַנדעל, ניט בלויז אין אייגענעם לאַנד און צווישען די שבטים, איבער זייערע גרענעצען, נאָר אויך אי־בער גרויסע וואַסערען. דאָס אַלעס איז אָבער דעמאָלט נאָך זעהר אונ־ענטוויקעלט. די עדעלע מעטאַלען, גאָלד און זילבער, פאַנגען אָן צו זיין כמעט די איינציגע אַלגעמיינע געלד־וואַרע, אָבער נאָך ניט גע־

שטאָפּען, וועלכע האָבען געמאַכט גאַנצע איבערקעהרענישען אין דער געשיכטע פון דער מענשהייט; דער לעצטער — ביו די קארטאָפּעל זיינען ערפונדען געוואָרען. דאָס אייזען האָט בעשאָפּען די פעלד-אַרבייט אויף גרויסע שטרעקען. מיט דעם אייזען האָט מען שוין גע-קענט אויסהאַקען גאַנץ גרויסע שטיקער וואַלד און מאַכען דערפון פעלד צו פּעראַקערען. דאָס אייזען האָט דעם האַנדווערקער געגעבען ווערקזיינען אַזעלכע האַרטע און שאַרפע, אַז מען האָט שוין געקענט דערמיט שניידען אפילו דעם האַרטסטען שטיין און אַלע אַנדערע מע-טאַלען. דאָס אַלעס האָט זיך ענטוויקעלט ביסלעכווייז. דאָס ערשטע אייזען איז אָפּט געווען נאָך ווייכער ווי בראָנז. דאַרום איז גיט מיט איין מאָל אונטערנעגאַנגען די שטיינערנע געוועהר. מען געפינט נאָך אין שריפטען און ליעדער פון גאַנץ שפּעטע צייטען דערמאָהנט וועגען שטיינערנע העק, וואָס מען האָט בענוצט אין מלחמות. מען געפינט דאָס, למשל, אין דעם אַלט-דייטשען הילדערבראַנדס-ליעד, וואָס שטאַמט פון ענדע פון 9טען יאָרהונדערט; און אפילו נאָך אין די מלחמה ביי די שטאָרט הייסטינגס, וואו וויליאַם דהי קאַנקעראַר האָט איינגענומען ענגלאַנד אין יאָהר 1066, האָט מען בענוצט שטיינערנע העק, ווי עס צייגט זיך פון די היסטאָרישע דאָקומענטען וועגען דיעזע מלחמה. עס האָט אַלזאָ גענומען צייט, איידער מען האָט ביסלעכווייז אויסגעלערנט צו שמידען האַרט אייזען. אָבער קוים איז מען נאָך דער-גאַנגען צו שמעלצען אייזען ווי עס איז, איז שוין דער פּאַרטשריט געגאַנגען געשווינדער און אָהן אָבהאַלט. ווען מען האָט שוין געקענט בענוצען אייזען, איז מען דערגאַנגען ווי אויסצוהאַקען שטיינער אום צו מויערען מיט זיי. אַזוי האָט מען ביסלעכווייז אויסגעבויט אַ שטאָרט אַרומגערינגעלט מיט שטיינערנע מויערען, טהורמען, שפיצען און מיט הייזער פון שטיין אָדער ציעגעל. אַזאָ שטאָרט איז געוואָרען דער הויפּט-פּלאַץ פון דעם שבט (שטאַם) אָדער פון דער פּעראייניגונג פון שבטים. די שטאָרט מיט די פעסטע מויערען אַרום איז געווען אַ געוואַלדיגער פּאַרטשריט אין די בוי-קונסט. אָבער דאָס איז אויך געווען אַ סימן, אַז די מענשען לעבען מעהר אין געפּאַהר און בעדאַר-פען מעהר שוץ. פאַר וואָס? ווייל עשירות האָט זיך שוין געשווינד אָנגעקליעבען, אָבער אַלס דאָס אייגענטהום פון איינצעלנע מענשען; די וועבעריי, די מעטאַל-בעאַרבייטונג און אַנדערע מינים האַנד-אַרבייט,

פרוי'ס לעצטע הויז-ארבייט — דאָס קאָכען — און זי קען ניכער געהמען אנטהייל אין געזעלשאַפטליכער אַרבייט, אין פאַבריקען, קאַנ-טאָרען, געשעפטען. די צאָהל פרויען, וואָס טהוען דאָס, וואַקסט אויס געוואַלדיג גרויס. — איבערזעצער).

ווען דער מאַן איז געוואָרען דער פאַקטישער הערשער אין הויז, איז אוועקגענומען געוואָרען די לעצטע שטערונג פון זיין אליין-הער-שונג. דאָן איז שוין אונטערגעגאַנגען דאָס מוטער-רעכט, עס איז איינ-געפיהרט געוואָרען דאָס פאַטער-רעכט — און די פאַרונגס-עהע, דאָס פרייע פאַרען זיך, איז ביסלעכווייז איבערגעגאַנגען אין מאַנאַגאַמיע, דאָס הייסט אין די שטענדיגע צובינדונג פון דער פרוי נאָר צו איין מאַן. דערמיט איז די אליין-הערשונג פון דעם מאַן בעשטעטיגט און פּעראייביגט געוואָרען. און דערמיט איז אַריינגעקומען אַ ריס אין די אלטע גענטיל-אַהדונג: די גענטיל-אַהדונג איז געווען אַן איינהייט פון אַ סך מענער און פרויען; ווען אָבער עס איז ענטשטאַנען אַן איינצעל-פאַמיליע, פון איין איינציגען מאַן, און זי, די איינצעל-פאַ-מיליע, איז געוואָרען אַ מאַכט, האָט זי אַריינגעבראַכט אַ ריס אין די איינהייט פון דער גענעס און דאָס האָט געפיהרט צו מאַכען אַ סוף פון איהר.

דער שריט אין דער ענטוויקלונג נאָך דיעזען, פיהרט אונז שוין אין די אויבער-שטופע פון די באַרבאַריי, די צייט ווען מען ווייס שוין פון שמידען אייזען. אין דער צייט איז שוין דאָ אַן אייזערנע שווערד, אָבער אויף דער אַקער-אייזען און דער האַק. דאָס איז די פּעריאָדע, אין וועלכע אלע קולטור-פּעלקער מאַכען דורך זייער העראָען-צייט. (העראָען-צייט איז די אָנפאַנגס-צייט פון אַ פּאָלק, פון וועלכער עס איז נאָך ניט געבליעבען קיין געשריעבענע היסטאָריע און פון וועל-כע עס ווערען דערצעהלט ביי יעדען פּאָלק לעגענדען. די לעגענדען פון יעדען פּאָלק דערצעהלען פון זיין אָנפאַנגס-צייט וועגען זעהר גרוי-סע העלדען — העראָען — אָדער הייליגע, האַלב-געטער, וואָס זיינען אַרויסגעקומען פון די געטער אליין, און אז זיי זיינען דאָס געווען די ערשטע „אבות“ פון דעם פּאָלק. די מעשות פון אברהם, יצחק און יעקב ביי אידען זיינען אויף העראָען-לעגענדען פון די העראָען-צייטען פון אידישען פּאָלק. — איבערזעצער). דער מענש האָט זיך אויס-געלערנט בענוצען אייזען, דעם לעצטען און וויכטיגסטען פון די הוהע

פ א מ י ל י ע , אין דער גאנצער מענשליכער געזעלשאפט, האָט דאָס געבראכט אַן איבערקעהרעניש אין דער פאמיליע. דיזעלבע אור-זאכע, וואס האָט פריהער געמאכט די פרוי פאר די הערשערין אין הויז, האָט יעצט געמאכט דעם מאן פאר דעם הערשער. וואס האָט זי פריהער געמאכט פאר די הערשערין אין הויז? דאָס וואָס איהר איז צוגעטהיילט געוואָרען די הויז-אַרבייט. איז אָבער יעצט די הויז-אַרבייט פון דער פרוי געוואָרען גאנץ אונוויכטיג אין פערגלייך מיט די ארבייט פון דעם מאן. דער מאן האָט איצט בעשאפען עשירות, די פרוי'ס הויז-אַרבייט איז איצט געווען אַ געבען-זאך דערצו.

דאָ זעהען מיר שוין, אַז די בעפרייאונג פון דער פרוי, איהר גלייך-שטעלונג מיט דעם מאן, איז אַן אונמעגליכקייט און בלייבט אונמעגליך, אזוי לאנג ווי די פרוי איז אויסגעשלאָסען פון די געזעל-שאפטליכע פראָדוקציע-אַרבייט און זי בלייבט נאָר ביי הייזלי-כע פרוואַט-אַרבייט. די בעפרייאונג פון דער פרוי ווערט ערשט מעגליך, ווען די פרוי וועט קענען געהמען אַן אַנטהייל אין די געזעל-שאפטליכע פראָדוקציע אַן אויף אַ גרויסען געזעלשאפטליכען מאַסשאַט און די הויזליכע אַרבייט וועט נאָר ווייניג צייט ביי איהר פערנעה-מען. און דאָס איז ערשט מעגליך געוואָרען דורך די גרויס-אינדוסטריע פון דער היינטיגער צייט, וועלכע ניט נאָר וואס זי לאָזט צו פרויען צו דער אַרבייט אויף גרויסען פוס, נאָר זי פערלאנגט זיי זעהר שטאַרק, און דערצו פערענדערט זי די הויז-אַרבייט אַלץ מעהר און מעהר אין עפענטליכע אינדוסטריע-אַרבייט. (זייט ענגעלס האָט דאָס געשריעבן ביז היינט איז אין דעם געמאכט געוואָרען אונגעהייערע פאַרשטיטע. אפילו קאָכען דאַרף היינט די פרוי אין דער היים אַ סך ווייניגער ווי אַמאָל; אין ריעזיגע פאַבריקען ווערען אַלץ מעהר און מעהר געריכטען געקאָכט, איינגעמאכט און אריינגעטהאָן אין פערלייטעטע בלעכענע קענדלעך. אַ סך פאַמיליען לעבען היינט כמעט אין גאַנצען מיט אַזעלכע סאָרט פערטיג-געקויפטע שפייזען. די פרוי אַרבייט אין אַ פאַבריק, אָדער אין אַ קאַנטאָר, אזוי גוט ווי דער מאן, און ווען זיי קומען אַהיים, מאַכען זיי זיך אַ מאָהלצייט פון אַזעל-כע „איינגעקענדילטע“ פערטיג-געקאָכטע שפייז. ווייניגסטענס, אויב ניט אַלע געריכטען, איז געוויס אַ טייל געריכטען נוצט מען שוין היינט זעהר פיעל „געקענדילטע“. דאָס געהמט אַוועק פיעל פון די

טער דאָס אויפפאסען און האָדעווען די נעצאהמטע איז אַלץ גע-
ווען דעם מאַן'ס אַרבייט. דאָרום האָט ער זיך נעפיהלט אַלס דער
אייגענטהימער פון די בהמות; און אויך אַלס דער אייגענטהימער
פון אַלצדינג, וואָס איז איינגעהאָנדעלט נעוואָרען אין אויסטויש פאַר
בהמות, — אַלע סחורות און שקלאַפּען. די גאַנצע עשירות, וואָס דער
מענש האָט שוין דאַן געקענט אָבשפּאַרען און אָנזאַמלען, איז נעוואָרען
דעם מאַן'ס אייגענטהום. די פרוי האָט אויך מיט־גענאַסען דערפון,
אַבער זי האָט קיין חלק ניט געהאַט אין דעם אייגענטהום. פריהער,
ווען דער מאַן האָט ניט געהאַט מעהר צו טהאָן ווי צו געהן אין מלחמות
און אויף יאָג, איז ער געווען צופריעדען צו זיין אין הויז אויף די
צווייטע שטעלע, אונטער די פרוי; כאָטש אַלס קריענער און יעגער
איז ער דאָך געווען א „ווילדער“, א רויהער. דער פאַסטוף דאָ-
געגען איז דאָך א „מילדער“, דאָך האָט ער זיך אַרויפגעכאַפט אויף
די ערשטע שטעלע אין הויז און צוריקגעשטופט די פרוי אויף דער
צווייטער שטעלע; ער האָט זיך בענוצט דערביי מיט זיין רייכ-
טהום. און זי האָט זיך ניט געקענט בעקלאָגען, עס וואָלט איהר ניט
געהאַלפּען, ווייל אונטער די אומשטענדען האָט עס אַנדערש ניט גע-
קענט זיין. פריהער איז דאָך די פרוי אויך געווען די אייגענטהיי-
מערין איבער איהר חלק ארבייט און דער מאַן איבער זיין חלק. דאָס
איז יעצט אויך אזוי געבליעבען. און דאָך האָט זיך אַלצדינג איבער-
געקעהרט מיט'ן קאַפּ אַראָב. פאָרוואָס? ווייל פריהער האָט איהר
חלק אַרבייט, די הויז־אַרבייט, און די הויז־געצייג, און אַלץ וואָס אין
הויז, געהאַט מעהר בעטרעף, ווי דאָס וואָס דער מאַן האָט פריהער
אויפגעטהאָן. איצט אָבער האָט שוין זיין חלק אַרבייט געהאַט אַ סך
מעהר בעטרעף.

דאָס הייסט, מיט אַנדערע ווערטער, אזוי: די טיילונג פון אַר-
בייט צווישען מאַן און פרוי אין דער פּאָמיליע, — דאָס
וואָס איהם איז צוגעטיילט געוואָרען די אַרבייט אהיים צו בריינגען לע-
בענסמיטלען און איהר די אַרבייט צו צוגרייטען זיי אין הויז — דאָס
האָט רעגולירט דאָס אייגענטהום צווישען זיי: זיין אייגענטהום איז
געווען אַלץ וואָס האָט צו טהאָן מיט בעזאָרגען לעבענסמיטלען אין
דרויסען און זי איז געווען די בעל הבית'טע אין הויז. איז אָבער גע-
קומען א נייע טיילונג פון אַרבייט א ו י ס ע ר ה א ל ב ד י

מענשען צו דער ארבייט. און ביי מלחמות האָט מען זיי געקענט קריעגען: די געפאָנגענע אין קריעג האָט מען פון דעמאָלט אָן גע- מאַכט פאר שקלאַפּען.

אלזאָ זעהען מיר, אז די ערשטע גרויסע געזעלשאַפטליכע טיילונג פון ארבייט האָט געמוזט אַרויסבריינגען שקלאַפּעריי, אזוי לאַנג ווי אַלעס אַרום און אַרום איז געווען אזוי ווי עס איז געווען. ווייל די טיילונג פון ארבייט, דאָס הייסט וואָס אַ טייל מענשען האָבען זיך גענומען בעשעפטיגען מיט איין בעזונדערע אַרבייט — ווי דאָ בהמות- האַדעווען — האָט מיטגעבראַכט אז די אַרבייט האָט געקענט בעשאַ- פען אַלץ מעהר און מעהר עשירות; ווייטער האָט דאָס געפיהרט דערצו, אז עס זיינען אויפגעקומען אַלץ מעהר און מעהר סאָרטען אַר- בייט. דאַרום האָט זיך שוין געלוינט איינצושפּאַנען שקלאַפּען ביי דער אַרבייט. אלזאָ, פון די ערשטע גרויסע געזעלשאַפטליכע אַר- בייט-טיילונג איז אַרויסגעקומען די ערשטע גרויסע שפּאַלטונג פון דער געזעלשאַפט אין צוויי קלאַסען: האַררען און שקלאַפּען, אויס- בויטער און אויסגעבויטעטע.

די סטאַדעס בהמות זיינען פריהער געווען דאָס שותפות'ע איי- גענטהום פון דעם שטאַם אָדער פון די גענעס. מיט דער צייט איז דאָס איבערגעגאַנגען אין פריוואַט-אייגענטהום פון דעם אויבערהויפּט פון דער פאַמיליע. ווי אזוי און ווען דאָס איז געשעהען, וועגען דעם ווייסען מיר ביז יעצט גאָר ניט. אָבער דאָס מוז הויפטזעכליך געשעהען אויף דיעזער שטופּע פון ענטוויקלונג.

און איצט, ווען עס זיינען געווען סטאַדעס בהמות אַלס עשירות און די איבעריגע נייע רייכטהיימער, איז אין דער פאַמיליע פאָרגעקו- מען אַ רעוואָלוציאָן (דאָס הייסט אַן איבערקעהרעניש, אַ טיעפּע ענ- דערונג): אַנשטאַט וואָס פריהער איז די פרוי געווען די הערשע- רין אין הויז, איז איצט געווארען דער מאַן דער הערשער. און אָט ווי אזוי דאָס איז געקומען: צו שאַפען וואָס מען בעדאַרף צום לעבען איז אימער געווען דעם מאַן'ס זאַך. ער האָט אויך בעשאַפען די געצייג וואָס מען האָט בעדאַרף דערצו און זיין אייגענטהום איז דאָס געווען. ווען עס איז אויפגעקומען האַדעוואַניע פון בהמות אַלס אַ נייע סאָרט בעשאַפונג פון לעבענסמיטלען, איז דאָס אויך געווען דעם מאַן'ס זאַך. פריהער דאָס צאָהמען די ווילדע בהמות און שפּע-

די בעאקערטע פעלדער זיינען אין אָנהייב געבליעבען שותפות-
 אייגענטהום פון די גענס; שפעטער האָט די גענס צוגעטיילט שטי-
 קער פעלד צו די הויזגענאָסענשאפטען צו בענוצען עס, און צום סוף
 האָט מען צוגעטיילט אַזעלכע שטיקער פעלד צו איינצעלנע מענשען.
 דאָס איז זיי אָבער ניט אין גאַנצען אָבגעגעבען געוואָרען אַלס פריוואַט-
 אייגענטהום. מען האָט דאָס זיי בלויז צוגעטיילט צום בענוצען. זיי
 האָבען געמעגט האָבען געוויסע בעזיצערעכטע דארויף, אָבער מעהר ניט.
 פון די מלאכות, וואָס זיינען שוין געווען אויף דיעזער שטופע פון
 ענטוויקלונג, זיינען בעזאָנדערס וויכטיג צוויי. די ערשטע איז ווע-
 בעריי אויפ'ן וועב-שטוהל, די צווייטע איז שמעלצען מעטאל-ערדען
 און שמייערען די מעטאלען. קופער און צין און די פון ביידע צוזא-
 מענגעזעצטע בראַנז זיינען געווען די סאַמע וויכטיגסטע מעטאלען.
 פון בראַנז האָט מען געקאָנט מאַכען ברויכבאַרע ווערקצייגען און ווא-
 פען (געוועהר). דאָך איז בראַנז ניט גענוג געווען, אז מען זאָל זיך
 שוין קענען בענעהן אָהן די אַלטע ווערקצייגען פון שטיין. אז מען זאָל
 קענען אויסקומען גאָר אָהן שטיין-ווערקצייגען, דאָס האָט נאָר גע-
 קענט אויפטהאָן אייזען. אָבער צו שמעלצען אייזען האָט מען דעמאָלט
 נאָך ניט געוואוסט.

נאָלד און זילבער האָט מען דעמאָלט שוין אָנגעהויבען צו גע-
 ברויכען פאַר צירונג. זיי האָבען שוין געמוזט שטעהן הויך אין ווערט
 געגען קופער און בראַנז.

פריהער האָט יעדער מענש קוים געקענט אויסארבייטען דאָס ני-
 טיגסטע וואָס ער האָט געדאַרפט צו דערהאַלטען זיין אייגענעם לע-
 בען. ווען אָבער דער מענש האָט זיך אויסגעלערענט ארויסבריינגען
 מיט זיין אַרבייט אַלץ מעהר און מעהר פראָדוקטען, אין אלע צווייגען
 פון אַרבייט — אין בהמות האַדעווען, פעלד-בעאַרבייטען, אין הייז-
 ליכען האַנדווערק — האָט ער שוין געקענט מיט זיין אַרבייט בע-
 שאַפען מעהר ווי נייטיג צום לעבען. צו דערזעלבער צייט האָט דאָס
 געבראַכט מעהר אַרבייט טעגליך פאַר יעדען מיטגליעד פון דער גענס,
 פון דער הויזגעמיינדע אָדער פון דער איינצעלנער פאמיליע. (ווייל
 די בעדירפניסע זיינען געוואָרען גרעסער; ווען די אַרבייט האָט גע-
 קענט בעשאַפען מעהר, האָט מען זיך אויסגעלערענט בעדאַרפען מעהר.)
 דאָן האָט זיך אָנגעהויבען צו לוינען, אז מען זאָל אַריינקריעגען מעהר

מעהר און מעהר ענטוויקעלט אויסטויש דורך איינצעלנע מענשען, ביז צום סוף איז דער בייט צווישען איינצעלנע מענשען געוואָרען דער איינ-ציגער סאָרט אויסטויש אָדער האַנדעל. דער הויפט אַרטיקעל, וועל-כען די פּאַסטוכער שבטים האָבען געהאַט צו פּערהאַנדלען צו זייע-רע שכנים-שבטים איז געווען בהמות. בהמות זיינען געוואָרען די סחורה, אין וועלכע אַלע אַנדערע סחורות זיינען געשאַצט געוואָרען: דאָס איז ווערט אזוי-פיעל-און-אזוי-פיעל ציעגען, דאָס — אזוי-פיעל-און-אזוי-פיעל קיה אָדער אָקסען. בהמות האָט יעדער צו יעדער צייט אָנגענומען אין אויסטויש נעגען יעדע אַנדערע סחורה. קורץ, בהמות האָבען געשפּיעלט די ראָלע פון געלד, שוין אויף דיעזער שטופּע פון ענטוויקלונג. אַט אזוי שטאַרק האָט מען באַלד אין אָנפאַנג פון דעם האַנדעל, פון דעם סחורה-אויסטויש, דערפיהלט אַ בעדירפניש צו האָ-בען איין מין סחורה, וואָס זאָל שפּיעלען די ראָלע פון געלד און אזוי געשווינד האָט זיך דאָס ענטוויקעלט.

פון פּערזייען גרינצייג האָבען וואהרשיינליך די אזיאטישע באַר-באַרען אויף דער אונטערשטופּע פון באַרבאַריי נאָך ניט געוואוסט. דאָס איז ערשט אויפגעקומען ביי זיי אויף דער מיטעל-שטופּע פון באַרבאַריי. און דאָס האָט צוגעפיהרט צו פּעלד-אַרבייט, צו פּערזייען תבואה. אין די גאַנצע שטיק וועלט וואו די טוראַנישע פּעלקער וואוי-נען (צו דיעזע פּעלקער געהערען די טערקען, די טאַטאַרען, די פינען, די עסטאָען, די ליפּלענדער און א סך אַנדערע), האָט מען ניט געקענט האַדעווען קיין בהמות אָהן אַ ביסעל ערד-אַרבייט. ווייל אין דיעזע געגענדען, וואָס געפינען זיך ס'רוב אויף אַ הויכען, גלייכען שטיק וועלט, איז דער קלימאַט אַזעלכער, אַז אין ווינטער קענען די בהמות ניט פאַשען זיך אין פּעלד. מען מוז האָבען אָנגעגרייט מיט וואָס צו פאַשען זיי דעם לאַנגען שטרענגען ווינטער. דאַרום האָט מען דאָרטען געמוזט בעאַרבייטען לאַנקעס און שניידען היי און אויף ציהען געוויסע קערנער תבואה פאַר די בהמות צו עסען. אַז ניט, האָט מען קיין בהמות ניט געקענט האַדעווען. דאָס זעלבע איז אויף געווען אין די סטעפּעס צו צפון-זייט צו פון שוואַרצען ים. און אַז מען האָט שוין געלערנט ציהען פון דער ערד קערנער פאַר די בהמות, איז שוין געווען נאָר איין שריט דערצו, אַז די מענשען זאָלען זיך אויף שפּייזען מיט די קערנער. אזוי איז אַרויסגעקומען פּעלד-אַרבייט.

בעזונדערע פעהיגקייטען צו מאכען געוועהר און ווערקצייגען בעסער ווי אנדערע און דאָס האָט געקענט בריינגען דערצו, אז אויף אַ צייט זאָל די אַרבייט צוטיילט ווערען, אז די וואָס טויגען זיך בעסער צו דיעזע זאכען זאָלען אימער טהאָן די אַרבייט. מען האָט טאקי געפון גען אויף אַ סך ערטער אין הייהלען אָדער בערגלעך, אזעלכע פלעצער, וואָס עס איז זיכער, אז זיי זיינען אן איבערבלייבונג פון אַמאָליגע וואַרשטאַטען, וואו מען האָט געמאַכט שטיינערנע ווערקצייגען, אין די צייטען, ווען מען האָט ניט געוואוסט פון שמעלצען מעטאל און ווען מען האָט שוין אָבער געקענט אויסאַרבייטען ווערקצייגען פון שטיינער. עס איז וואַהרשיינליך, אז די קינסטלער, וואָס האָבען אין דיעזע וואַרשטאַטען געאַרבייט, האָבען געאַרבייט פאַר דער געמיינשאַפט. אזוי ווי עס איז נאָך היינט ביי די הינדוסען אין אינדיען מיט די האַנדווער-קער שטאַנדען אין זייערע גענטיל-געזלשאַפטען: זיי אַרבייטען פאַר דער געמיינשאַפט.

אויף קיין פאַל קען אויף דיעזער ענטוויקלונגס-שטופע ניט טרע-פען קיין אנדערע אויסבייטונג פון זאכען ווי נאָר אינעוועניג אין דעם שבת גופא, און דאָס האָט זיך נאָר געקענט טרעפען אַמאָל אן אויס-נאהמע. צווישען פערשיעדענע שבטים איז קיין אויסטויש, קיין אָנ-פאַנג פון האַנדעל, קיינמאָל ניט פאַרגעקומען, אויף יענער שטופע.

אָבער אנדערש איז עס שוין געוואָרען, ווען אַ טייל שבטים האָ-בען זיך גענומען בעשעפטיגען מיט די איינע בעזונדערע צוגעטהיילטע אַרבייט — בהמות-האָדעווען: דאָ האָבען שוין דיעזע שבטים געהאַט זאכען איבריג, וואָס אנדערע שבטים האָבען ניט געהאַט און זיי האָ-בען געהאַט די מעגליכקייט צו פערבייטען דיעזע זאכען פאַר אנדערע, וואָס די אנדערע שבטים האָבען שוין געקענט האָבען איבריג. דער אויסטויש האָט שוין דאָ געקענט זיך ענטוויקלען און ווערען אַ שטענ-דיגע איינריכטונג.

אין אָנהויב האָבען געפיהרט דעם אויסטויש אַ נאַנצער שבת מיט אַ גאַנצען אנדערן שבת, דורך די גענטיל-פאַרשטעהער פון ביידע זיי-טען. דען אין אָנפאַנג זיינען אויך די סטאַדעס בהמות ביי די פאַסטן-כער-שבטים געווען דאָס שותפות-אייגענטהום פון דער גענס. אָבער שפעטער, ווען די סטאַדעס בהמות האָבען אָנגעהויבען צו ווערען פרי-וואַט-אייגענטהום פון איינצעלנע פאַמיליען-פאַטערס, האָט זיך אלץ

פערמעהרען אין דער פריי, אין דער ווילדעניש. ווען דער מענש האָט זי געוואָלט עסען, האָט ער געמוזט געהן אויף יאגד און כאַפּען זי און הרג'ענען. אין אזיען אָבער האָט מען געהאַט דעם געצאהמטען אָקס און קוה, וועלכע האָבען געבוירען יעהרליך אַ קאַלב ביי דעם מענשען אין הויז אָדער אין שטאַל, אָדער אין פעלד. דער מענש האָט אלזאָ געהאַט די עזע היה אונטער'ן האַנד; זי האָט זיך אונטער זיין האַנד פערמעהרט. און דערצו נאָך האָט ער געהאַט מילך פון איהר. פון דעם איז אַרויסגעקומען, אז אַ טייל פון די שבטים, געוועהנליך די מעהר ענטוויקעלטע — פון די פעלקער וואָס מען רופט אַריער, סעמי-טען און אפשר אויף די טוראַניער, — האָבען געמאַכט בהמות-האָד-דעווען פאַר זייער הויפט-אַרבייט. פריהער איז זייער אַרבייט געווען צו צאהמען די בהמות, צו געוועהנען זיי צו לעבען מיט די מענשען און ניט צו אַנטלויפען. דערנאָך, אז זיי זיינען שוין געצאהמט גע-וואָרען און האָבען גענומען האָבען קינדער אונטער דעם מענשענ'ס האַנד, האָבען די מענשען שוין ניט געדאַרפט טהאָן מעהר, ווי זיי האָד-דעווען און פאַשען. אויף אזא אופן האָבען זיך אָבגעשיידעט פאַס-טוכער-שבטים פון די איבעריגע מאַסען באַרבאַרען. דאָס איז געווען צום ערשטען מאָל, אז אַ טייל מענשען האָבען אויף זיך גענומען איין געוויסע סאָרט אַרבייט, וואָס נאָר זיי טהוען און אַנדערע ניט. דאָס איז געווען די ערשטע גרויסע נעזעלשאַפּט לייכע טיילונג פון אַרבייט.

די פאַסטוכער-שבטים האָבען בעשאַפען מעהר לעבענסמיטלען ווי אַנדערע באַרבאַרען, און אויף אַן אַנדער סאָרט לעבענסמיטלען. זיי האָבען געהאַט מילך, קעז, פוטער, פלייש אַ סך מעהר ווי די אַנדערע באַרבאַרען; דערצו אויף פעל, וואָלל, ציגענע האָאַר. און וואָס מעהר וואָלל און האָאַר, אלץ מעהר האָבען זיי געהאַט געשפאַנענע און געוועכטע זאַכען. דערמיט איז צום ערשטען מאָל מעגליך געוואָרען אַ רעגעלער אויסטויש, אַ פערבייטונג (חילופין), דער אָנפאַנג פון האַנד-לען, פון קויפען און פערקויפען.

אויף פריהעריגע מדרגות (שטופען) פון דער מענשליכער ענט-וויקלונג האָט אויסטויש נאָר געקענט פאַרקומען אַמאָל, צופעליג. דען ווען אלע מענשען טהוען דיזעלכע אַרבייט, האָבען זיי דאָך ניט מיט וואָס צו בייטען זיך. אַמאָל האָט זיך געטראָפּען, אז אייניגע האָבען

וואָס ער מאַכט און געברויכט: דער מאַן איז דער איינגעטהימער פון די געוועהר (פּיילען־בויגען, שפּיעזען) און פון די געצייג צו כאַפּען היות און פּיש, די פרוי איז די אייגענטימערין פון הויז־גערעטה.

די הויז־האַלטונג איז קאָמוניסטיש פיר מעהרערע פאמיליען, אָפּט פיר אַ גאַנצע סך פאמיליען*). וואָס עס ווערט געמאַכט בשותפות און בענוצט בשותפות, דאָס איז דאָס שותפות אייגענטהום פון אלע. דאָס הויז, דער גאַרטען, דאָס לאַנגע שיפעל — איז אלעמענס אייגענטהום בשותפות.

אין דיעזען צושטאַנד, אַלזאָ, איז ווירקליך אמת, אַז די אייגענטימ־ מער בעאַרבייטען אליין זייער אייגענטהום. אַדוואַקאַטען און עקאָנאָ־ מיסטען ווילען אונז איינרעדען, אַז אין די היינטיגע ציוויליזירטע גע־ זעלאַשפּט בעאַרבייט זיך אויך יעדער אליין זיין אייגענטהום. דאָס איז דער לעצטער פאַלשער גרונד, אויף וועלכען דער קאַפיטאַליזמוס בויט אויף זיין „רעכט“ אויף פּריוואַט־אייגענטהום. דאָס איז אָבער אין די ציוויליזירטע וועלט אַ ליגען. דער אייגענטימער בעאַרבייט געוועהנ־ לייך ניט אליין זיין אייגענטהום. ער לאָזט עס בעאַרבייטען דורך גע־ דונגענע מענשען, וועלכע מוזען צו איהם אַנקומען, ווייל ער האָט די מיטלען פון דער אַרבייט אין זיין אייגענטהום. זיי אָבער, די וואָס אַרבייטען אויף דעם אייגענטהום, זיינען ניט די אייגענטימער דערפון. אליין בעאַרבייט זייער אייגענטהום האָבען נאָר די ווילדע מענשען אין דעם צושטאַנד, וועלכען מיר בעטראַכטען דאָ.

אָבער די מענשען זיינען ניט אומערום געבליעבען שטעהן אויף דיעזע שטופע. אין אזיען האָבען זיי געפונען בהמות, וועלכע האָבען זיך געלאָזט צאָהמען (דאָס הייסט צוגעוועהנען צו זיין ניט ווילד, צו לעבען מיט די מענשען אין הויז) און האָדעווען און זיך פערמעהרען געצאָהמטערהייט. אין אמעריקא האָבען די אינדיאַנער געהאַט דעם ווילדען ביפּפעל־אַקס. דיעזע חיה האָט נאָר געקענט לעבען און זיך

(* בעזאַנדערס איז עס אזוי ביי די אינדיאַנער וואס וואוינען אויפ'ן גאַרד־וועסט ברעג פון אמעריקא, ווי בענקראַפּט בעשרויבט. ביי די האַידאַ־ אינדיאַנער אויף דעם אינזעל וואָס ווערט הוינט אַנגערופען קעניגין שאַר־ לאַטטע אינזעל, קומען פאַר הויז־האַלטונגען מיט ביז 700 נפשות אונטער איין דאָך. ביי די נוהטקא אינדיאַנער האָבען געלעבט גאַנצע שבטים אונטער איין דאָך.

מענש בעדארף אום צו לעבען. דארום לוינט זיך נאך ניט צו האלטען מענעשן פאר שקלאפען.

צווישען די מענשען אין דעם שבט ווייסט מען דעמאלט נאך ניט פון קיין אונטערשיעד צווישען רעכטען און פליכטען. דער אינ-דיאנער פערשטעהט ניט די פראגע, צי איז עס א רעכט אָדער א פליכט, אז ער זאָל געהמען אנטויל אין די אנגעלעגענהייטען פון דער געמיינ-שאפט, אָדער ער זאָל זיך מישען צו געהמען בלוטראכע פאר א מאָרד אויף זיינע ברידער, אָדער אין בעשטראָפען די וואָס זינדיגען געגען זיי. אזא פראגע, צי איז דאָס אלעס א רעכט צי א פליכט, וואָלט ביי איהם אויסגעזעהן אזוי אונזיניג, פונקט ווי מען זאָל איהם פרעגען, צי איז עס א רעכט אָדער א פליכט, אז ער זאָל עסען, שלאָפען, געהן אויף יאגד. אויך קען ביי דיעזען צושטאנד ניט זיין קיין פערשיעדענע קלאַסען מענשען אין איין שטאם אָדער גענעם, קיין רייכע און אַרימע, קיין הערשער און בעהערשטע. און דאָס בריינגט אונז צו בעטראַכטען דעם עקאָנאָמישען פונדאמענט פון דיעזען צושטאנד.

מענשען זיינען אין אזא שטאם דאָ וועניג. זיי זיינען זעהר שי-טער בעזעצט. געדיכט זיינען זיי נאָר דאָרטען וואו זייערע הייזער זיינען. ארום דעם פלאַץ, וואו זיי וואוינען איז א גרויסע ווייטע ליי-דיגע שטרעקע לאַנד, א פלאַץ וואו זיי געהען אַרויס אויף יאגד, כא-פען חיות. ארום דיעזען פלאַץ וויעדער איז א וואַלד — דער שוץ-וואַלד — וואָס איז א צווישען-שייד צווישען דיעזען שבט און אנדערע שבטים. דער וואַלד איז נייטראַל, דאָס הייסט ער געהערט צו קיינעם ניט.

קיין צוטיילונג פון אַרבייט צווישען פערשיעדענע בעל מלאכות איז נאָך ניטאָ. אלע טהוען דיזעלבע אַרבייט; חוץ נאָר די פרויען און די מענער, זיי טהוען פערשיעדענע אַרבייט. די צוטיילונג פון אַרבייט צווישען פרויען און מענער איז א נאַטירליכע. דער מאן געהט אין קריעג, געהט אַרויס אויף יאגד, געהט כאַפען פיש; ער ברענגט אהיים די רויהע שטאָפען פאר שפייז און די ווערקצייגען וואָס מען בעדארף צום צונגרייטען די שפייז צום עסען. די פרוי בעזאָרגט דאָס הויז און די צונגרייטונג פון שפייז און קליידונג, זי קאָכט, וועכט, געהט. יעדער פון זיי ביידע איז בעל הבית אין זיין פלאַץ — דער מאן אין וואַלד, די פרוי אין הויז. יעדער פון זיי איז אייגענטהימער פון די ווערקצייגען,

דאן די „פראטריע“, די ברודערשאפט, הייסט דאָס, פון מעהרערע גענטי-טעם. דער שטאַם אליין צושפאלט זיך אויף אין מעהרערע שטאַמען. (א שטייגער ווי אין חומש איז פאָרגעשטעלט, אז שבט בנימין האָט זיך צושפאלטען אין צוויי שבטים, אפרים און מנשה. — איבערז.) אין יעדעם שטאַם געפינען מיר 'סרוב וויעדער די אלטע גענטעם. די פערוואַנדעטע שטאַמען ווערען אלע פערבונדען צוזאַמען אין איין באַנד, — אזוי, ווייניגסטענס, איז עס מיט א טייל פון זיי.

אזוי זיינען מענשען אָרגאַניזירט אויף דיעזער שטופע פון דער מענשליכער ענטוויקלונג — דאָס איז אן איינפאַכע אָרגאַניזאַציע, וועלכע איז פאָלשטענדיג געניגענד אין די געזעלשאַפטיכע צושטענדע, פון וועלכע זי איז אַרויסגעקומען. דיעזע איינריכטונג איז ניט קינסטליך געמאַכט, ניט אויסגעטראַכט. זי איז אליין פון זיך, נאַטירליך, ענטשטאַנען. ווען מענשען געפינען זיך אויף אזא שטופע פון ענטוויקלונג, גרופירען זיי זיך נאַטירליך אַט אזוי צוזאַמען. דיעזע גרופירונג איז די אייגענשאַפט פון אזעלכע אומשטענדען.

אלע סכסוכים, וואָס קענען פאָרקומען צווישען די אייגענע מענשען וואָס זיינען אזוי אָרגאַניזירט, קענען אויסגעגלייכט ווערען דורך דיעזע איינריכטונגען. דאָס הייסט, קיין רעגיערונג מיט פאָליציי און געריכטען א. ז. וו. דארפען זיי ניט, ווייל אויף דיעזע שטופע פון ענטוויקלונג זיינען נאָך ניטאָ אזוינע סכסוכים, צו וועלכע מען זאָל דאָס דאַרפען. ווען אזעלכע שבטים האָבען מחלוקות מיט אנדערע שבטים, געהען זיי אויף מלחמה און די מלחמה גיט אַרויס דעם לעצטען פּסק, דאָס הייסט לויט וועלכער צד עס געווינט. א מלחמה קען, אויף דיעזער זער מדרגה פון מענשליכער ענטוויקלונג, זיך ענדיגען מיט דעם, דאָס דער שבט מענשען, וואָס פערלירט, ווערט אין גאַנצען אויסגע'הרג'עט. אָבער קיין מאָל קען איין צד ניט בלייבען לעבען אונטערגעוואָרפענע אונטער דעם יאָך פון די געווינער; דען אויף דיעזער מדרגה איז נאָך קיין פּלאַץ ניטאָ פאַר הערשונג און קנעכטשאַפט. דאָס איז דאָס גרויסאַרטיגע פון דיעזען צושטאַנד, — פון די גענטי־אָרדנונג. אָבער קומען קומט דאָס פון דעם, וואָס אויף דיעזער מדרגה פון מענשליכער ענטוויקלונג קען מענשליכע אַרבייט קוים אַרויסבריינגען, וואָס יעדער

9. — באַרבאַרײ און ציוויליזאַציאָן.

מיר האָבען ביז אַהער בעטראַכט, ווי די גענטייל-אַרדנונג איז אונטערגעגאַנגען, — מיר האָבען דאָס בעטראַכט ביי די דריי גרויסע איינצעלנע ביישפּיעלע, ביי די גריכען, ביי די רוימער און ביי די דייטשען. צום שלום וועלען מיר דאָ בעטראַכטען, וועלכע עקאָנאָ-מישע אורזאַכען האָבען אונטערגעגראָבען די גענטיילע אָרגאַניזאַציאָן פון דער געזעלשאַפט שוין אויף די אויבערשטופע פון דער באַרבאַרײ און ווי דיעזע עקאָנאָמישע אורזאַכען האָבען די גענטיילע פיהרונגען אין גאַנצען אָבגעשאַפט ווען די ציוויליזאַציאָן איז אָנגעקומען. ביי דיעזע געדאַנקען וועלען מיר מוזען בענוצען דאָס בוך פון קאַרל מאַרקס, „דאָס קאַפיטאַל“, פּונקט אזוי נויטיג ווי מאָרגאַנ'ס בוך.

ווי מיר האָבען געזעהן, האָבען די מענשען, ביי אַלע פעלקער, זיך אָנגעהויבען צו אָרגאַניזירען אין גענטעם ווען זיי זיינען געשטאַנען אויף דער מיטעלשטופע פון ווילדהייט. אויף די אויבערשטופע פון ווילדהייט האָט די גענטייל-איינריכטונג זיך ווייטער ענטוויקעלט, און איהר העכסטע בליהונג האָט זי דערגרייכט אויף די אונטערשטופע פון באַרבאַרײ (אזוי ווייט ווי מיר קענען דאָס אורטהיילען לויט נאָך די היסטאָרישע פאַקטען, וואָס מיר האָבען). מיר פאַנגען אַלזאָ דאָ אָן צו בעטראַכטען דיעזע ענטוויקלונגס-שטופע.

ביי די אינדיאַנער אין אמעריקא געפינען מיר אַ ביישפּיעל פון אזא לעבען, אויף אזא שטופע פון ענטוויקלונג (קיין אנדער ביישפּיעל האָבען מיר ניט). ביי זיי זעהען מיר די גענטייל-פערפאַסונג פאַלקאָמען אויסגעבילדעט. יעדער שטאַם (שבט) האָט מעהרערע גענטעם, דאָס רוב צוויי. מיט דער צייט, ווען דיעזע מענשען פערמעהרען זיך, צו שפאַלטען זיך די דאָזיגע ערשטע גענטעם אין מעהרערע אַזעלכע אונטער-גענטעם. זיי ווערען טאַכטער-גענטעם פון די ערשטע, פון די מוטער-גענטעם. ווען די מוטער-גענעס ווערט אזוי צוועפאַלטען אין אייניגע טאַכטער-גענטעם, בלייבען דיעזע אַלע טאַכטער-גענטעם צו זאַמען פּעראייניגט אין דער מוטער-גענעס. די מוטער-גענעס בלייבט

אישע וועלט, נאכדעם ווי די גערמאנען האָבען אין איהר בעזיענט די רוימער. זייער באַרבארענטהום איז דאָס געווען, וואָס האָט איינגע-פלאַנצט אזוי פיעל לעבענס-קרעפטיגעס און לעבענדיגערעס. אין דער ווירקליכקייט זיינען נאָר באַרבארען פעהיג צוריק יונג צו מאַכען אַ וועלט, וואָס ליידעט פון אַ ציוויליזאָציע, וועלכע האַלט שוין ביי איהר סוף. און די אויבערשטע שטופע פון באַרבאָריי, צו וועלכער די דייטשען האָבען זיך אַרויפגעאַרבייט אין דער פעלקער-וואַנדערונג, איז גראַדע געווען אַם בעסטען פעהיג דערצו. דאָס ערקלערט אלעס.

(דער אויפמערקזאָמער לעזער וועט נאָטירליך פערשטעהן, אַז דער פערפאַסער מיינט ניט, דאָס עס איז גוט צוריקצוגעהן פון ציוויליזאָציע צו באַרבאָריי; ער מיינט, אַז ווען אַ וועלט איז פערקראַכען אין אַ זומפ פון פערדאָרבענע ציוויליזאָציע, איז די בעסטע רפואה פאַר איהר, אַז אַ סאָרט מענשען, וואָס זיינען נאָך ניט פערדאָרבען, וואָס זיינען נאָך נאָטירליך, זאָלען צוריק אָנפאַנגען פון אָנהויב, בע-נוצענדיג, נאָטירליך, די גוטע אויפטוואַונגען פון דער ציוויליזאָציע. אַז מיט „באַרבאָריי“ מיינט מען דאָ ניט דאָס, וואָס מען מיינט דער-מיט אין פראַסטע שפראַך, האָבען מיר שוין בעמערקט: מען מיינט דאָ ניט שלעכטקייט, אונדערבאַרמדיגקייט, גרויזאַמקייט — מען מיינט די מדרגה פון ענטוויקלונג, וועלכע איז אויבען בעשריבען געוואָרען אלס די שטופע, וואָס מאַרגאָן האָט בעצייכענט מיט דעם וואָרט „באַר-באָריי“. — איבערזעצער).

פון אונטערדריקטע, ווי דאָס האָבען ניט געהאַט ניט די שקלאַפּען פון פאַרצייטענס אין רוים, ניט די פּראָלעטאַריער היינט. וואָס אָבער האָט מעגליך געמאַכט די דייטשען אַרײַנצובריינגען די עזע אײַנריכטונג, די מאַרק־גענאָסענשאַפּט, אויב ניט זייער באַרבאַריי, זייער געוואָהנ־הייט צו וואוינען צוזאַמען אין געשלעכטען, אַ געוואָהנהייט וואָס מען געפינט נאָר ביי באַרבאַרען?

און דאָס זעלבע איז, ענדליך, מיט דעם, וואָס זיי, די דייטשע פעלקער, האָבען געבראַכט אַ נייע, מילדערע סאָרט שקלאַפּעריי, די פּאַנטשיזנע. די עזע מילדערע סאָרט קנעכטשאַפּט האָבען די דייטשען שוין געהאַט פריהער אין זייער היים. אויף אין רוימישען רייך איז די שקלאַפּעריי אלץ מעהר און מעהר איבערגעגאַנגען אין די עזער מיל־דערער פּאַרמע אַרײַן. ווען די דייטשען האָבען פּערנומען די רוימישע לענדער, האָט זיך די דאָזיגע מילדערע פּאַרמע שקלאַפּעריי ענטוויקעלט און זי איז געוואָרען די איינציגע פּאַרמע פון קנעכטשאַפּט. איין מעלה פון די עזע פּאַרמע שקלאַפּעריי איז, וואָס אין איהר האָבען די גע־קנעכטעטע אַ מיטעל זיך ביסלעכווייז צו בעפרייען אַלס קלאַסע (ווי פּוריע האָט דאָס דער ערשטער בעווייעזען). ביי די אַלטע שקלאַפּעריי האָט נאָר דער איינציגער שקלאַפּ געהאַט אַ האָפּנונג פריי צו ווערען פאַר זיך. אַ האָפּנונג אז אַלע שקלאַפּען צוזאַמען זאָלען זיך בעפרייען דורך אַן אויפשטאַנד האָבען די פאַרצייטיגע שקלאַפּען ניט געקענט האָבען (אַז שקלאַפּעריי זאָל אָבגעשאַפּט ווערען דורך אַ זיעג־רייכען אויפשטאַנד, דאָס איז אין אַלטערטום קיינמאָל ניט פּאַרגע־קומען). אָבער די פּאַנטשיזניקעס פון מיטעל־אַלטער האָבען ווירקליך ביסלעכווייז אויסגעפיהרט זייער בעפרייאונג אַלס קלאַסע. וועמען זשע איז דאָס געווען צו פּערדאַנקען, וואָס די עזע נייע, מילדערע פּאַר־מע קנעכטשאַפּט האָט זיך איינגעפונדעוועט? אַלץ זייער באַרבאַריי! דען אין זייער באַרבאַריי האָבען זיי עס נאָך ניט געהאַט געבראַכט צו פּאַלשטענדיגע שקלאַפּעריי, ניט צו די אַרבייט־שקלאַפּעריי פון די אַלטע רוימער און ניט צו די הויז־שקלאַפּעריי פון די אַריענטאַלישע פעלקער. דאָרום איז ביי זיי, ביי די דייטשען, געווען געבליעבען אַ מילדערע סאָרט קנעכטשאַפּט, וועלכע זיי האָבען דערנאָך ענטוויקעלט. קורץ, ניט קיין גייסטיגע אייגענשאַפּט פון די דייטשען און ניט קיין רעליגיאָן האָבען געבראַכט די אַלע ענדערונגען אין די אייראָפּע־

זיך גאָר ניט אָן. אמת, דיעזער אַרישער שטאַם, די דייטשען, זיינען געווען, בעזאָנדערס דעמאָלט, בעשיינקט פון דער נאַטור מיט גרויסע מעלות און האָבען זיך געפונען אין פולער לעבעדיגער ענטוויקלונג. אָבער ניט זייערע בעזונדערע נאַציאָנאַלע אייגענשאַפטען זיינען דאָס געווען, וואָס האָבען איראָפּא יונג געמאַכט, גאָר פשוט — זייער באַר- באַריי, זייער גענטייל-איינריכטונג.

וואָס איז דען געווען זייער פערזענליכע טיכטיגקייט און טאַפּפער- קייט, זייער פרייהייטס-זין און דעמאָקראַטישער אינסטינקט, וועלכער האָט געמאַכט, אַז זיי האָבען אַלע אַנגעלעגענהייטען פון דער מלוכה בעטראַכט פאַר זייערע אייגענע אַנגעלעגענהייטען, קורץ, אַלע די איי- גענשאַפטען, וואָס די רוימער האָבען זיי פערלאָרען און וואָס זיי גאָר אַליין, די דאָזיגע אייגענשאַפטען, זיינען געווען אים שטאַנדע צו בילדען נייע שטאַטען און צו לאָזען וואַקסען נייע נאַציאָנאַליטעטען פון דעם שלאָם פון די רוימער-וועלט אַרויס — וואָס זיינען געווען די דאָזיגע אַלע אייגענשאַפטען אַנדערש, ווי די כאַראַקטער-אייגענ- שאַפטען פון מענשען, וועלכע געפינען זיך אויף די אויבערשטופע פון באַרבאַריי — פרוכטען פון אַ גענטייל-איינריכטונג?

זיי האָבען אומגענדערט די פאָרמע פון מאָנאָגאַמיע פון אַלטען רוים; זיי האָבען געמילדערט די הערשונג פון די מענער אין דער פאַ- מיליע; זיי האָבען דער פרוי געגעבען אַ העכערע שטעלונג ווי זי האָט געהאַט פריהער אין אַלטען רוים; — וואָס האָט זיי געמאַכט פעהיג דערצו, ווען ניט זייער באַרבאַריי, זייערע גענטייל-געוואָהנהייטען, זייע- רע נאָך לעבעדיגע ירושות אויס דער צייט פון מוטער-רעכט?

זיי האָבען ווייניגסטענס אין דריי פון די וויכטיגסטע לענדער, דייטשלאַנד, גאָרד-פראַנקרייך און ענגלאַנד, אַריינגעבראַכט אַ שטיק פון די עכטע גענטייל-אַרדנונג אין דער פאַנטשיזונע-אַרדנונג אַריין; נעמליך, אין דער צייט, ווען די פריצים זיינען געווען די סאַמאָדער- זשעצעס און די פויערים זיינען געווען טיעף אונטערדריקט אין די האַרטסטע מיטעלאַטערליכע פאַנטשיזונע, האָבען דאָך די פויערים גע- האַט זייער אָרגאַניזאַציאָן, די „מאַרק-גענאָסענשאַפט“. דאָס האָט געגעבען — ווי מיר האָבען געזעהען — די אונטערדריקטע קלאַסע, די פויערים, אַ לאַקאַלען צוזאַמענהאַלט און אַ מיטעל זיך צו קענען שטעלען געגען אונטערדריקונג; דאָס איז געווען אַזאַ ניצליכע מאַכט

און דאָך זיינען אין די פיערהונדערט יאָהר געמאַכט געוואָרען פאַרטשריטע. כאַטש צום סוף פון דיעזע 400 יאָהר געפינען מיר כמעט דיזעלבע הויפט־קלאַסען ווי אין אָנפאַנג, זיינען אָבער דאָך די מענשען, וואָס האָבען געהערט צו דיעזע קלאַסען, געוואָרען אַנדערע. פערשוואַונדען איז געווען די שקלאַפּעריי פון די אַלטע צייטען, פער־שוואַונדען זיינען געווען די אָבגעריסענע אָרעמע פרייע, וועלכע האָבען בעטראַכט אַרבייט פאַר אַ שאַנדע, וואָס פאַסט נאָר פאַר שקלאַפּען. צווישען די אַלט־רוימישע קאָלאָנען און צווישען די נייע פּאַנטשיזניקעס איז אַוועק אַ צייט, ווען עס האָט עקזיסטירט דער פרייער פּרענקישער פויער, פון וועמען עס איז אַרויסגעקומען אַ נייער גייסט. דאָס אַלטע רוימערטהום איז געווען טויט און בעגראָבען און קיין סימן איז ניט געבליבען פון דעם ווידערשטאַנד פון די רוימער געגען זייערע עראָבע־רער. די קלאַסען פון דער געזעלשאַפט אין ניינטען יאָהרהונדערט זיינען ענטשטאַנען אין גאַנץ אַנדערע אומשטענדען: ניט אין דער גסיסה פון אַן אונטערגעהענדער ציוויליזאַציאָן, נאָר אין די געבורטס־וועהען פון אַ נייע. דער נייער דור, אי די האַררען אי די דיענער, זיינען געווען מוטהיגע מענער, אין פּערגלייך מיט די אַלטע רוימער. ביי די אַלטע רוימער איז די שייכות פון מעכטיגע פּעלד־פּריצים מיט דיע־גענדע פוייערען געווען דער אָנפאַנג פון דעם אונטערגאַנג פון דער אַל־טער וועלט. ביי דעם נייעם סאָרט מענשען איז דיעזע שייכות געווען דער אָנפאַנג פון אַ נייער ענטוויקלונג.

און נאָך אַ זאַך, — דיעזע פיער הונדערט יאָהר, וואָס האָבען, דאַכט זיך, נאָר קיין נייעם ניט געבראַכט, האָבען אָבער דאָך איין גרויסע זאַך אויפגעטהאָן: זיי האָבען בעשאַפּען די היינטיגע נאַציאָנען; אין זיי האָבען זיך אויסגעבילדעט די נייע גליעדער פון די וועסט־איראָפּע־אישע מענשהייט, ווי זיי זיינען שוין געבליבען פיר די היסטאָריע וואָס איז נאָכדעם געקומען. די דייטשען האָבען ווירקליך געבראַכט אַ נייעם לעבען אין איראָפּא.

וואָס אָבער איז געווען דאָס געהיימע צויבער־מיטעל, דורך וואָס־כען די דייטשען האָבען אַריינגעבלאָזען נייע לעבענס־קראַפט אין דער אַבשטאַרבענדער איראָפּא? איז דאָס געווען אַ וואַנדערמאַכט, אַן איינגעבוירענע אין די נאַטור פון די דייטשען? אַזוי דערזעהלען אונז די פאַטריאַטיש־פאַנאַטישע געשיכטס־שרייבער. אָבער דאָס הייבט

נויטווענדיגקייט בעשאפען גרויסע הערשענדע פעלד-פריצים און אונ-
טערוואָרפענע קליין-פויערען.

עס זיינען דאָ פאקטען, וואָס צייגען, אז ביי די מדרגה פון דער
ענטוויקלונג פון ארבייט אין יענע צייטען האָט עס אנדערש ניט גע-
קענט זיין. די פאקטען זיינען די: מען האָט אין די ביידע צייטען,
400 יאָהר פריהער ביי די רוימער און 400 יאָהר שפעטער ביי די
פראַנקען, געפרופט מיט קונצען אינצופיהרען צו בעארבייטען ריעזיג-
גרויסע פעלדער דורך מאַסען ארבייטער צוזאַמען — און ווען דאָס
וואָלט אויסגעהאלטען, וואָלטען די אייגענטומס-פּערהעלטניסע און די
צוטיילונג פון די מענשען אין קלאַסען זיך ענטוויקעלט אויף אנדערע
ארטען, ווי אין פריצים און פאַנטשיזניקעס, — האָט דאָס אָבער ניט
געקענט אויסהאלטען: ביי די רוימער פאַרצייטענס זיינען דאָס געווען
ריעזיגע „לאַטיפונדיען“ (פריזישע גיטער) בעארבייט דורך אַ סך
שקלאַפּען. וויעדער ביי די נייע עראָבערער פון רוים, ביי די דייטשע
פעלקער, האָט מען געפרופט גרויסע פּאַלווערקען צו בעארבייטען דורך
די פרייע ארבייט, וואָס די פויערען האָבען געמוזט טהאָן פאַר די
פריצים. בעריהמט זיינען די אונגעהייער גרויסע קייווערליכע וויללאַס
פון קאַרל דעם גרויסען, אויף וועלכע עס איז געמאַכט געוואָרען אַן
עקספּערימענט מיט פעלד-ארבייט אויף אַ גרויסען פּוס. אָבער זיי
זיינען אונטערגעגאַנגען און עס איז אפילו קיין סליאַד ניט געבליבען
דערפון. ווייל די ארבייט איז דעמאָלט נאָך ניט געווען ענטוויקעלט
אז מען זאָל קענען ארבייטען צוזאַמען אין גרויסע איינריכטונגען.
ריעזיגע ארבייטס-איינריכטונגען זיינען נאָר געבליבען אין די קלויס-
טערס (מאַנאַסטירען) און זיינען נאָר פאַר זיי געווען פּרוכטבאַר. אָבער
די קלויסטערס זיינען געווען אַן אויסנאַהמע; זיי זיינען געווען אַב-
נאָרמע (אומנאַטירליכע) געזעלשאַפטס-קערפּערס, דען זיי זיינען גע-
ווען געגרינדעט אויף ניט-חתונה-האַבען. זיי האָבען געקענט אויפּטהאָן
וואָס די נאָרמאַלע געזעלשאַפט האָט ניט געקענט, אָבער טאַקי דאַרום
גופאַ האָבען זיי געמוזט בלייבען נאָר אַן אויסנאַהמע. די נאָרמאַלע
געזעלשאַפט האָט קיין גרויסע ארבייטס-איינריכטונגען ניט געקענט
פיהרען ביי דעם דעמאָלטידיגען צושטאַנד פון דער ארבייט, און דאַרום
האָט קיין אנדערע קלאַסען איינטיילונג, ווי אין פריצים און פאַנטשיז-
ניקעס, ניט געקאָנט זיין.

הונדערט יאָהר די מאַסע פון פּאָלק גענומען אין גאַנצען צוריק צו די אַלטע צושטענדע.

אַבער דאָס האָט נאָר בעוועזען, אז ביי יענע צושטענדע האָט עס אנדערש ניט געקענט זיין. לויט ווי די אַרבייט איז דעמאָלט געווען נאָך ניט ענטוויקעלט, סיי די פעלד־אַרבייט סיי די אינדוסטריע, איז יענער אַרט פּערטיילונג פון אייגענטהום און איינטיילונג פון די מענער שײַן אין קלאַסען געווען ריכטיג צוגעפאַסט. אויף די פעלדער האָט נאָר יעדער פויער געקענט אַרבייטען פאַר זיך און אָבגעבען זיין גאַנצע צייט צו דער אַרבייט. דאָרום האָבען די פויערען צוזאַמען ניט געקענט האָבען קיין מאַכט זיך צו בעשיצען; איז געווען נאַטירליך, אז די קלאַסען, וואָס האָבען געהאַט אזאַ מאַכט, זיינען געוואָרען זייערע בעשיצער און דורך דעם זייערע בעהערשענדע פּריצים. די אינדרוסטריע־אַרבייט וויעדער איז אויף ניט געווען ענטוויקעלט גענוג, אז עס זאָלען זיין קלאַסען האַנדווערק־מייסטערס און סוחרים מיט אַ מאַכט געגען די פעלד־פּריצים. דאָרום האָט אנדערש ניט געקענט זיין, ווי אַ וועלט פון פּריצים און פּאַנטשיזניקעס. אָט דאָס זעהט מען, ערשטענס, דערפון, וואָס נאָך 400 יאָהר איז אין די רוימישע לענדער ביי די נייע בעפעלקערונג, די פּראַנקען, וויעדער צוריק געווען אזאַ צושטאַנד ווי 400 יאָהר פּריהער ביי די אַלטע בעפעלקערונג. צווייטענס, ווייזט דאָס, אז אין די 400 יאָהר איז די מדרגה פון ענטוויקלונג פון דער אַרבייט געבליעבען דיזעלבע, זי איז ניט אַראָבגעזונקען און האָט זיך ניט געהויבען אין קיין ממשות'דיגען גראַד; דאָרום האָט בען צוליעב דיזעלבע אורזאַכען וויעדער געמוזט אַרויסקומען דיזעלבע אייגענטהומס־פּערטיילונג און דיזעלבע קלאַסען אין פּאָלק.

די שטאַדט האָט אין די לעצטע יאָהרהונדערטע פון די רוימישע מלוכה פּערלויירען איהר הערשונג איבער דאָס לאַנד און וויעדער אין די ערשטע יאָהרהונדערטע פון די דייטשע הערשונג זיינען די שטעדרט נאָך ניט געווען דערגאַנגען אזוי ווייט צו קריגען די הערשונג איבער דאָס לאַנד. אויך דאָס צייגט אויף אַ ניעדעריגע ענטוויקלונג־שטופּע פון פעלד־אַרבייט אזוי גוט ווי פון האַנד־אַרבייט. וואו די ביידע סאַרטען אַרבייט זיינען מעהר ענטוויקעלט, דאָרט קריעגט די שטאַדט אַ מאַכט. וואו די שטאַדט שפּיעלט קיין ראָלע ניט, איז אַ סימן, אז די אַרבייט איז נאָך ניט ענטוויקעלט. דאָס אַלעס צוזאַמען האָט מיט

אין פאכט, אונטער פערשיעדענע און אלע מאָל אנדערע בעדינגונגען; אָבער שטענדיג איז די בעדינגונג געווען זיי זאָלען אָבצאָהלען דעם פריץ מיט די פרוכטען פון זייער ארבייט אָדער ארבייטען פאר איהם. און קוים זיינען זיי איינמאָל אויף אזא אופן אונטערוואָרפען געוואָרען צו איהם, האָבען זיי ביסלעכווייז שוין פערלוירען די פערזענליכע פריי-הייט. נאָך עטליכע דורות זיינען זיי ס'רוב שוין געווען לייב-אייגענע (פאנטשיזניקעס).

ווי שנעל דער פרייער פויערען-שטאנד איז אונטערגעגאנגען, קען מען זעהען פון איראָמינאַנ'ס בוך. דאָרט געפינט זיך די פערצייכנים פון גרונד-אייגענטהום פון דער אַבטיי (קירכען-בעצירק) סענט זשער-מען דע פרע, דעמאָלט איז עס געווען לעבען פאָריו, היינט איז עס אין פאָריו. אין דיעזער פערצייכנים זעהט מען, אז אויף דעם גרויסען שטיק לאַנד פון דיעזער אַבטיי האָבען זיך געפונען 2788 הויזהאַלטונגען, כמעט בלויז פראַנקען מיט דייטשע נעמען, זיינען צווישען זיי אין גאַנ-צען 8 געווען פרייע! 2080 זיינען געווען קאָלאָנען, 220 שקלאַפען און 35 ליטען. און דאָס איז געווען אין דער צייט ווען קארל דעם גרויסער האָט נאָך געלעבט (ער איז געשטאָרבען אין יאָהר 814). מיט 300 יאָהר פריהער, האָט נאָך דער פרומער סאַליוואַן געשריען, אז עס איז אַ גרויסע זינד געגען נאָט, וואָס דער פריץ, אונטער וועמעס שוץ דער פויער שטעלט זיך, נעהמט צו פאר זיך דעם פויער'ס פעלד און גיט עס איהם בלויז צו בענוצען אזוי לאַנג ווי ער לעבט. איצט אָבער האָט דאָס די קירכע אליין געטהאָן.

איצט איז אלץ מעהר און מעהר איינגעפיהרט געוואָרען, אז דער פויער האָט געמוזט אָבגעבען אַ געוויסע צייט אין יאָהר צו ארבייטען אויף די פעלדער פון דעם פריץ אומזיסט. פריהער פלעגט זיין אזא סאָרט איינפיהרונג אין די רוימישע מלוכה, וואו יעדער איז געווען געצוואונגען צו ארבייטען אַ געוויסע צאָהל טעג אין יאָהר פאר די מלוכה. אין די דייטשע מאַרק-געמיינשאַפטען וויעדער איז געווען איינגעפיהרט, אז יעדער האָט געמוזט אָבגעבען אַ געוויסע צייט אין יאָהר צו ארבייטען ביי בריקען, ביי שאַסעען און ביי אנדערע זאכען, וואָס די געמיינשאַפט האָט בעדארפט האָבען. אויף דעמוזעלכען שטיי-גער האָט מען איצט געמוזט ארבייטען פאר דעם פריץ. אַלזאָ, ווי עס האָט אויסגעזעהען, איז נאָך אַ צייט פון פיער

פאנטשיזניקעס האָבען נאָר געהאט איין האַר איבער זיך, דעם קעניג; נאָך פריהער — קיין קעניג אויף ניט. איצט זיינען זייערע קינדער געווען ליב-אייגענע פון די פריצים. און זיי זיינען דאָס איצט געווען אַ גרויסער טייל פון מיליטער.

און אונטער די קעניגע נאָך קארל דעם גרויסען איז דער פרייער פויערין-שטאנד פון די פראנקען שוין גאָר אין גאנצען רואינירט גע-וואָרען. פון זיי איז געוואָרען אַ תל דורך אינערליכע קריעגע; וויי-טער, דורך דעם וואָס די פריצים און שררות זיינען געוואָרען שטארקער, זוי דער קעניג און זיי האָבען בעראבעוועט די פויערים וויפיעל זיי האָבען נאָר חשק געהאט. דערצו האָט נאָך קעניג קארל איינגעזעצט אַ נייעם סאָרט פריצים, די גראַפען, וואָס האָבען אין זייער גראַפשאַפט רעגיערט ווי קעניגע. זיי האָבען געשטרעבט אז זייער הערשונג זאָל איבערגעהן בירושה צו זייערע קינדער, אזוי גוט ווי די הערשונג פון קעניג. און צום סוף איז פון דעם פרייען פראַנקישען פויערין-שטאנד אין גאנצען געוואָרען אַ תל דורך דעם וואָס דאָס פאָלק נאָרמאנען זיי-נען בעפאלען די פראַנקישע מלוכה. פופציג יאָהר נאָך קארל דעם גרוי-סענ'ס טויט איז דאָס פראַנקען-רייך געלעגען פונקט אזוי אונטערוואָר-פען אונטער די פיס פון די נאָרמאנען, ווי פיער הונדערט יאָהר פרי-הער איז דאָס רוימער-רייך געלעגען אונטער די פיס פון די פראַנקען. אזוי איז דאָס פראַנקען-רייך געוואָרען אָהנמעכטיג געגען אויס-לענדישע שונאים, פונקט ווי פריהער איז דאָס רוימער-רייך געווען אָהנמעכטיג געגען די פראַנקען. און אזוי איז אויף די אינערליכע גע-זעלשאַפטס-אָרדנונג — ריכטיגער אונאָרדנונג — געווען איצט ביי די פראַנקען כמעט דיזעלבע ווי פריהער ביי די רוימער. די פרייע פראַנקישע פויערען זיינען געקומען אין אן עהנליכע לאַגע, ווי זייערע פאָר-גענגער, די רוימישע קאָלאָנען. רואינירט דורך די מלחמות און פלינד-דערונגען, האָבען די פויערען זיך געשטעלט אונטער דעם שוץ פון די ניי-אויפגעקומענע שררות, אָדער אונטער דעם שוץ פון די קירכע, ווייל די קעניגליכע געוואַלט איז געווען צו שוואַך זיי צו בעשיצען. אָבער פאַר דיעזען שוץ האָבען זיי געמוזט צו טייער בעצאָהלען. אזוי ווי פריהער די גאַללישע פויערען, אזוי האָבען אויף איצט די פראַנקישע געמוזט אָבגעבען דאָס אייגענטהום פון זייערע פעלדער צו זייערע בעשיצענדע שררות און זיי האָבען די ערד צוריקגעקראָגען פון זיי

פערשענקט, שפעטער אָבגעגעבען צו בענוצען, אין אָנפאַנג אויף אזוי לאַנג ווי דער קעניג וועט לעבען. אויף אזא אופן איז בעשאַפּען גע- וואָרען אַ נייער אַדעל, אויף דעם פּאָלקס-קאָסטען.

דאָס איז נאָך ניט אַלעס. דיעזע נייע פּריצים זיינען איצט גע- וואָרען די גאַנצע רעגירער אויף. די אַלטע גענטייל-אַרדנונג האָט אונטער די נייע אומשטענדען ניט מעהר געקענט רעגירען. דער ראַטה פון די פּאַרשטעהער איז שוין לאַנג געווען אונטערגעגאַנגען, און ווען ער וואָלט נאָך אפילו עקזיסטירט, וואָלט ער זיך ניט געקענט פּערזאָמלען אין אזא ריעזיגע מדינה. איז אנשטאט דעם אַלטען ראַטה פון אויסגעקליבענע פּאַרשטעהער פון די גענטעם זיינען געוואָרען דעם קעניגס פּריצים די רעגירער. די אַמאָליגע פּערזאָמלונג פון גאַנצען פּאָלק איז נאָך כלומרשט געבליבען בעשמעהן, אָבער אנשטאט דאָס גאַנצע פּאָלק, זיינען צו דיעזע פּערזאָמלונגען שוין געקומען בלויז די אונטערשטע פיהרער פון די קריעגס-מחנות און די נייע אויפגעקומענע פּריצים.

עס האָט ניט לאַנג געדויערט, זיינען די פּרייע ערד-בעזיצענדע פּויערים, די גרויסע מאַסע פון דעם פּרענקישען פּאָלק, געוואָרען פּונקט אזוי בדיל-הדל און רואנירט, ווי פריהער די רוימישע פּויערים אין דער לעצטער צייט פון די רוימישע רעפּובליק. די אייביגע מלחמות צווישען די בירגער אליין און מיט פּרעמדע פעלקער, וועלכע די פּראַנ- קישע מלוכה איז אַרויס איינצונעהמען — די דאָזיגע אייביגע מלחמות האָבען דאָס געמאַכט אַ תל פון די פּויערים. בעזאָנדערס האָבען דאָס געטהאָן די עראָבערונגס-מלחמות אונטער דעם פּראַנקען-קעניג קארל דעם גרויסען. פריהער זיינען די פּרייע פּויערים געווען די גאַנצע מחנה אין קריעג, און נאָך די עראָבערונג פון דעם פּראַנקען-רייך זיינען זיי געווען דער קערן, די יאָדרע, דער עיקר טייל פון פּאָלק. אָבער שוין אין אָנפאַנג פון ניינטען יאָהרהונדערט זיינען זיי געווען אזוי זויט אַרונטערגעקומען, אז ווען מען האָט געדאַרפט אַרויס אויף אַ מלחמה, האָט קוים איין מאַן פון פינף געקענט מיטגעהן. פריהער, אז זיי פלעגען אַרויס אויף מלחמה, פלעגט דער קעניג אַרויסרופען אַ מחנה פון פּרייע פּויערען. איצט אָבער איז דאָס מיליטער געוואָרען צוזאַמענגעזעצט פון בעדיענטע פון די ניי-אויפגעקומענע פּריצים און שררות, צווישען זיי אויך פּאַנטשיזנע פּויערים. די עלטערן פון דיעזע

גענומען פרעמדע לענדער און פעלקער, האָט זיך געפּאָדערט, אז זיין מאַכט זאָל געשטאַרקט ווערען, כדי צו קענען האַלטען די פעלקער פון די עראָבערטע לענדער אין אונטערוואַרפונג און צו בעשיצען די איינגענומענע לענדער געגען פרעמדע פעלקער. דערמיט איז די צייט געקומען, אז דער פיהרער פון די קריעגס־מחנות זאָל ווערען קעניג: און ער איז עס געוואָרען.

לאָמיר נעהמען פאַר אַ ביישפיעל די מלוכה פון די פראַנקען. ווי אזוי איז זי ענטשטאַנען? דאָס לאַנד, וואו דיעזע מלוכה איז געוואָרען, האָבען די סאַליער (אַ דייטשעס פּאָלק) איינגענומען. דיעזעס פּאָלק האָט דערמיט אַריינגעקראָגען אין זיין בעזיץ גרויסע שטרעקען לאַנד, וואָס זיינען פריהער געווען דאָס אייגענטום פון די רוימישע מלוכה, און דערצו נאָך די זעהר גרויסע שטיקער לאַנד, וואָס זיינען נאָך ניט געווען פערטהיילט צו די גרעסערע און קלענערע אָרט־געמיינ־שאַפטען, בעזאָנדערס אַלע גרעסערע שטיקער וואַלד־לאַנד. ווער זשע האָט די אַלע שטיקער לאַנד צוגענומען? דער איינפאַכער אויבערשטער אָנפיהרער פון די קריעגס־מחנות איז פערוואַנדעלט געוואָרען אין אַ לאַנדס־הערשער, ער איז געוואָרען „דער קעניג פון די פראַנקען“, און זיין ערשטע אַרבייט איז געווען, דאָס ער האָט דיעזע אַלע שטיקער פּאָלקס־אייגענטום געמאַכט פאַר קעניגליכעס אייגענטום; ער האָט דאָס פשוט פון דעם פּאָלק גע'גנב'עט און דאָס געשיינקט אָדער איבער־געגעבען צו בענוצען צו זיינע לייב־מענשען. פריהער זיינען זיינע לייב־מענשען נאָר בעשטאַנען פון זיינע פערזענליכע נאָכפּאָלגער אין קריעג און אַנדערע אָנפיהרער פון די מחנות. שפעטער האָט ער צו־געקראָגען נאָך אַנדערע אייגענע מענשען. ערשטענס די רוימער, דאָס הייסט די גאַליער, וואָס זיינען געווען געוואָרען רוימער, וואָס האָבען דעם נייעם קעניג גענוצט מיט זייער שרייב־קונסט, מיט זייער בילדונג, מיט זייער קענטניס פון די ראַמאַנישע לאַנדס־שפראַך און לאַטיינישע שריפט און מיט זייער בעקאַנטשאַפט מיט די רעכטע פון לאַנד. אָהן זיי, האָט זיך דער קעניג באַלד ניט געקענט בעגעהן און זיי זיינען געוואָרען זיינע פריצים. דערצו האָט ער זיך אויסגעקליבען זיינע בעליעבטעסטע שקלאַפען, פאַנטשיזניקעס און פריי־געלאָזענע, וועלכע האָבען אויסגעמאַכט זיין האַפֿ־שטאַט, צו די אַלע האָט ער אוועק־געגעבען שטיקער פון דעם פּאָלק'ס לאַנד, פריהער 'סרוב אין גאַנצען

(אפילו אין רוסלאנד זיינען געווען „זעמסטוואָס“ מיט עטוואָס דע-
מאָקראַטישע רעכטע און דיעזע זעמסטוואָס זיינען שטארק בענוצט גע-
וואָרען אין דעם פרייהייטס-קאמפף. — איבערז.)

אזוי איז די פערבינדונג פון בלוט-פערוואַנדשאַפט, ווי דאָס איז
בעשטאַנען אין די גענטעס, באַלד פערלאָרען געגאַנגען. אין דעם
שטאַם און אין דעם גאַנצען פאָלק איז שוין פריהער געווען אונטער-
געגאַנגען די בלוט-פערוואַנדשאַפטליכע פערבינדונג, דען די בעאַמטע
פון דיעזע אַמאָליגע פערבינדונגען זיינען פערשוואַנדען און פערביטען
געוואָרען אויף אַנדערע, דורך די עראָבערונג. מיר ווייסען, אז וואו אַ
פאָלק בעהערשט איינגענומענע פעלקער קען די גענטיל-אַרדנונג קיין
קיום ניט האָבען. דאָ, ביי די דייטשען, וואָס האָבען איינגענומען
די רוימישע לענדער, זעהען מיר דאָס אויפ'ן גרויסען אופן. ווען די
דייטשע פעלקער זיינען געוואָרען די בעהערשער פון די רוימישע פראַ-
ווינצען, האָבען זיי געמוזט מאַכען אַן אַרדנונג אין זייער הערשונג.
זיי האָבען אָבער ניט געקענט אַרייננעהמען די פּרעמדע עראָבערטע
רוימער אין זייערע בלוטס-פערוואַנדעטע גענטעס אַריין. זיי האָבען
אויף ניט געקענט זיי בעהרשען דורך זייערע גענטס-איינריכטונגען,
דורך זייערע אַמאָליגע ראַטהען און פאָלקס-פערזאַמלונגען, ווייל די
אַנפיהרער פון זייערע גענטעס און זייערע גאַנצע איינריכטונגען זיי-
נען ניט געווען דערצו געמאַכט, צו בעהערשען פּרעמדע פעלקער. זיי
האָבען געפונען אין זייער נייעם לאַנד רוימישע אַרטס-רעגירונגען;
די ערשטע צייט זיינען דיעזע אַרטס-רעגירונגען ס'רוב געבליבען עק-
זיסטירען, אויף נאָכדעם ווי די דייטשען האָבען זיי איינגענומען;
אָבער די רוימישע אויבער-רעגירונג איבער דיעזע אַרטס-רעגירונגען
האָבען די דייטשען צוקלאַפּט. האָבען זיי, די דייטשען, געמוזט איינ-
שטעלען עפעס אַנדערש אויף דעם אַרט, און דאָס האָט נאָר געקענט
זיין אַן אַנדערע אויבער-רעגירונג, אַ שטאַאַט. אזוי האָבען די פאָר-
שטעהער פון די פריהערדיגע גענטיל-איינריכטונגען געמוזט ווערען
שטאַאַטס-בעאַמטע, און דאָס זעהר געשווינד, ווייל די אומשטענדען
האָבען געטריבען דערצו. דער ערשטער פאָרשטעהער פון די גענטיל-
אַרדנונג פון די עראָבערער איז געווען דער אַנפיהרער פון די קריעגס-
מחנות. ביי די גענטיל-אַרדנונג איז ער ניט געווען קיין הערשער,
נאָר אַן אַנפיהרער בלויז אין קריעג. איצט אָבער, אז זיי האָבען איינ-

דער, האָבען זיי אָפט געוואַנדערט משפּחות־ווייז צוזאַמען, און ווען זיי האָבען זיך דאָרט בעזעצט, זיינען נאָך אויך זייערע אַלטע היימישע בלוטס־פּערוואַנדעטע גענטעס געבליבען צוזאַמען. אָבער וואָס לענגער אַ גענאָס איז געזעסען אין איהר דאָרף און וואָס מעהר די דייטשען האָבען זיך פּערמישט מיט רוימער, אַלץ מעהר איז פּער־שוואַנדען געוואָרען די קרובים־שאַפט פון דער געמיינדע און אַלץ מעהר איז די שייכות פון מענשען געוואָרען צוליעב זייער וואוינען צוזאַמען אויף איין אָרט, ניט מער צוליעב דעם וואָס זיי זיינען פון איין משפּחה. (דיעזע ענדערונג פון די געמיינשאַפט פון קרובים אויף אַ געמיינשאַפט פון שכנים געפינט מען ביי אידען אויסגעדריקט אין דעם פּסוק „טוב שכן קרוב מאח רחוק“ — בעסער אַ נאָהענטער שכן אידער אַ ווייטער ברודער. — איבערז.) אזוי איז די גענאָס־פּער־שוואַנדען געוואָרען און עס איז געוואָרען, אויף איהר אָרט, די „מאַרק־גענאָסענשאַפט“, ווי דאָס האָט געהייסען אויף דייטש, — דאָס הייסט אַ געמיינשאַפט פון אַלע מענשען וואָס האָבען געוואוינט אין איין געגענד (מאַרק הייסט אַ געגענד, אַ שטיק מדינה פון אַ געוויסע גרויס. אין חדר־לשון: „געמאַרק“). אין דער מאַרק־גענאָסענשאַפט זיינען אָבער נאָך אָפט גענוג געבליבען סליאָדעס פון די אַמאָליגע קרובים־שאַפט.

אַט אזוי איז ביסלעכווייז, אונבעמערקט, די פריהעריגע גענטיל־איינריכטונג איבערגעגאַנגען אין אַן אַרטס־געמיינשאַפט און דערמיט האָט די געמיינשאַפט געקראָגען די פּעהיגקייט זיך אַריינצופאַסען אין אַ שטאַט. וועניגסטענס איז עס אויף אַזאַ אופן צוגעגאַנגען אין די לענדער, וואו די מאַרק־גענאָסענשאַפט איז נאָך געווען געבליבען, אזוי אין נאָרד־פּראַנקרייך, ענגלאַנד, דייטשלאַנד און סקאַנדינאַווען. אָבער אין די נייע אַרטס־געמיינשאַפט איז נאָך אויך געבליבען דער אַלטער דעמאָקראַטישער כאַראַקטער, מיט וועלכען די גאַנצע גענטיל־פּערפאַסונג האָט זיך אויסגעצייכענט. אויף אַזאַ אופן איז נאָך געבליבען אַ שטיק גענטיל־פּערפאַסונג אין די נייע אַרטס־געמיינ־שאַפט אפילו שפּעטער, זוען מען האָט פון איהר איבער געוואַלט גע־מאַכט גאָר אַן אַנדערע זאַך. און די געבליבענע שטיק גענטיל־איינ־ריכטונגען, די דעמאָקראַטישע פיהרונגען, זיינען געבליבען אַ געוועהר אין די הענד פון די אונטערדריקטע, ביז אין די נייסטע צייט אַריין.

פאלק דורך די רוימישע בעצמטע און גרויסע פעלד־פריצים אין גע-
וואָרען אזוי שרעקליך, אז א סך „רוימער“ זיינען אנטלאָפּען אין די
געגענדען, וואָס זיינען שוין געווען בעזעצט פון באַרבאַרען, און די
רוימישע בירגער, וואָס האָבען זיך דאָרט בעזעצט, האָבען פאַר קיין
זאָך ניט אזוי שטאַרק מורא געהאַט, ווי פאַר צוריקגעבראַכט ווערען
אונטער רוימישער הערשונג.

א געזעץ פון יענער צייט פערביט עלטערען צו פערקויפּען זייערע
קינדער אין שקלאַפּעריי. דאָס בעווייזט, אז דאָס איז אָפּט פאַר-
געקומען, אויס אָרימקייט.

אַלזאָ, האָבען די דייטשע באַרבאַרען בעפרייט די רוימער פון
זייער אייגענעם שטאַט. דערפאַר האָבען זיי ביי זיי צוגענומען צוויי
דריטעל פון די גאַנצע ערד און האָבען דאָס צוטיילט צווישען זיך.

ווי אזוי־זשע איז צוגעגאַנגען מיט דעם אייגענטהום? די צוטיילטע
פעלדער האָבען זיי צוטיילט נאָך דער גענטייל־אָרדנונג. גרויסע שטי-
קער לאַנד אָבער זיינען געבליבען ניט צוטיילט, — א טייל דערפון
איז געבליבען אייגענטום פון גאַנצען פּאָלק, א טייל פון די איינצעלנע
שטאַמען אָדער גענטעס. דען דאָס לאַנד איז געווען זעהר גרויס און
די צאָהל פון די דייטשען, וואָס האָבען עס איינגענומען, פּערהעלט-
ניסמעסיג קליין. אין יעדער גענט איז דאָס אַקערלאַנד און די גראַז-
פעלדער צוטיילט געוואָרען מיטן גורל צווישען די איינציגע הויז-
האַלטונגען, אין גלייכע חלקים. צי פלעגט מען דעמאָלט נאָך פון צייט
צו צייט דאָס לאַנד איבער־אנייעס פונאַנדערטיילען, ווייסען מיר ניט;
נאָר יעדענפאַלס אין די רוימישע פּראָווינצען האָט מען מיט דער
צייט אויפגעהערט איבער־אנייעס דאָס לאַנד פונאַנדערצוטיילען און
עס איז געוואָרען דאָס אייביגע פּריוואַט־אייגענטהום פון די וואָס האָ-
בען עס געקענט פּערקויפּען אָדער צוועקשיינקען.

וואַלד און פאַשע־לאַנד איז געבליבען אונגעטהיילט, בענוצט צו
ווערען פון אַלעמען בשותפות. ווי אזוי דאָס זאָל בענוצט ווערען, אויף
דעם זיינען געווען אַלטע מנהגים, און ווען עס איז געווען עפעס אַ
שאלה, האָט דאָס גערעגעלט אַ בעשלוס פון גאַנץ קהל. אזוי איז אויך
גערעגעלט געוואָרען די פּראַגע, אויף וועלכען אַרט עס זאָלען בעאַר-
בייט ווערען די צוטיילטע פעלדער.

ווען די דייטשען האָבען אַריינגעוואַנדערט אין די רוימישע לענד-

דערמיט איז די רוימישע וועלט דעמאָלט געווען אַרײַנגעקראַכען אין אַ ווינקעל אָהן אַ וועג אַרויס: שקלאַפּען־אַרבייט האָט זיך ניט מעהר געלוינט און אז די פרייע מענשען זאָלען אַרבייטען איז געווען אונ־מאָראַליש. די אַרבייט פון שקלאַפּען האָט ניט מעהר געקענט זיין די גרונד־פאַרמע פון דער געזעלשאַפּט; די אַרבייט פון פרייע האָט דאָס נאָך ניט געקענט זיין. וואָס דאָ האָט געקענט העלפּען, איז נאָר געווען אַ פּאָלשטענדיגע רעוואָלוציאַן.

אין די פּראָווינצען (דאָס הייסט אין די לענדער וואָס רויס האָט געהאַט אײַנגענומען) איז עס אויך ניט בעסער געווען. די מייסטע נאַכריכטען פון יענער צײַט האָבען מיר פון גאַליען (הײַנט איז עס פּראַנקרייך, בעלגיע, טײלען פון איטאַליען א. ז. וו.). דאָרטען זײַנען אויך די פעלדער בעאַרבייט געווארען פון קאַלאָנען. חוץ די קאַלאָנען, זײַנען דאָרטען געווען אויך פרייע קליינע פאַרמערס. זײ פלע־גען זיך אָפּט שטעלען אונטער דעם שוץ פון אַ מעכטיגען, אז ער זאָל זײ בעשיצען געגען די רױבערײען און אונטערדריקונגען פון די רױ־מישע בעאַמטע, ריכטער און וואַכערער. ניט נאָר אײַנצעלנע בױ־ערען פלעגען זיך שטעלען אונטער דעם שוץ פון אַ שטאַרקען, נאָר אויך גאַנצע געמײנדען. אין 4טען יאָהרהונדערט האָט דער רױמישער קײסער אָפּט אַרויסגעלאָזען בעפעהלע וואָס האָבען דאָס פּערבאַטען. דערפון זעהט מען, ווי אָפּט דאָס איז געטהאָן געווארען. אָבער וואָס האָט דער שוץ זײ געהאַלפּען? דער בעשיצער האָט זײ געשטעלט די בעדינגונג, אז זײ זאָלען איהם מאַכען פאַר דעם אײַנגענטהימער פון די פעלדער און ער וועט זײ דערפאַר פּערזיכערען זײ זאָלען די פעלדער בענוצען אויף זײער גאַנצען לעבען. דאָס איז געווען אַ כײטער קונץ. דער בעשיצער, דער שטאַרקער, האָט די פּויערען כלומר'שט בעשיצט און זײער פעלד איז דערווײל געוואָרען זײַן. די הײליגע קירכע האָט זיך דאָס געמערקט און שפּעטער, אין 9טען און 10טען יאָהרהונדערט, האָט זי דאָס נאָכגעמאַכט, פּערשטעהט זיך פון גאָט'ס כבוד וועגען, נאָר פאַר אײַן גאַנג אויך כּדי צו פּערמעהרען איהר אײַגענעם בעזײץ. דאָס האָט די קירכע געטהאָן שפּעטער. אין אָנפאַנג אָבער, געפּינען מיר, ווי דער בישאָף סאַלוואַנוס פון מאַר־סייל האָט, אין יאָהר 475, זיך זעהר שטאַרק געבײזערט אויף די דאָ־זיגע רציחה און גנבה. ער דערצעהלט, אז די אונטערדריקונג פון

קיין עשירות האָט מען פון די שקלאַפּען-אַרבייט ניט מעהר געקענט ציהען. פון דעם איז דאָס געקומען, וואָס אין יענער צייט פלעגט מען א סך שקלאַפּען פריי לאָזען; זיי זיינען געווארען נוצלאָז, א לאַסט פאַר דעם אייגענטהימער; זיי האָבען געקאָסט עסען און איינברענגען האָבען זיי שוין ניט געקענט. פון דער אַנדערער זייט האָבען זיך דאָרום דעמאָלט פערמעהרט די האַלב-פרייע פויערען — די „קאָלאָ-נען“, ווי זיי האָבען זיך גערופען. און אויך האָבען זיך פערמעהרט די גאַנצע אָרימע פרייע מענשען (עהנליך צו די „פור ווהייט טהרעש“, ווי מען האָט גערופען די פרייע אָבער גאַנץ אָרימע ווייסע אין די שקלאַפּען-שטאַטען פון אמעריקא).

די וואס הויבען ביז'ן הימעל די אויפטהוואונגען פון די קריסט-ליכע רעליגיאן ווילען איינרעדען, אז דאָס קריסטענטהום האָט דאָס אָבגעשאפט די פאַרצייטיגע שקלאַפּעריי אין רוים. דאָס הייבט זיך גאָר ניט אָן. דאָס קריסטענטהום איז אין דעם גאַנץ אונשולדיג. יאָהרהונדערטע לאַנג האָט דאָס קריסטענטהום מיטגעמאַכט די שקלאַפּעריי אין אַלטען רוים גופא; און שפעטער האָבען אויך קריסטליכע פעלקער זיך גענוג בעשעפטיגט מיט שקלאַפּען-האַנדעל — די דייטשען אין נאָרדען, די ווענעציאַנער אין מיטעל-מערב, און שפעטער דער גע-נער-האַנדעל, — און דאָס קריסטענטהום האָט דאָס אַלץ קיינמאָל ניט געשטערט. (ווי דער בישאָפּ ליואיטפראַנד פון קרעמאַנא בעריכטעט, איז נאָך אין צעהנטען יאָהרהונדערט געווען אַ שטאָרט אין דעם פרום-קריסטליכען דייטשען רייך, — די שטאָרט ווערדן, — וואו דאָס הויפט-געשעפט איז געווען די פאַבריקאַציע פון עוונוכען (סריסים, — מען האָט דורך אַן אָפּעראַציע געמאַכט מענער פאַר אויס מענער) און מען האָט זיי פערקויפט מיט גרויסען פראָפּיט קיין שפּאַניען, פאַר די האַרעמס פון די מורען, צו היטען זייערע ווייבער. די קריסטליכע רעליגיאָן האָט אַלזאָ דיעזען האַנדעל מיט מענשען אויך ניט גע-שטערט.)

ניין, ניט דאָס קריסטענטהום האָט אָבגעשאפט די פאַרצייטיגע שקלאַפּעריי אין רוים. די שקלאַפּעריי האָט זיך ניט מעהר בעצאָהלט, דאָרום איז זי אָבגעשטאָרבען. אָבער די שטאַרבענדע שקלאַפּעריי האָט איבערגעלאָזט איהר גיפטיגען שטאָף אין לעבען, דאָס איז געווען דער געפיהל פון פעראַכטונג פון פראָדוקטיווע אַרבייט פיר פרייע מענשען.

קיין פאכטערס, נאָר זיי האָבען געפיהרט די פאַרם פאַר'ן בעל־הבית'ס זועגען, דען זיי האָבען געמוזט אכגעבען דעם אייגענטימער פון דעם פעלד די גאַנצע תבואה און זיך האָבען זיי נאָר געקענט נעהמען פאַר זייער ארבייט אַ זעקסטעל אָדער גאָר אַ ניינטיל פון דעם, וואס זייער ארבייט האָט בעשאפען. מעהר ווי אלעס אָבער זיינען דיעזע קליי־גע שטיקלעך פעלד איבערגעגעבען געווארען צו פויערען, וועלכע זיי־גען דערפאַר געווארען צוגעבונדען צו דער ערד, דאָס הייסט זיי האָבען ניט געטאָרט אוועק דערפון. ווען דער אייגענטימער האָט פער־קויפט אַזאַ פעלד, זיינען די פויערען דערפון מיט־פערקויפט געווארען. וואָס זיי האָבען אויסגעארבייט אויפ'ן פעלד איז געווען זייערס, אָבער דערפון האָבען זיי געמוזט אָכגעבען דעם אייגענטימער אַ געוויסע סומע יעהרליך. זיי זיינען אפילו ניט געווען קיין שקלאפען, אָבער אויך ניט פריי. זיי האָבען ניט געקענט חתונה האָבען מיט קיין פרייע מענשען. זייער היראָטהען צווישען זיך איז ניט געווען אנערקענט פאַר קיין ריכטיגע עהע, נאָר, ווי ביי די שקלאפען, אלס „קאָנטובער־ניום“, דאָס הייסט אַן אָבמאַך צו שלאָפען צוזאַמען. מיט איין וואָרט, דאָס איז געווען אַן אַרט פאַנטשיזנע, ווי עס איז שפעטער, אין מיטעל־אַלטער, איינגעפיהרט געוואָרען אומעדום.

די שקלאפעריי פון די אַלטע צייטען אין רוים איז געווען אָכגע־שטאָרבען. זי האָט ניט מעהר איינגעטרָגען, — די אַמאָליגע שקלא־פערריי, — ניט ביי די פעלד־ארבייט אויף גרויסע פאַרמס און ניט אין די גרויסע וואַרשטאַטען, מאַנופאַקטורען, אין די שטעדט — דער מאַרק וואו צו פערקויפען זייערע פראָדוקטען איז געווען אויסגעגאַנגען. אין דער צייט ווען דאָס רוימישע רייך איז געווען איז דער שענהנסטער בליהונג, איז די ארבייט געווען איינגעפיהרט אויף ריזיגען פוס, מיט שקלאפען; איצט אָבער, איז די ארבייט איינגעשרומפפען געווארען אין קליינע פאַרמס און קליינע וואַרשטאַטען און אין זיי איז קיין פלאַץ ניט געווען פאַר אַ סך שקלאפען. שקלאפען זיינען אפילו נאָך געבליעבען, אָבער בלויז הויז־שקלאפען און לוקסוס־שקלאפען פון די רייכע. פון די אָבשטאַרבענדע שקלאפעריי איז נאָר נאָך געבליעבען דאָס, אַז מען האָט ווייטער געהאַלטען יעדע ארבייט פאַר אַ זאַך וואס פאַסט נאָר פאַר שקלאפען, וואס איז אונטער דעם כבוד פון פרייע רוימער — און פרייער רוימער איז יעצט געווען כמעט יעדער. אָבער

די פעלד־ארבייט געוואָרען אַ תּל. גאַנץ איטאַליען איז, פון דער רוימישער רעפּובליק אָן, געווען צוטיילט אין ריעזיגע רייכע גיטער — „לאַטיפּונדיען“ האָט דאָס געהייסען אויף לאַטייניש — . בענוצט זיי־נען דיעזע גיטער געווארען אויף צוויי אַרטען: אַ טייל איז בענוצט געוואָרען צו האָדעווען אויף זיי ריעזיגע סטאַדעס בהמות. אַנשטאַט מענשען, זיינען אויף דיעזע אונגעהייערע שטרעקען לאַנד בעזעצט גע־וואָרען אָקסען און שעפּסען, וועלכע האָבען געברייכט נאָר ווייניג שקלאַפען אַכטונג צו געבען אויף זיי. אַן אַנדערער טייל פון די לאַ־טיפּונדיען איז בענוצט געוואָרען אַלס וויללאַס — רייכע וואוּן־פּאַלאַ־צען און הויפּען. אויף די פעלדער אַרום האָט מען געפּלאַנצט דיעזי־גע גערטנער, בעאַרבייט מיט מאַסען שקלאַפען. די פּרוכטען פון די גערטנער זיינען אַ טייל בענוצט געווארען פאַר דעם לוקסוס פון די בעזיצערס, אַ טייל האָט מען זיי פּערקויפּט אויב'ן מאַרק אין די שטעט. וואָס זשע איז געוואָרען מיט דיעזע רייכע גיטער אין דער צייט ווען פון די רוימישע מלוכה איז געוואָרען אַ תּל? די גרויסע פּאַשע־פעלדער פאַר סטאַדעס בהמות זיינען אפילו געבליעבען און האָבען זיך נאָך אויסגעברייט. אָבער די וויללאַ־גיטער און זייערע גערטנער זיינען געווארען חורבות, ווען זייערע איינגענטהימער זיינען אָרים געווארען און ווען פון די שטעט איז געווארען אַ תּל. די גרוי־כע גיטער, וואו מען פלעגט דורך שקלאַפען־אַרבייט פּראָדוצירען פעלד־פּראָדוקטען, האָבען זיך ניט מעהר געלוינט, ווייל די שקלאַפען־אַרבייט האָט זיך ניט מעהר בעצאָהלט. אָבער צו פיהרען פאַרמעררי אויף גרויסען פּוס איז דעמאָלט ניט מעגליך געווען אויף קיין אַנדערען אופן ווי דורך שקלאַפען־אַרבייט. ווען די שקלאַפען־אַרבייט האָט זיך ניט מעהר בעצאָהלט, איז צוריק די קליין־פּערמעררי געבליבען די איינ־ציגע סאָרט פאַרם־אַרבייט וואס איז מעגליך געווען. איין וויללאַ נאָך דער אַנדערער איז צופיצעלט געווארען אין קליינע טהיילען. אַ טייל אַזעלכע קליינע פאַרמס זיינען אָבגעגעבען געווארען צו קליינע פאַכ־טערס (טענענט־פאַרמערס) און דאָס איז איבערגעגאַנגען פון זיי בירושה צו זייערע קינדער. זיי האָבען בעצאָהלט דערפאַר אַ בע־שטימטע סומע. אַן אַנדערער טהייל אַזעלכע קליינע פאַרמס זיינען איבערגעגאַנגען צו אַ סאָרט פאַרמערס, וואָס האָבען זיך גערופּען אין לאַטייניש „פאַרטיאַריאי“, זיי זיינען שוין אייגענטליך נאָר ניט געווען

רעטער. זיי האָבען געהאָפּט, זיי זאָלען קומען און זיי בעפרייען פון די אונטערדריקונגען פון זייער מלוכה. דאָס איז געווען די אורזאכע, פאַר וואָס די באַרבאַרישע דייטשען האָבען געקענט הרוב מאַכען די מעכטיגע ציוויליזירטע רוימישע וועלט-מלוכה.

ניט ווייניגער פערצווייפּעלט איז געווען אין דער רוימישער מלוכה דער צושטאַנד פון דער געזעלשאַפּט. די ציוויליזירטע רויים האָט ניט געזוכט צו פערשפּרייטען האַנדעל און אינדוסטריע אין די לענדער, וואָס זי האָט איינגענומען. דאָס איז קיינמאָל ניט געווען איהר זאַך; ניט פון דעם האָט זי געזוכט אַרויסצוקריגען רייכקייט, נאָר פון אויספּרעסען פּאָדאַטקעס און צינזען. אין דעם האָט זי אַרי-בערגעשטיגען אַלעס, וואָס עס איז געווען פאַר איהר און נאָך איהר. דאָס ביסעל האַנדעל, וואָס איז געווען פון פריהער אין די איינגענומענע לענדער, איז אונטערגעגאַנגען אונטער די שווערע פּאָדאַטקעס, וואָס די רוימישע בעאַמטע האָבען אויסגעפּרעסט פון די איינגענומענע לענדער. די רוימער-הערשונג האָט פון די עלטסטע צייטען אָן בענוצט די איינגענומענע פּראָווינצען נאָר אויף אויסזויגען זיי, ניט קוקענדיג וואָס זי האָט דערמיט געמאַכט א חורבן פון זיי. דאָס איז שוין געווען אזוי, זינט די לעצטע צייטען, ווען רויים איז געווען א רעפּובליק. שפּעטער ווען רויים איז געוואָרען א קייזערטהום, האָט דאָס קייזער-טהום די אויסזויגונג ניט אָבגעשאַפּט, נאָר פּערקעהרט, זי גערעגעלט. וואָס מעהר די רוימישע מלוכה איז געוואָרען איבערגעפיהרט און פּער-דאָרבען, אַלץ העכער זיינען געשטיגען די שטייערען און אָבצאַהלונגען, אַלץ מעהר אונפּערשעהמט האָבען די בעאַמטע בערויבט און געדריקט די פעלקער. און דער סוף וואָס איז אַרויסגעקומען פון די רוימישע וועלט-הערשונג איז געווען, דאָס אַלע פעלקער זיינען בדיל-הדל גע-וואָרען, דער פּערקעהר צווישען די לענדער איז געוואָרען אַלץ שוואַ-כער און וועניגער, פון האַנדווערק און קונסט איז געוואָרען גאַרניט, די בעפעלקערונג האָט זיך פּערקלענערט, די שטעדט זיינען אונטערגע-גאַנגען; מען האָט זיך צוריקגעקעהרט צו פּעלד-אַרבייט אויף אַ נייע דעריגע שטופּע.

פּעלד-אַרבייט איז וויעדער געוואָרען דער הויפּט-צווייג פון אינ-דוסטריע, נאָך מעהר זוי דאָס איז געווען אימער אין דער גאַנצער אַלטער וועלט. אָבער אין דיעזען שלעכטען צושטאַנד איז אויך פון

קעלט. אויך זיינען דאך נאך צווישען די לענדער ווייטער געבליבען די נאטירליכע געאגראפישע גרענעצען, וועלכע האבען זיי פריהער גע- מאכט פאר זעלבסטשטענדיגע מדינות, — איטאליען, גאליען, שפא- נייען, אפריקא. דיעזע נאטירליכע גרענעצען האבען זיך נאך ווייטער געפיהלט און עם האבען זיך געקענט ענטוויקלען דורך זיי נייע נאציא- גען. אבער די קראפט דערצו איז אין ערגעץ ניט געוועזען. אין ערגעץ איז נאך קיין שפור ניט געווען פון ענטוויקלונגס-פעהיגקייט, פון ווי- דערשטאנדס-קראפט, בפרט נאך פון כוחות צו בעשאפען עטוואס נייעס. די אונגעהייערע מענשען-מאסע פון דעם אונגעהייערען שטיק וועלט ארום דעם מיטעליים האט נאך געהאט איין באנד, וואס האט זיי צוזאמען געהאלטען — די רוימישע מלוכה. קיין אינטערעס אבער זיך צו שלאגען פיר איהר האבען זיי ניט געהאט, דען די רוימישע מלוכה איז מיט דער צייט געווארען זייער ערגסטער שונא און אונ- טערדריקער. און רוים אליין איז געווען פערניכטעט דורך דיעזע אלע פראווינצען. רוים אליין איז געווארען ניט מעהר ווי אויך א פרא- ווינץ-שטאט ווי די אלע אנדערע. זי האט געהאט געוויסע רעכטע, וואס זיי האבען ניט געהאט, אבער זי האט ניט מעהר געהאט די הער שונג איבער זיי, זי איז ניט מעהר געווען דער מיטעל-פונקט פון דעם רוימישען וועלט-רייך. זי איז אפילו ניט מעהר געווען די רעזידענץ פון דעם קייסער און אונטער-קייסער. זיי זיינען נאך געזעסען אין קאנסטאנטינאפאל, אין טריער, אין מאלאנד. די רוימישע מלוכה איז געווארען א ריעזיגע קאמפליצירטע מאשין, מיט דעם איינציגען צוועק אויסצוזויגען די אונטערטהאנען. שטייערן, מלוכה-שקלאפעריי און אלערליי פאדאטקעס האבען אריינגעדריקט די מאסען פון דעם בעפעלקערונג אין אלץ טיעפערע ארימקייט. דער דרוק אויף זיי פון די גוברנאטארען, מכס-קלייבער און סאלדאטען איז געווארען פאר זיי אונערטרעגליך. אט צו דעם האט עם געבראכט די רוימישע מלוכה מיט איהר וועלט-הערשונג. דאס רעכט פון איהר עקזיסטענץ האט זי געגרינדעט אויף דעם, דאס זי דארף אבהימען עם זאל זיין ארדנונג אין די לענדער און זיי שיצען געגען די בארבארען פון אויסען. אבער איהר ארדנונג איז געווען ערגער ווי אונארדנונג און די בארבארען, וואס געגען זיי האט זי כלומרשט געזאלט די בירגער בעשיצען, האבען די בירגער נאך ניט געהאלטען מעהר פאר קיין שונאים, נאך אדרבה. פאר

רוימישע ציוויליזאציען איז געוואָרען. דאָרטען זיינען מיר געשטאַנען
ביי איהר וויגעלע. דאָ שטעהן מיר ביי איהר קבר.

מלכות רומא איז געווען אונגעהויער גרויס, אָבער דאָך האָט זי
קיין כוח ניט געהאַט אויסצוהאַלטען דעם אָנגריף פון די דייטשע באַר-
באַרען. אין די רוימישע מלוכה זיינען געווען אַ סך פעלקער, אָבער
די אַלע פעלקער האָבען קיין כוח און קיין אינטערעס ניט געהאַט צו-
דיקצוהאַלטען דאָס איינדריינגען פון די דייטשען. די אַלע פעלקער
זיינען שוין קיין פעלקער ניט מעהר געווען. אין פערלויף פון הונד-
דערטער יאָהרען איז די רוימישע וועלט־הערשונג איבער זיי אַריבער-
געגאַנגען מיט איהר הובעל און האָט זיי אַלע געמאַכט גלייך, אַלע פאַר-
דוימער. אַלע נאַציאָנאַל־שפּראַכען פון יענע פעלקער זיינען פּער-
שוואַונדען געוואָרען און אַ פּערדאָרבענע לאטייניש האָבען די אַלע
פעלקער גענומען רעדען. עס איז ניט מעהר געווען קיינע נאַציאָנאַל-
אונטערשיעדען, קיינע גאַליער, איבערער, ליגורער, נאָריקער (די פאַר-
צייטיגע פעלקער אַרום דעם מיטעל־ים, וועלכע רוים האָט איינגעשלאָגן-
גען). זיי זיינען אַלע געוואָרען רוימער. די רוימישע פּערוואַלטונג און
די רוימישע געזעצע האָבען אומערום פונאַנדערגעבונדען די אַלע
געשלעכטס־פּערבאַנדען און דערמיט געטויטעט דעם לעצטען רעשט פון
לאַקאַלער און נאַציאָנאַלער זעלבסט־טהעטיגקייט פון די עזע אַלע פּעל-
קער. זיי האָבען קיין שום געפיהל און קיין שום אינטערעס ניט מעהר
געהאַט צו פיהרען מלחמות געגען די איינדריינגענדע דייטשע באַר-
רען. זיי זיינען אַלע געוואָרען רוימער, אָבער זייער ניי־געבאַקענעס
רוימערטהום האָט זיי ניט געגעבען קיין נייע נאַציאָנאַלע קראַפּט און
אינטערעס אנשטאַט די אונטערגעגאַנגענע אייגענע נאַציאָנאַליטעט.
דען זייער רוימערטהום איז ניט געווען ביי זיי קיין נאַציאָנאַל־געפיהל
פאַר רוים, נאָר דאָס האָט בלויז אויסגעדריקט, אז זיי האָבען ניט קיין
שום נאַציאָנאַליטעט. זיי האָבען ניט געפיהלט, אז זיי וועלען עפּעס
פּערליערען ווען די דייטשען וועלען זיי איינגעהמען.

אמת, עס זיינען געווען ביי די אַלע פעלקער עלעמענטען, פון
וועלכע עס האָבען געקענט זיך ענטוויקלען נייע בעזונדערע נאַציאָנען.
דען זיי האָבען ניט גערעדט אין גאַנצען איין שפּראַך. די לאטיינישע
שפּראַך איז געוואָרען אין יעדע פּראָווינץ אן אַנדערע; אן אַנדערער
דיאַלעקט האָט זיך אומערום פון איהר אַלץ מעהר און מעהר ענטווי-

דייטשען אין אָנפאַנג פון די קריסטליכע צייטרעכנונג איז געווען ווייניגסטענס זעקס מיליאָן.

נאָכדעם ווי זיי האָבען זיך בעזעצט אין גערמאַניען, מוז זיך די בעפעלקערונג האָבען פערמעהרט מיט שטייגענדער געשווינדדיגקייט. דאָס שיינט שוין צו בעווייזען דער אויבען דערמאָנטער אינדוסטריעלער פאָרטשריט אליין. די שטיקער אייזערנע געוועהר, וואָס מען האָט געפונען אין די זומפען פון שלעזוויג, שטאַמען פון דריטען יאָהרהונדערט. דאָס קען מען זעהן פון די רוימישע מטבעות, וואָס מען האָט געפונען מיט זיי צוזאַמען. אלזאָ, שוין אין דיעזער צייט איז ביי דעם מזרח-ים געווען ענטוויקעלט אַ שטאַרקע אינדוסטריע פון מעטאַל און ווע-בעריי, אַ גרויסער פערקעהר מיט דעם רוימישען רייך און אַ געוויסער לוקסוס ביי די רייכערע. דאָס זיינען אלץ שפורען פון אַ געדיכטערע בעפעלקערונג.

ארום דיזעלכע צייט האָבען די דייטשען אָנגעהויבען אַרויסצוגעהן אויף מלחמה געגען די רוימער אויף די גאַנצע ליניע פון די רוימישע גרענעץ, דאָס איז ביי די גאַנצע לענג פון דעם טייך רהיין און ביי די גאַנצע לענג פון דעם טייך דאָנוי, פון דער נאָרד-זעע ביז צום שוואַרצען מעער. דאָס איז אַ דירעקטער בעווייז, אז די בעפעלקערונג איז שטאַרק אָנגעוואַקסען און האָט זיך אַרויסגעפרעסט פון די גרענעצען.

דריי הונדערט יאָהר האָט געדויערט דער קאַמפף. אין די דריי הונדערט יאָהר האָט דער גאַנצער הויפט-שטאַם פון גאַטהישע פעלקער איבערגעוואַנדערט קיין דרום-מזרח (הויך די סקאַנדינאַווישע גאַטהען און די בורגונדער). זיי זיינען געווען דער לינקער טייל פון די גרויסע מחנה וואָס איז אָנגעפאַלען די רוימער. דער מיטעלסטער טייל זיינען געווען די האָך-דייטשען ביי דעם אויבער'ן טייל פון טייך דאָנוי, און דער רעכטער טייל זיינען געווען די דייטשע פעלקער איזקעוואַנען, וואָס האָבען זיך דערנאָך גערופען פראַנקען, לעבען דעם טייך רהיין. דאָס דייטשע פאָלק אינגעוואַנען וויעדער האָבען איינגענומען בריטאַניען. אַם ענדע פון פינפטען יאָהרהונדערט איז מלכות רומא געלעגען אָבגעשוואַכט, אָהן בלוט און אָהן הילף, אָפען פאַר די איינדרוינגענדע דייטשען.

אויבען האָבען מיר בעטראַכט ווי די פאַרצייטיגע גריכישע און

50,000". אלזא דורכשניטליך 125,000 נפשות אין א פאלק. די גאליער זיינען געווען מעהר ענטוויקעלט ווי די דייטשען און עס איז זיכער אָנצונעהמען, אז זיי זיינען געווען עטוואָס צאָהלרייכער. דאָס בעשטעטיגט אלזאָ וואָס מיר נעהמען דאָ אָן, אז א דייטשעס פאלק האָט דעמאָלט געהאט לערך 100,000 נפשות). דאָס איז שוין פיעל גרעסער ווי, צום ביישפיעל, די גאַנצע צאָהל פון די איראָקעזען-אינ-דיאָנער אין אמעריקא: זיי האָבען אין זייערע בעסטע צייטען ניט געהאט קיין 20,000 נפשות און זיינען דאָך געווען די שרעקעניש פון גאַנצען לאַנד, פון די גרויסע זעען ביז צו די טייכען אָהייאָ און פאָ-טאָמאָק.

אזא פאלק פון 100,000 קעפּ ביי די פארצייטיגע דייטשען פער-נעהמט, לויט געוויסע פונקטען אין יענע בעשרייבונגען, אן ערך פון 10,000 קוואַדראַט קילאָמעטער ערד. גאַנץ „גערמאַניאַ מאַגנאַ“ (גרויס-דייטשלאַנד), פון וועלכע יענע רוימישע שרייבער רעדען, ביז צו די ווייסעל, פערנעהמט לערך א האַלבען מיליאָן קוואַדראַט-קילאָ-מעטער. אָננעהמענדיג די צאָהל 100,000 קעפּ אין דורכשניט אין יעדען פאלק, וואָלט אויסגעקומען, אז אין גאַנץ „גערמאַניאַ מאַגנאַ“ זיינען געווען אַרום פינף מיליאָן מענשען. פאַר א באַרבאַרישע פעל-קער-גרופע איז דאָס שוין א היבשע צאָהל, כאָטש פאַר אונזערע היינ-טיגע פערעלעטניסע איז 10 קעפּ אויף א קוואַדראַט קילאָמעטער זעהר א קליינע צאָהל. דאָס זיינען אָבער נאָך ניט געווען אלע דייטשען, וואָס האָבען דאָמאָלס געלעבט. מיר געפינען אין די פארצייטיגע בע-שרייבונגען, אז ביי די קארפּאָטען בערג ביז צום אָנפאַנג פון דאָנוי-טייך האָבען אויף געוואוינט דייטשע פעלקער, פון גאָטהישען שטאַם; זיי ווערען אָנגערופען באַסטאַרנער, פייקינער און אַנדערע. זיי זיינען געווען אזוי פיעל אין צאָהל, אז פליניוס ערקלערט זיי פאַר דעם פינף-טען הויפט-שטאַם פון די דייטשען. נאָך 180 יאָהר פאַר די קריסט-ליכע צייטרעכנונג געפינט מען זיי דיענען אלס סאָלדאַטען פאַר גע-האַלט ביי דעם מאַקעדאָנישען קעניג פערזעאוס. און ווי פליניוס מעל-דעט, האָבען זיי נאָך אין די ערשטע יאָהרען פון אויגוסטוס זיך פער-שפרייט ביז אין די געגענד פון אַדריאַנאָפּאָל. רעכענען מיר זייער צאָהל נאָך פאַר איין מיליאָן, קומט אויס, אז די וואַהרשיינליכע צאָהל

8. — ווי דער שטאַט איז ענטשטאנען ביי די

דייטשען.

ווי אזוי איז ביי די דייטשען פארצייטענס צושפרונגען געוואָרען זייער אלטע גענטייל-אַרדנונג און ענטשטאנען אַ שטאַט? ביי זיי איז דאָס געשעהען, נאָכדעם ווי זיי, דיעזע באַרבאַרען, האָבען בע-זיעגט און הרוב געמאַכט די אלטע מעכטיגע ציוויליזירטע מלכות רומא. מיר וועלען דאָ בעטראַכטען, ווי אזוי האָס איז צוגעגאַנגען, — ווי אזוי האָבען די באַרבאַרען געקענט גובר זיין אזאָ מעכטיגע ציוויל-ליזירטע מלוכה?

מיר האָבען געזעהען אויבען, ביי אַנדערע פעלקער, ווי די גענטייל-אַרדנונג ווערט צופלאַצט, טיילווייז, דורך די פערמעהרונג פון די מענשען. אויך ביי די פארצייטיגע דייטשען איז זייער אלטער אַרט לעבען זיי ענג געוואָרען דורך זייער שטאַרקער פערמעהרונג. און זיי זיינען אַרויסגעפלאַצט אין מלחמות געגען די רוימער. און מיר וועלען זעהען, ווי דאָס האָט געפיהרט צו די פערניכטונג פון די גענטייל-איינ-ריכטונגען פון די דייטשען.

שוין אין טאַציטוס'עם צייטען זיינען די דייטשען געווען אַ פאָלק מיט זעהר אַ סך מענשען. דאָס זעהט מען פון זיינע בעשרייבונגען. אן אונגעפעהרען בעגריף ווי גרויס עס זיינען געווען די איינ-צעלנע פעלקער פון די דייטשען, קען מען אויך שוין געפינען אין צעזאַר'ס בעשרייבונגען. ער מעלדעט, אז די צוויי פעלקער אוזיפע-טער און טענקטערער, וואָס האָבען געוואוינט אויפ'ן לינקען ברעג פון דהיינ-טייף, האָבען געהאַט 180,000 נפשות, ווייבער און קינדער אַריינגערעכענט. אַלזאָ האָט אן איינצעלעם פאָלק געהאַט לערך 100,000 מענשען. (אין די בעשרייבונג פון דיאָדאָר — אן אַנדער פארצייטיגער רוימישער שרייבער, — וועגען די גאַלישע פעלקער, געד-פינט מען דיעזע ווערטער: „אין גאַליען וואוינען פיעלע פעלקער פון אונגלייכע גרויס. די גרעסטע האָבען 200,000 נפשות, די קלענסטע

צו אנדערע פעלקער, ביי וועלכע עם זיינען געווען מלחמות און גע-
לעגענהייט אויף רויב. אזעלכע דייטשע געפאלגעשאפטען זיינען דער-
נאך טיילווייז געוואָרען די הילפס־פעלקער פון די רוימער, וואָס האָבען
אין גרויסע מאַסען זיי געהאַלפּען אין זייערע מלחמות זאָגאר געגען
דייטשע פעלקער. דיעזע געפאלגעשאפטען זיינען אויך געווען דער אָנ-
פאנג פון אַן אנדערע שפעטערע צרה — פון די „לאַנדקנעכט“. דאָס
זיינען געווען די פּרוּוואַט־מיליטער פון די דייטשע באַראָנען, מיט
וועלכע דיעזע קליינע טיראַנעלעך האָבען געפיהרט זייערע טיראַנישע
נידערטרעכטיגקייטען, — די שאַנדע און דער פּלוך פון די דייטשען.
ווען די דייטשע פעלקער האָבען בעזיעגט די רוימער און אזעלכע
הויפטלייט פון געפאלגעשאפטען זיינען געוואָרען קעניגע, האָבען זיי
געמאַכט זייערע טרייע דיענער פון דיעזע מחנות פאַר אַדעליגע. דאָס
איז געווען דער צווייטער הויפט־טייל פון דעם שפעטערען אַדעל. דער
ערשטער טייל איז געווען, ווי געזאָגט, די בעפרייטע שקלאַשען און די
רוימישע האָף־בעדיענטע.

צוריקקומענדיג צו די פאַרצייטיגע דייטשען: מיר זעהען ביי זיי
אַלזאָ, אַז בסך־הכל איז ביי זיי געווען דיזעלבע סאָרט פיהרונגען, די-
זעלבע איינריכטונגען ווי עם זאָלען פּערוואַלטעט ווערען די קהל'שע
זאַכען — דיזעלבע „פּערפאַסוּנג“, ווי מען רופט עם —
ווי די, וואָס האָט זיך ענטוויקעלט ביי די גריכען אין די העראָען־צייט
און ביי די רוימער אין די זאָגענאַנטע קייזער־צייט: פּאַלקס־פּערוואַט-
לונג, ראַטה פון די גענטיל־פאַרשטעהער, אַ קריעגס־פיהרער, וועלכער
געהט שוין אויף דעם וועג פון אָננעהמען אַ ווירקליכע קעניגליכע גע-
וואַלט. ביי די גענטיל־אָרדנונג האָט זיך קיין אנדערע און קיין בעסערע
פּערפאַסונג גאָר ניט געקענט אויסבילדען. דאָס איז געווען די מוסטער-
פּערפאַסונג פון די אויבערשטופע פון באַרבאַריי. און ווען די געזעל-
שאַפט האָט זיך ווייטער ענטוויקעלט אַריבער די גרענעצען פון דעם
צושטאַנד וואו דיעזע פּערפאַסונג איז געניגענד געווען, דאַן איז געווען
אַ סוף צו די גענטיל־אָרדנונג. זי איז צושפּרונגען געוואָרען ווי אַ רייף
וואָס ווערט צו ענג, און אויף איהר אָרט איז געקומען — דער

ט א ט

שפיעל, (א דייטשעם פאָלק, וואָס האָט דערנאָך איינגענומען אַ שטיק
לאַנד פון די רוימער און דערפון איז געוואָרען פראַנקרייך, פראַנקען-
רייך) האָבען שקלאַפּען און פרייגעלאָזענע פון קעניג געשפיעלט אַ
גרויסע ראַלע, פריהער אין קעניגליכען הויף, דערנאָך אין דער מלוכה.
פון אזעלכע געוועזענע שקלאַפּען שטאַמט אַ גרויסער טייל פון דעם
נייעם אַדעל.

נאָך איין איינריכטונג איז געווען, וואָס האָט צוגעהאָלפּען אויפֿ-
קומען דאָס קעניגטהום. דאָס זיינען געווען פּריוואַט־פּעראַייניגונגען
פון מעגשען וואָס האָבען זיך פּעראַייניגט צו פיהרען קריעג אַליין, אָהן
זייער גאַנצען שטאַם. ביי די דייטשען האָט מען אזעלכע פּריוואַט־
פּעראַייניגונגען פון קריעגער גערופּען „געפּאָלגעשאַפּטען“. ביי די
אינדיאַנער אין אמעריקא האָבען מיר שוין געזעהען, ווי עס האָבען
זיך געגרינדעט אזעלכע פּריוואַט־פּעראַייניגונגען לעבען די גענטייל־
אָרדנונג. ביי די דייטשען זיינען אזעלכע שוין געוואָרען שטענדיגע
פּעראַייניגונגען. דער קריעגס־פיהרער, וועלכער האָט זיך געמאַכט אַ
נאָמען אַלס גרויסער העלד, האָט צוזאַמען גענומען אַרום זיך אַ מהנה
יונגע חברה, וואָס האָבען חשק געהאַט אַרויסצוגעהן שלאָגען זיך און
ראַבעווען. דער העלד האָט זיי געשוואָרען טרייהייט, און זיי איהם.
דער פיהרער האָט זיי געגעבען צו עסען און צו טרינקען און האָט זיי
אָרגאַניזירט שטופּען־ווייז. איין טייל איז געווען זיין אייגענע לייב־
גוואַרדיע און שלאַנפּערטיגע טרופּען פאַר קליינע אונטערנעהמונגען;
אַן אַנדער טייל האָט ער געשטעלט אונטער אַפיצירען פאַר גרעסערע
אונטערנעהמונגען. שוואַך ווי דיעזע געפּאָלגעשאַפּטען האָבען געמוזט
זיין, האָבען זיי דאָך שוין געטראָגען אין זיך דעם וואַרצל פון פּער־
ניכטונג פאַר די אַלטע פּאָלקס־פרייהייט און זיי האָבען דאָס אויס־
געפיהרט אין דער פּעלקערוואַנדערונג און נאָך איהר. דען ערשטענס,
האָבען דיעזע געפּאָלגעשאַפּטען בעשאַפּען פאַר זייערע הויפּטלייט אַ
מאַכט, וואָס האָט זיי פּערהאָלפּען צו קעניגליכע געוואַלט. צווייטענס,
האָבען זיי נאָך געקענט צוזאַמענגעהאַלטען ווערען דורך שטענדיגע
קריעגע און רויב־אַנפּאַלונגען, ווי טאַציטוס בעמערקט דאָס שוין. רויב־
איז געוואָרען זייער צוועק. ווען דער אָנפיהרער פון אזאַ געפּאָלגע־
שאַפּט האָט ניט געפונען אויף וועמען אָנצופאַלען און צו בערויבען
אין זיין אייגענעם לאַנד, האָט ער אוועקגעוואַנדערט מיט זיינע לייטע

ווילען זאָגען „יא“, שרױען זײ אױס צושטימענד און מאַכען אַ ליאַרם מיט די געװעהר.

די פּאָלקס־אַסיפה איז אױף אַ געריכטס־פּערזאָמלונג. קלאַנגען און משפּטים װערען פאַר דיִעזע אסיפה פּאָרגעבראַכט און אַ פּסק װערט אַרױסגעגעבען. װען אײנער װערט געפּונען שולדיג אין פּייגהייט (טרוםאַסט) אָדער פּאָלקס־פּערראַטה אָדער אין נאָכגעבען זיך אַן אונט נאַטירליכע תּאווה, װערט ער פּון די פּאָלקס־אַסיפה פּער'משפּט צום טױט. אױף אין די גענטעס און אַנדערע אונטער־אַבטהױלונגען משפּט די אסיפה פּון אַלע מיטגליעדער. דער פּאָרשטעהער איז נאָר דער פּאָרזיצענדער. ער האָט נאָר געקענט פּיהרען די פּערהאַנדלונגען און שטעלען פּראָגען. אַזױ איז עס געװען בײ די דײטשען בײ יעדען סאָרט געריכט די ערשטע צײטען. דעם פּסק האָט אײמער און אומע־דום בײ די דײטשען אַרױסגעגעבען די גאַנצע אסיפה פּון פּאָלק.

פּערבאַנדען פּון אַ סך שטאַמען מיט אַנאַנדער האָבען זיך בײ די דײטשען אױסגעבילדעט פּון צעזאַר'ס צײטען אָן. בײ אַ טױל פּון זײ זײנען שױן געװען קעניגע. דער אױבערשטער פּיהרער פּון די מחנות אין קריעג האָט שױן געזוכט צו זײן אַן אַרט געװעלטיגער, אַזױ װי בײ די גריכען און רױמער. און מאַכע פּון זײ זײנען דאָס גע־װאָרען. אַזאַ הערשער, װאָס האָט געהאַט גליק אין פּערכאַפּען די הערשונגס־געװאַלט, איז אפילו נאָך אױף קײן פּאַל ניט געװען קײן סאַמאָדערזשעץ, װאָס האָט אַלײן אַלעס צו בעפּעהלען. אָבער ער האָט שױן אָנגעפּאַנגען צו צוברעכען די גענטי־אָרדנונג.

אײנער פּון די בײשפּיעלע, װי די אױפּגעקומענע הערשער האָבען צובראַכען די פּריהעריגע גענטי־פּיהרונגען, איז דער: פּריהער, װען אַ שקלאַף איז בעפּרױט געװאָרען, איז ער אַלץ געבליבען אַ גאָר נישט, װײל ער האָט ניט געהערט צו קײן שום גענעס, און יעדער רעכטער מענש האָט געמוזט געהערען צו אַ גענעס. װען אָבער עס זײנען אױפּגעקומען די הערשער, די קעניגע, פּלעגען זײ שױן אַמאָל אַ בעפּרױטען שקלאַף געבען אַ גרױסען ראַנג און עשירות און עהרען. דאָס איז געשעהען פּריהער, אין די מלוכה פּון די רױמער. און עהנליכעס איז אױף גע־שעהען שפּעטער, װען די װאַנדערנדע דײטשען און אַנדערע זײנען אַרױנגעפּאַלען אין רוים און זײערע מחנות־אָנפּיהרער זײנען דערנאָך געװאָרען קעניגע פּון גרױסע לענדער. בײ די פּראַנקען, צום בײ-

פערזאמלונג צו ענטשיידען. פאָלקס־פערזאמלונגען האָבען, אויף די אונטערשטופע פון באַרבאַריי, נאָר די גענטעם. דער גאַנצער שטאַב, אָדער דער בונד פון שטאַמען, האָט אויף דיעזער שטופע נאָך ניט קיין פאָלקס־פערזאמלונגען. אזוי איז עס וועניגסטענס ביי די פעל־קער וואָס לעבען נאָך היינט אויף דיעזע שטופע, ביי די אינדיאַנער אין אמעריקא.

די פאָרשטעהער זיינען בעזונדערע און די קריעגס־פיהרער זיינען בעזונדערע. די ערשטע, ווי געזאָגט, רופט טאַציטוס „פרינציפעס“, די צווייטע — „רוקס“. ביי די איהאַקעזען אינדיאַנער אין אמעריקא זיינען אויך דאָ בעזונדערע אָנפיהרער פון פרידליכען לעבען און בעזונדערע פיהרער אין קריעג. די פריעדענס־פאָרשטעהער לעבען שוין אַ טייל פון די עהרען־געשענקע וואָס זיי קריעגען פון די מענשען פון זייער שטאַם; זיי קריעגען בהמות, תבואָה א. ז. וו. זיי ווערען ס'רוב אויסגעקליעבען אימער פון דיזעלבע פאָמיליע; אזוי איז עס ביי די אינדיאַנער אין אמעריקא. ווען עס פיהרט זיך ביסלעכווייז איין פאָטעררעכט אויפ'ן אָרט פון פריהעריגען מוטער־רעכט, העלפט דאָס צו, אז אויפ'ן אָרט פון אויסקלייבען די פאָרשטע־הער, קומט עס שוין בירושה דעם זוהן פון אַ פאָרשטעהער, דאָס צו בלייבען נאָך זיין פאָטער'ס טויט. פון דעם קומט אַרויס אַן אַדעלס־פאמיליע אין יעדער גענעס, ווי עס איז פאָרגעקומען אין רוים און גרי־כענלאַנד. דיעזער אַלטער אַדעל איז ס'רוב אונטערגעגאַנגען אין דער פעלקער־וואַנדערונג, אָדער יעדענפאלס באַלד נאָך די פעלקער־וואַנדערונג.

פאַר אָנפיהרער פון די מחנות אין מלחמות האָט מען אויסגעקלי־בען די, וואָס האָבען זיך אַם בעסטען געטויגט דערצו און מען האָט ניט געקוקט אויף יחוס פון געבורט. זיי האָבען געהאַט ווייניג צו בעפעהלען. זיי האָבען געמוזט ווירקען אויף די מחנות דורך זייער ביישפיעל. דעם אמת'ן בעפעהל איבער די קריעגס־מחנות, זיי צו האַלטען אין דיסציפלין, האָבען געהאַט די פריסטער. אזוי זאָגט טאַציטוס אויסדריקליך. די ווירקליכע מאַכט אָבער איז געלעגען ביי די פאָלקס־פערזאמלונג. ביי אַזאַ אסיפה פון פאָלק איז דער קעניג אָדער שטאַם־פאָרשטעהער געווען פאָרויצענדער. דאָס פאָלק ענט־שיידעט. ווען זיי ווילען אויסדריקען „ניין“, מורמלען זיי. ווען זיי

פון די מיטטעלשטופע פון באַרבאַריי און ערהויבען אויף די אויבער-
שטופע.

די שטאַמען זייערע, וואָס האָבען זיך געגרענעצט מיט די רוימער,
האָבען אליין ניט ענטוויקעלט קיין אייגענע אינדוסטריען פון מעטאַל
און וועבעריי, ווייל עס איז געווען לייכט אַריינצובריינגען די עזע
סחורות פון די רוימער. דאָס האָט זיי געשטערט אליין צו ענטוויקלען
די מלאכות. דערפאַר אָבער האָבען זיך די עזע מלאכות אָהן שום ספּע-
אויסגעבילדעט ביי די גערמאַנישע שטאַמען פון ווייטער אַוועק, אין
מזרח-צפון, לעבען דעם מזרחים. דאָס קען מען זעהען פון שטיקער
געוועהר וואָס מען האָט געפונען אין די זומפען פון שלעזוויג — אַ
לאנגען אייזערנעם שווערד, אַ פאַנצער פון קייטען, אַ זילבערנע קאַס-
קע און נאָך אזעלכע זאַכען, צוזאַמען מיט רוימישע מטבעות פון ענדע
פון 2טען יאָהרהונדערט — און די דייטשע מעטאַלענע זאַכען, וואָס
זיינען פערברייטעט געוואָרען דורך די פעלקער-וואַנדערונג, צייגען אַ
גאַנץ בעזונדערען גערמאַנישען סאָרט אַרבייט, ניט וועניג אויסגעביל-
דעט, אפילו, וואו זיי זיינען נאָכגעמאַכט נאָך רוימישע מוסטער. ווען
יענע פעלקער האָבען אויסגעוואַנדערט אין דעם ציוויליזירטען רייך
פון די רוימער, איז ביי זיי די עזע אייגענע אינדוסטריע פון זייער היים
אונטערגעגאַנגען, אויסער אין ענגלאַנד. עס איז מערקווירדיג, ווי
די עזע אינדוסטריע איז געווען אין ווייט-פערשפרייטע לענדער אין
בעראל דיזעלבע. דאָס קען מען זעהען פון בראַנזענע שנאַללען, וואָס
מען האָט געפונען אין בורגונד און אין רומעניען און ביים אַזאַווסקען
ים, און וועלכע זיינען אזוי עהנליך צו די וואָס מען האָט געפונען אין
שוועדען און אין ענגלאַנד, אַז מען קען גלויבען, דאָס זיי זיינען אין
אין פאַבריק געמאַכט. זיי קומען אַלע זיכער אַרויס פון גערמאַנישער
אַבשטאַמונג.

דאָס אַלעס צייגט, אַז יענע מענשען זיינען שוין געווען אויף די
אויבערשטופע פון באַרבאַריי. און צו די עזער שטופע פון ענטוויק-
לונג פאַסט זיך אויך זייער געזעלשאַפטליכע איינריכטונג. ווי טאַצי-
טוס בעשרייבט, איז ביי אַלע שטאַמען זייערע געווען אַ ראַטה פון
פאַרשטעהער — „פרינציפעס“ רופט ער זיי. די עזער ראַטה האָט
אליין בעשלאָסען ווי צו טהאָן אין קליינע פראַגען. וויכטיגערע פראַ-
גען אָבער האָט די עזער ראַטה צוגעגרייט פאַרצולייגען פאַר די פאַלקס-

אין צעזאר'ס בעשרייבונגען וועגען די דייטשען געפינט מען, אז זיי, די דייטשען, האָבען זיך א טייל ערשט נאָר-וואָס בעזעצט אין פעסטע וואוין-ערטער, א טייל וואַנדערען זיי נאָך אַרום זוכענדיג פלע-צער וואו זיך אויף שטענדיג צו בעזעצען. אין די בעשרייבונגען אָבער פון טאַציטוס, 150 יאָהר שפעטער, געפינט מען, אז זיי זיינען שוין פעסט בעזעצט זייט א פולען יאָהרהונדערט. דאָרום איז אויך דייט-ליך צו דערקענען אין דיעזע בעשרייבונגען, אז זיי האָבען דעמאָלט שוין געהאַט געמאַכט פאָרטשריט אין אויסאַרבייטען לעבענסמיטלען. זיי וואוינען אין הילצערנע הייזער געבויט פון דרענגער. זייער קליי-דונג איז נאָך זעהר פראָסט, ווי ביי מענשען וואָס זיינען נאָך ניט אַרויס פון די וועלדער: גראָבע וואָלל-מאַנטלען, פעללען פון חיות, און פרויען און גרויסע לייט טראָגען אונטערקליידער פון ליינוואַנד. זייער שפייז איז מילך, פלייש, ווילדע פרוכטען, און, ווי פליניוס לייגט צו, א בריי פון האָבער. אַזאַ בריי איז נאָך היינט די נאַציאָנאַל-שפייז פון די קעלטישע פעלקער אין אירלאַנד און סקאָטלאַנד. זייער רייכ-טהום בעשטעהט אין בהמות. אָבער דאָס זיינען אונגעראַטענע בע-שעפענישען, די אָקסען קליין, שוואַך און אָהן הערנער; די פערד קליינע פאַניעס און זיי קענען ניט לויפען. געלד איז ביי יענע דיי-טשען וועניג און זעלטען געברויכט געוואָרען, און נאָר רוימישעם געלד. גאַלד און זילבער בעאַרבייטען זיי ניט און עס האָט ביי זיי קיין ווערדע ניט. אייזען איז געווען זעלטען און עס זעהט אויס, אז ווי-פיעל זיי האָבען געהאַט אייזען, האָבען זיי דאָס ניט אליין פראָדוצירט, נאָר אריינגעבראַכט פון אַנדערע לענדער. אַזוי ווייניגסטענס איז עס געווען ביי די שטאַמען וואָס האָבען געוואוינט ביי די טייכען רהיין און דאָנוי.

געשריעבען האָט מען ביי זיי מיט א מין כתב, וואָס איז אָנגע-דופען געוואָרען רונגען-שריפט. דאָס איז געווען נאָכגעמאַכטע רוי-מישע און לאטיינישע בוכשטאַבען. אָבער בעקאַנט איז דער כתב גע-ווען נאָר אלס געהיים-שריפט און מען האָט עס נאָר בענוצט צו רע-ליגיעזער צויבעריי.

מענשען האָט מען נאָך מקריב געווען אלס קרבנות. קורץ, אלע דיעזע בעשרייבונגען צייגען, אז די פארצייטיגע דיי-טשען, וועלכע ווערען דאָ געשילדערט, זיינען געווען נאָר וואָס אַרויס

ווילך וואקסען. דאך, אזוי ווי די בעפעלקערונג איז געווען זעהר ניי-
 קיין געדיכטע, איז אלץ נאך געבליעבען גענוג ליידיגע לאנד, אז מע
 זאל זיך ניט דארפען ארומרייסען איבער דעם בעזיץ פון פעלדער
 ערשט נאך הונדערטער יאָהרען, ווען די צאָהל קעפּ פון די הויזגעמיינד
 האָט זיך אזוי שטאַרק פערמעהרט, אז זיי האָבען ניט מעהר געקענט
 צוזאַמען בעאַרבייטען די ערד, ביי די אונענטוויקעלטע פעלד-אַרבייט
 פון דעמאָלט, האָבען זיך דיעזע הויזגעמיינדען אויפגעלעזט. און ד
 פעלדער און לאַנקעס, וואָס זיי האָבען ביז דעמאָלט בשותפות געהאַט
 זיינען אויף דעם בעוואוסטען אופן פערטיילט געוואָרען צווישען ד
 איינצעלנע הויז-האַלטונגען, וואָס האָבען זיך יעצט געפאַרמעוועט
 פערטיילט געוואָרען אין אַנפאַנג בלויז אויף אַ צייט, שפעטער אוי
 אימער. וואלד אָבער און סטעפעס און וואסער זיינען ווייטער געבלי
 בען שותפות-אייגענטהום.

אז אין רוסלאַנד איז די ענטוויקלונג אזוי צוגעגאַנגען, איז, דאכט
 זיך, בעוויעזען אויף זיכער. וועגען דייטשלאַנד, און אין צווייטער לי
 גיע די איבריגע גערמאַנישע לענדער, קען מען ניט לייקענען, אז ווע
 מען זאל אָננעהמען, אז דאָרטען איז אויף די ענטוויקלונג אזוי צוגע
 גאַנגען, וואָלט דאָס די בעשרייבונגען פון די פאַרצייטיגע רוימיש
 שרייבער בעסער ערקלערט און אלעס וואָס עס איז אין זיי ניט צ
 פערשטעהן לייכטער פערענטפערט, איידער די מיינונג, וואָס מען האָט
 געהאַט ביז אהער, אז שוין אין די צייטען פון סאַציטוס האָבען ד
 דייטשען געהאַט דאָרף-געמיינדען. פון דער אַנדערער זייט אָבער
 ווען מען זאל אָננעהמען קאָוואַלעווסקי'ס מיינונג, אז אין סאַציטוס'ע
 צייטען האָבען די דייטשען געלעבט ניט אין דאָרף געמיינדען, נאָ
 אין הויזגעמיינשאַפטען, וואָלטען וויעדער געווען נייע אונפערשטענד
 ליכע פונקטען אין יענע בעשרייבונגען, וואָס פאַסען זיך ניט צו דיעז
 מיינונג. מען וואָלט, אלזאָ, ערשט געמוזט די זאך אויפ'ס ניי אויס
 פאַרשען. איך מוז אָבער צוגעבען, אז עס איז זעהר וואהרשיינליך
 דאָס אויך אין דייטשלאַנד, סקאַנדינאַווען און ענגלאַנד איז געווע
 אין דער ענטוויקלונג די צווישען-שטופּע פון הויזגעמיינשאַפטען צווי
 שען די גענעס און די דאָרף-געמיינדע.

לאַמיר יעצט ווייטער בעטראַכטען וואָס פאַר אַ סאָרט לעבען יענע
 פאַרצייטיגע דייטשען האָבען געפיהרט.

לויט נאָך דיעזע נייע ענטדעקונג, איז שוין די פראגע ניט מעהר, צי
איז ביי די פארצייטיגע דייטשען געווען שותפות-אייגענטהום אָדער
פריוואַט-אייגענטהום אין די פעלדער, נאָר די פראגע איז, וועלכע
פאָרמע שותפות-אייגענטהום איז געווען — צי פון אַ גענעם, ווי
ביי די אינדיאַנער, אָדער פון אַ הויזגעמיינשאפט, ווי די זאָדרוגאַ
ביי די בולגאַרען. פון פריוואַט-אייגענטהום פון איין איינצעלנעם איז
שוין אָבגערעדט.

אז אין צעזאַר'ס צייט איז ביי די סעווען געווען ניט בלויז
שותפות-אייגענטהום פון אַלע פעלדער, נאָר אויך שותפות'ע בעזער-
בייטונג, אויף קהל'שען חשבון, איז אָהן שום ספק. ווער „קהל“ איז
דעמאָלט געווען, צי איז עס געווען אַ גענעם, ווי ביי די אינדיאַנער
אַמאָל, צי שוין אַ הויזגעמיינשאפט, אָדער אַן אנדערע קאָמוניסטישע
גרופע פון פערוואַנדעטע, וואָס איז אַ צווישען-שטופע צווישען די ביי-
דע; אָדער צי זיינען געווען די אַלע דריי גרופען, ביי אַ טייל די, ביי
אַ טייל יענע, לויט נאָך די פערעהעלטניסע פון די פעלדער — וועגען
דעם וועט זיך נאָך לאַנג לאָזען שטרייטען. אָבער וועגען דעם צושטאַנד,
וועלכען טאַציטום שילדערט, 150 יאָהר שפעטער, זאָגט קאָוואַלעווסקי,
אז ער מיינט ניט קיין געמיינדע פון אַ גאַנץ דאָרף אָדער פון אַ
„מאַרק“, נאָר ער מיינט אַזאַ הויזגעמיינדע, ווי די „זאָדרוגאַ“. די
דאָרף-געמיינדע האָט זיך ערשט פיעל שפעטער ענטוויקעלט פון דער
הויזגעמיינדע אַרויס, ווען די בעפעלקערונג האָט זיך פערמעהרט.
נאָך דעם נאָך וואָלט אויסגעקומען, אז דער ישוב פון די פאָר-
צייטיגע דייטשען, אין זייער לאַנד אין דער צייט פון די רוימער און
שפעטער אין די לענדער, וואָס די דייטשען האָבען אָבגענומען ביי
די רוימער — אז דיעזער ישוב איז ניט בעשטאַנען פון דערפער, נאָר
פון גרויסע פאמיליען-געמיינשאפטען, וואָס זיינען בעשטאַנען פון
מעהרערע דורות. יעדע פאמיליען-געמיינשאפט האָט פערנומען אַ
שטיק לאַנד, אזוי גרויס ווי זי האָט בעדאַרפט, צו בעאַרבייטען, און
דאָס לידיגע לאַנד אַרום דיעזע פעלדער האָבען זיי בענוצט צוזאַמען
מיט זייערע שכנים אַלס שותפות'ע מאַרק. און וואָס טאַציטום שרייבט
וועגען בייטען יעהרליך די בעאַרבייטע פעלדער, וואָלט הפנים גע-
מיינט פשוט, אז יעדעס יאָהר בעאַרבייט די געמיינשאפט אַן אנדער
שטיק ערד און לאָזט די פאַר-יאָהריגע שטיק אונבעאַרבייט, אָדער

ניט. עס איז דעריבער ניט מעגליך אָנצונעהמען, אז אין די 150 יאָהר, פון צעזאָר ביו טאציטוס, זאָל זיך דאָס האָבען געענדערט אויף פאָלשטענדיגען פריוואַט-אייגענטהום, — עס איז איינפאָך אונ-מעגליך, אז אין אזא קורצע צייט זאָל זיין געשעהען אזא ווייטער שפרונג, אָהן יעדען אַריינמישען זיך פון פרעמדען איינפלוס. עס איז דעריבער קיין צווייפעל ניט, אז טאציטוס מיינט ניט, אז ביי די דייטשען, וועלכע ער בעשרייבט, איז געווען די ערד צוטיילט אין שטענדיגען פריוואַט-אייגענטהום, נאָר אז מען האָט די פעלדער יע-דעם יאהר אויפ'ס נייע צוטיילט. דאָס איז געוויס אויך גענוג פארט-שריט אין די 150 יאהר. און דער פאקט איז, אז טאציטוס זאָגט דאָס גאַנץ בפרוש: זיי (די דייטשען) בייטען איבער (אָדער טיילען איין אויפ'ס נייע) דאָס בעאקערטע לאַנד יעדעס יאָהר און אַ סך לאַנד בלייבט נאָך שותפות-אייגענטהום פון דער געמיינדע. דאָס איז די שטופע פון פעלד-אַרבייט און פון גרונד-אייגענטהום, וואָס פאסט זיך גענוי צו די דעמאָלטיגע גענטיל-אָרדנונג פון די דייטשען. דאָס האָב איך געשריעבען אין יאהר 1884, אין די ערשטע ארויסגאַבע פון דעם בוך. דעמאָלט האָט מען נאָך געמיינט, אז שותפות-אייגענטהום אין פעלדער איז נאָר געווען ביי די גענס-גע-זעלשאפט. היינט (1892) אין די לעצטע אויסגאַבע, לאָז איך דאָס אונפערענדערט. אָבער דערווייל זיינען בעווייעזען געוואָרען נייע פאק-טען, וועלכע שטעלען די פראַגע אַנדערש. מאַקסיס קאָוואַלעווסקי האָט געמליך בעווייעזען (ווי עס איז שוין אויבען געווען דערמאָנט), אז ביי זעהר פיעל פעלקער, אויב ניט ביי אלע, איז פאָרגעקומען נאָך אַן אַנדער סאָרט איינריכטונג, וואָס איז שוין ניט די אַלטע גענס און נאָך ניט די היינטיגע איינצעל-פאַמיליע. דיעזע איינריכטונג איז אַ גרויסע פאַמיליע, באָבעס און זיידעס און פאָטערס און מוטערס און קינד-דער און אייניקלעך אין איין הויז און דער עלטסטער איז דער האַרר, דער פאַטריאַרך פון דער הויז-געמיינשאַפט. און זיי האָבען אויך שותפות-אייגענטהום אין פעלדער. אזא גרויסע הויז-געמיינשאַפט איז נאָך היינט די „זאַדרוגאַ“ אָדער „בראַטסטוואַ“ ביי די סערבען און בול-גאַרען. דיעזע הויז-געמיינשאַפט, בעווייזט קאָוואַלעווסקי, איז געווען אַ צווישען-שטופע צווישען די אַלטע גענס, וואָס האָט זיך געפיהרט לויט נאָך מוטער-רעכט, און צווישען די היינטיגע איינצעל-פאַמיליע.

הונדערטער פעלקער, אלס א מילדערע פארמע פון די בלוט-ראכע, וואָס איז ארויסגעקומען פון די גענטייל-אַרדנונג. מיר געפינען דעם זעלבען מנהג ביי די אינדיאַנער פון אמעריקא און ביי פיעלע אַנדערע נאטור-פעלקער.

עהנליך איז עס אויך מיט דעם מנהג פון גאסט-פריינדשאפט, וואָס טאציטוס בעשרייבט וועגען די פארצייטיגע דייטשען. אויך דאָס האָט מען געהאלטען פאר א ספעציעל דייטשע זאך. דער פאקט איז אָבער, אז מאָרגאן בעשרייבט פונקט אזא גאסט-פריינדשאפט ביי זיינע אינדיאַנער, כמעט מיט אַלע איינצעלהייטען דיזעלבע.

עס פלעגען זיין צווישען די פארשער הייכע ויכוחים אָהן א שיעור, איבער דער פראַגע, אויב ביי די פארצייטיגע דייטשען, וועל-כע טאציטוס בעשרייבט, זיינען די פעלדער שוין געווען צוטיילט אין שטענדיגען פריוואַט-אייגענטהום. די ויכוחים זיינען געווען וועגען דעם ריכטיגען מיין פון זיינע ווערטער, וואו ער, טאציטוס, רעדט וועגען דעם. דיעזע ויכוחים געהערען שוין היינט צו דער פער-גאַנגענהייט. היינט איז בעוועזען געווארען, אז כמעט ביי אַלע פעלקער האָט פריהער די גאַנצע גענעס בעאַרבייט די שותפות'ע פעל-דער אין שותפות'ער אַרבייט, און שפעטער האָבען דאָסזעלבע גע-טהאָן די קאָמוניסטישע פאמיליען-געמיינדען, ווי צעזאַר בעשרייבט דאָס נאָך וועגען די סוועווען. נאָכדעם האָט מען יעדער פאמיליע צוגעטהיילט אַ בעזונדערע שטיק לאַנד, ניט אויף אייביג פריוואַט-אייגענטהום, נאָר פון צייט צו צייט איז עס אויפ'ס נייע פונאַנדער-געטיילט געווארען מיט'ן גורל. אזוי, איז היינט בעוועזען, איז גע-ווען כמעט ביי אַלע פעלקער. אויך איז היינט בעוועזען געוואָרען, אז אויף מאַנכע ערטער פיהרט זיך ביי די דייטשען נאָך ביז'ן היינטי-גען טאָג, אז פון צייט צו צייט טיילט מען אויפ'ס נייע פונאַנדער די פעלדער. זינט מען ווייסט דאָס אַלעס, איז שוין ניטאָ קיין וואָרט צו פערליערען אין די ויכוחים וועגען דעם, ווי עס איז צוגעגאַנגען אין דער זאך ביי די דייטשען אין טאציטוס'עם צייט. צעזאַר האָט בעשריבען דאָס לעבען פון די סוועווען 150 יאָהר פאר טאציטוס'ן. און ער, צעזאַר, בעשרייבט אויסדריקליך אז די סוועווען האָבען זייערע פעלדער בשותפות און בעאַרבייטען זיי בשותפות. צוטהיילטע פעל-דער, אין פריוואַט-אייגענטהום, זאָנט ער, ניבט עס ביי זיי דורכאויס

סענע רוימער און זיי ווייזען, אז אנדערע פעלקער פיהרען זיך אזוי פֿיין.

אזוי פיעל איז זיכער: אויב די דייטשען, וואָס האָבען געלעבט אין די וועלדער, זיינען ווירקליך געווען אַט אזעלכע צניעות'דיגע מענ-שען, האָבען זיי אָבער נאָר געדארפט קומען אין בעריהרונג מיט די אויסערליכע וועלט, אז זיי זאָלען אַראָבקומען אויף די מדרגה פון די איבריגע איראָפּעאישע דורכשניטס־מענשען. ווען זיי זיינען אַרייַנ-געקומען אין מיטען פון די רוימער־וועלט, איז די לעצטע שפור פון זייער צניעות'דיגקייט פערשוואונדען, — נאָך געשווינדער ווי זייער דייטשע שפראַך איז פערשוואונדען. מען דאַרף נאָר לעזען די בע-שרייבונגען פון גרעגאָר פאָן טורס.

עס איז נאַריש צו גלויבען, אז פונקט די פארצייטיגע דייטשען זיינען געווען אזוי שטאַרק איינגעהאַלטען אין די פליישליכע לוסט (תאות בשרים) ווי עס איז קיינמאָל און אין ערגעץ ניט געווען דער פאַל מיט אַ גאַנץ פאַלק. נאַטירליך, האָבענדיג געלעבט אין די גע-דיכטע וועלדער, האָבען זיי ניט געקענט זיין אַרייַנגעלאָזען אין אַזאַ הולטאָיסקען וואוילטאָג, ווי די רייכע רוימער אין רוים. מיט דעם אליין האָבען שוין די פארצייטיגע דייטשען געהאַט אַ מעלה, וואָס די רוימער האָבען ניט געהאַט, און מען דאַרף זיך ניט דערצו איינצורעדען (ווי די דייטשע פאַטריאַמען רעדען זיך איין), אז די רוימישע בעשריי-בונגען צייגען, דאָס זיי זיינען געווען זעהר גרויסע צדיקים.

פון די גענטיל־אַרדנונג איז אויף אַרויסגעקומען דער מנהג, אז דער זוהן נעהמט איבער בירושה פון זיין פאָטער און דער קרוב פון זיינע פערוואַנדעטע אַלע זייערע שנאות ווי אויף זייערע פריינד-שאַפטען. אויף שטאַמט פון די גענטיל־אַרדנונג דער מנהג, אז ווען איינער איז ניט־ווילענדיג דער'הרג'עט געוואַרען אָדער קאַלעטשעט געוואָרען, זאָל די פאַמיליע פון דעם גע'הרג'עטען אָדער קאַלעטשע-טען אָבנעהמען ביי דער פאַמיליע פון דעם, וואָס האָט דאָס גע-טהאָן, קנס, שטראַף-געלד, — „ווערגעלד“ האָט דאָס געהייסען אויף דייטש. דאָס איז געווען אנשטאַט די בלוטראַכע. נאָך נאָר ניט לאַנג צוריק, האָבען פאָרשער געמיינט, אז דיעזער מנהג פון נעהמען „ווערגעלד“ איז געווען נאָר ביי די פאַרצייטיגע דייטשען. היינט איז בעווייעזען געוואָרען, אז דער זעלבער מנהג איז צו געפינען ביי

סטע אנגעלעגענהייטען. אין יאָהר 70 נאָך די קריסטליכע צייט־
רעכנונג האָבען די באַטאווער (איינוואָהנער פון א טייל פון היינטיגען
האַלאַנד) געמאַכט אַן אויפשטאַנד געגען די רוימישע אויבער־הערשונג.
אין דיעזען אויפשטאַנד האָט דער העלד סיוויליס, אַנפיהרענדיג די
דייטשען און בעלגיער, שטאַרק צוטרייסעלט די ממשלה פון די רוימער
אין יענע געגענדען (גאליען). האָט אין דיעזע מעכטיגע רעוואָלוציע
די הויפט ראָלע געשפיעלט א פרוי, א פריסטעריין פון דעם ברוקטערי־
שען פאָלק, מיט'ן נאָמען וועלעדא. זי איז געווען דער נאַנצער
טרייבענדער גייסט פון דעם אויפשטאַנד.

אין הויז איז די פרוי, ביי די פארצייטיגע דייטשען, געווען די
גאַנצע באַהאַבאַסטע. אזוי זעהט עס אויס זיכער לויט די רוימישע
בעשרייבונגען. עס איז אמת, אַז לויט ווי די רוימער בעשרייבען, האָט
בען די פרויען, די אלטע לייט און די קינדער געמוזט פערזאָרגען אלע
אַרבייטען. דער מאַן, זאָגט טאַציטוס, געהט אויף דער יאָג, טרינקט
און פוילט זיך. אָבער ער זאָגט ניט ווער עס טהוט די פעלד־אַרבייט,
אַלזאָ, האָבען דאָך מסתמא ס'רוב דערוואַקסענע מענער געמוזט טהון
די אַרבייט אויף די פעלדער. עס איז אפילו געווען דעמאָלט נאָר
וועניג פעלד־אַרבייט, אָבער דאָך איז געווען. די שקלאַפען האָבען דאָס
ניט געטהאָן. טאַציטוס ערקלערט בעשטימט, אַז די שקלאַפען ביי
די פאַרצייטיגע דייטשען האָבען נאָר געמוזט געבען אַכצאָהלונגען, אָבער
ניט טהון דיענסט־אַרבייט.

דאָס פאַמיליען־לעבען איז דעמאָלט ביי די דייטשען געווען, ווי
שוין געזאָגט, אַ פאַאַרונגס־עהע, וואָס האָט זיך ביסלעכווייז צוגערוקט
צו מאַנאַגאַמיע. אין גאַנצען מאַנאַגאַמיע איז ביי זיי נאָך ניט געווען,
דען די אַנגעזעהנע לייט צווישען זיי האָבען נאָך געמעגט האָבען אַ
סך ווייבער. די מיידלעך האָבען, בסך הכל, געמוזט שטרענג היטען
צניעות (פערקעהרט ווי ביי די קעלטישע פעלקער). טאַציטוס רעדט
אויך מיט בעזונדערע וואַרימקייט וועגען דעם, ווי די הייראַטהס־פער־
בינדונג קען ביי די דייטשען ניט צוריסען ווערען. שיידונג קען מען
נאָר קריגען פאַר איין זאַך, — ווען די פרוי פערזינדיגט זיך מיט אַן
אַנדערען. אזוי מעלדעט טאַציטוס. אָבער אין זיין בעריכט בלייבט
דאָך אַ סך ניט קלאָר. און הויז דעם, איז אַן דעם בעריכט גאַנץ לייכט
צו דערקענען, אַז טאַציטוס וויל דאָ געבען אַ מוסר זיינע אויסגעלאַ־

פאָטער; ווען איינער האָט ניט קיין קינדער, געהט זיין ירושה איבער צו זיינע ברידער און צו די אָנקעלס פון פאָטער'ס און מוטער'ס צד. איינגענטליך, לויט דעם פאָטער־רעכט, וואָלט דער מוטער'ס ברודער שוין ניט געדארפט ירשה־נען. אָבער דאָס וואָס דער מוטער'ס ברודער איז אויך נאָך געקומען א חלק בעווייזט, אז עס איז נאָך ניט געווען לאַנג ווי דאָס מוטער־רעכט איז געווען אונטערגעגאנגען און דאָס פאָטער־רעכט איינגעפיהרט.

שפורען פון מוטער־רעכט געפינען זיך ביי די דייטשען נאָך ביז א טויזענד יאָהר שפעטער, ביז טיעף אין דעם מיטעלאַלטער אריין. מען געפינט, צום ביישפיעל, אין אייניגע דייטשע שטעדט אזא געזעץ: ווען א פאנטשיזניק איז אנטלאָפּען פון זיין פרייז אין א שטאָדט אריין און דער פרייז האָט געפאָדערט פון דער שטאָדט זי זאָל איהם זיין פאָדאנעם ארויסגעבען, האָט דער פרייז געמוזט ברענגען זעקס נאָהענטע קרובים פון דעם אנטלאָפּענעם — קרובים דוקא פון זיין מוטער'ס צד — וואָס זאָלען שווערען, אז דער אנטלאָפּענער איז דעם פרייז'ס פאָדאנע. פון דעם שיינט עס, זעהט מען, אז צו די פאָטערשאפט האָט מען נאָך דעמאָלט קיין פולען צוטרויען ניט געהאט, ווייניגסטענס ניט ביי די פאנטשיזניקעס.

די רוימישע שרייבער, וואָס האָבען בעזוכט די דייטשען פון צוויי טויזענד יאָהר צוריק, בעשרייבען אויך, אז די דייטשען האָבען געהאט א גרויסע אכטונג פאר די פרויען. מען קען זעהען פון די בעשריי־בונגען, אז די רוימער געפינען דאָס כמעט אונבעגרייפליך. אָבער דאָס איז אויך אן איבערבלייבונג פון דעם מוטער־רעכט, וואָס האָט ערשט געהאלטען אין אַבשטארבען דעמאָלט. ווען די רוימער האָבען געמאכט וועלכען־עס־איז אַבמאך מיט א דייטשען שבט און די דיי־טשען האָבען געגעבען פאר א משכן, אז זיי וועלען האַלטען דעם אַב־מאך, מיידלעך פון עדעלער פאמיליע, איז דאָס געווען די בעסטע פער־זיכערונג, אז זיי וועלען דעם אַבמאך גענוי האַלטען. דער געדאנק, אז זייערע פרויען און טעכטער קענען אריינפאלען אין געפאנגשאפט און אין שקלאפּעריי, איז ביי זיי געווען שרעקליך. דאָס, מעהר ווי יעדע אַנדערע זאך, האָט זיי איינגעגעבען הייז און מוטה אין מלחמה. פאר זיי, שרייבען די רוימער, איז די פרוי עטוואָס הייליגעס און פראַ־פעטישעס. זיי פאָלגען די עצות פון די פרויען אויך אין די וויכטיג־

דיעזע בעשרייבונג אליין, פון דעם לעבען פון די פארצייטיגע דייטשען טשען, וואָלט גענוג געווען צו צייגען, אז ביי זיי איז געווען אַ גענטיל־אַרדנונג אפילו ווען קיין אנדערע שפור דערפון וואָלט ניט געבליעבען אין דער היסטאָריע.

נאָך שטארקער איז דאָס אַרויסצוועהען פון דעם אַלט־נאָרדישען ליעד פון דער געטער־דעמערונג און דעם וועלט־אונטערגאנג — די „פעלוספּא“ דאָס איז אַ שטאַרקערער בעווייז, ווייל דאָס שטאַמט פון לערך 800 יאָהר שפעטער ווי טאַציטוס. דאָס ליעד ווערט אָנגערופען א „זעהונג פון א נבואה'טע“. דאָרט איז פאַרגעשטעלט די צייט ווען די וועלט וועט אַמאָל אונטערגעהן. איידער דאָס וועט קומען, וועלען אלע מענשען זיין זעהר שלעכט און פערדאָרבען. שטעהט דאָרטען: „ברידער וועלען זיך אַרומקריעגען און מאָרדען איינע די אנדערע. אפילו קינדער פון אַן אייגענע שוועסטער וועלען ברעכען די צובינדונג־גען פון דער משפּחה“.

דאָ זעהט מען, אז ברעכען די משפּחה־פערבינדונגען צווישען אַן אָנקעל און אַ שוועסטער זעהן איז ביי דעם דיכטער נאָך אַ שרעק־ליכערע זאַך, ווי אַ ברודער מאָרד. ער רעדט אויסדריקליך פון אַ שוועסטערס אַ קינד. עס שטעהט דאָ ניט אזא וואָרט, וואָס בעדייטעט אַ פלימעניק אין אלגעמיינען, אלץ איינס צי אַ ברודער'ס אַ קינד, צי אַ שוועסטער'ס. דאָס וואָלט ניט געווען קיין שרעקליכערע זאַך ווי ברודער־מאָרד. שרעקליכער איז דאָס נאָר, ווען עס איז אַ שוועסטער'ס קינד. פון דעם זעהט מען, אז אפילו נאָך ווען דיעזעס געדיכט איז ענטשטאַנען, אין דער צייט פון די וויקינגער, הונדערטער יאָהרען אין די קריסטליכע צייטרעכנונג, איז אין סקאַנדינאַוויען נאָך ניט געווען פערגעסען די עראינערונג פון מוטער־רעכט, — דאָס הייסט פון דער צייט, ווען די שטאַרקסטע בלוט־פערוואַנד־שאפט האָט זיך גערעכענט פון דער מוטער'ס צד.

געווען איז אָבער דעמאָלט נאָר בלויז די עראינערונג. אין דער ווירקליכקייט אָבער איז שוין געווען דאָס מוטער־רעכט אָבגעשאפט און פאָטער־רעכט איינגעפיהרט ביי די דייטשען נאָך אין טאַציטוס'עם צייטען. ווייניגסטענס איז דאָס געווען אזוי ביי די יעניגע דייטשען, מיט וועלכע ער איז נאָהענט בעקאַנט געוואָרען. דען ער בעשרייבט, אז ביי די דייטשען פיהרט זיך, דאָס די קינדער ירשה'גען פון דעם

בען פאר א משכן דעם פלימעניק פון דעם, וועמען מען וויל מיט דעם משכן צובינדען, איידער זיין זוהן. ווייל מען ווייסט, אז דעם פלימעניק (די שוועסטער'ס זוהן) וועט ער גיכער ניט לאָזען פערפאלען ווערען, איידער זיין אייגענעם זוהן. דאָס שטעלט פאר א לעבעדיגע שטיק גענסיינריכטונג, א שטיק פון גאר די ערשטע גענסיינריכטונג, וואָס איז אַרגאַניזירט נאָך מוטער־דעכט. און דאָס ווערט דאָ פאַרגעשטעלט אלס עטוואָס, מיט וואָס די דייטשען צייכען זיך בעזונדערס אויס*.) וויבאלד א פאָטער האָט געגעבען פאר א משכן זיין אייגענעם זוהן און ער האָט ניט געהאַלטען זיין אַבמאַך און די שונאים האָבען דאָן דעם זוהן ערמאָרדעט, האָט זיך זיין גאַנצע גענסיינריכטונג געמישט. וויבאלד אָבער איינער האָט געגעבען פאר א משכן זיין שוועסטער'ס זוהן און האָט זיין אַבמאַך ניט געהאַלטען און האָט דערמיט געבראַכט דערצו, אז מען האָט דעם פער'משכנ'טען פלימעניק ערמאָרדעט, האָט די גאַנצע גענסיינריכטונג זיך אָנגענומען זיין קריוודע. דען דערמיט איז בעשעדיגט געוואָרען דאָס הייליגסטע גענטייל־דעכט. לויט דיעזען רעכט איז דער נאָהענטסטער קרוב דער ברודער פון דער מוטער. ער איז מעהר ווי אַנדערע גענטייל־פערוואַנדעטע פערפליכטעט צו בעשעצען זיין פלימעניק. און ער איז דאָ געווען שולדיג, וואָס זיין פלימעניק איז געטויטעט געוואָרען. ער האָט איהם ניט געזאָלען געבען פאר קיין משכן. האָט ער איהם יאָ געגעבען, האָט ער געדאַרפט האַלטען זיין אַבמאַך, כדי ער זאָל איהם צוריק קריגען לעבענדיג. אלזאָ, האָט די גאַנצע גענסיינריכטונג זיך אָנגענומען און דעם אַנקעל שטרענג בעשטראַפט.

(* ביי א סך פעלקער קומט פאר אַזא פיהרונג, אז דער אַנקעל פון די מוטער'ס צד איז בעזאָנדערס צוגעבונדען צו זיין פלימעניק. דאָס שטאַמט, ווי געזאָגט, פון דער צייט פון מוטער־רעכט. ביי די גריכען געפינט מען אזעלכעס נאָר אין זייערע לעגענדען פון די העראָען־צייט. דיאָ דאָר, צום ביישפּיעל (אין בוך 4, קאַפיטעל 34) דערצעהלט, אז מעלעאַגער ערמאָרדעט זיין מוטער'ס ברודער, די זוהן פון טהעסטיוס, האַלט דאָס זיין מוטער, אַלטהעאַ, פאר אַזא פערברעכען, וואָס קען אויף קיין אופן ניט פערגעבען ווערען. זי פערפלוכט דעם מערדער, איהר אייגענעם זוהן און ווינשט איהם דעם טויט. „די געטער דערהערען איהר וואונש און געבען מעלעאַגער דעם טויט.“ אויף אַן אַנדער אַרט (בוך 4, קאַפ. 44) בעשרייבט ער, ווי קלעאַפאַטראַס ברודער געהמען זיך אָן פאר איהרע זוהן און בעפרייען זיי פון זייער פאָטער, וועלכער האַלט זיי געפאַנגען.

אין די פערוואנדעטע שפראכען איז דאָ אן עהנליכער אויסדרוק, און אויך פון דעם פאקט, אז פון דיעזען וואָרט שטאַמט דאָס וואָרט קונינג, קעניג, וואָס האָט אין אָנפאַנג בעדייטעט דער פאַרשטעהען פון די גענעס, אָדער פון דעם שטאַם. דאָס וואָרט סיביאַ, זיפּע, דוכט זיך, איז ניט בענוצט געוואָרען אויף דעם. סיפּיאַר אויף אלט־נאָרדיש בע־דייטעט ניט בלויז בלוט־פּערוואַנדעטע, נאָר אויך מחותנים, אַלזאָ געהמט דאָס אַרום די אָנגעהעריגע פון ווייניגסטענס צוויי גענעס. דערי־בער איז ניט וואהרשיינליך, אז „סיף“ זאָל זיין געווען דער אויסדרוק פאַר גענעס.

ווען מען איז געגאַנגען אין מלחמה אריין, זיינען די מחנות געווען צוטיילט לויט נאָך גענטעם. אזוי איז עס געווען ביי די מעקסיקאַנער, אזוי ביי די גריכען און אזוי אויך ביי די דייטשען. סיי די רייטער (קאוואַלעריע), סיי די פיס־געהר (פיעכאַסע) זיינען געווען איינגע־טיילט אין גענטעם. טאַציטוס, דער פאַרצייטיגער רוימישער היסטאָ־ריקער, זאָגט, אז ביי די דייטשען זיינען זייערע קריעגער־מחנות געווען איינגעטיילט „לויט נאָך פאַמיליען און פּערוואַנדשאַפטען“. דאָס איז אן אונבעשטימטער אויסדרוק. פאַר וואָס ער געברויכט אזא אויס־דרוק ערקלערט זיך פון דעם, וואָס אין זיין צייט האָט די גענעס אין רוים שוין לאַנג געהאַט אויפגעהערט צו זיין אַ לעבעדיגע פּעראַיוו־גונג. דאַרום געברויכט ער ניט אויף די מחנות־אַבטיילונגען דאָס ריכ־טיגע וואָרט — גענטעם.

דעם שטאַרקסטען בעווייז דאַרויף, אז ביי די פאַרצייטיגע דיי־טשען איז געווען איינגעפיהרט אַ גענעס־סיסטעם מיט מוטער־דעכט — אַזעלכע גענטעס ווי גאָר די ערשטע זיינען געווען ביי אַלע פעלקער — דעם שטאַרקסטען בעווייז אויף דעם געפינט מען אויף איין אָרט אין די בעשרייבונגען פון דעם רוימישען היסטאָריקער טאַציטוס, וואו ער דערצעהלט דאָס פּאָלגענדע: ביי די דייטשען פיהרט זיך, אז דער מוטער'ס ברודער בעטראַכט זיין פלימעניק ווי זיין זוהן. אַ טייל פון זיי האַלטען די בלוט־פּערוואַנדטשאַפט פון דעם אָנקעל פון דער מו־טער'ס צד מיט דעם פלימעניק נאָך הייליגער און שטאַרקער צוגעבונ־דען ווי צווישען דעם פאָטער און דעם זוהן. ווען עס איז אַ קריעג און דער געגנער פאָדערט אַ מענשען פאַר אַ משכן, פאַר אַ פּערוזיכע־רונג, אז מען וועט האַלטען אַ געוויסען אַבמאַך, וויל מען ליעבער האַ־

אין מיטעלהויך־דייטש „קיננע“. די אלע ווערען אויך געברויכט אין דעם זעלבען זין — דאָס הייסט אלץ א געמיינשאַפט פון מענשען פון איין משפּחה. אינטערעסאַנט איז, אז אין פיעלע שפראַכען איז דאָס וואָרט וואָס בעדייטעט פרוי אויך פון דעמזעלבען וואָרצעל: גריכיש קאָנא, סלאַוויש זשענא, גאָטהיש קווינא, אַלט־נאָרדיש קאָנא, קוואַ. דאָס צייגט, אז עס איז אַמאָל אומערום געווען אַ צייט פון מוטער־רעכט, ווען די פּערוואַנדשאַפט האָט זיך גערעכענט נאָך דער פרוי'ס צד.

ביי די לאַנגאַבאַרדען און בורגונדער געפינען מיר, ווי געזאָגט, אַ וואָרט פאַרא, וואָס בעדייטעט אַ מענשען־געמיינשאַפט פון איין משפּחה. גרים זאָגט א סברה, אז דאָס שטאַמט פון דעם וואָרצעל „פּיוזאָן“, וואָס עס מיינט האָבען קינדער. מיר דוכט זיך, אז גיכער לעגט זיך אויפ'ן שכל, אז דאָס וואָרט שטאַמט פון דעם זעהר עהנ־ליכען וואָרט פאַראָן, וואָס דאָס האָט געהייסען פאַהרען, וואַנדערען. עס איז דאָך כמעט זעלבסטפּערשטענדליך, אז בשעת גאַנצע מהנות פון אַ פאָלק האָבען געוואַנדערט, האָבען די נאָהנטע קרובים געוואַנדערט צוזאַמען אין איין אבטהיילונג. דערפון איז עס געקומען, דענק איך, וואָס אזא אבטהיילונג האָט זיך גערופען פאַרא, דאָס הייסט צוזאַמען־פאָהרענדע גרופע. הונדערטער יאָהרען האָבען די עזע סאָרטען מענשען אַרומגעוואַנדערט, פריהער צו מזרח, נאָכדעם צו מערב. דערביי האָט זיך ביי זיי איינגעוואָרצעלט דאָס וואָרט פאַרא צו מיינען אַ משפּחה־געמיינשאַפט אין אלגעמיין, אפילו ווען זי בעזעצט זיך אויף אַן אָרט.

אויף גאָטהיש וויעדער איז געווען אויף דעם דאָס וואָרט „סיביאַ“. אויף אנגלאַזאַקסיש „סיב“. אַלט־הויך־דייטש „סיפּיאַ“, „סיפּפּאַ“, היינטיג דייטש זיפּפּע. דאָס אלץ בעדייטעט אַ מענשען־גע־מיינשאַפט פון איין משפּחה אָדער געשלעכט. אין אַלט־נאָרדיש קומט נאָר פאַר אַן עהנליך וואָרט בלשון רבים: „סיפּיאַר“ הייסט קרובים. בלשון יחיד איז נאָר דאָ דאָס וואָרט „סיפּ“, וואָס עס איז דער נאָמען פון אַ געטין.

אזוי לאַנג ווי עס איז געווען איין עהנליך וואָרט ביי אלע דייטשע פעלקער, וואָס האָט בעדייטעט גענעם, איז עס וואהרשיינליך געווען דאָס גאָטהישע וואָרט „קוני“. דאָס איז אַרויסצוזעהען פון דעם, וואָס

ערשט אין צערזארם צייטען זיך פעסט בעזעצט אויף אן אָרט. פון דיעזע זאָגט צעזאר אויסדריקליך, אז זיי האָבען זיך בעזעצט נאָך גענ-טעם און פערוואנדשאַפטען. ער רופט דאָס אויסדריקליך מיט דעם לאטיינישען וואָרט „גענטיבוס“. און מען דאַרף ניט פערגעסען, אז יוליוס צעזאר אליין, דער רוימישער קייזער, וועלכער שרייבט דאָס, האָט נאָך געהערט צו אַ גענעם, די „גענעם יוליאַ“. ער האָט אלזאָ ניט געקענט מיינען מיט דעם וואָרט גענטיבוס עפעס אנדערש ווי די עכטע רוימישע גענעם. וואָס ער זאָגט, גילט פאַר אלע דייטשען. אפילו די וואָס האָבען זיך בעזעצט אין די איינגענומענע רוימישע פראַווינצען האָבען זיך נאָך דאָרטען — זעהט אויס — בעזעצט נאָך גענטעם. אין די אלע פאָלקס-געזעצע פון די אלעמאַנען (אויך אַ פאָטער-פאָלק פון די דייטשען) ווערט בעשטעטיגט, אז דאָס פאָלק האָט זיך בעזעצט אויף דעם איינגענומענעם לאַנד (אויף דרום-זייט פון טייך דאָנוי) נאָך „גענעאלאָגיען“. דאָס מיינט מען אויך געשלעכטער, ווי די גענעם. דער פאָרשער קאוואַלעווסקי האָט דאָ ניט לאַנג אויסגעדריקט אַ מיי-נונג, אז מיט גענעאלאָגיען האָט מען געמיינט גרויסע הויז-געמיינ-שאַפטען — אַ קופע מענשען, וואָס האָבען געוואוינט צוזאַמען אין איין גרויסען הויז און די פעלדער אַרום זיינען צווישען זיי פערטהיילט געוואָרען. פון אזא הויז האָט זיך דערנאָך ענטוויקעלט אַ דאַרף. ביי די בורגונדער און לאַנגאַבאַרדען (אנדערע פארצייטיגע פעלקער פון דיזעלבע אַבשטאַמונג ווי די דייטשען) איז וויעדער דאָ אַ וואָרט „פאַר-דאָ“, וואָס דריקט אויס דאָסזעלבע, וואָס גענעאלאָגיען ביי די אלעמאַ-נען. אויב מיט די „גענעאלאָגיען“ ביי די אלעמאַנען האָט מען גע-מיינט הויז-געמיינשאַפטען, דאָן זיינען די „פאַראַ“ ביי די בורגונדער און לאַנגאַבאַרדען אויך דאָס געווען. צי האָט דאָס געמיינט אזעלכע הויז-געמיינשאַפטען אָדער טאַקי גענטעם, מוז נאָך אויסגעפאָרשט ווערען.

צי האָבען אלע דייטשע פעלקער געהאַט איין וואָרט וואָס האָט בעדייטעט דאָס אייגענע וואָס גענעם ביי די רוימער ? און וועלכעס וואָרט איז דאָס געווען ? דאָס קען מען ניט אַרויסזעהען פון די אי-בערבלייבונגען פון די אלטע דייטשע שפראַכען. עטהימאָלאָגיש (לויט שפראַך-אַבשטאַמונג) איז דאָס גריכישע וואָרט „גענאַס“ דאָסזעלבע וואָס דאָס לאטיינישע וואָרט „גענעם“ און דאָס גאָטהישע וואָרט „קוני“

האָבען בעארבייט זייערע פעלדער בשותפות; ווי יעדער מיטגליעד פון א קלאָן איז געווען געטריי איבערגעבען דעם הויפטמאן פון זיין קלאָן און צו אַלע אַנדערע קלאָן-ברידער — דאָס זיינען אַלץ דיוועלבע אייגענשאַפטען און געוואוינהייטען, וואָס מען געפינט אין דער גענ-טיל-אָרדנונג ביי אַלע פעלקער פון דער וועלט... די אָבשטאַמונג האָט זיך גערעכענט נאָך פּאָטער-רעכט, אזוי אז די קינדער פון די מענער זיינען געבליבען אין דעם קלאָן, די קינדער פון די ווייבער זיינען אי-בערגעגאַנגען אין דעם קלאָן פון זייערע מענער."

אָבער דאָס איז אויך אין סקאַטלאַנד ניט אַלע מאָל אזוי געווען. פריהער האָט זיך אויך דאָרטען מסתמא געפיהרט מוטער-רעכט. דאָס קען מען נאָך זעהען פון דעם, דאָס אין די קעניגליכע פּאַמיליע פון די פיקטען האָט דער יורש גע'ירשה'נט דעם טהראָן פון דער מוטער'ס צד. אפילו אַ שטיק פּונאַלואַ-פּאַמיליע איז נאָך געבליעבען ביי די סקאָטען — ווי אויך ביי די וואַליזען — ביז אַריין אין מיטעלאַטער: דאָס האָט זיך אויסגעדריקט אין דעם מנהג פון דעם „רעכט פון די ערשטע נאָכט", דאָס הייסט, אז דער קלאָן-הויפטמאן אָדער דער קעניג האָט געהאַט דאָס רעכט צו זיין מיט יעדע מיידעל פון קלאָן די ערשטע נאָכט איידער זי ווערט עמיצענס ווייב, אָדער מען האָט געמוזט דאָס רעכט ביי איהם אויסקויפען. דאָס שטאַמט פון דער צייט, ווען עס איז געווען איינגעפיהרט, אז אַלע מענער פון דער גענעס זיינען גע-ווען צוזאַמען די מענער פון אַלע ווייבער פון דער גענעס. איז געבלי-בען דאָס רעכט ביי דעם הויפטמאן אָדער קעניג, אַלס לעצטער פּאָר-שטעהער פון אַלע מענער.

אויך די דייטשען זיינען אַמאָל געווען אָרגאַניזירט אין גענעס, — ביז צו די פעלקער-וואַנדערונג. אין דעם איז קיין שום ספק ניט. ביט פון אייביג אָן האָבען זיי געוואוינט אין היינטיגען דייטשלאַנד, אין דעם שטיק לאַנד צווישען די טייכען דאָנוי, רהיין, ווייסעל און די צפון-יסיס. לויט ווי מען קען זעהען פון היסטאָרישע סמנים, האָבען זיי זיך דאָרט ערשט געקענט האָבען בעזעצט עטליכע יאָהרהונדערט פאַר די קריסטליכע צייטרעכנונג. די פעלקער צימבערן און טייטאָנען (אויך עלטערען פון די היינטיגע דייטשען) האָבען אין יענע צייטען נאָך אין גאַנצען געהאַלטען אין אַרומוואַנדערען און די סעווען האָבען

אין סקאטלאנד איז די גענטייל-אָרדנונג ערשט אונטערגעגאנגען אין 1745, ווען דער אויפשטאנד איז אונטערדריקט געוואָרען. אין סקאטלאנד זיינען געווען משפחה-פּעראייניגונגען וואָס האָבען זיך גע-רופען קלאַן. עס דאַרף נאָך אויסגעפאָרשט ווערען, וואָס אַ קלאַן איז אייגענטליך געווען, דאָס הייסט, וועלכעס גליעד פון די גענטייל-אָרדנונג האָט געהייסען קלאַן — צי אַ גענעס, צי אַ פּראַטריע, צי אַ שטאַם. אָבער אזוי פיעל איז קיין שום ספק ניט, אז דער קלאַן איז געווען אַ גליעד פון אַ גענטייל-אָרדנונג.

אין וואלטער סקאט'ס ראַמאַנען זעהען מיר דיעזען קלאַן פון די בערג פון סקאטלאנד לעבעדיג פאַר אונז. מאָרגאַן זאָגט, אז דער סקאט-טישער קלאַן, ווי ער ווערט געמאַהלען אין דיעזע ראַמאַנען, איז אַן אויסגעצייכענטעס מוסטער-בילד פון די גענעס: די פאָרמע ווי דעם קלאַן איז אָרגאַניזירט, ווי אויך דער באַראַקטער און דער בעגריף פון די מענשען, וואָס לעבען אונטער איהם, צייגען אַ שטאַרקען ביישפיעל פון דעם איינדרוק וואָס דאָס גענטייל-לעבען מאַכט אויף די מענשען, וועלכע לעבען אין איהם... מיר געפינען אין דעם קלאַן-לעבען פון די סקאטלענדער, ווי איין קלאַן מיט'ן אַנדערען פיהרען בלוטיגען מחלוקות; ווי יעדער קלאַן רעהט ניט ביז ער נעהמט בלוט-ראַכע פון דעם אַנדערען קלאַן דערפאַר וואָס אַ מיטגליעד פון יענעם האָט גע-טויטעט אַ מיטגליעד פון דעם; ווי די מיטגליעדער פון יעדען קלאַן

די אַרימע פון די רייכערע קלאַן-קרובים אָדער פון דעם קלאַן-הויפטמאַן אַלס זייער רעכט. די פאָליטישע עקאָנאָמען און די יוריסטען בעקלאַגען זיך, אז די איירישע פויערען קען מען בשום אופן ניט אַרױנברױנגען דעם בעגריף פון היינטיגען בירגערליכען אויגענטהום פון דעם פּרייך; אַן אוי-גענטהום וואָס האָט נאָר רעכטע און קיין שום פליכטען ניט וויל דעם אוי-רישען בשום אופן ניט אַרױן אין קאַפּ. פון דעם קומט עס, אז ווען די אוי-רישע פויערען קומען אין די גרויסע שטעדט פון ענגלאַנד אָדער אַמערי-קאַ, ווערען אזוי פיעל פון זיי פערברעכער געגען די היינטיגע מאַראַל און געזעצע פון אויגענטהום: אין דער הױם זױנען זױ ערצױגען אין אַזעלכע נאַאױוע בעטרופען פון גענטייל-רעכט, נאָך וועלכען וואָס „מױן“ איז ניט אין גאַנצען „מױן“; ווען דו דאַרפסט, איז עס דיין אויך; און ווען זױ ווערען פּלוצלונג פּערוואַרפען אין אַזאַ וועלט, וואו „מױן“ איז שטרענג „מױן“ און דו מעגסט אַפילו שטאַרבען פון הונגער איז ניט מױן עסק — ווערען זױ צומישט אין דער מאַראַל און פּערליערען יעדען מאַראַלישען באַדען אונטער זױערע פּיס.

נאך אן איינריכטונג געפינט זיך אין איירלאַנד, וואָס איז אַ
 איבערבלייבונג פון די גענטעס. דאָס איז דער מנהג זיך צו צוטהיי-
 לען אין „פעקשאַנס“. פעקשאַנס זיינען אזעלכע פארטיעס, אין וועל-
 כע די פויערען אין איירלאַנד טהיילען זיך איין; די פארטיעס שלאָ-
 גען זיך ארום איינע מיט די אַנדערע. וואָס איז דער אונטערשיעד
 פון איין „פעקשאַן“ ביז די אַנדערע? מיט וואָס געהערט איין מענש-
 צו איין פעקשאַן און דער אַנדערער צו אן אַנדערע? מיט נאָר ניט!
 זייער אונטערשיעד זעהט אויס משוגע אָדער אָהן שום זין און די
 ענגלענדער וואַנדערען זיך דעריבער און פערשטעהען ניט וואָס פאַר
 אַ זין דאָס האָט, אַז גלייכע מענשען פון איין סאָרט זאָלען זיך איינ-
 טהיילען אין פארטיעס און זיך אַרומשלאָגען איינע מיט די אַנדערע.
 אָבער דאָס איז אן איבערבלייבונג פון אַמאָליגע גענטעס, וועלכע זיי-
 גען אונטערגעגאַנגען. דער אינסטינקט איינצוטהיילען זיך אין גענ-
 טעס איז געבליעבען בירושה איינגעבוירען אין דער נאַטור פון די
 מענשען, ווירקט דיעזע איינגעבוירענע נאַטור, אַז זיי זאָלען זיך צוריק
 אָבלעבען אין עהנליכע איינטהיילונגען, קינסטליכע.
 איבריגענס, אין אַ טייל געגענדען אין איירלאַנד וואוינען נאָך
 היינט צוזאַמען די אַמאָליגע גענטייל-קרובים כמעט אויף דעם זעלבען
 שטיק לאַנד אויף וועלכען זיי האָבען אַמאָל צוזאַמען געוואוינט. דער
 פאַקט איז, אַז נאָך אין די דרייסיגער יאָהרען פון 19טען יאָהרהונדערט
 האָבען זיך אין די גאַנצע קאָנטי (אן אַרט גובערניע) מאַנאַגהאַן ניט
 מעהר געפונען ווי פיער פאַמיליען-נעמען. דאָס צייגט, אַז אַלע מענ-
 שען פון דיעזע גאַנצע קאָנטי האָבען געשטאַמט פון פיער גענטעס,
 אָדער סלאַנס*).

(* אַנמערקונג צו די פיערמע אויסגאַבע: איך האָב פערבראַכט עט-
 ליכע טעג אין איירלאַנד, האָב איך בעמערקט, ווי עס זיינען נאָך דאָ דאָר-
 טען מנהגים, וואָס צייגען, אַז די פויערען לעבען נאָך היינט אין די בע-
 גריפען פון זייער גענטייל-צייט. יעדער פרויך ווערט נאָך היינט בעטראַכט
 ווי אַן אַרט הויפטמאַן פון דעם קלאַן פון זיינע פויערען, וואָס האַלטען
 זיינע פעלדער אין פאַכט. דער פרויך פערזאָלטעט די גיטער פאַר דעם
 אינטערעס פון אַלע פויערען. דער פויער צאָהלט איהם פאַכט-ציינו, דער-
 פאַר אָבער קריעגט ער פון דעם פרויך אונטערשטיצונג אין אַ נויט. יעד-
 דער רייכער מאַן איז אויך מחויב צו אונטערשטיצען זיינע אַרימערע
 שכנים אין נויט. אַזאַ אונטערשטיצונג איז ניט קיין גדבות, דאָס קומט

פונאנדערגעטהיילט אויפ'ס נייע דאָס גאַנצע לאַנד צווישען די איב-
 ריגע הויזהאַלטונגען. נאָך מיט 40 אָדער 50 יאָהר צוריק זיינען גע-
 ווען אין אירלאַנד זעהר אַ סך שטיקער לאַנד, וואָס זיינען געווען דאָס
 אייגענטהום פון גאַנצען דאָרף. נאָך היינט זיינען דאָ אייניגע דאָרף-
 לענדער אין זאָגענאַנטען „ראַנדייל“. דאָס בערייטעט, אז די פויערען
 פּעראייניגען אַלע זייערע שטיקער פּעלד און צוטיילען עס דערנאָך
 צווישען זיך לויט די לאַגע פון די פּעלדער און די גוטסקייט פון די
 ערד. דאָס איז אפילו היינט, ווען די ענגלישע רויבער האָבען צוגע-
 רויבט די שטיקער לאַנד, וואָס זיינען פריהער געווען דאָס שותפות-
 אייגענטהום פון די גענטעס. דער ענגלישער לענדלאָרד פּערפאַכטעט
 היינט די ערד צו איירישע פויערען. יעדער פויער פאַכטעט אַ שטיק
 און בעצאָהלט דאפיר. אָבער די אַלע שטיקער פּעראייניגען די פויערים
 צוזאַמען, לויט זייער פארצייטיגען מנהג, און דערנאָך צוטהיילען זיי
 עס, נאָך די לאַגע און אייגענשאַפט פון די שטיקער ערד, אין חלקים
 און גיבען יעדען אַ חלק. דאָס איז אין דייטשלאַנד ביי דעם טייך
 מאָזעל אויך אזוי. דאָרטען רופט מען אזא שטיק ערד „געוואַנן“.
 (מסתמא ווייל דאָס פּלעגט מען געוויינען ווען מען האָט די
 שטיקער צוטהיילט מיט אַ גורל. עס איז מערקווירדיג, אז אין זעהר
 פיעל שפראַכען ווערט אַ שטיק ערד-אייגענטהום אָנגערופען מיט אַ
 וואָרט, וואָס שטאַמט פון גורל-וואָרפען. אויף לשון קודש איז „חבל“
 אַ גורל און אויך אַ נחלה. אויף גריכיש איז דאָסזעלבע „קלעראַס“.
 אויף ענגליש „לאַט“ א. ז. וו. דאָס צייגט, אז אומערדום איז ערד
 אייגענטהום געווען פאַלקס-שותפות און די צוטיילטע שטיקער האָט
 מען קיינעם ניט אָבגעגעבען אין אייביגע פריוואַט-אייגענטהום, נאָר
 צוגעטהיילט מיט אַ גורל אויף דערווייל. — איבערוועצען.)

פאַשע-לאַנד און סטעפּעס ווערען נאָך היינט בענוצט בשותפות
 אין אירלאַנד.

נאָך מיט 50 יאָהר צוריק פּלעגט מען די פּעלדער פון צייט צו
 צייט אויפ'ס ניי פונאנדערטיילען, מאַנכע מאָל יעדעס יאָהר. די לאַנד-
 קארטע פון אזא דאָרף אין אירלאַנד — א „ראַנדייל“ דאָרף — זעהט
 אויס פונקט ווי די לאַנדקארטע פון אַ דייטשע „געהעפּערשאַפט“ אין
 די געגענד פון האַכוואַלד אָדער ביי דעם טייך מאָזעל. דאָס צייגט,
 אז אומערדום זיינען געווען אזעלכע איינריכטונגען.

נאכט געהייסען „נאָבר מערק“. פון דעם קומט דער מיטעלאַלטער ליכער נאָמען מאַרכעטא, פראַנצויזיש מאַרקעט). אין דעם געזעץ-בוך שפיעלען אַ גרויסע ראָלע די פאַרשריפטען וועגען דעם, וואָס דער חתן דארף צאָהלען פאַר דעם רעכט פון די ערשטע נאכט, די וויבער האָבען געהאַט שטימערעכט אין די פאַלקס-פערזאמלונגען.

עהנליכע פעהעלטניסע זיינען געווען ביי די אירלענדער (איירישע). דאָרט איז אויך געווען שטאַרק דער מנהג חתונה צו האָבען אויף אַ צייט. און ביי דער שוידונג האָט די פרוי געהאַט גרויסע רעכטע גענוי גערעגעלט. זי האָט אפילו געהאַט רעכט צו פאַדערען בעצאָהלט פאַר איהר הויז-אַרבייט. אין די אַלטע געזעצע פון אירלאַנד איז געדרעט וועגען „די ערשטע פרוי“ פון אַ מאן וואָס האָט נאָך אַנדערע פרויען. און אַ חלק אין דער ירושה פון פאַטער האָבען אונגעזעצליכע קינדער געהאַט פונקט אזוי גוט ווי געזעצליכע. דאָס אַלעס צייגט אז אין עלפטען יאָהרהונדערט איז ביי די קעלטישע פעלקער נאָך געווען אַ גאַנץ לויזע פאַאַרונגס-עהע; די פאַאַרונגס-עהע ביי די אינדיאנער אין אַמעריקאַ זעהט נאָך אויס שטרענג אַנטקעגען דעם. און עס איז קיין וואונדער ניט, וואָס אין עלפטען יאָהרהונדערט איז ביי די קעלטען נאָך געווען פאַאַרונגס-עהע, דען מיט אַ 1200 יאָהר פריער, אין צעזאַר'ס צייטען, איז ביי זיי נאָך געווען גרופען-עהע.

אויך גענס-איינריכטונגען זיינען ביי זיי געווען. ביי די אירלענדער האָט אַ גענס געהייסען „סעפט“. דער שטאַם האָט געהייסען קלעינן, קלאַן. אז ביי זיי איז געווען גענס, ווערט בעשטעטיגט ניט בלויז אין זייערע אַלטע רעכטס-ביכער. די איירישע גענטעם זיינען נאָך בעשטעטיגט און בעשריעבען געוואָרען פון ענגלישע יוריסטען (אָדוואָקאַטען) אין 17טען יאָהרהונדערט, וועלכע זיינען אהין געשיקט געוואָרען אוועקצונעהמען די פעלדער וואָס זיינען געווען דאָס שותפות-אייגענטהום פון די קלאַנס און דאָס צו מאַכען פאַר קרוין-אייגענטהום פון דעם ענגלישען קעניג. די פעלדער זיינען געווען ביז צו דיעזער לעצטער צייט שותפות-אייגענטהום פון קלאַן אָדער פון דער גענס, אזוי ווייט ווי די הויפטלייט האָבען דאָס ניט פערוואַנדעלט אין זייער פרוואַט-אייגענטהום. ווען אַ מיטגליעד פון די גענס איז געשטאַרבן און זיין הויז-אַלטונג איז אונטערגענאַנגען, האָט דער הויפטמאַן

און דער מאן האָט זיך אויסגעקליעבען וועלכען טייל ער זאָל נעהמען. די מעבעל איז געוואָרען צוטיילט נאָך געוויסע רעגלען, זעהר קאָמישע. ווען דער מאן איז געווען דער וואָס האָט זיך אָבגעזאָגט פון צו-זאמען-לעבען, האָט ער איהר געמוזט אָבגעבען איהר נדן און נאָך צוגעבען עפעס מעהר. האָט די פרוי דעם מאן אָבגעזאָגט, האָט זי געקראָגען פון זייער פערמעגען וועניגער. פון די קינדער האָט דער מאן געקראָגען צוויי און די פרוי איינס, דאָס מיטעלסטע. ווען די פרוי האָט נאָך דער שיידונג גענומען אן אנדערען מאן, איז דער דין געווען, אז ווען זי איז אין דעם אנדערן מאנ'ס בעט נאָך ניט אריין מעהר ווי מיט איין פוס, האָט דער ערשטער מאן זי נאָך געקענט צוריק נעהמען.

ווען מאן און ווייב האָבען אָבער אָבגעוואוינט צוזאמען גאנצע זיעבען יאָהר, זיינען זיי שוין געבליעבען מאן און ווייב אפילו ווען זיי האָבען ניט פריהער פאָרמאלנע געהייראטה.

אז די מיידלעך זאָלען זיין צניעות פאר די חתונה האָט מען דורכאויס ניט שטרענג אָבגעהיט אָדער געפאָדערט. די געזעצע ווע-גען דעם זיינען זעהר ניט קיין שטרענגע און שטארק ניט נאָך די בירגערליכע מאָראל.

ווען א פעהייראטהע פרוי האָט געזינדיגט מיט אן אנדערן, האָט דער מאן געמעגט איהר געבען קלעפ פאר א שטראָף (דאָס איז געווען איינער פון דריי פעלע, ווען דער מאן האָט געמעגט שלאָגען זיין ווייב. ווען ער האָט זי געשלאָגען ניט ביי אזא פאל, איז איהם געקומען שטראָף). ווען ער האָט זי געשלאָגען, האָט ער שוין מעהר קיין רעכט ניט געהאט צו פאָדערען קיין בעפריעדיגונג. דען דאָס געזעץ האָט גע-זאָגט, אז „פאר איין פערברעכען קען מען פערלאַנגען נאָר איינס פון די ביידע, אָדער שטראָף אָדער ראַכע, ביידע אָבער ניט“.

שיידונג האָט א פרוי געקענט פערלאַנגען אפילו בלויז צוליעב א שלעכטען גערוך פון דעם מאנ'ס מויל, און נאָך אזעלכע זאכען. אזא אורזאכע איז געווען גענוג, אז זי זאָל האָבען דאָס רעכט צו שיידען זיך און ניט דארפען פערלייערען דערביי וואָס עס קומט איהר.

ביז די חתונה האָט דער חתן געמוזט אויסקויפען „דאָס רעכט פון די ערשטע נאכט“ פון דעם הויפטמאן פון דעם שטאם אָדער פון דעם קעניג (אין זייער קעלט'ישען לשון האָט דאָס רעכט פון די ערשטע

זיי איז ביז היינט געבליבען, צייגען אונז די גענטס נאך אין פולען לעבען. אין אירלאנד לעבט די גענס אין דעם בעוואוסטזיין פון פאלק, וועניגסטענס אינסטינטיווקטיוו, נאך היינט, ווען די ענגלענדער האבען זי מיט גוואלט צוריסען. אין סקאטלאנד איז נאך מיט א יאהר הונדערט צוריק געווען אזא משפחה-איינריכטונג אין פולער בליהונג און איז ערשט אונטערגעגאנגען, אויך דא, דורך די גוואלט-זאמע אונטערדריקונג פון די ענגלענדער דורך זייער געוועהר, זייערע געזעצע און זייערע ריכטער.

די וואליזער (איינוואהנער פון וועלס, יעצט א טייל פון ענגלאנד) האבען געהאט אלטע געזעצע, וואס זיינען געשריעבען געווארען שפעטסטענס אין עלפטען יאהרהונדערט (900 יאהר צוריק), אלזאן עטליכע הונדערט יאהר איידער ענגלאנד האט זיי איינגענומען. אין יענע געזעצע איז נאך גערעדט וועגען שותפות'ע פעלד-ארבייט פון גאנצע דערפער, כאטש שוין אלס אן אויסנאהמע, אלס אן איבערבליי-בונג פון א פריהעריגע אלגעמיינע פיהרונג אזעלכע. יעדע פאמיליע האט געהאט 5 אקער פאר זיך אליין צו בעארבייטען און חוץ דעם איז איין שטיק לאנד בשותפות בעארבייט געווארען און די תבואה דערפון איז פערטיילט געווארען צווישען אלע מיטגליעדער פון די דאָרף-געמיינדע. אזא דאָרף-געמיינדע איז געווען א גענס. אין דעם קען קיין שום ספק ניט זיין. מען קען דאָס זעהען פון א פערגלייך מיט אירלאנד און סקאטלאנד, — אפילו ווען א נייע אונטערזוכונג פון די וואליזישע געזעצע, וואָס דערצו האָב איך קיין צייט ניט (מיינע אויסציגע זיינען פון 1869) זאָל דאָס ניט דירעקט בעווייזען.

איין זאך זעהט מען אָבער יאָ אַרויס דירעקט פון די וואליזישע געזעצע, און דאָס זעלבע אויך פון די איירישע: אז ביי די קעלטען איז נאך די פאָרונגס-עהע ניט געווען אָבגעשאַפט און די מאָנאָגאָמיע ניט איינגעפיהרט אפילו אין עלפטען יאהרהונדערט.

אין וועלס האָבען מאַן און פרוי צו יעדע צייט געקענט אָבזאָגען איינע די אַנדערע און זיך פריי פונאַנדערגעהן. ערשט נאָך זיעבען יאהר צוזאַמענוואוינען האָבען זיי ניט מעהר געקענט זיך אָבזאָגען. ווען אין די זיעבען יאהר האָבען זיי נאָר דריי נעכט פערפעהלט צו-זאַמען צו זיין, האָבען זיי געקענט זיך פריי צושיידען. זייער פער-מעגען האָבען זיי דאָן צוטיילט צווישען זיך. די פרוי האָט צוטיילט

7. — די גענטס ביי די קעלטען און דייטשען.

מיר זעהען, אלזא, אז די משפחה-געזעלשאפט, די גענטיל-אָרד-
נונג, די פּעראיניגונג פון די מענשען לויט בלוט-פּערוואַנדשאַפט, איז
געווען דער אָנפאַנג פון די מענשליכע אָרדנונג אויך ביי די צוויי גרוי-
סע פעלקער פון דער וועלט-געשיכטע, די רוימער און די גריכען. און
אונטערגעגאַנגען איז דיעזע איינריכטונג ביי זיי אויף אַ גלייכען אופן,
דורך די ענטוויקלונג פון אייגענטהום.

איז דאָס ביי אַנדערע פעלקער אויך אזוי געווען, אין אָנפאַנג
פון זייער ענטוויקלונג?

שפורען פון אזעלכע איינריכטונגען געפינט מען אויך אין די על-
טערע געשיכטען פון אזיאטישע קולטור-פעלקער. און אויך ביי די
פּערשיעדענסטע ווילדע און באַרבאַרישע פעלקער געפינען זיך שפורען
פון אזעלכע איינריכטונגען, אַמאָל גאַנץ דייטליכע, אַמאָל שוין פּער-
מישטע מיט אַנדערע איינריכטונגען. אומערדום, ביי אַלע פעלקער,
געפינען זיך אזעלכע שפורען, אין איין פּאַרמע אָדער אַן אַנדערע.
דער פּלאַץ ערלויבט אונז ניט דאָ צו רעדען דערפון אויספיהרליך.
מעקלעננאן, וועלכער האָט זיך געגעבען די גרעסטע מיהע ניט צו פּער-
שטעהן דיעזע איינריכטונג, האָט שוין אַליין אויפגעצייגט שפורען
ביי די טשערקעסען, קאַלמיקען, סאַמאָיעדען און ביי דריי אינדישע
פעלקער, די מאַראַליס, די מאַגאַרס און די מוניפוריס. ביי די טשאַ-
ווען סוואַנעטען און אַנדערע שבטים אין קאווקאַז האָט ניט לאַנג צוריק
דער פּאַרשער קאוואַלעווסקי אויפגעוויזען אזעלכע איינריכטונגען.

דאָ וועלען מיר נאָר קורץ רעדען וועגען דעם, ווי די גענס-איינריכ-
טונגען קומען פּאַר ביי די קעלטען און גערמאַנען. (די קעלטען זיינען
געווען פּאַרצייטענס אַ פּאַלק וואָס האָט בעוואוינט מערב-אייראָפּא.
פון זיי שטאַמען אַרויס די סקאַטלענדער, די אירלענדער, די וואַליזער,
די נאָרמאַנדיער אין פּראַנקרייף א. ז. וו. פון די פּאַרצייטיגע גערמאַנען
שטאַמען אַרויס די דייטשען, די ענגלענדער, די האַלענדער, די שווע-
דען, דענען א. ז. וו.)

די עלטסטע געזעצע פון די קעלטען, די געזעצע וואָס אַ שפור פון

בען פערקאפט די פעלדער פון די פויערין, וואָס זיינען בדיל הדל גע-
וואָרען דורך דעם מיליטער־דיענסט. די פערקאפטע פעלדער האָבען
זיי געלאָזט בעארבייטען דורך שקלאפען. די פעלקער פון איטאליען
האָבען זיי ביסלעכווייז אויסגעראַטעט. דערמיט האָבען זיי געעפענט
די טהיר פריהער פאר דעם קייזערטהום און דערנאָך פאר די באַרבאַ-
רען, די גערמאַנען, וועלכע האָבען שפעטער די רוימישע מלוכה חרוב
געמאַכט.

געוואָרען פון שטאַט, דורך דעם וואָס עס זיינען איינגעפיהרט גע-
וואָרען פיער אָרטס-שטאַמען, אלע איינוואוהנער פון א פירטעל
שטאָדט זיינען געוואָרען אזא אָרטס-שטאַם, מיט געוויסע פאָליטישע
רעכטע.

אלזאָ זעהען מיר אז אויך אין רוים איז שוין פאר די אָבשאַפונג
פון דעם זאָגענאָנטען קעניגטהום אונטערגעגאָנגען די אלטע געזעל-
שאַפטס-אָרדנונג, וואָס איז געווען געגרינדעט אויף בלוט-פערוואַנד-
שאַפט און אויף איהר פלאַץ איז איינגעפיהרט געוואָרען א נייע איינ-
ריכטונג פון א ווירקליכען שטאַט, בעגרינדעט אויף איינטיילונג פון
דעם לאַנד וואו מען וואוינט און אויף אונטערשיעד אין פערמעגען.
די געוואַלט פון דער רעגיערונג איז געלעגען אין די הענד פון די
בירגער וואָס האָבען געמוזט דיענען אין מיליטער. זיי האָבען בע-
הערשט די איבריגע מענשען, — ניט בלויז די שקלאַפען, נאָר אויך די
פרייע אָרימע לייט, די וואָס מען האָט גערופען פראָלעטאָריער (פון
דאָרטען שטאַמט דאָס וואָרט), וואָס זיי האָט מען ניט אַריינגענומען
אין מיליטער-דיענסט און ניט געגעבען קיין געוועהר צו טראָגען.

אויפ'ן גרונד פון דיעזע נייע איינריכטונג שפיעלט זיך שוין אָב
די גאַנצע געשיכטע פון די רוימישע רעפובליק, מיט אלע איהרע קעמפפע
צווישען די פאָטריציער און פלעביער, וואָס האָבען זיך אַרומגעריסען ווער
עס זאָל קריגען די אַמטען און ווער עס זאָל האָבען א חלק אין די
שטיקער לאַנד וואָס האָבען געהערט צום שטאַט. דיעזע גאַנצע
געשיכטע שפיעלט זיך אָב אויף דעם פונדאַמענט פון אָט דיעזע נייע
איינריכטונג פון שטאַט. זי איז די גאַנצע צייט געבליבען אין גרונד
דיזעלבע. זי איז שפעטער נאָר ווייטער אויסגעבילדעט געוואָרען.
זי האָט בלויז פערטריבען דעם רעקס טאַרקוויניוס סופערבוס, דעם
לעצטען רעקס, וואָס האָט פערקאַפט ווירקליכע קעניגס-געוואַלט, און
אַנשטאַט דעם רעקס זיינען אָנגעשטעלט געוואָרען צוויי קאָנזולן, מי-
ליטער-פיהרער, מיט גלייכער אַמטס-געוואַלט (ווי ביי די איראַקעזען).
אין גרונד, אלזאָ, איז געבליבען די זעלביגע שטאַטס-איינריכטונג. אויף
איהר פונדאַמענט זיינען דאָס געפיהרט געוואָרען די אלע שמרייטיג-
קייטען צווישען פאָטריציער און פלעביער, ביז דער אַדעל פון די פאַט-
ריציער איז פערשוואַונדען און איז פערמישט געוואָרען אין די נייע
קלאַסע פון גרויסע פּעלד-בעזיצער און נעלד-אייגענטימער. זיי האָ-

מיליטער, איז געוואָרען איינגעטיילט אין זעקס קלאַסען, לויט נאָך דעם פערמעגען נאָך. ד ערשטע קלאַסע זיינען געווען די, וואָס האָבען געהאַט 100,000 „אַס“. (לויט ווי דע לאַמאַל רעכענט אויס, זיינען אונגעפֿעהר 29 אַס אזוי פיעל ווי איין דאָלאַר.) די צווייטע קלאַס 75,000, די דריטע 50,000, די פיערטע 25,000, די פינפטע 11,000. די זעקסטע קלאַס זיינען געווען די פראָלעטאַריער, די וועניג פערמעג-ליכע, וועלכע זיינען געווען פריי פון דיענסט און פון שטייער. יעדע קלאַס איז איינגעטיילט געוואָרען אין „סענטוריען“, דאָס הייסט הונדערטשאַפטען — הונדערט בירגער אין איין סענטוריע. די נייע פאָלקס-פערזאמלונג איז אָנגערופען געוואָרען סענטוריען-פערזאמלונג — „קאָמיטיאָ סענטוריאַטאַ“. די בירגער האָבען מאַרשירט צו דער פער-זאַמלונג מיליטעריש אין זייערע סענטוריען; און יעדע סענטוריע האָט געהאַט איין שטימע. אָבער ניט יעדע קלאַסע האָט געהאַט אַ גלייכע צאָהל סענטוריען. די ערשטע קלאַסע האָט געהאַט 80 סענטוריען, די 2טע 22, די 3טע 20, די פיערטע 22, די פינפטע 30 און די זעק-סטע, פון יוצא וועגען, אויף איינע. חוץ דעם האָבען די רייכסטע נאָך געהאַט זייערע 18 סענטוריען רייטער. צוזאַמען אַלזאָ 193 סענטוריען אין גאַנצען. אַ מאַיאָריטעט שטימען איז אַלזאָ געווען די גרעסערע העלפט דערפון, 97. אזוי ווי די רייטער און די ערשטע קלאַסע האָבען געהאַט אַליין 98 שטימען, האָבען זיי אימער געקענט האָבען די מאַיאָריטעט און אַלעס אויספיהרען. ווען זיי זיינען געווען אייניג, האָט מען ביי די איבריגע גאָר ניט געפרעגט; ווי זיי האָבען בעשלאָ-סען, אז שוין געווען גילטיג.

דיעזע נייע פערזאמלונגען פון די סענטוריען האָבען יעצט איבער-גענומען אַלע פאָליטישע רעכטע וואָס פריהער האָבען געהאַט די פער-זאַמלונגען פון די קוריען, חוץ נאָר אייניגע רעכטע, בלויז נאָכ'ן נאָמען נאָך, זיינען נאָך ביי די קוריען געבליבען. אויף אַזא אופן איז דאָ געשעהען פונקט ווי אין אַטהען: די קוריען און די גענטעס, פון וועלכע זיי זיינען געווען צוזאַמענגעזעצט, זיינען דורך די נייע איינריכטונגען געוואָרען בלויזע פריוואַטע און רעליגיעזע געזעלשאַפטען און זיי זיינען נאָך לאַנג געבליבען זיפיען אַלס אַזעלכע. די פערזאמלונגען פון די קוריען זיינען באַלד אין גאַנצען איינגעשלאָפען. אויף די שטאַמען, די אַלטע דריי שטאַמען לויט קרובים'שאַפט, זיינען אַרויסגעשטופט

ניט געקראָגען קיין חלק ווען עס זיינען צוטיילט געוואָרען איינגענומענע לענדער. זיי זיינען געווען די „פ ל ע ב ס“, ווי זיי זיינען דאָרטען גערופען געוואָרען. פון אלע עפענטליכע רעכטע זיינען זיי געווען אויסגעשלאָסען. דורך זייער שטענדיגער וואַקסענדע צאָהל, דורך זייער מיליטערישע אויסבילדונג און בעוואַפנונג זיינען דיעזע פלעכס געוואָרען אַ געפעהרליכע מאַכט געגען דעם אלטען פּאַפּולוס, וועלכער איז געווען פעסט אַבגעשלאָסען און האָט ניט צוגעלאָזט קיין צוואַקס פון אויסען. דערצו זיינען די פעלדער געווען כמעט גלייך צוטיילט צווישן שצן פּאַפּולוס און פלעכס, ווי עס שיינט. און דער עשירות פון האַנדל דעל און אינדוסטריע איז מסתמא געווען אַסרוב ביי די פלעכס אין האַנדל. דיעזער רייכטהום איז, אמת טאַקי, נאָך ניט געווען זעהר ענט-וויקעלט, אָבער ער האָט שוין געשפיעלט אַ ראלע.

דאן איז געקומען אַ רעוואָלוציאָן, וואָס האָט געמאַכט אַ סוף צו די אלטע גענטייל-איינריכטונג. ווען דאָס איז געשעהען, און ווי אזוי און וואָס האָט געבראַכט דערצו — וועגען דעם איז אונמעגליך צו דערגעהן עטוואָס בעשטימטעס, ווייל די אָנפאַנגס-געשיכטע פון רוים איז איינגעהילט אין דונקעלהייט. זי איז אין גאַנצען זאָגענהאַפט. אַ סך דערפון איז נאָך פיעל מעהר צופלאַנטערט און דונקעל געמאַכט געוואָרען דורך שפעטערע שרייבער, וועלכע האָבען אליין אויסגעטראַכט געשיכטען, לויט ווי זיי האָבען אויסגעטייטשט די אלטע לעגענדען אויף אַ נייעם ראַציאָנאַליסטישען שטייגער.

זיי אליין זיינען געווען יוריסטיש געבילדעט, און די געזעצע פון זייער צייט, האָבען זיי אַריינגעטייטשט אין די אלטע לעגענדען אַריין. אַלזאָ, איז אונמעגליך צו דערגעהן אַ טאַלק, וואָס דאָרטען איז געשעהען. זיכער איז נאָר אזוי פיעל, אז די רעוואָלוציאָן איז אַרויס-געקומען פון די קעמפּע צווישען פלעכס און פּאַפּולוס.

די נייע פערפאַסונג (גרונדגעזעץ), ווערט פאַרגעשטעלט, האָט איינגעפיהרט דער רעקס סערוויום טוליום. זי איז גאַנגעמאַכט נאָרין גריכישען מוסטער, בעזאָנדערס נאָך סאָלאָן'ס געזעץ-געבונג. זי האָט איינגעפיהרט אַ נייע סאָרט פּאַלקס-פערזאַמלונג, וועלכע האָט אַריינגענומען אלע די, וואָס האָבען געדיענט אין קריעג, סיי פון פּאַפּולוס, סיי פון פלעכס, און ניט צוגעלאָזען די וואָס האָבען ניט געדיענט. די גאַנצע בעפעלקערונג, וואָס איז געווען פערפליכטעט צו דינען אין

פאָרגעשלאָגען וועמען מען זאָל מאַכען פאַר זיין נאָכפּאָלגער. געוועהלט האָט איהם אַ פּערזאָמלונג פון די קוריען און אַ צווייטע פּערזאָמלונג האָט איהם דאָן מיט פּאַראַד איינגעפיהרט. און דאָס פּאָלק האָט איהם געקענט אַראָבזעצען, ווי עס צייגט דאָס שיקזאַל פון טאַרקוויניוס סוֹ-פּערבוס.

די רוימער האָבען אַלזאָ געלעבט אין אָנהייב אין אַ מיליטערישע דעמאָקראַטיע. בעגרינדעט אויף גענטעס, פּראַטריען און שטאַמען און פון זיי אַרויס ענטוויקעלט — פּונקט ווי ביי די גריכען אין זייער הע-ראַען-צייט. כאָטש מען רופט יענע צייט פון די רוימער די צייט פון די „קעניגע“. דאָס זיינען קיין קעניגע ניט געווען.

די קוריען און די שטאַמען האָבען געמעגט דאָרטען זיין, צום טייל, אויסגעטראַכטע, קינסטליך געמאַכטע, אָבער זיי זיינען געווען נאָכגעמאַכט נאָך די עכטע, נאַטירליכע מוסטערן, פון וועלכע זיי זיינען אַרויסגעקומען און וועלכע האָבען זיי נאָך פון אַלע זייטען אַרומגע-רינגעלט. אויף מעג זיין. אז דער פּאַטריצישער אַדעל איז שוין געווען אַ רעכטע ביסעל איינגעוואָרצעלט, און אויף די רעקס'ן האָבען אויף געמעגט האָבען אויסגעברייט זייערע רעכטע ביסלעכווייז — דאָס אַלץ נעהמט אָבער ניט אַוועק דעם פּאַקט, אז דער גרונד-כאַראַקטער פון דער פּערפאַסונג איז נאָך געווען דאָרטען ווי ער איז אומעדום אין אַנ-פּאַנג פון דער געזעלשאַפטליכער ענטוויקלונג, און דאָס איז עס פון וואָס מיר רעדען דאָ.

דערווייל אָבער האָט זיך פּערגרעסערט די בעפעלקערונג פון דער שטאַדט רוים און פון דעם לאַנד אַרום, וואָס האָט זיך אויסגעברייט דורך עראָבערונגען. די בעפעלקערונג האָט זיך פּערגרעסערט אַ טייל דורך איינוואַנדערונג, אַ טייל דורך די בעוואוינער פון די אונטער-וואַהענע געגענדען, ס'רוב לאַטינישע. אַלע דיעזע נייע צוגעהעריגע צום רוימישען שטאַט זיינען געווען ניט קיין מיטגליעדער פון די אַלטע גענטעס, קוריען, שטאַמען. אַלזאָ זיינען זיי ניט געווען קיין טייל פון די פּאָפּולוס האַמאַנוס, דעם ריכטיגען רוימישען פּאָלק. זיי זיינען געווען פּערזענליך פרייע לייטע, האָבען געקענט בעזיצען גרונד-אייגענ-טהום, האָבען געמוזט בעצאָהלען שטייערען און דיענען אין מיליטער. אָבער זיי האָבען ניט געקענט בעקליידען קיין עמטער און ניט אַנטייל-נעהמען אין די פּערזאָמלונגען פון די קוריען, און אויף האָבען זיי

מונג האָט יעדע פון די 30 קוריען געהאַט איין שטימע. די אסיפה פון די קוריען האָט אָנגענומען אָדער פּערוואָרפּען אלע געזעצע, האָט אויסגעקליבען אלע העכערע בעאַמטע, אויך דעם „רעקס“, (וואָס מען פּערטייטשט קעניג, וואָס עס איז פּאַלש, ווי מיר וועלען ווייטער זעהן); די עזע אסיפה האָט ערקלערט קריעג (שליסען פריעדען האָט געהערט צום סענאַט) און אויך איז די קוריען-פּערזאָמלונג געווען דאָס העכסטע געריכט, צו וועמען מען האָט אפּעלירט, ווען אַנדערע געריכטען האָבען אָבגעגעבען אַ טויט־פּסק געגען אַ רוימישען בירגער.

חויז דעם סענאַט און די פּאַלקס-פּערזאָמלונג איז אויך געווען דער „רעקס“. וואָס איז געווען דער „רעקס“? ער איז געווען גענוי דאָס זעלבע וואָס דער גריכישער באַזילעאוס. מאָמוען מאָהלט דעם רעקס ווי אַ קעניג, כמעט מיט סאַמאָדערזשאַוונע געוואַלט. דאָס איז פּאַלש. דאָס וואָרט רעקס אויף לאַטייניש איז דאָס זעלבע, וואָס דאָס וואָרט רייקס אויף גאָטהיש און דאָס וואָרט ריגה אויף קעלטיש-איריש. דאָס האָט אַלץ בעדייטעט אין אָנפאַנג ניט מעהר ווי דער פּאַרשטעהער פון שטאַם אָדער פון דער גענעס. דאָס זעלבע האָט אויך בעדייטעט דאָס דייטשע וואָרט פּירשט ווי דאָס ענגלישע וואָרט פּירסט (פוירסט), — דער ערשטער. אויף דעניש איז אויך פּערסטע דער ערשטער. אז דאָס וואָרט רייקס ביי די גאָטהען האָט ניט בעדייטעט קעניג, קען מען זעהן פון דעם, דאָס פאַר דעם שפּעטערען קעניג, דעם מחנה-אַנפיהרער פון אַ גאַנצען פּאַלק, האָבען זיי געהאַט אַן אַנדער וואָרט: טהיודאַנס. שוין אין 4טען יאהרהונדערט האָבען זיי געהאַט דאָס וואָרט פאַר קעניג. אין זייער איבערזעצונג פון די ביבעל זיינען די קעניגע ניט אָנגערופּען „רעיקס“ נאָר „טהיודאַנס“.

דער רעקס ביי די רוימער איז, פונקט ווי דער באַזילעאוס ביי די גריכען, געווען דער מחנה-פיהרער, אויבער-פּריסטער און פּאַרזיצער אין געוויסע געריכטען. קיין רעכט צו רעגירען אין ציווילנעם לעבען אָדער מאַכט איבער לעבען, פרייהייט און אייגענטהום פון די בירגער האָט ער דורכאויס ניט געהאַט. סידען וואו דאָס איז אַרויסגעקומען פון זיין דיסציפּלינאַר-געוואַלט אַלס דער מיליטער-פיהרער אָדער פון זיין מאַכט אַלס פּאַרזיצער פון געריכט, אויסצופיהרען דעם אורטהייל. דאָס אַמט פון דעם רעקס איז ניט איבערגעגאַנגען בירושה. ער איז געוועהלט געוואָרען. וואַהרשיינליך האָט דער פריהערדיגער רעקס

אלזא, האָט צום רוימישען פּאָלק נאָר געקענט געהערען אזא איי-
נער, וואָס איז געווען א מיטגליעד פון א גענאס און דורך איהר — א
מיטגליעד פון א קוריע און פון א שטאם.

די ערשטע פערפאַסונג (פּאָלקס איינריכטונג) פון דעם רוימישען
גאַנצען פּאָלק איז געווען פּאָלגענדע:

די עפענטליכע אַנגעלעגענהייטען זיינען בעזאָרגט געוואָרען די
ערשטע זאָך דורך דעם סענאַט. דער סענאַט איז געווען צוזאַמענגע-
זעצט פון די פּאַרשטעהער פון די 300 גענטעס. (דער פּאַרשער ניעבוהר
איז געווען דער ערשטער וואָס האָט דאָס ריכטיג אויסגעפונען.) די
סענאַטאָרען האָבען זיך גערופען „פּאַטרעס“, פּאַטרעס. דאָס איז געווען
דערפאַר, ווייל זיי זיינען געווען די גענטייל-עלטסטע. דאָס וואָרט
סענאַט הייסט דער ראטה פון די זקנים. (פון ס ע נ ע ק ס, אַלט.)
מיט דער צייט איז עס געוואָרען א געוואוינהייט, אז די סענאַטאָרען
זיינען אויסגעקליבען געוואָרען אימער פון דיזעלבע פּאַמיליען. אויף
אזא אופן זיינען דיזעזע פּאַמיליען געוואָרען א שטאַם-אַדעל. פונקט
ווי מיר האָבען עס אויף געזעהען אין גריכענלאַנד. דיזעזע פּאַמיליען
האָבען זיך גערופען פּאַטריציער. זיי האָבען זיך גענומען דאָס רעכט,
אז נאָר זיי זאָלען קענען זיין סענאַטאָרען און בעקליידען אלע אַנדערע
אַמטען. דאָס פּאָלק האָט מיט דער צייט זיך צוגעוואוינט צו בעשטעהן
דאָרויף און דיזעזער מנהג איז געוואָרען א ווירקליכעס רעכט, א חזקה.
דאָס איז אויסגעדריקט אין די זאַגע (לעגענדע, אַלטע געשיכטע), אז
ראָמולוס האָט דאָס געגעבען דיזעזעס רעכט צו די ערשטע סענאַטאָרען
און צו זייערע קינדער און קינדס-קינדער. דיזעזעס רעכט האָט זיך גע-
רופען פּאַטריציאַט. (ראָמולוס איז לויט די אַלטע רוימישע זאַגע גע-
ווען דער גרינדער פון רוים, א זוהן פון דעם גאָט מאַרס און די פריס-
טערין רהעא סילוויאַ.)

דער סענאַט, ווי די בולע אין אַטהען, האָט געהאַט צו זאָגען אלעס
אין א סך אַנגעלעגענהייטען. אין וויכטיגערע פּראַגען האָט ער געהאַט
דאָס רעכט פּאַראוים צו בעראַטען די זאָך, בעזאָנדערס ביי נייע געזע-
צע. די געזעצע אַליין האָט אָבער אַנגענומען די פּערזאָמלונג פון פּאָלק.
האָס איז אַנגערופען געוואָרען „קאָמטיאַ קוריאַטאַ“, די אסיפה פון די
קוריעס. דאָס פּאָלק איז זיך צוזאַמענגעקומען, גרופירט אין קוריען,
אין יעדער קוריע וואַהרשיינליך לויט נאָך גענטעס. ביי דער אַבשטי-

(דאָ קומט אין דעם אָריגינאַל אַ דיסקוסיאָן מיט דעם רוימישען היסטאָריקער פּראָפּעסאָר מאַמזען איבער די אויסלייגונג פון געוויסע ווערטער אין אן אלטען רוימישען בוך פון ליוויוס. לויט ווי מאַמזען לייגט דאָס אויס, קומט אויס, אז יענע איינריכטונגען זיינען געווען אביסעל אנדערש ווי דאָ ערקלערט. דער פּערפּאַסער בעווייזט אָבער מיט אַ שכל, אז מאַמזענ'ס טייטש אין יענע ווערטער קען ניט זיין ריכטיג, און אז יענע שטיק אין דעם בוך פון ליוויוס בעווייזט דאָרום גאָר ניט געגען די ערקלערונגען וואָס זיינען דאָ געגעבען וועגען די גענטיל-איינריכטונגען ביי די פּאַרצייטיגע רוימער. מיר האָבען דיזע דיסקוסיאָן ניט איבערזעצט, ווייל עס איז אונפּערשטענדליך פאַר דעם, וואָס קען ניט קיין לאַטייניש און איבערהויפּט גאָר וויכטיג פאַר „למדנים“ אין רוימישער היסטאָריע. — איבערזעצער).

די גענטיל-איינריכטונגען אין פּאַרצייטיגע רוים האָבען לאַנג עקזיסטירט. כמעט 300 יאָהר נאָך די גרינדונג פון רוים זיינען די גענטעס געווען אזוי שטאַרק, אז אַ גענעס איז נאָך אליין אַרויס אויף מלחמה. מיר געפינען, צום ביישפּיעל, אז די פּאַטריצישע (אַדעליגע) גענעס פון די פּאַביער האָט אליין אונטערנומען אַ קריעגס-צוג אויף די נאַכבאַר-שטאַדט וועאי, מיט ערלויבניס פון דעם סענאַט. 306 פּאַביער זיינען אַרויס אין די מלחמה און אויסגע'הרג'עט געוואָרען. עס איז געבליעבען פון זיי איין איינציגער אינגעל, און פון איהם איז צוריק אַרויסגעקומען די פּאַביער-גענעס, — אזוי ווערט געמעלדעט.

צעהן גענטעס, ווי געזאָגט, האָבען צוזאַמענגעשטעלט אַ פּראַטריע, וואָס האָט אין רוים געהייסען קוּרְיֶע. די קוריע אין רוים האָט געהאַט וויכטיגערע קהל'שע אויפגאַבען ווי די פּראַטריע אין גריכענ-לאַנד. יעדע קוריע האָט געהאַט איהרע אייגענע רעליגיאָנס-צערע-מאָניעס, אייגענע הייליגטהימער און אייגענע פּריסטערס. אַלע קוריען פּריסטערס צוזאַמען זיינען געווען אַ פּריסטער-קאַלעגיום. אַזעלכע פּריסטער-קאַלעגיען זיינען געווען אין רוים מעהרערע. צעהן קוריען זיינען געווען אַ שטאַם. יעדער שטאַם האָט מסתמא אין אָנהויב גע-האַט אן אויסגעוועהלטען פּאַרשטעהער — אָנפיהרער פון די מחנות אין קריעג און אויבער-פּריסטער. אַזעלכע שטאַמען זיינען געווען, ווי געזאָגט, דריי, וועלכע זיינען צוזאַמען געווען דאָס „פּאַפּולוס ראַמאַנוס“, דאָס רוימישע פּאַלק.

וואָס זיינען געווען זיינע פּערזענליכע שונאים. אין דער צייט פון דעם פּוּנִישען קריעג האָבען זיך די גענטעם פּערבונדען, אז זיי זאָלען אויס-לייזען זייערע קריעגס-געפּאַנגענע גענסי-ברידער. דער סענאַט האָט דאָס זיי פּערבאַטען.

7. יעדער מיטגליעד פון אַ גענסי האָט געהאַט דאָס רעכט צו טראָגען דעם נאָמען פון די גענסי. פּרייגעלאָזענע שקלאַפּען האָט מען ערלויבט אָנצונעהמען דעם גענסי-נאָמען פון זייערע פּריהערדיגע בעלי-בתים, אָבער אָהן אַנדערע גענסי-רעכטע.

8. די גענסי האָט געהאַט דאָס רעכט אָנצונעהמען (צו אדאַפּטי-רען) פּרעמדע אין זיך. דאָס איז געשעהען דורך דעם, וואָס דער פּרעמדער איז אדאַפּטירט געוואָרען אין אַ פּאַמיליע פון די גענסי. דערמיט איז ער שוין געוואָרען אַ מיטגליעד פון די גאַנצע גענסי (פּונקט ווי ביי די אינדיאַנער).

9. דאָס רעכט פון די גענסי זיך אויסצוקלייבען און אַראַבצוועצען איהר פּאַרשטעהער ווערט אין ערגעץ ניט דערמאָנט. מען געפינט אָבער, אז יעדע גענסי האָט געהאַט איהר „פּרינסיפע“ — פּאַרשטעהער. נו, מעג זיין, אז עס איז געוואָרען אַ רעגעל, דאָס דער פּרינסיפע איז אַלע מאָל אויסגעקליעבען געוואָרען פון דערזעלבער פּאַמיליע, אָבער דאָך יענען מיר אָננעהמען פאַר זיכער, אז ער איז ניט געבוירען גע-וואָרען מיט דעם רעכט צו זיין פּרינסיפע, נאָר די מיטגליעדער פון די גענסי האָבען איהם אויסגעקליעבען. דען מען זעהט דאָך, אז אַלע אַמטען האָט מען בעזעצט דורך וואהל אָדער אָנשטעלונג אין די ערשטע צייט פון רוים, פון דעם וואהל-קעניג ביז אַראַב צו דעם ניערע-ריגסטען בעאַמטען, און אויך די פּריסטער פון די קוריען האָבען די קוריען אליין געוועהלט. אַלזאָ, מעג מען זיכער אָננעהמען, אז אויך די גענסי-פּאַרשטעהער זיינען פון די גענסי אליין געוועהלט געוואָרען.

דאָס זיינען געווען די רעכטע און אויפגאַבען פון אַ רוימישע גענסי. ווי מען זעהט, איז דאָס אַ געטרייע אָבשפּיגלונג פון די איראָ-קעזישע גענסי, מיט דעם איינעם אונטערשיעד, וואָס ביי די איראָקע-זען פיהרט זיך נאָך אַ סך נאָך מוטער-רעכט, וועהרענד ביי די רוימער איז דער איבערגאַנג צו פּאַטער-רעכט שוין געווען אין גאַנצען אויסגע-פיהרט. אויך דאָ „איז לייכט צו דערקענען דעם איראָקעז, וואָס קוקט דורך דורך דיעזע איינריכטונגען“.

רוימישע שריפטען א מאסע נעמען פון מאן-און-ווייב און אין קיין איינציגע פאך פאלק האבען ניט ביידע דעם אייגענעם גענטייל-נאמען. די דינים וועגען ירושה בעווייזען דאס אויך. דער דין איז, נעמליך, ביי די רוימער, אז ווען א פרוי הייראטה, פערלירט זי דאס רעכט אלס אגנאט צו קריעגען א חלק ירושה פון איהר פערשטאָרבענעם גענס-קרוב. זי טרעט ארויס פון די גענס. ניט זי, ניט איהרע קינדער קענען ירשה-נען פון איהר פאָטער אָדער פון איהר פאָטער'ס ברידער, ווייל ווען זי וואָלט גע'ירשה'נט פון זיי, וואָלט דאָס אייגענטהום ארויס פון זייער גענס און ניט מעהר געבליעבען אין דער „משפחה“. דאָס בעווייזט דאָך, אז די פרוי האָט ניט געהייראטה מיט א מאן פון איהר פאָטערס גענס, אז ניט וואָלטען דאָך זי און איהרע קינדער פון דעם מאן אויך געווען פון דיזעלבע גענס.

5. די גענס האָט געהאָט פעלדער בשותפות. אין דער ערשטער צייט איז דאָס שטענדיג געווען דער פאל, אזוי באלד ווי דאָס לאַנד פון'ס שטאם האָט אָנגעהויבען צוטיילט צו ווערען. ביי די לאטינישע שטאמען געפינען מיר, אז די ערד איז א טייל שטאם-אייגענטהום, א טייל דאָס אייגענטהום פון די גענס, א טייל פון דער הויזהאלטונג. די הויזהאלטונג איז אויך זעהר וואהרשיינליך דעמאָלט ניט געווען קיין איינצעלנע פאמיליע. ראַמולוס זאָל זיין געווען דער ערשטער, וואָס האָט צוגעטיילט לאַנד צו איינציגע מענשען, צוויי יוגער (אזא לאַנד-מאָס) יעדען. דאָך געפינען מיר נאָך שפעטער אויך לאַנד-בעזיץ אין די הענר פון גענטעס. אז א סך ערד איז געווען שטאָטס-אייגענטהום איז דאָך געוויס ניטאָ וואָס צו רעדען; די גאַנצע אינערליכע געשיכטע פון די רוימישע רעפובליק דרעהט זיך ארום דעם.

6. די גענטייל-ברידער זיינען געווען פערפליכטעט זיך איינע די אנדערע צו בעשיצען און בייצושטעהן. פון דעם געפינען מיר אין די געשריעבענע געשיכטע בלויז נאָך בלאַסע שפורען. דער רוימישער שטאָט איז פון אָנהויב אָן אויפגעטרעטען מיט אזא איבערמאַכט, אז דאָס רעכט צו בעשיצען בירגער געגען עולות האָט באלד דער שטאָט איבערגענומען. דאָך געפינט מען סמנים דערפון, אז אַמאָל האָט זיך די גאַנצע גענס אָנגענומען פאַר יעדען פון איהרע מיטגליעדער. מען געפינט, צום ביישפיעל, אז ווען אפיוס קלאַודיוס איז אַרעסטירט געוואָרען, האָט זיך זיין גאַנצע גענס אָנגעטהאָן אין טרויער, אפילו די

ירושה צו די אגנאטען. דאָס איז פערשריעבען געוואָרען, ווען עס איז שוין געווען איינגעפיהרט, אז די קינדער אליין ירשה'נען, ווען עס זיינען דאָ קינדער; ווען עס איז שוין אזוי איינגעפיהרט, זיינען שוין זעלבסטפערשטענדליך פריהער די קינדער און דערנאָך ווייטערע קרובים. אָבער איינגעפיהרט איז געוואָרען פריהער, אז די ירושה זאָל צופאלען אלע קרובים צוזאמען, דערנאָך צו די קינדער אליין, אויב עס זיינען דאָ קינדער. אזוי איז דאָס אייגענטהומס־רעכט געוואָרען ביסלעכווייז אלץ וועניגער געמיינשאפטליך און אלץ מעהר פריוואט. פון די פריהעריגע איינריכטונג, אז די ירושה איז געבליעבען אין גאנצן צען שותפות־אייגענטהום פון די גענעס, איז ביסלעכווייז געבליעבען בלויז דאָס, אז די ירושה האָט געמוזט „בלייבען אין די גענעס“, אָבער אלס דאָס פריוואט־אייגענטהום פון גענעס־כרידער, דעם פערשטאָרבע־נעם'ס קינדער אָדער זיינע אגנאטען. סיי ווי סיי, דאָס איז געווען פונקט 1 פון די אויפגאבען פון די גענעס, וואו מיר געפינען זי נאָך ביי די גרינדונג פון די שטאָרט רוים.

2. די גענעס האָט געהאט צוזאמען אן אייגענעם בית הקברות. עס געפינט זיך צום ביישפיעל בעריכטעט, אז ווען די גענעס קלאודיא, א גענעס פון פאטריציער (רייכע), האָט איינגעוואנדערט קיין רוים פון רעגיללי, האָבען זיי געקראָגען צוגעוויזען פאר זיך א שטיק לאַנד און דערצו אין דער שטאָרט א געמיינזאמען בעגרעבניס־פלאץ. נאָך אין פיעל שפעטערע יאָהרען, אין די צייטען פון אויגוסטוס, ווערט בע־ריכטעט, אז מען האָט געבראַכט קיין רוים דעם קאָפּ פון דעם קריעגס־העלד ווארום, וועלכער איז געפאלען אין טייטאָבורגער וואַלד, האָט מען דעם קאָפּ בעגראַבען „אויף דעם קברות־בערגיל פון זיין גענעס, די קווינקטיליא.“ אלזאָ, זעהט מען, אז נאָך דעמאָלט האָט די גענעס געהאט א בעזאָנדערען בית עולם.

3. די גענעס האָט געהאט אייגענע געמיינזאמע רעליגיעזע פייער־ליכקייטען, די „סאקרא גענטילוטיא“. דאָס איז גענוג בעקאנט פאח יעדען וואָס ווייסט עפעס פון די רוימישע געשיכטע.

4. אלע גענעס־מיטגליעדער האָבען אויף זיך געהאט א פפליכט ניט צו הייראטהען פון די אייגענע גענעס. דאָס איז אין רוים, ווי עס שיינט, קיין מאָל ניט געוואָרען קיין געשריעבענעם געזעץ, אָבער עס איז געבליעבען א מנהג. עס זיינען געבליעבען פערצייכענט אין אלטע

בישע. דאָס לויקענט קיינער ניט. די גריכישע גענעס, האָבען מיר געזעהען, איז געווען אַ ווייטערדיגע ענטוויקלונג פון די יעניגע געזעל-שאַפּטליכע איינהייט, וואָס איהר גאָר ערשטע פאַרמע געפינען מיר ביי די אינדיאַנער אין אַמעריקאַ. דאָס זעלבע, אלזאָ, גילט וועגען די גענעס אין רוים. וועגען דעם איז ניטאָ מעהר וואָס צו רעדען. מיר קענען עס אלזאָ דאָ מאַכען קירצער.

די רוימישע גענעס האָט געהאַט פּאַלגענדע איינריכטונג, ווייניגס-

טענעס אין די גאָר אַלטע ערשטע צייטען פון דער שטאַדט רוים:

1. די מיטגליעדער פון איין גענעס האָבען גע'ירשה'נט איינע פון די אנדערע; דאָס פערמענען איז געבליעבען אין די גענעס. אין די רוימישע גענעס, ווי אין די גריכישע, האָט זיך שוין געפיהרט נאָך פאַטער-רעכט, אלזאָ, זיינען די קינדער פון די טעכטער פון די גענעס טעם געווען אויסגעשלאָסען.

דאָס עלטסטע געשריעבענע געזעץ אין רוים, וואָס איז בעקאַנט, איז „דאָס געזעץ פון די צוועלף טאַבליצעס“. לויט דיעזען געזעץ, זיינען די ערשטע יורשים פון אַ מענשען זיינע אייגענע קינדער: ווען עס זיינען ניטאָ קיין קינדער, ירשה'נען די קרובים פון מענליכען צד; „אגנאַטען“ האָבען געהייסען אַזעלכע קרובים; און ווען עס זיינען ניטאָ קיין אגנאַטען, געהט די ירושה איבער צו די גענעס-ברידער. אין אַלע פעלע איז דאָס אייגענטהום געבליעבען אין די גענעס — צי ביי איינצעלנע מיטגליעדער פון דיזעלכע גענעס, צי ביי אַלע.

מיר זעהען דאָ, ווי ביסלעכווייז רייסען זיך אריין נייע דינים אין די מנהגים אריין פון די גענטייל-אַרדנונג. דאָס קומט דורך דעם, וואָס די עשירות פערמעהרט זיך און עס פערשפרייט זיך מאַנאָגאַמיע: דער אַלטער מנהג איז געווען, אַז די ירושה פון אַ פערשטאַרבענעם איז צוגעפאלען צו אַלע זיינע גענעס-ברידער גלייך; דאָס ווערט די ערשטע זאַך געענדערט דערמיט, וואָס אין פראַקטיק געהמען עס צו נאָר די אגנאַטען — דיעזע ענדערונג איז מסתמא געוואָרען שוין גאָר אין די אַלטע צייטען, ווי אויבען דערמאָנט. ענדליך ווערט דער דין, אַז די ירושה געהט נאָר צו די אייגענע קינדער און צו די קינדעס קינדער פון מענליכען שטאַם. אויף די צוועלף טאַבליצעס שטעהט דאָס זעלבסטפערשטענדליך אין אומגעקעהרטער אַרדנונג, — פריהער קיינען עס די קינדער, נאָר ווען עס זיינען קיין קינדער ניטאָ, פאלט די

6. — גענש און שטאָט אין רוים.

די זאָגע וועגען די גרינדונג פון רוים דערצעהלט, אז די ערשטע מענשען, וואָס האָבען זיך בעזעצט אין רוים, זיינען געווען לאטיינישע גענטעס (הונדערט גענטעס, דערצעהלט די זאָגע), פּעראייניגט אין איין שטאָט. צו זיי איז באַלד צוגעקומען אַ שטאָט סאַבעלען, אויף הונדערט גענטעס, און צום סוף אַ דריטער שטאָט, פון פּערישע־דענע סאָרטען מענשען, וויעדער פון הונדערט גענטעס. די גאַנצע ערצעהלונג צייגט אויף דעם ערשטען בליק, אז אין איהר ווערען שוין פאָרגע־שטעלט וועניג נאַטירליכע איינריכטונגען, מעהר קינסטליך־געמאַכטע. אלץ וואָס דאָ איז פאַרהאַנען נאַטירליכעס זיינען די גענטעס. אָבער אויף די גענטעס, וואָס ווערען דאָ פאָרגעשטעלט, זיינען שוין אין מאַנכע פעלע ניט מעהר די גענטעס, וואָס זיינען ענטשטאַנען פון נאַטור, נאָר אַריבערגעבראַכטע פון די אַלטע היום פון דיעזע מענשען, פון וואַנען זיי האָבען אויסגעוואַנדערט קיין רוים. אין יענער אַלטער היים איז דעמאָלט נאָך בעשטאַנען די מוטער־גענש און זיי האָבען דיע־זע איינריכטונג מיטגעבראַכט קיין רוים. די שטאַמען אָבער, פון וועל־כע די לעגענדע דערצעהלט דאָ, זיינען פאָרגעשטעלט ווי געמאַכטע, קינסטליך צוזאַמענגעשטעלטע, נאָר ס'רוב פון קרובים־גענטעס און נאָך דעם מוסטער פון די אַלטע שטאַמען, וועלכע זיינען אַרויסגע־וואַקסען פון נאַטור. עס איז לייכט צו דערקענען, לויט ווי דיעזע שטאַמען ווערען דאָ געשילדערט, אז דאָס זיינען געווען געמאַכטע; עס איז אָבער ניט אונמעגליך, אז אַ טייל פון יעדען פון די דריי שטאַ־מען איז געווען אַ ווירקליכער, נאַטירליכער אַלטער שטאַט פון קרובים; דאָס האָט געקענט זיין דער קערן און צו דעם האָט מען, קען זיין, צוגעזעצט קינסטליך נייע גענטעס. דאָס מיטעלגליעד צווישען די גענש און דעם שטאַט, די פּראַטריע, האָט זיך ביי די רוימער גערופען „קוריע“. יעדע 10 גענטעס זיינען געווען אַ קוריע. אלזאָ, זיינען געווען 10 קוריעס אין גאַנצען.

די רוימישע גענש איז געווען דיזעלבע איינריכטונג וואָס די גרי־

שקלאפעריי, וועלכע האָט געבראכט דערצו, אז פאר אַ פרייען בירגער
איז געווען אַ חרפה צו אַרבייטען.

די ענטשטעהונג פון דעם שטאַט ביי די אַטהענער איז אַ בע-
זונדערעם טיפישער ביישפיעל פון דעם, ווי שטאַטען זיינען געוואָרען
אין אלגעמיינען; ערשטענס, ווייל דאָרטען איז דער שטאַט אַרויס-
געקומען ריין פון זיך, אָהן אַריינמישונג פון פרעמדע עראָבערער, אָדער
אייגענע געוואַלט־הערשער; (עס איז נאָר פאָרגעקומען איין פאל פון
געוואַלט־פּערכאַפונג, דורך פיזיסטראַטוס, אָבער דאָס האָט ניט לאַנג
געדויערט און האָט קיין שום שפור ניט איבערגעלאָזט); צווייטענס,
ווייל דאָרטען איז גלייך פון די גענטייל־אַרדנונג אַרויסגעקומען אַ
שטאַט פון אַ זעהר הויך ענטוויקעלטער פאָרמע, די דעמאָקראַטישע
רעפובליק; און דריטענס, ענדליך, ווייל עס זיינען גענוג בעקאַנט
אַלע וויכטיגע אינצעלהייטען דערפון.

און ווי זעהר ער האָט זיך געפאָסט צו די נייע געזעלשאַפטליכע לאַגע פון די אַטהענער, האָט זיך געצייגט אין דעם שנעלען אויפבליהען פון רייכטהום, פון האַנדעל, פון דער אינדוסטריע. די געזעלשאַפטליכע און פאָליטישע איינריכטונגען זיינען געווען בעגרינדעט אויף אַ געגענ-זאָץ פון קלאַסען, — ניט מעהר דער געגענזאָץ פון אַדעל אין פראַסטען באַלק, נאָר פון שקלאַפען און פרייע, פון שוויגפעררוואַנדעטע און ביר-גער. אין דער צייט פון איהר העכסטע בליהונג איז די גאַנצע פרייע בירגערשאַפט פון אַטהען בעשטאַנען פון 90,000 נפשות, שוין אַרייַן-גערעכענט ווייבער און קינדער; דאַגעגען זיינען געווען 365,000 שקלאַפען, מענליכע און ווייבליכע, און 45,000 שוויגפעררוואַנדעטע, פּרעמדע און פרייגעלאָזענע שקלאַפען. אַלזאָ, אויף יעדען דערוואַק-סענעם מענליכען בירגער זיינען געווען ווייניגסטענס 18 שקלאַפען אין איבער 2 שוויגפעררוואַנדעטע. די גרויסע צאָהל שקלאַפען האָט זיך גענומען פון דעם, וואָס אַ סך פון זיי האָבען געאַרבייט צוזאַמען אין גרויסע צימערען ביי האַנד-אַרבייט, אונטער אויפזעהער.

די ענטוויקלונג פון האַנדעל און אינדוסטריע האָט געפיהרט דערצו, אַז די עשירות'ן האָבען זיך אָנגעקליעבען מאַסענווייז אין ווייניג הענד, די מאַסע פון די פרייע בירגער איז געוואָרען אָרים. זיי איז נאָר געבליעבען די ברירה — אָדער צו געהן קאַנקורירען מיט די שקלאַפען-אַרבייט און זוכען אַרבייט ביי האַנדווערק, וואָס דאָס איז בעטראַכט געווען פאַר אַ גרויסע חרפה, און עס וואָלט אויך וועניג געקענט איינברענגען — אָדער צו ווערען לומפען. און זיי זיינען גע-וואָרען לומפען, דאָס איינציגע וואָס זיי האָבען געמוזט טהון אונטער די אומשטענדען. און אזוי ווי זיי זיינען געווען די גרויסע מאַסע, האָבען זיי דערמיט געבראַכט אַ חורבן אויפ'ן גאַנצען אַטהענישען שטאַט.

אין די שקאַלעס אין אייראָפּא, ווען מען לערנט מיט די שילער די אַלטע גריכישע געשיכטע, ערקלערען די פראַפעסאָרען געוועהנליך, אַז דער אַלטער גריכישער שטאַט איז געגאַנגען אין דר'ערד אַריין דורך די דעמאָקראַטיע, דורך די פאָלקס-רעגירונג, דורך דעם וואָס עס איז ניט געווען קיין קייסער אָדער קעניג. די פראַפעסאָרען, וואָס לערנען אזוי, זיינען אונטערלעקערס פון די הערשער. דער אמת איז, אַז ניט די דעמאָקראַטיע האָט געבראַכט אַטהען צו חורבן, נאָר די

לעכווייז אָבגעשטאָרבען. די אלטע אַרט געדאַנקען און בעגריפען זיי-
 נען נאָך אַ לאַנגע צייט געבליעבען. דאָס האָט זיך געצייגט ביי נאָך
 איין שטאַטליכע איינריכטונג, פון וועלכע מיר וועלען יעצט רעדען:
 מיר האָבען שוין אויבען געזעהען, אז דער עיקר, וואָס עס מאַכט
 אַ שטאַט, איז אַן עפענטליכע געוואַלט, וועלכע בעשטעהט ניט די
 מאַסע פון פּאָלק גופא, נאָר איז אַ בעזאָנדערע מאַכט. אַטהען האָט
 דעמאָלט נאָך בלויז געהאַט אַ פּאָלקס-מיליטער און אַ פּלאַט קריעגס-
 שיפען, וואָס זיינען דירעקט פון פּאָלק געשטעלט געוואָרען. די עזע
 איינריכטונגען האָבען געדיענט צו בעשיצען דאָס פּאָלק פון אַן אויסער-
 ליכען שונא און צו האַלטען אין צוים די שקלאפען. שקלאפען זיינען
 שוין דעמאָלט געווען אין אַטהען מעהר ווי פרייע. אַלס אַ מאַכט געגען
 די בירגער איז דעמאָלט נאָך קודם די עפענטליכע געוואַלט בעשטאַנען
 אין די פּאָליציי. די פּאָליציי איז אזוי אַלט ווי דער שטאַט. (דאָ-
 רום האָבען די נאַאיווע פראַנצויזען פון 18טען יאָהרהונדערט גערופען
 די ציוויליזירטע פעלקער „פּאָליצירטע פעלקער“). די אַטהענער האָ-
 בען אַלזאָ צוזאַמען מיט זייער שטאַט געגרינדעט אַ פּאָליציי. דאָס
 איז געווען אַ וואַהרע זשאַנדאַרמעריע פון שיסערס מיט'ן פּיילען-
 בויגען, צו פוס און אויף פּערד. דאָס זיינען געווען אזעלכע ווי די,
 וואָס מען רופט ל א נ ד י ע ג ע ר אין זידדייטשלאַנד און אין דער
 שווייץ. די עזע פּאָליציי אָבער איז געווען צוזאַמענגעשטעלט פון —
 ש ק ל א פ ע ן. דער פרייער אַטהענער האָט אַלזאָ בעטראַכט די
 ראַלע פון די עזע בעדיענטע פון אונטערדריקונג פאַר אזוי שענדליך,
 אז ליבערשט האָט ער זיך געלאָזט אַרעסטירען פון בעוואַפענטע
 שקלאפען, איידער ער זאָל זיך אליין איבערגעבען צו אַזאַ שענדליכע
 זאַך, — איידער, הייסט עס, ער זאָל אליין די ענען אין דער פּאָליציי.
 אַט אין דעם האָבען זיך דאָס געצייגט נאָך די אלטע בעגריפען פון
 די גענטיל-צייטען. דער שטאַט האָט אָהן די פּאָליציי ניט געקענט
 עקזיסטירען. אָבער ער איז נאָך געווען יונג און האָט נאָך ניט געהאַט
 גענוג מאַראַלישען רעספּעקט ביי דעם פּאָלק, אז זיי זאָלען האַלטען
 פאַר אַכטענסווערט צו די ענען אין זיין פּאָליציי. אַזאַ בעשעפטיגונג
 ווי די פּאָליצייסקע האָט נאַטירליך ביי די אלטע גענטיל-ברידער אויס-
 געזעהען שענדליך.

יעצט איז דער שטאַט געווען פּערטיג אין זיינע הויפט-שטריכען.

א זעלבסטשטענדיגע פאליטישע קערפערשאפט, דאָס הייסט ער האָט זיך אליין רעגירט זיינע אנגעלעגנהייטען. אויך איז ער געווען אַ מיליטערישע קערפערשאפט. די איינוואָהנער פון דער שטאָט-גע-גענד האָבען זיך אויסגעקליעבען פאָלגענדע פאָרשטעהער: א „פּהאַ-לאַרף“, דאָס איז געווען דער שטאָט-פאָרשטעהער; ער האָט געהאַט צו בעפעהלען די קאוואַלעריע; א „טאַקסיאַרף“, וואָס האָט געהאַט צו בעפעהלען די פיעכאַטע און א „סטראַטעג“, דעם אויבער-שטען בעפעהל-האַבער איבער דאָס גאַנצע מיליטער פון די שטאָט-געגענד. יעדע שטאָט-געגענד האָט געמוזט צושטעלען פינף קריעגס-שיפען מיט מאַנשאַפּט און קאַמענדאַנטען. און ווייטער האָט יעדער שטאָט געהאַט אַ בעזאַנדערען „גאַט“, אָדער העראָס, אלס אייגענעם בעשיצער. דער שטאָט האָט זיך גערופען אויף דעם נאָמען פון דעם גאַט זיינעם. ענדליך האָט יעדער שטאָט אויסגעקליעבען פּאָפּציג ראַטהס-לייט אין דעם אַטהענישען ראַטה.

און איבער די אלע איינריכטונגען איז געווען דער אַטהענישער שטאָט. די רעגירונג זיינע איז געפיהרט געוואָרען פון אַ ראַטה פון 500 ערוועהלטע ראַטהסלייט פון די 10 שטאַמען, 50 פון יעדען שטאַם. די העכסטע דעה אָבער האָט געהאַט די פאָלקס-פּערזאָנלונג, צו וועלכער יעדער אַטהענישער בירגער האָט געקענט צוקומען און שטימען. לעבען דעם האָבען די „אַרכאַנטען“ און אַנדערע בעאַמטע בעזאַרגט די פּערשיעדענע פּערוואַלטונגס-צווייגען און גע'פּסק'ענט דין-תּורות. אַן אויבערשטער בעאַמטער איבער די עקזעקוטיוו-געוואַלט — דאָס הייסט אַ קעניג אָדער אַ פּרעזידענט — איז אין אַטהען ניט געווען.

מיט דיעזער נייער איינריכטונג — די איינטיילונג לויט דעם אָרט וואו מען וואוינט — און מיט דעם וואָס מען האָט צוגעלאָזען זעהר אַ גרויסע צאָהל שוץ-פּערוואַנדעטע (פּרעמדע וואָס האָבען גע-קראָגען יעדען שוץ ווי אייגענע, נאָר קיין בירגער-רעכט ניט) — דאָס זיינען געווען אַ טייל איינגעוואַנדערטע, אַ טייל פּרייגעלאָזענע שקלאַ-פּען — מיט דעם זיינען די אלטע קרובים-פּערבאַנדען אַרויסגעשטופּט געוואָרען פון די אַפיציעלע איינריכטונגען פון פאָלק. זיי זיינען גע-בליעבען ניט מעהר ווי פּוּוואַטס-פּעראיינען און רעליגיעזע קהילות. דאָך איז דער מאָראַלישער איינפלוס פון די גענטייל-צייט נאָך ביי-

אנהויב פון דיעזער איינטהיילונג איז שוין געווען געמאכט אין די אויבענדערמאנהנטע „נויקראיען“. א מענש האָט שוין אַלזאָ ניט געהאַט זיינע געזעלשאַפּטליכע רעכטע צווישען זיינע בלוטס־פּערוואַנ־דעטע, אין זיין משפּחה, נאָר צווישען זיינע שכנים. (עס האָט, הייסט עס, גענומען גילטען דער געדאַנק, וואָס ליגענט אין דעם אַלטען פּסוק פון משלי „טוב שכן קרוב מאה רחוק“, — בעסער אַ נאָהנטער שכן איידער אַ ווייטער ברודער. דיעזער פּסוק איז מסתמא אויף דער אויסדרוק פון אזא ענדערונג אין דעם אידישען פּאָלק. — איבערזעצער.) ניט דאָס פּאָלק איז געוואָרען איינגעטהיילט, נאָר דאָס לאַנד, די גע־גענדען. די איינוואָהנער זיינען פּאָליטיש געוואָרען ניט מעהר ווי צוגעהעריגע צו דער געגענד.

גאַנץ אַטטיקא איז געוואָרען איינגעטיילט אין הונדערט געמיינ־דע־געגענדען, „דעמאָס“ האָט זיך גערופּען אזא געגענד. יעדע דעמאָס האָט זיך אליין פּערוואַלטעט. די „דעמאָטען“, דאָס הייסט די בירגער פון יעדען דעמאָס האָבען ערוועהלט זייער אייגענעם פּאַרשטעהער (דעמאַרק) און שאַץ־מייסטער, און אויף דרייסיג ריכטער מיט דעם רעכט צו פּסק'ענען קליינע פּראָצעסען. זיי האָבען אויף געקראָגען צוגעוויעזען אן אייגענעם טעמפּעל און אן אייגענעם שוץ־גאַט, אָדער הערדאָס, און זיי האָבען אליין אויסגעקליעבען זיין פּריסטער. די העכסטע מאַכט אין דעם דעמאָס איז געלעגען אין האַנד פון די פּער־זאַמלונג פון די דעמאָטען. מאָרגאַן בעמערקט ריכטיג: די זעלבסט־שטענדיגע שטאַדט־געמיינדע היינט אין אַמעריקא איז אין די פּאַרמע פון יענע גריכישע דעמאָס. אין אַמעריקא איז דאָס היינט די העכסטע אויסבילדונג פון דעם מאָדערנעם שטאַט — אַט דאָס וואָס זיין איי־הייט איז די שטאַדט־געמיינדע, מיט דעם רעכט צו רעגירען די איי־גענע אנגעלעגענהייטען נאָכ'ן אייגענעם ווילען. און אָנגעהויבען האָט זיך דער שטאַט ענטוויקלען אין אַטהען, אין אזא פּאַרמע, מיט די זעלבסטשטענדיגע דעמאָס אלס איינהייט. (איז וויעדער אַ פּאַקט, ווי די געשיכטליכע ענטוויקלונג קומט צוריק, אויף אַ העכערע מדרגה, צו די אָנפאַנגליכע איינריכטונגען).

צעהן אזעלכע איינהייטען, דעמען (דעמאָסען), זיינען געווען אַ שטאַם. דאָס איז אָבער שוין ניט געווען דער אַלטער שטאַם פון קרובים, נאָר אן אַ ר ט ס־שטאַם. דער אָרטס־שטאַם איז געווען

כע מען האָט געפיהרט האַנדעל. דער עשירות אין בעוועגליכע זאכען (מטלטלין, זאכען וואָס קענען איבערגעהן פון איין אָרט אויפ'ן אנדערן) און דער רייכטהום אין געלד און אין שקלאַפּען און שיפּען איז גע-
וואַקסען אלץ מעהר און מעהר. אָבער יעצט איז דאָס שוין ניט גע-
ווען מעהר, ווי אַמאָל, בלויז אַ מיטעל איינצוקויפּען אַ סך פעלדער.
ניין, צו האָבען אַ סך געלד און אנדערע בעוועגליכע עשירות איז גע-
וואָרען אַ צוועק פאַר זיך אליין. דערמיט איז אויפגעקומען אַ קאַנ-
קורענץ-מאַכט געגען די אַלטע מאַכט פון אַדעל. אַ נייע רייכע קלאַסע
איז אויפגעקומען, רייכע סוחרים און בעלי-בתים פון וואַרשטאַטען.
זיי האָבען געוואונען די אויבערהאַנד איבער דעם אַדעל. דערמיט איז
אָבער אויף אַוועקגענומען געוואָרען דער לעצטער רעשט פון דעם פּונ-
דאַמענט פון די אַלטע גענטיל-אָרדנונג. די מיטגליעדער פון אַלע גענ-
טעס, פּראַטריען און שטאַמען זיינען יעצט געווען צושפּרייט איבער
גאַנץ אַמטיקאַ און פּאָלשטענדיג דורכאַנאָנדער-געמישט. די פּער-
וואַנדערשאַפטס-איינטיילונג האָט אַלזאָ שוין ניט געטוינט פאַר פּאָלי-
טישע קערפּערשאַפטען. זעהר אַ סך אַטהענישע בירגער האָבען איי-
בערהויפּט ניט געהערט צו קיין שום גענעס. זיי זיינען געווען איינגע-
וואַנדערטע. זיי זיינען אויפגענומען געוואָרען אין דעם אַטהענישען
בירגעררעכט, אָבער ניט אין קיין אַלטען משפּחה-פּערבאַנד. חוץ דעם
איז אלץ מעהר און מעהר געוואַקסען די צאָהל פון פּרעמדע איינוואַנ-
דערער, וואָס זיינען קיין בירגער אויף ניט געוואָרען, נאָר האָבען בלויז
געקראָגען דאָס רעכט פון שוין אין לאַנד.

אין דער צייט זיינען פּאָרגעקומען די שטרייטען צווישען די
פּאַרטייען. דער אַדעל האָט געוואָלט צוריק געווינען זיינע פּריהעריגע
פּאַררעכטע. אַ געוויסע צייט האָט דער אַדעל צוריקגעקראָגען די אוי-
בער-הערשונג. די רעוואָלוציאָן פון קלייסטהענעס (509 פאַר די
קריסטליכע צייטרעכנונג) האָט זי וויעדער אומגעוואָרפּען, דאָס מאָל
שוין אויף אייביג. מיט דעם איז שוין אונטערגעגאַנגען דער לעצטער
רעשט פון די גענטיל-איינריכטונגען.

קלייסטהענעס האָט אין זיין נייעם גרונדגעזעץ שוין גאָר ניט
גענומען אין בעטראַכט די פּיער אַלטע שטאַמען, וואָס זיינען געווען
גענדינדעט אויף גענטעס און פּראַטריען. אויף דעם אָרט זיינען די
בירגער איינגעטהעניגט געוואָרען בלויז נאָך זייער וואוינ-פּלאַץ, וואָס אַן

האָט נעמוזט דיענען אין די שווערע אינפאנטעריע, די פיערטע — אין די לייכטע פיעכאטע אָהן פאנצערן, אָדער אויף די קריעגס־שיפען, און זיי האָבען מסתמא געקראָגען בעצאָהלע.

דאָ ווערט אלזאָ איינגעפיהרט א נאנץ נייער פונדאמענט פון בירגער־רעכט אין די גרונד־געזעצע: דאָס פּריוואט־אייגענטהום. די בירגער'ס רעכטע און פּפליכטען ווערען אָבגעמאַסטען לויט די גרויס פון זייער פעלד־בעזויץ. און אזוי ווייט ווי די צוטיילונג לויט פער־מעגענס־קלאסען ווערט איינגעוואַרצלעט, אזוי ווייט ווערט פערשטופט די אלטע איינטיילונג לויט בלוט־פּערוואַנדשאַפט. פון דיעזע איינ־ריכטונג האָט אלזאָ די אלטע גענטייל־אָרדנונג א נייעם קלאַפּ געקראָגען. עס האָט אָבער ניט געמוזט בלייבען אזוי, אז די פּאָליטישע רעכ־טע זאָלען יעדען בירגער צוגעמאַסטען ווערען לויט נאָך זיין פערמעגען. דער שטאַט האָט געקענט א קיום האָבען אָהן דעם אויף. אמת, דיע־זע איינפיהרונג — צו צוטהיילען יעדען זיין רעכט לויט נאָך דעם ווי רייך ער איז — האָט געשפּיעלט א גרויסע ראָלע אין דער געשיכטע פון די גרונד־געזעצע פון מלוכות, אָבער דאָך האָבען זעהר א סך שטאַ־טען דאָס ניט בעדארפט, און גראָד די, וואָס זיינען געווען אס פּאָל־שטענדיגסטען ענטוויקעלט. אויף אין אטהען האָט דאָס נאָר געשפּיעלט א פארבייגעהענדע ראָלע. פון אריסטידעס צייטען אָן האָט יעדער בירגער געקענט קריעגען יעדען אַמט.

אין די אכציג יאָהר נאָך דיעזער צייט האָט זיך אין די אטהענישע געזעלשאַפט ביסלעכווייז איינגעשטעלט דער גאַנג, אויף וועלכען זי האָט זיך אין די נאָכקומענדע יאָהרהונדערטע ווייטער ענטוויקעלט. דאָס איז געווען דער גאַנג פון זוכען רייכקייט דורך האַנדעל און שקלאַ־פּעריי. איינשלינגען א סך פעלדער דורך וואוכעריי, ווי פאַר סאָלאָנ'ס צייט, האָט מען שוין ניט מעהר געקענט. אויף אויף אַנדערע אַרטען האָט מען ניט מעהר געקענט אָנקלייבען אָהן א שיעור פעלד־אייגענטהום אין איין האַנד. האָט מען זיך אלץ מעהר און מעהר גענומען צום האַנדעל און צום האַנדווערק און קונסט־האַנדווערק, בעטריעבען אויף גרויסען פּוס, דורך די אַרבייט פון שקלאַפּען. מען איז געוואָרען אויפ־געקלערטער. אַנשטאַט וואָס פריהער האָט מען אויף א ברוטאַלען אופן אויסגעזויגט אייגענע מיט־בירגער, האָט מען גענומען אויסבייטען הויפטזעכליך שקלאַפּען און די מענשען פון אַנדערע לענדער, מיט וועל־

מעהר האָט קיינער נישט געקענט האָבען זיין אייגענס. דאָס איז גע-
מאַכט געוואָרען, כדי אז דער הייסער הונגער פון דעם אַדעל איינצו-
שלינגען די פעלדער פון די פויערען זאָל כאַטש אַביסעל איינגעהאַל-
טען ווערען. און ווייטער זיינען געמאַכט געוואָרען ענדערונגען אין
די גרונדגעזעצע. פאַר אונז זיינען די וויכטיגסטע די :

דער ראַטה (פון לאַנד־פיהרער), איז בעשטימט געוואָרען, זאָל
האַבען פיער הונדערט מיטגליעדער, הונדערט פון יעדען שטאַם. דאָ
איז אַלזאָ נאָך געבליעבען דער שטאַם דער יסוד. אָבער דאָס איז גע-
ווען די איינציגע זאָך, וואו די אַלטע קרובים־איינריכטונגען זיינען
אַריינגעצויגען געוואָרען אין דעם נייעם שטאַטס־קערפער. דען וויי-
טער האָט סאָלאָן צוטיילט די בירגער אין פיער קלאַסען, לויט נאָך
זייער פעלד־אייגענטהום און וויפיעל תבואה עס האָט זיי געבראַכט :
די ערשטע קלאַסע זיינען געווען אַזעלכע, וואָס זייער פעלד האָט זיי
געבראַכט 500 מעדימנען תבואה. (א מעדימנוס איז געווען אַזוי פיעל,
לערך, ווי 100 קוואַרט). די צווייטע קלאַסע 300, די דריטע — 150.
ווער עס האָט געהאַט וועניגער גרונדבעזיץ ווי דאָס, אָדער גאָר נישט,
דער האָט צוגעהערט צו די פיערטע קלאַסע. צו די העכסטע עמטער
האַבען נאָר געקענט אויסגעקליעבען ווערען מענשען פון די ערשטע
קלאַסע, צו אַנדערע עמטער אויף מענשען פון די אַנדערע צוויי. די
פיערטע קלאַסע האָט נאָר געהאַט דאָס רעכט צו רעדען און צו שטימען
אין די פאָלקס־פערזאַמלונג. אָבער דערמיט האָט די פיערטע קלאַסע
געהאַט די גאַנצע מאַכט, דען ביי די פאָלקס־פערזאַמלונג זיינען אַלע
בעאמטע ערוועהלט געוואָרען, צו דיעזע פערזאַמלונג האָבען זיי גע-
האַט אַבצוגעבען רעכענשאַפט און ביי דיעזע פערזאַמלונג זיינען אַלע
געזעצע געמאַכט געוואָרען, און די פיערטע קלאַסע האָט דאָ געהאַט
די מאַיאָריטעט (רוב דעות). די נייע איינריכטונגען האָבען אַלזאָ אין
גרונד אַבגעשאַפט די פאָר־רעכטע פון די אַריסטאָקראַטען. זיי האָבען
זיי טהיילווייז ערנייערט אין די פאָרמע פון פאָררעכטע פון רייכטהום
— דאָס הייסט דערמיט, דאָס די וואָס האָבען געהאַט מעהר פעלד,
האַבען געהאַט מעהר רעכטע צו קריעגען עמטער ; אָבער דאָך, די
ענטשיידענע מאַכט האָט געקראָגען דאָס פאָלק. ווייטער איז דאָס
מיליטער איינגעטיילט געוואָרען נאָך די נייע פיער קלאַסען ; די ביידע
ערשטע קלאַסען האָבען צוגעשטעלט קאוואַלעריע, די דריטע קלאַסע

פראנצויזישער רעוואָלוציאָן האָט מען אוועקגענומען דאָס פעאַדאלע אייגענטהום (די גיטער פון די אדעליגע פריצים) כדי צו רעטען דאָס בירגערליכע אייגענטהום (דאָס פערמעגען פון די פראָסטע בירגער. די פריצים האָבען פריהער געשטערט, מיט זייערע פיהרונגען, די בירגער אין זייער אָנקלייבען אייגענטהום. די רעוואָלוציאָן האָט אוועקגענומען ביי די פריצים זייערע גיטער און דערמיט געבראַכען זייער מאַכט און געראַטעוועט דאָס אייגענטהום פון בירגער). אין דער רעוואָלוציאָן פון סאָלאָן וויעדער איז אוועקגענומען געוואָרען דאָס אייגענטהום פון די מלוות צו רעטען דאָס אייגענטהום פון די בעל-חובות. די חובות זיינען פשוט ערקלערט געוואָרען פאַר אונגילטיג, פאַר פאַרפאלענע. די איינצעלהייטען זיינען ניט גענוי בעקאנט. אָבער סאָלאָן ריהמט זיך אין זיינע געדיכטע, אז ער האָט ארויסגעריסען די משכון-סלופעס פון די פעלדער און האָט צוריק געבראַכט די מענשען, וואָס זיינען פערקויפט געוואָרען פאַר חובות אלס שקלאַפען קיין אויס-לאַנד. דאָס איז נאָר מעגליך געווען דורך אָפענעם שעדיגען אייגענטהומס-דעכט. און דער פאַקט איז, אז דאָס איז געשעהען אין אלע רעוואָלוציאָנען, פון דער ערשטער ביז דער לעצטער: כאַטש רופען רופט מען זיי פאָליטישע רעוואָלוציאָנען, דאָס הייסט בלויז איבערקעהרענישען אין די פאַרמע פון דער רעגירונג, דאָך זיינען זיי אין אמת'ן אלע געמאַכט געוואָרען צו בעשיצען אייגענטהום — פון א י י י סאָרט, דורך אוועקנעהמען אייגענטהום — פון אן א נ ד ע ר סאָרט, וואָס מען רופט אויף „גנבה“. דאָס איז אזוי ווייט אמת, אז מען קען אוועקשטעלען א כלל, דאָס זייט דריטהאלבען טויזענד יאָהר האָט דאָס פריוואַט-אייגענטהום נאָר געקענט אויפגעהאַלטען ווערען דורך אוועקנעהמען אייגענטהום.

ווען סאָלאָן האָט אָבגעשאַפט די חובות, האָט מען ערשט גע-דאַרפט זעהען צו טהאָן עפעס, וואָס זאָל ניט דערלאָזען צוריק קומען צו אזא פערשקלאַפונג פון די פרייע אטהענער. דאָס איז געשעהען דורך אלגעמיינע געזעצע. עס איז צום ביישפיעל געמאַכט געוואָרען א געזעץ, וואָס האָט פערבאָטען צו נעהמען דעם בעל חוב אליין אלס א משכון פאַר'ן חוב, דאָס הייסט איהם צו מאַכען פאַר א שקלאַף, ווען ער בעצאָהלט ניט. ווייטער איז דורך א געזעץ פעסטגעשטעלט געוואָרען די גרעסטע מאַס פעלדער וואָס איין מענש מעג בעזיצען.

און דאן האָט דער יונגער שטאַט דער עיקר געדאַרפט האָבען אַ מאַכט צו פיהרען איינצעלנע קליינע מלחמות און צום שוין פון די האַנדעלס-שיפען. דיעזע מאַכט האָט ביי די אַטהענער, די ים-פּאָהרער, קודם נאָר געקענט זיין אַ ים-מאַכט. דאָס לאַנד איז איינגעטיילט גע- נואָרען אין קליינע טיילען, וואָס זיינען גערופען געוואָרען „נויקראַ- ריען“, צוועלף אין יעדען שטאַט, און יעדע נויקראַריע האָט געמוזט צושטעלען אַ קריעגס-שיף, מיט די מענשען און אַלעס וואָס מען דאַרף דערצו, און אויסערדעם נאָך צוויי רייטער. דיעזע איינריכטונג האָט זויטער צורודערט די גענטיל-אַרדנונג אויף צוויי וועגען: ערשטענס, מיט דעם וואָס זי האָט בעשאַפען אַ געוואַלט איבער'ן פּאָלק, אַ גע- וואַלט וואָס איז שוין ניט מעהר געווען דאָס פּאָלק אליין אין בעוואַפ- נונג; און צווייטענס איז דאָ צום ערשטען מאָל דאָס פּאָלק איינגע- טהיילט געוואָרען ניט נאָך קרובים'שאַפט, נאָר נאָך די ע- טער וואו זיי וואוינען צוזאַמען. וואָס דאָס האָט געהאַט צו בעדייטען וועלען מיר באלד זעהען.

די גענטיל-אַרדנונג האָט דעם אויסגעבויטעטען פּאָלק קיין הילף ברענגען ניט געקענט. איז אלזאָ נאָר געבליעבען דער ענטשטעהענדער שטאַט. און דער שטאַט האָט געבראַכט הילף אין דער געזעצגעבונג פון סאָלאָן.

סאָלאָן איז געווען אַ גריכישער געזעץ-געבער, וועלכער האָט איינ- געפיהרט אַ נייע פּערפאַסונג אין יאָהר 594 פאַר די קריסטליכע צייט- רעכענונג. (דאָס איז געווען ביי אידען אין די צייט פון ירמיה הנביא, עטליכע יאָהר פאַר'ן ערשטען חורבן). סאָלאָן האָט געבראַכט דער- לייכטערונג פאַר'ן פּאָלק, און פאַר איין גאַנג האָט ער דערמיט אויף געשטאַרקט דעם שטאַט און נאָך מעהר אָבגעשוואַכט די אַלטע איינ- ריכטונגען. אויף וועלכען אופן סאָלאָן האָט דורכגעפיהרט זיין רע- פּאָרם, געהט אונז דאָ ניט אָן. ער האָט געמאַכט דעם ערשטען אַנ- פאַנג מיט די רייהע פון זאָגענאַנטע פּאָליטישע רעוואָלוציאָנען. און געמאַכט האָט ער זיין רעוואָלוציאָן מיט אַן אָנגריף אין אייגענטהום. אַלע ביז-אַהעריגע רעוואָלוציאָנען זיינען געווען רעוואָלוציאָנען צום שוין פון איין אַרט אייגענטהום געגען אַן אַנדערע אַרט אייגענ- טהום. זיי קענען איין סאָרט אייגענטהום ניט שיצען אָהן אַנצוריהרען און צו שעדיגען דעם אַנדערען סאָרט אייגענטהום. אין דער גרויסער

בעזאָנדערס אין די שטאָרט אַטהען. כאָטש אַביסעל איז נאָך געבליבען פון די גענטעס, דען אפילו אין אטהען האָט אַ מענש ניט געטאָרט פערקויפען זיין הויז צו קיין אַנדערען ווי צו אן אייגענעם גענס-ברודער. אָבער פּעלדער האָט מען שוין געקענט פערקויפען צו פרעמדע. וויי-טער זיינען די גענטעס צושלאָגען געוואָרען דורך דעם וואָס עס זיי-נען אויפגעקומען פערשיעדענע מלאכות און די מענשען האָבען זיך שוין מעהר צוטיילט לויט נאָך זייער בעשעפטיגונג: פּעלד-אַרבייט, האַנדווערק, פערשיעדענע סאָרטען האַנדעל, שיף-פאָהרען א. ז. וו. די מענשען פון יעדע מלאכה און בעשעפטיגונג האָבען געהאַט צוזאַמען אַ רייהע געמיינשאַפטליכע אינטערעסען, פאַר וועלכע עס איז קיין פּלאַץ ניט געווען אין דער גענס אָדער פראַטריע און עס האָבען געמוזט אויפקומען נייע עמטער צו בעזאָרגען די עזע אינטערעסען. ווייטער האָט זיך די צאָהל פון שקלאַפען שטאַרק פערמעהרט. עס האָבען דע-מאָלט שוין געמוזט זיין מעהר שקלאַפען ווי פרייע אטהענער. אין די גענטיל-איינריכטונגען איז פריהער ניט געווען קיין שקלאַפּעריי, אַלזאָ, איז ניט געווען אין זיי קיין מיטעל ווי צו האַלטען די עזע מאַסע אונ-פרייע אין צוים. און ענדליך האָט דער האַנדעל געבראַכט אַ מאַסע פּרעמדע קיין אטהען, וועלכע האָבען זיך דאָרטען בעזעצט ווייל עס איז געווען לייכטער דאָרטען געלד צו פערדיענען. נאָך די גענטיל-איינריכטונגען זיינען זיי געווען אָהן רעכט און אָהן שוץ. מען האָט זיי געדולדעט, לויט די געוואָהנהייט פון די אטהענער, אָבער אין אַ גענטיל-אָרדנונג, וואו די מענשען צוטיילען זיך לויט משפחות, זיינען די פּרעמדע געווען אַ שטערענדעס פּרעמדעס עלעמענט אין פּאָלק. קורץ, צו די גענטיל-איינריכטונג איז געקומען אַ סוף. די גע-זעלשאַפט איז טעגליך מעהר אויסגעוואַקסען פון איהר אַרויס. זי האָט ניט מעהר געקענט פּערהאַלטען אָדער אָבשאַפען אפילו די ערג-סטע צרות וואָס זיינען ענטשטאַנען אונטער איהרע אויגען.

דערווייל האָט זיך אונטער דער צייט דער שטאַט ענטוויקעלט שטילערהייט. די נייע פּערטהיילונג פון די מענשען לויט נאָך זייערע מלאכות און בעשעפטיגונגען האָט בעשאַפען נייע גרופען, די נייע גרופען האָבען געדאַרפט האָבען נייע פאַרשטעהער צו בעזאָרגען זייערע אינטערעסען. דערצו זיינען איינגעריכטעט געוואָרען אַלערהאַנד עמטער.

דורכאויס אָבשאַפּען דעם אויסטויש צווישען איינצעלנע מענשען. וואו זי שאַפט דאָס ניט אָב, מוז זי סוף כל סוף פּערליערען איהר קאָנטראָל איבער די פּראָדוקציע און איבער איהר ווירקונג.

אזוי געשווינד ווי עס קומט אויף אויסטויש צווישען איינצעלנע מענשען און די פּראָדוקטען ווערען פּערוואַנדעלט אין סחורות, ווערען די פּראָדוקטען די אויבער־הערשער איבער זייערע אייגענע בעשאַפּער. און ווי שנעל דאָס ווערט אזוי, האָט מען געקענט זעהען אין אַטהען. ווי נאָר עס איז אויפגעקומען קויפּען און פּערקויפּען און מען האָט אָנגעהויבען צו בעשאַפּען זאכען אלס סחורה, ניט אלס לעבענסמיטעל פאַר אייגענעם געברויך, האָבען שוין מענשען גענומען בעארבייטען שטיקלעך פּעלד פאַר זיך, פאַר אייגענע רעכנונג, און דערמיט איז באַלד אויפגעקומען פּעלד־אייגענטהום פון איינצעלנע. ווייטער איז דערמיט אויך אויפגעקומען דאָס געלד, די אלגעמיינע סחורה, פאַר וועלכע מען קען לייכט אויסטוישען אלע סחורות. אָבער ווען די מענשען האָבען אויסגעטראַכט געלד, איז זיי ניט איינגעפאַלען, אז זיי האָבען דערמיט בעשאַפּען אַ נייע געזעלשאַפטליכע מאַכט, אַן אלגעמיינע מאַכט, פאַר וועלכע די גאַנצע געזעלשאַפט מוז זיך בויגען. און אַט דיזעזע נייע מאַכט, וואָס איז פּלוצלונג אַרויסגעשפרונגען, אָהן וויסען און ווילען פון איהרע אייגענע בעשאַפּער, האָט געגעבען די אַטהענער צו פיהלען איהר הערשונג און די גאַנצע ברוטאליטעט פון איהר יוגענדליכקייט.

וואָס איז אָבער יטווען צו מאַכען? דאָס געלד האָט זיך אַריינגעריסען ווי אַ קריעגס־העלד, וואָס געהמט איין אַ פּעסטונג. די גענטי־איינריכטונגען האָבען קיין כוח ניט געהאַט זיך צו שטעלען דאָ געגען. די גענטי־איינריכטונגען האָבען אָבער אויך בשום אופן ניט געקענט געבען קיין פּלאַץ, אין זייערע ראַמקעס, פאַר אזא זאך ווי געלד, שולדען, מלוות און בעל־חובות. אָבער די נייע געזעלשאַפטליכע מאַכט איז שוין איינמאָל געווען, און מיט פרומע ווינשען, מיט בענד־קעניש צוריק צו די אַלטע גוטע צייטען האָט מען ניט מעהר געקענט פאַרטרייבען געלד און וואוכעריי. און חוץ דעם זיינען אין די גענטי־איינריכטונגען אויסגעריסען געוואָרען נאָך אַנדערע לעכער, קלענערע. די גענטי־ברידער און פּראַטאַרען זיינען פּערמישט געוואָרען, פון דור צו דור אַלץ מעהר און מעהר. אזוי איז עס געווען אין גאַנץ אַטטיקאַ,

נען די פראדוקטען געווען לעבענסמיטלען צום געברויך, ניט קיין סחורות צום פערקויף. ווען אבער א טייל זאכען זיי-נען געוואָרען „מיין“ און א טייל „דיין“ און מיר האָבען זיך דערנאָך געביטען, זיינען שוין די זאכען געוואָרען סחורות, — ניט פאר דעם אייגענעם געברויך פאר דעם אייגענטהימער, נאָר צום פערקויף אָדער אויסטויש פאר אנדערע. און דאָ ליעגט דער וואָרצל פון די גאנצע איבערקעהרעניש וואָס איז נאָכדעם געקומען: אזוי באלד ווי די בעשאַפער פון לעבענסמיטלען האָבען ניט מעהר אליין פערברויכט די פראדוקטען, וואָס זיי האָבען בעשאַפען, נאָר האָבען עס אַרויס-געגעבען פון זייער האַנד אין אויסטויש פאר אנדערע פראדוקטען, האָבען זיי פערלירען די הערשונג איבער זייערע אייגענע פראדוקטען. זיי האָבען ניט געוואוסט וואָס עס איז דערמיט געוואָרען. און דאָ איז געוואָרען אַ מעגליכקייט, אז די אייגענע פראדוקטען, וואָס אַ מענש האָט בעשאַפען, זאָלען ווערען פרעמדע רייכקייטען, אין די הענד פון אנדערע מענשען, און די דאָזיגע פרעמדע רייכקייטען זאָלען דערנאָך זייער בעשאַפער אליין אויסזויגען און אונטערדריקען.

ווען אַ מענשען-געזעלשאַפט זאָל זיין פריי, מוז זי בעהערשען איהר אייגענע פראדוקציען. דאָס הייסט די גאנצע געזעלשאַפט דאַרף זיין די אייגענטהימערין פון די רייכקייטען, וואָס די מענשען בע-שאַפען. און זיי מוזען קענען קאָנטראָלירען וואָס עס וועט אַרויסקומען פאר זיי אַלע פון דעם גאנצען פראדוקציען-פראָצעס. ווען ניט, ווען די בעשאַפענע רייכקייטען געהען אַרויס פון זייערע רשות און זיי האָבען איבער זיי קיין קאָנטראָל ניט, ווערט די עשירות אַ בעזונדערע מאַכט איבער די געזעלשאַפט און בעהערשט זי ווי אַ גרויסע טיראניי. די געזעלשאַפט ווייסט דאָן ניט וואָס זי קען ערוואַרטען פון דיעזע מאַכט, וואָס עס קען פון איהר אַרויסקומען און זי קען אין דעם גאָר ניט טהאָן. און אזוי מוז עס זיין, ווי נאָר עס איז דאָ פּריוואַט אייגענ-טהום און אויסטויש (אָדער קויף און פערקויף) צווישען איינציגע מענשען.

דעריבער קען מען אָננעהמען פאר אַ כלל דאָס פּאָלגענדע: ווען אַ געזעלשאַפט וויל זי זאָל בלייבען אליין בעל-הבית איבער איהר איי-גענע פראדוקציען און זי זאָל קענען אליין קאָנטראָלירען די ווירקונג וואָס איהר בעשאַפונגס-סיסטעם מאַכט אויף דער געזעלשאַפט, מוז זי

אייגענע גענס און פון זייער אייגענעם שטאם זאלען ווערען אן אַנ-
דערער קלאס מענשען, זייערע שונאים, וואָס זאלען ביי זיי אוועק-
רויבען זייער פראצע. אזא אַנשיקעניש האָט ביי זיי ניט געקענט
קומען.

זייער פראָדוקציען האָט נאָך זעהר וועניג געקענט בעשאַפּען,
אַבער וואָס זיי האָבען בעשאַפּען איז געווען זייער אייגענס. די פראָ-
דוצענטען האָבען בעהערשט זייער אייגענעם פראָדוקט.

דיעזע זעהר גרויסע מעלה האָט געהאט דער אַרט לעבען און אַר-
פייטען ביי די באַרבאַרישע מדרגה פון ענטוויקלונג. ווען די ציווי-
ליזאציען איז געקומען, איז דאָס פערשוואונדען געוואָרען. און דאָס
צוריק צו ברענגען איז די אויפגאַבע פון די היינטיגע דורות. זיי
וועלען צוריק איינפיהרען אזא צושטאַנד, וואו די מענשען וועלען וויע-
דער אליין בעהערשען זייער פראָדוקציען און אליין האָבען וואָס זיי
בעשאַפּען. אַבער היינט וועט דאָס שוין געשעהען אויף די הויכע
מדרגה פון די היינטיגע ציוויליזאציען. היינט האָט די מענשהייט
דערנרייכט א שטופע, וואו זי בעהערשט די נאַטור אויף אַ געוואלדיגען
אופן. און היינט איז מעגליך געוואָרען, אז די מענשען זאלען זיך
פריי פּעראייניגען, אום געמיינשאַפטליך צו בעהערשען די היינטיגע
געוואלטיגע פראָדוקציען. אזוי וועט עס היינט צוריק קומען דער
אַלטער צושטאַנד אַבער אויף אַ נייעם, פיעל־פיעל העכערען אַרט (אזוי
איז עס אַלע מאָל, אין דער נאַטור ווי אין דער מענשליכער היסטאָריע:
דאָס אַלטע קומט צוריק, נאָר אויף אַ נייעם פיעל העכערען און בע-
סערען אַרט. דאָס איז לויט די „דיאַלעקטישע פילאָזאָפיע“ פון העגעל,
וועלכע מאַרקס און ענגעלס האָבען אויפגענומען, אויף אַ פּערענדער-
טען אופן, אין זייער געדאַנקען־סיסטעם. — איבערזעצער).

אַלזאָ, די ציוויליזאציען האָט יענעם אַלטען נאַטירליכען צושטאַנד
צושטערט. ביי די גריכען זעהט מען ווי אזוי דאָס איז געקומען. דאָס
האַט זיך אָנגעהויבען מיט דעם אויפקומען פון פּריוואַט־אייגענטהום.
סטאַדעס בהמות און לוקסוס־זאַכען זיינען געוואָרען דאָס פּריוואַט־
אייגענטהום פון איינצעלנע מענשען. דאָס האָט געפיהרט צום
א ו י ס י ט ו י ש (פּערבייטען איין זאַך פאַר די אַנדערע) צווישען
איינצעלנע מענשען. דאָס האָט פּערוואַנדעלט די פראָדוקטען אין
ס ו ר ו ת. ווען אַלצדינג איז געווען בשותפות פאַר אַלעמען, זיי-

די גענטייל-איינריכטונגען, וואָלט אזא איבערקעהרעניש אונטערגליך גע-
ווען, ווייל עס איז נאָך ניט געווען קיין בעזונדערער טייל פון פאָלק
וואָס האָט זיך אָבגעשיידט אַלס הערשער און דריקער איבער'ן פאָלק.
אַלע זיינען געווען גלייך. זייערע פיהרונגען האָבען זיי זיך אַליין
געמאַכט, ווער האָט אויף זיי געזאָלט אָנוואַרפען אזא צרה עפעס ווי
פון הימעל אַראָבגעפאַלען, אָהן זייער צו-טהאָן?

אַט לאָמיר זיך וויעדער אומקעהרען צו אונזערע איראָקעזען-
אינדיאַנער: ביי זיי איז אַזעלכעס ניט מעגליך געווען, ווייל זיי האָ-
בען זייערע לעבענס-מיטלען אויסגעאַרבייט אַלץ אויף דעם זעלבען
אופן, יאָהר-אויס, יאָהר-אויס אָהן פערענדערונגען. דעריבער איז ביי
זיי ניט אויפגעקומען קיין אונטערשיעד פון אַרים און רייך, פון אויס-
בויטער און אויסגעבויטעטע, און דאַרום איז ניט מעגליך געווען עס
זאָלען זיך צווישען זיי בעווייזען אַזעלכע געגען-אינטערעסען עפעס ווי
פון הימעל אַראָבגעפאַלען, וואָס זיי האָבען זיך אַליין ניט גענומען. די
איראָקעזען האָבען זיך זייערע איינפיהרונגען אַליין בעהערשט. ווי
זיי האָבען זיך געמאַכט, אזוי האָבען זיי געהאַט. אמת, פון בעהערשען
די נאַטור זיינען זיי נאָך געווען זעהר ווייט, אָבער זייערע אייגענע
געזעלשאַפטליכע אַנגעלעגענהייטען, אינערהאַלב די גרענעצען פון דער
נאַטור אונטער וועלכע זיי זיינען געווען אונטערוואַרפען, זיינען זיי
געווען זייערע אייגענע בעלי-בתים איבער די בעשאַפונג פון זייערע
לעבענסמיטלען. זיי זיינען געווען אונטערוואַרפען אונטער אַ שלעכ-
טער גערעטהעניש אויף זייערע גערטענדלעך, זיי האָט געקענט טרעפען
אַ צרה, אַז עס זאָל זיין וועניג פיש אין זייערע טייכען, וועניג חיות
אין זייערע וועלדער צו פאַנגען; אָבער ווייטער, חוץ דעם, האָבען זיי
נאָניץ גוט געוואוסט, וואָס זייער אַרבייט קען זיי ברענגען ביי דעם אופן
זוי זיי האָבען זיך זייער לעבענסמיטעל בעשאַפען. זיי האָבען גע-
וואוסט, אַז פון זייער אַרבייט מוז אַרויסקומען זייער לעבענסאונטער-
האַלטונג; צו קאַרגליך, צו בהרחבה, האָבען וועלען זיי, וואָס זיי ווע-
לען אַרויסברענגען. זיי האָבען אָבער ניט געהאַט וואָס מורא צו האָ-
בען, אַז עס זאָלען זיך מאַכען אונטערוואַרטעטע געזעלשאַפ-
טליכע איבערקעהרענישען, וועלכע זיי האָבען אַליין ניט געוואָלט
מאַכען; עס איז ניט מעגליך געווען צו ערוואַרטען, אַז די גענטייל-
פערבינדונגען זאָלען צוריסען ווערען, אַז אַ טייל מענשען פון זייער

דאָס האָט אלץ אזוי איינגעפיהרט דער אַדעל, וועלכער האָט זיך מיט זיין געלד־הערשונג אלץ מעהר און מעהר אויסגעברייט.

נאָך מעהר: אין פאל ווען דער פערקויף פון דעם בעל חוב'ס פעלד האָט ניט איינגעבראכט גענוג צו בעצאָהלען זיין חוב, אָדער ווע די הלואה איז געווען גענומען אָהן אַ משכון, האָט דער בעל־חוב געמוזט פערקויפען זיינע קינדער פאר שקלאפען קיין אויסלאַנד, כדי צו קענען בעצאָהלען זיין חוב. אָט דאָס איז געווען די ערשטע פרוכט פון פאָטער־רעכט און פון מאַנאָגאָמיע: אז דער פאָטער האָט געקענט פערקויפען זיינע קינדער פאר שקלאפען!

און איז דער בלוט־זויגער נאָך ניט געווען בעפריעדיגט, האָט ער געקענט דעם בעל חוב אליין פערקויפען פאר אַ שקלאַף. דאָס איז געווען די ליעבליכע אויפשיינונג פון דעם מאָרגען־שטערען פון ציווייליזאָציאָן ביים אטהענישען פאָלק.

אָט אזוי איז געקומען אויף די מענשען אַ נייע סאָרט צרה. פריער הער האָבען אויף זיי געקענט קומען צרות פון דער נאַטור. אין דעם האָבען זיי ניט געוואוסט ווי צו העלפען זיך. אָבער איבער זייער אייגענעם געזעלשאַפטליכען לעבען זיינען זיי זיך אליין געווען די בעלי־בתים. ווי זיי האָבען זיך געמאַכט, אזוי האָבען זיי געהאַט. דער פראָדוקטען, וואָס זיי אליין האָבען בעשאַפען, זיינען געווען אין זייערע אייגענע הענד, וואָס זיי האָבען געוואָלט, האָבען זיי געמאַכט מיט זיי. זיי האָבען בעהערשט זייערע פראָדוקטען, ניט די פראָדוקטען זיי. אליין האָבען זיי זיך געקענט מאַכען עס זאָל אַרויסקומען פון זייער אַרבייט, פון זייער בעשאַפען פראָדוקטען, וואָס זיי האָבען געוואָלט. דאָ אָבער זיינען זייערע אייגענע פראָדוקטען געוואָרען דער עשירות פון אַ טייל מענשען און די דאָזיגע עשירות איז געוואָרען אַ דריקענדע און אויסזויגענדע מאַכט איבער זיי. אַ מאַכט איבער וועלכער די מענשען האָבען קיין קאָנטראָל ניט מעהר געהאַט. זיי האָבען געאַרבייט און בעשאַפען גוטס און דערפון האָט זיך פערשטאַרקט די אויסזויגענדע מאַכט איבער זיי. און זיי האָבען דערצו גאָר ניט געקענט מאַכען. אַ צרה איז אַראָפּגעפאלען אויף זיי עפעס ווי פון הימעל אַראָב, וואָס זיי האָבען אליין זיך ניט גענומען, זאָ צו זאָגען זיכער איז דאָס געווען געגען זייער ווילען.

פריהער, ווען דאָס פאָלק האָט נאָך געפיהרט אזאָ לעבען ווי בי

די לעבענסמיטלען, וואָס זי האָט אליין פערברויכט. אָבער די געלד-
ווירטשאַפט פון אטעהען האָט זיך אלץ מעהר ענטוויקעלט און אויס-
געברייט אויף איבער די לאַנד-געמיינדען און זי האָט צופרעסען די
נאַטוראַל-ווירטשאַפט אזוי ווי שידוואַסער צופרעסט קופער. די
געלד-ווירטשאַפט קען מיט די גענטיל-איינריכטונג בשום אופן ניט
עקזיסטירען צוזאַמען. די גענטיל-איינריכטונג האָט פריהער אַרומ-
גענומען און בעשיצט די מענשען וואָס האָבען געהאַט יעדער זיין
שטיקעל פעלד צו בעאַרבייטען. אין די גריכישע געשיכטע געפינען
מיר, ווי די דאָזיגע קליינע בויערען זיינען אין אַ געוויסע צייט בדלות
געוואָרען. דאָס איז געשעהען אין דער צייט, ווען די גענטיל-איינריכ-
טונגען זיינען צופאַלען. די קליינע בויערען זיינען געוואָרען בעל
חובות צו די רייכע און האָבען צו זיי שוין פער'משכנ'ט זייערע פעל-
דער. ווען אַ רייכער האָט געהאַט אַ וועקסעל אויף אַ פויער'ס פעלד,
האָט ער שוין ניט געקוקט אויף דעם, פון וועלכע גענעס אָדער פראַטריע
זיין בעל חוב איז געווען. ביי די אלטע גענטיל-איינריכטונג איז ניט
געווען קיין געלד, קיין באַרגען, קיין חובות. די נייע געלד-ווירטשאַפט
אָבער האָט צוריסען די גענטיל-איינריכטונג. און דאָן איז אויפגע-
קומען אַ נייע איינריכטונג צו זיכערען דעם מלוה געגען דעם בעל חוב,
צו בעשטעטיגען דאָס רעכט פון דעם געלד-בעזיצער אויסצוראַבעווען
דעם קליינעם בויער. די נייע איינריכטונג איז בעשטאַנען אין דעם,
דאָס סלופעס זיינען אריינגעשלאָגען געוואָרען אין דר'ערד אַרום די
פעלדער, פאַר אַ צייכען, אז דיעזע פעלדער זיינען פער'משכונ'ט צו
דעם-און-דעם פאַר אזוי-פיעל-און-אזוי-פיעל געלד. דאָס איז געשטאַ-
נען אויף די סלופעס אויפגעשריעבען. אלע פעלדער פון אַטטיקא זיי-
נען געווען פול מיט אזעלכע משכון-סלופעס. די פעלדער, וואָס האָ-
בען אזעלכע סלופעס ניט געהאַט, זיינען ס'רוב שוין געווען פערקויפט
פאַר חובות אָדער צינזען און שוין דאָס אייגענטהום פון אַדעליגע
וואוכערניקעס. דער בויער האָט דאָן געקענט צופריעדען זיין, ווען
עס איז איהם ערלויבט געווען צו בלייבען זיצען אויף זיין פעלד אַלס
פאַכטער און צו לעבען פון אַ זעקסעל פון די תבואה וואָס ער
האָט מיט זיין פראַצע ארויסגעבראַכט פון זיין פעלד. פֿינף זעקס-
טעל האָט ער געמוזט אָבצאָהלען זיין נייעם האַרר אַלס פאַכט-צינז.

שוין פאר הייליג דיעזע פאָר-רעכטע, וואָס א טהייל מענשען האָבען זיך גענומען. און נאָך ווייטער זעהט מען פון דיעזער איינטהיילונג אין קלאַסען, ווי ווייט עס האָט שוין געהאלטען מיט די טהיילונג פון אַרבייט צווישען פעלד-אַרבייטער און האַנדווערקער: די מענשען האָ- בען זיך שוין אזוי ווייט געטהיילט נאָך די בעשעפטיגונג, אז דיעזע צוטיילונג האָט שוין געשפיעלט מעהר ראָלע אין דער געזעלשאַפט, ווי די אַלטע צוטהיילונג נאָך גענטעם און שטאַמען.

און ענדליך זעהט מען אַרויס פון דיעזע איינטיילונג אין דריי קלאַסען, אז דער שטאַט קען זיך בשום אופן ניט פערטראָגען מיט דער גענטייל-איינריכטונג. מיר זעהען דאָ די ערשטע פראָבע צו ביל- דען אַ שטאַט; בעשטעהט באלד די ערשטע פראָבע אין דעם, דאָס די גענטעם ווערען צוריסען, מיט דעם וואָס אין יעדער גענס ווערען די מיטגליעדער איינגעטהיילט אין מיוחסים און פראָסטע, און די פראָסטע ווערען געטיילט אין צוויי קלאַסען לויט זייער אַרבייט, אין פעלד-אַרבייטער און האַנדווערקער, און דיעזע קלאַסען ווערען זיך אויף אזא אופן געגנער, ניט קוקענדיג מעהר אויף גענטעם, פראַטריען און שטאַמען.

די ווייטערע פאָליטישע געשיכטע פון אַטהען ביז צו די צייט פון דעם געזעצגעבער סאָלאָן איז נאָר אונפאלקאָמען בעקאַנט. דאָס אַמט פון דעם באזילעאוס איז אונטערגעגאַנגען. עס זיינען אויפגע- קומען „אַרכאַנטען“ אַלס די אויבערשטע הערשער פון גאַנצען שטאַט. זיי זיינען געוועהלט געוואָרען פון די אַדעליגע. די הערשאַפט פון דעם אַדעל איז געוואָרען אַלץ שטאַרקער, ביז זי איז געוואָרען אן אונער- טרעגליכע טיראַניי. דאָס איז געווען אַרום 600 יאָהר פאַר די קריסט- ליכע צייט-רעכנונג. דאָס הויפט מיטעל צו אונטערדריקען די פריי- הייט פון פאָלק איז געווען דאָס געלד און די וואוכעריי (פראָצענט- נעהמען). דער הויפט-פלאץ וואו דער אַדעל האָט געוואוינט, איז גע- זוען אַטהען און אַרום, וואו ער האָט געשעפט עשירות פון האַנדעל איבער'ן ים און ביי געלעגענהייט אויך נאָך פון ים-רויב. פון דעם האָט זיך אָנגעקליבען אַלץ מעהר געלד-רייכטהום אין די הענד פון די אַדעליגע. די געמיינדען פון די דערפער זיינען נאָך לענגער געבליבען ביי זייער אַלטען אַרט לעבען, אַ לעבען פון אַ נאַטוראַל-ווירטשאַפט, אַ לעבען אָהן מסחר, אָהן געלד, יעדע געמיינדע האָט אויסגעאַרבייט

קיין איינציגען שטאַם פון גאַנץ אַטטיקאַ, זיינען אויך געוואָרען אַטהע-
נישע בירגער. אַזעלכע זיינען אַלזאָ שוין געווען גאָר אין גאַנצען
אויסערהאַלב די קרובים-געמיינשאַפט פון די גענטייל-איינריכטונגען
און זיי זיינען געבליעבען פרעמדע אַלס קרובים, און דאָך בירגער.
דאָס האָט אַלזאָ גאָר שטאַרק צובראָכען די קרובים-געזעלשאַפטליכע
איינריכטונגען.

אַ צווייטע נייע איינריכטונג, וואָס עס ווערט דערצעהלט, אַז
טהעזעאוס האָט זי איינגעפיהרט, איז געווען די איינטיילונג פון גאַנץ-
צען פּאָלק אין דריי קלאַסען: אַדעליגע, פּויערען און האַנדווערקער, —
אויף גריכיש: אויפּאַטרידען, געאַמאַרען און דעמיורגען. דאָ האָט
שוין אַ מענש גאָר ניט מעהר צוגעהערט צו זיין שטאַם אָדער פּראַטריע
אָדער גענעס, נאָר צו זיין קלאַס. איז ער געווען אַ האַנדווערקער, אַלץ
איינס פון וועלכע קרובים/שאַפט, האָט ער געהערט צו דעם קלאַס
דעמיורגען א. ז. וו., און דאָס רעכט צו בעזעצען אַן אַמט איז איבער-
געגעבען געוואָרען אין גאַנצען צו די אויפּאַטרידען, צו די אַדעליגע.
עס איז אפילו אמת, אַז דיעזע איינטיילונג איז געבליעבען אָהן שום
ווירקונג — חוץ נאָר דאָס, וואָס דאָס רעכט צו בעזעצען אַמטען איז
איבערגעגעבען געוואָרען נאָר צום אַדעל. ווייטער אָבער איז די איינ-
טיילונג געבליעבען אָהן ווירקונג, ווייל זי האָט ניט געגעבען די פּער-
שיעדענע קלאַסען קיין שום פּערשיעדענע רעכטע. אָבער דאָך איז
דיעזע איינטיילונג וויכטיג, ווייל זי צייגט אונז די נייע געזעלשאַפט-
ליכע עלעמענטען, וואָס האָבען זיך אין דער שטיל ענטוויקעלט. מען
זעהט פון דיעזער איינטיילונג, ווי עס איז אויפגעקומען אַן אַדעל-
קלאַס. פריהער האָט מען גלאַט פון געוואוינהייט אויסגעקליעבען
גענטייל-בעאַמטע אַלע מאָל פון די אייגענע פּאַמיליען. דערפון איז
אַרויסגעקומען, אַז די דאָזיגע פּאַמיליען האָבען עס שוין געהאַלטען
פאַר זייער רעכט, אַז נאָר זיי קומט צו קריעגען דיעזע אַמטען, און
זעלטען ווער עס האָט געזאָגט אַז ניט.

ווייטער זעהט מען פון דעם, אַז אַזעלכע פּאַמיליען, וועלכע זיי-
נען חוץ דעם געווען מעכטיג דורך רייכטהום, האָבען אָנגעהויבען זיך
צו בילדען אַלס איין קלאַס, אַלץ איינס פון וועלכע גענעס, — אַלס
איין קלאַס מענשען וואָס האָבען בעזאָנדערע פאַר-רעכטע. אויך זעהט
מען פון דעם, ווי דער נאָר וואָס אַרויסגעשפּראַצטער שטאַמט ערקלערט

אָהן אַן אַנטהייל, אָהן אַ דעה אין די געזעלשאַפֿטליכע פֿיהרונגען, וועלכע זיינען פֿריהער געלעגען אין גאַנצען אין די הענד פֿון די פֿראַטריע און שטאַם. בלויז אין צייט פֿון קריעג האָבען זיי געשיקט פֿערטרעטער קיין אַטהען צום פֿאַלקס־ראַטה אָדער באַזילעאָוס. אין פֿריעדענס צייטען האָבען זיי זיך אַלעס אליין געפֿיהרט, און פֿון דיגעזע פֿיהרונגען זיינען די "פֿרעמדע" געווען אויסגעשלאָסען.

דורך דעם איז אַרויסגעקומען אַן אונאַרדנונג אין די אַלטע גענטייל־איינריכטונגען. די פֿערוואַלטונג האָט ניט מעהר געקענט צוגעהן דע־געלמעסיג. און מיר געפינען, אז שוין אין דער העראָפֿען־צייט איז נויטיג געווען צו זוכען עצות דאָגעגען. עס איז איינגעפֿיהרט געוואָרן דען אַ נייע איינריכטונג. טהעזעאָוס, ווערט דערצעהלט, האָט די נייע איינריכטונג פֿערפֿאַסט.

די נייעס איז בעשטאַנען דער עיקר אין דעם, דאָס עס איז איינ־געריכטעט געוואָרען אַ צענטראַל־פֿערוואַלטונג אין די שטאַדט אַטהען. דאָס הייסט, אז אַ טהייל פֿון די אנגעלעגענהייטען, זאָס זיינען פֿרי־הער פֿערוואַלטעט געוואָרען פֿון די שטאַמען אליין, זעלבסטשטענדיג, זיינען יעצט ערקלעהרט געוואָרען פֿאַר געמיינשאַפֿטליכע אנגעלעגענ־הייטען פֿון גאַנצען פֿאַלק צוזאַמען און דאָס אָנצופֿיהרען איז איבער־געגעבען געוואָרען דעם געמיינשאַפֿטליכען ראַטה, וועלכער איז געזע־סען אין אַטהען. מיט דעם זיינען די אַטהענער שוין גענאַנגען אין שריט ווייטער ווי אַלע אינדיאַנער־פֿעלקער אין אַמעריקאַ. ביי די אינדיאַנער איז עס העכסטענס נאָר געווען געקומען צו אַ בלויזען בונד פֿון שטאַמען, וואָס האָבען געוואוינט לעבען אַנאַנדער. די אַטהענער אָבער האָבען שוין אַלע זייערע שטאַמען צוזאַמענגעשמאַלצען צו איין איינציגעם פֿאַלק. דערמיט איז אַרויסגעקומען איין געמיינשאַפֿטליכעם פֿאַלקסרעכט פֿון דעם אַטהענישען פֿאַלק, וואָס איז געשטאַנען העכער איבער די בעזונדערע רעכט־מנהגים פֿון די שטאַמען און די גענטעס. דער אַטהענישער בירגער האָט געקראָגען אַלגעמיינע רעכטע אַלס אַטהענישער בירגער, און נייעם שוץ פֿאַר זיינע רעכטע, אפֿילו ווען ער האָט געוואוינט צווישען אַ פֿרעמדען שטאַם. דערמיט אָבער איז געשעהען דער ערשטער שריט צו אונטערגראָבען די גענטייל־איינריכ־טונגען; דען דאָס איז געווען דער ערשטער שריט צו די שפֿעטערע איינפֿיהרונג, אז אפֿילו גאַנץ פֿרעמדע, וואָס האָבען ניט געהערט צו

איבער אלע שטאַמען. דאָך האָבען זיי, ווי עס שיינט, געהאַט זייערע זיין־פלעצער אין צוועלף בעזונדערע שטעט פון קעקאָפּס. די איינ־ריכטונג פון דער געזעלשאַפּט איז געווען די פון דער העראָען־צייט: אלעס איז געפיהרט געוואָרען פון די פאָלקס־פּערזאָנלונג, דעם פאָלקס־ראטה און דעם באַזילעאוס.

אַזוי ווייט ווי די געשריעבענע געשיכטע געהט, זיינען די פעל־דער שוין געווען פּערטיילט און איבערגעגאַנגען אין פּריוואַט־אייגענ־טהום. דאָס איז נאַטירליך אַזוי אַרום דער ענדע פון די אויבערשטופע פון באַרבאַריי, ווען די מענשען אַרבייטען שוין אויס סחורות צום פּערקויפּען, ניט בלויז פאַר'ן אייגענעם געברויך און עס איז שוין דאָ מסחר, ווי עס איז נאַטירליך ביי אַזאַ צושטאַנד. חוץ תבואה, האָט מען דעמאָלט שוין אויסגעאַרבייט פון די פעלדער וויין און אייל. איי־בערן עגעאישען ים האָבען שוין די פעניציער (כנענים) פריהער גע־פיהרט א ים־האַנדעל. פון זייערע הענד האָבען די גריכען פון אטהען דיעזען האַנדעל אלץ מעהר און מעהר אַרויסגענומען און אליין דאָס איבערגענומען.

דאָס האָט מיט דער צייט געמוזט צוואוואַרפען די קרובים־פּער־אייניגונגען, די גענטעס, פּראַטריען און שטאַמען.

וואָרים ווען פעלדער זיינען געקויפט און פּערקויפט געוואָרען, זיינען אין דעם לאַנד פון איין גענס, פּראַטריע אָדער שטאַם אַריינ־געקומען פּרעמדע מענשען צו וואוינען, — פּרעמדע פון די גענס, פּראַט־ריע אָדער שטאַם, כאָטש ניט פּרעמדע פון פאָלק. צו דיעזע פּערמי־שונג האָט אויך מיטגעהאַלפּען די פּערטהיילונג פון אַרבייט, דאָס הייסט דאָס, וואָס אַ טייל מענשען האָבען זיך גענומען בעשעפטיגען מיט בעזונדערע סאַרטען אַרבייט פאַר אלע אַנדערע. ווען אלע האָ־בען נאָר געאַרבייט אויפ'ן פעלד פאַר אייגענעם געברויך, האָבען די קרובים געקענט זיין צוזאַמען. ווען אָבער אַ טייל זיינען געוואָרען האַנדווערקער, האָבען זיי שוין געמוזט געהן וואוינען וואו נאָר זיי האָבען געקענט געפינען אַרבייט. אַ סך האָבען אויך דער האַנדעל און דאָס פאַהרען מיט שיפען צוואוואַרפען די קרובים־פּעראייניגונגען. מעג־שען האָבען זיך אלץ מעהר בעזעצט צווישען „פּרעמדע“, דאָס הייסט ניט זייערע קרובים, ניט זייער גענס, פּראַטריע אָדער שטאַם. דערמיט איז אַזאַ „פּרעמדער“, ביי די אַלטע גענטייל־איינריכטונגען, געבליבען

5. — זוי דער שטאט איז אויפגעקומען.

אין די געשיכטען פון די פארצייטיגע אטהען (אן אכטהיילונג פון גריכענלאנד) קענען מיר אים בעסטען בעטראכטען ווי עס איז ענטשטאנען דער שטאט, ווייניגסטענס זיין ערשטער אָנפאַנג. אין יענע געשיכטען קען מען אויסגעפינען, ווי דער שטאט האָט זיך ענטוויקעלט מיט דעם, וואָס עס זיינען ביסלעכווייז אָבגעשאפט גע- וואָרען די בעאמטע און איינריכטונגען פון די גענטיל-אַרדנונג. אין אָנהייב זיינען זיי אַ טייל פערענדערט געוואָרען, אַ טייל אַרויסגע- שטופט דורך נייע בעאמטע און איינריכטונגען. און צום סוף זיינען די עזע אלטע גענטיל-איינריכטונגען אין גאַנצען אוועק און ווירקליכע שטאַטס-רעגירונגען האָבען פערנומען זייער פלאַץ. פריהער איז דאָס פּאָלק אליין געווען אַ ווירקליכעס „פּאָלק אין וואַפען“ און האָט זיך אליין געשיצט אין זיינע גענטעס, פראטרען און שטאַמען. אַ- שטאַט דעם איז שפּעטער אויפגעקומען אן „עפּענטליכע געוואַלט“, אַ מאַכט-איינריכטונג, וועלכע איז געווען אונטערוואָרפען אונטער די שטאַטס-רעגירונג. די עזע נייע מאַכט האָט אַלואַ געקענט בענוצט ווערען אויך געגען דאָס פּאָלק אליין. דאָס קען מען אלעס אַרויסזעהן פון די אלטע געשיכטען פון אַטהען.

זוי די פּאַרמען פון די איינריכטונגען האָבען זיך אומגעוואַנדעלט פון די גענטיל-אַרדנונגען אויף דעם שטאַט, דאָס האָט אין דער הויפטזאך מאַרגאן אויסגעמאַלען. איך מוז אָבער דאָ צוגעבען אַ בע- טראַכטונג, ווי די עזע אומוואַנדלונגען אין די פּאַרמען פון די געזעל- שאַפטליכע איינריכטונגען זיינען אַרויסגעקומען פון עקאָנאָמישע ענדע- רונגען.

די אַטהענער זיינען געווען אַ פּאָלק פון פיער שטאַמען. זיי האָ- בען געוואוינט אין דעם לאַנד אַטטיקא. אין די הערפּען-צייט זיינען די פיער שטאַמען נאָך געזעסען אין פיער בעזונדערע געגענדען, אָבגע- זונדערט איינע פון די אַנדערע. די פיער שטאַמען האָבען געהאַט צוזאַמען צוועלף פראַטריען. די פראַטריען זיינען געווען צושפרייט

וואָס זאָל זיין אייגענטהום בעשיצען און ערקלערען פֿאַר קודש קדשים דאָס פריוואַט־אייגענטהום, וואָס איז פֿריהער אזוי וועניג געשעצט געווען. עס איז יעצט נייטיג געוואָרען אַ נייע איינריכטונג, וואָס זאָל ערקלערען דאָס הייליגע פריוואַט־אייגענטהום פֿאַר דעם צוועק פֿון די גאַנצע מענשליכע געזעלשאַפט. און ניט נאָר דאָס אליין; עס איז אויך נייטיג געוואָרען אזאַ נייע איינריכטונג, וואָס זאָל אַרויפֿלייגען דעם שטעמפעל פֿון אַלגעמיינע מענשליכע אַנערקענונג אויף אַלעס וואָס מענשען האָבען גענומען טהאַן אום אָנצוקלייבען עשירות פֿאַר זיך. וואָס ווייטער זיינען אַלץ אויפֿגעקומען נייע וועגען דערצו און דער פריוואַט־רייכטהום ביי די רייכע האָט זיך אַלץ געשווינדער און גע־שווינדער פֿערמעהרט און די רייכע האָבען דעריבער נייטיג בעדאַרפט אַן איינריכטונג, וואָס זאָל זייער אייגענטהומס־רעכט פעסטיגען. זיי האָבען נייטיג געהאַט, אז די נייע איינריכטונג זאָל פעסט איינשטעל־לען די צוטהיילונג אין קלאַסען, רייכע און אַרימע, אַלס אַן אייביגע זאַך, און נאָך מעהר — עס זאָל אויך פעסטגעשטעלט ווערען דאָס רעכט פֿון די רייכע, פֿון די אייגענטהום־בעזיצער, אויסצונוצען און אויסצוווּיגען די אַרימע, די ניט־בעזיצער, און זיי צו בעהערשען. און אזאַ איינריכטונג איז אויפֿגעקומען. דער ש ט א ט א ט איז ערפֿונדען געוואָרען*).

(* דאָ זעהט דער לעזער דייטליך, וואס ענגעלס רופט אַן שטאַט. זיין גאַנצע בעמיהונג אין דיעזען קאפיטעל ציעלט צו מאַכען קלאַר, אז די איינריכטונגען פֿון די גריכישע געזעלשאַפט אין די העראַען־צייט איז נ י ט געווען קיין שטאַט. אַלזאָ, כאַטש אין דיעזע איינריכטונגען זיי־נען געווען אויסגעקליעבענע פֿערטרעטער, אַ ראַטה וואָס האָט פֿערוואַלטעט קהל'שע זאַכען און ריכטער און געוויסע געזעצע א. ז. וו. — ווי ענגעלס ערקלעהרט אליין — דאָך זאָגט ער, אז דאָס איז אַלעס נאָך ניט געווען קיין שטאַט. פֿאַר וואָס? ווייל עס איז ניט געווען קיין בעזונדערע שטענ־דיגע הערשענדע קלאַסע, וואָס זאָל אַר א ו נ ט ע ר ד ר י ק ע ן דאָס פֿאַלק. ערשט ווען אַזאַ גוואַלט־הערשונג איז איינגעפֿיהרט געוואָרען, ווי אויס־געדריקט אין די לעצטע שורות, הייסט דאָס ביי דעם פֿערפֿאַסער אַ שטאַט. אַט אַזאַ שטאַט, פֿיהרט ער אויס ווייטער, וועט אין אַ סאָציאליסטישע גע־זעלשאַפט „אַבשטאַרבען“. אַבער בלויבען וועט אַ געזעלשאַפטס־אַרדנונג מיט פֿאַרשטעהער, מיט מאַיאריטעטס־בעשלוס, מיט אויסגעוועהלטע פֿערטרעטער, מיט געזעצע וועגען געזעלשאַפֿטליכע איינריכטונגען א. ז. וו. אזוי ווי עס זיינען געווען אַזעלכע זאַכען — ווי מיר האָבען געזעהען — איידער עס איז אויפֿגעקומען דאָס, וואָס דער פֿערפֿאַסער רופט שטאַט.

אין צייט פון קריעג. פון דיעזען אויבערשטען אָנפיהרער פון די מחנות האָבען די שפּאַניער געמאַכט אַ „קייסער“.

אַלזאָ, צוריקקעהרענדיג זיך צו די גריכען: מיר זעהען אין די איינריכטונגען פון דער גריכישער העראָען-צייט די אַלטע גענטיל-אָרגאַניזאַציאָן נאָך אין לעבעדיגער קראַפט, אָבער אויף שוין דעם אָנפאַנג פון איהר אונטערגראָבונג: דאָרט איז שוין דאָ פּאַטעררעכט מיט דער איינפיהרונג, אז דעם פּאַטער'ס פערמעגען געהט איבער בירושה צו די קינדער. דאָס גיט דער פּאַמיליע אַ גוטע געלעגענהייט אָנצוקלייבען עשירות פאַר זיך, ניט מעהר אלס שותפות-אייגענטהום פון די גענס, און דורך דעם קריעגט די פּאַמיליע אַ מאַכט געגען די גענס. און דאָ זעהען מיר שוין אויף, ווי די פערשיעדענהייט אין רייכטהום ווירקט, אז די גאַנצע געזעלשאַפּטליכע איינריכטונג הייבט זיך אָן צו פערענדערען, דען עס צייגען זיך די ערשטע אַרויסשפּראַך-צונגען פון אַ ירושה-אַדעל און קעניגטהום. עס צייגט זיך שוין אויף שקלאַפּעריי, קודם נאָך בלויז פון קריעגס-געפּאַנגענע, אָבער שוין עפענט דאָס אַן אויסזיכט אויף פערשקלאַפונג פון מענשען פון אייגענע נעם שטאַם און אפילו פון דער אייגענער גענס. דער אַלטער קריעג פון שטאַם געגען שטאַם ווערט שוין דאָ פּערוואַנדעלט אין אַ סיסטע-מאַטישע רויבעריי אויף דער יבשה און אויפ'ן ים אום צו כאַפּען בהמות, שקלאַפּען, אוצרות, אַלס אַ רעגעלמעסיגע בעשעפּטיגונג. קורץ, עשירות ווערט שוין געשעצט און געאַכטעט אַלס דאָס העכסטע און די אַלטע גענטיל-אָרדנונגען ווערען מיסכרויכט אום צו רעכטפּערטיגען דעם געוואַלטזאַמען רויב פון רייכטהימער.

און דאָ האָט שוין נאָר געפּעהלט נאָך איין זאַך: עס האָט גע-פּעהלט אַן איינריכטונג, וואָס זאָל בעשיצען די נאָרוואַס אָנגעקליע-בענע עשירות'ן פון די איינצעלנע. פון אַלטע געוואוינהייט זיינען די מענשען ניט געווען גענייגט צו האָבען דרך-אַרץ פאַר פּריוואַט-אייגענטהומס-רעכט. פון אַלטע צייטען זיינען זיי געוואוינט געווען מיט קאָמוניסטישע שותפות-אייגענטהום פון דער גענס. אַלזאָ, איז דער נייער פּריוואַט-אייגענטהימער ניט זיכער געווען מיט זיין פּער-מעגען, אז די מענשען זאָלען ניט, אויס אַלטער קאָמוניסטישער גע-וואוינהייט, זיך וועלען נעהמען דערפון וויפיעל זיי האָבען חשק. דערי-בער האָט דער אייגענטהימער געדאַרפּט האָבען אַ נייע איינריכטונג.

(לויט די אַמאָליגע בעדייטונג פון דעם וואָרט) פּאַרשטעהער פון אַ גענעס. און דאָס זעלבע איז אויך געווען דער באַזיר-לעאָנס ביי די גריכען. אָבער וואָס היינט הייסט אַ קעניג איז קיין שום עהנליכקייט ניט צו דעם פּאַרצייטיגען באַזילעאָנס. דער באַזיר-לעאָנס איז נאָר געווען דער אָנפיהרער פון די מחנה אין קריעג. וויי-טער האָט ער געהאַט דעם אַמט פון אַ פּריסטער און פון אַ ריכטער. ווי ווייט און ביי וועלכע געלעגענהייטען ער איז געווען ריכטער, איז ניט גענוי בעשטימט. און פּריסטער איז ער געווען אלס דער אויבער-שטער פּערטרעטער פון דעם שטאַם, אָדער פון דעם בונד פון שטאַמען. אז ער זאָל האָבען געהאַט דאָס רעכט צו בעפעהלען איבער בירגערליכע פּערוואַלטענדע אַנגעלעגענהייטען, געפינט מען אין ערגעץ ניט. עס שיינט אָבער, אז דורך זיין אַמט איז ער געווען מיטגליעד פון דעם ראַטה.

אויך אַריסטאָטלעס זאָגט, אז די באַזילעיאַ פון די העראַען-צייט איז געווען אַן אָנפיהרערשאַפט איבער פּרייע און דער באַזילעאָנס איז געווען אַ מחנה-פיהרער, ריכטער און אָבער-פּריסטער. רעגירונגס-געוואַלט איז דעם זין פון שפּעטערע איינריכטונגען האָט ער אַלזאָ ניט געהאַט.

ביי די אַזטעקען, די מענשען וואָס מען האָט געפונען אין מעק-סיקאָ ווען אַמעריקאַ איז ענטדעקט געוואָרען, איז אויך געווען אַ מחנה-פיהרער און אויך איהם וויל מען פּערגלייכען צו אַ קעניג ווי אין היינטיגע צייטען. די בעשרייבונגען וועגען די אַזטעקען קומען פון די שפּאַניער, וועלכע האָבען זיי איינגענומען. זייערע בעריכטען וועגען יענע מענשען זיינען פּריהער געווען איבערטריעבען און ניט פּערשטאַ-נען און שפּעטער גלאַט ליגענעס. מאָרגאַן האָט צום ערשטען מאָל אונטעררוואָרפען די עזעזע בעריכטען אונטער היסטאָרישע קריטיק. ער בעד-ווייזט, אז די אַזטעקען זיינען געשטאַנען אויף די מיטעל-שטופּע פון באַרבאַרי און אז זייערע איינריכטונגען — אזוי ווייט ווי מען קען זיי אַרויסזעהען פון די שפּאַנישע געפּעלשטע בעריכטען, — זיינען געווען געפּאַסט צו אַזאַ צושטאַנד. זיי האָבען געהאַט אַ בונד פון דריי שטאַמען, אייניגע פּרעמדע שטאַמען זיינען געווען צו דעם בונד אונטעררוואָרפען, און די עזעזער בונד איז רעגירט געוואָרען פון אַ בונד-דעסראַטה און אַן אויבערשטען אָנפיהרער פון די מחנות פון בונד

האָבער פון די מיליטער פון די פערבינדעטע שטאַמען פאַר אַ בעלאַ-
 גערטע שטאַדט. דאָרט ווערט פאַרגעשטעלט, ווי אַ שטרייט ברעכט
 אַוים צווישען די גריכען און אַדיסעאוס זאָגט זיי מוסר מיט די בע-
 ריהמטע ווערטער: „עס איז ניט גוט אַ סך זאָלען קאָמאָנדירען, איי-
 גער דאַרף זיין דער, וואָס האָט צו בעפעהלען“ א. ז. וו. דאָס מיינט
 אָבער אויך ניט, אַז דער איינער, וואָס האָט צו בעפעהלען, איז אַ
 קעניג: די רייד איז פון דעם מיליטער-קאָמאָנדיר. (ווייטער קומט
 דאָרטען אפילו דער בעליעבטער פערז וועגען דעם ס צ ע פ ט ע ר,
 אָבער דאָס איז שפעטער צוגעשריעבען געוואָרען). מאַרקס זאָגט צו
 דעם: „אַדיסעאוס האַלט דאָ ניט קיין לעקטשור וועגען די בעסטע
 פאַרמע פון רעגיערונג, נאָר ער פערלאַנגט געהאַרכזאַמקייט צו דעם
 אויבערשטען קאָמאָנדיר אין קריעג. די גריכען זיינען דאָ נאָר פאַר-
 געשטעלט אלס מיליטער-מחנה פאַר די שטאַדט טראַיאַ. דאָך געהט
 עס ביי זיי צו דעמאָקראַטיש גענוג אין דער אַגאַראַ. ווען עקילעס
 רעדט פון מתנות, דאָס הייסט וועגען פערטיילונג פון די קריעגסרויב,
 שטעלט ער קיינמאָל ניט פאַר, אַז דער פערטיילער איז אַגאַמענאָן
 אָדער אַן אַנדערער באַזילעאוס, נאָר אימער „די זיהן פון די אַקעער“,
 דאָס הייסט דאָס פאַלק. ער זאָגט אפילו דערביי: „די זיהן פון די
 אַקעער וואָס זיינען געבוירען פון צעאוס און געהאָדעוועט פון צעאוס“
 (דעם אויבער גאָט). אָבער דאָס בעווייזט ניט, אַז ער רעדט דאָ בלויז
 פון ג ע ק ל י ע ב ע נ ע זיהן פון די אַקעער, פון קעניגע אָדער
 פירשטען, ווייל ער זאָגט אַז זיי זיינען געבוירען און געהאָדעוועט פון
 דעם אויבערגאָט — דען יעדע גענעס האָט אָבגעשטאַמט פון אַ „גאָט“,
 און די גענעס פון דעם הויפטמאַן פון דעם שטאַם איז אַרויסגעקומען
 פון אַ „פאַרנעהמערען“ גאָט, איז עס דאָ געווען צעאוס. — קורץ,
 דאָס וואָרט „באַזילעיאַ“ בעדייטעט ניט קעניגטהום, ווי די גריכישע
 שריפטשטעלער ווילען האָבען, ווייל דער באַזילעאוס איז דער פיהרער
 פון די מחנות, נאָר דאָס בעדייטעט — מיליטערישע דעמאָקראַטיע.“
 (מאַרקס).

עטהימאָלאָגיש (לויט נאָך די אָבשטאַמונג פון דעם וואָרט אין
 דער שפראַך) איז אפילו גאַנץ ריכטיג איבערצוזעצען דאָס וואָרט באַ-
 זילעאוס — קעניג. דען קעניג שטאַמט פון דעם אַלט-דייטשען וואָרט
 ק ו נ י נ ג, וואָס דאָס קומט פון ק ו נ י ק י נ נ ע, דאָס הייסט

בען געהאט בירושה דאס רעכט צו זיין א באזילעאום נאכ'ן פאטער'ס טויט.

דער אמת איז, אז דער באזילעאום איז ניט מעהר געווען ווי דעה אָנפיהרער פון די מהנות אין קריעג. ביי די אינדיאנער האָבען מיר געזעהען, ווי ווייט די פאָרשטעהערס האָבען געהאט בירושה זייער רעכט אלס פאָרשטעהערס. אלע אַמטען, האָבען מיר געזעהען, זיינען געווען ביי די אינדיאנער וואַהל-אַמטען, ס'רוב האָט מען די בעאַמטע אימער אויסגעקליעבען פון איין געוויסע גענעס. אזוי ווייט ווי איין געוויסע גענעס האָט אימער אויסגעקליעבען געוויסע בעאַמטע, איז דאָס רעכט אויף דיעזען אַמט געווען א ירושה-רעכט פון דער גענעס. ביס-לעכווייז איז עס געוואָרען אלץ מעהר א מנהג, אז ביי די וואַהל פון א נייעם פאָרשטעהער האָט מען פאָרגעצויגען דעם נאָהענטסטען גענטיל-פערוואַנדעטען לויט מוטער-רעכט — דעם ברודער אָדער שוועסטערס-זוהן — פון דעם פריהערדיגען פאָרשטעהער, אין פאַל עס זיינען ניט געווען קיין גוטע אורזאָכען אויסצוקלייבען אן אַנדערען. ביי די גרי-כען האָט שוין געהערשט דאָס פאָטער-רעכט, דעריבער, ווען מען האָט געוועהלט א נייעם פאָרשטעהער, האָט מען אָפט אויסגעקליעבען דעם זוהן אָדער איינעם פון די זיהן פון דעם פריהערדיגען. אָבער דאָס צייגט נאָר, אז דער זוהן האָט געהאט בעסערע אויסזיכט געוועהלט צו ווערען, ניט אָבער אז ער איז צו זיין אַמט געקומען בירושה אָהן פאָלקס-וואַהל. דאָס וואָס מען האָט פאָרגעצויגען אויסצוקלייבען דעם נאָהענטסטען קרוב פון דעם פריהעריגען פאָרשטעהער איז בלויז גע-ווען די ערשטע אַרויסשפראַצונג פון אַדעלס-פאַמיליען אינערהאַלב פון די גענטעס. און ביי די גריכען איז דערפון שפּעטער אַרויסגעוואַקס-ען די איינפיהרונג, אז דער אָנפיהרער האָט גע'ירשה'נט זיין אַמט, אָדער די מאָנאַרכיע. עס איז דאָרום וואַהרשיינליך אָנצונעהמען, אז ביי די גריכען איז דער באזילעאום געווען ערוועהלט פון פאָלק אָדער זועניגסטענס בעשטעטיגט פון דעם ראַטה, אָדער פון די אַנגאַראַ, ווי דאָס איז געווען מיט די רוימישע ר ע ק ס, וועלכע מען פערטייטשט אויך פאַלש קעניגע.

אין דעם האַמערישען ליעד איליאַס איז גערעדט פון אַ מענער-בעהערשער אַנאַמעמנאָן, אָבער ער איז ניט געמאָהלען ווי דער אוי-בערשטער קעניג פון די גריכען, נאָר אלס דער אויבערשטער בעפעהל-

איז געשעהען דורך אויפהויבען די הענר (ווי מען געפינט אין די שריפט „שוין-בעטערס“ פון עקילעס) אָדער דורך צורופען. ווי דאָס פּאָלק האָט אָבגעשטימט, אזוי האָט שוין געמוזט בלייבען. „אויב נאָר עס האָט זיך געהאַנדעלט וועגען אַ זאַך, וואָס האָט געמוזט האָרען די מיטווירקונג פון פּאָלק אז עס זאָל אויסגעפיהרט ווערען, איז ניט געווען קיין מיטעל מיט וואָס צו צווינגען דאָס פּאָלק איבער געוואַלט דערצו; אין די שריפטען פון האָמער געפינט מען ניט דער-מאָנט קיין געוואַלט-מיטעל פון דער רעגיערונג איבער'ן פּאָלק.“ אזוי בעמערקט שעמאַן אין זיין בוך „גריכישע אַלטערטהימער“. דען אין דיעזער צייט, ווען יעדער דערוואַקסענער מאַנספּערשויז אין שטאַם איז געווען אַ קריעגער, איז נאָך ניט געווען קיין עפענטליכע געוואַלט. אָבגעשיידעט פון פּאָלק, וואָס זאָל קענען געשטעלט ווערען געגען דעם פּאָלקס-ווילען. די איינפאַכע דעמאָקראַטיע, ווי זיי איז אַרויסגעוואַקסן פון נאַטור, איז נאָך דעמאָלט געשטאַנען אין פּולער בליהונג. דאָס מוז מען האָבען אין זינען, ווען מען וויל ריכטיג פּערשטעהן די מאַכט פון דעם ראַטה און אויך פון דעם „באַזילעאום“.

3. דער באַזילעאום איז געווען נאָך אַ טייל פון יענער געזעלשאַפטליכער איינריכטונג. אין די אַלטע גריכישע שריפטען ווערט אָפט גערעדט פון אַ באַזילעאום. די פּאַרשער און די אַלטע גריכישע געשיכטע האָבען דאָס פּערטייטשט — קעניג. אַלזאָ, קומט אויס, אז מענשען האָבען אַלע מאָל געהאַט אַ קעניג. אָבער דאָס איז זעהר פּאַלש. קיין קעניג איז דעמאָלט נאָך לאַנג ניט געווען. קאַרל מאַרקס זאָגט וועגען דעם: „די אייראָפּעאישע געלעהרטע, ס'רוב געבוירענע בעדיענטע פון די פירשטען, מאַכען פון דעם באַזילעאום אַ מאַנאַרך (קעניג) אין דעם היינטיגען זין. דאָגעגען דער יענקירעפּובליקאַנער מאַרגאַן בעווייזט די פּאַלשקייט דערפון. ער זאָגט זעהר איראָניש, אָבער ריכטיג וועגען דעם, וואָס גלעדסטאָן שרייבט אין זיין „וועלט-יוגענד“: „מיסטער גלעדסטאָן שטעלט אונז פאַר די גריכישע הויפטלינגע פון די העראָען-צייט אַלס קעניגע און פירשטען, מיט דעם צוגאַב, אז זיי זיינען אויך דזשענטעללייט. אָבער אליין מוז ער צוגעבען, אז מען געפינט ניט דייטליך אין די אַלטע גריכישע שריפטען, אז דער עלטסטער זוהן פון אַ באַזילעאום זאָל האָרען“.

די געזעלשאפטליכע איינריכטונג פון דיעזע שטאמען און קליינע פעלקעלעך איז אַט אַזעלכע:

1. די שטענדיגע בעהערדע (אָנפיהרענדע בעאַמטע) איז געווען דער ראַט, „בולע“ אויף גריכיש. אין אָנפאַנג איז דיעזער ראַט מסתמא געווען צוזאַמענגעזעצט פון די גענטעס. שפעטער, ווען עס איז געוואָרען צו פיעל גענטעס, זיינען די מיטגלידער פון דעם ראַט געוואָרען אויסגעוועהלט. דיעזע וואָהל האָט געגעבען געלעגנהייט עס זאָל זיך אויסבילדען און שטאַרקען אַן אַריסטאָקראַטישער עלעמענט. מען געפינט אין די שריפטען פון דאָניזיום, פון יענער צייט, אַז דער ראַט פון די העראָען-צייט איז געווען צוזאַמען-געזעצט פון די מיוחסים, „קראַטיסטאָי“ האָבען זיי זיך גערופען. איבער אלע פראַגען פון וויכטיגע אַנגעלעגענהייטען האָט דיעזער ראַט ענטשיע-דען און ווי זיי האָבען גע'פסק'ענט האָט שוין געמוזט בלייבען. מען געפינט, צום ביישפיעל, ביי עסקילאָס, אַז דער ראַט פון טהעבען בעשליסט צו געבען עטעאָקלעס'ן אַן עהרענפאָלע קבורה, אָבער דעם טויטען קערפער פון פאָליניקעס אַרויסצואוואַרפען פאַר די הינט. ביי די אומשטענדען, ביי וועלכע דאָס קומט פאַר, איז דער בעשלוס ענטשיידענד.

ווען דער שטאַט איז געגרינדעט געוואָרען, איז דיעזער ראַט איבערגעגאַנגען אין דעם שפעטערען סענאַט.

2. די פאָלקס-פערזאַמלונג („אַגאָראַ“ אויף גריכיש) איז געווען אַן אַנדערער טהייל פון דיעזער איינריכטונג. ביי די איראַקעזען האָט בען מיר געזעהען, ווי דאָס פאָלק, מענער און ווייבער, שטעהען אַרום די ראַט-פערזאַמלונג, רופען זיך אָב אין אַרדנונג און זאָגען אַ מייד-נונג, און אויף אזא אופן האָבען זיי איינפלוס אויף די בעשליסע פון דעם ראַט. ביי די גריכען פון האָמעראַ'ס צייט האָט זיך דיעזער „אומשטאַנד“ (ווי אַן אַלט-דייטשער געריכטס-אויסדרוק רופט אָן די מאַסע מענשען וואָס שטעהען אַרום די פערזאַמעלטע ריכטער) ענט-וויקעלט צו אַ פאָלשטענדיגע פאָלקס-פערזאַמלונג. אזוי איז עס אויך געווען ביי די דייטשען פון דער אור-צייט. דער ראַט אליין האָט איינבערופען אַ פאָלקס-פערזאַמלונג, ווען עס איז נויטיג געווען צו ענטשיידען וויכטיגע אַנגעלעגענהייטען. יעדער איינער האָט געקענט געהמען דאָס וואָרט ביי דער פאָלקס-פערזאַמלונג. די אַבשטימונג

מעסיגע איינטיילונג. ווי אזוי און ווען און פאר וואָס דאָס איז גע-
שעהען, וועגען דעם געפינט מען גאָר ניט אין די גריכישע געשיכטע.
די גריכען אליין האָבען גאָר ניט מעהר געוואוסט פון זייער געשיכטע
פריהער ווי זייער העראָען-צייט.

ביי די אמעריקאנער אינדיאנער האָבען זיך ענטוויקעלט מיט
דער צייט פערשיעדענע דיאלעקטען פון דער שפראך ביי פערשיעדענע
שבטים. ביי די גריכען איז דאָס ווייניגער געשעהען, ווייל זיי זיינען
געווען צוזאמענגעפרעסט אין אַ קליינעם שטיקעל לאַנד, פעהעלטניס-
מעסיג, וועהרענד די אינדיאנער זיינען געווען צושפרייט אין ווייטע
וועלדער. דאָך אויך ביי די גריכען געפינען מיר פערשיעדענע דיאלעקט-
טען פון דער שפראך. און פעראייניגט צו אַ גרעסערע פערבינדונג
פון שטאַמען געפינען מיר גאָר אזעלכע שטאַמען, וואָס רעדען אַ גליי-
כען דיאלעקט. און אפילו אין די קליינע פראַווינץ אַטיקא געפינען
מיר אַ בעזאָנדערן דיאלעקט, וועלכער איז שפעטער געוואָרען אין
גריכענלאַנד די הערשענדע הויפט-שפראַכע פאר פראַנצא.

יעצט קומען מיר צו די פעראייניגונג פון שטאַמען און פ ע ל -

ק ע ר.

אין די ליעדער פון האָמער געפינען מיר שוין די גריכישע שטאַ-
מען ס'רוב פעראייניגט צו קליינע פעלקערשאַפטען; אָבער אין דיעזע
פעלקער זיינען גאָך געבליבען גאנץ זעלבסטשטענדיג די גענטעס,
פראַטריען און שטאַמען. זיי האָבען דעמאָלט שוין געוואוינט אין
שטעדט בעפעסטיגט מיט מויערען. די צאָהל נפשות איז ביי זיי
געוואַקסען צוזאַמען מיט דער פערמעהרונג פון די סטאַדעס בהמות,
מיט דער אויסברייטונג פון פעלדאַרבייט און מיט די אָנפאַנגען פון
האַנדאַהבייט. דערמיט איז אויפגעקומען רייכקייט ביי אַ טייל מענ-
שען און ביי אַנדערע אַרימקייט. דערפון האָט זיך גענומען ענטוויק-
לען אַן אַריסטאָקראַטיע אין די פריהעריגע נאַטירליכע דעמאָקראַטיע.
די איינצעלנע פעלקערלעך האָבען כסדר געפיהרט מלחמות איבער דעם
בעזיץ פון די בעסטע שטיקער לאַנד און מסתמא אויך כדי צו ראַ-
בעווען איינע ביי די אַנדערע פון דעם אָנגעקליבענעם רייכטום. אַז
די קריעגס-געפאַנגענע זאָלען ווערען שקלאַפען איז דעמאָלט שוין גע-
ווען אַן אַנערקענטע איינריכטונג.

בעריהמטען פלאץ, וואו נעסטאָר ראטה אגאמעמנאָן: „שטעל אויס די מענער נאָך שטאַמען און נאָך פראַטריען, אז איין פראַטריע זאָל ביישטעהן די אנדערע און איין שטאַם דעם אנדערן.“ (דאָס דערמאָנט אָן די וואַנדערונגען פון די אידען אין דער מדבר, וואו זיי זיינען אויף אויף אויסגעשטעלט געוואָרען און האָבען מאַרשירט לויט נאָך משפחות, „בתי אבות (גענטס?) און שבטים, יעדע מיט אַ בעזונדערע פּאָהן. במדבר א'. — איבערז.) ווייטער האָט די פראַטריע דאָס רעכט און די פליכט צו נעהמען ראַכע פאַר דעם בלוט פון אַ פראַטאָר, וואָס איז פּערגאַסען געוואָרען (אויף ביי אידען. דער קרוב פון דעם ערמאָרדעטען איז געווען זיין „גואל הדם“, דער אויסלייזער פון זיין בלוט, דער ראַכע־נעהמער. דברים י"ט. — איבערז.) פריהער האָט די פראַטריע ג ע ט ו ז ט נעהמען ראַכע. זי האָט עס ניט געטאָרט שענקען.

ווייטער האָט אויף די פראַטריע געהאַט געמיינשאַפטליכע היי־ליגטהימער און פעסטליכקייטען. די גאַנצע גריכישע מיטהאַלאָגישע האָט זיך נאָר דורך די גענטעס און פראַטריען, און אין זיי, געקענט ענטוויקלען פון די אַלט־אַרישע נאַטור־רעליגיאָן, וועלכע די עלטערן פון די גריכען האָבען מיטגעבראַכט ביי זייער איינוואַנדערונג אין גריכענ־לאַנד. ווייטער האָט די פראַטריע געהאַט אַ פאַרשטעהער, „פראַט־ריאַרכאָס“. און אַ טהייל געשיכטספּאַרשער ערקלערען, אז די פראַט־ריע האָט אויף געהאַט פּערוואַמלונגען און בעשליסע, וואָס אַלע האָבען געמוזט האַלטען, און געריכטען און פּערוואַלטונג. ווען דער שטאַט איז שפּעטער אויפגעקומען, האָט ער זיך מיט די גענטעס גאָר ניט מעהר גערעכענט, אָבער די פראַטריע האָט ער געלאָזט בעשטעהן און בעזאָרגען געוויסע רעגיערונגס־אַמטען.

פון מעהרערע פּערוואַנדעטע פראַטריען בעשטעהט דער ש ט א ם. אין אַטיקא (אַ פראָווינץ פון גריכענלאַנד) זיינען געווען פיער שטאַמען, יעדער שטאַם פון דריי פראַטריען, יעדע פראַטריע פון דריי־סיג גענטעס. אַזא פּינקטליכע איינטהיילונג צייגט, אז דאָס איז איינ־געפיהרט געוואָרען מיט אַ פלאַן און מיט אויסרעכענונג. די אַלגע־מיינע איינריכטונג פון אַזא איינטהיילונג, איז, ווי מיר האָבען געזע־הען, ענטשטאַנען אינסטינקטיוו, פון דער נאַטור, נאָר אין דיעזע נאַ־טירליכע אָרדנונג האָבען מענשען דערנאָך אַריינגעגעבען זייער פלאַנ־

זעהען, אז א גענש איז ניט מעהר ווי א מיטהאלאגישע זאך, וואָס קומט פון גלויבענש-פאנטאזיעס.

(א גוטען ביישפיעל דערצו האָבען מיר ביי אידען מיט דער „כהונה“. היינט זיינען אלע כהנים שוין לאנג ניט מעהר קיין קרובים. א כהן קען האָבען כמעט בלויז ניט-כהנים פאר קרובים און זעהן וועניג כהנים פערוואַנדעטע. דאָך, אין וועלכע משפחה א כהן זאָל זיך ניט געפינען, רעכענט ער זיך נאָך אלץ פאר איינעם וואָס געהער צו די כהנים. היינט איז דאָס שוין ניט מעהר ווי א רעליגיעזע זאך, פערבונדען מיט אבערגלויבען. האָס איז דערפאר, ווייל די ווירקליכע פערוואַנדשאַפט פון די כהנים צווישען זיך, אלס די וואָס קומען אַרויס פון איין משפחה, איז שוין זעהר א ווייטע פערגאַנגענהייט און שוין לאנג פערגעסען. און זיי יחס'ענען זיך אלס קינדער פון איין געטליכען מאַן, אהרן הכהן. אָבער עס איז זיכער, אז אַמאָל זיינען אלע כהנים ווירקליך געווען איין משפחה. די כהנים-געמיינשאַפט היינט ביי אידען איז א ביסעל עהנליך צו די גענש ביי די פאַרצייטיגע גריכען. זיי האָבען דאָך אויך אייגענע רעליגיעזע צערעמאָניעס, ווי דוכענען, אויסהיטען זיך פון מתים, א. ז. ו. די גענטש האָבען אָבער געהאַט א סך וועלטליכע געמיינשאַפטליכקייטען אויך, ווי מיר האָבען אויבען געזעהען. — איבערו.)

די פראַטהריע וויעדער, ביי די פאַרצייטיגע גריכען, איז געווען אן אלטע גענש, וואָס איז מיט דער צייט צושפאַלטען געוואָרען אין מעהרערע נייע גענטעס, אויך פונקט ווי ביי די אינדיאַנער אין אַמעריקא. די נייע גענטעס זיינען געוואָרען קלענערע און זיי אלע צו-זאַמען זיינען איין פראַטריע. די גאַנצע פראַטריע האָט זיך אָפּט נאָך גע'יחסן'ט אלס שטאַמענדיג פון איין פאָטער. מיט דער צייט איז דיעזער ערשטער פאָטער פון דער פראַטריע אויך געוואָרען אַ גאָט. דער טייטש' פון דעם וואָרט פראַטריע איז ברודערשאַפט. שטאַמענדיג פון איין פאָטער זיינען אלע גענטעס פון איין פראַטריע ווירקליך געווען ברודער-גענטעס.

אַמאָל איז א פראַטריע געווען א מיליטערישע איינהייט. דאָס הייסט, ווען זיי זיינען געגאַנגען אין מלחמה, איז די פראַטריע געגאַנגען אלס א בעזאָנדערער פאָלק. נאָך אין די ליעדער פון האַמער קומט פאַר די פראַטריע אלס מיליטערישע איינהייט. דאָס איז אויף דעם

און ברידער. אָבער געבליבען איז אַ נאָמען פון יעדע גענעס. יעדער מענש האָט געהאַט, אַ חוץ זיין אייגענעם נאָמען, אַ גענעס-נאָמען, אזוי ווי היינט אַ פאמיליע-נאָמען. מיט דער צייט האָבען זיך פון דער ערשטער גענעס אָבגעצוווייגט ווייטע פאמיליע-צוווייגען און מען האָט ניט מעהר געקענט בעווייזען, אז ווען מען איז פון איין גענעס איז מען בלוטס-פּערוואַנדעטע, חוץ אין זעלטענע פעלע. בלויז דער גענעס-נאָמען אליין איז געבליבען דער בעווייז, און דער זיכערער בע-ווייז, אז מען שטאַמט פון איין אָבשטאַמונג. חוץ וואָס מען האָט אַמאָל אָנגענומען אַ פרעמדען און איהם געמאַכט פאַר אַ מיטגליעד פון די גענעס.

די פּאַרשער אין די גריכישע היסטאָריע, ווי דער אויבען-דער-מאַנטער גראַטע, האָבען אַלואָ ניט פּערשטאַנען וואָס דאָ איז. זע-הענדיג אז עס זיינען געווען גענעס, וואָס זיינען אין אמת'ן ניט געווען קיין פּערוואַנדעטע צווישען זיך, נאָר זיי האָבען זיך גע'יחסן'ט אז זיי קומען אַרויס פון איין גאָט, האָבען די עזע פּאַרשער געמיינט, אז די עזע גענעס זיינען אויסגעטראַכטע פּעראייניגונגען, לויט מיטהאַלאָגיי-שע פּאַנטאַזיעס. עס וואָלט אַלואָ אויסגעקומען, אז אַ געזעלשאַפט-ליכע איינריכטונג איז דאָ ענטשטאַנען פון דעם גלויבען. אזא מי-נונג, זאָגט סאַרקס, פאַסט ריכטיג פאַר די „אידעאַלע“ געלערנטע, דאָס הייסט אַזעלכע, וואָס געהמען זייערע געדאַנקען ניט פון דער ווירקליכקייט, נאָר פון זייער קאָפּ, לויט ווי עס קומט זיי פאַר זיצענ-דיג צווישען די פיער ווענט פון זייער שטודיר-שטוב. אין אמת'ן אָבער איז עס אין דער וועלט ניט אזוי: די איינריכטונגען פון די מענשען קומען ניט אַרויס פון זייערע גלויבערייען און פּאַנטאַזיעס, נאָר פּערקעהרט, זייערע גלויבערייען און פּאַנטאַזיעס קומען אַרויס פון זייערע איינריכטונגען. און זייערע איינריכטונגען קומען אַרויס פון ווירקליכע מאַטעריעלע בעדירפניסע. אזוי איז עס אויך מיט די גענעס. זיי זיינען אַרויסגעקומען פון ווירקליכע פּערוואַנדשאַפט, אונטער אַזעלכע אומשטענדען, וואו אַזא פּערוואַנדשאַפטס-קרייז איז געווען אַ נויטווענדיגקייט. נאָר מיט דער צייט, בעזאָנדערס ווען מאַנאַגאַמיע האָט זיך ענטוויקעלט, איז די פּערוואַנדשאַפט פּערמישט געוואָרען און די געמיינשאַפטיכע אָבשטאַמונג פון די מענשען פון איין גענעס איז געוואָרען אַ לאַנג-פּערגאַנגענע זאַך, האָט עס אויסגע-

אָט דאָס מיינט מען, אז „אין עפענטליכען רעכט“ עקזיסטירט די פא-
מיליע פאר די מלוכה ניט. אין פרוואַט-רעכט יא, דאָס הייסט, וואו
עס האַנדעלט זיך וועגען פאמיליען-אייגענטהום אָדער אַנדערע פרי-
וואַט-זאַכען. — איבערז.)

דער קערענדיל פון דער מענשליכער געזעלשאַפֿט איז געווען,
ניט די איינצעל-פאמיליע, נאָר די גענעס.

פון וואַנען האָט זיך אָבער די גענעס גענומען? אין די גריכישע
גענעס זיינען די מיטגליעדער קיין בלוטס-פערוואַנדטע שוין ניט גע-
ווען, זיי האָבען זיך בלויז גע'יחסנ'ט, אז זיי שטאַמען פון איין „נאָט“,
וועלכער איז געווען זייער ערשטער פאָטער. די פאָרשער אין די
אַלטע גריכישע געשיכטע האָבען דאָרום זיך געפלאַנטערט און ניט
געקענט ריכטיג פערשטעהן, פון וואַנען האָט זיך אין אמתן גענומען
אַ גענעס. נאטירליך בעטראַכטען זיי דאָך די אָבשטאַמונג פון איין
„נאָט“ אַלס אַ מיטהאַלאָגישע פאַנטאַזיע, אַלזאָ ווייסען זיי ניט ריכ-
טיג צו ערקלערען, ווי אזוי האָט פון ניט-פערוואַנדטע פאמיליעס גע-
קענט ווערען איין גענעס. אָבער מאָרגאַנ'ס אויספאָרשונגען אין די
איינריכטונגען פון די אינדיאַנער האָבען דאָס ערקלערט. ווי מיר
האָבען געזעהען, איז ביי די אינדיאַנער געוואָרען איינגעפיהרט אז די
גאַנצע משפּחה פון אַלע וואָס זיינען אַרויסגעקומען פון איין מוטער
האָבען זיך געמוזט היטען ניט חתונה צו האָבען אין דיזעלבע משפּחה.
צו דעם צוועק האָבען זיי זיך געמוזט האַלטען אַלס אַ בעזונדערער
פאמיליען-קרוזשאַק. דערפון איז דאָס געוואָרען די גענעס, בעהויפטעט
מאָרגאַנ. פריהער האָבען די מיטגליעדער פון דיזען קרוזשאַק זיך
פשוט אַלע גערופען ברידער און שוועסטער, וואָס זיי זיינען אַמאָל
ווירקליך געווען, ווייל אַלע מאַמעס אין דער גענעס זיינען אַמאָל גע-
ווען די ווייבער פון אַלע טאַטעס. ווען דאָס איז אונטערגעגאַנגען,
האָבען זיך נאָך אַלץ די געשוועסטער-קינדער פון דער מוטערס צד
גערופען שוועסטער און ברידער אין דיזען פערוואַנדשאַפֿט. פון
קינדווייס אויף האָבען אַלזאָ די קינדער פון איין גענעס געלערנט
ווייסען, ווער עס געהערט צו זייער גענעס. זיי האָבען דאָך געהערט
וועמען זייערע עלטערען רופען ברידער און שוועסטער. ווען עס האָט
זיך ענטוויקעלט די מאָנאָגאַמישע פאמיליע, איז פערגעסען געוואָרען
די געוואוינהייט אז געשוועסטער-קינדער זאָלען זיך רופען שוועסטער

פון אלטערטהום. דער אמת איז, אז די פאמיליע איז אונטער די גענטייל-איינריכטונגען קיינמאל ניט געווען קיין אָרגאַניזאַציאָנס-איינ-הייט. זי האָט דאָס ניט געקענט זיין, ווייל מאן און ווייב האָבען גע-מוזט געהערען צו צוויי פערשיעדענע גענטס. די גענס איז אין גאַנצען אריינגעגאַנגען אין דער פראטהרע, די פראטהרע אין דעם שטאַם, אָבער די פאמיליע איז ניט אין גאַנצען אריינגעגאַנגען אין די גענס, דען זי האָט געהערט האַלב אין די גענס פון די פרוי און האַלב אין די גענס פון דעם מאן.

די מיינונג, אַלזאָ, אז די איינצעלנע פאמיליע פון איין מאן מיט איין ווייב איז די קערנדיל, די יאָדרע, פון די גאַנצע מענשליכע גע-זעלשאפט און דעם שטאַט, וועלכע האָבען זיך אַרומגעקליבען אַרום דעם קערענדיל — דיעזע מיינונג איז אַבזורד (אן אונזין). כאָטש די גאַנצע ביז-אַהעריגע געשיכטס-שרייבונג איז בעגרינדעט אויף אַזאַ מיינונג. מען האָט זיך איינגערעדט, אז וועגען דיעזער מיינונג איז שוין גאָר ניטאָ וואָס צו קלערען. בעזאָנדערס האָט מען זיך אַזוי איינגערעדט אין 18טען יאָהרהונדערט. ווי אַזוי קען די מאַנאַגאַמע איינצעלפאמיליע זיין דער קערענדיל פון דער געזעלשאפט, ווען אַזאַ סאָרט פאמיליע האָט ערשט אָנגעהויבען צו זיין אין דער ציוויליזאַ-ציאָן, קוים עטוואָס פריהער, אַ געזעלשאפט אָבער האָבען מענשען שוין געהאַט אַ סך פריהער. ניין, די איינצעלנע מאַנאַגאַמע פאמיליע איז ניט געווען די איינהייט פון דער געזעלשאפט. דער פאַקט איז, אז דער שטאַט אַנערקענט אויך ניט די פאמיליע אין עפענטליכען רעכט אַלס אַ בעזונדערע אַבטהיילונג פון שטאַט. ביז'ן היינטיגען טאָג עקזיסטירט די פאמיליע גאָר פאַר דעם פריוואַט-רעכט. („אין עפענטליכען רעכט“ מיינט מען דאָ אין די מלוכה-איינריכטונג. די רעגירונג רעכענט זיך, למשל, מיט די גובערניע, אויזער (פּאָוויאַט, אין אַמעריקא קאונטי) און געמיינדע, ד. ה. די שטאָדט אָדער דאָרף, אַלס אַבטהיילונגען פון די מלוכה. די געמיינדע איז שוין די לעצטע איינהייט פון די מלוכה. די פאמיליע איז ניט ווי אַן אַרט בעזונדערע „גובערניעלע“ אין שטאָדט. די שטאָדט רעכענט זיך ניט מיט פאַ-סיליען, גאָר מיט איינצעלנע דערוואַקסענע מענשען. דער פאמיליען-פאַמער איז ניט קיין קליינער „גובערנאַטאָריל“, מיט וועמען די רע-גירונג זאָל זיך רעכענען, אַלס דעם פאַרשטעהער פון דער פאמיליע.

קען מען דאָס זעהען פון דעם, וואָס עס איז געווען ביי די גריכען אַ כּלל, אַז ווען אַ פּרוי הייראַטה, קומט איהר שוין ניט צו האַלטען די רעליגיעזע ריטוסען פון איהר גענעס נאָר זי געהט אַריבער אין די רע-ליגיעזע געמיינשאַפט פון איהר מאַן. אין זיין פּראַטהריע איז זי אויף איינגעשריעבען געוואָרען. דאָס צייגט, אַז אין רעגל האָט מען גע-הייראַטה פון אויסערהאַלב די אייגענע גענעס. אויף זעהט מען דאָס אַרויס פון אַ געוויסען בעריהמטען אָרט אין די שריפטען פון דיקע-אַרקוס. און דער גריכישער קענער בעקער נעהמט נאָך גאָר אָן, אַז עס איז געווען יעדען פּערבאָטען צו הייראַטען אין די אייגענע גענעס, סיי-דען פאַר יורש'טעם.

9. יעדע גענעס האָט געהאַט דאָס רעכט אָנצונעהמען אַ פּרעמ-דען און צו מאַכען איהם פאַר אַ גענעס-מיטגליעד. דאָס איז געשעהען דורך דעם וואָס אַ פּאַמיליע פון די גענעס האָט איהם אויפגענומען אין זיך, אָבער נאָר מיט עפענטליכע פּאַרמאָליטעטען. און געטראָפּען האָט דאָס זעלטען, אַלס אַן אויסנאַהמע.

10. די מיטגליעדער פון דער גענעס האָבען געהאַט דאָס רעכט צו וועהלען און אַראָבצוזעצען די פּאַרשטעהער. אַז יעדע גענעס האָט געהאַט איהר אַרכאַן, ווייסען מיר. אַז דער אַרכאַן זאָל האָבען גע-ירשה'ט זיין אַמט, געפינט מען אין ערגעץ ניט. אַז אַן אַמט פון אַ הערשער זאָל איבערגעהן בירושה און דער יורש זאָל געבאָרען ווערען מיט דעם רעכט צו הערשען, — דאָס, מעג מען אָננעהמען, האָט ניט עקזיסטירט ביז נאָהענט צו די ענדע פון באַרבאַריי. ביי די צושטענדע וואו רייכע און אָרעמע האָבען געהאַט אין דער גענעס פּאַלקאַמען גלייכע רעכטע, איז געווען גאַנץ אונגעגלייך, אַז עס זאָלען זיין הערשער פון געבורט.

אַלע ביזאַהעריגע שרייבער פון פּאַרצייטיגע גריכישע געשיכטע האָבען געהאַט אַ טעות וועגען דעם, וואָס די גענעס איז אַזוינס געווען. אַ טייל פון איהרע אייגענשאַפטען האָבען זיי ריכטיג בעשריעבען, אָבער זיי האָבען זיך אַלע איינגערעדט, אַז אַ גענעס איז געווען אַ גרופּע פון פּאַמיליען. דערמיט האָבען זיי זיך אונט-מעגלייך געמאַכט צו פּערשטעהן די נאַטור און די אָבשטאַמונג פון די גענעס. דעם טעות האָט געמאַכט ניט נאָר גראַטע, נאָר אויף ניעהבור, מאַמזען און אַלע שרייבער איבער די קלאַסישע געשיכטע

5. זיי האָבען געהאט רעכט און פליכט צו הייראטהען אין די גענעס, אין געוויסע פעלע, בעזאָנדרערס יתומות אָדער יורש'טעם.

6. אין מאַנכע פעלע, ווייניגסטענס, האָבען זיי געהאט שותפות אייגענטהום און אַן אַרכאָן (פאָרשטעהער) און קאסירער.

מעהרערע גענטעס צוזאַמען זיינען דאָן געווען פערבונדען אין אַ פראַטהריע, אָבער שוין ווייניגער ענג פערבונדען. אָבער אויף אין דער פראַטהריע געפינען מיר געגענזייטיגע רעכטע און פליכטען, עהנ'ליך ווי אין דער גענעס. בעזאָנדרערס האָט די פראַטהריע געהאט בשותפות געוויסע רעליגיעזע צערעמאָניעס און ווען אַ פראַטאָר, אַ ברודער פון דער פראַטהריע, איז געטויטעט געוואָרען, האָבען אַלע פראַטהריע-ברידער געהאט דאָס רעכט צו פערפאָלגען דעם מערדער. און אַלע פראַטהריען פון אַ שטאַם האָבען וויעדער געהאט געוויסע ימים טובים פון גאַנצען שטאַם, הייליגע טעג, רעגעלמעסיג אין גע-וויסע טעג פון יאָהר. דער אָנפיהרער פון די צערעמאָניעס דערביי איז געווען אַ שטאַם-פאָרשטעהער, וואָס איז אָנגערופען געוואָרען פילאָבאָזילעאוס. ער איז געוועהלט געוואָרען פון די אַדעליגע (איי פאטרידען).

אַזוי ערקלערט דער היסטאָריקער גראַטע. און מאַרקס זאָגט דער-צו: „דורך די גריכישע גענעס קוקט דורך דער ווילדער (איראָקעז צום ביישפיעל) און מען קען איהם דייטליך דערקענען.“ דאָס הייסט, אַז עס איז לייכט צו דערקענען אין דיעזע איינריכטונגען פון די פערצייטיגע גריכען דיזעלבע איינריכטונגען פון די ווילדע אינדיאַנער אין אַמעריקא. און נאָך דייטליכער זעהט זיך אָן די גלייכקייט ווען מיר אונטערזוכען אביסעל ווייטער און געפינען, אַז חוץ די אויס-גערעכענטע 6 זאַכען, האָבען די גריכישע גענטעס נאָך געהאט פאָל-גענדע זאַכען געמיינשאַפטליך:

7. אַלע מיטגליעדער פון די גענעס האָבען זיך גערעכענט פון איין אָבשטאַמונג נאָך פאָטער-רעכט.

8. עס איז געווען פערבאָטען צו הייראטהען אין די גענעס, סיי-דען אין פאל פון יורש'טעם. דאָס וואָס דיעזע אויסנאַהמע איז גע-ווען אַוועקגעשטעלט אַלס געבאָט, בעווייזט, אַז חוץ ביי אַזאַ אויסנאַה-מע — ביי אַ יורש'טע — איז ווייטער בעשטאַנען דער אַלטער רע-געל, אַז מען האָט חתונה געהאט נאָר פון אַ פרעמדע גענעס. אויף

מוזט טהון ביי די גענטייל-פיהרונגען, וואָלט זי דאָך איהר פאָטער'ס פערמעגען אַוועקגעפיהרט צו פרעמדע. דעריבער איז געווען נאָ-טירליך, אז די איינפיהרונג, דאָס יעדער מוז חתונה האָבען נאָר פון אַ פרעמדע גענעם, איז אָבגעשאַפט געוואָרען און עס איז געוואָרען פערקעהרט, עס איז נאָר געוואָרען אַ געבאָט, אז מיידלעך מוזען חתונה האָבען נאָר פון די אייגענע גענעם, כדי אַז דאָס פערמעגען זאָל בלייבען אין דער „משפּחה“, אין דער גענעם.*

אין די גריכישע געשיכטע פון גראָטע איז בעשריעבען די גרי-כישע גענעם און וואָס עס האָט זי צוזאַמענגעהאַלטען. ער ערקלערט, אַז פאָלגענדע אויפגאַבען האָבען אַ גענעם צוזאַמענגעהאַלטען:

1. די מיטגליעדער פון די גענעם האָבען צוזאַמען אָבגעהאַל-טען רעליגיעזע פייערליכקייטען. זיי האָבען אויך געהאַט אַ בעזונ-דערן גאָט פון די גענעם; מען האָט זיך פאָרגעשטעלט, אַז דיעזער גאָט איז געווען דער ערשטער פאָטער פון די גענעם; און קיינער האָט נישט געהאַט קיין רעכט צו דיענען דיעזען גאָט, נאָר די פריסטערס פון דיעזע גענעם. דיעזער גאָט האָט געהאַט אַ בעזונדערן ביינאַמען, וואָס האָט אויסגעדריקט זיין פאָטערשאַפט פון די גענעם.
2. די גענעם האָט געהאַט אַן אייגענעם בית עולם.
3. די מיטגליעדער פון די גענעם האָבען געהאַט דאָס רעכט צו ירשה'נען איינע פון די אַנדערע.
4. זיי זיינען געווען פערפליכטעט צו העלפען איינע די אַנ-דערע, צו שיצען און אונטערשטיצען זיך, ווען פרעמדע האָבען זיי שלעכטס געטהאָן.

(* דאָס דערמאָנט אַן די געשיכטע פון חומש מיט די טעכטער פון צלפחד, וואָס האָבען גע'ירשה'נט אייגענטהום פון זייער פאָטער, זיינען די הויפטלויט פון זייער גענעם („ראשי האָבות“) געקומען צו משה'ן און גע'טענה'ט: „ווען דיעזע טעכטער וועלען געהמען מענער פון אַנדערע שטאַ-מען, וועלען זיי דאָך אַריבערפיהרען זייער אייגענטהום פון אונזער שטאַם אין פרעמדע שטאַמען אַרױן.“ האָט משה זיי רעכט געגעבען און האָט גע'באָטען, אַז ווען אַ טאָכטער ירשה'נט אייגענטהום, מוז זי זי געהען אַ מאַן נאָר פון איהר פאָטער'ס שטאַם, „כדי אַז די נתלה זאָל בלייבען אין דער משפּחה און זאָל נישט אַריבערגעפיהרט ווע-רען אין אַן אַנדערע משפּחה.“ (סוף במדבר.) — איבערזעצער.

4. — ביי די פארצייטיגע גריכען.

עהנליכע איינריכטונגען געפינען מיר ביי די פארצייטיגע פעל-קער. די גריכען, ווי די פעטאסגער (אזא פאלק) און אנדערע פעל-קער וואָס זיינען געווען פערוואַנדעט מיט זיי פון איין שטאַם, זיי-נען שוין פאר די געשיכטליכע צייט געווען איינגעאַרדענט אויף דעם אופן ווי די אינדיאַנער אין אמעריקא: גענס, פראטהריע, שטאַם, בונד פון שטאַמען. ביי א טהייל פעלקער האָט די פראטהריע גע-קענט פעהלען, ווי למשל ביי די דאָריער. און ניט ביי אלע פעל-קער איז געווען אויסגעבילדעט א בונד פון שטאַמען. אָבער ביי אלע איז די גענס געווען די אינהייט.

ווען די גריכען בעווייזען זיך אין דער וועלט-געשיכטע, זיינען זיי שוין ענטוויקעלט ביז צו דעם צושטאַנד פון אָנפאַנג פון ציוויל-ליזאַציאָן. לויט ווי די גריכען פון די העראָען-צייט מאָהלען זיך, זיי-נען זיי שוין מיט צוויי גאַנצע גרויסע ענטוויקלונגס-פערזאָדען ווי-טער אוועק ווי די איראַקעזען-אינדיאַנער, פון וועלכע מיר האָבען נאָר וואָס גערעדט. די גענס פון די גריכען איז אָבער אויך אויף קיין פאל ניט מעהר די גאַראַלטע גענס וואָס מיר האָבען געזעהען ביי די איראַקעזען. ביי די גריכען הייבט שוין אָן צו פערשווינדען די גרופען-עהע. דאָס מוטער-רעכט איז ביי זיי שוין פערשוואונ-דען און פאָטער-רעכט איז געקומען אויף דעם אָרט. דערמיט האָט אָנגעהויבען אויפצוקומען פריוואַט-רייכטהום און דאָס האָט שוין גע-מאַכט די ערשטע אונטער-גראָבונג אונטער די גענטיל-אַרדנונג. מיר האָבען דאָך געזעהען, אז די גענטיל-אַרדנונג איז בעשטאַנען נאָר אויף שותפות-אייגענטהום פון די גענס. פון דיעזע ערשטע אונטער-גראָבונג איז מיט נאַטירליכקייט אַרויסגעקומען א צווייטע. דען ווען עס איז שוין געווען פריוואַט-רייכטהום, האָט דער פאָטער דאָך געוואָלט אז זיין קינד זאָל ירשה'נען זיין פערמעגען. ווי איז אָבער געווען, אז ער האָט געהאַט א טאָכטער און זי האָט איהם גע'ירשה'נט? ווען זי וואָלט חתונה געהאַט אין אַן אנדערע גענס, ווי זי האָט גע-

טאָר מען ניט אָנריהרען. זיי האָט מען בעטראכט ווי אַ געטליכע מאכט און דער איינצעלנער מענש איז געווען זייער אונבעדינגטער אונטערטהאָן אין זיין פיהלען, אין זיין דענקען, אין זיין טהאָן. אַ מערקווירדיגען איינדרוק מאכען אויף אונז די מענשען פון דיעזער עפאָכע, אָבער זיי זיינען אלע גלייך, אָהן אונטערשיעד. זיי זיי-גען נאָך „צוגעבונדען צו דעם נאָבעל־שנור פון דעם נאַטירליכען גע-זעלשאפטס־לעבען“, ווי מאַרקס דריקט זיך אויס. די מאכט פון דיע-זען נאַטירליכען געזעלשאפטס לעבען האָט געמוזט געבראָכען ווערען. זי איז געבראָכען געווארען. אָבער געבראָכען איז זי געוואָרען דורך שלעכטע אייגענשאפטען פון די מענשען, אייגענשאפטען וואָס בע-דייטען פאַר אונז אַ פערדאָרבענהייט. אין זינדיגקייט זיינען זיי אַריינגעפאלען, אַראָבפאלענדיג פון די איינפאַכע מאָראַלישע הויכ-קייט פון די אַלטע גענטיל אָרדנונג. עס איז אָנגעקומען די ציווי-ליזירטע קלאַסען־געזעלשאפט, אָבער איהר וועג איז געגאַנגען דורך די ניעדעריגסטע אינטערעסען — געמיינע האַבזוכט, ברוטאַלע תאווה, שמוציגע גאווה, עגאָאיסטישער רויב פון דעם געמיינשאַפט-ליכען אייגענטהום. די אַלטע קלאַסישע גענטיל־געזעלשאַפט איז אונטערגראָבען געוואָרען און געבראַכט געוואָרען צום פאַל דורך די שענדליכסטע מיטלען — דורך גנבה, פערגוואַלטיגונג, כיטרע שווינ-דעל, פערראטה. און די נייע געזעלשאַפט זעלבסט איז אין פער-לויף פון די גאַנצע דריטהאַלבען טויזענד יאָהר פון איהר בעשטעהן קיין מאָל ניט געווען עטוואָס אַנדערעס ווי די ענטוויקלונג פון אַ קליינעם טייל מענשען אויף די קאַסטען פון די אויסגערויבטע און אונטערדריקטע גרויסע מעהרצאָהל, און אויף היינט איז דיעזע גע-זעלשאפטס־אָרדנונג ניט מעהר ווי דאָס. זי איז היינט נאָך וויי-ניגער אַ געזעלשאַפט פאַר אלע מענשען, ווי ווען עס איז פריהער.

שאפט, איידער זיי זיינען צושיידט געוואָרען אין פערשיעדענע קלאַס-
סען. און ווען מיר פערגלייכען זייער לאַגע מיט דער לאַגע פון די
אונגעהייערע מעהרהייט פון די היינטיגע ציוויליזירטע מענשען, געפינט
מען, אז די לאַגע פון דעם היינטיגען פראָלעטאָריער און אָרימען פויער
איז אַ סך ערגער ווי די לאַגע פון דעם פרייען מיטגליעד פון די אלטע
גענטיל-געזעלשאַפט.

דאָס איז איין זייט. מען דאַרף אָבער ניט פערגעסען, אז דיעזע
גענטיל-אָרגאַניזאַציאָן האָט ניט געקענט בלייבען עקזיסטירען. זי
האָט ניט געקענט געהן ווייטער ווי ביז די אָרגאַניזאַציאָן אין אַ שטאַם.
ווען מעהרערע שטאַמען זיינען פערבונדען געוואָרען אין איין פער-
באַנד פון שטאַמען, איז דאָס שוין געווען דער אָנפאַנג פון דעם אונ-
טערגאַנג פון די גענטיל-אָרדנונג, ווי מיר וועלען זעהען ווייטער און
ווי מיר האָבען שוין געזעהען אין דעם, וואָס די איראָקעזען האָבען
געזוכט צו אונטערוואַרפֿען אונטער זיך אַנדערע שטאַמען. די מענ-
שען, וואָס האָבען ניט געהערט צום שטאַם, האָבען ניט געהאַט קיין
שום רעכט ביי דעם שטאַם. וואו די פערשיעדענע שטאַמען האָבען
ניט אויסדריקליך אָבגעמאַכט צווישען זיך צו לעבען אין פריעדען,
האָט געהערשט קריעג צווישען שטאַם און שטאַם. און דער קריעג
איז געפיהרט געוואָרען מיט דער גרויזאַמקייט, וועלכע איז ביי די מענ-
שען נאָך שטאַרקער ווי ביי חיות. די ספעציעל מענשליכע גרויזאַמ-
קייט איז ערשט שפעטער מילדער געוואָרען, דורך די אינטערעסען.

די גענטיל-אָרדנונג אין איהר פולער בליהונג, ווי ביי די אינ-
דיאַנער אין אַמעריקא, איז נאָר מעגליך געווען ביי אַ זעהר אונענט-
וויקעלטע פראָדוקציאָן. אַלזאָ איז אַ קליינע צאָהל מענשען נאָך
געווען פערשפרייט, זעהר ניט-געדיכט, איבער אַ גרויסע שטרעקע
לאַנד. אין אזאַ צושטאַנד זיינען די מענשען כמעט פאַלשמענדיג
בעהערשט פון די אויסערליכע נאַטור, וועלכע זיי פערשטעהען ניט,
וועלכע שטעהט געגען זיי ווי פרעמדע, אונבעגרייפליכע זאַכען. דאָס
וועדער שפיעגעלט זיך אָב אין קינדליכע רעליגיעזע פאַנטאַזיעס.
דיעזע פאַנטאַזיעס האָבען זיי געמאַכט אָננעהמען, אז מענשען זיינען
נאָר די פון אייגענעם שטאַם. מענשען פון אַן אַנדערען שטאַם זיי-
נען ביי זיי שוין געווען חיות. דער אייגענער שטאַם און די איי-
גענע גענעס און זייערע איינדיכטונגען זיינען געווען הייליג; זיי

זייערע אונטערגעוואָרפענע, נאָר זיי האָבען זיי אָנגעבאָטען אַרײַנצו-
טרעטען אין זייער בונד אלס גלייכבערעכטיגטע. און ערשט ווען די
בעזיעגטע האָבען דאָס ניט געוואָלט אָננעהמען, זיינען זיי פּערטריבען
געוואָרען פון זייער לאַנד.

און וואָס'ערע סאָרט מענשען, מענער און פרויען, עס קומען אַרויס
אין אזא געזעלשאַפט, בעווייזט דער פּאַקט, דאָס אלע ווייסע מענשען,
וואָס האָבען געהאַט די געלעגענהייט צוזאַמענצוקומען מיט אונפּער-
דאָרבענע אינדיאַנער, קענען זיך ניט אויסוואונדערען איבער די פּער-
זענליכע ווירדע, עהרליכקייט, כאַראַקטער-שטאַרקייט און טאַפּפּערקייט
פון די עזע באַרבאַרען.

פון די טאַפּפּערקייט פון אַזעלכע נאַטור-מענשען האָבען מיר ערשט
די לעצטע יאָהרען געזעהען ביישפּיעלע אין אַפּריקאַ. די קאַפּערן-
צעגער פון זולדלאַנד און די נוביער פון אביסיניען זיינען ביידע שטאַ-
מען, ביי וועלכע די גענטיל-פיהרונגען זיינען נאָך ניט אויסגעשטאַר-
בען, און זיי האָבען ערשט די לעצטע צייטען בעוועזען אין מלחמות
אזא טאַפּפּערקייט, וואָס קיין אַרמעע פון ציוויליזירטע אייראָפּעער
קען ניט בעווייזען. בעוואַפענט נאָר מיט שפּיעזען און וואַרף-פּיילען,
אַהן פּייער-געוועהר, זיינען זיי אנטקעגען געגאַנגען אין אַ האַגעל פון
שיסענדע ביקס-קוילען, — אנטקעגען די ענגלישע אינפאַנטעריע, וואָס
יעדער אַנערקענט זי פאַר די ערשטע אויף דער וועלט אין אַ געשלאַ-
סענע שלאַכט. ביז צו זייערע באַיאָנעטען (שפּיעזען פון די ביקסען)
זיינען די אַפּריקאַנער זיי אנטקעגען געגאַנגען. און מעהר ווי איין
מאָל האָבען זיי געבראַכט די ענגלישע סאָלדאַטען אין אונאַרדנונג און
אפילו זיי אומגעוואָרפען, כאַטש זייער געוועהר איז געווען אזוי גע-
וואַלדיג אונגלייך און כאַטש די אַפּריקאַנער דינענען ניט אין מיליטער
און ווייסען ניט וואָס מושטירען זיך איז אזוינס. וואָס זיי קענען
אויסהאַלטען און אויפטהאַן בעווייזט דער פּאַקט, דאָס די ענגלענדער
האָבען זיך בעקלאַגט, אַז דער קאַפּפּער-נעגער קען אין 24 שטונדען
אַבלויפּען אַ גרעסערען וועג ווי אַ פּערד. אַן ענגלישער מאַלער בע-
שרייבט, ווי ביי דעם לויפּען קומט ביי דעם נעגער אַרויס בולט דער
קלענסטער מוסקעל און ווערט האַרט און שטאַרק, ווי דער שטריק פון
אַ בייטש.

אזוי האָבען אויסגעזעהען די מענשען און די מענשליכע געזעל-

שווערסטע צווייפעל און רעטהענישען אין דער געשיכטע פון פאָר-
צייטיגע פעלקער.

און אַ וואונדערבארע געזעלשאַפטליכע איינריכטונג איז דאָס,
דיעזע גענטייל־אַרדנונג, כאָטש זי איז אזוי קינדיש און אזוי איינפאָך.
אַהן סאָלדאטען, זשאַנדארען, אָדער פּאָליצייסטען, אָהן אַדעל, קעניגע,
גובערנאַטאָרס, פּאָליצייסטערס אָדער ריכטער, אָהן תּפּיסות, אָהן
פּראָצעסען, געהט פון דעסטוועגען אלעס אַ רעגעלמעסיגען גאַנג. יעדען
שטרייט, יעדען סכּסוף, פּערגלייכט די געמיינשאַפט פון אלע די, ווע-
מען דאָס געהט אָן, די גענעס, אָדער דער שטאַם, אָדער די איינציגע
גענטעס צווישען זיך. נאָר זעלטען סטראַשעט די בלוט־ראַכע, ווען
עס איז שוין קיין אַנדערע בערוהיגונג ניטאָ. די בלוט־ראַכע איז נאָ-
טירליך זעהר ווילד, אָבער אונזער ציוויליזירטע טויט־שטראַף איז אויך
ניט מעהר ווי בלוט־ראַכע, נאָר אַ ציוויליזירטע פּאַרמע דערפון, מיט
אלע מעלות און חסרונות פון ציוויליזאַציאָן.

זיי ברויכען ניט קיין שפור פון אונזער פּערפּלאַנטערטע מאַשינע-
ריע פון פּערוואַלטונג און רעגיערונג, כאָטש זיי האָבען אַ סך מעהר
שותפות'דיגע אנגעלעגענהייטען ווי מיר האָבען היינט — דען די
הויזהאַלטונג איז בשותפות און קאָמוניסטיש פאַר מעהרערע פּאַמי-
ליען, די ערד איז שותפות־אייגענטהום, נאָר די קליינע גערטענדלעך
געהערען פּאַרלויפיג צו די הויזהאַלטונגען. ווי די דאָזיגע אלע
שותפות'דיגע זאַכען זאָלען זיך פּיהרען, ענטשיידען די בעטהייליגטע
אליין. און ס'רוב קומט גאָר קיין שאלה ניט פאַר, דען אלעס פּיהרט
זיך ווי דער מנהג פון הונדערטער יאָהרען האָט שוין גערעגעלט.

קיין אָרימעלייט און קיין נויטליידענדע קען ניט זיין ביי זיי.
די קאָמוניסטישע הויזהאַלטונג אין די גענעס האַלטען טריי זייערע פּער-
פּליכטונגען צו אַלטע, קראַנקע און אזעלכע, וואָס זיינען געוואָרען קאַ-
ליקעס אין קריעג.

אלע זיינען גלייך און פריי, אויך די ווייבער. פאַר שקלאַפען איז
נאָך קיין פּלאַץ ניטאָ, אויך ניט פאַר די אונטעריאַכונג פון פּרעמדע
שבטים, סיידען אַמאָל אין אן אויסנאָהמע.

אין יאָהר 1651 האָבען די איראַקעזען־אינדיאַנער בעזיעגט אין
קריעג די אירי־אינדיאַנער און די „נייטראַלע נאַציאָן“, האָבען זיי
די איינגענומענע שונאים ניט אויסגעקוילעט און ניט געמאַכט פאַר

שפאלטען אין מעהרערע גענטס, בלייבט בעשטעהן אלס פראטהריע, אלס פער אייניגונג פון גענטעס. און דאָך בלייבען די נעמען פון דיע-זע עלטסטע גענטעס גלייך ביי פערשיעדענע שטאַמען, וואָס זיינען שוין שטאַרק דערווייטערט און לאַנג פונאַנדערנעשיידט, — וואָלף-גענטעס און בער-גענטעס געפינט מען ביי א מאַיאָריטעט פון אלע אינדיאַנישע שטאַמען. און די גאַנצע איינריכטונג, וואָס מיר האָבען אויבען געשילדערט, געפינט מען ביי זיי אלע, — נאָר אַ סך פון זיי האָבען עס נאָך ניט געבראַכט ביז צו אַ בונד פון פערוואַנדעטע שטאַמען.

דיעזע גאַנצע איינריכטונג פון גענטעס, פראטהריען און שטאַם-ענטוויקעלט זיך פון די גענס אזוי נאַטירליך, אז עס קען כמעט נאָר אַנדערש ניט זיין. קוים האָבען מיר די גענס אלס געזעלשאַפטליכע איינהייט, מוז זיך שוין דיעזע גאַנצע איינריכטונג פון איהר אַרויס-ענטוויקלען מיט נאַטירליכער נויטווענדיגקייט. אלע דריי, די גענס, די פראטהריע און דער שטאַם, זיינען פערשיעדענע גראַדען פון בלוטס-פערוואַנדשאַפט. יעדע פון זיי איז אין זיך אַבגעשלאָסען, יעדע פערזאָרגט איהרע אייגענע אנגעלעגענהייטען, און וואָס עס גע-הערט ניט צו איינע צו פערזאָרגען, דאָס פילט אויס די אַנדערע. דיע-זע דריי פער אייניגונגען צוזאַמען פערזאָרגען אלע עפענטליכע אַנגעלעגענהייטען, וואָס געפינען זיך נאָר ביי אַזעלכע מענשען, אויף דער מדרגה פון דער אונטערשטופע פון באַרבאַריי.

אויף אַזאַ אופן מעג מען זיכער זיין, אז וואו נאָר מיר בעגעגענען אין דער וועלט אַ סאָרט מענשען ביי וועלכע עס איז דאָ אַ גענס אלס געזעלשאַפטליכע איינהייט, מעגען מיר ביי זיי זוכען אַן עהנליכע איינ-ריכטונג פון דעם שטאַם, זוי די, וואָס מיר האָבען דאָ געשילדערט. און עס איז אַ פאַקט, אז מען וועט דאָס אימער געפינען, אויב עס זיינען נאָר דאָ גענוג קוועלען פון וואַנען צו שעפען ידיעות פון די איינריכטונגען פון דיעזע מענשען. ביי די פארצייטיגע גריכען און רוימער זיינען דאָ אַזעלכע קוועלען, געפינט מען טאַקי פונקט אַזעלכע איינריכטונגען. און וואו אין די קוועלען פעהלען אויס פונקטען און עס בלייבט עפעס ניט קלאָר און רעטהזעלהאַפט, קען מען דאָס געפינען אויפגעקלערט, ווען מען פערגלייכט דערצו די געזעלשאַפטס-איינריכ-טונג פון די אינדיאַנער פון אַמעריקאַ. דאָס מאַכט קלאָר אפילו די

אַרדענטע, מאַיאָריטעטס-אַבשטימונגען, געזעצע א. ז. וו. — אזוי לאַנג
 זוי דאָס איז בלויו וועגען די איינריכטונגען פון אַרבייט און גענוס,
 און ניט וועגען הערשונג און געוואלט, איז עס אלץ געזעלשאַפט און
 ניט שטאַט, ניט רעגירונג. אויף אזא אופן איז א היינטיגע רע-
 גירונג א צוזאַמענמישונג פון שטאַט און געזעלשאַפט צוזאַמען:
 אזוי ווייט ווי די רעגירונג פערזאָרגט קאַנאַלען, שאַסעען, בריקען,
 אייזענבאַהנען, פאַרקס, שוהלען, סאַנאַטאָריוםס, שפיטעלער, געזונד-
 הייטס-בעהערדען, סטאַטיסטישע בעהערדען, פאַרשונגס-בעהערדען אין
 פערשיעדענע וויסענשאַפטען, און אזוי ווייטער און ווייטער, — איז
 זי א געזעלשאַפט (און אין א סאַציאַליסטישע וועלט וועלען זיין טוי-
 זענד מאָהל מעהר אויפגאַבען אזעלכע). אזוי ווייט אָבער ווי די רע-
 גירונג הערשט איבער מענשען, געוועלטיגט און בעשטראַפט, איז זי
 א שטאַט. טהאַמאַס פעין בריינגט אַרויס, אז דאָס הערשען איבער
 מענשען איז א „נויטווענדיגע צרה“, כדי איינצוהאַלטען די מענשליכע
 שלעכטקייט. דאָס איז געווען דער אַלטפּרענקישער בעגריף וועגען
 די אַבשטאַמונג פון שטאַט: דער שטאַט איז געגרינדעט געוואָרען,
 האָט מען געמיינט, אלס אן איינהאַלטונג פאַר די מענשליכע שלעכט-
 קייט. ענגעלס בעווייזט דאָ דאָגעגען, אז פונקט פערקעהרט, רעגירע-
 רונג און שטאַט זיינען גאָר געגרינדעט געוואָרען כדי צו געבען דעם
 שלעכטקייט פון די הערשענדע קלאַסען א געזעצליכע מאַכט. דאָרום
 קומט ענגעלס צום שלום, אז אין א סאַציאַליסטישע געזעלשאַפט וועט
 דאָס ניט זיין; אַלזאָ, וועט די סאַציאַלדעמאָקראַטישע אָרדנונג ניט
 זיין קיין שטאַט, נאָר א געזעלשאַפט. — איבערזעצער).

מיר זעהען ביי די נאָרד-אַמעריקאַנישע אינדיאַנער ווי אזוי עס
 ענטוויקלען זיך שטאַמען און פעלקער. א פאָלקס שטאַם, וועלכער איז
 אין אָנהייב געווען איינהייטליך, צושפרייט זיך ביסלעכווייז איבער אן
 אונגעהייערען קאָנטינענט; שטאַמען צושפאַלטען זיך און עס ווערען
 פון זיי פעלקער, גאַנצע גרופען פון פעלקער; די שפראַכען פערענדע-
 רען זיך, ביז זיי ווערען ניט בלויו אונפערשטענדליך איינע פאַר די
 אַנדערע, נאָר זיי פערלייערען אויך כמעט יעדען שפור פון אן עהנ-
 ליכקייט. און לעבען דיעזען פאַרגאַנג זעהען מיר, ווי אין די שטאַ-
 מען וויעדער שפאַלטען זיך די איינצעלנע גענטעם און עס ווערען פון
 זיי מעהרערע, און די אַלטע מוטער-גענעס, נאָכדעם ווי זי ווערט צו-

געוועהנליכען בעגריף פון מענשען, וועלכע רופען יעדע פעסטע אָרד-
 נונג „שטאַט“, וועט א סאָציאַליסטישע געזעלשאַפט, ווי דער פער-
 פאַסער שטעלט זיך פאַר, זיין א סאָציאַליסטישער „שטאַט“.. דאָס
 דאַרף מען גוט געדענקען. דען וועגען דעם קומען פאַר פיעל טעות'ען.
 עס איז מערקווירדיג, אז נאָך מיט 140 יאָהר צוריק האָט טהאָ-
 מאַס פּעין (אין זיין „קאממאן סענס“) געטענה'ט וועגען דעם טעות,
 וואָס מענשען מאַכען אין דעם, וואָס זיי פערמישען שטאַט מיט גע-
 זעלשאַפט, אזוי ווי דאָס וואָלט געווען דיזעלבע זאָך, וועהרענד דאָס
 זיינען צוויי גאַנץ פערשיעדענע זאַכען. איך האַלט עס פאַר וויכטיג
 איבערצוגעבען דאָ די ווערטער פון דיעזען דענקער, פון אזא לאַנגע
 צייט צוריק, איידער עס זיינען נאָך געווען סאָציאַליסטען און אנאָר-
 כיסטען אויף דער וועלט. ווען נאָך היינט פלאַנטערען זיך מענשען
 אין דער זאָך, איז וויכטיג צו הערען, ווי פּעין האָט אזוי לאַנג צוריק
 שוין געזוכט פונאָנדערצונעהמען דעם פלאַנטער. ער שרייבט:
 „מאַנכע שרייבער האָבען אזוי צונויפגעמישט געזעלשאַפט מיט
 רעגיערונג (שטאַט), אז זיי לאָזען וועניג אָדער גאָר קיין אונטער-
 שיעד ניט צווישען זיי. אין אמת'ען זיינען די צוויי זאַכען ניט נאָה
 פערשיעדענע, נאָר זיי קומען אויך ארויס פון פערשיעדענע וואָרצלען.
 געזעלשאַפט קומט ארויס פון אונזערע בעדיהפניסע, רעגיערונג קומט
 ארויס פון אונזער שלעכטקייט (דאָס איז פריהער געווען דער טעות
 פון אַלע דענקער, אז רעגיערונג איז געמאַכט געוואָרען אַכטונג צו
 געבען, אז מענשען זאָלען ניט טהאָן קיין שלעכטס). . . .
 געזעלשאַפט איז אַ בעשיצער, רעגיערונג איז אַ שטראַפער.
 געזעלשאַפט איז אין יעדען צושטאַנד אַ ברכה, אָבער רעגיערונג, אפילו
 אין איהר בעסטען צושטאַנד, איז נאָר אַ נויטווענדיגע צרה“... און
 ער געהט ווייטער און ניט אַ ביישפיעל, ווי אַ געזעלשאַפט וואָלט אויס-
 געזעהען אָהן אַ רעגיערונג, אָהן אַ שטאַט, הייסט עס. פון דעם
 ביישפיעל איז דייטליך, אז געזעלשאַפט רופט ער אָן יעדע מענשליכע
 פערבינדונג און איינריכטונג וואָס איהר צוועק איז צו פערזאָרגען
 בעדיהפניסע פון די מענשען. און רעגיערונג — אַלזאָ שטאַט —
 רופט ער די איינריכטונגען, וואָס זייער צוועק איז צו פערבאָטען און
 בעפעהלען און בעשטראַפען און געוועלטיגען. די געזעלשאַפט, אַלזאָ,
 מעג אויך זיין אַ פעסטע אָרגאַניזאַציאָן, מיט פערטרעטער, אָבגע-

געוואלט פון א בעזונדערען קלאס הערשער, וואָס רעגירערען איבער דעם פאָלק דורך די מאַכט פון פאָליציי, סאָלאַטען, תּפּיסה א. ז. וו., סיי מיט אַ קעניג, סיי אָהן אַ קעניג. דאָס, און נאָר דאָס, וויל ענגעלס האָבען, הייסט שטאַט. אָבער אן איינריכטונג, אין וועלכער קיין קלאַס רעגירט ניט איבער קיינעם נאָר דאָס פאָלק אליין פיהרט זיך די געמיינשאַפּטליכע בעדירפניסע, דורך אויסגעקליבענע רעפרעזענטאַנטען, הייסט ניט קיין שטאַט, נאָר דאָס הייסט געזעלשאַפּטליכע אָרדנונג. און ער צייגט דאָס דאָ, אז פריהער האָבען די מענשען געלעבט אין אַ געזעלשאַפּטליכע אָרדנונג אָהן אַ שטאַט, נאָר ערשט שפעטער איז דער שטאַט ענטשטאַנען. ער איז ענטשטאַנען, ווען עס איז אויפגעקומען אַ בעזונדערע מאַכט, וואָס איז ניט געווען דאָס פאָלק אליין, נאָר אַ געוואלט איבער אַן פאָלק. צייגענדיג, אז נאָר דאָס הייסט שטאַט, קומט דער פערפאַסער ווייטער צו דעם שלום, אז אונטער'ן סאָציאַליזמוס וועט דער שטאַט אַבשטאַרבען. דאָס מיינט, אז בליבען וועט אַ געזעלשאַפּטליכע איינריכטונג; אָבער די געזעלשאַפּטליכע איינריכטונג וועט אויך האָבען אויסגעקליבענע פערטרעטער, געזעצע וועגען געזעלשאַפּטליכע אנגעלעגענהייטען און אזוי ווייטער. די אַנאַרכיסטען אָבער רופען אזא איינריכטונג אויך „שטאַט“ און זיי ווילען דאָס אויך ניט האָבען. און אויך אַנדערע מענשען רופען יעדע געזעלשאַפּטליכע איינריכטונג „שטאַט“. און ווען זיי זעהען, אז ענגעלס זאָגט, דאָס אונטער'ן סאָציאַליזמוס וועט שטאַט אַבשטאַרבען, מיינען זיי, אז דאָס איז אַנאַרכיזמוס. דאָס איז אָבער פאַלש. דען, ווי מען זעהט דאָ באלד פון אַנפאַנג, ערקלערט ענגעלס, אז אזא געזעלשאַפּטליכע אָרדנונג ווי ביי די אינדיאַנער איז ניט קיין שטאַט, כאָטש זיי האָבען פאַרשטעהער און הויפטלייטע און בעשליסע און פערבינדונגען. נאַטירליך, וועלען אין אַ הויך-ציוויליזירטער סאָציאַליסטישער געזעלשאַפּט מוזען זיין זעהר אַ סך מעהר פערבינדונגען, בעשליסע, אַבמאַכונגען, פערטרעטער און פאַרשטעהער, ווי אין אַ געזעלשאַפּט פון ווילדע אינדיאַנער. נאָר ווייל עס וועט ניט זיין קיין בעזונדערע הערשענדע קלאַסע און ניט קיין געוואלט-הערשונג איבער מענשען, מיט געוואלט-איינריכטונגען, נאָר אַ פערוואלטונג פון געזעלשאַפּטליכע אנגעלעגענהייטען, רופט ענגעלס דאָס ניט שטאַט, נאָר געזעלשאַפּטס-אָרדנונג. אָבער לויט נאָך דעם

מען זעהען, ווי שטאאט און מענשליכע געזעלשאפט איז ניט דיזעלבע זאך. א שטאאט ווערט ערשט, ווען עס איז דא אן עפענטליכע גע-וואלט, וואס איז אָבגעשיידט פון פאָלק און הערשט איבער'ן פאָלק. אין אָנפאנג זיינען געווען געזעלשאפטליכע איינריכטונגען אָהן א שטאאט, ניט נאָר ביי די אינדיאנער אין אמעריקא. אויך ביי די פאר-צייטיגע דייטשען געפינען מיר גאנצע געזעלשאפטליכע איינריכטונגען פון „מארקען“, דערפער, הויפען און שטערט אָהן א שטאאט. דער פאָרשער מוירער, ווען ער אונטערזוכט ווי דער שטאאט האָט זיך ביסלעכווייז ענטוויקעלט ביי די פארצייטיגע דייטשען, זוכט די ענט-וויקלונג פון דעם שטאאט אלס עטוואָס בעזונדערעס פון דיעזע גע-זעלשאפטליכע איינריכטונגען. ער צייגט, ווי דער שטאאט האָט זיך ערשט ענטוויקעלט אַרום פון דיעזע איינריכטונגען און לעבען זיי. דיזער פאָרשער בעווייזט דערמיט, אז ער האָט ריכטיג געפיהלט (כאָטש אפשר נאָך ניט גאנץ קלאָר געוואוסט), אז די ערשטע מאַרק-איינריכטונגען פון די פארצייטיגע דייטשען (מאַרק — „געמאַרק“ — אַרט-געמיינשאפט פון מעהרערע דערפער צוזאַמען אין איין געגענד) זיינען נאָך געווען גאנץ וואָס אַנדערעס ווי דער שפעטערער שטאאט, כאָטש דער שטאאט איז שפעטער אַרויסגעקומען טאַקי פון דיעזע איינריכטונגען. אליין איז די איינריכטונג פון די מאַרק-געזעלשאפט א. ז. וו. נאָר געווען א ריין געזעלשאפטליכע איינריכטונג, ניט קיין שטאאטליכע.

(אָנמערקונג פון דעם איבערזעצער: — וועגען ענגעלס'עס מיינונגען איבער דעם „שטאאט“ פלאָגמערען זיך א סך אַנאַרכיסטען, און אויך סאָציאַליסטען. איך האלט עס דעריבער פאַר וויכטיג באלד דאָ, וואו עס הייבט זיך אָן צו רעדען וועגען דעם שטאאט, אויפמערק-זאם צו מאַכען דעם לעזער אויף דעם, וואָס ענגעלס וויל דאָ אַרויס-ברענגען: ער וויל בעווייזען, אז שטאאט און געזעלשאפטס-אַרדנונג זיינען ניט דיזעלבע זאך, נאָר צוויי גאַנץ פערשידענע זאַכען. גע-וועהנליך פערשטעהט מען אונטער דעם וואָרט „שטאאט“ אלץ איינס וועלכע אַרדנונג אין דעם צוזאַמען-לעבען פון מענשען, אויב אין דער אַרדנונג זיינען נאָר דאָ געזעצע און מאַיאָריטעטס-בעשלוס און פאָר-שטעהער און הויפטלייט און אז. וו. ענגעלס וויל אָבער ווייזען, אז דאָס איז ניט ריכטיג; אז שטאאט הייסט נאָר אַ בעזונדערע מלוכה-

אמט איז געווען א נייער, געגרינדעט אויסדריקליך פאר דעם בונד. געוועהלט זיינען זיי געוואָרען פון זייער גענעם, ביי יעדער געלעגענהייט ווען א נייער סעטשעם האָט געדארפט געוועהלט ווערען. און צו יעדער צייט האָט די גענעם געקענט איהר סעטשעם אַראָבזעצען. דאָס רעכט אָבער איינצופיהרען א סעטשעם אין זיין אמט האָט געהערט צו דער בונדעסראַטה.

(4) דיעזע בונדעס־סעטשעם זיינען אויך געווען סעטשעםס יעדער אין זיין שטאַם און האָבען געהאַט זיין און שטימע אין דעם שטאַם־ראַטה.

(5) אַלע בעשליסע פון דעם בונדעס־ראַטה האָבען געמוזט אָנ־גענומען ווערען איינשטימיג.

(6) די אבשטימונג איז גענומען געוואָרען נאָך די שטאַמען: אום אז א בעשלוס זאָל זיין גילטיג, האָט צו איהם געמוזט צושטימען יעדער שטאַם און אין יעדען שטאַם אַלע מיטגליעדער פון דעם שטאַם־ראַטה.

(7) יעדער פון די פינף שטאַם־ראַטהען האָט געקענט איינבע־רופען דעם בונדעס־ראַטה צו א זיצונג. דער בונדעס־ראַטה האָט זיך אליין ניט געקענט איינבערופען.

(8) די זיצונגען פון דעם בונדעס־ראַטה זיינען פאָרגעקומען אָפען, פאר'ן פערזאמעלטען פאָלק. יעדער איראָקעז האָט געקענט אריינזאָגען א וואָרט. א בעשלוס אָבער האָט נאָר דער ראַטה אליין געקענט פאַסען.

(9) דער בונד האָט ניט געהאַט קיין איינציגען אויבערהויפט, קיין בעל הבית איבער די אויספיהרענדע געוואַלט.

(10) ער האָט אָבער געהאַט צוויי אויבערשטע קריעגס־פיהרער, מיט גלייכע רעכטע און גלייכע מאַכט. (פונקט ווי פארצייטענעס אין ספּאַרטאַ זיינען געווען צוויי „קעניגע“ און אין רוים צוויי קאָנזולן).

דאָס איז געווען די גאַנצע איינריכטונג פון די איראָקעזען, אונ־טער וועלכע זיי האָבען געלעבט 400 יאָהר און לעבען נאָך.

פאַרוואָס האָב איך זיך אָבגעשטעלט אויסצומאָהלען דיעזע איינ־ריכטונג (לויט ווי מאָרגאן שילדערט דאָס) אזוי גענוי? — ווייל דאָ קען מען זעהען, ווי עס האָט אויסגעזעהען א מענשליכע געזעלשאַפט איידער זי האָט נאָך געהאַט א שטאַט (א מלוכה־מאַכט). דאָ קען

צו אָנגרייפֿענדע מלחמות. געגען דעם יאָהר 1675 זיינען זיי געווען אויף די העכסטע שטופע פון זייער מאַכט און האָבען איינגענומען גרויסע שטיקער לאַנד אַרום זיך. די פריהעריגע בעוואוינער האָבען זיי אַ טייל פֿערטריבען, אַ טייל געמאַכט אונטערוואָרפֿען אונטער זיך און זיי געצוואונגען זיי צו צאָהלען מכס.

דיעזער בונד פון די איראָקעזען איז די פּאַרטגעשריטענטסטע געזעלשאַפטליכע אָרגאַניזאַציע, וועלכע די אינדיאַנער האָבען ענט-וויקעלט, אזוי ווייט ווי זיי זיינען ניט אַריבער די אונטערשטופע פון גאַרבאַריי, דאָס הייסט אַלזאָ חוץ די מעקסיקאַנער, ניי־מעקסיקאַנער און פֿערוואַנער.

די גרונד־אויפגאַבען פון דעם בונד פון די פינף שטאַמען זיינען געווען די פּאָלגענדע:

(1) אייביגער בונד פון די פינף בלוט־פֿערוואַנדעטע שטאַמען. יעדער שטאַם איז געווען פּאָלקאַמען זעלבסטשטענדיג אין אלע זיינע אינערליכע אנגעלעגענהייטען און אלע שטאַמען האָבען געהאַט גלייכע רעכטע. זייער בלוט־פֿערוואַנדשאַפט איז געווען דער אמת'ער פונד-דאַמענט פון דעם בונד. פון די פינף שטאַמען האָבען דריי געהייסען פּאַטער־שטאַמען און זיי זיינען געווען ברידער איינע מיט די אַנדערע. די איבריגע צוויי זיינען געווען זוהן־שטאַמען און אויף זיי זיינען גע-ווען ברודער־שטאַמען מיט אַנאַנדער. דריי גענטעס, די עלטעסטע, זיינען געווען אין אלע פינף שטאַמען; אַנדערע גענטעס זיינען נאָך געווען אין דריי שטאַמען. די מיטגליעדער פון יעדער גענם זיינען געווען ברידער דורך אלע פינף שטאַמען. אלע פינף שטאַמען האָבען גערעדט איין שפּראַך, בלויז אין פֿערשיעדענע דיאַלעקטען. דאָס איז געווען אַ בעווייז, אז זיי זיינען אלע אַרויסגעקומען פון איין אַב-שטאַמונג.

(2) דער פּאַרשטעהער פון דעם בונד איז געווען אַ בונדעס־ראַטה פון 50 סעטשעמס, אלע גלייך אין ראַנג און אַנזעהען. דיעזער ראַטה האָט געהאַט צו בעשליסען וועגען אלע אנגעלעגענהייטען פון דעם בונד און אזוי איז עס געבליבען.

(3) דיעזע 50 סעטשעמס זיינען אָנגעשטעלט געוואָרען בשעח דער בונד איז געגרינדעט געוואָרען, יעדער פון זיי איז געשטעלט גע-וואָרען אלס סעטשעם איבער אַן אַנדער שטאַם אָדער גענם. זייער

שטאם געווען ווייניג מענשען. אייביגע מלחמות האָבען זיי אָבגע-
שוואַכט. ווייטע שטרעקען גרענעץ-לאַנד האָבען די פערשיעדענע
שטאַמען אָבגעזונדערט פון אַנאַנדער. אויף אזא אופן זיינען זיי גע-
ווען זעהר שיטערליך בעזעצט. ווייניג מענשען האָבען בעזעצט אן
אונגעהייערע שטרעקע. נאָר אין א טייל געגענדען האָבען זיך מעה-
דערע שטאַמען, וואָס זיינען אַרויסגעקומען פון איין אָבשטאַמונג,
צוריק פּעראייניגט אין א דויערענדען בונד. ד אָ ס א י ז ג ע -
ו ו ע ז ד ע ר ש ט ע ר ש ר י ט צ ו די ג ר י נ ד ו נ ג
פ ו ז נ א צ י אָ נ ע ז .

די ענטוויקעלטסטע פּאָרמע פון אזא בונד געפינען מיר אין די
פּעראייניגטע שטאַטען ביי די איראָקעזען. זיי שטאַמען אַרויס פון
דעם מזרח-זייט פון דעם טייך מיסיסיפּי. דאָרט זיינען זיי וואהר-
שיינליך געווען א צווייג פון די גרויסע פאמיליע פון די דאָקאָטא-
אינדיאַנער. נאָך לאַנגע וואַנדערונגען זיינען זיי אָנגעקומען דאָ,
וואו היינט איז דער שטאַט ניו יאָרק. דאָ געפינט מען זיי איינגע-
טהיילט אין פינף שטאַמען: סענעקאַס, קאַיוגאַס, אָנאַנדאַגאַס, אָניי-
דאַס און מאָהאָקס. זיי האָבען געלעבט פון פיש, פון פאנג-חיות און
פון גרינסען וואָס זיי האָבען געפלאַנצט אויף א פּראָסטען אופן. זיי
האָבען געוואוינט אין דערפער, וועלכע זיינען ס'רוב געווען געשיצט
דורך פאַרקאַנעס פון סלופעס אריינגעשלאָגען אין דר'ערד. זייער
צאָהל איז קיינמאָל ניט געווען מעהר ווי 20,000 קעפ. א טייל פון
זייערע גענטעס זיינען געווען געמיינזאַם איבער אלע 5 שטאַמען. גע-
רעדט האָבען זיי פּערוואַנדעטע דיאַלעקטען פון דיזעלכע שפּראַך. און
געזעסען זיינען זיי יעצט אין איין לאַנד, וואָס איז געווען צוטהיילט
צווישען די פינף שטאַמען. אזוי ווי זייער לאַנד האָבען זיי ערשט
געהאַט איינגענומען, איז געווען נאַטירליך, אז דיעזע שטאַמען האָבען
זיך פון געוואוינהייט צוזאַמענגעהאַלטען כדי זיך צו בעשיצען געגען
די מענשען, פון וועלכע זיי האָבען דאָס לאַנד צוגענומען. דיעזע צו-
זאַמענהאַלטונג פון געוואוינהייט האָט זיך ענטוויקעלט צו אן „אייביגען
בונד“, אן איד-גענאָסענשאַפט (ווי עס רופט זיך דער בונד פון די
קאַנטאָנען אין דער שווייץ). אזא פּעסטען בונד האָבען דיעזע פינף
שטאַמען שוין געהאַט שפּעטסטענס אין אָנפאַנג פון דעם 15טען
יאָרהונדערט. פיהלענדיג זיך שטאַרק, האָבען זיי זיך באַלד גענומען

טיגסטע קריעגס־ארויסטרעטונגען פון די אינדיאנער, אפילו אויף ווייט אוועק, זיינען אויסגעפיהרט געוואָרען פון קליינע ביסעלעך מענשען. ווען מעהרערע אזעלכע מחנות זיינען אַרויס צוזאַמען אויף איין אונ־טערנעהמונג, האָט יעדע מחנה'לע בעזונדער נאָר געפאָלגט איהר איי־גענעם פיהרער. די איינהייט פון דעם קריעגס־פלאַן איז שוין דאָר־טען זוי עס איז געפיהרט געוואָרען דורך אַ צוזאַמענקומען פון דיעזע פיהרער. אן עהנליכע סאָרט קריעגס־פיהרונג, ווי אָט די, געפינען מיר געשילדערט פון אמיאנוס מאַרסעלינוס וועגען די אַללעמאַנען פון אויבער־היינ אין 4טען יאָרהונדערט.

(7) אין אייניגע שטאַמען געפינען מיר אן אויבערהויפטלינג איבער דעם גאַנצען שטאַם. אָבער עד האָט זעהר וועניג צו בעפעהלען. ער איז איינער פון די סעטשעמס, וועלכער האָט די אויפנאָבע צו טהאָן פארלויפֿיג וואָס עס קומט אויס צו מוזען טהאָן אין איילעניש; ער איז דאן דער אויפטהער אויף דערווייל, ביז די צייט ווען דער ראטה פערזאַמעלט זיך און קען אָננעהמען בלייבענדע בעשליסע. די ראָלע פון דיעזען אויבערהויפט פון שטאַם איז אַ שוואַכער אָנפאַנג פון אַ בעאַמטען מיט עקזעקוטיווע געוואַלט (אַ מין גובערנאַטאָר, אַ בע־אַמטער וואָס איז געשטעלט צו זאָרגען, אַז די געזעצע זאָלען אויס־געפיהרט ווערען און האָט די מאַכט דערצו). אָבער עס איז דאָס רוב נאָר געבליעבען ביי דעם אָנפאַנג. קיין פאָלשטענדיגער עקזעקוטיו־בעאַמטער איז אין די מייסטע פעלע פון דעם דאָזיגען אויבערשטען פון שטאַם ניט געוואָרען. עס האָט זיך ביי אַ טהייל שטאַמען יאָ ענטוויקעלט אַזאַ סאָרט „גובערנאַטאָר“, אָבער, ווי מיר וועלען וויי־טער זעהען, איז אַזאַ בעאַמטער געוואָרען פון דעם אויבערשטען אָנ־פיהרער פון די קריעגס־מחנות. דיעזער, און ניט דער שטאַם־אויבער־שטער, האָט זיך אין די מייסטע פעלע, אויב ניט איבעראַל, ענטווי־קעלט אין אן עקזעקוטיו־בעאַמטען.

דער שטאַם איז ביי די גרויסע מעהרצאָהל פון די אַמעריקאַנען אינדיאנער שוין געווען די לעצטע פּעראַייניגונג. אַז די פּערוואַנדער־טע שטאַמען זאָלען זיך אויף נאָך פּעראַייניגען מיט אַן אַנדער אין אַ בונד, דאָס פּלעגט זיך טרעפען אין אן אויגענבליקליכע נויט־לאַגע, אָבער לאַנג האָט די פּערבינדונג ניט אָנגעהאַלטען. ווען די נויט־לאַגע איז געווען פּאַרביי, איז דער בונד צופאַלען. ס'רוב איז אין יעדען

בריינגען זייער מיינונג, זיי האָבען זיך אויסגעקליבען דערצו אַ רעד-
נער. ביי די איראקעזען האָט דער ענדליכער בעשלוס געמוזט אָנגע-
נומען ווערען איינשטימיג. ווי דאָס איז אויך געווען מיט מאַנכע
בעשלוסען ביי די פארצייטיגע מאַרקגעמיינדען פון די דייטשען.

וועגען וואָס האָט דער שטאַט-ראטה געהאַט צו פּערהאַנדלען?
בעזאַנדערס וועגען די פּערהעלטניסע צו אַנדערע שטאַמען. ער האָט
אויפגענומען שלוחים פון פרעמדע שטאַמען און געשיקט שלוחים צו
זיי. ער האָט ערקלעהרט קריעג און געשלאָסען פריעדען. איז עס
געקומען צו קריעג, זיינען ס'רוב געגאַנגען אין מלחמה אריין פריי-
וויליגע. אין פרינציפ שטעהט יעדער שטאַם אין שטענדיגען קריעגס-
צושטאַנד מיט יעדען אַנדערען שטאַם, מיט וועלכען ער האָט ניט גע-
שלאָסען קיין אויסדריקליכען פריעדענס-אַבמאַך.

דער אַרויסגאַנג צום קריעג געגען אַזעלכע פיינד איז געוועהנליך
אַרגאַניזירט געוואָרען דורך איינצעלנע אנגעזעהנע קריעגער. זיי האָ-
בען זיך געשטעלט מאַכען אַ קריעגס-טאַג און ווער עס האָט מיט-
געטאַנצט, דער האָט דערמיט ערקלעהרט, אַז ער געהט מיט אין דער
מלחמה. באַלד איז צוזאַמענגעשטעלט געוואָרען אַ קאַלאָנע און זיי
האָבען גענומען מאַרשירען. דאָסזעלבע איז געווען, ווען דאָס לאַנד
פון דעם שטאַם איז בעפאַלען געוואָרען פון פרעמדע און מען האָט זיך
געדאַרפט פּערטהיידדיגען: אויך דאן איז אַרויס מלחמה האַלטען וועה
עס האָט געוואַלט, פרייוויליג. געצוואונגען איז קיינער ניט געווען.
ווען די קריעגער-מחנה איז אַוועק און איז צוריק געקומען פלעגט
זיין יום טוב מיט גרויסע צערעמאָניעס. אַז דער שטאַט-ראטה זאָל
ערלויבען אַרויסצוגעהן אין מלחמה, איז ניט נויטיג געווען. מען האָט
ניט פּערלאַנגט קיין ערלויבניס און דאָס איז ניט געגעבען געוואָרען.
פונקט אַזעלכע פּריוואַט-קריעגס-ציגע פון די פארצייטיגע דיי-
טשען מאָהלט דער פארצייטיגער רוימישער שרייבער טאַציטוס. דער
אונטערשייער איז נאָך, וואָס די פארצייטיגע דייטשען האָבען שוין
געהאַט שטענדיגע קריעגער-מחנות, וואָס זיינען אַרגאַניזירט געוואָרען
שוין אין פריעדענס-צייט, און ווען עס איז געקומען צו קריעג, זיינען
זיי געווען די ערשטע אַרויסצוגעהן און די פרייוויליגע האָבען זיך
אַרומגעקליעבען אַרום זיי.

אַזא קריעגס-מחנה איז געוועהנליך ניט געווען גרויס. די וויכ-

אונטערזוכט געוואָרען קריטיש. זיי האָבען געגלויבט אין אלערליי גייסטער און האָבען זיך זיי שוין פאַרגעשטעלט אין די געשטאַלט פון מענשען, אָבער קיין זאָגענאַנטע געצען, וואָס זאָלען פאַרשטעלען בילדער פון זייערע גייסטער, האָבען זיי ניט געהאַט. דאָס געפינט מען נאָך אין ערגעץ ניט אויף די אונטערשטופע פון באַרבאַריי, אויף וועלכע די אינדיאַנער האָבען זיך געפונען. פריהער מוזען מענשען ווערען ענטוויקעלט גענוג, אז זיי זאָלען קענען מאַכען בילדער. די רעליגיעזע זע בעגריפען פון די אינדיאַנער זיינען געווען אַ נאַטור־דיענסט און אַ פּערגעטערונג פון די עלעמענטאַר־כחות וואָס האָט זיך שוין גע־האַלטען אין ענטוויקלען צו פיעל־געטעריי*).

יעדער שטאַם האָט געהאַט בעזונדערע רעגעלמעסיגע ימים טובים מיט בעזונדערע סאָרטען צערעמאָניעס, הויפטזעכליך טעניץ און שפיע־לערייען. דער טאַניץ מעהר ווי אלעס איז געווען אַן עיקר טהייל פון די רעליגיעזע פייערליכקייטען. יעדער שטאַם האָט אָבגעהאַלטען בע־זינדער זיינע רעליגיעזע פייערליכקייטען.

6) יעדער שטאַם האָט געהאַט זיין בעזונדערען שטאַם־ראטה צו פיהרען די געמיינזאַמע אנגעלעגענהייטען פון דעם גאַנצען שטאַם. דער ראטה איז געווען צוזאַמענגעשטעלט פון אלע סעטשעמס און קריעגספיהרער פון די איינצעלנע גענטעס. דיעזע זיינען געווען ווירק־ליך פערטרעטער פון די גענטעס, ניט קיין אליין־הערשער, דען מען האָט זיי געקענט צו יעדע צייט אַראָבזעצען. די בעראטהונגען פון דעם שטאַם־ראטה זיינען געפיהרט געוואָרען עפענטליך. די איבריגע מיטגליעדער פון דעם שטאַם זיינען דערביי געשטאַנען אַרום זיי. די איבעריגע מיטגליעדער האָבען געהאַט דאָס רעכט אַריינצוזאָגען אַ וואָרט און געהערט צו ווערען מיט זייער מיינונג. ענטשיידעט אָבער האָט דער ראטה אליין.

אין רעגעל האָט יעדער אָנוועזענדער, וואָס האָט דאָס פערלאַנגט, געמאַט געהערט ווערען. אויך די ווייבער האָבען געקענט לאָזען פאר־

* שפעטערע פאַרשונגען אין דער ענטוויקלונג פון די גלויבערייען פון ווילדע פעלקער האָבען אַרויסגעבראַכט אַנדערע פאַרשטעלונגען וועגען דיעזער ענטוויקלונג. עס איז הוינט, צום ביישפיעל, אָנגענומען, אז די ערשטע „געטער“ זיינען ניט קיין נאַטור־קרעפטען, נאָר נשמות פון פערשטאַרבענע עלטערען. — איבערזעצער.

אויסגעקליעבען. מיט דער צייט איז עס אָפּט פאָרגעקומען, אז אַ שטאַם האָט ביי די שכנות-שטאַמען געהייסען אַנדערש ווי ער אליין האָט זיך גערופען. די דייטשען האָבען אויך זייער געשיכטליכען נאָ-מען „גערמאַנען“ געקראָגען פון די קעלטען.

(2) יעדער שטאַם האָט געהאַט זיין אייגענעם בעזאָנדערן די-אַ-לעקט (אַרט רעדען). אין גרונד איז שטאַם און דיאַלעקט געווען איין זאַך. ווען א טהייל פון אַ שטאַם האָט זיך אָבגעשפּאַלטען און זיך בעזעצט בעזונדער און עס האָט זיך ביי דעם טייל ענטוויקעלט אַן אַנדערער דיאַלעקט, איז דאָס געוואָרען אַ בעזונדערער שטאַם. דאָס פלעגט נאָך פאָרקומען ביי די אינדיאַנער אין אַמעריקא ביז מיט אַ קורצע צייט צוריק און דאָס האָט נאָך היינט קוים אינגאַנצען אויפֿ-געהערט. עס פלעגט אויך טרעפען זעלטען אַמאָל, אז צוויי אָבגע-שוואַכטע שטאַמען האָבען זיך פּעראייניגט צו איינעם און מען האָט דאָן גערעדט אין דעם שטאַם צוויי נאָהענטי-פּערוואַנדעטע דיאַלעקטען. וויפיעל נפשות זיינען דאָ אין אַ שטאַם? ביי די אַמעריקאַנער אינדיאַנער אין דורכשניט ארום 2,000. דער טשעראָקעזען שטאַם אָבער צעהלט ארום 26,000. דאָס איז די גרעסטע צאָהל אינדיאַ-נער אין די פּעראייניגטע שטאַטען, וואָס רעדען איין דיאַלעקט.

(3) דער שטאַם האָט דאָס רעכט איינצוזעצען מיט פאַראַדנע צערעמאָניעס די סעטשעמס און קריעגס-פיהרער, וואָס די גענטעס קליי-בען זיך אויס, און

(4) דאָס רעכט זיי אַראָבצוזעצען, אפילו ווען די גענס וויל דאָס ניט. אזוי ווי דיעזע סעטשעמס און קריעגס-פיהרער זיינען מיטגליע-דער פון דעם ראטה פון שטאַם, ערקלעהרט עס זיך פון זעלבסט פאַר-וואָס דער שטאַם האָט דאָס רעכט זיי אָנצונעהמען אָדער ניט. וואו מעהרערע שטאַמען האָבען זיך פּעראייניגט אין איין בונד און די אלע פּעראייניגטע שטאַמען זיינען געווען פּערטרעטען אין איין בונדעס-ראטה, איז דאָס רעכט אָנצושטעלען און אַראָבצוזעצען סעטשעמס אי-בערגעגאַנגען אויף דעם בונדעס-ראטה.

(5) דער שטאַם האָט געהאַט בשותפות געוויסע רעליגיעזע פאָר-שטעלונגען (מיטהאָלאָגיע) און געוויסע רעליגיעזע צערעמאָניעס. „די אינדיאַנער זיינען געווען, אויף זייער באַרבאַרישען אופן, אַ רעליגיע-זעם פאָלק“, זאָגט מאָרגאַן. זייער מיטהאָלאָגיע איז נאָך נאָר ניט

וואָס זשע האָט אַ שטאַם צו בעדייטען ביי די אינדיאַנער אין אמעריקאָ?

(1) אַ שטאַם בעוואוינט, ערשטענס, אן אייגענע געגענדר און האָט אן אייגענעם נאָמען. יעדער שטאַם האָט, חוץ דעם אָרט וואו ער וואוינט ווירקליך, אויף אַ גרויסע שטרעקע פּלאַץ, ערד און וואַסער, וואו צו פּאַנגען חיות און פּיש. אַרום דעם שטיק לאַנד, וואָס האָט געהערט צו דעם שטאַם, איז געווען אַ גרויסע שטיק לאַנד, וואָס האָט צו קיינעם ניט געהערט און האָט זיך געצויגען ביז צו דעם לאַנד פון דעם נעכסטען שטאַם. דיעזע נייטראַלע צווישען-לאַנד איז גע-ווען קלענער צווישען צוויי שטאַמען, וואָס האָבען גערעדט עהנליכע שפּראַכען, און גרעסער צווישען שטאַמען מיט גאַנץ פּרעמדע שפּראַכען. ביי די פּאַרצייטיגע דייטשען איז דאָס געווען אַ וואַלד, וואָס איז אָנגערופען געוואָרען גרענץ-וואַלד. ביי די פּאַרצייטיגע רוימער ווערט בעריכטעט, אז צעזאַר'ס סוועווען האָבען געשאַפען אַ וויסטעניש אַרום זייער לאַנד. צווישען דענמאַרק און דייטשלאַנד פּלעגט זיין אזאַ שטיק נייטראַלע לאַנד, וואָס איז גערופען געוואָרען „איזאַרנהאַלד“, אויף דעניש „יאַרנוועד“. צווישען די דייטשען און די סלאַווען איז געווען דאָס וואָס אויף דייטש האָט געהייסען „זאַקסענוואַלד“, אויף סלאַוויש „בראַניבאָר“, דאָס הייסט שוץ-וואַלד. (פון דעם וואָרט בראַניבאָר שטאַמט דער נאָמען פון דער דייטשער שטאַדט בראַנרעכורג). דאָס איז אלץ דיזעלבע זאַך ווי די נייטראַלע שטרעקען לאַנד צווישען די לענדער פון שטאַמען ביי די אינדיאַנער.

דאָס לאַנד פון דעם שטאַם האָט אלזאָ ניט געהאַט קיין זיכערע גרענעצען. דאָס לאַנד איז געווען שותפות-אייגענטהום פון דעם שטאַם. דער שכן-שטאַם האָט דאָס אייגענטהום פון דעם שכן אַנער-קענט און זאָגאַר נאָך געהאַלפען דעם שכן בעשיצען זיין לאַנד, אז פּרעמדע זאָלען עס ניט אוועקנעהמען. דאָס וואָס די גרענעצען זיינען ניט געווען זיכער, האָט דאָס רוב אין פּראַקטיק פּריהער ניט געשאַדט (ווייל עס איז געווען גענוג לידיגער פּלאַץ צווישען דעם לאַנד פון איין שטאַם און דעם אַנדערען), ביז די בעפּעלקערונג האָט זיך שטאַרק פּערמעהרט און זיך צוגערוקט נאָהענט צום שכן-שטאַם.

פון וואַנען האָבען זיך גענומען די געמען פון די שטאַמען? עס זעהט אויס, אז זיי זיינען מעהר ענטשטאַנען צופּעליג, ווי מיט אַ כּוון

ניעם. דאָס איז געווען פריהער, ווען די איראָקעזען האָבען געהאַט בע־
זונדערע רעליגיעזע געהיימיסע. אויף צו פראַווען די צערעמאָניעס
פון די דאָזיגע רעליגיעזע „סודות“, האָבען זיי געהאַט צוויי בעזונדערע
רעליגיעזע פּעראַיינען. קיינער האָט ניט געוואוסט פון זייערע געהיימ־
ניסע, נאָר די מיטגליעדער. אז די פּעראַיינען האָבען אויפגענומען נייע
מיטגליעדער, האָט מען זיי אויסגעלערענט אַלע געהיימיסע. די ווייסע
מענשען פלעגען רופען די דאָזיגע געהיימע פּעראַיינען „מעדיצין לאַד־
זשען“. און דאָ האָבען דאָס די פראַטהריען געשפיעלט אַ ראַלע, דען
יעדע פון די בידע פראַטהריען האָט געהאַט איינע פון די צוויי גע־
היימע פּעראַיינען.

(7) די פראַטהריע איז הפנים אויך געווען אַ מיליטערישער באַ־
טאָליאָן, דאָס הייסט, ווען עס איז געווען אַ קריעג, איז די פראַטהריע
געגאנגען צוזאַמען, אַלס אַ בעזונדערע מחנה.

די שפּאַניער, וואָס האָבען איינגענומען מעקסיקאָ, האָבען בע־
שריעבען, אז די מעקסיקאַנער שטאָדט טלאַסקאַלאַ איז געווען איינ־
געטהיילט אין פיער טהיילען, אין יעדען טהייל האָט געוואוינט אַ
בעזונדערע „לינאַזש“ (געשלעכט). יעדע לינאַזש איז געגאנגען אין
די מלחמה בעזונדער, אין אַ בעזונדערע מחנה, אָנגעטהאָן אין אַ בע־
זונדערע אונגפאָרם, מיט אַ בעזונדערע פּאָהן און אונטער אַן אייגענעם
פיהרער. עס איז כמעט זיכער, אז די דאָזיגע פיער „לינאַזשעס“
זיינען געווען פיער פראַטהריען. אויב אזוי, זעהט מען, אז אַ פראַטה־
ריע האָט געהאַט אַ מיליטערישען צוועק אויך. אזוי איז עס אויך
געווען פאַרצייטענס ביי די גריכען, און אויך מיט עהנליכע געשלעכטס־
פערבענדע ביי די פאַרצייטיגע דייטשען. (אויך וועגען די אידען ווערט
דערצעהלט אין חומש, אז זיי האָבען מאַרשירט „יעדער אונטער זיין
פּאָהן, מיט צייכענס לויט נאָך פעטערליכע הויזגעזינטען“, — איש
על דגלו, באותות לבית אבותם.“ — איבערזעצער).

און ווי מעהרערע גענטעס זיינען צוזאַמען איין פראַטהריע, אזוי
זיינען מעהרערע פראַטהריען איין שטאַם. אזוי, הייסט עס, איז אין
אַ פּאָלקאַמענעם שטאַם. ניט יעדער שטאַם אָבער איז אַ פּאָלקאַמענער.
אין שטאַרק אָבגעשוואַכטע שטאַמען פעהלט דאָס מיטעלגליעד, די
פראַטהריע.

אויסגעשטעלט, — און זיי וועמען געגען אנאנדער, אז זייערע שפיע-
לער וועלען געווינען.

(2) אין דעם ראטה פון פאָרשטעהער פון דעם שטאָם זיצען די
סעטשעמס און קריגספיהרער פון יעדע פראטהריע צוזאמען, אויף איין
זייט די פון איין גרופע, אנטקעגען די פון די אנדערע, יעדער רעדנער
דערט צו די רעפרעזענטאנטען פון יעדער פראטהריע ווי צו א בעזונד-
דערע קערפערשאפט.

(3) ווען אין דעם שטאָם איז פאָרגעקומען א טויטשלאג און דער
געטויטעטער איז געווען פון איין פראטהריע און דער וואָס האָט איהם
געטויטעט פון אן אנדערער, פלעגט אָפט די גענעס פון דעם געטויטעטען
זיך בעקלאָגען פאר די אנדערע גענעס פון איהר פראטהריע. זיי האָ-
בען דאן אָבגעהאלטען א פראטהריע-ראטה און האָבען זיך געווענדעט
צו די גאנצע אנדערע פראטהריע, צו וועלכע דער מערדער געהערט, אז
זי זאָל אויף איינבערופען איהר ראטה, כדי צו מאכען א פערגלייך.
ביי אזא פאל טרעט אַלזאָ די פראטהריע וויעדער אויף אלס די גענעס,
וואָס זי איז אמאָל געווען. אזוי ווי די פראטהריע איז שוין א גרע-
סערע אָרגאניזאציע און ווי די היינטיגע גענעס, וואָס איז געוואָרען א
צווייג פון איהר, קען זי דערביי גיכער אויספיהרען וואָס זי וויל.

(4) ווען אנגעזעהענע מענשען זיינען געשטאָרבען, האָט די אנט-
קעגענדיגע פראטהריע איבערגענומען צו מאכען די לוויה, די אייגענע
פראטהריע פון די פערשטאָרבענע זיינען מיטגעגאנגען אלס די אבליים.
ווען א סעטשעם איז געשטאָרבען, האָט די אנטקעגענדיגע פראטהריע
געמעלדעט דעם בונדעם ראטה פון אלע איראָקעזען, אז דער אַמט איז
ליידיג געוואָרען.

(5) ביי די וואהל פון א סייטשעם האָט אויך דער ראטה פון דער
פראטהריע געשפיעלט א ראָלע. ווען דיעזער ראטה האָט פאר איינעם
פון די גענטעס אויסגעקליבען א נייעם סעטשעם, האָבען די איבריגע
גענטעס פון דיזעלבע פראטהריע געוועהנליך ניט געהאט איינצואווענ-
דען געגען די וואהל. די גענטעס פון די אנדערע פראטהריע האָבען
געקענט פראטעסטירען. אין אזא פאל איז דער ראטה פון די אנדערע
פראטהריע זיך צוזאמען געקומען און ווען דער ראטה איז געבליבען
דאָגעגען, איז די וואהל געווען בטל.

(6) די פראטהריע האָט אויך געדיענט פאר רעליגיעזע צערעמאָ-

וואָרען אין די טאָכטער-גענטס, איז ווייטער געבליעבען בעשטעהן אלס פראטהריע.

ביי די סענעקאס און ביי די מייסטע אנדערע אינדיאנער רופען זיך די גענטס פון איין פראטהריע ברודער-גענטס, די פון א פרעמדע פראטהריע אין דעם זעלבען שטאם זיינען געשוועסטערקינדער גענטס. ווי מיר האָבען געזעהען, האָבען דיעזע פערוואנדטשאפטס-אויסדריקע, אין דעם פערוואנדטשאפטס-סיסטעם פון די אמעריקאנער אינדיאנער, א ווירקליכע בעדייטונג. זיי בעדייטען, אז אמאָל זיינען אלע מענשען פון איין גענעס ווירקליך געווען שוועסטער און ברידער, ווייל זייערע עלטערען זיינען אלע געווען בשותפות מאן-און-ווייב.

אין אָנפאנג איז ביי די סענעקא אינדיאנער געווען פערבאָטען צו הייראטהען פון די אייגענע פראטהריע אויך, אָבער דאָס איז שוין לאנג ארויס פון מנהג און פערבאָטען איז געבליעבען נאָר חתונה צו האָבען פון די אייגענע גענעס.

די טראדיציע (אלטע ערציילונג, וואָס געהט איבער פון עלטערן צו קינדער) האָט דערזעהלט ביי די סענעקאס, אז בער און הירש זיינען געווען די ביידע ערשטע גענעס און פון זיי זיינען די אנדערע ארויס-געוואקסען ווי צווייגען פון א בוים.

נאָכדעם ווי דיעזע נייע איינריכטונג האָט זיך שוין איינמאָל איינגעוואָרצעלט, האָט מען זי שוין געענדערט לויט ווי עס איז נויטיג גע-ווען; ווען גאנצע גענטס פון א פראטהריע זיינען אויסגעשטאָרבען, האָט מען מאַנכע מאָל אריבערגענומען גאנצע גענטס פון אנדערע פראטהריען אין דיעזער אריין, כדי אויסצוגלייכען זיי. דעריבער גע-פינט מען ביי פערשיעדענע שטאַמען גענטס מיט דיזעלבע נעמען פער-שיעדען גרופירט אין די פראטהריען.

וואָס זשע איז געווען די אויפגאבע פון א פראטהריע? ביי די איראָקעזען איז איהר אויפגאבע געווען א טייל א געזעלשאפטליכע, א טייל א רעליגיעזע. אָט וואָס דאָס איז געווען:

(1) די אינדיאנער פלעגען פון צייט צו צייט ארויס שפיעלען באַל. איז דאָס געשפיעלט געוואָרען צווישען די פראטהריען, איינע געגען די אנדערע. יעדע פראטהריע שיקט איהרע בעסטע שפיעלער, די איבריגע שטעהן און קוקען צו, — יעדע פראטהריע בעזאָנדערס

נען געווען די גרונד-פרינציפען פון די גענעס, הגם זיי האָבען דאָס קיינמאָל ניט פאָרמולירט. און די גענעס וויעדער איז געווען די איינ-הייט פון א גאנצען געזעלשאַפֿטליכען סיסטעם, דער פונדאמענט פון די אָרגאניזירטע געזעלשאַפֿט פון די אינדיאנער. דאָס ערקלערט פאר וואס די אינדיאנער האָבען געהאַט אן אייגענשאַפֿט צו זיין שטאַרק אונאַבהענגיג, וואס קיינער האָט זיי אין דעם ניט געקענט בייגען, און זיי האָבען זיך געשטעלט מיט פערזענליכע ווירדע. יעדער וואס האָט נאָר בעטראכט די אינדיאנער האָט דיעזע אייגענשאַפֿטען ביי זיי אנערקענט.

אין דער צייט ווען אַמעריקאַ איז ענטדעקט געוואָרען, זיינען די אינדיאנער פון גאַנץ נאָרד-אַמעריקאַ געווען אָרגאניזירט אין גענטס, נאָך מוטער-רעכט. נאָר אין אייניגע שבטים, ווי די דאַקאָטאַ אינדיאַנער, זיינען די גענטס געווען אונטערגעגאַנגען, און ביי אַנדערע, ווי די אָרזשיבוואַס, אַמאַהאַס, זיינען די גענטס געווען אָרגאניזירט נאָך פאָטער-רעכט.

ביי זעהר פיעלע אינדיאַנישע שבטים, אין וועלכע עס זיינען גע-ווען מעהר ווי פינף אָדער זעקס גענטס, געפינען מיר פערבינדונגען פון דריי, פיער אָדער מעהר גענטס אין איין פערבאַנד. ביי די פאַרצייטיגע גריכען האָט אזא פערבאַנד פון גענטס זיך גערופען פראַטהריע, ברודער-שאַפֿט. מאָרגאַן רופט די גענטס-פערבאַנדען ביי די אינדיאַנער אויף פראַטהריעס, דאָס איז איבריגענס אויף א טרייע איבערזעצונג פון דעם אינדיאַנישען וואָרט דאַפיר. די סענעקאַ אינדיאַנער, צום ביישפיעל, האָבען צוויי פראַטריען, די ערשטע פּעראייניגט די גענטס נומ. 1 ביז 4, די צווייטע — 5 ביז 8.

א גרינדליכע אויספאָרשונג בעווייזט, אז דיעזע פראַטהריען זיינען פריהער געווען די גענטס, אין וועלכע דער שטאַם איז אין אנהויב גע-ווען געשפאָלטען. דען אזוי ווי עס איז געווען פערבאַטען אז מענער און פרויען פון די אייגענע גענעס זאָלען הייראַטהען, האָט דאָך געמוזט זיין אין יעדען שטאַם ווייניגסטענס צוויי גענטס, אז דער שטאַם זאָל קענען א קיום האָבען פאר זיך. ווען דער שטאַם האָט זיך פערמעהרט, האָט זיך יעדע גענעס וויעדער געשפאָלטען אין צוויי גענטס אָדער מעהר. יעדע פון די נייע אבטהיילונגען איז דאן געוואָרען אַ בעזונדערע גענעס און די פריהערדיגע מוטער-גענעס, וועלכע איז דאָס צושפאָלטען גע-

אינדיאנישע גענעס קען מען דאָס שווערליך אויפווייזען. אָבער זייערע אַלגעמיינע רעליגיעזע צערעמאָניעס האָבען צו טהאָן מיט די גענעס, מעהר אָדער ווייניגער. די סעטשעמס און קריעגס־הויפטלינגע פון די גענעס האָבען געהאַט דעם אַמט פון פּריסטערס ביי די זעקס־יעהרליכע רעליגיעזע פעסטליכקייטען פון די איראָקעזען. אַלס בעאַמטע פון די גענעס זיינען זיי געווען צוגערעכענט דערביי צו די „גלויבענס־היטער.“

(9) די גענעס האָט געהאַט אַ בעזונדערען בית עולם פאַר איהרע מיטגליעדער. היינט האָבען די איראָקעזען, וואס וואוינען צווישען די ווייסע מענשען אין שטאַט ניו יארק, שוין ניט קיין בעזונדערע בית עולם'ס. פריהער אָבער האָבען זיי דאָס געהאַט. ביי אַנדערע אינדיאַנער איז דאָס נאָך דאָ. ביי די יוסקאַראַס, צום ביישפּיעל, וועלכע זיינען נאָהענטע קרובים פון די איראָקעזען, האָט יעדע גענעס איהר בעזאָנדערע שורה אויפ'ן בית הקברות, כאָטש זיי זיינען שוין קריסטען. די מוטער ווערט בעגראָבען אין איין שורה מיט איהרע קינדער, אָבער דער פאָטער ניט. און אויך ביי די איראָקעזען געהט נאָך היינט די גאַנצע גענעס פון דעם טויטען צו דער קבורה, בעזאָרגט דעם קבר, די רעדען ביי דער בעגראַבעניש און אזוי ווייטער.

(10) די גענעס האָט אַן אסיפה, וואו עס קומען זיך צוזאַמען אַלע דערוואַקסענע מיטגליעדער, מענער און פרויען, אויף אַ דעמאָקראַטישען אופן, אַלע מיט גלייכע שטימערעכט. דיעזער ראַטה ערוועהלט די סעטשעמס און די קריעגס־הויפטלינגע און זעצט זיי אַראָב. אויך טהוען זיי דאָס מיט זייערע איבריגע „גלויבענס־היטער.“ דיעזער ראַטה נעהמט אָן בעשליסע איבער אַבצאָהלונגען אדער בלוט־ראַכע פאַר ער־מאָרדעטע מיטגליעדער פון די גענעס. ער נעהמט אויף פרעמדע אין די גענעס. קורץ, דיעזער ראַטה איז די אויבערשטע געוואַלט אין דער גענעס.

דאָס זיינען די אויפגאַבען פון א טיפישע אינדיאַנישע גענעס. „אַלע איהרע מיטגליעדער, זאָגט מאָרגאַן, זיינען פרייע מענשען, פערפליכטעט צו שיצען איינער דעם אַנדערענס פרייהייט. זיי זיי־נען אַלע גלייך אין פערזענליכע רעכטע. ניט דער סעטשעם, ניט דער קריעגס־פיהרער ווילען האָבען וועלכע עס איז בעזונדערע רעכט־טע וואס אַנדערע האָבען ניט. זיי זיינען אַ ברודערשאַפט פערקניפט דורך בלוט־פערבינדונג. פרייהייט, גלייכהייט, ברידערליכקייט זיי־

שלום. ווען ניט, האָט די געננס פון דעם ערמאָרדעטען אויסגעקליעבען פון זיך איינעם אָדער מעהרערע ראכע־נעהמערס, וועלכע האָבען גע־מוזט געהן כאַפּען דעם מערדער און איהם טויטען. ווען דאָס איז געשעהען, האָט די געננס פון דעם ערמאָרדעטען מערדער קיין רעכט ניט געהאַט זיך צו בעקלאַגען, דער פּאַל איז געווען אויסגעגלייכט.

(6) יעדע געננס האָט געהאַט געוויסע נעמען אָדער רייהען פון נעמען, וואס נאָר זי האָט געקענט געברויכען פאר איהרע מיטגליע־דער. אויף אזא אופן האָט יעדען איינציגעננס נאָמען שוין געצייגט פון וועלכע געננס ער איז. ווער עס איז גערופען געווארען מיט אַ נאָמען פון אַ געננס, דער האָט דערמיט גופא געהאַט דאָס רעכט אויף אלעס וואָס עס קומט אַ מיטגליעד פון דיעזער געננס.

(7) יעדע געננס קען אַרייננעהמען פרעמדע און זיי מאַכען פאר אייגענע. דורך דעם זיינען די אויפגענומענע פרעמדע שוין געוואָר־דען מיטגליעדער פון גאַנצען שטאַם. ווען מען האָט געפאַנגען מענ־שען פון אַנדערע שבטים אין קריעג און מען האָט זיי ניט געטויטעט, זיי־גען זיי אויפגענומען געווארען אלס מיטגליעדער אין אַ געננס און אויף אזא אופן זיינען זיי געווארען מיטגליעדער פון דעם גאַנצען שטאַם פון די סענעקאס און האָבען דערמיט געקראָגען די פולע רעכטע פון דער געננס און פון דעם שטאַם. די אויפנאַהמע אלס מיטגליעד איז געשעהען אויף אַ פּאַרשלאַג פון איינצעלנע מיטגליעדער פון די געננס. אַ מאַן האָט דעם פרעמדען אָנגענומען אלס זיין ברודער, אָדער די פרעמדע אלס זיין שוועסטער. אַ פרוי האָט דעם פרעמדען אָנגענו־מען אלס איהר קינד. דאָן האָט די געננס די אויפנאַהמע געמוזט בעשטעטיגען מיט אַ פאַראַדנע צערעמאָניע. אָפט האָט זיך געטראָ־פען, אז אַ געננס, וואס איז שוין געווען זעהר קליין אין צאָהל, איז גע־וואָרען צוריק גרויס דורך דעם וואָס זי האָט אַריינגענומען אַ סך פרעמדע פון אַן אַנדערע געננס, מיט צושטימונג פון יענער. ביי די אי־ראַקעזען איז די פאַראַדנע אויפנאַהמע פון פרעמדע אין אַ געננס גע־שעהען אין אַן עפענטליכער זיצונג פון דעם ראַטה (אסיפה) פון דעם שטאַם. דורך דעם איז די אויפנאַהמע געוואָרען אַ רעליגיעזע צע־רעמאָניע.

(8) ביי אַנדערע פעלקער פלעגט יעדע געננס האָבען אייגענע בעזאָנדערע רעליגיעזע צערעמאָניעס און פייערליכקייטען. ביי די

גענם, וועלכע זיינען בלוטס-פערוואנדעטע, האָט דער אונזין ערשט אויפגעהערט.

עס איז זעלבסטפערשטענדליך, אז אויף די שטופע פון ענטוויקלונג, אויף וועלכער מיר געפינען די איראָקעזען, ווערט דער פער-באָט ניט חתונה צו האָבען אין די אייגענע גענם זעהר פעסט גע-האַלטען.

(4) דאָס פערמעגען פון פערשטארבענע איז צוגעפאלען א ירושה צו די איבריגע מיטגליעדער פון זיין גענם. עס האָט געמוזט אין דער גענם בלייבען. אזוי ווי די איראָקעזען האָבען קיין גרויסע עשירות'ן ניט געקענט לאָזען, האָבען זיך די נאָהענטסטע פערוואנ-דעטע פון די גענם געטהיילט אין דער ירושה. איז א מאן געשטאַרבען, האָבען זיך געטהיילט מיט דער ירושה זיינע לייבליכע ברידער און שוועסטער און זיין מוטער'ס ברידער. איז א פרוי געשטאַרבען, האָבען איהרע קינדער און לייבליכע שוועסטער צוגענומען די ירושה, ניט אָבער איהרע ברידער. איבער דיזעלבע אורזאכע האָבען מאן און פרוי ניט געקענט ירשה'נען איינע פון די אנדערע, און ניט די קינדער פון זייער פאָטער.

(5) די מיטגליעדער פון איין גענם זיינען געווען פערפליכטעט צו געבען איינע די אנדערע הילף און שוץ און בעזאָנדערס צו נעה-מען ראַכע פאר זיי ווען א פרעמדער פון אן אנדערע גענם האָט זיי ביי-געטהאָן. יעדער איינער האָט זיך פערלאָזט פאר זיין זיכערהייט אויפ'ן שוץ פון זיין גענם, און ער האָט זיך געקענט פערלאָזען. ווער עס האָט איהם עפעס שלעכטס געטהאָן, דער האָט עס געטהאָן זיין גאַנצער גענם. אלע מענשען פון איין גענם זיינען געווען איין בלוט, דעריבער זיינען זיי געווען פערפליכטעט צו נעהמען בלוט-ראַכע איינע פאר די אנדערע. די איראָקעזען האָבען דאָס שטרענג געהאַלטען. ווען איינער פון א פרעמדער גענם האָט איינעם געטויטעט, איז די גאַנצע גענם פון דעם געטויטעטען געווען פערפליכטעט צו נעהמען בלוט-ראַכע. די ערשטע זאך האָט מען געפרופט זיך צו פערגלייכען. די גענם פון דעם מערדער האָט געהאַלטען אן אסיפה און האָט פאָר-געשלאָגען דער גענם פון דעם ערמאָרדעטען פלענער ווי צו פערגלייכען זיך. 'סרוב האָבען זיי געשיקט אויסדריקע פון בעדויערען און מתנות. האָט די גענם פון דעם ערמאָרדעטען דאָס אָנגענומען, איז געווארען

זי צוזאמען. דען די אורזאכע, פאר וואָס זיי טאָרען ניט הייראָטהען פון די אייגענע גענע איז, ווייל די מענשען פון איין גענע זיינען בלוטס-פערואַנדעטע. דאָס וואָס זיי טאָרען ניט הייראָטהען צוזאמען דריקט אויס דעם פאַקט, אז זיי זיינען קרובים פון בלוט. און דאָס וואָס זיי זיינען קרובים פון בלוט מאַכט זיי דאָס ערשט פאַר איין גענע.

מאָרגאן האָט ערשט ענטדעקט דיעזע איינפאַכע טהאָטזאָכע און מיט דעם האָט ער צום ערשטען מאָל ענטדעקט וואס אייגענטליך די נאַטור פון אַ גענע איז. ביז אַהער האָט מען ניט פערשטאַנען, וואָס דאָס איז אַזעלכעס. פריהער פלעגט מען, אין די בעשרייבונגען פון דעם לעבען פון די ווילדע און באַרבאַרען ניט וויסען צו מאַכען קיין שום אונטערשיעד צווישען זייערע פערשיערענע פערבינדונגען. מען פלעגט רופען אלע זייערע פערבינדונגען אַמאָל שבת, אַמאָל שטאַם, אַמאָל גענע, אַמאָל קלאַן, ניט קוקענדיג וועלכע סאָרט פערבינדונג דאָס איז, און מען פלעגט מאַכען מאָל זאַגען, אז ביי דיעזע מענשען איז פערבאַטען צו נעהמען אַ ווייב פון די אייגענע פערבינדונג, מען פלעגט ניט וויסען צו מאַכען קיין אונטערשיעד פון וועלכע סאָרט פערבינדונג. דורך דעם האָט מען זיך געפלאָנטערט אין אַ צומישעניש און מען האָט ניט געוואוסט ווי אַרויסצוקריכען. דאָס האָט געגען בען אַ געלעגענהייט מעקלאַננאַן'ען ער זאָל זיך דאָ בעווייזען ווי אַ גרויסער אויפטהוער, וואס מאַכט ערשט קלאָר וואָס דאָ טהוט זיך, מיט זיין ערקלערונג, אז אלע שבטים פון ווילדע צוטהיילען זיך אין אַזעלכע, אין וועלכע די מיטגליעדער טאָרען ניט הייראָטהען צווי-שען זיך און אין אַזעלכע, אין וועלכע זיי מעגען יאָ הייראָטהען. די ערשטע האָט ער גערופען „עקסאַגאַמע“ שבטים, די צווייטע „ענדאָ-גאַמע“. (עקסאַ הייסט אויסערליך, גאַם — הייראָטהען. עקסאַגאַמע שבטים הייסט אַלזאָ אַזעלכע שבטים, אין וועלכע זייערע מיטגליעדער מוזען נאָר הייראָטהען פון דרויסען, פון אַנדערע שבטים. ענדאָ הייסט אינעוועניג.) ער האָט די זאך נאָך מעהר פערפלאָנטערט דער-מיט און געמיינט האָט ער ווער ווייסט וואָס ער האָט דאָ אויפגע-טהאָן. מיט דעם אָבער, וואס מאָרגאן האָט אויפגעוויזען, אז פער-באַטען חתונה צו האַבען איז נאָר צווישען די מיטגליעדער פון איין

געוועהלט ווערען פון אן אנדער גענש אויף און א צייט האָט מען געקענט בלייבען נאָר אָהן אזעלכען.

דאָס אַמט פון דעם סעטשעם האָט קיינמאָל ניט גע'ירש'ענט דעם אַלטען סייטשעם'ס זוהן, ווייל ביי די איראָקעזען האָט זיך געפיהרט נאָך מוטער־רעכט, דער זוהן פון דעם סייטשעם האָט אַלזאָ ניט צו־ געהערט צו זיין פאָטער'ס גענש, נאָר צו אן אנדערע. אָבער אָפט האָט דעם אַמט גע'ירש'ענט דעם אַלטען סייטשעם'ס שוועסטערס אָדער ברודערס זוהן.

ביים אויסקלייבען די פאָרשטעהער האָבען אלע מיטגעשטימט, מענער און ווייבער. אָבער די וואהל איז ניט געווען גילטיג ביז די איבריגע 7 גענטס האָבען זי בעשטעטיגט. דעמאָלט ערשט איז דער אויסגעקליעבענער מיט פאָראַד איינגעזעצט געווארען אין זיין אַמט. און איינגעזעצט געווארען איז ער דורך דעם געמיינשאַפטליכען ראטה פון דעם גאַנצען בונד פון אַלע איראָקעזען. וואס דאָס בעדייט, וועלען מיר זעהן ווייטער.

דער סעטשעם האָט אין די גענטס נאָר צו בעפעהלען ווי א פאָטער. זיין מאַכט איז ניט מעהר ווי א מאָראַלישע, מען פאָלגט איהם ווייל אזוי פיהרט זיך. קיין מאַכט מיט וואס צו צווינגען מען זאָל איהם פאָלגען האָט ער ניט. זייענדיג סעטשעם איז ער דערמיט גופא שוין אויף מיטגליעד פון דעם שטאַם־ראטה פון דעם סענעקא שטאַם און אויף פון דעם בונדעס־ראטה פון אַלע שבטים פון די איראָקעזען. דער קריעגס־הויפטלינג האָט נאָר געהאַט עפעס צו בעפעהלען אין מלחמה.

(2) די גענש קען אַראָבזעצען דעם סעטשעם און דעם קריעגס־הויפטלינג ווען נאָר זי האָט חשק. ביי דעם האָבען וויעדער א דעה אַלע מענער און אַלע ווייבער. די אַראָבגעזעצטע זיינען דערנאָך איינ־פאָכע קריעגער, ווי אַלע אנדערע פריוואַט פערזאָנען. איבריגענש קען דער שטאַמעס־ראטה אויף אַראָבזעצען א סעטשעם, אפילו ווען זיין גענש וויל דאָס ניט.

(3) קיין מיטגליעד טאָר ניט געהמען א ווייב פון זיין אייגענעם גענש. אַ מאַן פון די „בער“־משפחה טאָר ניט געהמען קיין „בעריכע“ פאָר א ווייב און א „הירש“ טאָר ניט געהמען קיין „הירשיכע“. דאָס איז דער עיקר כלל פון די גענש, דאָס איז די פערבינדונג, וואס האַלט

נאָר פון דער מוטער'ס צד. ברידער טאָרען שוין ניט הייראַטהען זייערע שוועסטערן, ביי די מענשען ביי וועלכע עס פיהרט זיך אזוי. די מענער מוזען נעהמען וויבער וואָס שטאַמען פון אַן אַנדערע אָבשטאַמונג. די קינדער פון די זיהן פון אַ גענעם געהערען ניט צו די גענעם פון זייערע פאָטערס, ווייל זייערע מוטערס זיינען דאָך פון אַ פרעמדע גענעם. צו די גענעם געהערען נאָר די קינדער פון די טעכטער פון אַ גענעם. די קינדער פון די זיהן געהען איבער צו די גענעם פון זייערע מוטערס.

צו וועלכען צוועק, אלזאָ, איז אזאַ משפחה געווען איינס? וואס איז געווען זייער אויפגאַבע צוזאַמען אַלס איין געמיינשאַפט? מיט וואָס האָבען זיי זיך אונטערשיידעט פון אַנדערע געמיינשאַפטען אזעלכע כע אין דעם שטאַם?

ביי די איראָקעזען אינדיאַנער קען מען נאָך היינט זעהען, צו וואס אזאַ גענעם איז פּעראייניגט. און מאָרגאַן נעהמט אָן, אז נאָר אין אָנפאַנג איז ביי אַלע גענעם פון אַלע פעלקער געווען זייער אויפֿגאַבע דאָסזעלבע, וואס היינט ביי די איראָקעזען, בעזאָנדערס ביי זייער סענעקאַ שבט.

אין דיעזען שבט זיינען געווען 8 גענטעם, וואָס האָבען זיך גע־רופען נאָך די נעמען פון פּערישע־דענע חיות. זיי זיינען געווען: (1) דער וואָלף, (2) דער בער, (3) דער קראָט, (4) דער ביבער, (5) דער הירש, (6) די שנעפּפּע, (7) דער רייהער, (8) די פּאַלקע. (די לעצטע דריי זיינען אַזעלכע פּויגלען.) יעדער מענש האָט געהערט צו איינער פון דיעזע „חיות“, דאָס הייסט פון דיעזע משפחות. אַלץ איינס אין וועלכען הויזגעזינט אַ קינד איז געבאָרען געוואָרען, האָט עס אַלץ צו־געהערט צו די „חיה“ פון די מוטער.

און אָט וואָס זייער אויפגאַבע איז געווען:

(1) יעדער גענעם האָט זיך אויסגעקליבען אַן עלטסטען — „סע־טשעם“ אויף אינדיאַניש — און אַ הויפטלינג. דער סעטשעם איז געווען דער פאָרשמעהער פון די גענעם אין פּריעדענס־צייט, דער הויפט־לינג איז געווען דער קריעגס־פיהרער. דער סעטשעם מוז אויסגעקלי־בען ווערען פון די גענעם זעלבסט. זיין אַמט געהט איבער בירושה. אזוי געשווינד ווי אַ סעטשעם שטאַהבט, מוז אין אויגענבליק זיין אַן אַנדערער אויף זיין אָרט. דער קריעגס־אָנפיהרער אָבער האָט געקענט

פאָרשער פון ענגלאַנד, וואָס זוכען צו ערקלערען די אורגעשיכטע פון דער מענשהייט, האָבען געוועהנליך זעהר שטאַרק צוטרויען צו זייערע אייגענע חקירות. אָבער ווען מאָרגאן האָט געמאכט זיין ענטדעקונג, וועלכע צוקלאַפט זייערע חקירות, זיינען זיי געווארען שטיל ווי קאָ-טינקעס.

מאָרגאן רופט דיעזען סאָרט געשלעכטס-פערבאנד ביי אַלע פעל-קער מיט'ן אַלטען רוימישען נאָמען ג ע נ ס (מעהרצאָהל: גענטעס). אַלע שפראַכען פון די אַרישע פעלקער שטאַמען פון איין אַלט-אַרישע שפראַך. אין אַלע דיעזע שפראַכען איז דאָ אַ ווארט וואס קלינגט עהנליך צו דעם אַלט-רוימישען וואָרט ג ע נ ס. אויף גריכיש ג ע - נ אָ ס. אויף דייטש קומט אַלע מאָל אַ „ק“ אויפ'ן אָרט פון אַ „ג“ אין אַלט-אַריש, איז דאָ אַן אַלט-דייטשער וואָרט ק אַ נ, וואס בע-דייטעד דאָסזעלבע וואָס ג אַ נ אין אַלט-אַריש — דאָס הייסט — האָבען קינדער. דעריבער געפינט מען אין אַלע אַרישע שפראַכען אַן עהנליכען וואָרט, וואָס בעדייטעט געשלעכט, אַבשטאַמונג, קינדער פון איין פאַמיליע: רוימיש ג ע נ ס, גריכיש ג ע נ אָ ס, סאַנסקריטיש ד ז ש אַ נ אַ ס, גאַטהיש ק ו נ י (ווייל אַ „ג“ ווערט אַ „ק“), אַלט-גאַרדיש און אַנגלאַזאַקסיש ק י נ, ענגליש אויף ק י נ, מיטעל-האַך-דייטש, ק י נ נ ע. אָבער גענאָס אין לאַטייניש און גענאָס אין גריכיש ווערט ספעציעל געברויכט פאַר אַזאַ געשלעכטס-פערבאנד, וועלכער דיהמט זיך אַז ער קומט אַרויס פון איין געמיינזאַמע אַבשטאַמונג (ביי די גריכען און רוימער — פון איין געמיינזאַמען שטאַם-פאַטער) און זיי זיינען פערקניפט אַלס אַ בעזאַנדערע געמיינשאַפט דורך געוויסע רעליגיעזע און געזעלשאַפטיכע איינריכטונגען. פון וואָנען איז אַרויסגעקומען דיעזע גענאָס-איינריכטונג? און וואס איז איהר אמת'ע נאַטור? דאָס איז ביז אַהער געבליעבען דונקעל פאַר אַלע געשיכטע שרייבער. מאָרגאן'ס פאַרשונגען מאַכען דאָס קלאָר.

מיר האָבען שוין אויבען געזעהען, ביי די פונאַלואַ פאַמיליע, ווי אַ גענאָס איז געווען צוזאַמען-געזעצט גאָר אין אָנהייב. אַלע קינדער און אייניקלעך און אור-אייניקלעך פון איין שטאַם-מוטער, פון דער גרינדערין פון דער משפּחה, זיינען געווען איין גענאָס. זיי זיינען אַרויסגעקומען פון די פונאַלואַ עהע. אַזוי ווי ביי אַזאַ לעבען קען מען ניט וויסען זיכער ווער דער פאַטער איז, רעכענט זיך די אַבשטאַמונג

דעקונג פון מאָרגאָן'ען. אַצינד קומען מיר צו אַן אַנדערע ענטדעקונג זיינע, וועלכע איז ווייניגסטענס פונקט אזוי וויכטיג. דאָס איז זיין ערקלערונג, וואס עס בעדייטען די געשלעכטס־פערבאנדען מיט נעמען פון חיות.

פערצייטענס ביי די גריכען זיינען געווען פאמיליען־פערבאנדען, וועלכע האָבען זיך גערופען „גענעא“ ביי די פערצייטיגע רוימער ווידער זיינען אויך געווען עהנליכע געשלעכטס־פערבאנדען, וועלכע האָבען זיך גערופען „גענטעס“. האָט מאָרגאָן אויפגעווייעזען, אַז די אינדיאנער געשלעכטס־פערבאנדען מיט נעמען פון חיות זיינען אין גרונד אויך דיעזעלכע זאך; נאָר יענע אַלטע פערבאנדען ביי די גריכען און רוימער זיינען שוין געווען אביסעל פערענדערט; אָבער די ערשטע פאָרמע פון אַזעלכע פערבאנדען איז געווען אַזעלכע ווי די אַמעריקאנער אינדיאַנישע. אין רוים און גריכענלאַנד פערצייטענס איז די גאַנצע געזעלשאַפטס־אָרגאַניזאַציע געווען איינגעטהיילט אין שטאַמען (שבטים), די שטאַמען אין פראַטריען (ברודערשאַפטען), די פראַטריען אין גענטעס; צייגט מאָרגאָן אויף, אַז פונקט אַזאַ איינ־טהיילונג געפינט מען ביי די אינדיאנער פון אַמעריקא. און ער קומט צום שלום, אַז ביי אַלע פעלקער פון דער וועלט (אַזוי ווייט ווי עס צייגען די קוועלען, וואס מיר האָבען דערווייל ביז יעצט) איז אַמאָל, ווען זיי זיינען נאָך געווען אין דער מדרגה פון באַרבאַריי, איידער זיי קומען צו ציוויליזאַציע, געווען אַזאַ איינריכטונג ווי די גענטעס, — און אַפילו נאָך אין אַנפאַנג פון ציוויליזאַציע אויך. דיעזער געדאַנק מאָרגאָן'ס האָט מיט איין קלאַפּ אויפגעדעקט די שווערסטע געהיימ־ניסע פון די עלטסטע גריכישע און רוימישע געשיכטע. און דאָס האָט אונז צו דערזעלבער צייט געגעבען אויפקלערונג איבער גאָר די ערש־טע איינריכטונגען פון דער געזעלשאַפט, איידער דער שטאַט איז איינגעפיהרט געווארען. איידער מאָרגאָן האָט געמאַכט דיעזע ענט־דעקונג איז קיינעם אַזעלכעם ניט איינגעפאלען.

אַז מען ווייסט דאָס שוין, זעהט דאָס אויס זעהר איינפאַך. אָבער מאָרגאָן אליין האָט דאָס ערשט ענטדעקט די לעצטע צייט. אין זיין פריהערדיגען בוך, וואס איז ארויס אין יאהר 1871, איז דיעזע גע־היימנים נאָך ניט געווען דערגאַנגען. ווען ער האָט דאָס ענטדעקט, האָט דאָס געמאַכט אַ מערקווירדיגען איינדרוק אויף די פאָרשער. די

אויך מיר בענוצען דאָס שוין אין דעם זין. האָבען מיר ניט מעהר קיין וואָרט פאַר די ברייטערע משפּחה. אויף דייטש הייסט דאָס גע-
ש ל ע כ ט ס - פ ע ר ב א נ ד. לאָמיר עס אויך אזוי רופּען. אַלזאָ, זאָל דער לעזער געדענקען: „געשלעכטס-פערבאנד“ הייסט אַ פערבאנד פון אלע קרובים, א שטייגער אזוי ווי די וואָס האָבען היינט איין פאָמיליען-נאָמען צוזאַמען.

ביי די אינדיאַנער אין אמעריקא זיינען געווען אזעלכע געשלעכטס פערבאנדען, וואָס האָבען געהאַט צוזאַמען דעם נאָמען פון אַ חיה. אזוי ווי מען זאָגט היינט, למשל, די „ראַבינאָוויטשעס“, די „ראָזענצווייגס“, די „פינקעלשטיינס“, מיינענדיג אלע פון אַ גאַנצע משפּחה, וואָס טראָגן גען דעם נאָמען, אזוי האָט מען ביי אינדיאַנער געזאָגט „די הירשען“, „די בערען“, „די קעץ“, „די שעפּסען“, דאָס האָט מען געמיינט אלע מענשען פון איין געשלעכטס-פערבאנד, וואָס האָט זיך גערופּען מיט אַזאַ נאָמען פון אַ חיה.

פריהער האָט מען ניט אָנגעהויבען צו פערשטעהן, וואָס דאָס איז פאַר אַן איינריכטונג. מאָרגאַן אָבער האָט דאָס ענטדעקט. און דיעזע ענטדעקונג העלפט מאַכען קלאָר, ווי אזוי עס האָט זיך ענטווי-קעלט די פּעראייניגונג פון מענשען פון שטופּע צו שטופּע, ביז אין אַ מלוכה. — (אזוי ווייט דאָס פאַרוואָרט צו דיעזען קאַפיטעל, פון דעם איבערזעצער.)

ביי די אינדיאַנער אין אמעריקא איז יעדער שטאַם (שבט) גע-ווען איינגעטהיילט אין מעהרערע געשלעכטס-פערבאנדען. יעדער גע-שלעכטס-פערבאנד האָט געהאַט דעם נאָמען פון אַ חיה. וואס דאָס בעדייטעט, האָט מען פריהער ניט פערשטאַנען. מאָרגאַן אָבער האָט דאָס ענטדעקט. מיר האָבען ביז אַהער שוין ערקלערט איין וויכטיגע ענטדעקונג מאָרגאַן'ס — ווי ער האָט אויסגעפונען, אויף וואָס די מערקווירדיגע פּערוואַנדשאַפטס-סיסטעמען פון די אינדיאַנער צייגען; ווי ער האָט, לויט נאָך דיעזע סיסטעמען פון קרובים'שאַפט, צוריק אויפגעשטעלט אַן אלטע, גאָר ערשטע פאָמיליען-פאַרם, וועלכע איז שוין געווען אונטערגעגאַנגען און אַ שפור פון איהר איז דאָס, נאָך זיין ענטדעקונג, געבליעבען אין דעם זאָנדערבאַרען פּערוואַנדשאַפטס-סיס-טעם פון די אינדיאַנער. דאָס איז געווען איין וואַנדערליכע ענט-

3. — די שבטים פון די אינדיאנער.

(פארווארט פון דעם איבערזעצער.)

ביז יעצט האָבען מיר בעטראַכט די ענטוויקלונג פון די ערשטע פּעראַייניגונג פון מענשען, — די פּאַמיליע (די הויזגעזינט). איצט געהען מיר בעטראַכטען אַ שריט נאָך דעם, אַ ווייטערע פּעראַייניגונג; דאָס איז אַ פּעראַייניגונג פון מענשען פון פּיעלע פּאַ-מיליען אין איין גרויסע „משפּחה“ — דאָס וואָס מען רופט אויף פּראָסט אידיש „די פּאַמיליע“: דאָס הייסט אַלע קרובים וואָס האָבען היינט איין פּאַמיליע-נאָמען. היינט איז אזאַ ברייטע „פּאַמיליע“ ניט מעהר קיין איינריכטונג פאַר קיין שום געזעלשאַפּטליכען צוועק. אַמאָל אָבער, אויף אַ געוויסע שטופּע פון דער געזעלשאַפּטליכער ענטוויקלונג, איז די גרויסע משפּחה געווען אַ געזעלשאַפּטליכע איינריכטונג. מיר וועלען באַלד זעהן וואָס איהר אויפגאבע איז געווען. נאָך אַ ווייטערע פּעראַייניגונג איז געווען די פּערבינדונג פון אַזעלכע גרויסע משפּחות אין איין פּראָטריע און ווייטער מעהרערע פּראָטריען אין איין שבט. און אַ סך שבטים האָבען זיך ענדליך פּער-בונדען אין איין פּאָלק. דערנאָך איז ענטשטאַנען די מלוכה. אין דיעזען קאָפיטעל, אַלזאָ, וועט גערעדט ווערען פון די צווייטע שטופּע פון פּעראַייניגונג, אַ שטופּע נאָך דעם הויזגעזינט, — די פּאַמיליע אין ברייטערען זין; די גאַנצע משפּחה. דאָס איז אויף דיעזע שטופּע די גאַנצע מענשליכע געזעלשאַפּט, ווי מיר וועלען דאָ זעהן. עס איז שווער צו געפינען אויף אידיש אַ פּאַסענדעס וואָרט פיר אזאַ סאָרט געזעלשאַפּטליכע משפּחה. ווי שוין געזאָגט, אויף פּראָסט אידיש הייסט דאָס אייגענטליך „פּאַמיליע“; דען דאָס וואָס עס הייסט פּאַמיליע אין געבילדעטע שפּראַך, הייסט אויף אידיש גאָר „הויזגע-זינט“, אָדער, אין אַ טייל ערטער „געזינט“, „געזינטיל“. „פּאַמיליע“ אָבער הייסט ביי אידען די גאַנצע ברייטע משפּחה! אָבער די היינ-טיגע אידישע שרייבער האָבען שוין גענומען נוצען דאָס וואָרט „פּאַ-מיליע“ אין ציוויליזירטען זין, בלויז פאַר דעם הויזגעזינט אליין, און

ענטוויקלונג פון דער מאָנאָגאָמישער פאמיליע שוין אין דער צייט פון ציוויליזאציע רעדט ער נאָר גאַנץ קורץ. דען עס געהערט ניט אין דעם פלאַן פון זיין בוך צו רעדען וועגען די ווייטערע געשיכטליכע ענטוויקלונג פון דער צייט ווען עס איז שוין ציוויליזאציע. רעדענדיג קורץ וועגען דער ענטוויקלונג פון מאָנאָגאָמיע, ערקלערט ער אויך, אז דיעזע ענטוויקלונג איז געווען אַ ניצליכער פאָרטשריט. ער זעהט אין דעם אַ נעהענטערעם צוקומען צו די גלייכע רעכטע פון פרוי און מאן. ער האלט אָבער, אז אין גאַנצען איז מען דערצו נאָך ניט דערגאַנגען. אָבער, זאָגט ער, „ווען מען זעהט, אז די פאמיליע האָט דורכגעמאַכט פיער פאָרמען איינע נאָך די אנדערע און געפינט זיך יעצט אין אַ פינפטע פאָרמע, שטעלט זיך די פראַגע, אויב דיעזע פאָרמע קען שוין איצט אייביג בלייבען? די איינציג מעגליכע אַנטוואָרט איז די, אז זי מוז ווייטער מאַכען פאָרטשריט, אזוי ווי די געזעלשאַפט מאַכט פאָרטשריט; די פאמיליע מוז זיך פערענדערן אין דער מאָס ווי די געזעלשאַפט פערענדערט זיך, אזוי ווי דאָס איז געווען ביז אַהער. די פאמיליע איז בעשאַפען פון דעם געזעלשאַפטס־סיטעם און זי וועט אימער אָכשפּיגלען אין זיך דעם צושטאַנד פון דער ענטוויקלונג פון דער געזעלשאַפט. אזוי ווי די מאָנאָגאָמע פאמיליע האָט זיך פערבע־ סערט זייט דעם אָנפאַנג פון ציוויליזאציע, און זעהר שטאַרק האָט זי זיך פערבעסערט אין דער היינטיגער צייט, קען מען זיך ווייניגס־ מענס משער זיין, אז זי איז פעהיג ווייטער פערפאלקאָמענט צו ווע־ רען, ביז די גלייכהייט פון מאן און פרוי וועט דערגרייכט ווערען. און ווען אין דער צוקונפֿט וועט די מאָנאָגאָמיע ניט זיין אים שטאַנד צו בעפרידיגען דאָס וואָס די געזעלשאַפט וועט פאָדערען, איז אונמעגליך צו זאָגען נביאות, וואָס פאַר אַ סאָרט פאמיליען־לעבען עס וועט קומען נאָך דער מאָנאָגאָמיע.“

פון יענער צייט, ווען מען האָט געמאַכט פון דער מאָנאָגאַמיע אַ היי-
ליגע רעליגיאָנס-זאַך, ווען מען האָט נאָך ניט רעכט פּערשטאַנען דעם
צוזאַמענהאַנג דערפון מיט דער עקאָנאָמישער לאַגע, און שוין היינט
איז דאָס ניט קענען זיך שיידען טויווענדפאַך דורכבראַכען. וויבאַלד
אַז מאָראַליש איז נאָר אַזאַ עהע, וואָס איז געגרינדעט אויף ליעבע,
טאָ איז אויך די עהע נאָר אַזוי לאַנג מאָראַליש, ווי לאַנג די ליעבע
בלייבט אין איהר פעסט. ווי לאַנג האַלט זיך די אינדיווידועלע גע-
שלעכטס-ליעבע? דאָס איז ביי פּערשיעדענע מענשען זעהר פּער-
שיידען, בעזאָנדערס ביי די מענער. און ווען עס קומט דערצו, אַז
די צווייגונג הערט פּאָזיטיוו אויף, אָדער ווען מען קריעגט אַ נייע ליי-
דענשאַפטליכע ליעבע צו אַן אַנדערע אָדער אַן אַנדערן, איז עס אַ גליק
פאַר ביידע און אויך פאַר דער געזעלשאַפט, אַז מען זאָל זיך שיידען.
פרייע שיידונג וועט בלויז פּערשפּאַרען די לייטע צו שלעפּען זיך דורך
דעם נוצלאָזען שמוץ פון אַ גט-פּראָצעס.

אַלזאָ, ווען מיר קלערען וואָס עס וועט זיין מיט דעם געשלעכטס-
לעבען נאָך די קומענדע אָכשאַפונג פון די קאָפיטאַליסטישע פּראָדוק-
ציאָן, קענען מיר זיך נאָר משער זיין וואָס עס וועט ניט זיין, וואָס
עס וועט פּערשוואַנדען ווערען. וואָס אָבער וועט צוקומען? דאָס וועט
זיך ענטשיידען, ווען עס וועט אויסוואַקסען אַ נייער דור, אַ דור פון
מענער, וואָס זיינען קיינמאָל אין זייער לעבען ניט געקומען דערצו, צו
קויפּען זיך אַ פּרוי סיי פאַר געלד סיי פאַר אַנדערע גליקען, און אַ
דור פון פּרויען, וואָס זיינען קיין מאָל אין זייער לעבען ניט געקומען
דערצו, זיך איבערצוגעבען צו אַ מאַן צוליעב אַלץ-איינס וועלכע טובות,
חויז נאָר ווירקליכע ליעבע, און אויך ניט מורא צו האָבען זיך איבער-
צוגעבען צו דעם אמת'דיג-געליעבטען, דורך די עקאָנאָמישע צרות,
וואָס קענען דערפון אַרויסקומען. ווען עס וועלען זיין אויף דער וועלט
אָט אַזעלכע מענשען, וועט עס זיי אַרען ווי די קאַץ וואָס מען דענקט
היינט אַז זיי זאָלען טהאָן. זיי וועלען זיך אַליין מאַכען זייערע איי-
גענע פיהרונגען און דער עולם וועט האָבען ביי זיי וועגען אַזעלכע
פיהרונגען אַ מיינונג, וואָס וועט זיך צופאַסען דערצו, און דאָס איז
אַלעס וואָס עס בלייבט צו זאָגען וועגען דעם.

לאָמיר זיך אָבער איצט אומקעהרען צו מאָרגאַן'ס בוך. מיר האָ-
בען זיך דאָ אַהיבש ביסעל דערווייטערט פון איהם. וועגען דער

מיר האָבען געזעהען, ווי גערעכט באַכאַפּען איז געווען, ווען ער האָט בעטראַכט, אז די פרוי איז דאָס געווען הויפטזעכליק, וואָס האָט אויסגעפיהרט דעם פאַרטשריט פון דער גרופּען-עהע צו דער איינצעל-עהע. די מענער האָבען נאָר אויסגעפיהרט דעם איבערגאַנג פון די פּאַאַרונגס-עהע צו דער מאַנאַגאַמיע. ווייטער האָבען מיר געזעהען, אז דער איבערגאַנג צו מאַנאַגאַמיע איז אין גרונד געווען אַ פּערשלעכ-טערונג פון די לאַגע פון דער פרוי און אַ דערלייכטערונג פאַר די מענער צו זיין אונטריי. אזוי איז עס געווען וועניגסטענס היסטאָריש. די פרוי איז געווען עקאָנאָמיש אונטערוואָרפּען אונטער דעם מאַן און האָט געמוזט אַריבערטראַגען ווי איהר „האַרר“ האָט נאָך אַנדערע וויי-בער. ווען, אַלזאָ, דיעזע עקאָנאָמישע אבהיינגיקייט פון די פרוי וועט אַוועקפאַלען — ווען זי וועט ניט האָבען צו זאָרגען וואָס פון איהר גועט ווערען, פון וואַנען זי וועט לעבען, אויב ער וועט זי אַוועקוואַרפּען, וואָס עס איז פאַר איהר נאָך אַ גרעסערע זאָרג, ווי די זאָרג פאַר איהרע קינדער — דעמאָלט וועט די פרוי זיין גלייך צום מאַן, און לויט ווי מען זעהט פון די ביזאַהעריגע ענטוויקלונג, וועט די דעה פון די פרוי, וואָס זי וועט דאָן האָבען, ווירקען, אז די מענער זאָלען ווערען ווירקליך מאַנאַגאַם, זיי זאָלען טאַקי אין אמת'ן ניט האָבען צו טהאָן מיט קיין שום אַנדערע פרויען. די גלייך-שטעלונג פון דער פרוי וועט האָבען דיעזע ווירקונג אין אַן אונענדליך פיעל גרעסערע מאָס, איידער זי זאָל מאַכען אז די פרוי זאָל ווערען פּאַליאַנדעריש (זי זאָל וועלען האָבען צו טהאָן מיט מעהרערע מענער).

די מאַנאַגאַמיע וועט אַלזאָ ווערען שטאַרקער, ריינער, אמת'ער. וואָס עס וועט אָבער פון איהר גאַנץ ענטשיעדען אַוועקפאַלען, דאָס זיינען די אייגענשאַפטען איהרע, וואָס זיינען אין איהר איינגעדריקט געוואָרען דורך די פּערהעלטניסע פון אייגענטהום, דיעזע אייגענשאַפּט-טען זיינען — ערשטענס, די אויבערהערשונג פון דעם מאַן, צווייטענס, דאָס ניט קענען שיידען זיך. די אויבערהערשונג פון דעם מאַן אין דער עהע קומט פשוט פון דעם, וואָס ער איז דער אייגענטהימער פון פּערמעגען און דער שפייזער. דאָס הערט אויף, ווען די היינטיגע געזעלשאַפּט-אָרדנונג ווערט אַבגעשאַפּט. און דאָס וואָס מאַן און ווייב האָבען זיך ניט געקענט פריי צושיידען איז אַ טהייל אויך געקומען פון די עקאָנאָמישע לאַגע און אַ טהייל איז דאָס אַ טראַדיציע נאָך

אלזא, זעהט מען, אז די פולע פרייהייט פון מאן און פרוי חתונה צו האָבען, לויט ווי זייער ריינע עהרליכע מענשליכע לייעבשאפט ציהט זיי, קען ערשט אויסגעפיהרט ווערען ביי אלע מענשען נאָר דעמאָלט, ווען עס וועט אָבגעשאפט ווערען די קאָפיטאַליסטישע פּראָדוקציע, די פּרוּוואַט-אַרבייט פאַר דעם פּראָפיט פון קאָפיטאַליסטען; ווען עס וועלען דערמיט פּערשוואַונדען ווערען אלע אייגענטומס-פּערהעלטניש-סע און מען וועט ניט מעהר האָבען צו קוקען ביי אַ שידוך אויף נדן, עשירות, גוטע געשעפטען און די אלע עקאָנאָמישע בעטראַכטונג-גען, וואָס שפּיעלען נאָך היינט אזאַ מעכטיגען איינפלוס ביי אַ שידוך טהאָן. דאָן, ווען יעדער מענש, פרוי ווי מאַן, וועט זיין פּערזאָרגט מיט אַ לעבען און וועט ניט דאַרפען צו זוכען קיין געשעפטען צו מאַכען ביי אַ שידוך, וועט ניט זיין אויף קיין אַנדערע זאַך צו קוקען ביים שליסען אַ שידוך, ווי נאָר אויף די לייעבשאפט פון ביידע זייטען.

און — דאָ קומען מיר צוריק צום פונקט: דייעזע לייעבשאפט וועט דעמאָלט זיין אַ קוואַל פון אַ נייע ריינע מאַראַל, פון אַ נייע „טהרת המשפּחה“.

דען וואו מאַן און ווייב האָבען חתונה אויס ריינע לייעבשאפט און ווייטער ניט, דערלאָזט זיי ניט זייער געפיהל צו האָבען תּאוה צו אַנדערע. די געשלעכטס-לייעבע איז פון נאַטור אויסשליעסליך, דאָס הייסט, זי פּאָדערט, אז די געליעבטע פּערזאָן זאָל קיין אַנדערן ניט האָבען — כאַטש היינט ווערט דאָס נאָר ביי די פרוי אין גאַנצען פּערווירקליכט; דעריבער איז די עהע, וואָס איז בעגרינדעט אויף אינדיווידועלע געשלעכטס-לייעבע, פון נאַטור מאַנאָגאַמיש.*

(* מיר ציהען די אויפמערקזאמקייט פון די לעזער ספּעציעל אויף דייעזע ווערטער. דען די שונאים פון סאָציאַליזמוס בענוצען זיך מיט דייעזען בוך, צו „בעווייזען“, אז איינער פון די גרעסטע אויטאָריטעטען פון סאָציאַליזמוס זאָגט, דאָס סאָציאַליזמוס וויל „אַבשאַפען דאָס פּאַמיליען-לעבען און ברוינ-גען צו אַ הפּקרוועלט אין דעם לעבען פון מענער מיט פרויען“. קיין קלענע-רער ווי עקס-פּרעזידענט רוזוועלט האָט זיך בענוצט מיט דייעזער פּערלוימ-זונג, געגרינדעט אויף דייעזען „בעווייז“. ווי דער אויפמערקזאמער לעזער זעהט דאָ אָבער, זאָגט ענגעלס פונקט פּערקעהרט, — אז אמת'ע, ריינע אינ-דיווידועלע לייעבע איז פון נאַטור מאַנאָגאַמיש; די לייעבענדע זיינען צו-געבונדען איינע צו די אַנדערע און זייער געפיהל דערלאָזט ניט האָבען אפילו אַ געדאַנק פון אַנדערע. און אין די סאָציאַליסטישע געזעלשאַפט וועט זיין די ריינסטע אינדיווידועלע געשלעכטסלייעבע. — איבערזעצער.

איז געוואָרען מענשען־רעכט פונקט ווי די פראַקלאַמירונג פון די אַנ־
דערע מענשען־רעכט ביי די פראַנצויזישע רעוואָלוציאָן.

אַבער אין איין פונקט איז דיעזעס מענשען־רעכט געווען אנדערש
ווי די אַלע אנדערע כלומרשט מענשען־רעכטע: אַלע אנדערע נייע
רעכטע, וואָס זיינען דעמאָלט פראַקלאַמירט געוואָרען כלומר'שט פאר
אַלע מענשען, זיינען אין אמת'ן נאָר געווען פאר די רייכע בירגער,
פאר די נייע הערשענדע קלאַסע, פאר די בורזשואַזיע. פאר די אונ־
טערדריקטע קלאַסע, פאר דעם פראַלעטאַריאַט, זיינען די אַלע רעכטע
איינגעשרומפען געוואָרען, א טייל דירעקט (למשל דאָס רעכט צו האַל־
בען אַ דעה אין דער רעגירונג איז פריהער אויסדריקליך געגעבען גע־
וואָרען נאָר צו אַזעלכע, וואָס צאָהלען שטייערען, אַלזאָ ניט צו די אַרי־
מע), אַ טייל אינדירעקט (אַ שטייגער, ווי דאָס רעכט צו האַבען אַ
פרייע און גלייכע דעה ביים בעדינגען אַ פרייז — וואָס דער אַרימער
אַרבייטער האָט אין אמת'ן ניט ביים בעדינגען דעם פרייז פון זיין
אַרבייט, ווייל דער קויפער פון די אַרבייט איז רייך און קען בלייבען
פעסט ביי זיין פרייז, בשעת אַבער דער פערקויפער איז אַרים און הונ־
געריג און מוז נאָכגעבען). אזוי זיינען אַלע נייע מענשען־רעכטע, וואָס
די רעוואָלוציאָנען פון די אויפגעקומענע גבירים האַבען איינגעפיהרט,
געווען אין אמת'ן ניט קיין מענשען־רעכטע, נאָר גבירים־רעכטע. אַבער
אַן אויסנאָהמע דערפון איז געווען דאָס נייע מענשען־רעכט פון חתונה
האַבען אויס ליעבע. און דאָ איז וויעדער ווי אַ וויץ פון דער וועלט־
געשיכטע. דוקא די הערשענדע קלאַסען, די גבירים, האַבען פון דיעזען
מענשען־רעכט ווייניגער געקענט געניסען, ווי די אַרימע אַרבייטער.
דען די רייכע קוקען ביי אַ שידוך דער עיקר אויפ'ן פערמעגען, אויב עס
איז אַ גוט געשעפט, און אזוי ווייטער. זיי זיינען די הערשענדע קלאַ־
סען, אַבער זיי זיינען אליין בעהערשט פון די עקאָנאָמישע אומשטענ־
דען! דאָרום איז עס ביי זיי נאָר אַן אויסנאָהמע, אַז מען זאָל חתונה
האַבען אויס ריינע ליעבע און פרייען ווילען. ביי די בעהערשטע קלאַ־
סען אַבער, ביי די אַרבייטער, איז דאָס דער רעגעל, ווי מיר האַבען שוין
אויבען גערעדט.

(אַבער אויך ביי די אַרבייטער איז מען אַ סך געשמערט חתונה
צו האַבען אויס ריינער ליעבע, ווייל עס איז שווער צו נעהמען אויף זיך
אויסצוהאַלטען אַ הויזגעזינט.)

איז געווען א ירושה פון דור דורות? אזוי ווי פריהער האָבען די אדעליגע פריצים געהאַט א געוויסע צייט, ווען זייערע קינדער זיינען געוואָרען די אַרומפּאַהרענדע ריטער, און זיי האָבען געבראַכט נייע מאָדעס און בעגריפען אין זייער קלאַס, אזוי איז יענע צייט געוואָרען פאַר די ניט־אדעליגע בירגער די צייט פון זיייערע „אהומפּאַהרענדע ריטער“. און אזוי ווי די פּאַהרענדע ריטער פון די פריצים האָבען געהאַט זייער ראַמאַנטיק און זייערע ליבעס־בעגייסטערונג, אזוי האָבען אויף די נייע געלד־פריצים פון מסחר דאָס געהאַט אין זייער „ריטער־צייט“. נאָר ביי זיי האָט דאָס געהאַט אַן אַנדער פנים, — אַ בירגערליכען, מיט בירגערליכע ציעלען. („בירגערליך“ מיינט דאָ ניט־פריציש; דאָס הייסט לויט נאָך דעם כאַראַקטער פון די סוחרים און פאַבריקאַנטען).

אזוי איז עס געשעהען, אַז אויף פאַר שליסען אַ שידוך איז אלץ מעהר און מעהר אַנערקענט געוואָרען די פרייהייט פון חתן כלה צו שליסען דעם חתונה־קאָנטראַקט מיט וועמען זיי ווילען. דאָס אויפ־קומענדע בירגערטהום (די סוחרים און קאַפיטאַליסטען וואָס זיינען געוואָרען אלץ רייכער אין פערמעגען און אין איינפלוס), האָבען דאָס אלץ מעהר און מעהר איינגעפיהרט, בעזאָנדערס אין די פּראָטעסטאַנטישע לענדער, וואו מען האָט אים שטאַרקסטען צוטרייסעלט אלטע איינריכ־טונגען. אמת, עס איז ווייטער געבליבען דער מנהג, אַז מען האָט זיך נאָך משדך געווען אין דעם אייגענעם קלאַס מענשען: אַ פריץ האָט ניט גענומען קיין בירגער־מידעל און אַ רייכער סוחר ניט קיין בעל־מלאכה'ס אַ טאַכטער; אָבער אין דער אייגענער קלאַסע האָבען די יונגע מענשען געקראָגען אַ שטיקעל פרייהייט זיך אויסצוקלייבען ווער־מען זיי האָבען געוואָלט. און אויף דעם פּאַפיר, אין די מאַראַלישע טהעאָריען און אין די פּאָעטישע שילדערונגען איז עס געוואָרען אַ כלל־גרול, פּעסטער ווי אלעס אין דער וועלט, אַז יעדע עהע, יעדעס צוואַמען־לעבען פון מאַן און ווייב, איז אונזיטליך, ניט מאַראַליש, ווען דאָס איז ניט געבויט אויף געשלעכטסליעבע פון בידע זייטען און אויף ווירק־ליכע פרייע אַבמאַכונג צווישען זיי אליין. קורץ, חתונה האָבען אויס־ליעבע איז פּראָקלאַמירט געוואָרען אלס מענשען־רעכט, ניט נאָר פאַר דעם מאַנספּאַרשוין, נאָר אויף, און בעזאָנדערס, פאַר די פרוי. דאָס

דורך דאָס ריטערטהום. און געגען די עהעברוכס-ליעבע פון די ריטער
איז ביי די בירגער שוין געווען אויפגעקומען א געפיהל, אז די שעהנסטע
און ריכטיגע געשלעכטס-ליעבע איז די ליעבע צווישען מאן און ווייב.
און אז מען איז שוין געווען געקומען דערצו, צו פיהלען, אז עס איז די
פפליכט פון מאן-און-ווייב זיך צו ליעבען, פאר וואָס זאָל שוין ניט זיין
די פפליכט פון ליעבענדע צו ווערען מאן און ווייב? און עס האָט
זיך גענומען שטעלען די פראַגע: שטעהט ניט דאָס רעכט פון די ליע-
בענדע העכער ווי דאָס רעכט פון די עלטערען, קרובים און אַנדערע
חתונה-מעקלערס לויט דעם מנהג? ווען אין דער קירכע און אין דער
רעליגיאָן האָט זיך שוין אַריינגעבראַכען דאָס רעכט פון פרייע פער-
זענליכע נאָכדענקונג, ווי האָט זיך דאָס געזאָלט אָבשטעלען ביי די
אונערטרעגליכע איינפיהרונג, אז דער עלטערער רור זאָל האָבען די
גאַנצע דעה איבער דעם קערפער און די נשמה, איבער דעם פערמעגען,
גליק און אונגליק פון דעם אינגערען דור?

אַזעלכע פראַגען האָבען זיך געמוזט שטעלען אין דער צייט, ווען
אַלע אַלטע פערבינדונגען פון דער געזעלשאַפט האָבען זיך אויפגעבונ-
דען און אַלע בעגריפען, וואָס מען האָט געהאַט בירושה פון דור דורות,
זיינען צורורערט געוואָרען. די וועלט נופא איז מיט איין קלאַפּ כמעט
צעהן מאָל אַזוי גרויס געוואָרען ווי פריהער (דורך די ענטדעקונג פון
אַמעריקא און דעם ים-זוּעג קיין אינדיען). פריהער האָט דער בליק פון
די מענשען פון מערב אייראָפּא נאָר געזעהען פאר זיך א פערטעל פון
א האַלבע פילקע פון דער ערד, איצט איז די גאַנצע ערד-פילקע געלע-
גען פאר זייערע אויגען. די מענשען פון דעם פערטעל פון דער העלפט
פון דער וועלט האָבען זיך גענומען איילען צו פערבאַפען די איבריגע
זיעבען אכטעל. און פונקט אַזוי ווי די ענגע אַלטע גרענעצען פון די
שטיקעל היים-וועלט זיינען איינגעריסען געוואָרען, אַזוי זיינען אויך
געפאלען די טויזענדיעהריגע גרענעצען פון דעם ארט דענקען פון מיטעל-
אַלטער. אן אונענדליך ווייטער זעה-קרייז האָט זיך געעפּענט פאר
די אינערליכע אויג אַזוי גוט ווי פאר די אויסערליכע. ווען א יונגער-
מאן האָט זיך געפיהלט געצויגען צו וואַנדערען נאָך די אוצרות פון
אינדיען, צו די גאָלד-גרובענס און זילבער-מינעס פון מעקסיקא און פאַ-
טאָסי — וואָס פאר אַ ראַלע האָט שוין ביי איהם געשפיעלט די אַלטע
אַנשטענדיגקייט און דער גילדע-יחוס און דער צעכען-כבוד, וואָס עס

הויפט־אויפנאבען פון די קאפיטאליסטישע פראדוקציען איז טאקי געווען צו מאכען, אז עס זאלען זיין אזעלכע כלומרשט „פרייע“ און „גלייכע“ מענשען. אין אָנפאַנג האָבען די מענשען אליין ניט געוואוסט, אז זיי מאכען דיעזע ענדערונגען. אויך איז דאָס אויפגעקומען אין א פער־קליידונג פון רעליגיעזן. סיי ווי סיי אָבער, איז עס זייט די רעפארמאציען פון לוטהער און קאלווין געוואָרען א פעסטער כלל, אז דער מענש קען נאָר דאָן פּערזאָנטוואָרטליך געמאכט ווערען פאר זיינע האַנדלונגען, ווען ער האָט פולע פרייהייט פון ווילען צו טהאָן ווי ער האָט געוואָלט און אז עס איז א מאַראַלישע פליכט צו שטעלען זיך געגען ווערען געצוואונגען צו טהון עפעס וואָס עס איז ניט רעכט און אַנטשטענדיג.

איצט קומען מיר צוריק צו אונזער פונקט, צום חתונה האָבען. חתונה האָבען איז נאָך בירגערליכע בעגריפען אויך געווען אן אָבמאַ־כונג צווישען צוויי מענשען, א יוריסטישער קאָנטראַקט. דאָס איז גע־ווען דער וויכטיגסטער אָבמאַך פון אלע, ווייל דערביי איז אָבגעשלאָסען געוואָרען דאָס רעכט פון איינעם איבער דעם קערפער און גייסט פון דעם אַנדערען אויפ'ן לעבען לאַנג. אָבער וואָס הערט זיך עפעס מכוח די פריי ווי גליק ייט פון ביידע צדדים דערביי? אמת איז, אז „פאַ פאַרמע“ האָט מען כלומר'שט געפרעגט חתן־כלה אויב זיי ווילען דעם שידוך, און דער שידוך האָט נאָר געקענט ווערען געשלאָסען ווען זיי האָבען געזאָגט יאָ. אָבער מען האָט גאַנץ גוט געוואוסט, ווי אזוי מען ברענגט דערצו, אז זיי זאלען זאָגען „יאָ“ און ווער עס זיינען אין אמת'ען געווען די, וואָס האָבען א שידוך געשלאָסען. די עלטערען האָבען געשלאָסען דעם שידוך און די קינדער, אויב זיי האָבען ניט גע־זאָלט גילטען פאר אויסוואורפען, האָבען שוין געוואוסט, אז זיי דאַר־פען זאָגען: „אז עס איז דער מאמען רעכט, איז מיר אויך רעכט“... אָבער ווען צו אלע אַנדערע קאָנטראַקטען און אָבמאַכונגען איז געפאַ־דערט געוואָרען ווידקליכע פרייהייט פון די צדדים וואָס מאַכען דעם קאָנטראַקט צו קענען וועלען אָדער ניט וועלען, ווי זיי האָבען חשק — פאר וואס ניט אויך ביים שליסען א שידוך? האָבען דען די צוויי יונגע מענשען, וואָס געהען פערבונדען ווערען, ניט אויך דאָס רעכט צו טהון פריי מיט זיך און מיט זייערע גליעדער וואָס זיי ווילען? די גע־שלעכטס־ליעבע איז שוין דעמאָלט געווען געקומען אין דער מאַדע,

דאטקעס פון זיינע פאנטשיזניקעס. ער האָט ניט געדארפט מאכען קיין געשעפטען און פערדיענען אז ער זאָל קריעגען עשירות. דעם פאנטשיז-ניק, וויעדער, וואָלט ניט געהאַלפּען דינגען זיך. וואָס ער מוז אָבגעבען דעם פרייז, איז געווען בעשטימט בירושה. אויך דער שטאַדטישער בירגער האָט געהאַט זיינע חזקות. דער מייסטער און דער סוחר האָט בען געהאַט זייערע חזקה-רעכטע אין זייערע גילדעס. דיעזע רעכטע האָבען קיין אַנדערע ניט צוגעלאָזט קאָנקורירען מיט זיי און מען האָט זיי געמוזט געבען פאַר זייער אַרבייט און פאַר זייער סחורה וואָס זיי האָבען געוואָלט. דער אויפגעקומענער קאפיטאַליזמוס אָבער האָט דאָס אַלעס אָבגעשאַפט. די רעוואָלוציאָנען פון די קאפיטאַליסטישע קלאַס-סען האָבען אָבגעשאַפט אַלע חזקות. און אנשטאָט די אַלטע גע-ירשה'נטע „רעכטע“ האָט דער קאפיטאַליזמוס איינגעפיהרט „פרייע אָב-מאַכונגען“, פרייע האַנדלונגען צווישען איינצעלנע מענשען. יעדער מענש זאָל האָבען עפעס פריי צו פערקויפּען און זאָל זיין פריי צו פער-לאַנגען וואָס פאַר אַ פרייז ער וויל. איינער האָט צו פערקויפּען סחורה, איינער זיין אַרבייט. און יעדער איז פריי אויסצודינגען זיך זיין פרייז. און לויט פרייע אויסדינגונגען און אָבמאַכונגען צווישען פרייע מענ-שען זאָל בעשטימט ווערען דער שיקזאָל פון יעדען מענשען.

אונטער דיעזע נייע פיהרונגען איז אַלצדינג געוואָרען סחורה צום קויפּען און פערקויפּען, אונטער פרייע אויסדינגונגען און אָבמאַכונגען. דער ענגלישער יוריסט ה. ס. מעין זאָגט, אז אונזער גאַנצער פאָרט-שריט געגען די איינריכטונגען פון פריהעריגע צייטען בעשטעהט אין דעם, אז מיר זיינען איבערגעגאַנגען „פון חזקה צו אָבמאַכונגען“; פון צושטענדע וואו אַלע פעהעלטיניסע צווישען מענשען זיינען געווען פעסט בעשטימט בירושה, איז מען איבערגעגאַנגען צו פרייוויליגע אויסדינג-גונגען. דיעזער שרייבער מיינט גאָט ווייסט וואָס ער האָט דאָ אויפ-געטהאָן מיט דיעזער ערקלערונג זיינער. אזוי ווייט ווי דאָס איז ריכ-טיג איז דאָס שוין געשטאַנען אין דעם קאָמוניסטישען מאַניפעסט.

הכלל, איז עס געקומען צו פרייוויליגע אויסדינגונגען. דערצו אָבער האָבען די מענשען געמוזט זיין פריי צו טהון מיט זיך און מיט זייער אייגענטהום וואָס זיי האָבען געוואָלט און זיי האָבען געמיינט שטעהן איינע געגען די אַנדערע מיט גלייכע רעכטע. אז ניט, קען דאָס ניט זיין קיין פרייע אָבמאַכונגען און אויסדינגונגען. און איינע פון די

קויף־עהע אוועק, אין אמת'ן ווערט אָבער אַ שידוך דערביי אַלץ מעהר און מעהר אַ מסחר. און ניט נאָר די פרוי קריענט איהר פרייז, ווי־פיעל מען מוז צאָהלען פאר איהר, נאָר אויף דער מאַן. זיין פרייז איז ניט לויט נאָך זיינע פערזענליכע מעלות, נאָר לויט נאָך זיין פערמעגען (אָדער נאָך דעם וויפיעל פרנסה־געבער ער קען זיין). אז די פערזענ־ליכע לייעבשאפט צווישען התן־כלה זאָל האָבען מעהר צו זאָגען ביי אַ שידוך־שליסען ווי אַלע אַנדערע בערעכענונגען, דאָס איז פון אָנפאַנג אָן געבליעבען אונערהערט ביי די הערשענדע קלאַסען. העכסטענס איז דאָס פאָרגעקומען אין די ראַמאַנען אָדער — ביי די אונטער־דיקטע קלאַסען, וועלכע האָבען קיין שום ראָלע ניט געשפיעלט.

אזא צושטאַנד האָט געפונען די היינטיגע נייע קאפיטאַליסטישע פראָדוקציע, ווען זי איז אויפגעקומען און ווען זי האָט זיך געקליעבען צו בעהערשען די וועלט, דורך דעם האַנדעל און מאַנופאַקטור, זינט אַמעריקא איז ענטדעקט געוואָרען. דער שכל איז מחייב, אז ווען קאפיטאַליזמוס און האַנדעל האָבען גענומען שפיעלען אזא הויפט־ראָלע, האָט זיך זעהר גוט געפאַסט דערצו די דאָזיגע פאַרמע פון געשעפט־שידוכים. און אזוי איז עס טאַקי געווען. און דאָך האָט זיך דאן נאָר אָנגעהויבען צו ענטוויקלען אַ נייע זאַך אין דעם שליסען פון שידוכים, נעמליך די אינדיווידועלע לייעבע. עס איז עפעס ווי אַן אונבעגרייפ־ליכער ווייז פון די וועלט־געשיכטע, אז דוקא ווען דאָס נאַנצע לעבען פון מענשען איז געוואָרען נאָר אַלץ געשעפט און געשעפט, דוקא דער מאָלט האָט זיך אָן דער זייט אָנגעהויבען צו ענטוויקלען אַ געפיהל צו טהון שידוכים אָהן געשעפט־אויסרעכנונגען, נאָר אויס אינדיווידועלע לייעבע. ווי אזוי איז דאָס געקומען? די ערקלערונג פון דעם איז אַן אינטערעסאַנטע שטיק ענטוויקלונגס־וויסענשאַפט. (זאָל דער לעזער צולייגען קאָפּ).

די זאַך איז אזוי:

איידער עס איז אויפגעקומען דער קאפיטאַליזמוס מיט זיין אַרט פיהרונגען, האָט זיך אַלצדינג געפיהרט ביי די מענשען לויט אַלטע חזקה, נאָך אַלטע מנהגים. יעדער קלאַס מענשען האָט זיך געהאַט זיי־ע „רעכטע“ בירושה. דיעזע נע'ירשה'נטע רעכטע פון „אבות אבותינו“ האָבען יעדען קלאַס מענשען געגעבען זיין חלק אין דער וועלטס עשירות. דער פרייז האָט געהאַט זיין „רעכט“ צו קריעגען זיינע פאַ-

אויף פון אנדערע מיטגליעדער פון זיין אייגענע גילדע, און בעזאנדערס פון זיינע געזעלען און לעהרלינגע. דאָס האָט געמאַכט, אז ער האָט נאָר געהאַט פּערהעלטנים מיט זעהר ווייניג מענשען, פון וועלכע ער זאָל זיך קענען אויסקלייבען אַ ווייב. און אויסצוקלייבען איהם אַ ווייב, וועלכע עס איז פאַר איהם די פאַסענדסטע, דאָס איז ניט געווען די זאַך פון זיין אייגענעם געשמאַק צו ענטשיידען. אונטער דיזעזען פּערוויקעלטען סיסטעם האָט דאָס אונבעדינגט ענטשיידעט דער אינ-טערעס פון זיין פאמיליע.

אויף אזא אופן איז ביז צום ענדע פון מיטעלאַלטער דאָס חתונה האָבען געבליעבען דאָס זעלבע, וואָס עס איז געווען פון אַנפאַנג אָן, — אַ זאַך וואָס ניט די פּאָאָרעל האָבען געהאַט אליין צו ענטשיידען ווע-גען דעם. אין אַנפאַנג איז מען שוין געבוירען געוואָרען פּערהייראַטה — פּערהייראַטה צו אַ גאַנצע גרופּע פון אַנדערען געשלעכט. ביי די שפּעטערע פּאָרמען פון גרופּען-עהע איז עס מסתמא אויף געווען עהנליך דערצו, יעדער און יעדע איז פון געבורט געווען בעשטימט פאַר אַ גע-וויסע גרופּע פון אַנדערען געשלעכט, נאָר וואָס ווייטער פאַר אַלץ אַ קלענערע און קלענערע גרופּע, ווי מיר האָבען אויבען געזעהען. ביי די פּאַאַרונגס-עהע האָבען אין רעגעל די מוטערס געשלאָסען די שידוכים פאַר זייערע קינדער. אויף אויף דיזעזער שטופּע פון דער ענטוויקלונג פון דער פאמיליע האָט מען ביים חתונה-האַבען דער עיקר בעטראַכט דעם אינטערעס פון פּערוואַנדשאַפטס-פּערבינדונגען, וועלכע זאָל געבען די יונגע פּאָאָרעל מעהר אָנזעהען אין דער גענעס און אין דעם שטאַם. און ווען עס איז געקומען צו פּאַטער-רעכט און מאַנאַגאַמיע, איז דאָך שוין אודאי אַ שידוך געוואָרען אַ געשעפט, וואו מען האָט דער עיקר געקוקט אויף אייגענטהומס-אינטערעסען. מיר האָבען דאָך גע-זעהען, אז די מאַנאַגאַמיע און פּאַטער-רעכט זיינען אַרויסגעקומען פון דעם, וואָס דאָס פּריוואַט-אייגענטהום האָט אַריבערגעוואויגען דאָס שותפות-אייגענטהום פון דער משפּחה. דאן, ווען דער מאַן איז גע-וואָרען דער אייגענטהימער פון פּערמעגען, האָט ער געהאַט אינטערעס, אז ער זאָל זיין זיכער ווער זיינע אייגענע קינדער זיינען, כדי זיי זאָלען ירשה'נען זיין אייגענטהום. אַלזאָ, שפּיעלט דאָך דאָ פּערמעגען פון אָנהויב אָן די הויפט ראָלע. מען קויפט אפילו ניט קיין ווייב דירעקט, ווי אַמאָל ביי די קויף-עהע, אָבער דערביי איז נאָר די פּאַרמע פון די

איהר, אָבער האָך, ווען איהר ברודער גונטהער, דער קעניג פון בורגונד, זאָגט איהר, אז ער האָט צוגעשוואוירען אַ ריטער זי איהם צו געבען פאַר אַ ווייב, ענטפערט זי איינפאַך: „איהר ברויכט מיך ניט צו בע-טען; אַזוי ווי איהר בעפעהלט, אַזוי וועל איך אימער זיין; וועמען איהר, מיין הערר, גיבט מיר פאַר אַ מאַן, זיעם וויל איך מיך גערן פער-לאָבען.“ עס פאַלט איהר גאָר ניט איין, אז איהר לייעבע צו זיעג-פריעד'ען קען דאָ קומען אין בעטראַכט. גונטהער זוכט צו קריעגען די ברונהילדע, עצעל זוכט די קרימהילדע צו קריעגען, כאָטש זיי ביידע האָבען די מיידלעך קיין מאָל ניט געזעהען. אַזוי ווערט דאָס אין די אַלטע דייטשע לייעבעס-לייעדער אויף פאַרגעשטעלט מיט אַנדערע פאַאָר-לעך. אַלזאָ, איז דאָרט אויך קיין אינדיווידועלע לייעבע אַלס עהע-גרינד-דערין ניט דאָ. דער רעגעל איז, אז די כלה ווערט פאַר יעדען יונגען פרינץ אויסגעקלייעבען פון זיינע עלטערען, אויב זיי לעבען נאָך. ווען זיי זיינען שוין טויט, זוכט ער זיך אפילו אליין אויס אַ כלה, אָבער די גרויסע בעאַמטע גיבען דערביי זייער ראַטה און יעדענפאַלס האָבען זיי אַ גרויסע דעה דערביי. עס קען אייגענטליך גאָר ניט זיין אַנדערש. די ריטער און באַראָנען, ווי די לאַנדס-פירשטען האָבען ניט חתונה, וויל זיי לייעבען די, מיט וועמען זיי הייראַטהען; זייער חתונה האָבען איז אַ פאַליטישער אַקט. דאָס איז ביי זיי אַ געלעגענהייט צו פער-גרעסערען זייער מאַכט דורך נייע פערבינדונגען. דער אינטערעס פון דעם „הויז“ (די משפחה וואָס טראָגט דעם אדעל-טיטעל) האָט דערביי צו ענטשיידען, ניט דער ווילען פון דעם איינצעלנעם. ווי אַזוי זאָל דאָ די לייעבע זיין אין דער לאַגע צו זאָגען דאָס לעצטע וואָרט איבער אַ שידוך?

ניט אַנדערש איז עס אויך געווען מיט די בירגער אין די שטעדט אין מיטעלאַלטער. יעדער בירגער איז דעמאָלט געווען אַ מיטגליעד אין אַ צעך, אין אַ גילדע. אַ מייסטער איז געווען אַ מיטגליעד פון די גילדע פון זיין מלאכה, אַ סוחר פון די גילדע פון סוחרים. די גילדע האָט געהאַט פיעלע פערשיעדענע געזעצע, וועלכע האָבען געהאַט פאַר זייער צוועק צו שיצען דעם מיטגליעד און איהם צו געבען פריווילע-גיען, אז קיינער זאָל ניט טאָרען צוקומען צו זיין סאָרט געשעפטען, נאָר ער. אָבער דיעזע געזעצע און אָרדנונגען האָבען אויך יעדען בירגער אַרומגעגערענעצט, איהם געזעצליך אָבגעשיידעט פון אַנדערע גילדעס,

און געגענליעבע, אָדער ניט? אויב ניט, פיהלט מען, אז עס איז ניט מאָראַליש. אמת, אויף דיעזע מאָראַל איז אין דער היינטיגער בירגער-ליכער און פעאָדאלער (פריזישער) וועלט ניט מעהר ווי היפאָקריט-סטווע, פונקט ווי יעדע אַנדערע מאָראַל. מען האַלט דאָס כלומרשט הייליג, אָבער מען היט דאָס ניט. אָבער אַ מאָראַל-בעגריעף איז דאָס דאָך ווי יעדער אַנדערער, — אין דער טהעאָריע, אויפ'ן פאפיר. און מעהר קען מען פארלויפֿיג, אין דער היינטיגער אָרדנונג, ניט פערלאַנגען. אָבער אין דער צוקונפטיגער געזעלשאַפט וועט דיעזע נייע מאָראַל שטאַרק ווירקען. זי וועט ווירקען, אז דאָס געשלעכטס-לעבען וועט זיין פיעל איינגעהאַלטענער, ריינער און מעהר מאָנאָגאַמיש. און דאָס וועלען מיר אַרויסזעהען, ווען מיר וועלען בעטראַכטען די ענטוויקלונג פון דער אינדיווידועלער געשלעכטס-ליעבע.

די ערשטע אַרויסשפראַצונג פון אַזאַ ליעבע האָט זיך אַרויסגע-וויעזען, ווי שוין געזאָגט, אין אַלטערטהום ביי דעם עהע-ברוך. זוען די אַלטע וועלט איז אונטערגעגאַנגען, האָט זי דאָס אונטערבראַכען. ווען דאָס מיטעלאַלטער איז געקומען, האָט זי דערמיט וויעדער אָנגע-פאַנגען, וויעדער מיט די ליעבע אַלס עהע-ברוך. מיר האָבען שוין גערעדט וועגען די ריטערליכע ליעבע, פון וועלכע עס שטאַמען די „טאַגע-ליעדער“. מיר האָבען שוין געזעהען, אז דאָס איז געווען ליע-בע, וואָס האָט געוואָלט די עהע ברעכען. פון דיעזע ליעבע, וואָס וויל די עהע ברעכען, ביז צו די ליעבע, וואָס זאָל די עהע גרינדען, איז נאָך אַ ווייטער וועג. דאָס ריטערטהום דערגעהט קיין מאָל ניט ביז צו ענדע פון דיעזען וועג, דאָס הייסט ביז צו חתונה האָבען אויס ליעבע. אין די ריטערגעשיכטע פון די ראַמאַנישע פעלקער (פראַנצויזען, שפּאַ-ניער, פּאָרטוגיעזען רופען זיך ראַמאַנישע פעלקער, ווייל זיי שטאַמען טיילווייז פון ראָם) איז די ליעבע אין גאַנצען געשילדערט אַלס זינדיגער עהעברוך. נאָר די ראַמאַנישע פעלקער שטעלט מען זיך טאַקי פאַר אַלס אויסגעלאַסענע. די דייטשען דאַגעגען — אַלס מאָראַלישע. אָבער אויף ביי די דייטשען, אין זייערע פאַרצייטיגע ריטער-ליעדער, ווערט די ליעבע געמאַהלען אַלס עהעברוך. אזוי, צום ביישפּיעל, אין דעם בעוואוסטען אַלט-דייטשען „ניבעלונגען-ליעד“. דאָרטען געפינען מיר געשילדערט אַ ליעבע צווישען קריעמהילדע און זיעגפריעד. קריעמ-הילדע איז אפילו בסוד פערליעבט אין זיעגפריעד'ען, אזוי ווי ער אין

טושקעס זיינען אלע געווען שקלאפען. זיי האָבען קיין אנטהייל ניט געהאט אין דעם שטאַט, אין דער לעבענס־ספּערע פון דעם פרייען בירגער. אויסער ביי שקלאפען, געפינען מיר פארצייטענס ליעבעס־פּערהעלטניסע נאָר אלס א פּראָדוקט פון צופאַלעניש פון די אונטער־נעהענדע אַלטע וועלט. און דיעזע ליעבעס זיינען אויך ניט געווען מיט בירגער־טעכטער, נאָר מיט העטערען, וועלכע זיינען געווען פרעמד דע און בעפרייטע שקלאפינען, אַלזאָ אויך אזעלכע, וואָס זיינען גע־שטאַנען אויסערהאַלב די אָפיציעלע געזעלשאַפט. אזוי איז עס געווען אין אַטהען, ווען זי האָט שוין אָנגעהויבען אונטערצונעהן און אין רוים אין די קייזער־צייט. ווען עס האָט זיך אַמאָל ווירקליך געטראָפּען א פּערזענליכע ליעבעס פּערהעלטניסע צווישען פרייע בירגער און בירגער־ינען, איז עס נאָר געווען וועגען עהע־ברוך. דער גרעסטער ליעבעס־דיכטער פון אַלטערטהום איז געווען דער אַלטער אַנאַקרעאָן; איז איהם געווען די געשלעכטס־ליעבע אין אונזער היינטיגען זין אזוי זויט גלויכגילטיג, אז איהם איז אפילו אַלץ איינס צי א מאן ליעבט א פרוי, צי א מאן.

אונזער היינטיגע געשלעכטס־ליעבע איז נאָר אינגאַנצען עטוואָס אַנדערעס ווי די תּאווה פון די פּאַרצייטיגע מענשען, וואָס עס האָט זיך גערופּען אין די פּאַרצייטיגע שפּראַכען עראָס (אויף העברעאיש — זמח). ערשטענס, מוז ביי אונזער היינטיגע ליעבע זיין געגען־ליעבע. די פרוי שטעהט אין דיעזער בעציהונג גלייך מיט דעם מאן. ביי דעם פּאַרצייטיגען „עראָס“ האָט מען אויף קיין פּאַל ניט אימער געפּרעגט ביי די פרוי, אויב זי ענטפּערט מיט ליעבע אויף ליעבע. צווייטענס, איז די היינטיגע געשלעכטס־ליעבע זעהר שטאַרק און זעהר דויערהאַפט, אזוי ווייט, אז די פּערליעבטע פיהלען עס פאַר אַ זעהר טיעפען אומ־גליק, אויב ניט דעם טיעפסטען וואָס קען נאָר טרעפּען, ווען זיי קענען זיך ניט האָבען און מוזען זיך שיידען. זיי זיינען גרייט אָבצוגעבען זייער לעבען, אז זיי זאָלען זיך קענען האָבען איינע די אַנדערע. אין אַלטערטהום האָט זיך אזוינס נאָר געטראָפּען אין עהע־ברוך. און ענד־ליך, קומט אויף ביי די היינטיגע ליעבע אַ נייער סאָרט מאָראַל, אַ נייער מאַסשטאַב פון זיטליכקייט פאַר דעם געשלעכטס־לעבען. מען פרעגט ניט נאָר צי אַ געשלעכטס־פּערקעהר איז עהעליך צי אויסער־עהעליך? נאָר מען פרעגט אויך: צי איז ער אַרויסגעקומען פון ליעבע

די מאַנאַגאַמיע האָט זיך אויסגעבילדעט. די זאַך איז: די אינדי-
ווידועלע געשלעכטסליעבע. (דאָס הייסט די בעזונדערע ליעבע פון
איין מאַן מיט איין פרוי, וועלכע ליעבען זיך אזוי, אז זיי קענען גאָר
ניט דענקען פון קיין אנדערע און ווילען ביידע מיט'ן גאַנצען עהר-
ליכען האַרצען בלייבען צוזאַמענגעבונדען נאָר אליין).

פון אמת'ע אינדיווידועלע געשלעכטס-ליעבע איז אין די אלטע
צייטען, פאַר דעם מיטעלאַלטער, קיין סימן. ניט געווען. עס איז
זעלבסטפערשטענדליך, אז אויך אין די אלטע צייטען איז עס ניט געווען
אין גאַנצען גלייכהילטיג פאַר מענער און פרויען מיט וועמען זיי זאָלען
קומען אין דיעזען אינטימסטען פּערהעלטניס, אין דעם געשלעכטס-
פּערקעהר. עס איז זיי דעמאָלט אויך ניט געווען גאָר אַלץ איינס,
אַבי אַ מאַנספאַרשוין פאַר אַ פרוי און אַבי אַ פרוי אַ מאַנספאַר-
שוין. עס האָט געוויס דעמאָלט אויך בעזונדערס געצויגען צו איין גע-
וויסע פּערזאָן מעהר ווי צו אנדערע, צוליב פּערזענליכע שעהנהייט,
אַדער צוליב נאָהענטע בעקאַנטשאַפט, אַדער צוליב גלייכען כאַראַק-
טער. אָבער דאָך איז דאָס נאָך געווען זעהר ווייט פון די שטאַרקע
אינדיווידועלע געשלעכטס-ליעבע פון אונזערע היינטיגע צייטען. אין
די אלטע צייטען האָבען זיך מענער און פרויען פּעראייניגט ניט ווייל
זיי האָבען זיך פּערזענליך ליב געהאַט. די עלטערען האָבען אימער
זייערע קינדער חתונה געמאַכט און די קינדער האָבען זיך רוהיג אונ-
טערגעוואָרפען. דאָס ביסעלע ליעבע פון מאַן-און-ווייב, וואָס מען גע-
פינט אין אלטערטהום, איז ניט קיין ליעבע צו די בעזאָנדערע פּערזאָן,
נאָר טרייהייט און פּפליכט, ווייל זי איז שוין אַ ווייב אַדער אַ מאַן.
דאָס איז ניט געווען אַ ליעבע וואָס צוליב איהר האָט מען חתונה גע-
האַט, נאָר פּערקעהרט, ווייל מען איז שוין געווען פּערהייראַטה, האָט
מען זיך שוין ווי עס איז געליעבט אַמאָל. ליעבעס-פּערהעלטניסע אין
היינטיגען זין — אַ בעזאָנדערע שטאַרקע ליעבשאַפט פון איין מאַן מיט
איין פרוי, ווען זיי זיינען נאָך ניט קיין מאַן און ווייב, — אזא שטאַר-
קע פּערזענליכע ליעבשאַפט, וואָס מאַכט, אז זיי ווילען ניט הערען
און געדענקען פון אנדערע — אזעלכע ליעבעס-פּערהעלטניסע קומען
אין אלטערטהום נאָר פאַר אויסערהאַלב די אָפיציעלע געזעלשאַפט.
די פּאַעטען בעזינגען אונז די ליעבע און איהרע פריידען און ליידען
ביי די פּאַסטוכער און פּאַסטושקעס. אָבער דיעזע פּאַסטוכער און פּאַס-

דערמיט וועט אוועקאפלען ביי די ליעבע די זארג וועגען דעם, „וואָס עס וועט אַרויסקומען“ (די קינדער). און יעצט פּרעגט זיך: די דאָזיגע זאָרג איז עס דאָך, וואָס מאַכט עס פאַר אונמאַראַליש און פאַר אַן אומגליק, ווען אַ מיידעל גיט זיך איבער צו איהר געליעבטען מאַן און קוקט ניט אויף קיין זאָך; ווען, אַלזאָ, דיעזע זאָרג וועט ניט זיין, פּרעגט זיך, וועט דאָס ניט אַמאָל זיין אורזאַכע גענוג, אַז עס זאָל זיך ביסלעכווייז ענטוויקלען אַ הפּקוד'דיגער געשלעכטס-פּערקעהר, אָהן איינהאַלטונג, און דערמיט אַ לויזע עפּענטליכע מיינונג וועגען די עהרע פון אַ מיידעל און די שאַנדע פון אַ פּרוי? און ווייטער, האָבען מיר געזעהען, אַז אין די מאָדערנע וועלט איז ניטאָ קיין מאָנאָ-גאַמיע אָהן פּראָסטיטוציאָן; מאָנאָגאַמיע און פּראָסטיטוציאָן זיינען אַפילו איינע די פּערקעהרטע זאָך פון די אַנדערע, אָבער עס איז ווי די לינקע זייט און די רעכטע זייט פון דיזעלבע זאָך, וואָס מען קען זיי ניט פונאַנדערנעהמען. היינט, פּרעגט זיך, ווען די פּראָסטיטוציאָן זועט פּערשווינדען, וועט זי ניט אַמאָל מיטציהען די גאַנצע מאָנאָגאַמיע אין אַבגרונד אריין און עס וועט אויפהערען דאָס פּערהייראַטע לעבען? (דאָס הייסט, מיט פּראָסטע ווערטער: אַזוי ווי מיר זעהען, אַז אַזוי פיעל מענער בלייבען נאָר וואוינען אַ לעבען לאַנג יעדער מיט איין ווייב, זוייל זיי „בעהעלפּען זיך“ מיט אונאַרענטליכע פּרויען אויך, פּרעגט זיך, צי איז דערפון ניט געדרונגען אַז ווען קיין פּרויען וואָס פּערקויפּען זיך צו דער שאַנדע, זעלען ניט זיין, וועט אויפהערען דאָס דויערענדע צוזאַמענלעבען פון איין מאַן מיט איין ווייב? ...)

אויף דעם איז דער ענטפּער: ניין. דאָס וועט ניט אויפהערען. וואָרים דאַן וועט זיך בעווייזען אַ גאַנץ נייע זאָך אין דעם געשלעכטס-לעבען, אַזאַ זאָך, וואָס איז נאָך געווען בלויז אין די קנאַספּע בשעת

זיך, אַז אין דער סאָציאַליסטישער געזעלשאַפט וועט קיין עלטערען ניט פּערבאַטען זיין צו האַלטען זייערע קינדער ביי זיך אַזוי לאַנג ווי זיי ווער-לען נאָר וועלען. אָבער די געזעלשאַפט וועט פּערזאָרגען און ערציהען אַלע קינדער גלויך, אַזוי ווייט ווי די עלטערן קענען דאָס ניט טהאָן. אַז על-טערען וועלען אין גאַנצען וועלען אָבגעבען זייערע קינדער צו די געזעל-שאַפטליכע ערציהונגס-אַנשטאַלטען, אַזוי ווי די רייכע גיבען היינט אַב זייערע קינדער אין פּענסיאָנען, וועלען זיי דאָס אויך קענען. ווען ניט, ווער וועט זיי צווינגען? — דער איבערזעצער.

פאר אלע קינדער גלויך, אלץ איינס צי געזעצליכע צי אונגעזעצליכע קינדער*).

(* דיעזע ווערטער פון ענגעלס'ן בענוצען אויך אונזערע געגנער צו בעווויזען, אז די סאציאליסטען ווילען „אָבשאַפֿען די הײַם“ און די הײַם־ליגע צוגעבונדענקױט פֿון עלטערען און קינדער. די סאציאליסטישע געזעלשאפט, זאָגען זײ, וועט „אָװעקנעהמען“ די קינדער פֿון זײַערע עלטערען און וועט זײ ערצױהען אין אַנשטאַלטען. אָבער אַ גרױסען טױל דערפֿון טהוט דאָך שױן הײַנט דער קינדער־גאַרטען און די פֿאַלקס־שױלע. אַן אַנדערן טױל טהוען די שטאַדטישע שפּױעל־פּלעצער, די שטאַדטישע וואַקאַ־ציעס פֿיר שױל־קינדער א. ז. וו. און דעם אײַברױגען טױל צײַט זײַנען דען די קינדער אײַמער מיט די עלטערען? אַ גרױסען טױל פֿון זײַער „הײַם־צײַט לױפֿען דאָך די קינדער פֿון די אַרױמע עלטערען אַרום אין די גאַסען. אײַז דען דאָס בעסער און געזונטער פֿאַר זײ ווי זײַן אין דיזעל־בע שטונדען בעסער אין אַן אױסגעצױכענטע פּעדאַגאָגישע געזעלשאַפּטלי־כע ערצױהונגס־אַנשטאַלט, אונטער די בעסטע השגחה פֿון די בעסטע פּעדאַ־גאָגען? אַזױ פּױעל אָבער, ווי קינדער זײַנען הײַנט צוזאַמען מיט זײַערע עלטערען אין דער הײַם, און אַזױ פּױעל ווי עס אײַז זײ אײַבערהױפּט לױעב און אַנגענעהם צו זײַן צוזאַמען (און דאָס אײַז זעהר ווױניג), וועלען זײ נאַטירליך אין דער סאציאליסטישער געזעלשאַפּט אויך קענען זײַן צוזאַ־מען, און דאָס אין פֿרױדען און נחת, אָהן צרות און זאָרג. ווער זאָל זײ דען דאָס פֿערוועהרען? נאָר אַז עלטערען וועלען אין גאַנצען נײַט קענען זײַן מיט זײַערע קינדער, וועלען די קינדער אין גאַנצען קענען זײַן אין גוטע אַנשטאַלטען. אײַז דען דאָס אַ חסרון? — אײַבערהױפּט, וואס'אַר הײַ־פֿאַקריטױסטױע דאָס אײַז פֿון די קאַפּיטאַליסטען צו רעדען וועגען די הײַם־ליגקױט פֿון דער ערצױהונג פֿון קינדער אין דער „הײַם“ דורך זײַערע אײַ־גענע עלטערן: ערצױהען דען זײ, די קאַפּיטאַליסטען, אַלױן זײַערע קינדער? נעהמען זײ זיך עפעס אַ סך צײַט דערצו? וױפּױעל צײַט בלױבט דעם פֿאַסער נאָך זײַנע געשעפטען בױטאַג און קלױב־הױלטאַיסטױע בױנאַכט, און דער מוטער נאָך אײַהרע פּוצערױען, מאַטלערױען און בעלער און מהעאַטערס און וױזיטען אין „געזעלשאַפּטען“ — וױפּױעל צײַט בלױבט זײ, זיך אומ־צוקוקען אױף זײַערע קינדער? אײַז עס נײַט אַ פֿאַקט, אַז קלױנער־הױט ווערען זײַערע קינדער ערצױגען פֿון גױסערנאַנטקעס און גרױסער־הױט אין פענסױאַנען? וואָס וועט דאָס פֿאַמיליע־לעבען פֿערלירען, ווען אַזעל־כע גױסערנאַנטקעס און אַזעלכע פענסױאַנען וועלען האָבען אונטער זײַער השגחה, אין גרױסע געזעלשאַפּטליכע אײַנרױכטונגען, אַלע קינדער, אַזױ ווי זײ האָבען הײַנט נאָר די רױכסטע? — און וױפּױעל קענען הײַנט די אַרױמע אַרבייטער און אַרבייטערױנען זיך אָבגעבען מיט זײַערע קינדער? ווי־פּױעל בלױבט זײ צײַט? — און געמיטה, און געדולד? — עס פֿערשטעחט

פריוואט-הויז-האלטונג — באקען, קאכען, וואשען א. ז. וו. — וועט ווערען א געזעלשאפטליכע אינדוסטריע. (אזוי ווי שטריקען, נעהען, שפינען, וועבען איז דאס שוין היינט געוואָרען: אמאָל פלעגט יעדע פרוי דאָס אלעס טהון נאָר פאַר איהר הויזגעזינט, היינט מאכט מען דאָס אין גרויסע פאַבריקען פאַר די גאַנצע געזעלשאַפט. אזוי וועט דעמאָלט ווערען מיט יעדע הויז-אַרבייט וואָס איז נאָך ביז היינט גע- בליבען הויז-אַרבייט). די פערזאָרגונג און ערציהונג פון די קינדער וועט די געזעלשאַפט נעהמען אויף זיך. די געזעלשאַפט וועט זאָרגען

האַנדעלט. געארבייט אָדער געהאַנדעלט — דאָס הייסט געהאַט ווירטהשאַפט ליכע בעציהונגען מיט דער געזעלשאַפט — האָט נאָר איין מענש פון אַ פאַ- מיליע, דער פאַמיליען-פאַטער. זיין ווייב האָט שוין ניט געהאַט קיין ווירטהשאַפטליכע געשעפטען מיט דער גאַנצער געזעלשאַפט. אויך זיינע קינדער ניט. זיי האָבען געהאָרעוועט גענוג, אבער נאָר אין דער פאַמיליע און פאַר דער פאַמיליע. געשעפטען מיט אַנדערע מענשען, מיט דער געזעלשאַפט, האָט נאָר געהאַט דער בעל הבית פון דער פאַמיליע, דער הויז- פאַטער. אָט דורך דיעזע פיהרונגען איז דאָס ממילא אויסגעקומען, אז די ווירטהשאַפטליכע איינהייט פון דער געזעלשאַפט איז ניט געווען דער איינצעלנער מענש, נאָר די גאַנצע פאַמיליע, דורך דעם פאַמיליען-פאַטער. זיין ווייב און זיינע קינדער האָבען נאָר געקענט לעבען פון דער געזעל- שאַפט דורך איהם.

אַביסעל ווערט דאָס שוין היינט אַנדערש, ווען די קינדער, זיהן ווי טעכטער, געהען אַרבייטען און פערדיענען. דערמיט ווערען זיי אַליין גע- זעלשאַפטליכע איינהייטען. אין גאַנצען וועט דאָס אַנדערש ווערען, ווען סאַציאליזמוס וועט קומען און די אַרבייטסמייטלעך — מאַשינען, רויהע סתורות, אייזענבאַהנען, שיפען א. ז. וו. — וועלען ניט מעהר זיין קיין פריוואַט-אייגענטהום, נאָר דאָס וועט געהערען צו דער גאַנצער מענשליכער געזעלשאַפט. דאָן וועט יעדער איינער דערוואַקסענער מענש, סיי מאַן סיי פרוי, געהען עפעס טהאָן פאַר דער געזעלשאַפט און קריעגען פון דער גע- זעלשאַפט זיינע און איהרע בעדירפנישען. דערמיט וועט ניט מעהר די גאַנצע פאַמיליע זיין די ווירטהשאַפטליכע איינהייט פון דער געזעלשאַפט, נאָר יעדער איינער מענש וועט דאָס זיין. אַלזאָ, וועט אַ ווייב און אַ טאכטער ניט מעהר האָבען איהר ווירטהשאַפטליכעס לעבען צוגעקניפט נאָר צו דער פאַמיליע, ווי עס איז געווען ביז אַהער, ווען איהר לעבען האָט זי נאָר גע- קענט בעציהען פון דער געזעלשאַפט דורך דער פאַמיליע. אָט דאָס מיינט מען דאָ. יעצט לעזט ווייטער און איהר וועט שוין גוט פערשטעהן. — אי- בערזעצער.

דאך נעווים די מאַנאַגאַמיע ניט אונטערנעהן, נאָר אדרבה, זי וועט ערשט ענדליך פּערווירקליכט ווערען, אויך פאַר די מענער.

די לאַגע פון די מענער וועט אלזאָ יעדענפאַלס ווערען שטאַרק פּער-ענדערט. אָבער אויך די לאַגע פון די פרויען, פון אַלע פרויען, וועט שטאַרק ווערען אַנדערש. ווען די פּראָדוקציע אָנעם מיטלען וועלען ווערען שותפות-אייגענטהום פון פאַלק, וועט די פאמיליע אויפהערען צו זיין די ווירטהשאַפּטליכע איינהייט פון דער געזעלשאַפּט*.) די

(* וואס מיינט מען מיט דעם? עס איז שוין אויבען איינמאָל דער-פון גערעדט געווארען און מיר האָבען זיך געסטאַרעט אין דער איבערזע-צונג דאָס צו מאַכען פּערשטענדליך אויך פאַר דעם אונערפּאהרענעם לע-זער. אָבער אַזוי ווי דיעזער אויסדרוק — „די פאמיליע אַלס די ווירטה-שאַפּטליכע איינהייט פון דער געזעלשאַפּט“ — שפּיעלט דאָ אַ הויפט ראָלע. וועלען מיר דאָ נאָך דייטליכער ערקלערען וואָס דאָס מיינט. אן איינהייט — אויף רוסיש און פּויליש „יעדיניצאַ“ — איז די איינציגע זאַך וואָס צעהלט זיך אין אַ גאַנצע צאָהל. למשל, אין אַ דאָלאַר איז די איינהייט אַ סענט. אַז מען צעהלט אָבער דאָלאַרס, איז די איינהייט אַ דאָלאַר. די סענטען צעהלען זיך דאָן ניט פאַר זיך, נאָר דורך און מיט די דאָלאַרס. אַזוי איז עס אויך אין אַ געמיינשאַפּט, אין אַ פּעראייניגונג פון מענשען. אַ לאַדזש, למשל, איז אַ פּעראיין פון איינצעלנע מענשען. פאַר דער לאַדזש איז די איינהייט דער איינצעלנער מיטגליעד. אַן אָרדען אָבער איז אַ פּערבאַנד פון לאַדזשען. פאַר דעם אָרדען איז די איינהייט אַ גאַנצע לאַדזש. פאַר די פּעראייניגטע שטאַאַטען (יוניטעד סטייטס) פון אַמעריקאַ איז די איינ-הייט אַ גאַנצער סטייט מיט פּיעלע שטעדט און דערפער. פאַר יעדען שטאַאַט (סטייט) בעזונדער איז די איינהייט אַ שטאַאַט, אָדער אַ דאָרף-געמיינדע. דאָס איז אין פּאָליטישע זאַכען, ניט אין ווירטהשאַפּטליכע. ווירטהשאַפּט-ליכע זאַכען רופט מען די אַנגעלעגענהייטען פון בעשאַפען לעבענסמיטלען און עשירות, פון האַנדלען מיט זיי, מיט איין וואָרט — פון „פּערדיענען געלד“, ווי מען רופט עס היינט. אין דיעזער בעציהונג איז היינט אַפילו יעדער פאַר זיך, אָבער דאָך זיינען אַלע מענשען אין דעם איין געזעל-שאַפּט. ווייל אין אמת'ן בעשאַפּט יעדער אַרבייטער זאַכען פאַר אַ גאַנצע וועלט מיט מענשען און אַלעס וואָס יעדער פּערדיענט קומט פון דעם, וואס אַלע מענשען לעבען צוזאַמען און פיהרען געשעפטען איינע מיט די אַני-דערע. די שייכות וואָס מענשען האָבען מיט אַנאַנדער אַט אין דיעזער בעציהונג רופט מען „די ווירטהשאַפּטליכע געזעלשאַפּט“.

ווער-זשע איז אין דער ווירטהשאַפּטליכער געזעלשאַפּט די איינהייט? ביז אָהער איז דאָס ניט געווען יעדער איינציגער דערוואַקסענער מענש, ווייל ניט יעדער איינציגער דערוואַקסענער מענש האָט געאַרבייט אָדער גע-

אז די פרוי זאל לעבען אין שטרענגער מאָנאָגאָמיע — נאָר די פרוי, ניט דער מאַן. די עזע מאָנאָגאָמיע האָט דורכאויס ניט געשטערט דעם מאַן צו האָבען א סך ווייבער, צי אָפּען צי פּערבאָרגען. די געזעלשאַפּט ליכע איבערקעהרעניש, וואָס קומט יעצט אָן, וועט זיכער אוועקנעהמען די עקאָנאָמישען פונדאמענט פון דער מאָנאָגאָמיע ווי אויף פון די פּראָסטיטוציאָן, וואָס בעגלייט איהר. די אָנקומענדע געזעלשאַפּטליכע איבערקעהרעניש וועט מאַכען, אז דער גרעסטער טייל פון די דויערענ-דע עשירות, פון די עשירות וואָס ווערט ניט פּערנוצט נאָר בלייבט היינט א ירושה — דאָס הייסט די פּראָדוקציאָנס-מיטלען — וועט אי-בערגעהן אין שותפות-אייגענטהום פון גאַנצען פּאָלק. דערמיט וועט די זאָרג וועגען דעם, ווער עס זאל דעם טאַטען ירשה'נען, פּערקלע-נערט ווערען אויף א מינימום. און יעצט פּרעגט זיך: אזוי ווי די מאָנאָגאָמיע איז ארויסגעקומען פון עקאָנאָמישע אורזאַכען, וועט זי פּערשווינדען ווען די אורזאַכען וועלען פּערשווינדען? וועט ניט מעהר זיין קיין צוזאַמענלעבען פון איין מאַן מיט איין פרוי מיט טרייהייט פון ביידע זייטען?

מען וואָלט ניט מיט אונרעכט געקענט ענטפּערן, אז ניט נאָר וועט דאָס ניט פּערשווינדען, נאָר אדרבה, דעמאָלט וועט ערשט אמת'ע מאָנאָגאָמיע פּערווירקליכט ווערען. דעמאָלט וועט ערשט דער מאַן אויף זיין טריי און לעבען נאָר מיט זיין פרוי. ער וועט דאָך פשוט ניט קענען קריגען צו קויפּען קיין פּראָסטיטוציאָן. צו וואָס זאָלען פרויען פּערקויפּען זייער עהרע, ווען זיי קענען צו יעדע צייט קריגען פון דער געזעלשאַפּט צו לעבען אנשטענדיג פאַר עהרליכע אַרבייט? דען ווען די פּראָדוקציאָנס-מיטלען וועלען ווערען אייגענטהום פון דער געזעל-שאַפּט, וועט ניט מעהר זיין קיין נויטיגקייט צו פּערדינגען זיך צו פרי-וואַט-אייגענטהימער אויף לוינ-אַרבייט. דערמיט וועט פּערשוואונדען ווערען דאָס פּראָלעטאַריאַט. אַלזאָ, וועט אויף פּערשווינדען די נויט-ווענדיגקייט פאַר אַ געוויסע צאָהל פרויען צו פּערקויפּען זייער עהרע פאַר געלד. (מען קען דאָך היינט סטאַטיסטיש אויסרעכענען, ווי גרויס עס איז דער פּראָצענט פון אזעלכע פרויען אימער און אומעדום. אַלזאָ, זעהט מען דאָך דערפון, אז דאָס איז נאַטירליך, אז דאָס מוז זיין אונ-טער היינטיגע אומשטענדען). און אז דאָס וועט פּערשווינדען, וועט

טאָג. וואָס ביי די פרוי איז א פערברעכען און זי האָט דורך דעם שווער צו ליידען פון געזעץ און פון דער געזעלשאַפט, דאָס גילט ביי דעם מאַן פאר גאַנץ עהרליך, אָדער, אויפ'ן ערנסטען פאל איז עס פאַר איהם אַ לייכטער מאָראַלישער פלעק, וואָס ער טראָגט אַריבער מיט פערנעניגען.

אַבער אין דער אמת'ן איז דאָס פאַר דעם מאַן פונקט אזוי פיעל פאסקודנע ווי פאַר די פרוי. נאָך מעהר, די פראָסטיטוציאָן פערדארבט דעם גאַנצען מאָראַלישען כאַראַקטער ביי די מענער נאָך אַ סך מעהר ווי ביי די פרויען.. ביי די פרויען שלידערט דאָס אַריין אין זומפ בלוז די אונגליקליכע אַליין, וועלכע ניבען זיך איבער דערצו, און אויך זיי ווערען דערפון ווייט ניט אזוי טיעף פערדאָרבען, ווי מען גלויבט געוועהנליך. אָבער די מענער זיינען אַלע ערנידעריגט אין כאַראַקטער דורך די פראָסטיטוציאָן. ביי די, למשל, וואָס בלייבען לאַנג חתנים, זיינען ניין פון יעדע צעהן ניט עהרליך. זיי גרייטען זיך פשוט צו דערביי צו זיין אונטריי נאָך די חתונה. און דיעזע שאַנדע און פער-דארבונג פון דער מענשהייט דורך די פראָסטיטוציאָן ווערט וואָס ווייטער אַלץ ערגער. דאָס ווערט אַלץ מעהר אַן אַפּענער געשעפט, ווי אַלע קאָפיטאַליסטישע געשעפטען. דאָס פאַסט זיך צו די ענט-זויקעלטע קאָפיטאַליסטישע מסחרים. און דאָס ווירקט דערמיט אַלץ מעהר צו פערדארבען די מענשען.

אזוי איז די ענטוויקלונג פון פאמיליען-לעבען צוגעגאַנגען ביז היינט. היינט האַלט עס ביי אַ נייע איבערקעהרעניש אין די מענש-ליכע געזעלשאַפט. און אזוי ווי ביז אהער האָבען אימער די ענדערונג-גען אין דעם געזעלשאַפטליכען לעבען מיטגעבראַכט ענדערונגען אין די פאַרמע פון פאמיליען-לעבען, אזוי וועט די נייע ענדערונג אין דער מענשליכער געזעלשאַפט, וואָס קומט יעצט, אויך ברענגען אַן ענדערונג אין פאמיליען-לעבען. מיר האָבען געזעהען, אַז ביז אהער איז דער פונדאַמענט פון דער מאַנאַגאַמיע געווען אַן עקאָנאָמישער, דאָס איז. הייסט עס, געקומען, פון דעם וואָס עשירות האָט זיך אָנגעקליבען אין פרוואַט-אייגענטהום ביי מענער, און פון דעם וואָס דער מאַן איז גע-ווען דער פרנסה-געבער. דערפון האָט דער מאַן געהאַט אַ בעדירפניש, אַז זיין פערמעגען זאָלען ירשה'נען זיינע אייגענע קינדער און ניט די קינדער פון אַן אַנדערען מאַן. צו דעם צוועק איז נויטיג געווען,

קייטען פון דער געזעלשאפט, און אז צו דעם צוועק מוז די פאמיליע קריגען א גאנץ אנדערע אייגענשאפט ווי היינט. היינט איז די פאמיליע דער איינצעלנער ווירטהשאפטליכער טייל פון דער געזעלשאפט. דאָס הייסט, אין ווירטהשאפטליכע זאכען, אין זאכען פון ארבייט און בעשעפטיגונג און פערדיענען, שיקט יעדע פאמיליע ארויס אין דער געזעלשאפט איין פערטרעטער, דעם פאמיליען-פאָטער. ער נעהמט אַנטהייל אין דער געזעלשאפטליכער טהעטיגקייט פאַר זיין גאַנצע פאמיליעס וועגען און ער בריינגט פיר זיין גאַנצער פאמיליע איהר חלק וואָס איהר קומט אָן פון דער געזעלשאפט. דאָס דאַרף אַנדערש ווערען. די גאַנצע פאָלקס-געזעלשאפט דאַרף בעהאַנדלען יעדען איינ-צעלנעם מענשען, סיי מאַן סיי פרוי, אַלס איהר איינצעלנעם טייל, און ניט די פאמיליע. יעדער מענש דאַרף זיין בעטהייליגט אין געזעל-שאפטליכע ארבייט און דאַרף קענען קריעגען בעזונדער זיין טייל בע-דירפנישען. דאן וועט די פאמיליע האָבען א גאנץ אנדער פנים. זי וועט ניט זיין מעהר קיין ווירטהשאפטליכע פּעראייניגונג פאַר „גע-שעפט“ נאָר א מענשליכע פּעראייניגונג צוליעב דעם וואָס צוויי גלייכע מענשען פיהלען זיך אַנגענעהם און גליקליך צוזאַמען.

* * *

אַלזאָ, האָבען מיר געזעהען, ווי עס זיינען געווען דריי הויפט-פאָר-מען פון פאמיליע, לויט נאָך די דריי הויפט-מדרגות אין די מענשליכע ענטוויקלונג. אין יעדע מדרגה איז געווען אַן אנדערע פאָרמע פון פאמיליע, בסך-הכל גענומען. אין די ווילדהייט איז די גרופען-עהע, אין די באַרבאַריי איז די פאָאַרונגס-עהע, אין די ציוויליזאַציאָן איז די מאַנאַגאַמיע מיט דעם צוגאַב פון עהעברוך און פּראָסטיטוציאָן. צווישען פאָאַרונגס-עהע און מאַנאַגאַמיע רוקט זיך אַריין די איינפיהרונג אַז דער מאַן קען האָבען אַ סך ווייבער און בענוצען זיינע שקלאַפינען. דאָס קומט פאַר אויף די אויבערשטופע פון באַרבאַריי.

אין וואָס-זשע בעשטעהט האָ דער פאָרטשריט אין דיעזע אַלע ענדערונגען פון די פאמיליען-פאָרמען? דער פאָרטשריט בעשטעהט אין דעם, אַז די פרויען פערלירען אַלץ מעהר און מעהר די געשלעכט-ליכע פרייהייט, וואָס זיי האָבען געהאַט אין די גרופען-עהע, די מענער אָבער ניט. דאָס האָט בעוויזען אונזער גאַנצע בעשרייבונג. פאַר די מענער בעשטעהט נאָך די גרופען-עהע אין דער אמת'ן ביז'ן היינטיגען

פון די פרוי, צי אָפּען אָדער פּערשלייערט. די גאַנצע היינטיגע גע-
זעלשאַפּט איז צוזאַמענגעשטעלט ניט פון איינצעלנע מענשען, נאָר פון
פּאַמיליען. די פּאַמיליע איז די איינצעלנע טיילכעלע פון דער געזעל-
שאַפּט. די פּאַמיליע איז פּערבונדען מיט דער געזעלשאַפּט דורך דעם
פּאַמיליען-פּאַטער, דעם מאַן. דער מאַן מוז היינט, אין די גרויסע
מעהרהייט פון פעלע, זיין דער פּערדיענער, דער פּרנסה-געבער פון דער
פּאַמיליע, ווייניגסטענס ביי די פּערמעגליכע קלאַסען מענשען. דאָס
אליין מאַכט איהם שוין גענוג פאַר דעם הערשער; ער דאַרף שוין ניט,
אַז דאָס געזעץ זאָל איהם נאָך געבען עקסטראַ פּאַר-רעכטע. ער איז
אין דער פּאַמיליע דער בורזשואַ, די פרוי איז דאָס פּראָלעטאַריאַט.
עס איז דאָ פּונקט ווי אין דער גאַנצער געזעלשאַפּט, וואו געזעצליך זיי-
נען אויף די קאַפיטאַליסטען און אַרבייטער „גלייך“, און דאָך זיינען
יענע די הערשער און דריקער און די — די בעהערשטע און אונטער-
דריקטע. דאָס וואָס לויט'ן געזעץ האָבען די קאַפיטאַליסטען ניט מעהר
דעכט ווי אַרבייטער העלפט דאָ גאָר ניט. אדרבה, דער גאַנצער ספּע-
ציעלער כאַראַקטער פון די עקאָנאָמישע אונטערדריקונג, וואָס דריקט
די אַרבייטער, צייגט ערשט אַרויס זיין פּולע שאַרפּקייט דאָן, ווען אלע
געזעצליכע בעזאָנדערע רעכטע פון די קאַפיטאַליסטען-קלאַסע זויערען
אַבגעשאַפּט און ביידע קלאַסען קריגען פּולע יוריסטישע גלייכבערעכ-
טיגונג. אזוי איז עס דאָך אין די דעמאָקראַטישע רעפּובליק, זי שאַפּט
ניט אָב דעם אונטערשיעד צווישען קאַפיטאַליסטען און אַרבייטער, נאָר
פּערקעהרט, זי בעשאַפּט ערשט דעם באַדען, אויף וועלכען די צוויי
קלאַסען קענען זיך אָפּען שטעלען אין קאַמפּף איינע געגען די אַנדערע.
אַט פּונקט אזוי איז עס אין דער פּאַמיליע: אזוי באַלד ווי מאַן און
ווייב ווערען לויט די געזעץ פון לאַנד פּאַלקאַמען גלייך געשטעלט,
צייגט זיך ערשט שאַרף אַרויס ווי אזוי און פאַר וואָס דער מאַן איז און
בלייבט אין דער מאָדערנער פּאַמיליע דער הערשער איבער די פרוי;
דאָן ערשט דערפיהלט זיך שאַרף די נויטווענדיגקייט פון אַ ווירקליכע
געזעלשאַפּטליכע גלייכשטעלונג פון ביידע און עס צייגט זיך ערשט
אויף ווי אזוי דאָס דאַרף געשעהן.

עס צייגט זיך דאָן, אַז די ערשטע זאַך, וואָס מען דאַרף, אַז די
פרוי זאָל וויעדער פריי ווערען איז, אַז דאָס גאַנצע ווייבליכע גע-
שלעכט זאָל וויעדער נעהמען אַן אַנטהייל אין די עפּענטליכע טהעטיג-

און ווי איז דאָס געקומען, וואָס די פרוי איז עקאָנאָמיש אונטער-
וואָרפען אונטער דעם מאַן? אין די אלטע קאָמוניסטישע הויז-האַל-
טונג האָט די פרוי געהאַט א וויכטיגע אויפגאַבע. אין אזא הויז-האַל-
טונג זיינען געווען א סך מענער און ווייבער מיט זייערע קינדער. די
ווייבער האָבען געפיהרט די הויז-האַלטונג. דיעזע אויפגאַבע פון די
פרויען איז געווען א נויטווענדיגע געזעלשאַפטליכע אינדוסטריע,
פונקט אזוי נויטווענדיג און ניצליך און געזעלשאַפטליך, ווי די אַר-
בייט פון די מענער צו שאַפען די לעבענסמיטלען. אַנדערש איז דאָס
אַבער געוואָרען אין די פאַטריאַרכאַלישע פאַמיליע, און נאָך מעהר אין
דער מאָנאָגאַמישע איינצעל-פאַמיליע. אין אזא פאַמיליע איז דאָס
פיהרען די הויז-האַלטונג ניט מעהר געווען קיין וויכטיגע זאַך פאַר
די גאַנצע געמיינדע. דאָס איז געוואָרען א פ ר י ו א ט - זאַך. די
פרוי איז געוואָרען די ערשטע הויז-דיענסט, אַרויסגעטריעבען פון נעה-
מען אן אַנטהייל אין געזעלשאַפטליכע טהעטיגקייט. דער
פּרנסה-געבער, דער פּערדיענער, איז דער מאַן; איהר אַרבייט איז
נאָר אַ פּריוואַטע, אַ הייזליכע, אַלס זיין הויז-דיענסט. דורך דעם
אַליין איז ער שוין דער האַרר און זי די דיענסט, אַפילו ווען דאָס גע-
זעץ שטעלט זי גלייך מיט איהם. ער דאַרף גאָר ניט קיין עקסטראַ-
געזעצליכע בעשטימונג וואָס זאָל איהם געבען דאָס האַררען-רעכט אי-
בער איהר. ער האָט דאָס סיי ווי סיי, ווייל ער איז דער, וואָס טהוט
געזעלשאַפטליכע אַרבייט און זי איז נאָר די דיענסט אין זיין היים.
היינטיגע צייטען מאַכט זיך שוין אַ מעגליכקייט עס זאָל ווערען
אַנדערש: די גרויסע אינדוסטריע פון היינטיגע צייט האָט וויעדער
געעפּענט פאַר דער פרוי דעם וועג צו געזעלשאַפטליכע טהעטיגקייט.
אַבער נאָר פאַר די אַרבייטס-פרוי. און אויף איהר העלפט דאָס דער-
ווייל נאָך זעהר וועניג, זי זאָל קריגען מעהר בעטרעף אין פאַמיליען-
לעבען, ווייל טהאָן עפעס פאַר דער וועלט, אַליין זיך פּערדיענען, קען
זי ניט, ווען זי היט אַב איהר בעל-הבית'ישקייט אין איהר פאַמיליע.
ווייל זי געהן פּערדיענען, קען זי ניט ערפילען איהרע פאַמיליען-פּפליכ-
טען. און פונקט ווי אין די פאַבריק, אזוי געהט עס אויף דער פרוי
אין אַנדערע בעשעפטיגונגען, אַפילו ביז צו די מעדיצין און אַדוואָ-
קאַטור. דעריבער בלייבט עס נאָך היינט אויף אַ פאַקט, אז די מאַ-
דערנע איינצעלנע פאַמיליע איז בעגרינדעט אויף די הויז-שקלאַפּעריי

ווייליג זיך פערבינדען, איז דאָס געזעץ שוין פאָלקאָמען צופריעדען — אפילו דאָס פאָרטגעשריטענסטע געזעץ. וואָס עס טהוט זיך הינטער די סצענע, וואו עס שפיעלט זיך אָב דאָס ווירקליכע לעבען, — ווי אזוי דיעזע כלומרשט „פרייוויליגקייט“ קומט צו שטאַנדע, וועגען דעם דאגה'ט זיך ניט דאָס געזעץ און דער יוריסט. און דאָך דאַרפען די יוריסטען לייכט קענען ארויסגעפינען, וויפיעל אמת'ע פרייוויליגקייט דאָ שטעקט; זיי קענען דאָס אויסגעפינען מיט אן איינפאַכע פער-גלייכונג פון רעכט אין די פערשיעדענע לענדער. עס זיינען דאָ לענדער, וואו דאָס געזעץ איז, אַז קינדער מוזען קריגען זייער חלק ירושה, די עלטערען קענען זיי ניט אָבזאָגען פון ירושה. אזוי איז אין דייטש-לאַנד, אין די לענדער וואו עס גילט דאָס פראַנצויזישע רעכט א. ז. וו. אין דיעזע לענדער אָבער קענען קינדער ניט חתונה האָבען אָהן דער צושטימונג פון זייערע עלטערען. אין די לענדער וויעדער, וואו עס גילט דאָס ענגלישע רעכט, וואו דערוואַקסענע קינדער קענען חתונה האָבען אָהן צושטימונג פון די עלטערען, קענען וויעדער די עלטערען אָבזאָגען די קינדער פון ירושה. אלזאָ, ביי די קלאַסען מענשען, ביי וועלכע עס איז דאָ וואָס צו ירשה'נען, זיינען די קינדער אין ענגלאַנד און אמעריקא ניט איין האָר מעהר פריי חתונה צו האָבען לויט נאָך זייערע אייגענע געפיהלען, ווי אין דייטשלאַנד און פראַנקרייך. דאָס איז דאָך קלאָר.

ניט בעסער שטעהט עס מיט דער יוריסטישער גלייכערעכטי-גונג פון מאַן און ווייב נאָך דער חתונה. די פרוי איז אין אמת'ן עקאָנאָמיש אונטערדריקט, צוליעב די עקאָנאָמישע פעהרעלטניסע איהר-רע, ווייל זי קען ניט זיך אליין ערנעהרען לויט איהר שטאַנד. מעג זיין אַז געזעצליך קריגט זי אַלץ מעהר גלייכע רעכט מיט דעם מאַן. העלפט דאָס אָבער ניט איהר צו געבען ווירקליכע גלייכהייט. דען די גע-זעצליכע אונגלייכהייט פון דער פרוי, וואָס איז אַראָבגעקומען אַ ירושה פון פריהערדיגע צושטענדען פון דער געזעלשאַפט, איז ניט געווען די אורזאַכע פון איהר עקאָנאָמישע אונטערדריקונג, נאָר פערקעהרט, ווייל זי איז געווען עקאָנאָמיש אונטערדריקט, דעריבער איז זי געווען גע-זעצליך אונגלייך. אלזאָ, העלפט עס ניט וואָס דאָס געזעץ שטעלט זי היינט גלייך מיט דעם מאַן; אזוי לאַנג ווי איהר עקאָנאָמישע לאַ-גע איז ניט גלייך, בלייבט איהר רעכט אויך ניט גלייך.

שום ראָלע ניט געשפיעלט; וואו דער מאן איז געווען דער טיראן; וואו די צוזאמענהאלטונג איז נאָר געווען דורך שטרענגע געוואלט; און וואו די טריישאפט פון ביידע זייטען איז נאָר געווען אַ געמאכטע, אַ פערשטעלטע, אין אמת'ן איז ביי איהם געווען העטעריזמוס און ביי איהר עהע-ברוך אָפט דער רעגעל. אָט אזא היסטאָרישע מאָנאָ-נאָמיע איז ביי די פראָלעטאָריער ניטאָ*.) אפילו ווען ביי זיי איז דאָ די ליידענשאפטליכסטע לייעבע און די פעסטעסטע טריישאפט און מעגען זיי זיין ווער ווייסט ווי צונויפגעבונדען דורך רעליגיאָן און געזעץ, איז אַלץ זייער הייראטה ניט די היסטאָרישע מאָנאָנאָמיע. דעריבער קומען אויך ביי די פראָלעטאָריער ניט פאָר אזוי פיעל די אייביגע בעגלייטער פון די היסטאָרישע מאָנאָנאָמיע, דער העטעריז-מוס און דער עהע-ברוך. ביי די פראָלעטאָריער האָט די פרוי וויעדער געקראָגען דאָס רעכט זיך צו שידען און ווען מען קען זיך ניט פער-טראָגען געהט מען זיך וויעדער פונאָנדער. (נאָטירליך ניט קיין בע-זונדערע געזעצע אַזעלכע איז דאָ פאָר די פראָלעטאָריער, נאָר לויט זייערע בעזונדערע אומשטענדען פיהרען זיי זיך אזוי פרוואַט. — אי-בערזעצער.) ביי אַנדערע קלאַסען אָבער איז די מאָנאָנאָמיע דאָס וואָס מיר האָבען גערעדט.

„אָבער עס איז דאָך היינט פאָרט בעסער און עס פערבעסערט זיך אַלץ מעהר; די געזעצע וועגען די לאַגע פון די פרוי מאַכען פאָרט-שריטע און נעהמען פון איהר אַלץ מעהר אַוועק די אורזאָכען צו בע-קלאַגען זיך“ — אזוי געפינען אונזערע יוריסטען. די ציוויליזירטע

(* איך האָב דעם אונטערשיעד צווישען עטימאָלאָגישע מאָנאָנאָמיע און היסטאָרישע מאָנאָנאָמיע ערקלערט אַביסעל ברויטער און אויספיהרליכער ווי אין אַריגינאַל (אָבער ריכטיג ווי דער פערפאַסער ערקלערט דאָס), ווייל דיעזע שורות פון דעם גרויסען רבי'ן פון סאַציאליזמוס ווערען געוועהנ-ליך בענוצט פון שווינדלערס צו „בעוויוזען“, אז סאַציאליזמוס וויל אויס-געלאַסענע פרויע לייעבע און אַבשאַפען די מאָנאָנאָמישע פאָמיליע. זיי ברוינגען דערויף ענגעלס'עס ווערטער, אז „די פראָלעטאָרישע פאָמיליע איז ניט קיין מאָנאָנאָמישע.“ זיי מאַכען זיך ניט-וויסענדיג, אַז ער זאָגט וויי-טער אויסדריקליך, אז דאָס מיינט ער נאָר אין היסטאָרישען העסליכען זין, וועהרענד אין דעם עטימאָלאָגישען שעהנעם זין איז די פראָלעטאָ-ריער פאָמיליע גראַדע מעהר מאָנאָנאָמיש ווי די בורזשואַזישע. — איבער-זעצער.

פרויען אייביג אונטערטהעניגע ווי שקלאפינען. די אונטערדריקטע קלאסען האָבען ניט קיין אייגענטהום און קיין ירושה איבערצולאָזען. דאָרום איז ביי זיי ניטאָ די זאָך וואָס טרייבט צו די הערשונג פון דעם מאַן און די שקלאַפּעריי פון דער פרוי. און נאָך אַ זאָך: די אָרימאָ מענשען האָבען אויך ניט אויף די קאָסטען פון די געזעצליכע מאַכט פון דעם מאַן איבער זיין פרוי. צו האָבען דיעזע געזעצליכע מאַכט קאָסט געלד. די געזעצליכע מאַכט, וואָס בעשיצט דעם מאַנ'ס הער-שונג איבער דער פרוי, איז אַלזאָ נאָר פאַר די, וואָס האָבען געלד און פאַר זייער פערקעהר מיט די פּראָלעטאַרינען. פאַר די פּערהעלט-ניסע פון דעם אַרבייטער מיט זיין ווייב האָט דאָס אַלץ קיין בעטרעה ניט. ווייל ער האָט ניט קיין געלד דערויף. דעריבער קומט אויס, אַז ביי די אַרבייטער'ס צונויפפאַרען זיך האָבען גאַנץ אַנדערע פּער-העלטניסע די דעה צו זאָגען, פּערזענליכע און געזעלשאַפטליכע פּער-העלטניסע. און גאַנץ בעזאָנדער זינט די גרויסע פאַבריקען שלעפּען אַרויס די אַרבייטער-פרוי פון דער היים אויפ'ן אַרבייטס-מאַרק אַרויס און מאַכען זי אָפט גענוג פאַר די ברויט-געבערין פון די פאַמיליע, איז אַוועקגענומען דער לעצטער רעשט פון דעם באַדען פון די אויבער-הערשונג פון דעם מאַן איבער דער פרוי אין די פּראָלעטאַריער וואוי-נונג. בלייבען בלייבט נאָר נאָך אַ שטיק ברוטאַליטעט געגען די פרוי, וואָס איז איינגעוואָרצעלט געוואָרען אין דער נשמה זייט עס איז אויפ-געקומען די מאַנאַגאַמיע מיט מענער-הערשונג.

אויף אַזאַ אופן איז די פאַמיליע פון דעם פּראָלעטאַריער ניט מעהר קיין מאַנאַגאַמישע אין דעם שטרענגען זין פון דעם וואָרט, דאָס הייסט, ניט אין דעם היסטאָרישען זין פון דעם וואָרט. אין דעם עטי-מאַלאַגנישען זין פון דעם וואָרט, דאָס הייסט לויט דעם שפּראַך-טייטש דערפון, איז דעם פּראָלעטאַריער'ס פאַמיליען-לעבען מעהר פּעהיג צו זיין מאַנאַגאַמיש, ווי דאָס פאַמיליען-לעבען פון דעם נגיד. דער שפּראַך-טייטש פון דעם וואָרט מאַנאַגאַמיש איז „איינ-עהע“, דאָס הייסט אַ צוזאַמען-לעבען פון נאָר איין מאַן מיט נאָר איין פרוי. דער צו איז דאָס פּראָלעטאַריער-לעבען פיעל מעהר פּעהיג. אָבער היסטאָ-ריש איז ניט דאָס געווען מאַנאַגאַמיע; היסטאָריש איז מאַנאַגאַמיע געווען אַ פאַמיליען-טיראַניי, וואו די פרוי איז געווען די שקלאַפּין פון דעם מאַן; וואו דאָס אינערליכע געפיהל און איהר ווילען האָבען קיין

אנדערן געליעכטען. וועלכער פון ביידע „ער'ס“ שניידט אָב שלעכטער דערביי, איז ניט אימער זיכער. דעריבער זעהט מען, אז דער פראַנצויזישער בורזשואַ קען ניט אַריבערטראַגען די לאַנגווייליגקייט פון דעם דייטשען ראַמאַן און דער דייטשער פּיליסטער ווערט כלומרשט אַ צוציטערטער פון די צולאָזענקייט אין דעם פראַנצויזישען ראַמאַן. דאָס איז אַלץ געווען אזוי ביז די לעצטע צייטען. היינט ווערט דאָס אַלעס אַנדערש. „זייט בערלין ווערט אַ וועלט־שטאָרט“ הערט אויך דער דייטשער ראַמאַן אויף צו זיין אַ בושט פנים און בעהאַנדעלט אָפּען דעם העטעריזמוס און דעם עהעברוך, וואָס זיינען שוין לאַנג ניט פּרעמד אין דייטשלאַנד אויף.

ווי די מעשה איז, אמת'ע ליעבע ביי הייראַט איז אין די בורזשואַ־אזע וועלט זעלטען. סיי די קאַטוילישע, סיי די פראַטעסטאַנטישע הייראַט איז געוועהנליך אויסגערעכענטער מסחר, ווי עס לוינט זיך בעסער. געוועהנליך קוקט מען דערביי שטאַרק אויף די קלאַסען־לאַגע פון די בעטהייליגטע. אזאַ הייראַט פּערוואַנדעלט זיך אָפּט גענוג אין די העסליכסטע פראַסטיטוציאַן — מאַנכע מאָל פון ביידע צדדים, אַ סך געוועהנליכער פון די פרוי. דער אונטערשיעד איז נאָר, אז די איינ־פאַכע פראַסטיטוטקע פּערדינגט זיך ווי אַ לוינ־אַרבייטער ביי שטיק־אַרבייט, און די פרוי פון אַ מסחר־שידוך פּערקויפט זיך אויפ'ן נאַנצען לעבען ווי אַ שקלאַף.

דער פראַנצויזישער פּילאָזאָף פּוריע האָט געזאָגט אַ גלייך־ווער־טיל: „אזוי ווי אין דער גראַמאַטיק ווערט פון צוויי מאָל „ניט“ איין „יא“, אזוי איז אין די הייראַט־ס־מאָראַל צוויי פראַסטיטוציאַנען איין טוגענד.“ דאָס איז ריכטיג ביי אַלע אויסגערעכענטע מסחר־הייראַטען. אמת'ע ליעבע ענטוויקעלט זיך נאָר און קען זיך נאָר ענטוויקלען ביי די אונטערדריקטע קלאַסען, אַלזאָ היינט ביי די אַרבייטער — צי די ליעבע איז געזעצליך געשריבען און גע'חתמה'ט אַלס עהע אָדער ניט. ביי די אונטערדריקטע קלאַסען אָבער זיינען ניטאָ די אַלע אורזאַכען, וואָס האָבען געפיהרט צו דער ריכטיגער מאַנאַגאַמיע, דאָס הייסט מיט דער מענער־הערשאַפט און דער פרוי'ס שקלאַפּעריי. מיר האָבען גע־זעהען, אז געפיהרט דערצו האָט דאָס פּרוואַט־אייגענטהום. די איי־גענטהימער האָבען געוואָלט זיין זיכער אז זייערע אייגענע קינדער וועלען זיי ירשה'נען. דעריבער האָבען די מענער געוואָלט האָבען

ליעדער, וועלכע איך האלט פאר שענערע ווי זיינע בעוואוסטע דריי לאנגע העלדען-געדריכטע. זעהען מיר, אלזא, אז די אינדיווידועלע געשלעכטס-ליעבע האט זיך ניט אָנגעהויבען צו בעווייזען אלס אַ ליעב-שאפט צווישען פּערהיראַטע מאַן-און-ווייב אין דער מאָנאָגאַמיע.

ביי די בירגער היינטיגע צייטען האָט מען חתונה אויף צוויי אַרטען. אין קאַטוילישע לענדער בעזאָרגען די עלטערן אויך היינט, פונקט ווי אַמאָל, די פאַסענדע ווייב פאַר זייער יונגען זוהן. דערפון קומט נאַטירליך אַרויס אין פולער מאָס דער ווידערשפרוך, וואָס ליענט אין דער נאַטור פון מאָנאָגאַמיע: דער מאַן גיט זיך אָב שטאַרק מיט העטעריזמוס, די ווייב אָפט גענוג מיט עהע-ברוך. עס האָט אַ פנים, אז די קאַטוילישע קירכע האָט פערבאַטען צו גט'ן זיך נאָר דאַרום, ווייל זי האָט זיך איבערצייגט, אז אַזוי ווי מען קען דעם טויט ניט פערמיידען, אַזוי קען מען עהע-ברוך ניט פערמיידען, מיט גט'ן צי אָהן גט'ן. אין פראַטעסטאַנטישע לענדער דאַגעגען איז עס די רעגעל, אז דעם בירגער'ס זוהן איז ערלויבט זיך אַליין, מיט מעהר אָדער וועניגער פרייהייט, אויסצוקלייבען אַ ווייב פון זיין קלאַסע. דערביי קען שוין זיין אַ געוויסער גראַד ליעבע. פון אַנשטענדיגקייט וועגען נעהמט מען אָן, אז ביי יעדען שדוך איז דאָ אַ ליעבע; דאָס פאַסט זיך צו דער פראַטעסטאַנטישער צבוע'אַצסטווע. דאָ ווערט שוין דער העטעריזמוס פון דעם מאַן שלעפּעריגער בעטריבען און ביי דער פרוי איז עהע-ברוך וועניגער די רעגעל. דאָ זאָגט מען שוין, אז מאַן און ווייב לעבען אויס זייערע יאָהרען אין „פאַמיליען-גליק“. אין אמת'ן איז דאָס אין דורכשניט אין בעסטען פאַל נאָר אַ בלייערנע לאַנגווייליגקייט. וואָרים אין יעדער אַרט עהע בלייבען די מענשען דאָס, וואָס זיי זיינען געווען פאַר די חתונה, און אַזוי ווי די בירגער אין פראַטעסטאַנטישע לענדער זיינען ס'רוב פיליסטער (געדאַנקענלאָזע מענשען), איז דיעזע פראַטעסטאַנטישע מאָנאָגאַמיע ניט מעהר ווי אַ בלייערנע לאַנגווייליג-קייט, כאָטש מען רופט דאָס פאַמיליען-גליק.

דער בעסטער שפיעגעל פון דיעזע ביידע הייראַטס-מעטהאָדען זיינען די ראַמאַנען — די פראַנצויזישע ראַמאַנען זיינען אַ שפיעגעל פון די קאַטוילישע סאָרט הייראַט און די דייטשע פון די פראַטעסטאַנטישע. אין די דייטשע ראַמאַנען לאָזט זיך געוועהנליך אויס אז „ער קריענט זי“, אין די פראַנצויזישע — אז זי נאַרט איהם אָב מיט אַן

ראט איז אימער געווען א מסחר, וואָס די עלטערן האָבען געשלאָסען, לויט ווי עס האָט זיך זיי געלוינט. אזוי איז עס געווען זינט פון דער פאָרונגס-עהע אָן.

די ערשטע פאָרמע פון געשלעכטס-ליעבע, וואָס בעווייזט זיך אין דער געשיכטע, איז די „ריטערליכע ליעבע“ אין מיטעל-אלטער. (די ריטער — ריצארעס — זיינען געווען פריצים וואָס פלעגען אַרומ-רייטען אויף פערד אָנגעטהאָן אין פאַנצערס. זיי פלעגען זיין בענייס-טערט פאַר ליעבע צו פרויען. זיי פלעגען די פרויען פערנעטערן. ביי זיי פלעגט עס זיין אדעליגע פליכט אָבצוגעבען כבוד א פרוי און איהר צו ריענען. פון זיי שטאַמט דאָס נאָך ביזן היינטיגען טאָג, וואָס עס איז מעשה „קאוואליער“ צו בעהאַנדלען א דאַמע מיט בעזונדערע איי-דעלקייט. דאָס וואָרט „קאוואליער“ שטאַמט פון זיי, דען קאוואליער — פראַנצויזיש שעוואַליע — איז דער טייטש א פערדס-מאַן, א ריי-טער, א ריטער. — איבערן.) ביי זיי בעווייזט זיך צום ערשטען מאָל אין דער געשיכטע די ליעבע אַלס א ליידענשאַפט וועלכע קומט יעדען מענשען (ווייניגסטענס דער הערשענדער קלאַסע); אַלס העכסטע פאָרם פון געשלעכטס-טריעב. אָבער דיעזע ליעבע פון די ריטער איז ניט געווען צווישען פעהיראַטע מאַן-און-ווייב. פערקעהרט, די ריטער-ליכע ליעבע האָט געזוכט מעהר ווי אַלעס ליעבע פון א פרעמדען מאַן מיט אַן אנדערענס ווייב. דער העכסטער גראַד פון די ריטערליכע ליעבע בעווייזט זיך אין די פראַנצויזישע געגענד פראָוואַנס. און דאָרט טען איז דאָס געווען טאַקי נאָר אַט אזא זינדיגע ליעבע. די פאָעטען האָבען דאָס בעזונגען. די שעהנסטע ליעבעס-פאָעזיע פון די פראָוואַנס זיינען די בעוואוסטע היסטאָרישע געדיכטע „די אַלבאַס“. זיי מאָהן לען אין גליהענדע פאַרבען, ווי דער ריטער ליענט אין בעט ביי זיין פערגעטערטע געליעבטע, די ווייב פון אַן אנדערן מאַן, און דרויסען שטעהט זיין וועכטער, און אזוי באַלד ווי דער פריהמאָרגען (אַלבאַ) הייבט אָן צו גרויען, רופט ער איהם, כדי ער זאָל קענען אוועקגעהן איידער עס ווערט ליכטיג. די סצענע פון שיידען זיך פון די געליעבטע איז דער שטאַרקסטער טייל פון דעם געדיכט. דיזעלבע סאָרט פאָע-זיע מיט איהר סאָרט ריטערליכע ליעבע האָבען אויף אָנגענומען די נאָרד-פראַנצויזען און די בראַווע דייטשען. דער פאַרצייטיגער דייט-שער דיכטער וואַלפראַם פאָן עשענבאָך האָט געלאָזען דריי אַזעלכע

פריהערדיגע וועלט אונבעקאנט געווען. אזא סאָרט לייעבע האָט זיך דאָן ענטוויקעלט אַמאָל אין דער מאָנאָגאַמיע (אן אמת'ע גלייכע לייעבע צווישען מאַן און ווייב), אַמאָל לעבען דער מאָנאָגאַמיע (שטאַר-קע אינדיווידועלע לייעבע אָהן הייראַט) און אַמאָל געגען דער מאָנאָגאַ-מיע (לייעבע צווישען פּערהייראַטע און פּרעמדע), — ווי עס מאַכט זיך. די אינדיווידועלע גלייכע לייעבע פון ביידע זייטען, מיט דעם פּאָל-שטענדיגען גלייכען בעטרעף פון דער פּרוי'ס געפיהל, איז אַלזאָ אַ פּאַרטשריט, וואָס איז ענטשיעדען אַרויסגעקומען פון דעם, וואָס די פאַרצייטיגע גערמאַנען האָבען נאָך געלעבט אין פּאַאַרונגס-עהע און פון זיי האָט זיך די גרעסערע אַכטונג צו די פּרוי צוגעמישט צו די מאָנאָגאַמיע. אָבער האָס איז ניט געקומען פון בעזאַנדערע הייליגע צניעות פון זייער נאַטור. זייער גאַנצע צניעות איז בעשטאַנען אין דעם, וואָס די פּאַאַרונגס-עהע איז איבערהויפּט ניט אַזוי היפּאָקריטיש ווי די שטרענגע מאָנאָגאַמיע, וואו מען איז לפנים אַנדערש ווי אינער-ליך. ביי אַנדערע אומשטענדען אָבער זיינען די פאַרצייטיגע גערמאַ-נען גאָר ניט געווען אַזעלכע צאַצקעדיגע מענשען אין צניעות'דיגקייט. פּערקעהרט, אויף זייערע וואַנדערונגען, בעזאַנדערס נאָך זיד-אַסט, צו די גאַמאַדען פון די סטעפעס ביי דעם שוואַרצען ים, זיינען זיי געווען שטאַרק פּערדאָרבען אין מאָראַל. פון די סטעפעס-בעוואוינער האָבען זיי זיך באַלד אָבגעלערנט, אויסער זייערע ריימער-קונצען, אויך העס-ליכע געוואוינהייטען, שמוציגע לאַסטערס געגען די נאַטור (ווי אַמיאַ-נוס דערצעהלט אויסדריקליך וועגען די טהאיפּאַלער, און פּראָקאָפּס וועגען די הערולער).

אַלזאָ, די מאָדערנע אינדיווידועלע געשלעכטס-לייעבע האָט זיך נאָך געקענט ענטוויקלען ביי דער מאָנאָגאַמיע, ניט ביין קיין אַנדערע פון די בעקאַנטע פּאַמיליען-פּאַרמען. אָבער דאָס הייסט ניט, אַז דיעזע לייעבע האָט זיך גענומען צייגען נאָר אַלס אַ לייעבע צווישען פּערהיי-ראַטע מאַן-און-ווייב; אפילו ניט ס'רוב אַזוי! אדרבה, צווישען פּער-הייראַטע מאַן און ווייב וועלכע זיינען פּעסט פּערבונדען אין איינצעל-עהע און וואו דער מאַן איז דער הערשער און די פּרוי זיין אונטער-טהעניגע, איז קיין אינדיווידועלע געשלעכטס-לייעבע ניט נאַטירליך. אזא הייראַט איז ביי אַלע הערשענדע פּעלקער אין דער געשיכטע ניט געווען אויס בעזאַנדערע לייעבע פון די פּאַאַר צו אַנאַנדער. אזא היי-

און האָבען געהאַט גרויסען איינפלוס אין די קהל'שע זאַכען. דאָס איז פונקט פערקעהרט ווי עס איז ביי מאָנאָגאַמישער מענער-הערשונג. אין די אַלע זאַכען, כמעט, איז עס געווען ביי יענע דייטשען ווי ביי די ספּאַרטאַנער, וועלכע זיינען אויף נאָך ניט געווען אַרויס פון די פּאָאַרונגס-עהע, ווי מיר האָבען אויבען געזעהען.

די גערמאַנען זיינען דערנאָך בעפאַלען רוים, האָבען זי חרוב גע-מאַכט און איינגענומען און די אַלטע רוימישע קולטור און איינריכט-זונגען האָבען זיך צונויפגעמישט מיט פיעלע איינריכטונגען און בע-גריפען פון די גערמאַנען. פון דיעזע מישונג איז אַרויסגעקומען אַ גייע קולטור. און דיעזע נייע קולטור האָט גענומען בעהערשען די וועלט. און פון איהר אַרויס האָט זיך ענטוויקעלט די היינטיגע אייראָ-פעאישע קולטור און ציוויליזאַציאָן. די פאַרצייטיגע גערמאַנען האָבען אַלזאָ צושטייער געגעבען צו די וועלט-בעהערשענדע קולטור נייע עלע-מענטען, אין פערשיעדענע אנגעלעגענהייטען. און אזוי האָבען זיי אויף אַריינגעבראַכט אַ נייעם עלעמענט אין פאַמיליען-לעבען. זיי האָבען אַריינגעבראַכט זייערע זיטען, וועלכע זיינען נאָך געווען, ווי מיר האָבען געזעהען, אַן איבערבלייבונג פון די פּאָאַרונגס-עהע, איידער די שטרענגע מאָנאָגאַמיע איז אויפגעקומען. ביי אַזאַ צושטאַנד, האָבען מיר געזעהען, איז די פרוי נאָך ניט אַזוי שטאַרק די שקלאַפּין פון דעם מאַן. זי האָט נאָך אַליין אַ בעטרעפּ אין פאַלקס-לעבען און אין פאַמיליען-לעבען. דיעזע אייגענשאַפטען פון די גערמאַנען האָבען זיך צוגעמישט צו די מאָנאָגאַמיע פון די רוימער. אויף די חורבות פון די רוימער-וועלט איז, ביי יענע פעלקער-פערמישונג, אַרויסגעוואַקסען אַ נייע מאָנאָגאַמיע, אין וועלכע די מענער-הערשונג איז געווען עטוואָס מילד געמאַכט און אַבגעשוואַכט דורך די צומישונג פון די גערמאַנישע פרויען-ווערדע. ביי דיעזע נייע מאָנאָגאַמיע זיינען די פרויען וועניג-סטענס אויסערליך געווען אַ סך מעהר געאַכטעט און געהאַט אַ פרייערע שטעלונג, ווי אין רוים און גריכענלאַנד גאַנץ פאַרצייטענס, אין קלאַ-סישען אַלטערטהום.

אַט אזוי איז דאָס געוואָרען מעגליך, אַז פון די מאָנאָגאַמיע אַרויס האָט זיך געקענט ענטוויקלען דער גרעסטער זיטליכער פאַרטשריט, וועלכען מיר האָבען דער מאָנאָגאַמיע צו פערדאַנקען, נעמליך די מאַ-דערנע אינדיווידועלע געשלעכטס-ליעבע, וואָס איז אין די נאַנצע

פאמיליען-לעבען, וועלכע זיינען ענטשידען דער גרעסטער פארטשריט, ווייל זיי, דיעזע אייגענשאפטען, האָבען געפיהרט צו די היינטיגע אינ-דיווידועלע געשלעכטס-ליעבע.

אָבער מען דאַרף ניט מיינען, אז דער דאָזיגער פארטשריט איז געקומען פון דעם, וואָס די דייטשען זיינען דאָס געווען אזעלכע כשר'ע מענשען, אז זייער נאטור איז געווען אַ מאַראַלישע — ווי די פאַטריאָ-טישע לעגענדע שטעלט דאָס פאַר. דאָס הייבט זיך גאָר ניט אָן. דער פארטשריט איז געקומען פון די אומשטענדען, אין וועלכע די אבות פון די דייטשען האָבען דעמאָלט געלעבט. ביי זיי איז דאָס דוקא געקומען פון דעם, וואָס די מאַנאָגאַמיע האָט זיך נאָך ניט געהאַט פאַלשטענדיג ענטוויקעלט פון די פאַאָרונגס-עהע אַרויס. אזוי שיינט עס. און די אורזאכע דערפון איז מסתמא געווען זייער אַרימקייט. מיר וועלען באלד זעהן וואָס דאָס מיינט.

צום ערשטען מאָל ווערען די גערמאַנען דערמאַנט אין די ריזע-בעשרייבונגען פון דעם אַלטען רוימישען שרייבער טאַציטוס. ער זאָגט, אז ביי זיי, ביי די גערמאַנען, האַלט מען זעהר הייליג די עהע. „זיי בעגניגען זיך מיט איין ווייב, די פרויען לעבען ביי זיי איינגעצאַמט דורך צניעות'דיגקייט“. אזוי שרייבט ער. אָבער דאָך מעלדעט ער, אז די גרויסע לייט און די אָנפיהרער פון זייערע שבטים האָבען יעדער מעהרערע ווייבער. דאָס איז אלזאָ אַ צושטאַנד עהנליך ווי ביי די אינדיאַנער אין אמעריקא, ביי וועלכע עס איז געווען פאַאָרונגס-עהע. דאָס איז איין בעווייז, אז יענע אָבות פון די דייטשען זיינען נאָך ניט געווען אין גאַנצען אַרויס פון די פאַאָרונגס-עהע.

אַ צווייטער בעווייז איז דער פאַקט, אז דער מוטער'ס ברודער — דער נאָהענטסטער קרוב ביי דער גענטייל-איינריכטונג — האָט זיך ביי זיי גערעכענט פאַר אַ נעהנטערן קרוב כמעט ווי דער אייגענער פאַטער. דאָס בעווייזט, אז זיי זיינען נאָך ניט לאַנג געווען אַרויס פון מוטער-רעכט און איבערגעגאַנגען צום פאַטער-רעכט. אויך דאָס איז אזוי ווי ביי די אינדיאַנער פון אמעריקא. מאַרקס פלעגט אָפּט זאָגען, אז ווען מען בעטראַכט דאָס לעבען פון די אינדיאַנער אין אמעריקא, האָט מען אַ שליסעל צו בעגרייפֿען דאָס לעבען פון די אָבות פון די דייטשען, לויט ווי דאָס ווערט געמאַהלען ביי טאַציטוס. און דריטענס זיינען די פרויען ביי יענע דייטשען געווען הויך געאַכטעט

גרעם. דען זי האָט מעגליך געמאכט עם זאָל זיך ענטוויקלען דער גרעסטער מאָראַלישער פאָרטשריט אין די דאָזיגע זאכען, — דאָס איז די מאָדערנע ליגע פון איין מאָן מיט איין פרוי, וואו ער ליגעט נאָר זי און זי נאָר איהם און זיי פיהלען אין האַרצען קיין שום לוסט ניט צו האָבען צו טהאָן מיט אַנדערע, ווייל די אינערליכע אמת'ע ליגע צו די איינציגע געליעבטע פּערזאָן דערלאָזט דאָס ניט. דיעזע ליגע ווערט אָנגערופען „א י ו ו י ד ו ע ל ע ג ע ש ל ע כ ט ס - ל י ע ב ע.“ (דאָס איז די העכסטע מאָראַל אין דיעזע זאכען, ווייל דאָ איז די צוגעבונדענקייט און טרייהייט צו די אייגע און צו דעם אייגעם ניט קיין פאַלשע מאַסקע, ניט קיין שקלאַפּעריי, און ניט דורך געוואַלט און געזעץ און דורך סטראַשען מיט שטראַף, — וואָס עם העלפט ניט, — נאָר די טרייהייט צווישען איין מאָן און איין פרוי איז דאָ אן עהרליכע, אן אינערליכע, וואָס דאָס האַרץ אליין פיהלט. אזא ליגע איז אַ געאַכטעטע ליגע צו דעם אינערליכען מענשען. אָהן דעם איז דאָס געשלאַכטס-לעגען בלוז תאווה צו דעם פלייש, וואָס יעדער מאָן קען האָבען צו יעדער פרוי און יעדע פרוי צו יעדען מאָן, און דער אינערליכער גייסטיגער אינדיווידועלער מענש פון דעם אַנ-דערען צד ליעגט דערביי ניט אין זינען און ווערט געשענרעט. דאָס איז געווען דאָס גאַנצע געשלאַכטס-לעגען פריהער, ביי די מאָנאָגאַמיע אַזוי נוט ווי ביי די גרופען-עהען). די אינדיווידועלע געשלאַכטס-ליגע איז אין דער גאַנצער וועלט פריהער ניט בעקאַנט געווען. דאָס האָט זיך ערשט שפעטער בעווייעזען. מעגליך איז דאָס אָבער ערשט גע-וואָרען דורך די מאָנאָגאַמיע.

דעם אָנפאַנג פון דער ענטוויקלונג פון די מאָנאָגאַמיע צו דיעזע העכסטע מדרגה איהרע זעהען מיר אין דער וועלט-געשיכטע דאָרטען, וואו די גערמאַנען (די אור-עלטערן פון די דייטשען) בעווייזען זיך אין דער וועלט-געשיכטע. (דער פּערפאַסער רעדט דאָ אַלץ פון די וועלט-געשיכטע פון די אייראָפּעאישע פעלקער, — די געשיכטע וואָס איהר אָנהייב געהט זיך אין די אַלטע שריפטען פון רוים און גריכענ-לאַנד און איהר פאָרטזעצונג איז אין די אייראָפּעאישע קולטור. — איבערז.) וואו אין די אַלטע שריפטען פון דער פּאַרצייטיגער רוים הייבען זיך אָן צו געפינען בעשרייבונגען פון די גערמאַנישע מענשען, דאָרט געפינט מען ערשט בעשריבען נייע אייגענשאַפטען פון דעם

געזעלשאפט ניט אין גאנצען, אזוי איז עס אויך אין קליינעם פארמאט אין דער פאמיליע, וואו דער מאן איז דער הערשער. עס איז דורך דעם פאראן א וויעדערשטרייט צווישען מאן און ווייב. נאטירליך ניט אין אלע פאמיליען. דאס איז נאך אזוי אין די פאמיליען, וועלכע פיהרען זיך לויט ווי עס האט זיך ארויסגענומען פון די ערשטע צושטענדע, לויט ווי מיר האבען דא בעשריעבען, און וואו אבער די פרוי רעבעלירט געגען די הערשונג פון דעם מאן. עס זיינען געווען דא פיעלע פאמיליען, וואס זיינען אן אויסנאמע דערפון. אן אויסנאמע איז אויך אין די פאמיליען פון דעם דייטשען פיליסטער, וועלכע כער טויג זיך פונקט אזוי ניט צו הערשען אין זיין הויז, ווי ער קען ניט אויספיהרען צו הערשען אין לאנד. ביי איהם געהט די פרוי אין די הויזען, ווייל ער איז ניט ווערטה דיעזען מלבוש. דערפאר האלט ער זיך אבער פאר א סך געהויבענער ווי דער פראנצויז, וועלכער האט פון זיין ווייב אפטער ערגערע צרות.

ניט ביי אלע פעלקער אבער און ניט צו יעדער צייט זיינען די בעשריעבענע אייגענשאפטען פון די איינצעל־פאמיליע געווען אזוי שארף, ווי ביי די גריכען. ביי די רוימער איז די פרוי געווען פרייער און מעהר געאכטעט. די רוימער, וועלכע האבען שפעטער די וועלט איינגענומען, האבען געהאט א ווייטערען בליק, כאטש א ווייניגער פיינעם, ווי די גריכען. דער רוימער האט געהאט איבער זיין ווייב די געוואלט פון לעבען און טויט, אבער דורך דעם האט ער געגלויבט צו זיין שוין גענוג זיכער מיט איהר עהעליכע טריישאפט. אויך האט ביי די רוימער די פרוי געקענט זיך פרייוויליג שידען, אזוי נוט ווי דער מאן.

* * *

אין אלגעמיינען אבער זעהן מיר, אז די מאנאגאמיע, די אייני־פיהרונג אז פרויען ווערען צוגעבונדען נאך צו איין מאן אין א היי־ראטהס־פערבינדונג, איז ניט די „הייליגע“ זאך, ווי מען שטעלט דאס פאר. עס איז נאך די שקלאפעריי פון פרויען צו איין מאן. און דאס האט אפילו די פרוי אויך ניט געמאכט זיין טאקי געטריי נאך צו איהר מאן. דעם מאן האט דאס געווען ניט צוגעבונדען נאך צו איין פרוי. דאס האט נאך בעשאפען צווע'צטווע.

דאך איז די מאנאגאמיע געווען א שריט אויפ'ן וועג פון פראך

אין דער ווירקליכקייט אָבער לאָזט מען דאָס עקזיסטירען און די רעד-
גערער אליין הולטעווען מיט אין דעם. מען פערדאמט דערביי ניט
די מענער, וואָס בענוצען דאָס, נאָר די פרויען פערדאמט מען. זיי
זיינען פעראכטעט, פון דער געזעלשאַפט אויסגעשטויסען. דאָס איז,
אַלזאָ, אויך איינע פון די זאַכען, אין וועלכע עס צייגט זיך די אויבער-
הערשונג פון די מענער איבער די פרויען.

אָבער ווען עס קומט שוין צו אזעלכע פיהרונגען — פון אויבען
איינזעהע, פון הינטען הולטאָיסטווע פון דעם מאַן מיט אנדערע פרויען,
בלייבען שוין די כשר'ע פעהיראטהע פרויען אויך ניט אַלע כשר.
דען אז דער מאַן הולטעוועט אַרום פערבאָרגענעהייט מיט אנדערע
פרויען, בלייבט זיין כשר'ע ווייב פערנאכלעסיגט. די מענער האָבען
זיך הפנים איינגערעדט, אז זיי קענען אויפּעסען אַ האַלבען עפעל און
דאָך זאָל דער עפעל בלייבען גאַנץ — אז זיי קענען, הייסט עס, פון
זייער זייט טהון אַלדאָס ביז און דאָך זאָל זייער פאמיליען-לעבען
בלייבען ריין, פון דער ווייב'ס זייט. אָבער דאָס לעבען האָט געצייגט,
אז דאָס געהט ניט. אזוי ווי עס האָט זיך נאָר ענטוויקעלט די איינ-
זעל-עהע, האָט זיך באלד אָנגעהויבען צו בעווייזען דער ווייב'ס פער-
באָרגענער לייעבהאָבער. עהע-ברוך פון דער פרוי ווערט טאַקי זעהע
שטרענג פעראכטעט און בעשטראַפּט, אָבער אויסראַטען קען מען דאָס
דאָך ניט. דער מאַן האָט איינגעפיהרט איינזעל-עהע, כדי ער זאָל
וויסען זיכער ווער זיינע קינדער זיינען, אָבער זיכער איז ער דערמיט
ווייטער ניט. ער קען העכסטענס נאָר גלויבען מאַראַליש, אָבער גאַנץ
זיכער קען ער ניט זיין. און כדי אויסצוגלייכען דעם פּלאַנטער, האָט
דער „קאָד נאַפּאָליאָן“ געמאַכט אַ געזעץ, אז אַלע קינדער, וואָס אַ
ווייב פון אַ מאַן האָט, ווען זיי זיינען פעהיראטהע, רעכענען זיך גע-
זעצליך פאַר זיינע קינדער. אָט דאָס איז אַלעס וואָס עס איז אַרויס-
געקומען פון דריי טויזענד יאָהר זוכען זיכעהייט אין דער איינזעל-
עהע.

אזוי זעהן מיר אין דער פאמיליע אַ בילד אין קליינעם פאַרמאט
פון די צרות פון די גאַנצע געזעלשאַפט, זייט די ציוויליזאַציאָן האָט
איהר צושפּאַלטען אין קלאַסען, אין הערשער און בעהערשטע: אזוי
ווי אין דער גאַנצער געזעלשאַפט זיינען דאָ פערשיעדענע אינטערע-
סען, וואָס שטויסען זיך איינע די אנדערע און דאָך צורייסען זיי די

די אלטע שריפטען דערצעהלען פון אזעלכע טעמפל-פרויען, די היע-
 ראָדולען פון די געטין אנאיטאס ביי די ארמעניער, פון די געטין אפראָ-
 דיטע ביי די גריכען; אין אינדיען זיינען דאָ אין די טעמפלען רע-
 ליגיעזע טאניז-מידלעך, מען רופט זיי באיאדערען (דאָס וואָרט איז
 פאָרגרייזט פון דעם פאָרטוגעזישען וואָרט באַילאדאירא, דאָס הייסט
 טענצערקע). די אלע זיינען געווען די ערשטע פראָסטיטוטקעס. דיע-
 זע מנהגים זיינען געווען אן איבערבלייבונג פון די אמאָליגע גרופען-
 עהע. אין די גרופען-עהע איז יעדע פרוי געווען פאר יעדען מאן פון
 דער גרופע. ווען דאָס האָט זיך געענדערט אויף איינצעל-עהע, האָט
 זיך יעדע פרוי געדארפט אויסקויפען פון דעם אלטען מנהג דורך דעם
 וואָס זי האָט זיך איינמאָל איבערגעגעבען צו מעהרערע מענער (אָדער
 דערנאָך צום פאָרשטעהער) פון שבת. און שפעטער האָבען די פריס-
 טערינען מוציא געווען אלע פרויען, אלס זייערע שטעל-פערטרעטע-
 רינס. ביי אנדערע פעלקער שטאַמט דער העטעריזמוס פון דעם, וואָס
 די מידלעך האָבען פאר דער חתונה געהאַט די פרייהייט צו פער-
 קעהרען מיט מענער. דאָס איז אלזאָ אויך אן איבערבלייבונג פון די
 גרופען-עהע, נאָר אויף אן אנדער וועג.

ווייטער איז געוואָרען מיט די פרויען אזוי ווי מיט די ארבייטער:
 ווען עס זיינען אויפגעקומען א טייל מענשען רייכע און א טייל אָרימע,
 שוין אויף די אויבערשטופע פון די באַרבאריי, זיינען דאָך געווען
 ארבייטער אי פערקויפטע שקלאפען אויף שטענדיג אי אויך, טיילמאָל,
 פערדונגענע לויז-ארבייטער אויף א וויילע — אַט פונקט אזוי איז
 געוואָרען מיט די פרויען: חוץ די פערקויפטע שקלאפינען אויף שטענ-
 דיג, וועלכע דער אייגענטהימער האָט בענוצט פאר קייבס ווייבער,
 זיינען אויפגעקומען אויך פערדונגענע אויף א וויילע, דאָס איז די
 פראָסטיטוציאָן. אויף אזא אופן האָט די ציוויליזאציאָן גע'ירשה'נט
 פון די גרופען-עהע א צווייזייטיגע ירושה, אי די איינפיהרונג אז איין
 מאן האָט איין פרוי, אי אויך דעם העטעריזמוס מיט זיין ערגסטע פאָר-
 מע, די פראָסטיטוציאָן. אלעס וואָס די ציוויליזאציאָן ברענגט ארויס
 איז צווייזייטיג, צוויי-פנים'דיג, צושפאָלטען אין זיך, צוויי געגענ-
 זעצע (היפכים). דער העטעריזמוס איז א געזעלשאַפטליכע איינריכ-
 טונג, ווי יעדע אנדערע. דאָס איז די פאָרטזעצונג פון די געשלעכטס-
 פרייהייט — פאר די מענער. מיט רייד פערדאַמט מען דאָס כלומרשט,

בלעזעלע איז שוין דאָ די נאטור פון דעם גאנצען קערפער, אזוי געד
פינען מיר שוין אין דער פאמיליע די נאטור פון די געגנערשאפטען
פון הערשער און אונטערדריקטע, וועלכע ענטוויקלען זיך אין זייער
פולער קראפט אין דער גאנצער ציוויליזירטער געזעלשאפט.

ווען עס איז שוין געווען איינגעפיהרט די פאָרונגס-עהע, און
אפילו די איינצעל-עהע, איז אָבער נאָך אויף קיין פאל ניט אינגאנצען
אונטערגעגאנגען די אלטע פעהעלטניסמעסיגע פרייהייט פון גע-
שלעכטס-פערקעהר. ווי מאַרגאן דריקט זיך אויס: „ווען דאָס אלטע
עהע-סיסטעם איז פערענדערט געוואָרען דורך דעם וואָס די פונאַלוא
גרופען זיינען ביסלעכווייז אויסגעשטאַרבען און עס זיינען געבליבען
נאָר ענגערע פאמיליען, איז אָבער אַרום דיעזע פאמיליען, וועלכע האָ-
בען זיך אַלץ מעהר ענטוויקעלט, נאָך געבליעבען איבערבלייבונגען
פון דעם אלטען עהע-סיסטעם אויף, ביז דעם פריהמאַרגען פון דער
ציוויליזאַציאָן... צום סוף זיינען דיעזע איבערבלייבונגען פערשוואונ-
דען געוואָרען, ווען זיי האָבען געקראָגען א נייע פאָרמע, די פאָרמע פון
העטעריזמוס; דאָס אָבער בעשטייט נאָך ביז אריין אין דער ציווי-
ליזאַציאָן; דאָס בלייבט ווי אַ דונקעלער שאַטען אויף דער פאמיליע.“
מיט דעם וואָרט „העטעריזמוס“ מיינט מאַרגאן דאָס, וואָס די מענער,
זייענדיג פעהיראטה א י א פ א מ י ל י ע, האָבען נאָך
אויסעהאַלב די פאמיליע צו טהון מיט אונפעהיראטע ווייבער. דאָס
איז אַ זאָך, וואָס בליהט, ווי יעדער ווייסט, אין דער גאנצער פעהיראדע
פון ציוויליזאַציאָן, דאָס בעשטעהט אויף פערשיעדענע אַרטען און
ווערט ביסלעכווייז מעהר און מעהר אן אַפענע פראַסטיטוציאָן. דיע-
זער העטעריזמוס שטאַמט אָב גאַנץ דירעקט פון די גרופען-עהע, פון
דעם מנהג, אז די פרויען האָבען זיך געאַפפערט מיט דעם וואָס זיי
האָבען זיך פריהער איבערגעגעבען צו אַנדערע, כדי דערמיט זיך אויס-
צוקויפען דאָס רעכט אויף צניעות. דאָס איבערגעגעבען-זיך פאַר געלד איז
פריהער געווען אַ רעליגיעזע זאָך. דאָס פלעגט פאָרקומען אין טעמ-
פעל פון די ליבעס-געטין און דאָס געלד האָט ניט די פרוי גענומען,
נאָר עס איז אריין אין די צדקה-פושקע פון דעם טעמפעל. (אויף
העברעאיש האָט אזא פרוי געהייסען „קדשה“, דאָס וואָרט בעדייטעט
געהייליגטע, געאַפפערטע צו גאָט. תורת משה האָט דאָס פערבאַטען.
אַ בעווייז, אז עס איז געווען וואָס צו פערבאַטען.—איבערוזעצער).

פאר זיי א לאסט, א פפליכט צו די געטער, צו דעם שטאט און צו די אבות, א פליכט וואס זיי האבען געמוזט ערפילען. אין אטהען האט דאס געזעץ געצוואונגען מען זאל חתונה האבען, און ניט בלויז דאס, נאך אויך איז געווען פאר דעם מאן געזעצליך געבאטען ער זאל זיין מיט זיין ווייב ניט וועניגער ווי א געוויסע צאהל מאָל.

אלזא, זעהען מיר, אז די מאָנאָגאָמיע בעווייזט זיך אין דער וועלט-געשיכטע ניט אלס א שלום צווישען מאן און ווייב, זיי זאלען זיך איי-נע די אנדערע ניט מעהר קרענקען מיט האָבען צו טהון מיט אנדערע, און נאך מעהר ניט אלס די העכסטע פאָרמע פון פאמיליען-לעבען. פערקעהרט, זי בעווייזט זיך אלס א פערשקלאַפונג פון די פרוי דורך דעם מאן. דערמיט איז אויפגעקומען א געגנערשאפט צווישען מאן און פרוי אזעלכע, ווי זי איז ניט געווען אין די גאנצע פאָרנעשיכטע. אין אן אלטען מאָנסקריפט פון סאַרקס און מיר, וואָס מיר האָבען געשריעבען אין יאָהר 1848 און וואָס איז ניט געדרוקט געוואָרען, געפין איך דיעזע ווערטער: „די ערשטע טיילונג פון אַרבייט איז די צווישען מאן און ווייב צו בריינגען קינדער אויף דער וועלט.“ און היינט קען איך צולייגען דערצו: די ערשטע געגנערשאפט צווישען פערשיעדענע קלאַסען מענשען איז אויפגעקומען צוזאַמען מיט דער ענטוויקלונג פון געגנערשאפט צווישען מאן און ווייב אין דער איינ-צעל-עהע און די ערשטע אונטערדריקונג פון איין קלאַס מענשען דורך אן אנדערן האָט זיך בעווייעזען אין איין צייט מיט דער אונטערדרי-קונג פון די פרויען דורך די מענער.

די מאָנאָגאָמיע איז געווען א גרויסער געשיכטליכער פאָרטשריט. אָבער דעמאָלט ווען זי איז אויפגעקומען האָט זיך אויך אָנגעהויבען די שקלאַפּעריי און דאָס פּריוואַט-אייגענטהום און צוזאַמען מיט דעם האָט זיך אָנגעפאָנגען די צייט, ווען יעדער פאָרטשריט פון איין זייט איז אויך א ריקשריט פון אן אנדערער זייט, ווייל דאָס וואָס עס איז א טובה פאר איין צד, דאָס שלאָגט זיך דורך א וועג דורך דעם וואָס עס שטויסט אוועק דעם אנדערן צד און ברענגט איהם שלעכטס. אזוי איז עס נאָך ביז היינט. די מאָנאָגאָמישע פאמיליע איז אין דער גע-זעלשאפט דאָס, וואָס די קליינע בלעזעלע איז אין קערפּער. (יעדער קערפּער פון לעבעדיגע זאַכען און אויך יעדע פלאַנצונג איז צוזאַמען-געזעצט פון פּיצונאַטינקע בלעזעלעך). און פונקט אזוי ווי אין די

דיעזע אטהענישע פאמיליע איז שפעטער געוואָרען דער מוסטער, נאָך וועלכען עס האָט זיך אויסגעפאַרמעוועט דאָס פאמיליען-לעבען ניט בלויז ביי די איבריגע יאָניער, נאָר אויך אלץ מעהר און מעהר ביי אלע גריכען פון אינלאַנד און פון די קאָלאָניען.

אַבער ווי שטאַרק מען האָט די גריכישע פרויען ניט געהיט און בעוואַכט, האָבען זיי דאָך געפונען גענוג געלעגענהייטען אָבצונאַרען זייערע מענער. די מענער וויעדער האָבען זיך געשעהמט אַרויסצו-וויווען וועלכע עס איז ליעבע צו זייערע אייגענע פרויען, דערפאַר האָ-בען זיי זיך פּערוויילט שפיעלענדיג ליעבעס מיט העטערען. די דאָ-זיגע שענדונג פון די פרויען האָט אויך אונווירדיג געמאַכט די מענער, ביז זיי זיינען פּערזונקען אין עקעלהאַפטען משכב זכר. אויך זייערע געטער האָבען זיי אזוי פּעראונווירדיגט ווי זיך אליין, זייערע פּאַנטאַ-זיעס האָבען געמליך דערצעהלט פון זייערע געטער אויך אזוינע מיאוס'ע זאַכען, דאָס געפינט זיך אין דעם מיטהום פון גאַנימער.

אזוי האָט זיך אָנגעפאַנגען די מאַנאַגאַמיע, אזוי ווייט ווי מיר קענען דאָס אויסגעפינען ביי דעם ציוויליזירטעסטען און העכסט-ענט-וויקעלטען פּאָלק פון אַלטערטהום — די גריכען. מיר זעהען דאָ, אז די מאַנאַגאַמיע איז ניט אַרויסגעקומען פון דעם וואָס איין מאַן האָט ליעב געהאַט נאָר איין פרוי און איין פרוי איין מאַן און זיי האָבען ניט געקענט ליידען, אז ער אָדער זי זאָל האָבען פּערהעלטניסע מיט אַנדערע. ניין, מיט אזא ליעבע האָט דאָס נאָר ניט געהאַט צו טהאָן. דען די עהען זיינען ווייטער, אזוי גוט ווי פריהער, געשלאָסען געוואָ-רען ניט דורך ליעבע, נאָר לויט בעקוועמליכקייט. די מאַנאַגאַמיע איז געווען די ערשטע פּאַרמע פון פאמיליע, וועלכע איז געגרינדעט געוואָ-רען ניט אויף נאַטירליכע בעדינגונגען, נאָר אויף עקאָנאָמישע, געמליך אויף דעם, וואָס עס איז אונטערגעגאַנגען דאָס אַלטע שותפות-אייגענ-טהום פון די צייטען, ווען די מענשען זיינען נאָך געווען „ווי די נאַטור האָט זיי געהאַט“ און עס איז אויפגעקומען פּריוואַט-אייגענטהום. די גריכען האָבען אונפערשלייערט אָפּען אַרויסגעזאָגט, אז דער איינציגער צוועק פון די מאַנאַגאַמיע איז ביי זיי, אז דער מאַן זאָל זיין דער הערשער אין דער פאמיליע און ער זאָל האָבען קינדער אזעלכע, פון וועלכע ער זאָל זיין זיכער, אז זיי זיינען זיינע און זיי זאָלען זיין די יורשים פון זיין אייגענטהום. איבריגענס איז די מאַנאַגאַמיע געווען

לעזען און שרייבען. זיי זיינען געווען אזוי גוט ווי איינגעשלאָסען און האָבען געהאַט אומגאַנג נאָר מיט אַנדערע ווייבער. אין הויז אין געווען אַ בעזונדערע אַבטהיילונג פאַר די ווייבער, אויפ'ן אויבערשטען שטאָק אָדער אין הינטערהויז. אַהין האָט אַ מאַנספּערשוינ, בעזאָגן דערס אַ פּרעמדער, ניט לייכט געקענט אַריינקומען. ווען פּרעמדע מענער זיינען אַריינגעקומען אין הויז, זיינען די פרויען אוועק אין זייער אַבטהיילונג. די פרויען זיינען ניט אַרויסגעגאַנגען אָהן בעגליי-טונג פון אַ שקלאַפּין. אין דער היים האָט מען די פרוי בעוואַכט. אַריסטאָפּאָנעס דערצעהלט, אַז מען פּלעגט האַלטען אין הויז געוויסע הינט, אָבצושרעקען פּרעמדע מענער פון צוקומען צו די ווייבער. אין אַ טייל ערטער, וועניגסטענס אין די אַזיאַטישע שטעט, האָט מען געהאַלטען עוונוכען (סריסים) צו בעוואַכען די פרויען. מען פּלעגט מאַכען כען אינגלעך פאַר עוונוכען (דאָס הייסט דורך אַן אָפּעראַציען מאַכען זיי פאַר אַויס מענער), כדי זיי דערנאָך צו פּערקויפּען אַלס פרויען-היטער. אַזוי איז געווען אין כיאַס שוין אין העראַדאָט'ס צייט. אין די שריפטען פון איירופידעס ווערט די פרוי בעצייכענט מיט דעם וואָרט „איקורעמאַ“, דאָס הייסט אַ זאָך פאַר די בעזאָרגונג פון הויז. זי איז געווען פאַר דעם אַטהענער די אויבערשטע הויזדיענסט, און ווייטער נאָר נאָך אַ זאָך פאַר קינדער האָבען. זי האָט אין ערנעץ ניט געקענט קומען מיט איהר מאַן. ער פּלעגט געהן צו פּאָלקס-פּערזאָמלונגען און צו גימנאַסטישע איבונגען, זי אָבער האָט ניט געקענט מיטגעהן. ער האָט אויסערדעם נאָך געהאַט שקלאַפּינען, וועלכע ער האָט געקענט בענוצען. ווייטער איז אין די בליהונגס-צייט פון אַטהען נאָך געווען דאָרט אַ שטאַרק-פּערשפּרייטע פּראָסטיטוּציען, זיינלעכע די רעגיערונג האָט, ווען ניט אַליין אויפגעהאַלטען, וועניגסטענס נע-שטיצט. און גראַדע צווישען די פּראָסטיטוּטקעס האָבען זיך ענטווי-קעלט אייניגע גרויסע גריכישע פרויען, וועלכע האָבען זיך אויסגע-צייכענט פון אַלע פרויען פון זייער צייט דורך גרויסע קלוגהייט און קינסטלערישע געשמאַקס-בילדונג, אַזוי ווי די ספּאַרטאַנישע פרויען האָבען זיך וויעדער אויסגעצייכענט מיט אַ שטאַרקען כאַראַקטער. אַ גוטע הויז-פּרוי האָט קיין שום געלעגענהייט ניט געהאַט צו ענטוויקלען איהר גייסט. דאָס איז די שטרענגסטע פּעראָרטהיילונג פון דעם אַטהענער פּאַמיליען-לעבען.

דער, האָט ער גענומען אַ דריטע און איינע פון די ערשטע צוויי האָט ער גע'גט. אלזאָ, פון דעם זעהט אויס, אז מיט קיין סך ווייבער צו זאמען האָט מען ביי זיי ניט געוואוינט. דערפאר אָבער געפינט מען ביי זיי פון דער אנדערער זייט מנהגים, וואָס דערמאָנען נאָך אין די גרופען-עהע. למשל, מעהרערע ברידער צוזאמען האָבען געקענט האָבען איין ווייב. און ווען איינעם איז זיין פריינד'ס ווייב בעסער געפעלען, האָט ער געמעגט ווערען א שותף מיט איהם אין איהר. און עס איז געווען גאנץ אנשטענדיג פאר אַ מאַן מכבד צו זיין אַ קרעפֿ-טיגען מענשען מיט זיין ווייב, אפילו ווען יענער איז געווען ניט קיין בירגער פון לאַנד. און עס שיינט, אז נאָך מעהר פריי זיינען די זיטען ביי זיי געווען, ווי עס איז צו זעהען פון דעם, וואס מען גע-פינט אין די שריפטען פון פלוטארך בעשריעבען, ווי אַ ספארטאָנער לויפט נאָך אַ ספארטאָנערין און וויל זי קריעגען, זאָגט זי איהם, ער זאָל זיך ווענדען צו איהר מאַן. דעריבער איז טאַקי אויך קיין מאָל ניט געהערט געווארען, אז אַ ווייב זאָל זינדלען מיט אַן אנדערען אָהן איהר מאַן'ס וויסען. דאָס איז פון איהר זייט. פון זיין זייט וויע-דער, האָט דער מאַן אויך געהיט טרייהייט. ווארים הויז-שקלאַפּעריי איז אין ספארטאָ געווען (וועניגסטענס אין איהרע בעסערע צייטען) אונבעקאנט, די לייב-אייגענע העלאַטען האָבען געלעבט בעזונדער אויף די גיטער, דעריבער האָבען די ספארטאָנער מענער ווייניג געלעגענ-הייט געהאַט צו קריעגען תאווה צו די שקלאַפּינען. אז אונטער אזעל-כע אומשטענדען האָבען די פרויען אין ספארטאָ געהאַט אַ גאנץ אַנ-דערע געאכטעטע שטעלונג ווי ביי די איבריגע גריכען, האָט גאָר אַנ-דערש ניט געקענט זיין. ווי ווייט דיעזע פרויען זיינען געווען גע-אכטעט, זעהט מען ארויס פון דעם, וואס אין די שריפטען פון די פערצייטיגע גריכען געפינט מען גערעדט מיט רעספעקט נאָך פון די ספארטאָנער פרויען, און ווייטער נאָך פון די סמעטענע פון די הע-טערען פון אטהען; נאָר פון דיעזע פרויען האָבען זיי געהאַלטען פאר כראַי צו פערשרייבען קלונע רייד.

גאנץ אנדערש איז עס געווען מיט די פרויען ביי דעם טייל פון גריכישען פאָלק, וואָס האָבען געהייסען יאָניער. אטהען איז געווען דער טיפ פון אלע זייערע ערטער. די מיידלעך האָבען ביי זיי נאָר געלערנט שפינען, וועבען און נעהען. העכסטענס נאָך עטוואס

זאל דאָס אלעס אַריבערטראָגען, אָבער זי אליין, פון איהר זייט, זאל אָבטיטען די שטרענגסטע צניעות און טרייהייט צום מאַן.

די גריכישע פרוי פון די העראָען-צייט איז אפילו מעהר געאַכט-טעט ווי די פרוי פון די ציוויליזירטע צייט, אָבער דאָך איז זי, נאָך אלעם, פאַר דעם מאַן ניט מעהר ווי די מוטער פון זיינע כשר'ע יורשים, ווייטער איז זי זיין באַלעבאָסטע און די פאַרשטעהערין פון זיינע שקלאַפּינען, וועלכע ער קען זיך מאַכען פאַר זיינע קעבס-ווייבער זויפיעל ער האָט נאָר חישק. און ער טהוט דאָס אויך.

די מאַנאָגאַמיע איז אַלזאָ נאָר פאַר די פרוי צו הײַטען, ניט פאַר דעם מאַן. פון אָנהויב אָן איז עס געווען אזוי דאַרום, ווייל עס איז בעשטאַנען שקלאַפּעריי און יונגע שעהנע שקלאַפּ-פינען זיינען געווען דעם מאַן'ס אייגענטהום. אָט פון דעם איז עס געקומען, וואָס נאָר די פרוי האָט געמוזט היטען מאַנאָגאַ-גאַמיע. און אזוי איז דאָס נאָך היינט. *

ביי די שפּעטערע גריכען איז עס אין די דאָזיגע זאַכען ניט צוגע-גאַנגען ביי אלע גלייך. ביי א טייל פון זיי, די דאָרער, איז געווען אַנדערש און ביי די יאָנען וויעדער אַנדערש. ווי ביי די דאָרער איז צוגעגאַנגען, האָט מען דעם בעסטען ביישפיעל אין זייער לאַנד ספאַר-טאַ. דאָרטען זיינען נאָך געווען געבליעבען אין מאַנכע בעציהונגען עהע-פּערהעלטניסע נאָך עלטערע אפילו ווי די וואס האָמער דערמאַנט. אין ספאַרטאַ איז געווען פאַרונגס-עהע. די רעגירונג אָבער האָט זיך אַריינגעמישט אין די פאַרונגען פון מענשען. אַ פאַר פאַלק, למשל, וואָס האָבען קיין קינדער ניט געהאַט האָט די רעגירונג צושיידט. מען געפינט בעשריעבען אין זייערע געשיכטען, אז דער קעניג אַנאַקס-סאַדרידאַס (650 יאָהר פאַר די קריסטליכע צייט) האָט מיט זיין ווייב קיין קינדער ניט געהאַט, האָט ער גענומען נאָך אַ ווייב און האָט געפיהרט מיט יעדער ווייב אַ בעזונדערע הויז-האַלטונג. קעניג אַריסטאָן (אַרום דיזעלבע צייט) האָט געהאַט צוויי ווייבער אָהן קינד-

(* לויט די מעשיות פון חומש, קומט אפילו אויס, אז עס זיי-נען געווען שקלאַפּינען, וואס האָבען גאָר געהערט צו דער פרוי און זי אליין האָט גאָר מאַנכע מאָל געגעבען איהר מאַן איהרע אַ שקלאַפּ-פּין פאַר אַ קויבס-ווייב. אזוי ווערט דערצעהלט פון שרה'ן, רחל'ן און לאה'ן. — איבערזעצער.

אויף בלייבט פאר איהם ווייטער דאָס רעכט צו זיין איהר אונטריי, צו האָבען צו טהאָן מיט אנדערע פרויען. ווייניגסטענס בלייבט איהם דאָס רעכט לויט נאָך די זיטע (ווי עס פיהרט זיך). און ער בענוצט דאָס רעכט אלץ מעהר, וואס ווייטער די געזעלשאפט ענט-וויקעלט זיך. (דאָס געזעץ בוך פון נאפאָלעאָן גיט דעם מאן אויסדריק-ליך דאָס רעכט צו האָבען צו טהאָן מיט אנדערע פרויען, אזוי לאַנג ווי ער בריינגט זיי ניט אַריין אין דעם עהעליכען הויז), זאָל זיך אָבער די פרוי הלילה דערמאָנען אָן די אמאָליגע פיהרונגען און וועלען זיי בענייען, ווערט זי איצט, ווען עס איז שוין איינגעפיהרט מאָנאָגאַמיע, שטרענגער בעשטראַפט ווי ווען עס איז פריהער.

דיעזע נייע פאמיליען-פאָרמע געפינען מיר אין איהר גאַנצער שטרענגקייט ביי די גריכען. אין דער גריכישער מיטהאַלאָגיע (געטער-געשיכטען) ווערען די געמיינען פאָרגעשטעלט אלס פרייע און מעכ-טיגע. אין דעם שפיעגעלט זיך אָב — ווי מאַרקס בעמערקט — א פריהערע צייט, ווען פרויען האָבען נאָך געהאַט א פרייערע און גע-אַכטעטערע שטעלונג. אין די שפעטערע צייט אָבער, אין די העראָען-צייט, געפינען מיר שוין די פרויען ערנידעריגט דורך די אויבער-הער-שונג פון דעם מאן און דורך די קאָנקורענץ פון די שקלאַפּינען. מען דאַרף נאָר לעזען אין דער אַדיסעע, ווי טעלעמאַכעס זאָגט אָב זיין מוטער וואָס זי פערלאַנגט און בעפעהלט איהר צו זיין רוהיג. אין די געשיכטען פון האָמער איז אימער פאָרגעשטעלט, ווי די יונגע פרויען, וואָס ווערען געפאַנגען גענומען אין מלחמות, ווערען בענוצט פון די זיעגערס פאר זייער תאווה. די קאָמאָנדירען פון די קריעגס-פיהרער קלייבען זיך אויס די שעהנסטע, נאָך'ן לאַנג נאָך. דאָס גע-דיכט איליאָס האַנדעלט, ווי בעוואָוסט, אין גאַנצען, וועגען דעם שטרייט צווישען אַכילעאָוס און אַנאַמעמנאָן וועגען אַזאַ שקלאַפּין. ביי יעדען העלד, וואָס האָמער רעדט פון איהם אין זיינע געדיכטע, ווערט אימער דערמאָנט אַ מיידעל, געפאַנגען אין קריעג, מיט וועלכער דער העלד וואוינט אין זיין געצעלט. און ווען ער רייזט פון דער מלחמה צוריק אַהיים, נעהמט ער די מיידלעך מיט און בריינגט זיי אַריין אין זיין עהע-הויז. די קינדער, וואָס דער מאן האָט פון אַזעלכע שקלאַפּינען, קריעגען אַ קליינעם חלק פון פאָטערס ירושה און זיי בלייבען אין גאַנצען פרייע. פון די ווייב ווערט ערוואָרטעט, אַז זי

קען יעדער פון דיעזע מענער האָבען נאָך אַ צווייטע פרוי בשותפות מיט דריי אָדער מעהר אנדערע מענער, און אזוי אויף אַ דריטע, אַ פיערטע און אזוי ווייטער. דאָס קען מען אָנרופען עהע־קלובס. יעדער מאַן קען זיין אַ מיטגליעד אין מעהרערע קלובס אזעלכע. מעקלעננאָן בעשריבט אליין דיעזען סאָרט פאַמיליען־לעבען. אַ וואונדער ער האָט ניט געזאָגט, אַז דאָס איז וויעדער אַ בעזונדערער סאָרט עהע, אַ „קלוב־עהע“.

אין אמת'ן איז דאָס ניט קיין בעזונדערער סאָרט עהע. דאָס איז גאָר ניט קיין ווירקליכע פיעל־מענעריי. דאָס איז נאָר אַ בע־זונדערער סאָרט גרופען־עהע. דען אין אמת'ן לעבען די מענער דערביי פונקט אזוי גוט אין פיעל־ווייבעריי ווי די ווייבער אין פיעל־מענעריי, ווי דער פאָרשער זשיראָטעילאָן האָט שוין בעמערקט. דאָס איז אלזאָ ניט קיין בעזונדערע פאָרמע פון פאַמיליען־לעבען, קיין בעזונדערער שטאַפעל אין דער ענטוויקלונג פון דער פאַמיליע.

4. די מאַנאָגאַמע פאַמיליע. די מאַנאָגאַמע פאַמיליע, דאָס הייסט די איינריכטונג אז איין מאַן לעבט דויערהאַפט נאָר מיט איין פרוי, איז אַרויסגעקומען, ווי מיר האָבען געזייגט, פון די פאָרונגס־פאַמיליע, אין דער צייט, ווען די מענשען האָבען זיך געפונען אויף דעם איבערגאַנג פון די מיטעלע צו די אויבערשטע שטופע פון באַרבאָריי. ווען די מאַנאָגאַמיע האָט ענדליך אין גאַנצען געזיעגט, ווען, הייסט עס, אלע פריהעריגע פאַמיליען־פיהרונגען זיינען אין גאַנצען פערשוואונדען געוואָרען, האָט זיך אָנגעהויבען די ציווי־ליזאַציאָן. דאָס איז איינער פון די סמנים פון אָנפאַנג פון ציווילי־זאַציאָן.

די מאַנאָגאַמיע איז געגרינדעט אויף די הערשונג פון דעם מאַן. דער אויסדריקליכער צוועק דערביי איז, אז עס זאָלען געבוירען ווערען קינדער וואס עס זאָל זיין זיכער אז ער איז זייער פאָטער. און דאָס ווערט געפאָדערט, ווייל דיעזע קינדער דארפען אמאָל ווערען די לייב־ליכע יורשים פון דעם פאָטער'ס פערמעגען.

דער אונטערשיעד פון די מאַנאָגאַמישע פאַמיליע און די פאָרונגס־עהע איז, וואס די מאַנאָגאַמע פאַמיליע איז אַ סך פעסטער צוזאַמען־געבונדען. מען קען זי ניט צו יעדער צייט אויפבינדען. ער קען די מאַנאָגאַמע פאַמיליע אייגענטליך אויף צו יעדער צייט אויפבינדען; דאָס איז דער רעגעל אין אָנפאַנג. ער קען די פרוי פערשטויסען.

דארום ניט גענוג ווייבער, אז יעדער זאל קענען האָבען כאָטש איינע, זאָלען זיך דיעזע אנדערע מענער בעהעלפען דערמיט, וואָס איין פרוי זאָל נעהמען אַ סך מענער. דער פאָקט איז אָבער, אז ביידע זאָבען, אי פיעל־ווייבעריי פאר איין מאן אי פיעל־מענעריי פאר איין פרוי, איז קיין מאָל ניט געווען צוזאמען אין איין לאַנד און אין איין צייט. און דאָס איז אויך אַ פאָקט, אז ביז אַהער זיינען אימער געווען לערך אַ גלייכע צאָהל מענער און פרויען, אלץ איינס וואָס די געזעלשאַפט ליבע איינריכטונגען זיינען געווען. אלזאָ, איז דאָך זיכער, אז קיין מאָל האָבען ניט געקענט האָבען אלע מענער צו אַ סך ווייבער יעדער פאר זיך און ניט אלע ווייבער צו אַ סך מענער. וואו עס איז בע־שטאנען פיעל־ווייבעריי אָדער פיעל־מענעריי, האָט דאָס נאָר געקענט זיין, זאָ צו זאָגען, אַ לוקסוס. אין דער ווירקליכקייט איז די פיעל־ווייבעריי פאר איין מאן נאָר אַרויסגעקומען פון שקלאַפּעריי. דאָס איז לייכט צו בעגרייפען. דער מאן, וואָס האָט געהאט שקלאַפינען, האָט אַ סך פון זיי געמאַכט פאר זיינע ווייבער. אלזאָ, האָבען נאָר זעלטענע מענער געקענט האָבען אַ סך ווייבער. אין דער סעמיטישער פאטריאַרכאַל־פאמיליע לעבט נאָר דער פאטריאַרך אליין מיט אַ סך ווייבער, העכסטענס נאָך אייניגע פון זיינע זיהן. די איבריגע מענער אין דער פאמיליע מוזען זיך בעגניגען יעדער מיט איין ווייב. אזוי איז עס נאָך היינט אין גאַנצען אַריענט. די פיעל־ווייבעריי איז אַ לוקסוס פון די רייכע און פאָרנעהמע מענער און די ווייבער געהמט ער פון זיינע שקלאַפינען. די מאַסע פון פאָלק לעבט אין מאַנאַנאַמיע. אזוי איז עס אויך מיט די פיעלמענעריי אין אינדיען און טיבעט, — נאָר אויסגענומענע פרויען לעבען מיט אַ סך מענער. דאָס שטאַמט ביי זיי נאָך פון די גרופען־עהע. עס וואָלט געווען אינטערעסאַנט צו דערגעהן, ווי אזוי עס איז געקומען, אז פון די גרופען־עהע איז דאָר־טען אַרויסגעקומען פיעל־מענעריי. אָבער דאָס דאַרף נאָך אויסגע־פאָרשט צו ווערען. דאָס לעבען אין דער פאמיליע, וואו איין פרוי האָט אַ סך מענער זעהט אויס צו צוגעהן אַ סך פריעדליכער, ווי דאָס לעבען אין פיעל־ווייבעריי ביי די אייפערזיכטיגע מאַחמעדאַנער. ביי זיי, ביי די מאַחמעדאַנער, טאָרען די פרויען פון איין מאן זיך ניט דער־זענען צו האָבען צו טהון מיט אנדערע מענער. ביי די נעירס אין אינדיען אָבער, וואו איין פרוי האָט דריי, פיער אָדער מעהר מענער,

יעדענאפּלס אָבער איז די פּאַטריאַרכאַלישע הויז־געמיינשאַפּט, מיט שותפות־אייגענטהום און שותפות'ע בעאַרבייטונג פון די פעלדער, בעשטאַנען ביי זעהר פיעל פעלקער. דאָס האָט מען פריהער אויף געוואוסט. אָבער די בעדייטונג דערפון פערשטעהט מען גאַנץ אַנ־דערש יעצט, לויט די געדאַנקען פון מאָרגאַן וועגען דער ענטוויקלונג פון דער פּאַמיליע. עס קען יעצט קיין שום צווייפעל ניט מעהר זיין, אַז דיעזע סאָרט פּאַמיליען־איינריכטונג, אָט די פּאַטריאַרכאַלישע הויז־געמיינשאַפּט, האָט געשפיעלט אַ וויכטיגע ראָלע אין דער ענטוויקלונג פון פּאַמיליע, אַלס די איבערגאַנגס־שטופּע צווישען די פריהעריגע מוטער־רעכטליכע פּאַמיליע און די שפּעטערע איינצעל־פּאַמיליע.

קאָוואַלעווסקי בעהויפטעט, אַז פון דיעזע הויז־געמיינשאַפּט האָט זיך דערנאָך אויף ענטוויקעלט די דאָרף־געמיינדע אָדער מאַרק־גע־מיינדע, מיט די איינפיהרונג, אַז יעדער האָט בעאַרבייט פאַר זיך זיין שטיקעל פעלד, וואָס איז פריהער איהם צוגעטיילט געוואָרען פון די קהל'שע פעלדער אויף אַ צייט, און שפּעטער איז עס געוואָרען צו־טיילט אויף שטענדיג. וועגען דעם וועלען מיר ווייטער רעדען.

מכּוּח דעם פּאַמיליען־לעבען אין אַזאַ הויז־געמיינשאַפּט איז צו בעמערקען, אַז דער הויז־פּאַטער האָט — ווייניגסטענס אין רוסלאַנד — דעם שלעכטען שם, אַז ער בענוצט זיך מיט זיין מאַכט צו טשע־פען זיך צו אינגערע פרויען פון הויז, בעזאָנדערס צו זיינע שנורען. ער מאַכט זיך אָפּט אַ האַרעם פון זיי. עס זיינען דאָ בעקאַנטע רוסי־שע פּאָלקס־ליעדעלאַך, וואָס דריקען דאָס אויס גאַנץ שאַרף.

איידער מיר געהען איבער צו דער מאָנאָגאַמיע, וואָס האָט זיך גענומען שטאַרק ענטוויקלען אַזוי באַלד ווי דאָס מוטער־רעכט איז אונטערגעגאַנגען, האָבען מיר נאָך צו זאָגען אַ פּאַר ווערטער וועגען די פיעל־ווייבעריי און פיעל־מענעריי. מען דאַרף געדענקען, אַז עס האָט קיינמאָל ניט געקענט מעגליך זיין, אַז יעדער מאַן זאָל האָבען אַ סך ווייבער פאַר זיך אליין, אָדער אַז יעדע פרוי זאָל האָבען אליין פאַר זיך אַ סך מענער, דען עס זיינען קיינמאָל ניטאָ אַ סך מעהר פרויען ווי מענער אָדער מעהר מענער ווי פרויען. סיידיען ווען די ביידע זאָבען, פיעל־מענעריי און פיעל־ווייבעריי, זאָלען בעשטעהן אין איין לאַנד און אין איין צייט. דאַן וואָלט געקענט מעגליך זיין, אַז ווען איין מאַן האָט אַ סך ווייבער און פאַר אַנדערע מענער בלייבט

מיליע (דאָס הייסט באַבע־זיידע, זייערע קינדער, אייניקלעך, אור־
אייניקלעך און אזוי ווייטער).

אז אין אינדיען זיינען געווען אזעלכע הויז־גענאָסענשאַפטען
און אז אלע איינוואוינער פון אזא הויז האָבען בשותפות בעאַרבייט
זייערע פעלדער, איז שוין בעריכטעט געווארען גאנץ פערצייטענס,
אין דער צייט פון אלעקסאַנדער מוקדן. דער גריכישער שרייבער
געאַרכום האָט דאָס דעמאָלט דערמאָנט. ער האָט דאָס געשריבען וועגען
דעם געגענד אין אינדיען וואס הייסט פאַנדשאַב, און נאָך היינט איז
דאָס אזוי אין דיעזער געגענד, און אויך אין דעם גאַנצען נאָרד־וועסט
געגענד פון דעם לאַנד.

אז אין קאווקאַז זיינען דאָ אזעלכע איינריכטונגען, האָט קאוואַ־
לעווסקי אליין בעווייעזען.

אין אלגיער זיינען דאָ אזעלכע הויז־געמיינשאַפטען ביי די קאַ־
בילען.

אפילו אין אמעריקא, גלויבען מאַנכע, זיינען געווען אזעלכע
הויז־געמיינשאַפטען ביי די אינדיאַנער. דער שפּאַניער צוריסאָ בע־
שרייבט געוויסע געזעלשאַפטען אין פערצייטיגע מעקסיקאָ, ער רופט
זיי „קאַלפּוליס“, דענקט מען, אז דאָס זיינען געווען אזעלכע גרויסע
פאַמיליען־געמיינשאַפטען. וועגען פּערו האָט דאָגעגען היינריך קו־
נאָו ציעמליך קלאָר בעווייעזען, אז דאָרטען איז אין דער צייט ווען
די שפּאַניער האָבען זיי איינגענומען, בעשטאַנען אַן אַנדער סאָרט
איינריכטונג, דאָס איז געווען אזא פּערבאַנד ווי דער, וואס איז אַמאָל
בעשטאַנען אין דייטשלאַנד אונטער דעם נאָמען „מאַרק“. (זעה אב.
קאַהאַן, געשיכטע פון די פּעראייניגטע שטאַטען, באַנד 2, זייטע
556 און 557. — א י ב ע ר ז.) ביי זיי פלעגט מען די פעלדער פון
צייט צו צייט צוטיילען. אלזאָ, האָבען זיי די פעלדער בעאַרבייט
ניט בשותפות, נאָר יעדער פאַר זיך. עס איז זאָנדערבאַר, אז דאָרט,
אין פּערו, ביי די אור־איינוואוינער, האָט דיעזע איינריכטונג אויך
געהייסען „מאַרקאַ“. (דאָס העברעאישע וואָרט „גבול“ פּערטיישט דער
מלמד אין חדר „געמאַרק“, דאָס שטאַמט פון דיעזען דייטשען וואָרט
מאַרק. דאָס איז געווען אזא פּערבאַנד פון געמיינדען וואָס האָבען
געהאַט אַ געוויסע שטיק לאַנד אין שותפות־אייגענטהום. דאָס שטיק
לאַנד האָט דאָס געהייסען „געמאַרק“. — א י ב ע ר ז.)

שער ניט געוואוסט דערפון. זייט צעהן יאָהר, אונגעפעהר, איז דאָס בעווייזען געווארען. יעצט ווערט פון אלעמען אנערקענט, אז אזא סאָרט פאמיליען-געמיינשאַפט איז איינגעוואָרצעלט אין די רוסישע פאָלקס-זיטע, פונקט אזוי שטארק ווי די „אַבשטינאַ“, די דאָרף-געמיינשאַפט. אין דעם עלטסטען רוסישען געזעץ-בוך, אין די „פראָוו-דאָ“ פון יאָראָסלאָוו, ווערען אזעלכע פאמיליען-געמיינשאַפטען אָנגערופען „ווערוו“. דעמזעלבען נאָמען האָבען זיי אין די געזעצע פון דאָלמאַציען און מען געפינט זיי אויך אין פוילישע און טשעכישע היסטאָרישע קוועלען.

אויך ביי די דייטשען איז אמאָל געווען אזא איינריכטונג. דער פאָרשער הייסלער (אין זיין בוך „אינסטיטוציאָנען פון דעם דייטשען רעכט“) בעווייזט, אז די היינטיגע איינצעל-פאמיליע איז ניט געווען דער אָנפאַנג פון געזעלשאַפטליכע איינריכטונגען ביי די דייטשען, נאָר זי, די היינטיגע איינצעל-פאמיליע, איז ערשט אַרויסגעקומען פון א פריהערדיגע איינריכטונג, די „הויז-גענאָסענשאַפט“. אין די הויז-גענאָסענשאַפט האָבען געלעבט צוזאַמען אייניגע דורות, אָדער איינצעל-פאמיליען, און צווישען זיי אויך, אָפט גענוג, אונפרייע קנעכט און דיענסטען. עס ווערט היינט בעהויפטעט, אז די רוימישע פאמיליע איז איינגענטליך אויך געווען אזא סאָרט איינריכטונג, מען זאָגט אלזאָ היינט, אז עס איז ניט אמת, דאָס אין דער רוימישער פאטריאַרכאַלישער פאמיליע האָט דער הויז-פאָטער געהאַט די אַב-סאָלוטע געוואלט און די איבריגע פאמיליען-מיטגליעדער זיינען געווען געגען איהם רעכטלאָז.

אויך ביי די קעלמען אין איירלאַנד זאָלען זיין געווען עהנליכע פאמיליען-געמיינשאַפטען. אין פראַנקרייך, אין די פראַווינץ ריווער-ניי, זיינען אזעלכע איינריכטונגען בעשטאַנען ביז צו דער פראַנצויזישער רעוואָלוציאָן. זיי האָבען זיך גערופען „פאַרסאָנעריע“. און אין די געגענד פראַנש קאָמטע זיינען נאָך היינט דאָ אזעלכע. אין דער געגענד פון לױהאַן זעהט מען גרויסע בויערן-הייזער מיט אַ געמיינשאַפטליכען צענטראַל-צימער, אַ הויכער זאַל, וואָס גרייכט ביז צום דאַך, און אַרום דעם מיטעלסטען גרויסען צימער זיינען שלאַף-צימערען, צו וועלכע מען קומט צו אויף טרעפּלעך פון זעקס ביז אַכט שטיענען. אין אזא הויז וואוינען אייניגע דורות פון דיזעלכע פא-

אלטער וועלט, די אריער און סעמיטען. ביישפיעלע פון די פאטריאר-
כאלישע פאמיליע געפינט מען נאך היינט ביי די סערבען און בול-
גארען. ביי זיי הייסט אזא פאמיליע „זאדרוגא“ (דאָס בעדייטעט אזוי
פיעל ווי בעפריינדונג) אָדער „בראטסטוואָ“ (ברידערשאפט). ביי די
אָריענטאלישע פעלקער איז נאָך אויך דאָ אזא סאָרט איינריכטונג,
אביסעל פערענדערט.

די „זאדרוגא“ פון די זיד-סלאווען איז דער בעסטער, נאָך היינט
עקזיסטירענדער ביישפיעל פון אזא פאמיליען-געמיינשאפט (כאָטש אַ
פרייערע ווי ביי די רוימער פערצייטענס). אין איין „זאדרוגא“ גע-
פינען זיך אייניגע דורות, קינדער און קינדס-קינדער פון איין פאָ-
טער, צוזאמען מיט זייערע וויבער. זיי וואוינען אלע צוזאמען אין
איין הויף. זיי בעארבייטען זייערע פעלדער צוזאמען. וואָס זיי
בעשאפען געהערט דער גאנצער זאדרוגא בשותפות און פון די שותפות'ע
זאכען ערנעהרען זיי זיך און קליידען זיך. דער אויבער-הויפט פון
די זאדרוגא, דער הויפט-אָנפיהרער, איז א „דאָמאטשין“ (בעל הבית).
ער פיהרט אלע פעהאנדלונגען פון די זאדרוגא מיט דער אויסען-
וועלט. ער האָט דאָס רעכט צו פערקויפען קליינע זאכען. ער פיהרט
די קאסע און ער איז פערזאנטוואָרטליך פאר די קאסע און פאר דעם
רעגעלמעסיגען גאנג פון די געשעפטען. ער ווערט אויסגעקליעכען.
ער ברויכט ניט דוקא צו זיין דער עלטסטער אין יאָהרען.

די פרויען פון הויז און זייער ארבייט שטעהען אונטער דער אָנ-
פיהרונג פון א „דאָמאטשיצא“ (בעלת הבית, באַלהאבאָסטע). גע-
וועהנליך איז דאָס דעם דאָמאטשין'ס פרוי. זי האָט אויך אַ וויכטיגע
דעה ביי אַ שידוך פון די מיידלעך. אָפט האָט זי די גאנצע דעה.
די אויבערשטע מאַכט אָבער ליגט אין די הענד פון אַ פאמיליען-
ראַטה, דאָס איז די פערזאמלונג פון אלע ערוואַקסענע מענשען, סיי
מענער סיי פרויען. פאר דיעזער פערזאמלונג גיט דער דאָמאטשין
אָב דין וחשבון. דיעזע פערזאמלונג בעשליסט און האָט די אויבער-
דעה וועגען אלע וויכטיגע זאכען, זי פסק'נט יעדען משפט, זי בע-
שליסט וועגען וויכטיגערע איינקויפונגען און פערקויפונגען, בעזאָנ-
דערס וועגען פעלד-אייגענטהום, און אזוי ווייטער.

אויך אין רוסלאַנד האָבען עקזיסטירט און עקזיסטירען נאָך היינט
אזעלכע גרויסע פאמיליען-געמיינשאפטען. פריהער האָבען די פאָר-

אזא סאָרט קליינע מלוכה'לע האָט דאָס געהייסען „פאמיליא“ און פון דעם שטאַמט דאָס וואָרט פאמיליע.

„דאָס וואָרט פאמיליע איז אלזאָ ניט עלטער, ווי דאָס שטרענגע פאמיליען-סיסטעם פון די לאטיינישע שטאַמען, דאָס פאמיליען-סיסטעם וואס איז אויפגעקומען נאָך דעם ווי עס איז איינגעפיהרט געווארען פֿעלד־אַרבייט און געזעצליכע שקלאפֿעריי און נאָך דעם ווי די רוימער האָבען זיך אָבגעשיידט פון די גריכען.“ אזוי בעמערקט קארל מאַרקס, און ער לייגט צו: „דיעזע פאמיליע האָט אלזאָ גע־האַט אין זיך דעם וואָרצעל פון שקלאפֿעריי און אויך פון פאַנטשינע, ווייל זי האָט פון אָנהויב אָן געהאַט בעציהונגען צו די אַרבייט פון די שקלאפֿען אויף פֿעלדער. אין דיעזער פאמיליע זיינען אלזאָ שוין געווען אין קליינעם פאָרמאַט די אלע אונגלייכהייטען, וועלכע האָבען זיך שפּעטער ברייט ענטוויקעלט אין דער גרויסער מענש־ליכער געזעלשאַפט פון א גאַנצען לאַנד און אין איהר מלוכה.“

דיעזע פאמיליען־פאָרמע איז געווען דער איבערגאַנג פון די פאָרונגס־עהע צו די מאָנאָגאַמיע. כדי צו מאַכען זיכער, אז די פרוי וועט ניט זינדיגען מיט אן אנדערען, דאָס הייסט כדי דער פאָטער זאָל זיין זיכער ווער עס זיינען זיינע קינדער, זיינע יורשים, איז די פרוי איבערגעגעבען געווארען אונבעדינגט אין די געוואלט פון דעם מאַן. ער מעג זי טויטען, דאָס איז זיין רעכט.

מיט די פאַטריאַרכאַלישע פאמיליע הייבט זיך אָן די צייט פון די געשריעבענע געשיכטע. פון דיעזער צייט זיינען שוין דאָ פֿער־שריעבענע געזעצע. פֿערגלייכענדיג אזעלכע פֿערשיעדענע געזעצע, קענען מיר שוין לייכטער דערגעהן וואָס דאָרט איז פאָרגעקומען. און ווירקליך האָבען פאָרשער, אין די פֿערגלייכונג פון אזעלכע געזעצע, געבראַכט א וויכטיגען פאָרטשריט אין די אויספאָרשונג וועגען דעם, ווי די פאמיליע האָט זיך פון דאַנען אָן ווייטער ענטוויקעלט. דעם פאָרשער מאַקסיס קאָוואַלעווסקי (אין זיין בוך „בילד פון דער ענט־וויקלונג פון פאמיליע“) האָבען מיר צו פֿערראַנקען דעם בעווייז, אז די פאַטריאַרכאַלישע הויז־געמיינשאַפט איז געווען די איבערגאַנגס־שטופע פון די מוטער־רעכטליכע פאמיליע, וואָס איז ארויסגעקומען פון די גרופען־עהע, צו די איינצעל־פאמיליע פון דער היינטיגער וועלט. דאָס שיינט בעווייעזען ווייניגסטענס וועגען די קולטור־פֿעלקער פון דער

פאמיליע האט א סך ווייבער. דאס איז עס אָבער ניט. וועגען דעם וועלען מיר רעדען שפעטער. דער עיקר וואס די פאטריארכאלישע פאמיליע בעצייכענט איז: „די אָרגאניזאציע פון א סך פרייע מענשען און אונפרייע (שקלאפען) אין איין פאמיליע אונטער דער פאטערליכער אויבערהערשונג פון דעם הויפט פון דער פאמיליע. („פאטריארכ“ הייסט דער הערשענדר פאטער.) אין דער פאטריארכ-כאלישער פאמיליע פון די סעמיטען האט דער פאטריארכ א סך ווייבער, די אונפרייע אין דער פאמיליע האָבען ווייב און קינדער, און דער צוועק פון דער גאנצער פאמיליע איז צו היטען די סטאדעס בהמות אין אן אָבגעגערענצטער שטרעקע לאַנד.“ דער רעכטער עיקר פון די פאטריארכאלישע פאמיליען-פאָרם איז דאָס, וואָס די אונפרייע געהערען צו דער פאמיליע און וואָס דער פאטער איז דער הערשער. דער פאָלקאָמענסטער טיפ פון דיעזער פאמיליען-פאָרמע איז דעריבער די פאמיליע אין פערצייטיגען רוים.

דאָס רוימישע ווארט „פאמיליא“ (פון וואנען דאָס וואָרט פאמיליע אין אלע שפראַכען שטאמט) האָט אין אָנהויב ניט בעדייטעט די היינטיגע סאָרט פאמיליע, דאָס אידעאל פון דעם היינטיגען פיליסטער, וועלכעס איז צוזאמענגעזעצט פון סענטימענטאליטעט און מחלוקות צווישען מאן און ווייב. דאָס וואָרט „פאמיליא“ האָט זיך אין אָנפאנג ביי די רוימער גאָר ניט בעצויגען אויף מאן און ווייב און זייערע קינדער, גאָר גאָר אויף די שקלאפען אליין. „פאמולוס“ הייסט (אויף רוימיש) אַ הויז שקלאַפ און „פאמיליע“ איז די גאנצע שקלאפענשאפט, אלע שקלאפען צוזאמען, וואס געהערען צו איין מאן. אין אַ צואה פון די רוימער, אין דער צייט פון גאָס, איז פערשריעבען, אז דער, וואָס לאָזט די צואה, שרייבט אָב „די פאמיליע, דאָס הייסט די ירושה“, פאר דעם-און-דעם. אַלזאָ, די פאמיליע האָט געהערט די ירושה, דאָס פערמעגען פון דעם פאטריארכ. דאָס וואָרט פאמיליע איז ערפונדען געווארען ביי די רוימער, אום דערמיט צו בעצייכענען אַ נייעם געזעלשאַפטליכען אָרגאניזמוס, אַ נייעם פערבאָנד פון מענשען, וואס זיין הויפטמאן, דער פאמיליען-פאטער, האָט געהאט אונטער זיין פאטערליכער געוואלט זיין ווייב און קינדער און שקלאפען, און ער האָט געהאט דאָס רעכט איבער לעבען און טויט איבער זיי אלע. אזוי איז עס געווען גאָר די רוימישע געזעצע. אָט

אזעלכע זאכען. עס איז דיוועלכע „יענטע“, נאָר מען ניט איהר אָן אנדערען נאָמען, איז זי שוין כלומר'שט אן אנדערע זאך און עס הייסט כלומר'שט, אז מען בלייבט ביי די אלטע דינים, און דאָך ווערען זיי אין אמת'ן אָבגעשאפט. — א י ב ע ר ז.) אזוי האָט מען ביי דיעזע אינדיאנער כלומר'שט ווייטער געלאָזט בעשטעהן דאָס אלטע מוטער-רעכט, נאָר די קינדער האָט מען געגעבען דעם פאמיליען-נאָמען פון דעם פאָטער'ס גענעס, האָט עס געהייסען, אז זיי געהערען כלומר'שט „פון מוטער'ס צד“ צו זיין גענעס. דערפון איז אָבער אַרויסגעקומען אַ גרויסע צומישעניש און דער איינציגער וועג צו בריינגען אַ טאָלס אין דעם איז געווען, אָבצושאָפען דאָס מוטער-רעכט נאָר אין גאַנצען און אָפען איינצופיהרען דאָס פאָטער-רעכט. און טיילווייז איז טאַקי אזוי געשעהען. „דאָס שיינט איבערהויפט דער נאַטירליכסטער אי-בערנאנג.“ (מאַרקס.)

די אומוואַרפונג פון דעם אלטען מוטער-רעכט איז געווען די וועלט-געשיכטליכע ניעדערלאַגע פון דעם ווייבליכען געשלעכט. דער מאַן איז געווארען דער הערשער אין הויז אויף. די פרוי האָט פערלוירען איהר ווערדע, זי איז געווארען געקנעכטעט. די שקלאַפּין פון דעם מאַן'ס לוסט איז זי געווארען און אַ ווערקצייג פון קינדער-האַבען. דיעזע ערנידעריגטע שטעלונג פון דער פרוי געפינט מען בעזאָנדערס אָפען געשילדערט אין די פערצייטיגע גריכישע שריפטען, וואָס מאַהלען די העראָען-צייט, און נאָך מעהר אין די קלאַסישע צייט (די צייט ווען אין גריכענלאַנד פערצייטענעס זיינען ענטשטאַנען די חכמות און שריפטען, וועלכע מען לערנט נאָך היינט אין די קלאַסען פון שקאַלעס). שפעטער איז די לאַגע פון דער פרוי ביסלעכווייז בעשוינט געווארען מיט היפאָקריט-סטווע. אָבגעשאפט איז איהר ניעדעריגע לאַגע אויף קיין פאַל ניט געווארען.

אַלזאָ, די אליין-הערשונג פון די מענער איז יעצט פעסט בעגרינדעט געווארען. די ערשטע ווירקונג דערפון צייגט זיך אין אַ נייע פאָרמע פון פאמיליע, וואָס קומט אויף, אַ צווישען-פאָרמע צווישען די אלטע און שפעטערע, דאָס איז די פאטריאַרכאַלישע פאמיליע. וואָס איז אַ פאטריאַרכאַלישע פאמיליע? אנדערע האַלטען פאר דעם עיקר צייכען פון אַזאַ פאמיליע דאָס, וואָס דער הויפט פון דער

טער. אלזא, האָט אַ מענש אויפגעהערט צו זיין דער יורש פון די מו-
טער'ס צד און איז געווארען דער יורש פון פאָטער'ס צד.

ווי אזוי דיעזע רעוואָלוציאָן איז פאָרגעגאנגען, ביי די קולטור-
פעלקער, און ווען, ווייסט מען ניט. זי איז אין גאַנצען פאָרגעקומען
אין די פאָרגעשיכטליכע צייט. אָבער אז עס איז געווען אזא רעוואָ-
לוציאָן, איז בעווייעזען מעהר ווי נויטיג. דאָס איז בעזאָנדערס בע-
ווייעזען דורך די פיעלע שפורען פון מוטעררעכט, וואָס באַכאָפען האָט
אויפגעצייגט אין די פערצייטיגע שריפטען פון די היינטיגע קולטור-
פעלקער. ווי לייכט אזא רעוואָלוציאָן ווערט אויסגעפיהרט, זעהען
מיר ביי אַ סך שבטים פון אינדיאַנער, ביי וועלכע דיעזע רעוואָלו-
ציאָן איז ערשט דאָ ניט לאַנג אויסגעפיהרט געווארען און ווערט
נאָך היינט אויסגעפיהרט, אונטער דעם איינפלוס פון נייע אומשטענ-
דען, — א טייל דורך דעם וואס דער רייכטהום וואקסט ביי זיי (ווען,
צום ביישפיעל, זיי ווערען איבערגעזעצט פון די וועלדער אין גראַז-
פעלדער), א טהייל דורך דעם מאָראַלישען איינפלוס פון די ציווי-
ליזאַציאָן און פון די מיסיאָנערען.

די מיזורי אינדיאַנער, צום ביישפיעל, האָבען אַכט שבטים (שטאַ-
מען), זיינען זעקס פון זיי שוין נאָך מענליכער אַבשטאַמונג און צוויי
זיינען נאָך ווייבליכער אַבשטאַמונג. ביי די זעקס געהט די ירושה
איבער צו די קינדער און קרובים פון פאָטער'ס צד, ביי די צוויי —
פון מוטער'ס צד.

ביי די שאַוניהס, די מיאַמיעס, די דעלעווערס (אַלץ אזעלכע אינ-
דיאַנער שבטים אין אמעריקא) איז געווארען אַ מנהג, אז מען גיט
די קינדער דעם גענטיג-נאָמען פון איינע פון דעם פאָטער'ס גענ-
טעס; מיט דעם ווערען זיי מיטגליעדער אין דעם פאָטער'ס גענעס,
דאָס טהוט מען, כדי זיי זאָלען קענען ירשה'נען פון דעם פאָטער.
מאַרקס זאָגט דערצו: „דאָס איז שוין אזא איינגעבוירענע נאַטור פון
מענשען, צו ענדערען די זאַכען דורך דעם וואָס מען ענדערט זייערע
נעמען. מען זוכט זיך אויס אַ דריידעל, צו ענדערען די אַלטע מנהגים
אויף אזא אופן, אז כלומר'שט בלייבט מען ביי זיי ווייטער. אַלע
מאָל האָבען מענשען אזוי געטהאָן, וואו נאָר דירעקטע אינטערעסען
האָבען זיי גענוג געטריעבען דערצו.“ (א שטייגער ווי א „היתר
עסקא“ אויף פראָצענט-נעהמען ביי אידען. און נאָך פיעל אַנדערע

זיין גענש, און צו זיין גענש האָבען דאָך זיינע קינדער ניט צוגעהערט, אלזאָ האָבען זיי פון איהם גאָר ניט גע'ירשה'נט. פריהער, ווי גע'זאָגט, ווען א מענשענ'ס פערמעגען האָט זעהר א קנאפע ווערדע גע'קענט האָבען, האָט דאָס געקענט אזוי בלייבען. אָבער ווען א מענש האָט שוין געקענט האָבען א גרויסע עשירות אין שאַף און אַקסען און רינדער און שקלאַפּען, וואָלט אויסגעקומען, לויט נאָך די אלטע פיהרונגען, אז ווען אזא „גביר“ שטארבט, זאָל זיין גאַנצע עשירות איבערגעהן די ערשטע זאָך צו זיינע שוועסטער און ברידער פון דער מוטער'ס צד און דאָן צו די קינדער פון זיינע שוועסטערן אָדער צו די קינדער פון זיין מוטער'ס שוועסטערן. זיינע אייגענע קינדער אָבער וואָלטען אין זיין עשירות גאָר ניט געקראָגען קיין אנטהייל.

דעריבער איז אויסגעקומען, אז וואָס מעהר די עשירות'ן האָבען זיך פערמעהרט, אלץ מעהר האָט, פון איין זייט, דער מאַן גענומען שפיעלען א וויכטיגע ראָלע אין דער פאַמיליע, און אלץ מעהר האָט, פון דער אנדערער, דער מאַן געקראָגען שטארק השק, צו בענוצען זיין פערשטארקטע ראָלע אין דער פאַמיליע דערויף, אז די אלטע מאַהגים וועגען ירושה זאָלען אומגעשטויסען ווערען און זיינע אייגענע קינדער זאָלען איהם ירשה'נען. דאָס איז אָבער ניט מעגליך געווען, אזוי לאַנג ווי די אַבשטאַמונג האָט זיך נאָר גערעכענט נאָך מוטער־רעכט. אלזאָ, האָט די ערשטע זאָך געמוזט אַבגעשאַפט ווערען די אַבשטאַמונג נאָך מוטער־רעכט. און זי איז אַבגעשאַפט געווארען.

דאָס איז געווען א רעוואָלוציאָן. איינע פון די גרינדליכסטע רע'וואָלוציאָנען וואָס די מענשהייט האָט געהאַט. דאָך איז דיעזע טיעפע רעוואָלוציאָן ניט אַנגעקומען אזוי שווער, ווי עס קען זיך אונז היינט דוכטען. דען דיעזע אומענדערונג האָט ניט געדארפט בעריהרען קיין איינציגען פון די לעבענדע מיטגליעדער פון די גענש. אלע אַנגעהע'ריגע פון די גענש האָבען ווייטער געקענט בלייבען אין איהר דאָס וואָס פריהער. עס איז גענוג געווען דער איינפאַכער בעשלוס, אז פון איצטער אָן זאָלען די קינדער פון די מענער אין די גענש געהערען צו די גענש פון דעם פאָטער, און אז צו די גענש פון זייער מוטער זאָלען זיי ניט מעהר געהערען. דערמיט איז אַבגעשאַפט געווארען די אַבשטאַמונגס־רעכנונג פון דער מוטער'ס צד און עס האָט זיך אָנגעהויבען צו רעכענען, אז א מענש געהער צו די משפּחה פון זיין פאָ'טער.

די ארבייטס-מיטלען, וואס מען האט געדארפט דערצו. דעריבער איז ער אויך געווען דער אייגענטימער פון די ארבייטס-מיטלען. דאָס הויז וויעדער האָט געהאט צו בעזאָרגען די פרוי. דעריבער זיינען די הויזזאכען געווען איהר אייגענטהום. ווען זיי האָבען זיך גע-שיידעט, האָט זי צוגענומען די הויזזאכען און ער די ארבייטס-מיט-לען. דעריבער, ווען עס זיינען אויפגעקומען די נייע לעבענסמיטלען, בהמות און פעלד-פראָדוקטען, איז דער מאן, לויט נאָך די פיהרונג-גען אין דער געזעלשאפט דעמאָלט, געווארען דער אייגענטימער פון דיעזע נייע לעבענס-מיטלען, פון די בהמות, און שפעטער אויך פון די נייע ארבייטס-מיטלען, די שקלאפען.

און ווי נאָך דער מאן איז געווארען דער אייגענטימער פון די נייע גרויסע עשירות, האָט ער שוין, ווי געזאָגט, גענומען זאָר-גען, אז די אלטע פיהרונגען פון מוטער-רעכט זאלען זיך ענדערען. דען נאָך די אלטע פיהרונגען פון יענע געזעלשאפטען האָבען די קינדער ניט געקענט ירשה'נען פון פאָטער. אזוי לאנג עס איז געווען מוטער-רעכט, דאָס הייסט אז די אַבשטאמונג האָט זיך גע-רעכענט נאָך די מוטער'ס צד, און די מענשען אין א גענעס זיינען געווען קרובים אלץ נאָר פון דער זייט פון די מוטערס, האָט זיך גע-פיהרט, אז ווען איינער פון די גענעס איז געשטאָרבען, איז אלץ וואָס ער האָט געהאט געבליעבען די ירושה פון די גענעס. דאָס פערמעגען האָט געמוזט בלייבען אין די גענעס. פריהער איז עס געבליעבען שותפות-אייגענטהום פון דער גענעס. שפעטער קען זיין, אז די נאָהענט-סטע קרובים פון דעם פערשטארבענעם אין דער גענעס, דאָס הייסט זיינע בלוטס-פערוואַנדעטע פון דער מוטער'ס צד, האָבען דאָס צו-גענומען פאר זיך פריוואַט. וואָרים קיין גרויסע ווערדע האָט דאָס, וואָס א מענש האָט דעמאָלט געקענט האָבען זיין אייגענעס, נאָך ניט געהאט. די אייגענע קינדער פון דעם פערשטארבענעם אָבער האָבען פון איהם נאָר ניט געקענט ירשה'נען. וואָרים אזוי ווי אלץ האָט זיך גערעכענט נאָך דער מוטער, האָבען דאָך די קינדער ניט צוגעהערט צו די גענעס פון זייער פאָטער, נאָר צו די גענעס פון זייער מוטער. זיי האָבען נאָר געקראָגען ירושה פון דער גענעס פון דער מוטער, אין אַנ-פאנג בשותפות מיט דער גאַנצער גענעס, דערנאָך אפשר אויך אליין. דאָס פערמעגען אָבער פון זייער פאָטער האָט געמוזט בלייבען אין

האָט זיי איצט געקענט בענוצען אלס ארבייטס־קראַפט. בעזאָנדערס ווען די סטאָדעס בהמות זיינען איבערגעגאנגען אין גאַנצען אין דעם בעזויז פון דער איינצעלנער פאַמיליע. די פאַמיליע האָט זיך ניט פערמעהרט אזוי געשווינד ווי די בהמות. האָט מען געדארפט מעהר מענשען, אַכטונג צו געבען אויף די בהמות. צו דעם האָט מען גע-קענט בענוצען דעם קריעגס־געפאנגענעם פיינד. אויסערדעם האָט מען געקענט מאַכען, אז די געפאנגענע פיינד זאָלען זיך פלאָדענען אזוי געשווינד ווי די בהמות זעלבסט. פון דעמאָלט אָן זיינען שקלאַ-פען געווארען א פערמעגען, אזוי גוט ווי בהמות. (ביי אברהם אבינו שטעהט, אז גאָט האָט איהם געבענשט מיט אַ גרויסע עשירות אין אַקסען, אייזלען, קעמלען, שאַף, קנעכט און דיענסטען.)

אזעלכע עשירות'ן, אזוי באַלד ווי זיי זיינען שוין איבערגעגאַנגען אין דעם פרוואַט־בעזויז פון דער פאַמיליע און האָבען זיך פער-מעהרט, האָבען זיי געגעבען אַ מעכטיגען שטויס צו דער ווייטערער ענטוויקלונג פון דער געזעלשאַפט, וועלכע איז געווען געגרינדעט אויף די פאָרונגס־עהע און אויף די גענס נאָך מוטערדעכט. דער פאָטער פון דער פאַמיליע איז נעמליך איצט געווארען דער פאָרשטעהער פון די פערמעגענס פון דער פאַמיליע. דאָס האָט געפיהרט דערצו, אז דאָס ירושה־רעכט זאָל זיך ענדערען, אנשטאט פון דער מוטער, זאָל מען ירשה'נען פון פאָטער. האָט ער שוין גענומען מעהר אַכטונג גע-בען, אז ער זאָל וויסען ווער עס זיינען זיינע קינדער, זיינע יורשים. פאָרונגס־עהע איז דאָך שוין געווען פון פריהער, נאָר זי איז ניט געווען שטרענג אַבגעהיט און ניט פעסט פערבונדען. יעצט אָבער, צוליעב די אויפגעקומענע עשירות, האָט מען די פאָרונגס־עהע גע-מאַכט ביסלעכווייז אלץ שטרענגער און שטרענגער, אלץ פעסטער און פעסטער, כדי אז דער פאָטער זאָל זיין זיכער ווער זיינע קינדער זיי-גען. אויף אזא אופן איז צוגעקומען אין דער פאַמיליע, צו דער מוטער, אויף אַ זיכערער בעגלויביגטער לייבליכער פאָטער. ער איז נאָך דער-צו וואהרשייליך געווען מעהר אַ זיכערער בעגלויביגטער פאָטער, ווי אַ סך „פאָטערס“ פון היינטיגע צייטען!

פאַר וואָס איז דער מאַן געווען דער אייגענטימער פון די עשירות? ווייל נאָך דער צוטיילונג פון ארבייט אין דער פאַמיליע דעמאָלט, איז דעם מאַן צוגעפאלען די ארבייט צו בעזאָרגען שפייז און

צו מאַהלען, אז געהערט האָט די עשירות צו א גאנצע גענז און אברהם איז געווען דער הויפטמאן פון די גענז וואס זיין ראָלע אלס הויפטמאן געהט איבער בירושה פון פאָטער צו זוהן. סיי ווי סיי אָבער איז אזוי פיעל זיכער, אז ער ווערט דאָ ניט פאָרגעשטעלט ווי א היינטיגער גביר, וועלכער איז גאנץ אליין פריוואט-אייגענטימער. און ווייטער איז זיכער, אז וואו נאָר מיר קומען צו צו דעם שוועל פון די בע-גלויביגטע געשריעבענע היסטאָריע, געפינען מיר שוין אומעדום די סטאדעס אין פריוואט-אייגענטיהום פון פאמיליען-פאָרשטעהער, פונקט ווי צו איהם געהערען אויף די קונסט-פראָדוקטען פון דער באַרבאריי, ווי מעטאל-געצייג, לוקסוס-אַרטיקלען און ענדליך אויף דאָס מענשליכע פיה — די שקלאַפען.

דען אויף דיעזער שטופע איז אויף די שקלאַפעריי ערפונדען געווארען.

פאר דעם מענשען פון די אונטער-שטופע פון באַרבאריי האָט אַ שקלאַפ קיין שום ווערדע ניט געהאט. ווייל די מענשליכע אַר-בייטס-קראפט קען אויף דיעזער שטופע פון ענטוויקלונג נאָך ניט ארויסגעבען מעהר, וויפיעל דער מענש ברויכט אויפצועסען. אפשר עפעס מעהר, אָבער אזוי ווייניג, אז צוליעב דעם לוינט זיך ניט איהם צו האלטען פאַר אַ שקלאַפ. דעריבער האָבען די אינדיאַנער פון אמעריקא זייערע בעזיעגטע פינד גאנץ אנדערש בעהאַנדעלט, ווי מענשען פון אַ העכערע שטופע האָבען זייערע פינד בעהאַנדעלט: די אינדיאַנער פלענען די מענער פון זייערע בעזיעגטע פינד טויטען, אָדער זיי פלעגען זיי אויפנעהמען אין דעם שטאם פון די זיענער אלס ברידער. די ווייבער פון די בעזיעגטע פלעגען זיי היראטהען, אָדער אויף זיי מיט זייערע איבערלעבענדע קינדער אַרייננעהמען צווישען זיך פאַר אייגענע.

ווען אָבער עס איז איינגעפיהרט געווארען צו האָדעווען בהמות, און מען האָט שוין געקענט בעאַרבייטען מעטאל, וועבען און ענדליך אויף בעאַרבייטען פעלדער, איז דאָס אנדערש געווארען. דאן האָט שוין אַ מענש געקענט נוצען צו בעשאַפען עשירות אריבער זיין פער-ברויך. די ווייבער, וואס פריהער האָט מען זיי געקענט קריעגען אזוי לייכט בחנם, האָבען איצט געקראגען א טויש-ווערטה און זיינען גע-קויפט געווארען. אזוי איז עס אויף געווארען מיט די מענער. מען

פון איינפאכסטען סאָרט. אזוי איז עס געווען ביז אויף די אונטער-
 שטע שטופע פון דער באַרבאַריי. אָנגעקליעבענע שפייז איז ניט גע-
 ווען. וואס צו עסען האָט מען געמוזט טאָג פאר טאָג געהן ערשט זי-
 כען. יעצט אָבער, ביי די מיטעל-שטופע און אויבער-שטופע פון
 באַרבאַריי, וואו דער מענש האָט זיך אויסגעלערנט (אין דער אַלטער
 וועלט) האָדעווען בהמות, האָט מען שוין אויסגעהאָדעוועט גאַנצע
 סטאַדעס רינדער, שאַף, ציעגען, קעמלען, אייזלען, חזרים, פּערד. אין
 דעם האָבען דיעזע מענשען שוין געהאט אַ פערמעגען, וועלכען מען
 האָט נאָר געדארפט אָבהיטען און פּלעגען אויפ'ן איינפאכסטען אַרט,
 האָט דאָס זיך פרמעהרט וואָס ווייטער אַלץ שנעלער און דאָס האָט
 געגעבען אַ רייכע מאַסע שפייז, מילך און פלייש. דיעזע רייכע
 פּאַסטוכער-פּעלקער האָבען זיך דאָן גענומען פּערשפּרייטען און פּער-
 טרייבען אַנדערע פּעלקער — אזוי איז עס געווען מיט די אַריער-
 אין אינדיען, אין דעם לאַנד פון די פינף שטראָמען און אין דעם גע-
 גענר פון דעם טייך גאַנגעס און אויף אין די סטעפעס אַרום די טיי-
 כען אַקסוס און יאַקסאַרטעס, וועלכע זיינען דעמאָלט געווען נאָך ריי-
 כער אין וואַסער; און אזוי איז עס אויך געווען מיט די סעמיטישע
 פּעלקער אין די טהאַל-לענדער פון די טייכען פּרת און חדקל. איצט
 איז ביי דיעזע מענשען בהמות-האָדעווען געוואָרען די וויכטיגסטע בע-
 שעפטיגונג און דאָס הויפט-מיטעל צו בעשאַפען ערנעהרונג. אַלע
 פריהעריגע מיטלען פון בעשאַפען שפייז האָבען גענומען שפיעלען אַ
 נאַנץ קליינע ראָלע. די יאַגד, וועלכע איז פריהער געווען אַ נויט-
 ווענדיגקייט, איז איצט געוואָרען אַ צייט-פּערטרייב, אַ לוקסוס.

וועמען אָבער האָט געהערט דיעזער נייער רייכטהום? גאָר אין
 אָנהויב האָט ער אָהן שום ספק געהערט צו די גענעס. אָבער שוין
 פריה האָט זיך געמוזט האָבען ענטוויקעלט פּריוואַט אייגענטהום אין
 די סטאַדעס.

אין חומש בראשית ווערט געמאָהלען, ווי אברהם אָבינו איז
 געווען זעהר רייך און האָט פּערמאָגט גרויסע סטאַדעס בהמות. עס
 איז שווער צו זאגען, אויף וועלכען אופן מיינט דער פּערפאַסער איהם
 פארצושטעלען אַלס אייגענטימער פון זיינע סטאַדעס, — צי דורך
 דעם וואס טאַקי ער אליין, פּערזענליך, האָט געהאט דאָס רעכט דער-
 צו, אַלס דער הויפט פון אַ פּאַמיליען-געמיינשאַפט, אדער מיינט ער

עהע, איז די פאמיליען-גרופע שוין געקומען צו איהר לעצטע מעגליכע איינהייט, עס זיינען אין איהר שוין ניט מעהר געבליעבען ווי איין מאן און איין פרוי; אזוי ווי אין שטאָפּען איז דער מאָלעקול פון צוויי אַטאָמען, ווי די כעמיקער רופען דאָס. דערמיט האָט די נאָ-טירליכע אָבקלייבונג שוין אָבגעטהאָן איהר גאַנצע אַרבייט. אויף דעם וועג איז שוין גאָר ניט מעהר געבליעבען פאַר איהר צו טהאָן. איצט ווען די פאָרונגס-עהע האָט זיך ווייטער ענטוויקעלט ביז צו פעסטער מאָנאָגאַמיע, האָבען אין דיעזער ווייטערער ענטוויקלונג שוין געמוזט אַרבייטען אַנדערע אורזאַכען, נייע: ג ע ז ע ל ש א פ ט ל י כ ע אורזאַכען האָבען דאָ געמוזט צוקומען אַלס טרייב-קרעפטען. אז ניט, וואָלט שוין ניט מעהר געווען קיין גרונד, פאַר וואס פון דער פאָרונגס-עהע זאָל אַרויסקומען א נייע פאמיליען-פאָרמע. אבער געזעלשאַפט-ליכע טרייב-קרעפטען זיינען אויפגעטרעטען און גענומען ווירקען.

אין אמעריקא, ביי די אינדיאַנער, איז די ענטוויקלונג פון פאַ-מיליע שוין ווייטער ווי די פאָרונגס-עהע ניט געקומען. די פאָרונגס-עהע איז אַם שאַרפסטען און דייטליכסטען ענטוויקעלט ביי דיעזע מענשען. אָבער ווייטער זיינען זיי ניט געקומען. קיין שום ציי-כען ווייזט ניט, אז ביי די אינדיאַנער אין אמעריקא זאָל זיך האָבען ענטוויקעלט אַ העכערע פאמיליען-פאָרמע; אז ביי זיי זאָל אַמאָל ערגעץ, — איידער מען האָט זיי ענטדעקט און עראָבערט — זיין געווען אַ פעסטע מאָנאָגאַמיע. אַנדערש אָבער אין דער אַלטער וועלט. ווען מיר ווילען בעטראַכטען די ווייטערע ענטוויקלונג, מוזען מיר אַלזא פערלאָזען אמעריקא און זיך ווענדען צו דער אַלטער וועלט.

אין דער אַלטער וועלט איז אויף דיעזער שטופע פון ענטוויק-לונג אויפגעקומען עשירות אין לעבענסמיטלען. מען האָט געצאָהמט הויז-טהירע און געהאָדעוועט גאַנצע סטאַדעס בהמות. פון דעם האָ-בען זיך ענטוויקעלט קוואַלען פון רייכטהום, פון וועלכע מען האָט פריהער קיין אַהנונג ניט געהאַט. און דאָס האָט בעשאַפען גאַנץ נייע געזעלשאַפטליכע פּערהעלטניסע. פאַר דעם האָבען מענשען שוין אויף געהאַט שטענדיגען פערמעגען, אָבער ער איז בעשטאַנען כמעט נאָר אין דעם הויז, די קליידונג, זעהר פּראָסטע צירונג און אין די ווערק-צייגען צו בעשאַפען און צוצוגרייטען שפייז, ווי שיפלעך (אַרויסצו-פאָהרטן כאַפּען פיש), געוועהר (צו פאַנגען חיות), הויז-ווירטהשאַפט

קיין אנדערע ניט האָבען). ערשט נאָכדעם ווי די פרויען האָבען אויס-
געפיהרט דעם איבערגאנג צו די פאָרונגס-עהע, האָבען שוין די מע-
נער געקענט געהן נאָך אַ שריט ווייטער און מאַכען דערפון אַ שטרענג-
גע מאָנאָגאָמיע — פערשטעהט זיך, נאָר פאר די פרויען. זיי אליין,
די מענער, האָבען זיך ווייטער געקענט האָבען אַ סך ווייבער.

די פאָרונגס-פאָמיליע איז אויפגעקומען דעמאָלט, ווען די מענ-
שען האָבען זיך געפונען, אין זייער ענטוויקלונג, אויף דער גרענעץ
צווישען ווילדהייט און באַרבאָריי. 'סרוב איז די פאָרונגס-עהע שוין
דאָ אויף דער אויבער-שטופע פון דער ווילדהייט. ביי אַ טייל מענ-
שען-סאָרטען בעווייזט זי זיך ערשט אויף די אונטער-שטופע פון דער
באַרבאָריי.

די פאָרונגס-עהע איז די כאַראַקטעריסטישע פאָמיליען-פאָרם
פון דער באַרבאָריי; פונקט ווי די גרופען-עהע איז די כאַראַקטע-
ריסטישע פאָמיליען-פאָרם פון דער ווילדהייט און די מאָנאָגאָמיע —
פון דער ציוויליזאציע.

די ענטוויקלונג פון פאָמיליען-לעבען געהט אלזאָ אויף דעם וועג,
אז וואס ווייטער ווערען אלץ מעהר מענשען אויסגעשלאָסען פון
דעם געשלעכטס-פערקעהר מיט אנאנדער און אלץ-ווייניגער זיינען
אַנגעוויזען איינע אויף די אנדערע. ביז עס קומט צו נאָר איינעם
מיט איינער.

ביז צו דער פאָרונגס-עהע, קומט דיעזע ענטוויקלונג ארויס
'סרוב פון נאָטירליכע אורזאכען, פון „נ א ט י ר ל י כ ע א ב -
ק ל י י ב ו נ ג“, ווי מיר האָבען געזעהן. דאָס הייסט, פון נאָטור
האָבען זיך אָבגעקליעבען צו בלייבען עקזיסטירען די מענשען, וואָס
האָבען ניט קיין געשלעכטס-פערקעהר אָבי ווער מיט אָבי
וועמען, נאָר בלויז געוויסע מענער מיט געוויסע פרויען. פון די
קומען ארויס געזינטערע און קרעפטיגערע קינדער, בלייבען זיי גי-
כער איבערלעבען. וואָס מעהר אויסגעהיט און איבערקלייבענדיג מענ-
שען זיינען אין זייער געשלעכטס-פערקעהר, אלץ קרעפטיגערע דורות
קומען פון זיי ארויס און אלץ גיכער קלייבען זיי זיך אָב פון נאָטור
אריבערצולעבען אנדערע מענשען. דיעזע נאָטירליכע אָבקלייבונג האָט
אָבער נאָר געקענט דערפיהרען די ענטוויקלונג פון דער פאָמיליע ביז
צו די פאָרונגס-עהע. ווען עס איז שוין געקומען צו דער פאָרונגס-

צו זיין אויף א צייט אָדער אויף אלע מאָל א פרוי נאָר פאר איין מאָן. דאָס איז געווארען ביי זיי בעטראכט אלס אן ערלייזונג. ווי אזוי איז געקומען אזא ענדערונג אין די געפיהלען פון די פרויען? זיי האָבען אזעלכע געפיהלען ניט געהאט, אזוי לאַנג ווי זייער לעבען איז צוגעגאַנגען אויפ'ן אלטען שטייגער: — אזוי לאַנג ווי נאָר קליינע גענעס האָבען געלעבט צוזאַמען, און זיי האָבען זעהן ווייניג געהאט, און אלץ וואָס זיי האָבען געהאט איז געווען בשותפות, קאָמוניסטיש, — איז די גרופע צוזאַמען-לעבענדע מענשען געווען איין פאמיליע און זייער בשותפות'ער געשלעכטס-לעבען איז געווען נאָאיוו, נאָטירליך, אזוי ווי נאָך פון וואָלד ניט אַרויסגעקומען. אָבער שפעטער האָבען די מענשען וואָס ווייטער אלץ מעהר פערבעסערט זייער אַרבייט, דורך די ענטוויקלונג פון ערפינדונגען אין די ווערק-צייגען און אַרבייטס-מעטהאָדען. די דאָזיגע ענטוויקלונג האָט גע-בראַכט צו מעהר פערמעגען. דאָס האָט אונטערגעגראָבען דעם אור-שפרינגליכען קאָמוניזמוס. און גרעסערע מאַסען מענשען האָבען זיך צוזאַמענגעקליעבען אויף איין אָרט. און זיי זיינען ניט מעהר געווען איין פאמיליע מיט א שותפות'ן לעבען. און זיי זיינען ניט מעהר געווען אזוי נאָטירליך-נאָאיוו. אונטער אזעלכע אומשטענדען, ווען די פרוי איז געווען ווייטער א פרוי פאר אלעמען, איז דאָס איהר שוין געוואָרען עקעלהאַפּט און אונערטרעגליך. האָט זי זיך ענדליך דערפון בעפרייט.

פון די מענער האָט דיעזער פאָרטשריט סיי ווי סיי ניט געקענט קומען, שוין דורך דעם אליין ניט, ווייל זיי איז די גרופען-עהע ניט געווען אונערטרעגליך; זיי איז דאָס אַנגענעהם. זיי איז איבער-הויפט קיינמאָל ניט איינגעפאלען דאָס אָבצושאַפען פאר זיך, אויף ביז היינט ניט. דען אין דער ווירקליכקייט לעבען דאָך די מענער היינט אויך אין גרופען-עהע, כאָטש עס האָט ניט אזא פנים. די פרויען זיינען דאָס אלץ געווען, וואָס האָבען געמאַכט דעם אַריבערגאַנג צו די פאָרונגס-עהע.

מיר האָבען שוין געזעהען, אז די פאָרונגס-עהע הייסט, אז איין פרוי האַלט זיך א צייט ביי איין מאַן, אזוי לאַנג ווי זיי האָבען חשק. אָבער דאָס איז נאָך ניט די היינטיגע שטרענגע מאַנאָגאַמיע (וואו איין מאַן און איין ווייב בלייבען שטרענג פערבונדען און טאָרען

„רעכט פון די ערשטע נאכט“ אויף איהר. אז דאָס איז בעשטאָנען אין אַראַנגאַניען (א פּראָווינץ אין שפּאַניען) צום ביישפּיעל, קען מען זעהען פון א קעניגליכען בעפעהל, וואָס האָט דאָס אָבגעשאפט. אין אַראַנגאַניען האָט נעמליך געהערשט די שענדליכסטע פּאַנטשיונע, נאָטש אין קאַסטיליען (אַן אַנדערע פּראָווינץ אין שפּאַניען) איז דער פּויער קיין מאָל קיין פּאַנטשיוניק ניט געווען. די שענדליכע פּאַנטשיונע אין אַראַנגאַניען האָט אָבגעשאפט קעניג פּערדינאַנד דער קאַסטילישער. זיין בעפעהל וועגען דעם, פון יאָהר 1486, איז נאָך דאָ. אין דעם דאָקומענט שטעהט אָט אזוי: „מיר פּסק'ענען און ערקלערען, אז די אויבען־דערמאָנטע האַררען (סעניאָרס, באַראָנען) . . . האָבען קיין רעכט ניט צו שלאָפען ביי די כלה פון א פּויער די ערשטע נאכט פון זייער חתונה, אויף ניט אַריבערצושפּרייזען איבער דער כלה און איבער איהר בעט, ווען זי האָט זיך געלייגט, ווי זיי (די האַררען) טהוען צום צייכען פון זייער בעהערשונג. אויף קענען זיי זיך ניט בענוצען מיט דער טאָכטער אָדער מיט דעם זוהן פון דעם פּויער געגען זייער ווילען.“ (סוגענהיים, אין זיין בוך איבער די פּאַנטשיונע, בריינגט דיעזען דאָקומענט אין זיין קאַטילינישען אָריגינאַל.) (בעבעל בריינגט אַ מאַסע בעווייזע, אז עס איז אין פיעלע לענדער געווען איינגעפיהרט „דאָס רעכט פון די ערשטע נאכט“, און שפּעטער אַנדערע מנהגים אַלס אַן „אויסקויפּונג“ פון דיעזען רעכט. זעה זיין בוך „די פּרוי“, אידישע איבערזעצונג, זייט 98 און ווייטער. — א י ב ע ר ז.)

ווער האָט אָבגעשאפט די אַלע פּיהרונגען? ווער האָט געבראַכט דערצו, אז דאָס זאָל הייסען ניט אַרענטליך פאַר דער פּרוי? אז אַרענטליכקייט זאָל פּאָדערען, אז די פּרוי זאָל נאָר זיין אַ פּרוי צו איין מאַן? באַכאָפען זאָגט דורכאויס, אז דעם שריט דערצו האָבען דער עיקר די פּרויען אַליין געמאַכט. ער רופט דאָס — דער איבערגאַנג פון „העטעריזמוס“ (זנות) אָדער „זומפּפּ־צייגונג“ (ניאוף) צו איינ־צעל־עהע. צו דעם אַריבערגאַנג האָבען, זאָגט ער, געבראַכט די פּרויען. און ער האָט אונבעדינגט רעכט. די פּרויען האָבען דערפּיהלט, אז עס ערניעדעריגט זיי צו זיין הפּקר פאַר אַלעמען און אז דאָס איז אַן אונטערדריקונג פאַר זיי. האָבען זיי אַלץ שטאַרקער און שטאַרקער געפּאָדערט און געוואונשען אַ רעכט אויף קיישהייט (צניעות), אַ רעכט

אנטוואָרטליכקייטען פאר די קינדער פאלען אויף איהר; פון א טאָטען ווייסען זיי גאָר ניט. אויף זעהט אויס, אז דער פרוי פאלט גאָר קיינמאָל ניט איין, אז זי אָדער איהרע קינדער האָבען עפעס צו פאָדערען פון איהם".

די ציוויליזירטע מענשען וואונדערען זיך איבער דעם און קענען דאָס גאָר ניט בעגרייפֿען. אָבער דאָס איז איינפאָך דער רעגל ביי אלע מענשען, ביי וועלכע עם פיהרט זיך נאָך מוטעררעכט און גרו־פען־עהע.

וויעדער ביי אנדערע פעלקער איז גאָר אַ מאָדע, אז אלע פריינד און קרובים פון דעם חתן אָדער אלע חתונה־געסט געהמען זיך אָב, אויף די חתונה גופא, דאָס אלטע רעכט פון אלע מענער אויף דער כלה און צולעצט קומט ערשט דער חתן. פערצייטענס איז עם אזוי געווען אויף די באַלעאָרען אינזלען און ביי די אויגילער אין אַפריקא; ביי די באַרעאַס אין אַבעסיניען איז עם נאָך היינט אזוי.

ביי וויעדער אנדערע פעלקער געהמען זיך אלע מענער אָב דאָס רעכט שוין ניט אַליין, נאָר דורך זייער פאָרשטעהער; אַ בעאַמטער, דער הויפטמאַן פון שטאַם אָדער פון די גענס, דער „קאַזים“, דער „שאַמאַן“, דער פריסטער, דער פירשט, אָדער ווי ער רופט זיך דאָרט, איז דערביי דער שלוח פון דער גאַנצער געמיינשאַפט און ער געהמט זיך אָב פאר זיי אלע „דאָס רעכט פון די ערשטע נאַכט“ ביי דער כלה. די היינטיגע שרייבער פון די ניי־ראַמאַנטישער שולע בעמיהען זיך צו לייקענען, אז עם איז אַמאָל געווען איינגעפיהרט אזא „רעכט פון די ערשטע נאַכט“. זיי בעמיהען זיך דיעזען פלעק פון דער היילי־גער אַלטער צייט וויסן צו וואַשען. אָבער וואָס העלפט דאָס? עם איז דאָך אַ פאַקט. נאָך היינט בעשטעהט דאָס ביי די מייסטע איינ־וואָהנער פון אַלאַסקא־געגענד, ביי די טאהום אין נאָרד־מעקסיקאָ (ווי באַנקראַפט בעשרייבט) און ביי אנדערע פעלקער. און ווייניגסטענס איז עם אזוי געווען אין גאַנצען מיטעלאַלטער אין לענדער וואָס זיי־נען אורשפרינגליך געווען קעלטיש, צום ביישפיעל אין אַראַגאָניען. דיעזער מנהג איז ביי זיי אַרויסגעקומען דירעקט פון דער גרופען־עהע. אלע מענער פון דער גענס זיינען פריהער געווען איהרע מע־נער דאָס גאַנצע לעבען, יעצט געהט זי ווערען איינעם ווייב, געהמען זיך פריהער אלע אָב דאָס זייעריגע דורך זייער הויפטמאַן, מיט זיין

אָבגעבען צו די געטער יעדעס יאָהר; שפעטער איז געווארען גע-
 ניג איין מאָל פאַר דער חתונה. פריהער זיינען די פּערהיראַטע
 פרויען אויך געווען העטערען (קדשות, אָבגעגעבען אַלס פרוי צו גאָט,
 דאָס הייסט צו זיינע פרומע אין טעמפּעל); דערנאָך האָבען זיך נאָר
 מיידלעך אַזוי מקריב געווען; פריהער האָט דיעזע „תשובה“ גע-
 מוזט וויעדערהאַלט ווערען בשעת זיי זיינען שוין געווען פּערהיראַטע,
 דערנאָך בלויז פאַר דער הייראַטע; פריהער האָט די פרוי דערביי גע-
 מוזט זיך מקריב זיין צו יעדען, דערנאָך האָט זי זיך שוין געקענט
 אויסקלייבען וועמען זי האָט געוואָלט. אַזוי זעהט מען, ווי ביסלעכ-
 ווייז פּערשווינדען איבערבלייבונגען פון אַלטע פיהרונגען.

ניט ביי אַלע פעלקער האָט דיעזער מנהג אַ רעליגיעזע פּערקליי-
 דונג. ביי אַ סך פעלקער זיינען די מיידלעך גלאַט פרוי פאַר דער
 חתונה צו האָבען געשלעכטס-פּערקעהר מיט וועמען זיי ווילען. אַזוי
 איז עס געווען ביי די טהראַקען און קעלטען אין אַלטערטהום, אַזוי
 איז עס ביי אַ סך אור-אינוואָהנער פון אינדיען, ביי די מאַלטאַאישע
 פעלקער, ביי די איינגעבוירענע פון די זידזע-אינזלען און ביי אַ
 סך אמעריקאַנישע אינדיאַנער. בעזאָנדערס איז דאָס אַזוי כמעט
 אומערום אין זיד-אַמעריקאַ. יעדער, ווער עס איז נאָר דאָרטען געווען
 אביסעל טיעפער אין לאַנד, דערצעהלט דאָס זעלבע. אַזוי דערצעהלט,
 צום ביישפּיעל, דער פאָרשער אַגאַסיז פון אַ רייכע פאַמיליע פון אינ-
 דיאַנישער אָבשטאַמונג: ווען ער איז בעקאַנט געווארען מיט דער
 טאָכטער פון דער פאַמיליע, האָט ער איהר איינמאָל געפרעגט וואו
 איהר פאָטער איז. ער האָט געמיינט, אז איהר מוטער'ס מאַן, וועל-
 כער איז געווען אַן אָפיציר אין דער מלחמה געגען פאַראַגוואַי, איז
 נאַטירליך דער טאָכטער'ס פאָטער. אָבער די מוטער האָט געענטפּערט
 מיט אַ פריינדליכען שמייכעל: „זי האָט ניט קיין פאָטער, זי איז
 אַ טאָכטער פון צופאַל“.

„אויף אַזאַ אופן“, זאָגט אַגאַסיז, „רעדען די אינדיאַנישע אָדער
 האַלב-בלוטטיגע פרויען צו יעדער צייט וועגען זייערע אונעעהעליכע קינד-
 דער; זיי חלום'ט זיך גאָר ניט, אז אין דעם זאָל זיין וואָס צו שעה
 מען זיך אָדער זיי זאָל קומען אַ פאַרוואַרף דערפאַר. און דאָס איז
 ווייט פון אונגעוועהנליך. אונגעוועהנליך איז דאָס געגענטהייל. די
 קינדער קענען אָפט נאָר זייער מוטער, דען אַלע זאָרגען און פּער-“

נאָט־דיענערס. אין בבל פערצייטענס האָבען די פרויען געמוזט איין מאָל אין יאָהר זיך איבערגעבען צו די געטער־דיענער אין דעם טעמ־פעל פון די מיליטא. אנדערע פעלקער פון פאָדער־אזיען האָבען גע־שיקט זייערע מיידלעך יאָהרען־לאַנג אין דעם טעמפעל פון די געטין אַנאַיטאַס, וואו זיי האָבען זיך אליין אויסגעקליעבען בחורים מיט וועמען צו האָבען פרייע לייעבע; פריהער האָבען די מיידלעך ניט געטאָרט הייראַטהען. עהנליכע מנהגים, אין א רעליגיעזער פערקליי־דונג, זיינען געווען ביי כמעט אלע פעלקער אין אזיען, צווישען דעם מיטעל־מעער און דעם טייך גאַנגעס.

אז דיעזער מנהג איז ווייט פערשפרייט האָט דער ערשטער ענט־דעקט באַכאָפּען. דאָס איז די פיערטע גרויסע ענטדעקונג זיינע. באַכאָפּען ערקלערט, אז דאָס איז געווען א „קרבן חטאת“, וואס דער־מיט האָבען די פרויען זיך אויסגעקויפט ביי די געטער, פאר וואָס זיי געהען איבערטערטען זייער אלטען געבאָט, אז יעדע פרוי זאָל זיין פאר אלע מענער. זיי האָבען בעטראַכט, אז וואָס איין פרוי געהט זיך אָבגעבען נאָר צו איין מאַן — אזוי איז באַכאָפּען'ס סברא — איז אַ זינד געגען די געטער; האָבען זיי דאָס „ארויסגענומען אַ תשובה“ פאר די זינד מיט דעם, וואָס זיי האָבען פריהער מקריב גע־ווען זייער יונגפרוישאַפט צו די געטער. אין אמת'ן אָבער איז אויך דיעזער מנהג נאָר אן איבערגאַנגס־פאַרמע פון דער פריהעריגער גרו־פען־עהע צו דער שפעטערער פאַרונגס־עהע. דאָס „ארויסנעהמען אַ תשובה“, מיט וואָס די פרוי האָט זיך אויסגעקויפט איהר רעכט צו בלייבען נאָר פאר איין מאַן, איז נאָר אַ מיסטישער אויסדרוק. אין אמת'ן האָט זיך די פרוי דערמיט אויסגעקויפט ניט פון אַ געטער־געבאָט, נאָר פון אַ וועלטליכער איינריכטונג: זי האָט זיך דערמיט אויסגעקויפט פון די אלטע מענער־געמיינשאַפט אין דער גרופען־עהע און זיך איינגעקויפט דאָס רעכט צו לעבען אין פאַרונגס־עהע, צו געהערען נאָר צו איין מאַן.

איבערבלייבונגען פון די אלטע אונטערגעאַנגענע פיהרונגען פער־שווינדען ביסלעכווייז. אויך דיעזע „תשובה־ארויסנעהמען“, וואָס די פרויען האָבען אויף זיך גענומען, אום זיך אויסצוקויפען פון די פריה־ערדיגע גרופען־עהע, איז מיט דער צייט געוואָרען אלץ לייכטער. באַכאָפּען בעמערקט שוין דאָס: „פריהער האָט די פרוי געמוזט זיך

נאָך אין אויסטראַליען. ביי אייניגע פעלקער קומט עס פאָר, אז די עלטערע מענער, די הויפטלייט און צויבער-פריסטער האלטען נאָך פאר זיך די וויבער-געמיינשאפט און מאַנאַפאָליזירען די מייסטע פרויען פאר זיך; אָבער דערפאר מוזען זיי ביי פעסטליכקייטען און גרויסע פאָלקס-פערזאמלונגען צוריק לאָזען בעשטעהן די אלטע וויי-בער-געמיינשאפט פאר אלע און ערלויבען זייערע פרויען זיך צו פערוויילען מיט די יונגע מענער. דער פאָרשער וועסטערמאַרק בריינגט אַ סך ביישפיעלע פון אזעלכע פעסטליכקייטען, ביי וועלכע עס ווערט אויף אַ קורצע צייט צוריק פריי דער אלטער געשלעכטס-פערקעהר פון אלע מיט אלע, — אזוי איז עס אין אינדיען ביי די פעלקער האָם, סאַנטאַלס, פאַנטשאַס און קאַטאַרס, ביי אייניגע אַפֿ-ריקאַנער פעלקער און אזוי ווייטער. וועסטערמאַרק לייקענט אָבער, אז עס איז אַמאָל געווען ביי מענשען אַ שטענדיגע גרופען-עהע. אַלזאָ, ערקלערט ער, אז דיעזע מנהגים, — פון פעלקער וואס קומען זיך אַמאָל אין אַ יום טוב צוזאַמען אויף פרייען געשלעכטס-פערקעהר אָהן אונטערשיעד ווער מיט וועמען, זיינען ניט קיין איבערבלייבונג פון אַן אַמאָליגע גרופען-עהע, נאָך דאָס איז, זאָגט ער, אַן איבער-בלייבונג פון די „בריהונגס-צייט“, וואָס עס איז געווען ביי נאָר די ערשטע מענשען פונקט ווי עס איז ביי די חיות (אַ צייט אין יאָהר, ווען זיי פאָרען זיך). דיעזע ערקלערונג איז מערקווירדיג. (דען מען זעהט דאָך, אז דער מענש האָט ניט קיין נאַטור זיך צו פאָרען אין אַ בעזונדערע צייט אין יאָהר מעהר ווי געוועהנליך. אַ מנהג קען זיך ענדערען און אין גאַנצען פערגעסען ווערען, אָבער פון אזאַ איינגעבוי-דענע נאַטור וואָלט דאָך אלץ געבליעבען אַ שפור ניט בלויז אין מנהג, נאָר אין דער נאַטירליכער אייגענשאפט. ניין ניט פון אזאַ נאַטירליכע אייגענשאפט איז דאָס אַן איבערבלייבונג, נאָר פון דעם מנהג פון גרופען-עהע, וועלכע איז מסתמא בעשטאַנען אַמאָל ביי אלע מענשען.

— א י ב ע ר ז .)

* * *

יעצט קומען מיר צו א נייעם אינטערעסאַנטען פונקט. ביי אַ סך פעלקער איז איינגעפיהרט, אז עס איז אַ „דין“ פון דער רעליגיע, אַ הייליגע מצוה, אז די פרוי זאָל זיך אַמאָל איבערגעבען „צו גאָט“, דאָס הייסט דורך גאָט'ס שליחים, די פריסטערס אָדער אזוי

ווירקליך דאָס, וואָס דאָס וואָרט דאַמע בעדייט: א העררין (האררענ-טע), און נאָך איהר לאַגע איז זי דאָס אויף. —

* * *

אלזאָ, ביי די אינדיאַנער אין אמעריקא בעשטעהט היינט פאָר-לונגס-עהע. איין מאָן האָט איין ווייב און זיי בלייבען מאָן און ווייב ביז ער אָדער זי וויל זיך שיידען. צי הייסט דאָס אָבער, אז ביי זיי איז די פריהעריגע גרופען-עהע שוין אין גאַנצען פערשוואונדען? דאָס מוז נאָך ערשט גענויער אויסגעפאָרשט ווערען. מען דאַרף נאָך אונטערזוכען די פיהרונגען פון די נאָרדוועסטליכע אינדיאַנער, און בע-זאָנדערס די זיד-אַמעריקאַנישע, וועלכע שטעהען נאָך אויף די אוי-בערשטופע פון ווילדהייט. פון די אינדיאַנער פון זיד-אַמעריקאַ ווע-דען דערצעהלט אַ סך ביישפיעלע פון געשלעכטס-לעבען, וואס צייגען, אז ביי זיי איז אַ מאָן זעהר ווייניג צוגעבונדען נאָר צו איין פרוי און אַ פרוי צו איין מאָן. עס איז דעריבער קוים אָנצונעהמען, אז ביי זיי איז די גרופען-עהע שוין אין גאַנצען פערשוואונדען. יעדענפאלס זיינען נאָך שפורען דערפון געבליעבען. ווייניגסטענס ביי 40 נאָרד-אַמעריקאַנישע אינדיאַנער שבטים פיהרט זיך, אז דער מאָן, וואס הייראַטה די עלטסטע שוועסטער, האָט דאָס רעכט צו נעהמען אלע איהרע שוועסטערן אויף פאַר ווייבער, אזוי געשווינד ווי זיי ווע-רען דערוואקסען. דאָס איז אַן איבערבלייבונג פון די פריהעריגע איינפיהרונג, אז אלע שוועסטערן זיינען געווען צוזאַמען די ווייבער פון אלע זייערע מענער. (ווער ווייסט, אויב אויף דעם צייגט ניט די מעשה פון יעקב'ן מיט רחל און לאה'ן? — א י ב ע ר ז.) און פון די אינדיאַנער פון דעם קאליפאָרנישען האַלב-אינזעל (וועלכע שטעהען אויף די אויבער-שטופע פון ווילדהייט) דערצעהלט דער פאָרשער באַנק-ראַפט, אז זיי האָבען געוויסע פֿעסטליכקייטען, ווען מעהרערע „שבטים“ קומען זיך צוזאַמען צו דעם צוועק צו האָבען געשלעכטס-פערקעהר אָהן אונטערשיעד ווער מיט וועמען. מען קען זיך פאָר-שטעלען, אז דאָס זיינען ניט קיין שבטים, נאָר גענטעס, וועלכע האַל-טען דאָס אויף, אין דיעזע פֿעסטליכקייטען, די דונקעלע עראינערונג אָן דער צייט, ווען די פרויען פון איין גענעס זיינען געווען די געמיינ-שאפטליכע ווייבער פון די מענער פון די אנדערע גענעס, און יענע זיינען געווען זייערע געמיינשאפטליכע מענער. דיזעלכע זיסע הערשט

קלאן, צו איין גענש. (די מענער קומען דאָרטען אַהין פון פּערשיע-
דענע אַנדערע גענטעס. זיי זיינען דאָרטען ווי אורחים. די קינדער,
וואָס ווערען אין דיעזער הויזהאַלטונג געבוירען, האַלטען מיט די מו-
טערס, ווייל יעדער ווייסט זיכער, ווער זיין מוטער איז. ווער דער
פאָטער איז, ווייסט מען ניט. דעריבער האַלטען די יונגוואַרג מיט די
מוטערס און די מוטערס האָבען די מאַכט. ווען די יונגע מענליכע
קינדער וואַקסען אויס, געהען זיי זוכען זיך איינצובעטען אין אַן אַנ-
דערע קאמוניסטישע הויזהאַלטונג פון אַן אַנדערען קלאַן, אָדער גענש,
צו זיין דאָרטען די מענער פון די מיידלעך. די מיידלעך בלייבען אין
זייער מוטער-הויז. זייערע מענער זיינען אימער די פּרעמדע. אויף
אַזאַ אופן בלייבען די פרויען די הערשערינס און דער יחוס, די אָבשטאַ-
מונג רעכענט זיך נאָך זיי.) אזוי איז עס געווען אין דער אורצייט
כמעט אומעדום. דיעזע קאמוניסטישע הויזהאַלטונגען זיינען געווען
דער פונדאַמענט פון די פרויען-הערשונג, די מאַטעריעלע אומשטענ-
דען, וואָס האָבען אַרויסגעבראַכט די ווייבער-הערשונג, וועלכע איז
געווען אומעדום פּערשפּרייט. דאָס האָט אויף באַכאַפּען ענטדעקט
און דאָס איז זיין דריטער פּערדיענסט. —

עס איז אמת, אז ביי די ווילדע און באַרבאַרען ווערען די וויי-
בער בעלאַסטעט מיט צו שווערע אַרבייט. אזוי בעריכטען די ריי-
זענדע און מיסיאָנערען. אָבער דאָס איז אויף קיין פאַל ניט קיין
בעווייז, אז דאָס וואָס עס איז ביז אַהער געזאַגט איז ניט ריכטיג. די
פּרוי מעג שפּיעלען אין דער געזעלשאַפט אַ הערשענדע ראַלע, אָבער
דאָך קען אויף איהר חלק אויספאַלען שווערע אַרבייט, ווייל די טיי-
לונג פון אַרבייט צווישען ביידע געשלאַכטער קומט אַרויס פון אַנ-
דערע אורזאַכען. פּעלקער, ביי וועלכע די ווייבער מוזען אַ סך מעהר
אַרבייטען ווי עס קומט זיי לויט נאָך אונזערע בעגריפּען, — אַזעל-
כע פּעלקער האָבען אַ סך מעהר ווירקליכע אַכטונג פאַר די פרויען,
ווי אונזערע אייראָפּעער. די דאַמע פון דער ציוויליזאַציאַן ווערט
בעשאַטען כלומר'שט מיט ליעבליכקייטען און פון יעדע ווירקליכע אַר-
בייט ווערט זי פּרעמד; אָבער איהר געזעלשאַפּטליכע שטעלונג איז
אַ סך ניעדעריגער, ווי ביי דער פּרוי פון דער באַרבאַריי, וועלכע אַר-
בייט שווער. די פּרוי פון די באַרבאַרען גילט אין איהר פּאַלק אַלס

הערשערנים. אלס עלטערען אנערקענט מען ווייטער נאָר די לייב-ליבע מוטער, ווייל עס איז אונמעגליך צו קענען מיט געוויסהייט א לייבליכען פאָטער. דאָס בעדייטעט אַ הויכע אַכטונג פאר די פרויען, דאָס הייסט פאר די מוטערס.

די וועלט האָט זיך איינגערעדט, אז אין אָנפאַנג פון דער געזעל-שאפטליכער ענטוויקלונג איז די פרוי געווען די שקלאפין פון דעם מאן. דיעזע מיינונג שטאַמט פון די אויבערפלעכליכע אויפקלערונג פון דעם 18טען יאָרהונדערט. דאָס איז אבער איינע פון די גרעס-טע אונזיניגקייטען. די פרוי איז ניט נאָר פריי נאָר אויך הויך גע-אַכטעט ביי אַלע ווילדע און ביי אַלע באַרבאַרען פון די אונטער-שטופע, מיטעל-שטופע און טיילווייז אויך אויף די אויבער-שטופע. און אויך ביי די פאָרונגס-פאמיליע איז די פרוי נאָך געאַכטעט. אויף דעם איז אַן עדות אַרטהור רייט, וועלכער איז געווען לאַנגע יאָהרען אַ מיסיאָנער צווישען די סענעקא אינדיאַנער. ער שרייבט:

„אין דער צייט, ווען זיי וואוינען נאָך אין די אַלטע, לאַנגע היי-זער (אין קאָמוניסטישע הויזהאַלטונגען פון מעהרערע פאמיליען), איז דאָרט אימער איין קלאַן (איין גענעס) דער הערשענדער. די וויי-בער געהמען זייערע מענער פון די אנדערע קלאַנס (גענטעס). גע-וועהנליך בעהערשען די ווייבער דאָס הויז. די לעבענסמיטלען גע-הערען בשותפות צו די גאַנצע הויזגעמיינשאַפט. אָבער וועה איז צו דעם מאן אָדער ליעבהאָבער וואָס איז צו פויל אָדער צו אונגעשיקט צו טהאָן זיין חלק אַרבייט און צושטייער צו געבען דערמיט צו די שותפות'ע לעבענס-מיטלען, — יעדען אויגענבליק קען ער זיך ריכ-טען אויף דעם בעפעהל צו מאַכען זיך זיין פעקעל און זיך אָבצוטראָג-גען. און ער טאָר זיך ניט דערוועגען צו שטעלען זיך דאַגעגען. מען דערנעהט איהם אזוי די יאהרען, אז דאָס הויז איז איהם צו הייס. עס בלייבט איהם קיין אנדערע ברירה ניט, ווי צוריקצוגעהן צו זיין אייגענעם קלאַן. אָדער, וואס עס איז 'סרוב דער פאַל, זיך צו זוכען אַ נייע עהע אין אַן אנדערען קלאַן. די ווייבער זיינען די גרויסע מאַכט אין די קלאַנס און אויך אומעדום. אפילו אַ הויפטלינג קענען זיי אַמאָל אַראָבזעצען און איהם מאַכען פאר דעם געמיינסטען קריענער.“

אזא קאָמוניסטישע הויזהאַלטונג איז די היים פון דעם קלאַן פון די פרויען אין איהר, וועלכע געהערען אַלע, אָדער 'סרוב, צו איין

וועלכע מיר בעטראכטען דאָ. דאָס איז נאָר בלויז די אַרט, ווי זיך צו פערשאפען ווייבער אונטער דיעזע אומשטענדען. דאָס איז אָבער ניט קיין בעזונדערע סאָרט פאַמיליע, ווי מעקלעננאן רןפט דאָס, „רויב-עהע“ און „קויף-עהע“.

און וואו מען קויפט ניט און מען רויבט ניט קיין ווייב, קלייבען זיך אויך ניט חתן כלה אַליין אויס אייגע די אַנדערע דורך ליעבע. אָפט פרענט מען זיי נאָר ניט. זייערע מוטערס שליסען דעם שידוך. אזוי איז עס ביי די אינדיאַנער אין אמעריקא און אזוי איז עס אויך ביי אַנדערע ווילדע, וואס שטעהען אויף דיזעלבע שטופע. אָפט ווערען אזוי פערלאָבט צוויי מענשען וואס זיינען זיך איינע די אַנ-דערע נאָנץ אונבעקאַנט. און זיי ווייסען אַפילו נאָר ניט, אז דער האַנדעל איז געשלאָסען. מען זאָגט זיי דאָס ערשט, ווען עס קומט נעהנטער די צייט פון זייער חתונה.

פאַר דער חתונה ניט דער חתן מתנות צו די נענטלי-פערוואַנ-דעטע פון דער כלה, דאָס הייסט צו איהרע קרובים פון איהר מוטער'ס צד, ניט פון איהר פאָטער'ס צד. די מתנות זיינען דאָס דער קויף-פרייז פאַר די מיידעל, וואס זיי טרעטען איהם אָב.

זיי האָבען חתונה, אָבער צו יעדער צייט, ווען נאָר זי וויל אָדער ער וויל, קענען זיי זיך שוידען. דאָך האָט זיך ביסלעכווייז ביי א סך שבטים ענטוויקעלט א געפיהל, אז דער עולם קוקט קרום אויף א שיי-דונג. אזוי איז עס צום ביישפיעל ביי די איראַקעזען. ווען עס איז א מחלוקה צווישען מאן און ווייב, מישען זיך אריין די קרובים פון ביידע צדדים, — די קרובים פון זייערע נענטעס, — צו מאַכען שלום. ערשט ווען זיי קענען זיי ניט פערנלייכען, שוידען זיי זיך. די קינדער אָבער בלייבען ביי דער מוטער. נאָך דער שוידונג זיינען זיי ביידע פריי צו הייראטהען.

די דאָזיגע פאַרונגס-פאַמיליע האָט נאָך אָבער ניט קיין בעזונ-דערע הויז-האַלטונג. אזוי ווי די פאַר זיינען ניט פעסט, ניט דוי-ערהאַפט פערבונדען, דארפען זיי ניט קיין בעזונדערע הויז-האַלטונג און עס איז פאַר זיי אויך ניט ווינשענסווערט. דעריבער שאַפט זי אויף קיין פאַל ניט אָב די קאָמוניסטישע הויז-האַלטונג פון א גאַנצער משפחה, די הויז-האַלטונג וואס שטאַמט פון פריהעריגע צייטען. אין דיעזער קאָמוניסטישער הויז-האַלטונג זיינען די ווייבער די

מיט אנאנדער. דורך דעם קומט ענדליך א צייט, ווען יעדע ארט גרופען-עהע איז אזוי גוט ווי אונמעגליך און עס בלייבען נאָר פער-היראטה איין פאָר, פאָרלייפיג נאָך לויז צוזאמענגעבונדען, מיט דער מעגליכקייט זיך לייכט צו שידען ווען נאָר ער אָדער זי וויל. איין פאָר איז דאָך שוין דאָס ווייניגסטע וואס קען זיין אין פאמיליען-לעבען. ווען די איינע פאָר ווערט אויפגעבונדען, איז דאָך אין גאַנ-צען אַ סוף פון דער עהע.

מען רעדט זיך איין, אז די איינצעל-עהע, די איינפיהרונג אז נאָר איין מאן לעבט מיט איין פרוי, איז געקומען פון דעם, וואָס עס איז אימער געווען אזוי די נאטור פון דער ליבע, — אז איין מאן און איין פרוי זאָלען זיך צובינדען נאָר איינע צו די אנדערע און ער זאָל ניט קענען פערטראָגען זי זאָל האָבען אן אנדערען און זי — אז ער זאָל האָבען אן אנדערע, — אזוי ווי מענשען פיהלען דאָס היינט. אָבער פון דעם, וואָס מיר האָבען דאָ בעטראַכט, זעהען מיר שוין, ווי ווייניג דאָס איז געווען דער פאל. מיר האָבען געזעהען, אז פריהער איז נאָר ניט געווען קיין איינצעל-עהע, נאָר גרופען-עהע. נאָר ביסלעכווייז זיינען אלץ מעהר און מעהר קרובים אויסגעשלאָסען געוואָרען פון דער עהע, ביז עס זיינען געבליעבען אין איין עהע אזוי ווייניג, וואס ווייניגער קען שוין ניט זיין — איין פאָר. און נאָך מעהר זעהט מען דאָס, — אז ניט פון די איינגעבוירענע ליבעס-נאטור איז ארויסגעקומען איינצעל-עהע — זעהט מען דאָס פון דעם, ווי עס פיהרט זיך אין פראַקטיק ביי אלע פעלקער, וועלכע שטעהען אויף דיעזער שטופע: מען פאָרט זיך ניט אויס ליבע. מען כאַפט און מען קויפט אונבעקאנטע פרויען.

ביי די פריהעריגע פאָרמען פון פאמיליע האָבען די מענער ניט געהאט קיין נויט אין פרויען; גיכער האָבען זיי געהאט פון זיי מעהר ווי גענוג. יעצט אָבער, ווען די מענשען קומען צו דער שטופע, אז אפילו ווייטע קרובים היראטהען ניט צוזאמען, איז שווער צו געפינען א ווייב. דעריבער פאנגט זיך אָן, זייט דער פאָרונגס-עהע, דער רויב און קויף פון פרויען.

אז מען רויבט און מען קויפט פרויען, דאָס איז ווייט פער-ברייטעט צווישען ווילדע. אָבער דאָס איז נאָר ס י מ פ ט א מ ע ן (צייכענס) פון די גרויסע און טיעפע פערענדערונג פון דער פאמיליע,

אופן : א טייל מענשען האָבען פון נאַטור געהאַט אַ נייגונג צו היי-
ראטהען דוקא נאָר מיט פרעמדע ; וואס מעהר דערווייטערטע (ניט
קיין קרובים), אלץ בעסער. פון דיעזע מענשען זיינען דורך דעם
אַרויסגעקומען שטאַרקערע און געזינדטערע דורות, האָבען זיי בעסער
געקענט אריבערלעבען די אַנדערע מענשען, ביי וועלכע קרובים האָבען
יאָ געהייראַטה צוויטען זיך. ווען דיעזע סאָרטען מענשען זיינען
אויסגעשטאַרבען און אויסגעקוילעט געוואָרען, זיינען יענע געבליעבען,
ווייל זיי זיינען געווען געזינדטער. און אזוי האָבען זיך אימער אָב-
געקליעבען צו בלייבען עקזיסטירען אַם מעהרסטען די, וואָס האָ-
בען געהאַט די נאַטור ניט צו ליידען קיין הייראַטהען צווישען קרובים.
ביי אַלע לעבעדיגע בעשעפענישען איז אזוי : די בעשעפענישען מיט
געוויסע אייגענשאַפטען, וואס מאַכען זיי שטאַרקער און געזינדטער,
בלייבען גיכער לעבען און די אַנדערע שטאַרבען אויס. דאָס רופט מען
„נאַטירליכע אָבקלייבונג“. מאָרגאַן זאָגט וועגען דעם :

„פון די עהען צווישען גענטס וואָס זיינען ניט געווען בלוט-פער-
וואנדעט מיט אַנאַנדער איז אַרויסגעקומען אַ קרעפטיגע ראַסע, —
קרעפטיג פיזיש ווי גייסטיג. צוויי פאָרטשרייטענדע שבטים האָבען
זיך פערמישט און די קאָפּשאַרבענס און מוחות פון זייערע קינדער
זיינען געוואָרען נאַטירליך גרעסערע, ביז זיי האָבען אויפגענומען אין
זיך די פעהיגקייטען פון בידע.“ אויף אַזאַ אופן האָבען שבטים
מיט גענטייל-איינריכטונגען געמוזט קריעגען די אויבערהאַנד איבער די
צוריק-געבליבענע, אָדער זיי מיטציהען מיט זיך דורך זייער ביישפיעל.
אויף אַזאַ אופן קומט אויס, אז וואָס ווייטער איז געווארען אלץ
ענגער דער קרייז מענשען, אין וועלכען די מענער מיט דער פרוי
האָבען געקענט זיין מאַן און ווייב. גאָר אין אַנפאַנג האָבען דאָס
געקענט זיין אַלע מענער און פרויען פון גאַנצען שטאַם, ביסלעכווייז
איז דאָס פערבאַטען געווארען צווישען פערוואַנדעטע, פריהער צוויי-
שען גאַנץ נאָהענטע קרובים, דערנאָך שוין אויך צווישען ווייטערע,
ווייטערע, און נאָך ווייטערע און אלץ ווייטערע, ביז עס זיינען גע-
בליעבען אלץ ווייניגער און ווייניגער מענשען אין שטאַם, וואס האָבען
געקענט חתונה האָבען מיט אַנאַנדער. אָט אין דעם בעשטעהט די
ענטוויקלונג פון דער פאַמיליע אין דער געזעלשאַפט. צולעצט ווערט
אַ מנהג, אז אפילו קרובים דורך הייראַטה האָבען שוין אויך ניט חתונה

קיין ניאוף ניט. זייער סאָרט לעבען איז זייער מאָראַל און זייער רע-
געלמעסיגקייט. די גרופען-עהע איז ביי זיי דער רענעל; נאָר דערביי
טרעפט זיך ביי זיי, אַלס אויסנאָהמע, אויך פאָרונג פון איין מאַן
מיט איין פרוי.

אַבער ווען די פאָרונג איז אריין אין געברויך ביי זיי, האָט זי
זיך געמוזט אַלץ מעהר און מעהר בעפעסטיגען, וואס מעהר עס האָבען
זיך ענטוויקעלט גענטס. דען אין אַ גענעם זיינען אַלע געווען „בריי-
דער“ און „שוועסטער“, וואָס האָבען שוין ניט געטאָרט האָבען קיין
געשלעכטס-פערקעהר מיט אַנאָנדער. אַלזאָ, דורך דעם וואָס די
גענטס האָבען זיך פערמעהרט, זיינען צוגעקומען אַלץ מעהר קלאַסען,
וואָס האָבען ניט געטאָרט הייראָטהען מיט אַנאָנדער. די גענעס האָט
געבראכט דעם ערשטען פערבאָט פון הייראָטהע צווישען בלוטס-פער-
וואַנדעטע און דאָס האָט געפיהרט צו אַלץ ווייטערע פערבאָטען אַזעל-
כע. מיר געפינען, צום ביישפיעל, אַז ביי די איראָקעזען און ביי די
מייסטע אַנדערע אינדיאַנער, וואָס שטעהען אויף די אונטער-שטופע
פון באַרבאַריי, איז פערבאָטען די הייראָטהע צווישען אַלע קרובים,
וואָס הייסען נאָר קרובים נאָך זייער סיסטעם. און אַזעלכע זיינען
דאָ ביי זיי עטליכע הונדערט סאָרטען. וואס מעהר סאָרטען קרובים
עס איז פערבאָטען געוואָרען צו הייראָטהען צוזאַמען, אַלץ מעהר
איז געוואָרען אַ גרופען-עהע אונמעגליך און אַלץ מעהר איז אויפגע-
קומען פאָרונגס-פאמיליע אויף דעם אָרט.

אויף דיעזער שטופע, ביי דער פאָרונגס-עהע, לעבט איין מאַן
מיט איין פרוי, אַבער דער מאַן האָט אַ רעכט צו נעהמען זיך נאָך
ווייבער און אויך איבערהויפט צו זיין זיין ווייב אונטריי אַמאָל —
כאָטש אַז אַ מאַן זאָל האָבען אַ סך ווייבער קומט שוין דאָ פאָר זעל-
טען, ווייל מען קען זיך דאָס פשוט ניט פערגינען, עס קאָסט צו טייער
זיי צו שפייזען. פון דער פרוי אַבער ווערט 'סרוב געפאָדערט שטרענג-
גע טרייהייט, איבער דער צייט פון דעם צוזאַמען-לעבען, און ווען זי
זינדיגט מיט אַן אַנדערן, ווערט זי גרויזאם בעשטראָפט. אַבער ביי-
דע קענען זיך לייכט צושיידען, סיי ער, סיי זי. די קינדער זיינען אי-
מער נאָר איהרע אַליין.

ווי אזוי איז דאָס געקומען, אַז די עהע צווישען קרובים איז אַלץ
מעהר פערבאָטען געוואָרען? דאָס איז געקומען איינפאָך אויף אַזאָ

יעדענפאלס אָבער איז דאָס א זעהר ניעדעריגע פאָרמע פון גרופען-עהע — אָט די איינפיהרונג, אז גאַנצע קלאַסען ווייבער זיי-נען צוזאַמען די ווייבער פון גאַנצע קלאַסען מענער, ווי עס פיהרט זיך ביי דיעזע מענשען אין אויסטראַליען. דאָס איז נאָר די ערשטע פאָרמע פון גרופען-עהע. די פונאַלואַ-פאַמיליע איז איהר העכסטע ענטוויקלונגס-שטופע, אזוי ווייט ווי מיר ווייסען. די עהע פון גאַנ-צע קלאַסען מיט גאַנצע קלאַסען איז צוגעפאַסט צו דעם געזעלשאַפטס-שטאַנד פון ווילדע וואס וואנדערן ארום. אזוי שיינט עס. די צוויי-טען פאָרמע, די פונאַלואַ פאַמיליע, איז נאָר מעגליך ביי אזעלכע וויל-דע, וואס זיצען שוין פעסטער אויף איין אָרט, אין קאָמוניסטישע גע-מיינשאַפטען. דיעזער צושטאַנד פיהרט שוין דירעקט אַריין אין א העכערע ענטוויקלונגס-שטופע, וואס קומט נאָך דיעזער. צווישען די ביידע פאָרמען פון עהע-לעבען — צווישען די קלאַסען-עהע און די פונאַלואַ-פאַמיליע — וועט מען זיכער נאָך געפינען פערשיעדענע מיטעל-שטופען. דיעזע סאָרטען עהע-לעבען האָט מען ערשט נאָר וואָס אָנגעהויבען אויסצוגעפינען. מען האָט אויף דיעזען געביעט ערשט קוים אָנגעהויבען עטוואס אויסצופאַרשען.

3. די פאָרונגס-פאָמיליע. א געוויסע פאָרונג, פון איין מאַן מיט איין פרוי, פאר א קירצערע אָדער לענגערע צייט, איז שוין פאָרגעקומען אונטער די גרופען-עהע, אָדער נאָך פריהער. דער מאַן האָט געהאַט איין הויפט-פרוי (מען קען נאָך קוים זאָגען אַ ליעבלינגס-פרוי) צווישען די פיעלע פרויען און ער איז געווען פאר איהר דער הויפט-מאַן צווישען די פיעלע מענער. דאָס איז עס גע-ווען, וואָס האָט צופלאַנטערט די מיסיאָנערען (וועלכע זיינען געקו-מען צו דיעזע מענשען מאַכען זיי פאר קריסטען). אזוי ווי זיי האָ-בען געזעהען, אז ביי דיעזע מענשען איז דאָ איין-עהע אויף, האָבען זיי געמיינט, אז איין-עהע איז דער רעגעל, ביי דיעזע מענשען אויף, אזוי גוט ווי ביי אונזערע מענשען. און זעהענדיג ביי יענע לייטע דאָך אויף גרופען-עהע, איז ביי זיי, ביי די מיסיאָנערען, פאָרגעקומען, אז דאָס איז סתם זינדיגקייט ביי זיי, סתם עהע-ברוך, ווייבער-געמיינ-שאַפט, אָהן שום רעגעל. דעריבער מעלדען זיי דאָס, די מיסיאָנערען, אז דיעזע מענשען זיינען שרעקליך צולאָזענע, פול מיט הפקר-ניאוף. אין אמת'ן איז עס, ווי מיר האָבען געזעהען, ביי יענע מענשען נאָר

פון די גאנצע קלאסע פון דעם פרעמדען, דעריבער זיינען זיי זיינע געבוירענע ווייבער. דאָס זעלבע זיטען-געזעץ, וואס הייסט זיי זיך איבערגעבען איינע צו די אַנדערע, מאכט עס אָבער פאר א שטרענגען פערברעכען עס זאָל זיין געשלעכטס-פערקעהר צווישען מענער און פרויען פון קלאסען וואָס געהערען זיך ניט צוזאמען אלס עהע-קלאסען, און קיינער דערוועגט זיך ניט דאָס איבערצוטערעטען, אז ניט איז זיין שטראַף געלייגט צו ווערען אין אַן ארט חרם. אפילו וואו פרויען ווערען גערויבט, ווי דאָס איז דאָרטען אָפט דער פאַל, און אין מאַנכע געגענדען דער רעגעל, ווערט אויך שטרענג געהיט דאָס דאָזיגע קלאַסען-געזעץ. פון א פערבאָטענע קלאסע וועט קיינער קיין פרוי ניט רויבען.

אָבער דאָ, ביי'ן פרויען-רויב, בעווייזט זיך שוין אַן איבערגאַנג צו די איינצעל-עהע, ווייניגסטענס אין דער פאַרמע פון פאַרונגס-עהע (דאָס הייסט, ווי אויבען ערקלערט, מיט לייכטע מעגליכקייט צו שיי-דען זיך). ווען דער יונגער מאַן האָט, מיט דער הילף פון זיינע פריינד, גערויבט דאָס מיידעל, אָדער זי אוועקגעפיהרט, ווערט זי נאָך איינגע-מאַל פון אלע דיעזע פריינד געשלעכטליך געברויכט, נאָכדעם אָבער בלייבט זי די ווייב פון דעם איינעם, וועלכער האָט דעם רויב געפלאַ-נעוועט. און פערקעהרט, ווען זי לויפט אוועק פון דעם און אַן אַנדערער כאַפט זי, ווערט זי זיין ווייב און דער ערשטער האָט זיין רעכט אויף איהר פערלויבען. אין אלגעמינען אָבער בלייבט ביי דיעזע מענ-שען ווייטער בעשטעהן די גרופען-עהע, נאָר לעבען איהר און אין איהר ענטוויקעלט זיך אַן איינפיהרונג, אז איין פרוי זאָל געהערען נאָר צו איין מאַן אויף אַ לענגערע אָדער קירצערע צייט. דערביי בע-שטעהט אויך פיעל-ווייבעריי. אויף אַזאַ אופן שטאַרבט אָב ביסלעכ-זויז די גרופען-עהע. ווען די ווייסע מענשען וואָלטען דיעזע נאַ-טור-מענשען געלאָזט צורוח, וואָלט מען געקענט זעהען, ווי אזוי דאָס וועט זיך ביי זיי ווייטער ענטוויקלען. אָבער אונטער דעם איינפלוס פון די אייראָפּעער, איז אַ גרויסע פראגע, וואס וועט פריהער פער-שווינדען ביי די ווילדע פון אויסטראַליען, צי זייער גרופען-עהע, צי דיעזע נאַטור-מענשען אליין, — אזוי ווי פיעלע אזעלכע נאַטור-מענ-שען אין אַמעריקא, אויסטראַליען, אפריקא און אינזלען, וואס די ציוויליזירטע מענשען האָבען פון זיי קיין שריד ופליט ניט געלאָזט.

אָהן שום מאָראַל, ווי עס קומט פאָר ווען מען דערזעהט זיי צום
 ערשטען מאָל און מען בעטראכט זיי נאָר אויבערפלעכליך. דעם אוי-
 בערפלעכליכען בעטראכטער קומען פאָר די פיהרונגען ביי דיעזע וויל-
 דע מענשען אין אויסטראליען סתם ווי ווילדע צולאָזענהייט. עס
 דאכט זיך איהם, אז אייגענטליך פיהרט זיך ביי זיי אויך איינצעל-
 עהע, אז איין מאן, הייסט עס, דאָרף האָבען איין פרוי, נאָר פשוט
 מען זינדיגט ביי זיי הפקר-דיג. די פאָר פאָלק קענען זיך גרינג צו-
 שיידען. איין מאן נעהמט אָפט אַ סך ווייבער. און אָפט זיינען זיך
 די פעהיראטהע אונטריי און זינדיגען מיט אנדערע. אזא איינ-
 דרוק מאכט זייער לעבען אויף די פאנטאזיע פון דעם ניט-דענקענדען
 מענשען פון אונזער וועלט, וואו ער איז געוואוינט צו זעהן מיאוסע
 צולאָזענהייט. עס האָט געדויערט לאנגע יאָהרען פאָרשונג און בע-
 טראכטונג, ביז מען האָט געהאט אַ שטיקעל אהנונג, אז דאָס איז נאָר
 ביי דיעזע מענשען אַ געוויסע סאָרט מאָראַל, אַ רעגעלמעסיגע איינ-
 ריכטונג, אַ גרופען-עהע.

די פאָרשער פיזאָן און האָואיט האָבען פערבראכט יאָהרען-לאנג,
 ביז זיי האָבען אין דיעזע כלומר'שט צולאָזענע פיהרונגען ענטדעקט
 געזעצע, וואָס רעגולירען דאָ אַ גאנצע סיסטעם, אַ געוויסע שטרענגע
 מאָראַל. אַ מענש דערוועגט זיך ניט ביי זיי צו זינדיגען מיט אַ פרוי
 פון אַ פערבאָטענעם קלאַס. ער וואנדערט טויזענדער מיילען פון
 זיין היים, צווישען מענשען, וואָס ער פערשטעהט זייער שפראַך ניט;
 ער וואנדערט צווישען זיי פון דאָרף צו דאָרף, פון שטאָם צו
 שטאָם; און ביי זיי געפינט ער פרויען, וואָס גיבען זיך איבער צו
 איהם אָהן מעדלעווען זיך, ווייל אזוי געהערט זיך ביי זיי. אָפט
 טרעפט ער איינעם, וואָס האָט מעהרערע פרויען, טרעט ער אָב דעם
 גאסט איינע פון זיי אויף איבער נאכט. דאָ איז אלזאָ אייננעפיהרט
 אַ מערקווירדיגער מין גרופען-עהע, אַ קלאסען-עהע, אַ מאסען-עהע פון
 אַ גאנצע קלאסע מענער, וואָס זיינען אָפט צושפרייט איבער די גאנ-
 צע ברייט פון דעם וועלט-טייל, מיט אַ קלאסע פרויען, וואס זיינען
 אויך אזוי ווייט צושפרייט. ביי דעם אויבערפלעכליכען אייראָפּעער
 קומט פאָר, ווען ער זעהט דאָס, אז דאָס איז אַ וועלט אָהן זיטען און
 אָהן געזעץ, אין אמת'ן הערשט דאָ נאָר שטרענגעם געזעץ. די פרויען
 געהערען צו אַ קלאסע, וועלכע איז צוזאמען דער מאן אָדער די ווייב

קינדער אָבער וואס די מוטערס פון די זיינען שוועסטערן צו די פאָ-
טערס פון די אַנדערע, קענען יאָ זיין מאַן-און-ווייב.
א ווייטערען שריט צו פּערהיטען די אינצוכט (דאָס פּאַרען זיך
פון קרובים) געפינען מיר ביי די קאמילאַראַי מענשען לעבען דאָר-
לינג טייך אין ניי-זיד-וועלס (אויסטרעליען). דאָרטען זיינען שוין
די ערשטע ביידע קלאַסען געשפּאַלטען אין פיער און יעדע פון די עזע
פיער קלאַסען איז אויך פּערהייראַטה, אַלע מענשען פון דער קלאַס צו-
זאַמען, צו אַ געוויסע אַנדערע פון די פיער קלאַסען. די ערשטע צוויי
קלאַסען זיינען געבוירענע מענער-און-ווייבער איינע צו די אַנדערע.
די קינדער פון די מוטערס פון די ערשטע קלאַסע געהערען אין אַ
דריטע קלאַסע. די קינדער פון די מוטערס פון דער צווייטער קלאַסע
געהערען אין אַ פיערטער. די דריטע קלאַסע מיט דער פיערטער זיי-
נען וויעדער געבוירענע פּערהייראַטהע מיט אַנאַנדער, אויך די גאַנצע
קלאַסע מיט די גאַנצע קלאַסע. זייערע קינדער וויעדער געהערען
צוריק אין די ערשטע און צווייטע קלאַסע אריין. אַלזאָ, קומט אויס,
אז דער ערשטער דור מענשען געהערען צו די ערשטע און צווייטע
קלאַסען, דער צווייטער דור — צו די דריטע און פיערטע און דער
דריטער דור געהערען וויעדער צוריק צו די ערשטע און צווייטע קלאַ-
סע. אויף אַזא אופן קומט אויס, אז געשוועסטערקינדער פון מו-
טערס צד קענען ניט זיין מאַן און ווייב, די אייניקלעך פון שוועסטערן
אָבער שוין יאָ.

דאָס איז אַ מערקווירדיגע פּערפּלאַנטערטע אָרדנונג. ביי די וויי-
טערע ענטוויקלונג ווערט זי נאָך מעהר פּערפּלאַנטערט, דען עס ווערט
אין דעם אַריינגעפּרעסט אַ מוטער-גענס. נאָר אין דעם קענען מיר דאָ
שוין ניט אַריינקריכען. סיי ווי סיי, מען זעהט דאָ, ווי די מענשען
האָבען אין זיך אַ געפיהל צו שטערען ווי ווייט מעגליך די „אינצוכט“
און דאָס דריקט זיך אויס אין די עזע אַלע איינריכטונגען אויף פּער-
שיעדענע אַרטען. די עזע מענשען האָבען ניט דערביי קיין קלאַרעם
בעוואוסטזיין פון דעם צוועק, וואָס זיי זוכען דערביי. גאַנץ נאַטור-
מעסיג, טאַפענדיג אין דער פינסטער, זוכט זיך די עזער געפיהל ביי
זיי אַ וועג.

ווען מען בעטראַכט די עזע פיהרונגען פון דער נאָהענטענס, מיט
גרינדליכע קענטנים, זעהען זיי ניט אויס אזוי צולאָזען, אזוי גאָר

די גאנצע ענטוויקלונג פון פאמיליע, ווי זי איז אויבען פאָרנעשטעלט געוואָרען.

אַבער, אויב מען זאָל אָננעהמען, אז ביי דיעזע מענשען איז ניט פערבאָטען דער פערקעהר פון עלטערן מיט קינדער, אבי נאָר פון די פערשיעדענע קלאַסען, וואָלט מען געמוזט אָננעהמען, אז זייער קלאַסען-סיסטעם איז ענטשטאנען אין א צייט, ווען מען האָט שוין אפילו יא עפעס געשפירט, אז קיין געשלעכטס-פערקעהר צווישען גאנץ נאָהענטע דאָרף ניט זיין — וואָרים דערפאר איז ער דאָך גע-וואָרען פערבאָטען אין דער אייגענער קלאַס — און דאָך האָט מען ניט געפיהלט, אז דער געשלעכטס-פערקעהר צווישען עלטערן און קינדער זאָל זיין בעזאָנדערס שוידערליך. דאָס איז אָבער ניט וואָהר-שיינליך. דאָס וואָהרשיינליכערע איז, אָנצונעהמען, אז דער פער-קעהר צווישען עלטערן און קינדער איז ביי דיעזע מענשען שוין גע-ווען דורך דעם מנהג פערבאָטען, ווען דיעזע קלאַסען זיינען ענט-שטאנען. און דאָן קומט אויס, אז דער יעצטיגער צושטאנד זייערער איז נאָהענט צו די בלוט-פערוואנדשאפטס-פאמיליע (ווי אויבען ער-קלערט) און עס איז דער ערשטער שריט ארויס פון דיעזען סאָרט פאמיליען-לעבען. אזוי ווייט ווי איך ווייס, מעלדען די פאָרשער פון דעם לעבען פון די ווילדע אין אויסטראליען ניט קיין ביישפיעלע פון אן עהעליכען פערקעהר צווישען עלטערן און קינדער. און אויך די שפעטערע פאָרמע פון עקסאָגאמיע (אויבען ערקלערט), די מו-טער-רעכטליכע גענס, צייגט, אז אין רעגעל איז שוין, ווען זי איז ענטשטאנען, פריהער געווען פערבאָטען דער פערקעהר צווישען על-טערן און קינדער.

דאָס סיסטעם פון צוויי קלאַסען געפינט זיך, אויסער ביי דעם באַרג גאמביער אין זיד-אויסטראליען, אויך ביי דעם דארלינג טייך ווייטער צו מזרח פון אויסטראליען און אין קווינסלאַנד אין גאָרד-אָסטען. דאָס איז אלזאָ ווייט פערברייטעט.

לויט דיעזע איינריכטונג איז בלויז ניט מעגליך געמאכט אז שוועסטער און ברידער און געשוועסטערקינדער וואָס זייערע פאָטערס זיינען ברידער און וואס זייערע מוטערס זיינען שוועסטערן זאָלען זיין מאַן-און-ווייב צווישען זיך. דאָס קען ביי דיעזער איינריכטונג ניט זיין, ווייל זיי זאלען זיינען דאָך פון איין קלאַס. געשוועסטער-

קלאסען, איין קלאס הייסט „קראָקי“, די אנדערע „קומיטע“. דער געשלעכטס־פערקעהר צווישען מענער און פרויען פון איין קלאסע איז שטרענג פערבאָטען. דאָגעגען איז יעדער מאָן פון איין קלאס דער געבוירענער מאָן פון יעדער פרוי פון דעם אנדערן קלאס און יעדע פרוי פון איין קלאס איז די געבוירענע ווייב פון יעדען מאָן פון דעם אנדערן קלאס. ניט די איינצעלנע מענשען זיינען מיט אנאָנדער פֿערהייראַט, נאָר די גאַנצע קלאסען, אַ קלאס מיט אַ קלאס. און דאָ איז אין ערגעץ ניט געמאַכט קיין אונטערשיעד צווישען אַן עלטערן דור און אַ יונגערען אָדער צווישען פֿערשיעדענע גראַדען פון בלוט־פֿערוואַנדשאַפט, — אַלע מענען האָבען געשלעכטליך־כען פֿערקעהר מיט אַלעמען, אַבי נאָר ניט פון די אייגענע קלאסע. אַ קראָקי האָט יעדע קומיטע־פֿרוי פֿאַר זיין רעכטמעסיגע ווייב.

אַזוי ווי זיין אייגענע טאָכטער, אַלס טאָכטער פון אַ קומיטע־פֿרוי, איז, נאָך מוטער־רעכט, אויף אַ קומיטע, קומט הפנים אויס, אַז אַ קראָקי'ס אייגענע טאָכטער איז אויף די געבוירענע ווייב פון יעדען קראָקי, אַלזאָ אויף פון איהר אייגענעם פאָטער? ווייניגסטענס דורך די קלאסען־אָרגאַניזאַציע, לויט ווי זי עקזיסטירט ביי דיעזע מענשען, איז דאָס ניט געשטערט.

עס ווערט אָבער ניט בעריכטעט, אויב עס איז טאָקי אַזוי — אויב אַ פאָטער פון איין קלאס קען ביי דיעזע מענשען ווירקליך האָבען געשלעכטס־פֿערקעהר מיט אַ טאָכטער פון אנדערען קלאס, וועלכע קען דאָך זיין זיין אייגענע טאָכטער. אויב יא, דאָן איז דיעזע סאָרט איינריכטונג אַ גאַנץ אנדערע ווי אַלע די פאָרמען פון פאמיליען־לעבען, וואס זיינען אויבען בעטראַכט געוואָרען. וואָרים אויבען האָט בען מיר דאָך גערעדט, אַז נאָר אין אָנהייב, ווען עס איז קיין שום רעגעל נאָך ניט געווען אין די דאָזיגע זאַכען, איז קיין שום פֿער־באָט אין גאַנצען ניט געווען. און דאָ זעהען מיר שוין אַ פֿערבאָט פון געשלעכטס פֿערקעהר אין דער זעלבער קלאסע. וויעדער האָבען מיר אויבען געזעהען, אַז די ערשטע בעשרענקונג איז געווען אין דער „בלוט־פֿערוואַנדשאַפטס־פאמיליע“; ביי דיעזער איינריכטונג אָבער האָבען שוין עלטערן מיט קינדער ניט געקענט האָבען קיין פֿער־קעהר. אויב אַלזאָ אין די קלאסען־איינריכטונג פון די אויסטראַליער איז דאָס ניט פֿערבאָטען, פאסט דיעזע איינריכטונג ניט אַריין אין

אין קלאסען (ווי עס איז שוין געווען ערקלערט). אויך האָט שוין מאָרגאַן געהאַט אָבגעדרוקט, נאָך אין יאָהר 1871, די נאַכריכטען וואס מען האָט אַהם צוגעשיקט וועגען די פּונאַלואַ-פּאַמיליע אין האַוואַאי. לויט דיעזע פּונאַלואַ-פּאַמיליע האָט זיך פּאַלשטענדיג ערקלערט די פּערוואַנדשאַפּטס-סיסטעם פּון די אינדיאַנער אין אַמעריקאַ. דאָס איז פּון איין זייט. און מאָרגאַן האָט דאָס געמאַכט פאַר דעם אויס-גאַנגס-פּונקט פּון אַלע זיינע אונטערזוכונגען. פּון דער אַנדערער זייט האָט זיך געצייגט קלאָר, ווי פּון די פּונאַלואַ-פּאַמיליע האָט זיך ענט-וויקעלט די גענסי-איינריכטונג, די וואָס רעכענט זיך נאָך די מוטער. און דיעזע גענסי-איינריכטונג איז שוין א ווייט העכערע ענטוויקלונגס-שטופּע ווי די קלאַסען-פּאַמיליע פּון די ווילדע אין אויסטראַליען. בעטראַכטענדיג דאָס אלעס, קען מען שוין בעגרייפּען, פאַר וואָס מאָר-גאַן האָט אָנגענומען, אז דוקא נאָך די פּונאַלואַ-פּאַמיליע איז אומע-דום, ביי אַלע מענשען, געווען אן ענטוויקלונגס-שטופּע, וועלכע האָט געמוזט בעשטעהן איידער עס האָט געקענט קומען צו אַ פּאַרונגס-עהע.

אָבער היינט ווייסט מען, אז אין דעם פּונקט איז מאָרגאַן צו ווייט געגאַנגען. דען היינט איז מען שוין דערגאַנגען, אז ביי מאַנכע ווילדע מענשען זיינען דאָ נאָך אַנדערע פּאַרמען פּון גרופּען-עהע, אַנ-דערע ווי די פּונאַלואַ פּאַרמע. אָבער דאָך האָט מאָרגאַן געהאַט דעם מזל, וואָס ער האָט אויסגעפּונען, אז די פּונאַלואַ-פּאַמיליע איז געווען די בעסטע פּאַרמע פּון גרופּען-עהע, די פּאַרמע, פּון וועלכער עס לאָזט זיך ערקלערען אַם איינפאַכסטען, ווי אזוי עס האָט געקענט קומען פּון איהר צו דעם איבערגאַנג צו אַ העכערער פּאַרמע פּון פּאַמיליען-לעבען.

היינט, ווי געזאָגט, ווייסען מיר שוין פּון נאָך אַנדערע פּאַר-מען פּון גרופּען-עהע. דעם וויכטיגסטען טייל פּון דיעזע נייע קענט-ניסע האָט געבראַכט דער ענגלישער מיסיאָנער לאָרימער פּייזאַן. ער האָט דאָס יאָהרען-לאַנג שטודירט דאָרטען, וואו דיעזע איינריכ-טונגען געפינען זיך אויפ'ן דייטליכסטען אַרט, — אין אויסטראַליען. די נייעדעריגסטע ענטוויקלונגס-שטופּע פּון גרופּען-עהען האָט ער גע-פּונען ביי די אויסטראַל-נעגער ביים באַרג נאַמביער אין זיד אויס-טראַליען. ביי זיי איז דער גאַנצער שטאַם געטיילט אין צוויי גרויסע

געהערען די מענער ניט אין דיעזער גרופע קרובים (וואָס איז שפעטער געווארען די גענעס). די קינדער אָבער פון דיעזע פרויען געהערען יאָ אין דיעזער גרופע קרובים, ווייל נאָר אָן דער מוטער'ס צד איז עס געווענדט, צו וועלכער משפחה אַ מענש געהערט, מחמת נאָר ווער די מוטער איז קען מען וויסען.

אזוי באַלד ווי עס איז געוואָרען אַ פעסטע איינפיהרונג, אז דער געשלעכטס־פערקעהר צווישען שוועסטער און ברידער און אויך צווישען קינדער פון שוועסטערן איז טרפה, האָט זיך דיעזע גרופע מענשען, אלע וואָס שטאַמען פון איין מוטער און פון איהרע טעכטער, פערוואנדעלט אין איין גענעס, דאָס הייסט זיי האָבען זיך צו־זאַמענגעשטעלט אלס אַ פעסטער קרוזשאַק פון בלוט־פערוואנדעטע פון דער זייט פון די מוטערס, אַ קרוזשאַק וואָס די מיטגליעדער זיינע האָבען צווישען זיך ניט געטאָרט הייראַטהען. און פון דאָן אָן האָט זיך אַזאַ גענעס, אַזאַ משפחה־קרוזשאַק, בעפעסטיגט דורך אַלערליי געמיינשאַפטליכע איינריכטונגען, געזעלשאַפטליכע און רעליגיעזע, מיט וועלכע זיי האָבען זיך אונטערשיידעט פון אַנדערע אַזעלכע גענע־טעס פון דעם זעלבען שטאַם. וועלכע איינריכטונגען דאָס זיינען געווען, וועלען מיר רעדען אויספיהרליך שפעטער.

מיר זעהען אַלזאָ, אז די גענעס האָט זיך ענטוויקעלט פון די פֿור־נאַלוא־פאמיליע. דאָס האָט געמוזט אזוי זיין. דאָס איז זאָגאַר זעלבסטפערשטענדליך. אויף אַזאַ אופן לייגט עס זיך דאָך אויפ'ן שכל אָנצונעהמען, אז ביי אַלע פעלקער, ביי וועלכע עס קען בעווייעזען ווערען, אז זיי האָבען געהאַט גענטיל־איינריכטונגען, איז כמעט זי־כער פריהער בעשטאַנען אַ פאמיליען־פאָרמע ווי די פונאַלוא. און גענטיל־איינריכטונגען האָבען געהאַט כמעט אַלע באַרבאַרישע און קולטור־פעלקער.

מאָרגאַן האָט בעהויפטעט, אז דוקא נאָר אַזעלכע איינריכטונגען האָבען אַמאָל געמוזט זיין ביי אַלע מענשען, אידער עס איז געקומען צו דער פאמיליע פון איין פאָר. היינט ווייסט מען, אז דאָס איז שוין אַביסעל צו ווייט גענאַנגען. ווען מאָרגאַן האָט זיין בוך געשריעבען, האָבען די פאָרשער נאָך זעהר ווייניג געוואוסט וועגען די גרופען־עהען פון פערשיעדענע ווילדע. מען האָט געוואוסט עפעס וועגען די גרו־פען־עהע פון די ווילדע פון אויסטראַליען, וועלכע איז אָרנאַניזירט

כאָטש די מוטער רופט אַלע קינדער פון די שותפות'ע פאַמיליע איהר-
 רע קינדער, ווייסט זי אָבער דאָך וועלכע צווישען זיי זיינען איהרע
 לייבליכע קינדער. עס איז אַלזאָ קלאָר, אז וואו עס בעשטעהט גרו-
 פען-עהע, קען מען נאָר וויסען פון וועמען מען שטאַמט פון דער מו-
 טער'ס צד; די אָבשטאַמונג ווערט אַלזאָ נאָר אנערקענט פון דער
 ווייבליכער ליניע. דאָס איז ווירקליך דער פאַל ביי אַלע ווילדע און
 ביי אַלע פעלקער, וואָס געהערען צו די ניעדעריגע באַרבאַרען-שטופע.

באַכאַפען איז געווען דער ערשטער, וואָס האָט דאָס ענטדעקט,
 און דאָס איז זיין צווייטער גרויסער פערדיענסט. ער רופט דאָס אָן
 „מוטער-רעכט“. מיט דיעזען נאָמען בעצייכענט ער דאָס וואָס מען
 אנערקענט די אָבשטאַמונג נאָר פון דער מוטער און די רעכטע פון
 ירושה, וואָס זיינען מיט דער צייט דערפון ארויסגעקומען. דאָס
 וואָרט „מוטער-רעכט“ געהט אַיך אָן און וועל דאָס בענוצען, צוליעב
 די קורצקייט דערפון. ריכטיג אָבער איז דער אויסדרוק ניט, ווייל
 אויף דיעזער שטופע פון געזעלשאַפּטליכער ענטוויקלונג שיקט זיך נאָך
 ניט צו רעדען פון „רעכט“ אין דעם יוריסטישען זין.

נו, אויף דיעזען מוטער-רעכט האָט זיך אויפגעבויט די ערשטע
 פאַרמע פון די גענס.

אַ גענס איז געווען די גאַנצע משפּחה פון אַלע וואָס זיינען ארויס-
 געקומען פון איין מוטער. צו איין גענס האָבען געהערט די אַלע
 וואָס האָבען זיך גערופען ברידער און שוועסטער און עלטערן און
 קינדער ביי די ביידע מוטער-גרופען פון די פונאַלואַ-פאַמיליע: אַלע
 לייבליכע שוועסטערן און אויך ווייטע שוועסטערן, דאָס הייסט די
 געשוועסטערקינדער (פון ערשטען, צווייטען אָדער ווייטערן גראַד)
 וואס שטאַמען אָב פון לייבליכע שוועסטערן, און אַלע זייערע קינד-
 דער און לייבליכע ברידער פון מוטערס צד (וועלכע זיינען, לויט אונ-
 זער אָננעהמונג, ניט זייערע מענער) — אָט די אַלע צוזאַמען זיינען
 גענוי דער אומקרייז פון פערזאָנען, וואָס מען געפינט זיי שפעטער
 אַלס די מיטגליעדער פון איין גענס, אין דער ערשטער פאַרמע פון
 דער גענס-איינריכטונג. זיי האָבען אַלע צוזאַמען איין שטאַם-מו-
 טער; דורך דעם וואָס זיי שטאַמען אַלע פון דיעזער מוטער זיינען
 אַלע פרויען פון איין דור שוועסטערן צווישען זיך. די מענער פון
 דיעזע שוועסטערן קענען אָבער ניט מעהר זיין זייערע ברידער. אַלזאָ,

אן אנדערער גאנץ-פערצייטיגער רוימישער געשיכטע שרייבער, הערצאדאט, און אויך נאך אנדערע, בעשרייבען דאס לעבען פון אנהערע ווילדע און בארבערישע פעלקער פון יענע צייטען און זיי מעלדען אויך, אז ביי זיי איז איינגעפיהרט וויבערגעמיינשאפט. אויך דאס קען אס לייכטעסטען ערקלערט ווערען דורך דיעזע אדער עהנליכע גרופען-עהע.

וועגען דעם פאלק טיקורען, אין אוידה, אינדיען, מעלדען די פאך-שער וואטסאן און קעיע (אין זייער בוך „די פעלקער פון אינדיען“), אז „זיי לעבען צוזאמען (געשלעכטליך) אין גרויסע געמיינשאפטען, כמעט אהן אונטערשיעד ווער מיט וועמען. און ווען צוויי לייטע גילטען אלס מיט אנאנדער פעההיראטה, איז זייער פערבינדונג אויך נאך בלויז מיט'ן נאמען, ניט אין דער ווירקליכקייט“. אויך דאס קען אס לייכטעסטען ערקלערט ווערען אלס אזא סאָרט גרופען-עהע ווי די פונאלוא פאמיליע.

און דאָ קומען מיר צו די איינריכטונג פון די גענעס. (מעהר-צאהל — גענטעס.)

א גענעס איז געווען א גרעסערע משפחה פון מענשען, וואָס האָבען ניט אלע געוואוינט צוזאמען אלס מענער און וויבער. צו א גענעס האָבען געהערט אלע פערוואנדעטע, אלע קרובים, פון פערשיעדענע הויז-געזינטען. ביי די מוטער-גענעס זיינען דאָס געווען אלע קרובים פון דעם צד פון די מוטערס. די מענער פון די וויבער האָבען דאָן צו דער גענעס ניט געהערט. די גענעס-לייט פלעגען האָבען צוזאמען געוויסע רעליגיעזע און געזעלשאפטליכע איינריכטונגען, ווי מיר וועלען ווייטער זעהען. אלע פעלקער האָבען געהאט אזעלכע גענעס-איינ-ריכטונגען.

עס שיינט, אז אין די מעהרסטע פעלע איז דיעזע איינריכטונג ארויסגעקומען פון די פונאלוא-פאמיליע. עס איז אָבער אמת, אז אויך פון דעם סיסטעם פון קלאסען-עהע, וואָס מען געפינט ביי די ווילדע אין אויסטראליען, האָט אויך געקענט ארויסקומען די איינ-ריכטונג פון די גענטעס. די אויסטראליער האָבען גענטעס, אָבער נאָך קיין פונאלוא-פאמיליע, נאָר א רויהע פאָרמע פון גרופען-עהע. ביי אלע פאָרמען פון גרופען-עהע קען מען ניט וויסען ווער עס איז דער פאָטער פון א קינד; זיכער איז אָבער, ווער די מוטער איז.

מוטער'ס צד זיינען זינדיגע, בלוט־שענדערישע („בלוט־שאנדע“ הייסט פערבאָטענער געשלעכטס־פערקעהר צווישען בלוט־פערוואַנדעטע), ווייל נאָך זיין בעגריף, זיינען דאָס פערבאָטענע עהען צווישען בלוט־פערוואַנדעטע געשוויסטער.“

און עם איז מערקווירדיג, אז פונקט ווי מען געפינט אזעלכע איינריכטונגען ביי אלע היינטיגע ווילדע מענשען, וואָס לעבען נאָך היינט אויף אזאָ שטופע, אויף אלע עקען פון דער וועלט, — אזוי געפינט מען אויך עהנליכעס אין פערצייטיגע בעשרייבונגען וועגען דעם לעבען פון די פערצייטיגע פאָרעלטערען פון די היינטיגע ציווי־ליזירטע מענשען.

צום ביישפיעל: יוליום צעזאר (דער פערצייטיגער רוימישער קייזער) בעשרייבט דאָס לעבען פון די בריטען (די ערשטע איינ־וואָהנער פון ענגלאַנד, מיט דריטהאלבען טויזענד יאָהר צוריק). לויט זיין בעשרייבונג, האָבען זיי זיך נאָך דעמאָלט געפונען אויף די מי־טעל־שטופע פון באַרבאַריי. דערצעהלט ער וועגען זיי, אז „יעדע צעהן אָדער צוועלף פון זיי האָבען זייערע פרויען בשותפות, דאָס זיינען 'סרוב ברידער מיט ברידער און עלטערן מיט קינדער“. דאָס ערקלערט זיך אַם בעסטען אלס גרופען־עהע. דיעזע ברידער אָבער האָבען ניט געקענט זיין דאָס וואָס מיר רופען ברידער, דאָס הייסט פון איין מוטער. דען באַרבאַרישע מוטערס האָבען ניט קיין צעהן ביז צוועלף זיהן וואָס זיינען אלע גענוג אלט צו קענען זיך האַלטען געמיינשאַפטליכע פרויען. דעריבער איז וואַהרשיינליך אז אויך ביי יענע בריטען האָבען זיך גערופען ברידער אלע קינדער פון אלע שוועס־טערן אדער ברידער, אַט טאַקי פונקט ווי אין דעם פערוואַנדשאַפטס־סיסטעם פון די אינדיאַנער אין אַמעריקא, וואָס שטימט מיט די פו־נאַלואַ פאַמיליע פון האַוואַאי: ביי דיעזען סיסטעם זיינען דאָ אַ סך ברידער, ווייל אלע ווייטע און נאָהענטע געשוועסטערקינדער זיי־נען אויך ברידער. דאָס וואָס צעזאר זאָגט וועגען „עלטערן מיט קינדער“ מעג זיין, אז ער האָט פאַלש פערשטאַנען. דאָך איז אין דיע־זען סיסטעם ניט אַבסאָלוט אונמעגליך, אז פאָטער און זוהן אָדער מוטער און טאָכטער זאָלען זיך געפינען אין דיזעלבע עהע־גרופע. אָבער עם איז יאָ אונמעגליך, אז אין אזאָ גרופע זאָלען זיך געפינען אַ פאָטער און זיין טאָכטער, אָדער אַ מוטער און איהר זוהן.

מיט מיין מאמע וואוינען אין איינצעל-עהע? אָבער די דאָזיגע פון נאלוא-פאמיליע פון האוואאי ערקלערט די דאָזיגע סיסטעם פון קרובים'שאפט; זי שטימט מיט איהר גענוי און ריכטיג, אין אלע איינצעלהייטען. מען קען אלואָ אָננעהמען פאר זיכער, אז ביי די אלע סאָרטען מענשען, ביי וועלכע עס פיהרט זיך אָט אזא סאָרט פערוואַנדשאפטס-סיסטעם, האָט אמאָל געמוזט זיך פיהרען אזא סאָרט פאמיליען-לעבען ווי די פונאלוא-פאמיליע פון האוואאי, אָדער עטוואָס עהנליכעס, און פון דעם איז דאָס נאָך געבליעבען דיזעלכע סיסטעם פון פערוואַנדשאפט, אפילו ווען די סאָרט פאמיליע איז שוין גע-ווען אונטערגענאנען.

וואהרשיינליך וואָלט מען געפונען, אז ביי אלע ווילדע מענ-שען אין גאַנץ פאָלינעזיען איז אויך געווען איינגעפיהרט אזא סאָרט פאמיליען-לעבען, ווי עס האָט זיך אַרויסגעווייעזען, אז עס איז ווירק-ליך בעשטאנען אין האוואאי. נאָר אלץ וואָס מען פלעגט דערגעהן וועגען דיזע מענשען איז געווען דערזעהלט פון די קריסטליכע מי-סיאָנערען, וואָס זיינען געקומען צו זיי פערשפרייטען דאָס קריס-טענטהום, און דיזע פרומע לייט האָבען אין די זעהר-אונקריסטליכע פיהרונגען פון דיזע מענשען ניט מעהר געקענט זעהען ווי „שוי-דערליכקייטען“, פונקט ווי די אמאָליגע שפאנישע גלחים האָבען נאָר דאָס געזעהען אין די פיהרונגען פון די אינדיאַנער אין אמעריקא. ווייל זיי האָבען דאָס בעטראַכט פאר סתם שוידערליכע צולאָזענ-הייט, האָבען זיי ניט געקענט בעגרייפען, אז דאָס איז אייגענטליך א געוויסע סיסטעם פון מאָראַל און א רעגעלמעסיגקייט, — א שטו-פע אין דער ענטוויקלונג פון די פאמיליע.

באכאָפען מיינט, אז ער האָט געפונען ביי מאַנכע מענשען-סאָר-טען א געשלעכטס-פערקעהר גאָר אָהן אונטערשיעד ווער מיט ווע-מען. ער רופט דאָס „זומפּף-פערקעהר“. איצט אָבער קען שוין קיין שום ספק ניט זיין, אז די שפורען פון אזא סאָרט לעבען פיהרען צו-ריק אין אזא גרופען-עהע, ווי די פונאלוא פאמיליע.

קארל מאַרקס בעמערקט דערצו: „ווען באַכאָפען געפינט אז דיזע פונאלוא-עהען זיינען געווען געזעצלאָז, וואָלט אָבער א מענש פון יענער מדרגה געפונען, אז די מעהרסטע היינטיגע עהען צוויי-שען נאָהענטע און ווייטע געשעווסטערקינדער פון פאָטער'ס אָדער

טערקינדער. און אזוי זיינען אויך די קינדער פון מיין פאטער'ס שוועסטערן ניט מעהר זיינע קינדער, נאך זיינע פלימעניקעס און פלימעניצעס און צו מיר זיינען זיי ניט קיין שוועסטער און ברידער, נאך געשוועסטערקינדער. דען בשעת די מענער פון מיין מוטער'ס שוועסטערן זיינען נאך אלץ ווייטער איהרע מענער אויך און די ווייבער פון מיין פאטער'ס ברידער זיינען נאך זיינע ווייבער אויך — נאכ'ן רעכט נאך, אויב ניט אימער אין דער ווירקליכקייט, — זיינען אָבער מיין פאטער'ס שוועסטערן שוין ניט זיינע ווייבער און מיין מוטער'ס ברידער שוין ניט איהרע מענער. אלזאָ, די נייע איינפיהרונג, וואָס האָט פערבאָטען שוועסטער און ברידער צו זיין מאַן און ווייב, האָט געמאַכט, אז די געשוועסטערקינדער, וועלכע האָבען זיך פריהער אלע, אָהן אונטערשיעד, בעטראַכט פאַר שוועסטער און ברידער, האָבען זיך איצט איינגעטיילט אין צוויי קלאַסען: איין קלאַס זיינען אלע קינדער פון אלע שוועסטערן און אלע קינדער פון אלע ברידער, — זיי בלייבען אלע ווייטער שוועסטער און ברידער צווישען זיך; די אנדערע קלאַס זיינען די קינדער וואָס פון איין זייט די פאטערס און פון דער אנדערער זייט די מוטערס זיינען זיך שוועסטער און ברידער: דיעזע קינדער צווישען זיך קענען ניט מעהר זיין קיין שוועסטער און ברידער, ווייל זייערע פאטערס מיט זייערע מוטערס קענען שוין ניט זיין קיין מאַן און ווייב; אלזאָ, קענען אזעלכע קינדער שוין ניט מעהר האָבען קיין שותפות'ע עלטערן, ניט דעם אייגענעם פאטער ניט די אייגענע מוטער, ניט ביידע. דעריבער איז שוין ביי אַזאַ איינריכטונג פארהאנען צום ערשטען מאָל די קלאַסע קרובים, וואָס רופען זיך פעטערס און פלימעניקעס, מוהמעס און פלימעניצעס, געשוועסטערקינדער און קוזינקעס, וואָס ביי די פריהערדיגע פאַמיליען-פאַרמען וואָלט דאָס קיין זין ניט געהאַט.

ביי די אינדיאנער פון אמעריקא איז די דאָזיגע סיסטעם פון קרובים'שאַפט, וואָס פיהרט זיך ביי זיי, ניט צו בעגרייפּען. ווארים וואו נאך עס איז דאָ וועלכע-עס-איז פאַרמע פון איינצעל-עהע האָט דאָך אַזאַ סאָרט איינפיהר פון קרובים'שאַפט קיין שום זין ניט. וואָס פאַר אַ מחותן איז מיין טאַטענ'ס ברודער צו האַלטען מיך פאַר זיין זוהן אָדער מיין מאַמע'ס שוועסטער — פאַר איהר זוהן און זייערע קינדער צו האַלטען מיך פאַר זייער ברודער, וויבאלד אַז מיין טאַטע

טערע, דאָס הייסט קוזינקעס פון ערשטען, צווייטען אָדער דריטען גראד. זיי זיינען געווען די שותפות'ע פרויען פון זייערע שותפות'ע מענער. אָבער די עזע מענער האָבען שוין געמוזט זיין דוקא נאָר פרעמדע צו די פרויען, ניט זייערע ברידער אָדער געשוועסטערקינדער. צווישען זיך האָבען די עזע מענער געקענט זיין ברידער, צי געשוועסטערקינדער, אָדער ניט. אָבער צו זייערע ווייבער האָבען זיי דורכאויס געמוזט זיין ניט קיין בלוט־פערוואנדעטע. די עזע שותפות'ע מענער פון איין הויז האָבען זיך, אויף די עזער שטופע, שוין ניט גערופען ברידער, נאָר פונאַלוא. און אזוי האָבען וויעדער אויך אַ סך ברידער, לייבליכע אָדער ווייטערע, געהאַט אַ סך פרויען פאַר זייערע שותפות'ע ווייבער. די ווייבער האָבען געקענט זיין שוועס־טערן אָדער געשוועסטערקינדער צווישען זיך, אָבער צו זייערע מע־נער האָבען זיי שוין ניט געטאָרט זיין קיין שוועסטערן אָדער גע־שוועסטערקינדער. און צווישען זיך האָבען זיי זיך ניט מעהר גע־רופען שוועסטערן, נאָר אויך פונאַלוא.

אזוי האָט אויסגעזעהען די דאָזיגע פאַרמע פון אַ פאמיליע, אין איהר אונפערענדערטער געשטאַלט. שפעטער האָבען זיך פון איהר ענטוויקעלט פערשיעדענע ענדערונגען. אָבער זיי אלע האָבען גע־האַט די עזען הויפט־כאַראַקטער: אין אַ געוויסען פאמיליע־קרייז זיינען די ווייבער און מענער געווען בשותפות, אָבער די ברידער פון די ווייבער און די שוועסטערן פון די מענער, פריהער די לייבלי־כע דערנאָך אויך די ווייטערע (דאָס הייסט געשוועסטערקינדער) האָ־בען זיך אין דעם קרייז פון שותפות'ע מענער־און־ווייבער ניט געפונען. און אָט די עזע פאַרמע פון פאמיליע גיט גאַנץ גענוי ארויס די אַרט קרובים'שאפט ווי זי בעשטעהט נאָך ביי די אינדיאַנער אין אַמעריקא, כאָטש אזא סאָרט פאמיליע־לעבען איז ביי זיי שוין ניטאָ. די קינדער פון מיין מוטער'ס שוועסטערן זיינען — ביי די דאָזיגע אינדיאַנער קרובים'שאפט — נאָך אויך מיין מוטער'ס קינדער; אויך די קינדער פון מיין פאָטער'ס ברידער זיינען נאָך אויך מיין פאָטער'ס קינדער. און זיי אלע זיינען מינע שוועסטער און ברידער. אָבער די קינדער פון מיין מוטער'ס ברידער זיינען שוין ניט איהרע קינדער, נאָר איהרע פלימעניקעס און פלימעניצעס, און צו מיר זיינען די עזע שוין ניט מעהר קיין שוועסטער און ברידער, נאָר געשוועס־

קאמוניסטישע הויזהאלטונג, זי האָט געלעבט אין שותפות-אייגענטהום אין איין הויז. ביז טיעף אריין אין די מיטעל-שטופע פון באַרבאָריי איז עס אזוי געווען ביי אלע מענשען-סאָרטען, אָהן אויסנאָהמע. און ביי אזא סאָרט לעבען צוזאמען קען דאָך די פאמיליע ניט וואַקסען ביז אָהן אַ שיעור און אָהן אַן ערף און דאָך בלייבען צוזאמען אין איין הויז. אַמאָל מוז דאָך קומען אַ גרענעץ. ניט אומערום איז די גרענעץ גלייך. דאָס איז פערשיעדען נאָך פערשיעדענע אומשטענדען. אָבער אומערום מוז קומען אַ געוויסער מאָמענט, ווען מעהר קענען שוין ניט אַריין אין איין פאמיליען-געמיינשאַפט. דאָן שפאַלטען זיך אָב אַ טייל און מאַכען אַ נייע הויז-געמיינשאַפט. (ניט אלע מאָל האָט אַ הויז-געמיינשאַפט דוקא געמוזט בעשטעהן פון אַ פאמיליען-גרופע.) ווער אָבער האָט זיך אָבגעשיידט? אזוי באַלד ווי די מענ-שען האָבען געקראָגען אַ בעגריף, אַז עס דאַרף ניט זיין, דאָס קינדער פון איין מוטער זאָלען לעבען צוזאמען ווי מאַן און ווייב, האָט דיע-זער בעגריף נאַטירליך געמוזט ווירקען ביי די שפאַלטונג פון אלטע הויז-געמיינדען און ביי דער גרינדונג פון נייע, — דאָס האָט גע-מוזט ווירקען אַז אָבשיידען זאָלען זיך דערביי די ב ר י ד ע ר פ ו נ ד י ש ו ו ע ס ט ע ר . אין איין הויז-געמיינדע זיינען גע-בליעבען די שוועסטערן, — צי שוועסטערן בלויז פון איין דור, צי פון מעהרערע דורות, — און זיי זיינען געבליעבען דער קערן פון איין הויז-געמיינדע. זייערע לייבליכע ברידער וויעדער זיינען אוועק אין אַן אנדערע הויז-געמיינדע און זיינען געבליעבען דער קערן אין איהר. אזוי אָדער עהנליך איז פון די בלוט-פערוואַנדשאַפטס-פאַ-מיליע אַרויסגעקומען אַ נייע פאמיליען-פאָרמע, וועלכע מאַרגאַן רופט אָן „פונאַלואַ-פאמיליע“.

פונאַלואַ איז אַ וואָרט פון די שפראַך פון די ווילדע פון האַוואַאי. דער טייטש דערפון איז: אינטימער הויז-שותף. אזוי האָבען זיך גערופען אין האַוואַאי די מענער, וואָס זיינען געווען צוזאמען אין איין הויז די שותפות'ע מענער פון אלע זייערע שותפות'ע פרויען. און אויך דיעזע פרויען האָבען זיך גערופען פונאַלואַ. דאָס הייסט אַלזאָ אזוי פיעל ווי מ י ט - מ אַן און מ י ט - ו ו י ב . געפיהרט האָט זיך אין דיעזער פונאַלואַ-פאמיליען אזוי: אלע ווייבער זיינען געווען שוועסטערן צווישען זיך, לייבליכע אָדער וויי-

נען אָבגעקליעבען געווארען צו בלייבען איבערלעבען אַנדערע מענ-
שען, ווייל זיי זיינען געווען געזינטער און שטארקער. נאָך דאָרוויין'ס
לעהרע האָבען אויף אזא אופן זיך ענטוויקעלט אלע וויכטיגע איי-
גענשאפטען און פאָרמען פון לעבעדיגע בעשעפענישען — אַלץ דורך
די נאַטירליכע אָבקלייבונג: ווייל עס איז געווען נאַטירליך, אז עס
זאָלען זיך אָבקלייבען די סאָרטען, וואָס האָבען געהאַט אין זיך אַזעל-
כע אייגענשאפטען און פאָרמען, וואָס האָבען זיי גענוצט צו מאַכען
זיי שטאַרקער אין דעם קאַמפּף פאַר'ן לעבען — איז געווען נאַטיר-
ליך, אז דיעזע סאָרטען זאָלען זיך אָבקלייבען און אַריבערלעבען אַנ-
דערע. די אַנדערע זיינען גיכער אונטערגעגאַנגען און די האָבען זיך
אָבגעקליעבען צו בלייבען עקזיסטירען. זאָנט מאָרגאַן, אז מיט די
מענשען, וואָס האָבען זיך צוגעוואוינט ניט צו האָבען קיין געשלעכטס-
פערקעהר צווישען בלוט-פעררוואַנדעטע איז אויך אזוי געווען. ער
זאָנט, אז דאָס איז „אן אויסגעצייכענטער ביישפּיעל, ווי די נאַטירליכע
אָבקלייבונג ווידקט“. דען עס איז קיין פּראַגע ניט, אז אַזעלכע מענ-
שען-שבטים, וואָס ביי זיי איז געווארען דורך דיעזען פאָרשריט
ווייניגער געשלעכטס-פערקעהר צווישען קרובים, האָבען זיך געמוזט
ענטוויקלען געשווינדער און בעסער ווי די, ביי וועלכע עס איז געווען
אַ רעגעל און אַ געבאָט, אז שוועסטער און ברידער זאָלען זיין פאַר
און ווייב. און ווי געוואלטיג מען האָט דערפיהלט די ווירקונג פון
דיעזען פאָרשריט, בעווייזט דער פאַקט, אז דירעקט פון איהם איז
אַרויסגעקומען (ווי מיר וועלען שפּעטער באלד בעטראַכטען) די איינ-
ריכטונג פון די גענעס, ביי וועלכער דער פערבאָט פון געשלעכטס-
פערקעהר צווישען קרובים איז שוין צו ווייט פּערגאַנגען. די גענעס
איז געוואָרען דער פונדאַמענט פון די געזעלשאַפטליכע אָרדנונג ביי
די מעהרסטע — ווען ניט אלע — באַראַרען-פּעלקער פון דער וועלט.
פון איהר קומט שוין אין גריכענלאַנד און אין רוים — גלייך דער
איבערגאַנג אין ציוויליזאַציען.

אַבער מיר האַלטען דאָ נאָך ניט אזוי ווייט. לאָמיר קודם בע-
טראַכטען, ווי אזוי איז צוגעגאַנגען דער איבערגאַנג פון די בלוט-
פעררוואַנדשאַפטס פאַמיליע אין די פונאַלואַ-פאַמיליע?

די ערשטע פאַמיליען-פאַרם האָט זיך געמוזט אַמאָל צושפאַלטען,
שפּעטסטענס נאָך אַ פאַר דורות. דען אזא פאַמיליע האָט געהאַט אַ

די בלוט־פערוואנדשאפטס־פאמיליע איז אונטערגעגאנגען. אפילו ביי די רויהעסטע פעלקער, פון וועלכע די וועלט־געשיכטע דערצעהלט, געפינט מען ניט קיין ביישפיעל דערפון. אָבער אז אַמאָל האָט אַזאַ סאָרט פאַמיליען־לעבען געמוזט זיין, דאָס זיינען מיר געצוואונגן גען אָנצונעהמען, ווען מיר בעטראכטען דאָס פערוואנדשאפטס־סיס־טעם אין האוואאי, וועלכעס איז נאָך גילטיג אין גאַנץ פּאָלינעזיען, און וועלכעס דריקט אויס פונקט אַזאַ בלוט־פערוואנדשאפט, ווי זי האָט נאָר געקענט ענטשטעהן אונטער אַזאַ פימיליען־פּאָרם. די גאַנצע ווייטערע ענטוויקלונג פון די פאַמיליע צווינגט אונז אָנצונעהמען, אז אַזאַ פּאָרמע האָט געמוזט זיין איהר פּאָר־שטופע. פון די בלוט־פערוואנדשאפטס־פאַמיליע ענטוויקעלט זיך דאָן

2. די פונאָל־א־פאַמיליע.

מיר האָבען געזעהען, אז דער ערשטער פּאָרטשריט איז בעשטאַנען אין דעם, וואס עם איז געווארען איינגעפיהרט, אז עלטערן מיט זייערע קינדער זאָלען קיין געשלעכטס־פערקעהר ניט מעהר האָבען; דער צווייטער פּאָרטשריט וויעדער איז בעשטאַנען אין דעם, וואס צווישען שוועסטער און ברודער איז דאָס אויף פערבאָטען געווארען. דיעזער פּאָרטשריט איז געווען זעהר פיעל וויכטיגער, אָבער אויף שווערער ווי דער ערשטער, ווייל שוועסטער און ברודער זיינען פון גלייכען עלטער, אונגעפעהר. דיעזער פּאָרטשריט איז אויסגעפיהרט געווארען ביסלעכווייז; וואהרשיינליך האָט ער זיך אָנגעהויבען מיט דעם, אז לייבליכע שוועסטער און ברודער, דאָס הייסט פון דער מוטער'ס צד, האָבען ניט מעהר געהאַט קיין געשלעכטס־פערקעהר; פריהער אין איינצעלנע פּאָלען און ביסלעכווייז איז עם געווארען אַלגעמיינער רעגעל (אין האוואאי זיינען נאָך אין 19טען יאָהרהונדערט פאָרגעקומען אויסנאָהמען); און צום סוף איז פערבאָטען געוואָרען אפילו געשוועסטערקינדער און גליעד־געשוועסטערקינדער צו הייראָטהען צוזאַמען, וואָרים ביי די דאָזיגע מענשען האָבען אלע געשוועסטערקינדער געהייסען שוועסטער און ברודער.

ווי אזוי איז געקומען דיעזער פּאָרטשריט? מאָרגאַן זאָגט, אז דאָס איז געקומען דורך די „נאַטירליכע אַבקלייבונג“. דאָס הייסט, אז עם איז געווען נאַטירליך, וואס די מענשען, וועלכע האָבען אויפֿגעהערט צו האָבען געשלעכטס־פערקעהר צווישען פערוואנדעטע, זיי-

אזא סאָרט פאמיליע אין איהר טיפּיטשנע פאָרמע איז בעשטאַ-
נען (אזוי מוז מען זיך פאָרשטעלען) פון מענשען וואָס זיינען אַרויס-
געקומען פון איין פאָר. די מענשען פון יעדען דור צווישען זיך זיי-
נען ברידער און שוועסטער און דאָרום גופא זיינען זיי איינע צו די
אַנדערע מענער און ווייבער. דאָס איז וואס מאָרגאן רופט די בלוט-
פערואַנדשאַפטס-פאמיליע.

גאָט לאָקי וואָרפט פאָר די געטין פּרויאַ: „פאָר די געטער אין די אויגען
אומאַרמטט דו דעם אייגענעם ברודער!“ אלזאָ, זעהט מען דאָך, אז שוין
דעמאָלט איז געווען פערבאַטען די עהע צווישען ברודער און שוועסטער,
זאָגט אונזער פּרוינד. אָבער די עדא-שריפט עגיסדרעקקא איז דער אויס-
דרוק פון א צייט, ווען דער גלויבען אין די אַלטע מיטהען איז שוין געווען
אין גאַנצען געבראַכען. זי איז פאָלשטענדיג אַ שפּאַט-ליעד אויף די געטער,
אַזוי ווי דער שפּאַט פון דעם פארצייטיגען טריבען לוציאן אויף די גרי-
כישע געטער. לאָקי ווערט דאָרטען פאָרגעשטעלט אַלס אַ מעפיסטאָ. און ווען
ער מאַכט דער פּרויאַ אזא פאָרוואָרף, איז דאָס גיכער אַ בעווייז געגען וואָג-
נער. אויך זאָגט לאָקי אייניגע פערזען ווייטער: „מיט דיין שוועסטער
האַסט דו געהאַט אזא זעהן.“ אין די „אינגלינגס זאַגאַ“ (פון דיזעלבע
סקאַנדינאווישע שריפט) זאָגט ניערדהר, אז אין וואַנאַ-לאַנד פיהרט זיך, אז
שוועסטער און ברידער האָבען צוזאַמען חתונה און ביי די אַזען ניט. וואַנ-
נען זיינען איין סאָרט געטער, אַזען אַן אַנדער סאָרט. דאָס קען זיין אַ
צייכען, אַז די וואַננען זיינען געטער פון אַ פריהערע צייט ווי די אַזען.
ער אַליין איז אַפילו ניט קיין אַזע, נאָר אַ וואַנע. יעדענפאַלס האָט ניערדהר
געלעבט צווישען די אַזען אַלס זייער גלויכען. אלזאָ, איז די עגיסדרעקקא
גיכער אַ בעווייז, אַז אין דער צייט פון דער ענשטעחונג פון די נאָרוועגישע
געטער-זאַגען האָט מען ניט געפיהלט קיין אַבשטויסונג פאר די געשוויס-
טער-עהע, ווייניגסטענס צווישען געטער. ווען מען וויל וואַגנער'ן ענט-
שולדיגען, וואָלט מען פיליכט בעסער געטהאָן, אז אנשטאט צו בריינגען אַ
בעווייז פון די עדא, זאָל מען בעסער בריינגען אַ ראיה פון געטהע, וועל-
כער מאַכט אויך אַן עהנליכען פעהלער אין זיין באַלאַדע פון דעם גאָט און
די באַיאַדעראַ: דען דאָס וואָס פרויען גיבען זיך איבער צו מענער אַלס
אַ רעליגיעזע צערעמאָניע מאַהלט ער אַלס אַ זינדיגקייט אַזוי ווי די היינ-
טיגע פּראָסטיטוציאַן, וואס עס איז אויך היסטאָריש פאַלש.

(איך וועל מיר ערלויבען דאָ צו דערמאָנען דעם פאקט, אַז אין תנ"ך
איז גאַנץ קאַלטבלוטיג דערצעהלט, ווי דוד המלך'ס זעהן אַמנון פערליעבט
זיך אין זיין שוועסטער תמר און זי זאָגט צו איהם: „בעט ביים טאַטען,
איך בין זיכער, ער וועט דיר ניט אַבזאָגען מיך דיר צו געבען“... — א י -
ב ע ר ז.)

1. די בלוט-פעררוואנדשאפטס-פאמיליע;
די ערשטע שטופע פון פאמיליע.

אין דיעזער סאָרט פאמיליע געהט עס צו אזוי: אלע זיידעס מיט די באַבעס אין דער פאמיליע זיינען אלע צוזאמען מאן און ווייב. דאָס זעלבע זיינען אויך זייערע קינדער, — די פאָטערס מיט די מוטערס. זיייערע קינדער וויעדער, דער דריטער דור, וועלען וויעדער זיין א דריטער קרייז פון מענער-און-ווייבער צוזאמען. און זייערע קינדער, די אור-אייניקלעך פון די ערשטע, וועלען זיין א פירטער קרייז אזוינער. דאָ זיינען אלזאָ די עהע-גרופען אָבנעטהיילט נאָך די דורות נאָך. פערבאָטען איז דאָ נאָר דער געשלעכטס-פער-קעהר צווישען די מענשען פון איין דור און די פון אן אנדער דור. זיידעס און אייניקלעך, עלטערן און קינדער האָבען איינע צו די אנדער-רע ניט די רעכטע און די פליכטען (ווי מיר וואָלטען געזאָגט) פון דער עהע. ברידער און שוועסטער, קוזינס און קוזינקעס פון ערש-טען, צווייטען און ווייטערע גראדען זיינען אלע ברידער און שוועס-טער מיט אַנאָנדער און טאָקיאַרואַס זיינען זיי אלע מאַן-און-ווייב מיט אַנאָנדער. אויף דיעזער שטופע פון דער מענשליכער ענטוויקלונג פיהרט זיך, אז די וואס זיינען שוועסטער און ברידער זיינען שוין דערמיט ממילא מאַן-און-ווייב איינע פאַר די אנדערע.*

(* דער גרויסער מוזיק-קאָמפאָזיטאָר און דיכטער ריכאַרד וואַגנער שטעלט פאַר, אין זיין אָפּערא „ניבעלונגען“ ווי די „גיליהייטס-געטער“ שריידען אויס: „איז דאָס ווען געהערט געוואָרען, אז אַ ברודער זאָל זיין שוועסטער אַרומנעהמען אַלס זיין כלה?“ דיעזע געטער וואַגנער'ס מאַכען זיך נעמליך זייערע ליעבעס-אינטריגען פּיקאַנטער דורך אַ ביסעל בלוט-שאַנדע, גאַנץ נאָך אונזערע היינטיגע מאַדעס. קאַרל מאַרקס, אין אַ בריעף פון פרייהלינג 1882, בייזערט זיך זעהר שטאַרק אויף דיעזער פאַר-שטעלונג וואַגנער'ס; ער שרייבט, אז דאָס איז די פּאָלקאַמענע פערפעלשונג פון די אור-געשוּכטע. אויף די דערמאָנטע פראַגע פון די „געטער“ ענט-פערט מאַרקס: „אין דער אורצייט איז די שוועסטער געווען די פרוי און דאָס איז געווען זימליך.“ — (צושריפט אין דער פירטעל אויפ-לאַגע:) א פראַנצויזישער פרוינד אונזערער, אַ פערעהרער וואַגנער'ס, איז מיט דיעזער בעמערקונג ניט איינפערשטאַנען. ער בעמערקט, אז שוין אין די פארצייטיגע לעגענדען-שריפטען פון די נאָרוועגיער, אין די „עדדאָס“, אין די עלטערע פון זיי, אין דער שריפט „עגיסדרעקאָ“, אויף וועלכער וואַגנער האָט געבויט דיעזע אָפּערא, ווערט אויך פאַרגעשטעלט, ווי דער

אויף ס'רוב דער פאל: צווישען אלע מענער און ווייבער, וואָס וואוי-
נען אלס פּערהייראטה אלע צוזאמען, קלייבען זיך אָב אויף אַ צייט
פּאַרלעך.

וועסטערמארק, דער נייעסטער אָבלייקענער פון אַן אמאָליגען אונ-
גערעגעלטען צושטאַנד, נעהמט אָן, אז וואו נאָר איין מאַן מיט איין
פּרוי פּאַרען זיך אפילו אויף אַ קורצע צייט און בלייבען געפּאַרט, ביז
דאָס קינד ווערט געבוירען, איז דאָס שוין אַן עהע, שוין ניט קיין
אונגערעגעלטער געשלעכטס-פּערקעהר. אויב דאָס איז אַן עהע, האָט
אין דעם צושטאַנד, וועלכען מיר רופּען אונגערעגעלטען, אויף געקענט
פּאַרקומען די עזע אַרט עהע. אָבער דאָך איז דאָס אַן אונגערעגעלטער
צושטאַנד דאַרום, ווייל עס זיינען נאָך ניט געווען די פּערבאָטען,
ווער מיט וועמען עס טאָר ניט האָבען קיין געשלעכטס-פּערקעהר —
די פּערבאָטען, וואס די זיטע (די מנהג-מאָראַל) האָט שפּעטער גע-
מאַכט.

וועסטערמארק פיהרט אפילו אלע זיינע טענות לויט זיין אננאָה-
מע, אז אונגערעגעלטקייט אין געשלעכטס-פּערקעהר הייסט, אז עס
איז ניטאָ קיין בעזונדערע ליעבע פון איין מאַן דוקא נאָר צו איין גע-
זויסע פּרוי, און פּערקעהרט, נאָר אלע זיינען פאַר אלעמען גלייך.
ביי איהם קומט אַלזאָ אויס, ווי ער זאָגט, אז נאָר די עכטע פּאַרמע
פון אונגערעגעלטען געשלעכטס-פּערקעהר איז די פּראָסטיטוציאָן.
אָבער מיר שיינט, אז ווען מען וויל בעטראַכטען די אור-צושטענדע
פון דער מענשהייט דורך די ברילען פון היינטיגע שאַנד-הייזער, קען
מען יענע צושטענדע גאָר ניט אָנהייבען צו פּערשטעהן. ניין, ניט
קיין היינטיגע פּראָסטיטוציאָן איז געווען דאָס אונגערעגעלטע גע-
שלעכטס-לעבען פון גאָר די ערשטע צייטען פון די מענשליכע ענט-
זויקלונג, וואס מיר נעהמען אָן אז עס איז געווען. עס האָבען געקענט
זיין איינצעל-פּאַרונגען אויף אַ צייט, נאָר קיין שום רעגלען זיינען
ניט געווען, ווער מיט וועמען מעג זיך פּאַרען און ווער מיט וועמען
טאָר ניט. מיר וועלען פון דעמזעלבען פונקט נאָך רעדען, ווען מיר
יוועלען בעהאַנדלען די גרופּען-עהע.

* * *

נאָך מאָרגאַן'ס מיינונג האָט זיך פון די עזען צושטאַנד פון אונ-
גערעגעלטען פּערקעהר וואהרשיינליך שוין פריה אַרויס-ענטוויקעלט:

דערצעהלען וועגען די פארטהער, די פערזער, די סיטהען, די הונגען און אזוי ווייטער.

די בלוט שאנדע איז א שפעטערע ערפינדונג, — און טאקי זעהר א ווערטהעלע. אבער איידער דיעזע ערפינדונג איז געמאכט געווארען, האבען די ווילדע מענשען עס ניט געפיהלט פאר שרעקליך, אז עלטערן און קינדער זאלען האבען געשלעכטס־פערקעהר — עס האט ביי זיי ניט געקענט זיין מעהר שרעקליך, ווי דער פערקעהר צווישען אנדערע אלטע און יונגע. און אז מענשען האבען חתונה מיט אזעלכע, וואס האבען שוין געקענט זיין זייערע באבעס און זיידעס קומט דאך נאך היינט פאר אפילו אין די לענדער, וואו מען האלט עס פאר שרעקליך צו זינדיגען אין אזעלכע זאכען, — און מענשען ווערען דערפון גאר ניט אויפגעבראכט. עס טרעפט זיך אפילו, אז אלטע „מיידען“ פון איבער זעכציג האבען חתונה, אויב זיי זיינען נאך גענוג רייך, מיט יונגע מענער פון אונגעפעהר דרייסיג. (ווען דיעזע איבערזעצונג ווערט געשריעבען, מעלדען די צייטונגען פון א פרוי פון עטליכע־און־זעכציג יאהר אין ניו יארק, וואס פערקלאגט א יונגען מאן פון 19 יאהר פאר ברעכען זיין פער־שפרעכען צו הייראטהען!)

ביי די עלטסטע פאמיליען־פארמען, וועלכע זיינען אונז בעקאנט, איז שוין דא דער בעגריף פון בלוט־שאנדע, — אבער ער איז דאך נאך ביי זיי גאנץ אנדערש פון אונזער היינטיגען בעגריף פון בלוט־שאנדע און איז אפט דירעקט געגען איהם: — היינט לאָמיר זיך פארשטעלען א צייט, ווען אזוי פיעל בעגריף פון בלוט־שאנדע, ווי עס איז דא ביי די ניעדעריגע פאמיליען־פארמען וואס מיר קענען, איז נאך אויך ניט געווען — דאן קומען מיר צו א פארמע פון געשלעכטס־פערקעהר, וואס קען אָנגערופען ווערען „אונגעגעלט“. אונגעגעלט אזוי ווייט, אז עס זיינען נאך ניט בעשטאנען די איינהאלטונגען, וואס זיינען ערשט שפעטער אויפגעקומען דורך די געוואוינהייטס־מאראל. דאס הייסט אבער ניט דוקא, אז עס איז כסדר געווען א גרויסע צומישעניש אין די דאזיגע זאך. עס האט זעהר גוט געקענט זיין, אז אויף א צייט האט זיך איין מאן געפארט מיט איין פרוי און קיין אנדערען און אנדערע האבען זיי איבער דער צייט ניט צוגעלאָזט. אפילו אין די גרופע־עהע, וואס בעשטעהט נאך היינט ביי ווילדע, איז דאס

אָנשטויסען, אז נאָך פריהער, גאָר אין אָנהויב, ווען דער איבערגאַנג פון חיה'שאפט צו מענשליכקייט איז פאָרגעקומען, איז געווען גאָר אן אונגערעגעלטער געשלעכטס-פערקעהר, ווי עס איז געווען נאטירליך פאר דיעזען צושטאַנד, ווי מיר האָבען שוין גערעדט.

וואָס הייסט דען אייגענטליך אונגערעגעלטער געשלעכטס-פערקעהר? הייסט דען דאָס, אז מען איז געווען אַריינגעטהאָן אין זנות, אין ניאוף, אָהן שום רעגעלמעסיגקייט, אָהן שום אָבהאַלט, אָהן שום פראגע ווען און ווער מיט וועמען? ניין. דאָס הייסט נאָר, אז די רעגלען און פערבאַטען, וואָס עקזיסטירען היינט אין די דאָזיגע זאַכען, אָדער וואָס האָבען עקזיסטירט אין א פריהערדיגע צייט, האָבען דעמאָלט, נאָך פריהער, ניט געגאַלטען. די איינהאַלטונג, וואָס די אייפערזוכט שטעלט, האָבען מיר שוין געזעהען, אז זי איז אַמאָל ניט געווען. אויב איין זאַך איז זיכער, איז עס דער פאַקט, אז די אייפערזוכט איז א געפיהל וואָס האָט זיך ענטוויקעלט שפעטער, פער- העלטניסמעסיג. דאָס זעלבע קען מען זאָגען פון דעם בעגריף פון די בלוט-שאַנדע (דאָס הייסט, אז עס איז א זינד דאָס נאָהענטע קרובים זאָלען האָבען געשלעכטס-פערקעהר מיט אַנאַנדער). גאָר אין אָנהייב זיינען ברידער און שוועסטער געווען מאַן-און-ווייב. (דאָס איז דאָך פאָרגעשטעלט אין די לעגענדע פון אדם הראשון'ס זיהן אויף: וועמען האָבען זיי געקענט געהמען פאר ווייבער, אויב ניט אייגענע שוועסטערן? — א י ב ע ר ז.) און ניט נאָר שוועסטער און ברידער, נאָר אויף עלטערן און קינדער. (דאָס שטעלט דאָך פאָר די לעגענדע פון לוט און זיינע טעכטער. — א י ב ע ר ז.)

נאָך היינט זיינען דאָ מענשען, ביי וועלכע דאָס איז ערלויבט. דער פאָרשער באַנקראַפט (אין זיין בוך „די איינגעבוירענע ראַסען פון דעם פּאַסיפישען ים-ברעג אין נאָרד אַמעריקא“, 1875, ערשטער טייל), בעווייזט, אז אזוי איז ביי די קאוויאַטס, לעבען דער בעהרינג שטראַסע (דעם טייך צווישען אַלאַסקא און סיביר), ביי די קאדיאַקס אין אַלאַסקא, ביי די טינגעהם אין ענגליש-נאָרד אַמעריקא. לעטור- נאָ בעווייזט דאָס זעלבע פון די טשיפּעוואַ אינדיאַנער, פון די קוסום אין טשילי, פון די קאראַיבען און די קאַרענס אין הינטער-אינדיען. שוין ניט צו רעדען פון דעם וואָס די פערצייטיגע גריכען און רוימער

אליין איז גענוג, אז מען זאל פון זייער לעבען ניט קענען בריינגען קיין שום בעווייז אויף די נאטור פון מענשען.

אום צו קענען ווערען פון חיות מענשען, האָבען די מענשען גע- מוזט לעבען אין גרויסע סטאדעס. און אום צו קענען לעבען אין אזעלכע גרויסע און דויערנדע סטאדעס, אין וועלכע עס זאל זיך קע- נען ענטוויקלען די מענש-ווערונג פון די חיה, האָבען די ערשטע זאך די דערוואקסענע זכרים געמוזט קענען זיך פערטראָגען איינע די אנדערע און זיין פריי פון אייפערזוכט.

און ווירקליך, וואָס געפינען מיר אלס די עלטסטע, גאָר ערש- טע פאָרם פון פאמיליע, וועלכע מיר קענען בעווייזען אונבעשטרייט- באַר אין דער געשיכטע און וועלכע מיר קענען נאָך היינט שטודירען ביי ווילדע פעלקער? מיר געפינען די גרופען-עהע, די פאָרמע, אין וועלכער גאנצע גרופען פון מענער און גאנצע גרופען פון פרויען בע- זיצען זיך איינע די אנדערע. אין אזא צוזאמענלעבען איז נאטיר- ליך דאָ ווייניג פלאץ פאר אייפערזוכט. און ווייטער געפינען מיר, אויף אַ שפעטערע ענטוויקלונגס-שטופע, אלס אויסנאָהמע, די פאָר- מע פון פיעל-מענעריי. אזא פאָרמע פון צוזאמענלעבען לאָזט דאָך אודאי ניט צו קיין אייפערזוכט. ביי אזעלכע מינים חיות, ביי וועל- כע עס איז יאָ דאָ אייפערזוכט, איז טאקי אזא סאָרט לעבען — פיעל מענעריי — אונבעקאנט.

אלזאָ, פון די חיות וויל מען בעווייזען, אז פון נאטור האָט דער מענש ניט געקענט לעבען אין קיין אונגערעגעלטען געשלעכטס-פער- קעהר; אָבער דוקא פון בעטראכטען דאָס לעבען פון די חיות קומען מיר צוריק צו דעם פונקט. דען מיר זעהען ביי די חיות, אז די פון זיי, וואס האָבען אַ שטארקע אייפערזוכט, לעבען ניט אין קיין שום סאָרט גרופען-עהע. ביי מענשען אָבער זעהט מען דאָך יאָ גרופען- עהע. אלזאָ, איז דאָך פון נאטור ביי מענשען אזא אייפערזוכט ניט געווען. טאָ האָט דאָך שוין געקענט זיין אונגערעגעלטער געשלעכטס- פערקעהר אויף. און עס איז וואָהרשיינליך טאקי געווען. דען מיר זעהען, אז וואו די גרופען-עהען בעשטעהען נאָך, דאָרט עקזיסטירען מערקווירדיגע פערוויקעלטע פערוואנדשאפטס-סיסטעמען, פון וועלכע מען קען זיך זיכער אַרויסנעהמען, אז פריהער זיינען געווען איינפא- כערע פאָרמען פון געשלעכטליכען פערקעהר. פון דעם קען מען זיך

זיך ניט געקענט פערטרעגן מיט אזא פאמיליען-לעבען ווי ביי חיות ; אז די ערשטע מענשען, וואס האבען זיך ארויסגעארבייט פון חיה'שען צושטאנד, האבען ענטוועדער גאָר ניט געקענט קיין פאמיליע, אדער העכסטענס האבען זיי געהאט אזא פאמיליען-לעבען, ווי עס קומט ביי חיות ניט פאָר.

אזא חיה ווי דער מענש איז געווען ווען ער האָט ערשט אָנגעהויבען צו ווערען מענש — אַ חיה וואָס איז ניט געבוירען מיט קיין נאַטירליכע געוועהר ווי די געגעל און צייהן פון אנדערע חיות, די הערנער פון בהמות און אזוי ווייטער, — אזא שוואַלצע חיה וואָלט זיך ניט געקענט ענטוויקלען, ווען זי וואָלט געווען צוגעבונדען אין דער קליינער פאמיליע און דאָס וואָלט איהר געשטערט זיך צו פער-בינדען אין גרויסע סטאדעס.

גאָר אין אָנפאַנג, קען זיין, האָבען זיי זיך יאָ געקענט ווי עס איז דורכשלאָגען אויף ווען זיי האָבען געלעבט פאַר זיך, אויף ווען זייער העכסטע פאָרמע פון צוזאַמענלעבען איז גאָר געווען די פאָרונג פון זכרים און נקבות אין פאַר-זיך'דיגע פאמיליען, — ווי וועסטער-מאַרק זאָגט, אז די מענשען-עהנליכע אָפען, די גאַרילאַ און די שימד-פאַנזע, לעבען, לויט די בעריכטען פון יעגערס. אָבער שפעטער, ווען די מענשען האָבען זיך געזאָלט ענטוויקלען אַרויס פון דער חיה'שקייט ; ווען זיי האָבען געזאָלט אויספיהרען דעם גרעסטען פאָרטשריט וואס געפינט זיך גאָר אין דער נאַטור, האָבען זיי געמוזט האָבען דערצו אַ נייעם עלעמענט : זיי האָבען געמוזט קריעגען דורך פּעראייניגטע קראַפט און דורך צוזאַמען-ווירקען אין אַ סטאַדע די פּעהיגקייט צו פּערטהייריגען זיך, — וואס איינציגווייז און אין איינציגע פאַמיליען האָבען זיי ניט געקענט האָבען. ווען זיי וואָלטען געלעבט אין אזעלכע פּערהעלטניסע ווי די, אין וועלכע די מענשען-עהנליכע אָפען לעבען היינט, וואָלט פשוט ניט געווען צו ערקלערען, ווי זיי האָבען געקענט ווערען פון חיות מענשען. דיעזע אָפען מאַכען גיכער דעם איינדרוק ווי אַ צווייג-מין, וואָס איז אראָב פון וועג פון דער ענט-וויקלונג, און זיי געהען אויפ'ן וועג צום אויסשטאַרבען און יעדענ-פאַלס געהען זיי אין דער ענטוויקלונג אראָבצו. דערפאַר טאַקי האָ-בען זיי זיך ניט מעהר געקענט ענטוויקלען צו ווערען מענשען. דאָס

זיך א העכערע געזעלשאפטס-פארמע ווי די פאמיליע, קען דאָס נאָר געשעהען דאָדורך, וואס דער העכערער פערבאנד נעהמט אויף אין זיך פאמיליען, וועלכע האָבען דורכגעמאכט א גרינדליכע פערענ-דערונג. שפעטער קענען זיי אָבער גראַדע דורך די פּעראייניגונג אין גרעסערע געזעלשאפטען געפינען א מעגליכקייט צו גרינדען פאמיליען אונטער פיעל בעסערע אומשטענדען.

דאָ זעהען מיר אַלזאָ, אז סטאָדע און פאמיליע זיינען ביי די העכער ענטוויקעלטע חיות ניט צוויי זאכען וואס העלפען זיך איינע די אנדערע, נאָר פערקעהרט, זיי שטערען זיך. עספינאס בעווייזט זעהר שעהן, ווי דאָס וואס די זכרים זיינען אייפערזיכטיג צוגעבונד-דען צו זייערע נקבות אין דער בריהונגס צייט, דאָס שוואַכט אָב דאָס געזעלליגע לעבען אין דער סטאָדע אָדער בינדט זי צייטווייליג פונ-דאָרט.

דאָ ציינט זיך, אז אמת איז טאָקי, דאָס פון די געזעלשאפטען פון חיות קען מען זיך אַרויסנעהמען בעווייזע אויף די נאָטור פון מענשען — אָבער נאָר גענאטיווע בעווייזע (וואָס צייגען, אז עס איז נ י ט ווי מען מיינט, דאָס מאָנאָגאַמיע איז ביי העכערע חיות א נאָ-טור-זאָך).

ביי די העכערע ווירבעל-טהירע זיינען דאָ, אזוי ווייט ווי מיר ווייסען, נאָר צוויי סאָרטען פאמיליען-לעבען: פיעלווייבעריי און איינצעל-פאָריג. אין ביידע ווערט נאָר צוגעלאָזען איין ערוואַקסענער זכר, איין „מאַן“. דאָס וואס דער זכר איז אייפערזיכטיג און לאָזט קיין אנדערע ניט צו, — וואס דאָס טהוט אויף ביידעס, אי עס בינדט צו די פאמיליע, אי עס לאָזט ניט צו זי זאָל אַריינגעהמען מעהר חיות אין זיך, — דאָס מאַכט, אז די פאמיליע זאָל זיין א שטערונג פאַר דער סטאָדע. דורך די אייפערזוכט פון די זכרים צווישען זיך קענען זיך קיין גרעסערע מאַסען ניט פּעראייניגען. זיי קלעפען צו שטאַרק אין דער פאמיליע. דורך דעם ווערט די העכערע סאָרט געזעלשאַפט, די סטאָדע, דאָ אונמעגליך, דאָרט אָבגעשוואַכט אָדער אויפגעבונדען אין דער צייט פון פאַרען זיך. אין בעסטען פאַל ווערט געשטערט די ווייטערע ענטוויקלונג פון די העכערע סאָרט געזעלשאַפט, פון די סטאָדען.

דאָס אַליין בעווייזט שוין אז די מעגליכע אָר-געזעלשאַפט האָט

„די סטאדע איז די העכסטע פאָרמע פון געזעלשאַפטס לעבען, וואס מיר קענען זעהען ביי חיות. עס דאכט זיך, אז די סטאדע איז צוזאמענגעשטעלט פון פאמיליען (פון פאָרלעך, ער'ס און זי'ס). אין אמת'ן אָבער שטעהען פון אַנפאַנג אָן די פאמיליע און די סטאדע אין זייערע שטרייט. זיי ענטוויקלען זיך אין אומגעקעהרטען פעהרעלטנים.“ וואָס ער מיינט מיט דעם, ערקלערט ער אזוי:

וואו די זכרים פערבינדען זיך דויערענד מיט נעוויסע נקבות און לאָזען ניט צו צו זיי, צו זייערע נקבות, קיין אנדערע זכרים, דאָרט האָסען זיך די זכרים איינע די אנדערע און שלאָגען זיך ארום. זיי מוזען דעריבער זיין דערווייטערט איינע פון די אנדערע. דאָרום איז זיי שווער זיך צו פעראייניגען אין סטאדעס. זייער פאמיליען-צוגע-בונדענקייט האַלט די פאמיליען אָבנעזונדערט איינע פון די אנדערע. אזעלכע חיות לעבען דעריבער ניכער אין קליינע פאמיליען-גרופקע-לעך אידער אין גרויסע סטאדעס.

עספינאס בעווייזט דעריבער, אז:

„וואו חיות לעבען שטארק צוגעבונדען אין פאמיליען, דאָס הייסט וואו יעדער זכר האַלט זיך פעסט צוזאמען מיט איין נקבה — דאָרט טרעפט זיך נאָר זעלטענע אויסנאָהמען, אז זיי זאָלען זיך פעראייניגען אין גאַנצע סטאדעס. דאָגעגען ביי אזעלכע חיות, ביי וועלכע עס פער-בינדען זיך ניט קיין ער'ס און זי'ס אין דויערענדע פערבינדונגען, נאָר עס איז ביי זיי אַ פרייער געשלעכטס-פערקעהר, אָדער פאָליגאַמיע, ענטשטעהט אַ סטאדע כמעט פון זיך זעלבסט. . . אז עס זאָל קענען ווע-רען אַ סטאדע, מוזען די צובינדונגען פון דער פאמיליע לויז געמאַכט ווערען און די איינצעלנע חיה מוז זיין צוריק פריי. . . דעריבער גע-פינען מיר ביי די פויגלען אזוי זעלטען אָרנאַניזירטע סטאדעס. . . ווייל ביי זיי פערבינדען זיך זכרים און נקבות דויערענד. . . ביי די זייג-טהירע דאָגעגען געפינען מיר אייניגערמאַסען אָרנאַניזירטע גע-זעלשאַפטען גראדע דעריבער, ווייל ביי זיי ווערט די איינצעלנע חיה ניט פערשלונגען אין דער פאמיליע. . . אלזאָ, ווען עס ערוועקט זיך אַ געפיהל פון אַ סטאדע-געמיינשאַפט קען דיעזער געפיהל קיין גרע-סערען שונא ניט האָבען, ווי דעם געפיהל פון פאמיליען-געמיינשאַפט. מיר קענען מיט פולען רעכט אויסשפרעכען, אז וואו עס ענטוויקעלט

און ווען מיר ווילען ציהען נאָך ענגערע גרענצען און נעהמען אין בעטראכט נאָר די פיער סאָרטען אפען, וואָס זיינען אַם שטארקסטען עהנליך צו מענשען, געפינען מיר, אז לעטורנאָ ווייסט וועגען זיי נאָר צו מעלדען, אז א טייל זיינען זיי מאָנאָגאַם, א טייל פאָליגאַם. און סאָוסיר (ביי זשיראָטעולאָן) בעהויפטעט, אז זיי זיינען מאָנאָגאַם.

נאָר אין די נייע צייט (1891) איז אַרויס אַ בוך אין ענגליש, „די געשיכטע פון די מענשליכע היראַטה“, פון וועסטערמאַרק, בריינגט ער נייע בעהויפטונגען וועגען די מאָנאָגאַמיע פון די מענשען-עהנ-ליכע אפען. אָבער אויף זיינע פאַקטען זיינען נאָך לאַנג ניט קיין בעווייזע. בקיצור, די נאַכריכטען וועגען דעם לעבען פון חיות זיינען אַזעלכע, אז דער עהרליכער לעטורנאָ זאָגט אַליין, אז „איבריגענס זעהט מען ביי די זייג-טהירע ניט, אז וואָס העכער זיי שטעהען אין נייסטיגער ענטוויקלונג, אלץ מעהר זאָל ביי זיי דאָס געשלעכטס-לעבען זיין מאָנאָגאַם.“

אַלזא, דאָס וואס פערשיעדענע פאָרשער מעלדען וועגען דעם גע-שלעכטס לעבען ביי חיות צייגט, אז מען ווייסט אזוי גוט ווי נאָר גיט בעשטימטעס וועגען די פאַמיליען-גרופען און אַנדערע געזעל-ליגע פערבינדונגען פון די מענשען-עהנליכע אפען. איין נאַכריכט מעלדעט דירעקט פערקעהרט ווי די אַנדערע. און דאָס איז נאָר קיין וואַונדער ניט. אז אפילו וועגען דעם לעבען פון מענשען, פון ווילדען סאָרט, איז שווער צו דערגעהן דאָס ריכטיגע; איין פאָרשער מעל-דעט אזוי, דער אַנדערער פונקט פערקעהרט; מען מוז פריהער זיי-ערע נאַכריכטען דורכזיפען און קריטיש אונטערזוכען, איידער מען קען פון זיי עטוואס אַרויסנעהמען אַלס ריכטיג; היינט אַ פשיטא שוין די נאַכריכטען וועגען דעם געזעלשאפטס-לעבען פון אפען: אפען-געזעלשאפטען זיינען זעהר פיעל שווערער צו בעאַבאַכטען ווי מענש-ליכע. אַלזא, ביז עס וועלען אַמאָל בעווייזען ווערען זיכערע פאַקטען וועגען דעם, קענען מיר דערווייל ניט אָננעהמען דאָס וואָס מען וויל זיך דרינגען פון די נאַכריכטען, אויף וועלכע מען קען זיך אַבסאָלוט ניט פערלאזען.

דאַנענען אָבער געפינען מיר, אז דער פאָרשער עספינאַס, אין זיין בוך „וועגען דעם געזעלשאפטס לעבען ביי חיות“ (1877), זאָגט אזוי:

פע פון זיין ענטוויקלונג בעווייזען די עזע פאקטען אבסאָלוט גאָר ניט. דאָס וואָס ווירבעל-טהירע (חיות וואָס האָבען אַ ווירבעל, אַ רוקען-ביין צוזאמענגעשטעלט פון רינגען, א „שררה“) לעבען צוזאמען פאָר-ווייז אַ לענגערע צייט, ערקלערט זיך גענוג אויס פיזיאלאָגישע אור-זאכען: פויגלען, למשל, לעבען צוזאמען אין פאָרען דערפאר, ווייל אין דער צייט ווען די „זי“ זיצט איבער די אייער, וואָלט זי ניט געקענט לעבען, ווען זי וואָלט ניט געהאט קיין „ער“ וואָס טראָגט איהר צו שפייז און בעשיצט זי. דאָס וואָס ביי פויגלען קומען פאָר ביישפיע-לע פון טרייער מאָנאָגאָמיע (איין מאן מיט איין ווייב) בעווייזט גאָר ניט פאר די מענשען, ווייל די מענשען קומען ניט ארויס פון פויגלען. ווען שטרענגע מאָנאָגאָמיע איז די העכסטע מדרגה פון גוטע מידות, דאן פערדיענט דעם העכסטען פרייז דאָפיר דער באַנד-וואָרם: די ע-זער וואָרם האָט פון 50 ביז 200 פראָגלאָטידען, דאָס הייסט אָבטהיי-לונגען פון זיין קערפער, און אין יעדען פון די עזען טיילען קערפער האָט ער אַ מענליכען אַי אַ ווייבליכען געשלעכטס-אָפאָראַט און זיין גאַנצע לעבענסצייט פערברענגט ער דערמיט, וואָס אין יעדען פון די עזע אָבטהיי-לונגען זיינע „בעמאַנט“ ער זיך אליין. עס איז אלזאָ ניט אמת, אז ביי די חיות איז וואָס העכער זייער מדרגה אין דער ענטוויקלונג, אלץ מעהר זיינען זיי מאָנאָגאָם. דער באַנד-וואָרם איז דוקא פון די ניעדעריגסטע מדרגות אין דער ענטוויקלונג פון חיות. (א הויך-ענטוויקעלטער מין חיות הייסען אַזעלכע, וואס זייער קערפער איז אַ קאָמפליצירטע מאַשינעריע און וואָס האָבען העכערע גייסטיגע אייגענשאַפטען.)

זאָלען מיר אָבער נעהמען אין בעטראַכט בלויז זייג-טהירע (אַזעל-כע וואס גיבען זייערע קינדער צו זויגען), געפינען מיר ביי זיי אַלע פאָרמען פון געשלעכטס-לעבען: גאָר אָהן אַ רעגעל; עטוואס עהנ-ליך צו גרופען-עהע (א געוויסע צאָהל ער'ס לעבען צוזאמען מיט אַ געוויסע צאָהל זי'ס און לאָזען קיין אַנדערע צו זיי ניט צו), פיעל-ווייבעריי, איינצעל-עהע; נאָר פיעל-מענעריי פעהלט. דאָס האָבען נאָר מענשען געקענט בעווייזען.

אפילו די מענשענס נאָהענטסטע קרובים, די „פיער-הענדיגע“ (אַפען, מאַלפּעס, אַבעזיאַנעס, מאָנקים) צייגען אונז אַלע מעגליכע פערשיעדענהייטען אין דעם צוזאמען-לעבען פון זכרים מיט נקבות.

אזוי, אלס דיר עקטען בעווייז, אז עס איז אמאָל געווען אזא צו-
שטאַנד. באַכאַפּענ'ס פּערדיענסט בעשטעהט עבען אין דעם, וואָס
ער האָט דיעזע פּראַגע געשטעלט אין פּאָדערנרונד פּון דער אונטער-
זוכונג. *

היינטיגע צייטען איז עס געווארען א מאָדע צו לייקענען, אז
עס איז אמאָל געווען אזא אָנפאַנגס-שטופע פון דעם מענשליכען
געשלעכטס-לעבען גאָר אָהן שום רעגעלמעסיגקייט. מען וויל דער
מענשהייט דיעזע „שאַנדע“ פּערשפּאַרען. מען טענה'ט, אז ערשטענס
איז ניטאָ קיין שום דירעקטער בעווייז אז אמאָל האָבען מענשען ער-
געץ אזוי געלעבט, צווייטענס בריינגט מען אַ ראיה פון די חיות,
וועלכע פּאַרען זיך אויף אין בעשטימטע פּאַרען און לאָזען ניט צו איי-
נע צו די אַנדערע קיין „פּרעמדע“.

דער פּאַרשער לעטורנאָ האָט צוזאַמענגעשטעלט אַ סך פּאַקטען
פון דעם לעבען פון חיות (אין זיין בוך „ענטוויקלונג פון הייראַטה און
פּאַמיליע“, 1888), נאָך וועלכען ער בעווייזט, אז אַ דורכאויס אונט-
גערגעלטער געשלעכטס-פּערקעהר איז ביי חיות אויף נאָר צו נע-
פינען ביי די פון אַ ניעדעריגער שטופע.

פון די אַלע פּאַקטען קען איך מיר אָבער נאָר אַרויסנעהמען, אז
וועגען דעם מענשען און זיינע פּערהעלטניסע אין נאָר די ערשטע שטו-
פּע.

* ווי ווייניג באַכאַפּען האָט פּערשטאַנען וואָס ער האָט ענטדעקט, אָדער
גיכער וואָס ער האָט זיך משער געווען, בעווייזט ער מיט דעם, וואָס ער רופט
דיעזען גאָר ערשטען צושטאַנד „ה ע ט ע ר י ז מ ו ס“. דאָס איז אַ גרוי-
ביש וואָרט. די פּאַרצויטיגע גריכען האָבען אזוי גערופּען די זינד פון מע-
נער, אונפּערהייראַטהע אָדער פּערהייראַטהע וואָס לעבען אין איינצעל-עהע,
מיט אונפּערהייראַטהע פּרויען (זנות). דאָס אָבער בעדייטעט שוין, אז עס
איז שוין איינגעפיהרט אַ געוויסע פּאַרמע פון עהע, וואָס אויסערהאַלב איהר
קומט דאָס פּאַר אַזעלכע זינד. דאָס שליסט שוין איין די פּראַסטיטוציאָן
וועניגסטענס אַלס מעגליכקייט. אין קיין אַנדערן זין איז דיעזעס וואָרט
נאָך קיין מאָל ניט געברויכט געוואָרען און אין דיעזען זין געברויך איך
עס מיט מאַרגאַן'ען. באַכאַפּען האָט געמאַכט העכסט בעדייטענדע ענטדעקונ-
גען, אָבער ער האָט זוי איבעראַל ביז צום אונגלויבליכסטען מיסטיפיצירט
דורך זיין איינבילדונג, אז די בעציהונגען פון מאַן און ווייב ווי זיי האָ-
בען זיך אין דער געשיכטע ענטוויקעלט, האָבען זיך גענומען פון די פּער-
שיעדענע רעליגיעזע פּאַרשטעלונגען פון די מענשען, ניט פון זייערע ווירק-
ליכע לעבענס-פּערהעלטניסע.

אויף וועלכען ארט זיינען דיעזע ענדערונגען צוגעגאנגען ? אָט
אויף דעם אַרט :

נאָר אין אָנהויב האָבען זעהר אַ סך מענשען געלעבט צוזאמען
אין איין געמיינזאמען עהע־באַנד. דער פאמיליען־פערבאנד האָט
ארוםגענומען ווייטע קרייזען. ביסלעכווייז זיינען דיעזע קרייזען גע-
וואָרען אלץ ענגער און ענגער, דורך דעם וואָס אלץ מעהר און מעהר
פערוואַנדעטע זיינען אויסגעשלאָסען געוואָרען און האָבען ניט גע-
טאָרט געהערען צו דעמזעלבען פאמיליען־פערבאנד. אזוי איז עס גע-
נאָנגען אלץ ווייטער און ווייטער, ביז עס איז ניט מעהר געבליעבען
ווי די איינצעל־עהע, דאָס איינציגע פאָר פאָלק (מיט זייערע קינדער),
וואָס היינט איז די פאמיליע.

מיט דעם וואָס מאָרגאָן האָט אויף אזא אופן אויפגעבויט צו-
ריקווענס די ענטוויקלונג פון דער פאמיליע, קומט ער צו אן אָנפאַנג,
וואו עס האָט געהערשט אונבעגרענצטער געשלעכטס־פערקעהר צווי-
ישען אלע מענער און פרויען אין דעם שטאָם : יעדע פרוי האָט אָנ-
געהערט אלס פרוי צו יעדען מאַן און יעדער מאַן איז געווען אַ מאַן צו
יעדער פרוי. אַז אזוי איז אַמאָל געווען, איז אויך די מיינונג פון
די מעהרצאָהל פאָרשער אין דיעזען געגענשאַטאָנד. אַז נאָר אין אָנ-
הויב איז געווען אזא צושטאַנד, האָט מען שוין גערעדט אין 18טען
יאָרהונדערט. אָבער מען האָט דאָס נאָר אויסגעדריקט אין אלגע-
מיינע רעדענס־אַרטען, אָהן אַ טאָלק. ערשט באַכאָפען האָט דיעזען
געדאַנק גענומען ערנסט און האָט געזוכט שפורען פון אזא צושטאַנד
אין די היסטאָרישע און רעליגיעזע אַלטע שריפטען. דאָס איז איינס
פון באַכאָפען'ס גרויסע פערדיענסטען. היינט ווייסען מיר, אז די
שפורען, וואָס באַכאָפען האָט צוזאַמען־געזוכט, צייגען אין אַמת'ן ניט
אויף אזא מדרגה פון געזעלשאַפטליכער ענטוויקלונג, וואו עס איז
געווען הפקר ניאוף, געשלעכטס־פערקעהר אָהן שום רעגעל, נאָר דאָס
צייגט אויף אַ פיעל שפעטערע שטופע, וואו עס איז געווען גרופען-
עהע. יענע נאָר ערשטע געזעלשאַפטס־שטופע, וואו עס איז נאָר אין
נאַנצען קיין שום עהע ניט געווען, נאָר רעגעללאָזער געשלעכטס־פער-
קעהר — אויב עס איז ווירקליך געווען אַמאָל אזוי — האָט געמוזט
זיין אזוי ווייט, ווייט צוריק, אַז עס איז שווער צו ערוואַרטען מען
זאָל נאָך היינט ערגעץ געפינען אזעלכע ווילדע, וואָס לעבען נאָך

מע פון פאמיליען-לעבען, וואָס פאָסט צו אזא פערואַנדשאַפּטס-סיס-טעם, נאָר עס איז שוין אונטערגעגאנגען.

די אויבען-בעשריעבענע פערואַנדשאַפּטס-סיסטעמען און פאָמיליען-פאָרמען זיינען אַנדערש ווי די היינטיגע דערמיט, וואָס יעדעס קינד האָט אין זיי מעהרערע פאָטערס און מוטערס. ביי דעם פער-וואַנדשאַפּטס-סיסטעם פון די אינדיאַנער אין אמעריקא, וועלכע שטימט מיט דער פאָמיליען-פאָרמע פון די האַוואַיאַנער, קענען ברודער און שוועסטער ניט זיין פאָטער און מוטער פון דעמזעלבען קינד. דאָס פערואַנדשאַפּטס-סיסטעם פון די האַוואַיאַנער אָבער איז לויט אזא פאָמיליען-פאָרמע, אין וועלכער עס איז דוקא דער רעגעל, אז שוועס-טער און ברודער זיינען פאָטער און מוטער פון דיזעלכע קינדער. דאָס אלעס שטעלט אונז פאָר א רייע פאָמיליען-פאָרמען, וועלכע זיינען דירעקט אַנדערש ווי די היינטיגע פאָרמען פון פאָמיליען-לעבען, וואָס מען האָט געמיינט, אז זיי זיינען אלע מאָל אזוי געווען און קיינמאָל ניט אַנדערש. די געווענהליכע מיינונג איז, אז עס איז קיינמאָל ניט געווען קיין אַנדערע פאָמיליען-פאָרמע ווי די איינצעלע-עהע, חוץ נאָר וואָס אַמאָל האָט איין מאַן געהאַט א סך ווייבער; מען גיט בלויז צו, אז עס האָט אויך געטראפּען דאָס איין ווייב האָט געהאַט א סך מענער. אז אין אמת'ן קוקען זעהר א סך מענשען איבערהויפּט נאָר ניט אויף דיעזע גרענעצען פון פאָמיליען-מאָראַל, וואס די אָפיציע-לע געזעלשאַפּט האָט געשטעלט; אז שווייגענדיג אָבער אָהן צוריק-האַלטונג טרעט מען דאָס איבער — דערפון מאַכט מען זיך ניט-זווי-סענדיג; ווי עס פאָסט דעם פיליסטער וועלכער האָט ליעב צו מאַכען אַ מאָראַלישען אָנשטעל.

ווען מען פאָרשט אָבער אין די אור-געשיכטע, געפינט מען, אז עס זיינען געווען צייטען, ווען מענער האָבען געהאַט א סך ווייבער און זייערע ווייבער האָבען אין דערזעלבער צייט געהאַט א סך מע-נער און זייערע קינדער זיינען דעריבער געווען בשותפות זייערע אלע-מענס. און דיעזע צושטענדע, געפינט מען, האָבען זיך אויף פער-שיעדענע אַרטען געענדערט, ביז זיי זיינען אין גאַנצען פערשוואונ-דען געוואָרען און אויף זייער אָרט איז אויפגעקומען די איינצעל-עהע.

דאָס סיסטעם פון קרובים'שאפט, וואס גילט היינט (דאָס הייסט מיט א קורצע צייט צוריק) אין האוואאי, — צייגט וויעדער דאָס, אז אמאָל איז בעשטאנען נאָך א פריהערדיגע פאָרמע פון פאמיליען-לעבען: אזא פאָרמע האָט מען אפילו נאָך ניט געפונען אין ערגעץ היינט, אָבער אמאָל האָט זי געמוזט בעשטעהן, ווייל ווען ניט, וואָלט ניט געקענט ארויסקומען אזא פערוואנדשאפטס-סיסטעם.

„די פאמיליע“, זאָגט מאָרגאן, „איז דאָס אַקטיווע עלעמענט (א זאך וואָס ריהרט זיך, ענטוויקעלט זיך); זי שטעהט קיינמאָל ניט שטיל, נאָר ענטוויקעלט זיך פון א ניעדעריגערע פאָרמע צו א העכערע, אין דערזעלבער מאָס ווי די געזעלשאפט ענטוויקעלט זיך פון ניעדעריגערע שטופען צו העכערע. דאָגעגען די פערוואנדשאפטס-סיסטעמען זיינען פאסיוו (ווערען בעווירקט, אָבער ווירקען אליין ניט); נאָר נאָך לאַנגע צייטען ענדערען זיי זיך און אין זייערע ענדערונגען דריקט זיך אויס די פאָרטשריטע, וואס די פאמיליע האָט אין פער-לויה פון דער צייט געמאכט. די פערוואנדשאפטס-סיסטעמען ווערען נאָר דאָן גרינדליך געענדערט, ווען די פאמיליע האָט זיך שוין לאַנג גרינדליך געענדערט.“

צו דעם לייגט קארל מאַרקס צו: „און אזוי איז עס אויך מיט די פאָליטישע, יוריסטישע, רעליגיעזע, פילאָזאָפישע סיסטעמען איבער-הויפט.“

די פאָרמע פון דער פאמיליע האלט אין איין פערענדערען זיך; דאָס פערוואנדשאפטס-סיסטעם אָבער ווערט פעהארטעוועט. די סיסטעם פון קרובים'שאפט בלייבט פון געוואוינהייט ווייטער בע-שטעהן, די פאמיליען-פאָרמע אָבער וואקסט ארויס דערפון.

ווען דער ערד-פאָרשער קוואויע האָט געפונען אין פאריז אין דער ערד בייגער פון א חיה, האָט ער פון דעם אויסזעהען פון די ביי-נער זיך ארויסגענומען, אז דאָס איז פון א מין חיה וואָס הייסט ביי-טיל-טהיר און פון דעם האָט ער זיך מיט זיכערהייט געדרונגען, אז דאָרטען האָבען אמאָל געלעבט בייטעל-טהירע, וואס זיינען אויסגע-שטאָרבען. מיט פונקט אזא זיכערהייט קענען מיר פון א פערוואנד-שאפטס-סיסטעם, וועלכע איז געבליעבען ביי געוויסע פעלקער פון אלטע צייטען, זיך ארויסנעהמען, אז אמאָל איז בעשטאנען אזא פאָר-

פון דעם איז צו זעהען, אז דאָס וואָס ביי די אינדיאַנער פון אמעריקא און ביי פיעלע אנדערע פעלקער פון אלע עקען וועלט האָל-טען זיך מענשען פאַר אזעלכע סאַרט קרובים, כאָטש לויט זייער היינ-טיגע פאַרמע פון פאַמיליען-לעבען זיינען זיי דאָס ניט — דאָס צייגט, אז אַמאָל האָבען זיי טאַקיי געלעבט אין פונקט אזא פאַרמע פון פאַמיליען-לעבען טאַקיי געלעבט נאָך מיט אַ ווי די איינגעבוירענע פון האוואאי האָבען טאַקיי געלעבט נאָך מיט אַ קורצע צייט צוריק. ביי די אינדיאַנער און די אנדערע איז דיעזע פאַרמע פון פאַמיליען-לעבען שוין אונטערגעגאַנגען, אָבער געבליעבען איז נאָך דיזעלכע סיסטעם פון קרובים'שאפט. מען איז שוין ניט מעהר אזעלכע סאַרט קרובים, אָבער מען האָלט זיך נאָך פאַר אזעל-כע קרובים.

אָבער, מערקווירדיג! אין האוואאי גילט וויעדער אַן אנדער פער-וואַנדשאפט-סיסטעם, וואס שטימט וויעדער ניט מיט די פאַרמע פון דעם ווירקליכען פאַמיליען-לעבען, וואָס בעשטעהט דאָרט!
דאָרטען, נעמליך, רעכענען זיך שוין אַלע געשוועסטערקינדער, אָהן אויסנאָהמע, פאַר שוועסטער און ברידער צווישען זיך, — אויך די וואס איינעם פאַטער מיט דעם אנדערנס מוטער זיינען שוועס-טער און ברידער. זיי גילטען אלס שותפות'ע אייגענע קינדער ניט בלויז פון זייערע מוטערס און פון די שוועסטערן פון זייערע מוטערס, און ניט בלויז אלס די קינדער פון זייערע פאַטערס און פון די ברי-דער פון זייערע פאַטערס, נאָר זיי גילטען אלס די אייגענע קינדער אי פון אלע ברידער אי פון אלע שוועסטערן פון זייערע פאַטערס אזוי גוט ווי פון זייערע מוטערס. דאָס איז דאָך וויעדער ניט לויט ווי דאָס פאַמיליען-לעבען איז דאָרטען אין דער ווירקליכקייט, וואָרים, ווי געזאָגט, אייגענע שוועסטער און ברידער זיינען דאָרט אויך ניט צוזאַמען קיין מענער און ווייבער.

וואָס צייגט דאָס? דאָס צייגט, אז דאָרטען, אין האוואאי, איז וויעדער אַמאָל בעשטאַנען נאָך אַן אנדערע, אַ נאָך-ניעדעריגערע פאַר-מע פון פאַמיליען-לעבען. דאָס סיסטעם פון קרובים'שאפט ביי די אינדיאַנער פון אמעריקא צייגט, האָבען מיר געזעהען, אז אַמאָל איז ביי זיי ווירקליך בעשטאַנען אזא פאַרמע פון פאַמיליען-לעבען, אזוי ווי מיר געפינען זי נאָך טאַקיי אין האוואאי. אַלזאָ, צייגט וויעדער

טער, ברודער א. ז. וו., האָט מען ביי זיי גאָנץ בעשטימטע בעזונדע-
רע פערפליכטונגען, זעהר ערנסטליכע. דער סך הכל פון אלע אזעל-
כע פערפליכטונגען מאַכט אויס א וויכטיגען טייל פון די געזעלשאַפֿט-
ליכע אָרדנונג פון דיעזע פעלקער.

מאָרגאָן אָבער האָט געפונען די ערקלערונג דערפון.

אויף די סענדוויטש אינזלען, אין האַוואַאי, איז נאָך, ביי די דאָר-
טיגע איינגעבוירענע, בעשטאַנען, אין די ערשטע העלפט פון 19טען
יאָרהונדערט, אַ פאָרם פון פאמיליען-לעבען, וועלכע האָט אַרויס-
געגעבען טאַקי פונקט אזעלכע פאָטערס און מוטערס, ברידער און
שוועסטער, זיהן און טעכטער, פעטערס און מוהמעס, פלימעניקעס
און פלימעניצעס, ווי זיי זיינען אויסגעדריקט אין די פערוואַנדשאַפֿטס-
סיסטעמען פון די אַמעריקאַנער אינדיאַנער און פון די פעלקער אין
אַלט-אינדיען. דאָרט, נעמליך, אין האַוואַאי, וואוינען ווירקליך אַ
סך ברידער צוזאַמען אין איין פאמיליען-לעבען מיט אַ סך ווייבער.
די ווייבער וויעדער זיינען שוועסטערן צווישען זיך. אלע ברידער
(צווישען זיך) זיינען די שותפות'ע מענער פון די אלע ווייבער. אלע
שוועסטערן (צווישען זיך) זיינען די שותפות'ע ווייבער פון די אלע
מענער. די מענער מיט די ווייבער מוזען אָבער זיין פרעמדע, ניט
קיין שוועסטער און ברידער. אלזאָ, זיינען ווירקליך אלע פעטערס
פון טאַטען'ס צד די שותפות'ע טאַטעס פון אלע זייערע קינדער און
אלע מוהמעס פון דער מאַמע'ס צד זייערע שותפות'ע מאַמעס. און
אלע געשוועסטערקינדער וואס זייערע פאָטערס זיינען ברידער צווי-
שן זיך אָדער וואס זייערע מוטערס זיינען שוועסטער צווישען זיך,
זיינען אין דער ווירקליכקייט, לויט נאָך די פאָרמע פון זייער פא-
מיליען-לעבען, טאַקי שוועסטער און ברידער מיט אַנאַנדער, פונקט
ווי עס איז אויסגעדריקט אין יענע פערוואַנדשאַפֿטס-סיסטעמען. אָבער
די שותפות'ע טאַטעס, ווי געזאָגט, טאַרען ניט זיין קיין ברידער צו
די שותפות'ע מאַמעס; דאָס הייסט ברידער און שוועסטער זיינען
ניט קיין מאַן און ווייב. אלזאָ, שטימט דאָס וויעדער מיט דעם סיס-
טעם פון קרובים'שאַפֿט ביי די אינדיאַנער און אינדיער, וואו נאָר
דער מאַמע'ס שוועסטער איז אַ מאַמע אָבער ניט דעם טאַטען'ס
שוועסטער, און נאָר דעם טאַטען'ס ברודער איז אַ טאַטע און ניט
דער מאַמע'ס ברודער.

פונען), נאָר דאָס גילט אויך כמעט אונפערענדערט ביי די ערשטע איינוואָינער פון אינדיען, ביי די דראַוידען שבטים אין דעקאן (אַסט אינדיען) און ביי די גויראַ-שבטים אין הינדוסטאַן. ביי די טאַמילער אין זיד-אינדיען זיינען נאָך היינט דאָ מעהר ווי צוויי הונדערט פער-שיעדענע פערוואַנדשאַפטס-אויסדריקע, וואָס זיינען נאָך דעמזעלבען סיסטעם ווי ביי די סענעקא-איראַקעזען אין שטאַט ניו יארק. און אויך ביי דיעזע אינדישע שבטים פון אַן אַנדערען עק וועלט איז עס פונקט ווי ביי די אינדיאַנער פון אַמעריקאַ, מיט דעם, וואָס די קרובים-שאַפט לויט דיעזען פערוואַנדשאַפטס-סיסטעם שטימט זעהר ניט מיט די פערוואַנדשאַפט וואָס קומט אַרויס לויט די בעשטעהענדע פאַרמע פון פאַמיליען-לעבען. דאָס הייסט, לויט ווי זיי לעבען היינט צוזאַ-מען אין אַ פאַמיליע, איין מאַן מיט איין ווייב און זייערע אייגענע קינדער, זיינען דאָך די געשוועסטערקינדער ניט קיין ברידער און שוועסטער, און פעטערס און מוהמעס ניט קיין טאַטעס און מאַמעס, און ברידער'ס קינדער און שוועסטער'ס קינדער ניט קיין אייגענע קינדער. און דאָך רופען זיי זיך אַזוי און פעהאַלטען זיך אַזוי.

ווי ערקלערט מען דאָס?

מען קען דאָס ניט אָב'פטר'ן מיט פוסטע רייד, אַז דאָס זיינען גלאַט ווערטער, וואָס בעדייטען גאָר ניט, א. ז. וו. ביי אלע ווילדע און באַרבאַרישע פעלקער שפיעלט די קרובים-שאַפט אַן ענטשיידענדע ראָלע אין דער געזעלשאַפטס-אָרדנונג. צו אייגענע קינדער, ברידער, שוועסטער פעהאַלט מען זיך אַנדערש ווי צו פלימעניקעס, פלימעני-צעס און געשוועסטערקינדער. דאָס זיינען אַלזאָ ניט גלאַט ווערטער. און עס איז ניט קיין קלייניגקייט, ווען מען געפינט דאָס זעלבע סיס-טעם פון קרובים-שאַפט ביי אלע אינדיאַנער פעלקער אין אַמעריקאַ און דאָס זעלבע אין אַזיען ביי פעלקער פון גאַנץ אַנדערע ראַסען, און אויך איבעראַל אין אַפריקאַ און אויסטראַליען געפינען זיך עהנליכע פאַרמען, מעהר אָדער ווייניגער פערענדערט — אַזאָ סיסטעם מוז מען געשיכטליך ערקלערען. דאָס קען מען ניט אַוועק'פטר'ן מיט רייד ווי מעקלעננאַן וויל דאָס צום ביישפיעל טהאַן. ער זאָגט, אַז די אויסדריקע: פאַטער, קינד, ברודער, שוועסטער זיינען ביי דיעזע מענ-שען ניט מעהר ווי עהרען-טיטלען. דער פאַקט איז אָבער ניט אַזוי. דער פאַקט איז, אַז צו דעם, וועמען זיי רופען פאַטער, קינד, שוועס-

ברידער רופט ער אזוי. א פלימעניק, א ברודער'ס זוהן, רופט ער זיין זוהן; א פלימעניצע, א ברודער'ס טאכטער, רופט ער זיין טאכטער. און זיי רופען איהם, דעם אָנקעל, „טאטע“. אָבער די קינדער פון זיינע שוועסטערן רופט ער שוין ניט זיינע זיהן און טעכטער, נאָר זיינע פלימעניקעס און פלימעניצעס, און זיי רופען איהם שוין ניט „טאטע“, נאָר אָנקעל. מיט דער פרוי ביי זיי איז וויעדער פערקעהרט: זי רופט די קינדער פון איהרע שוועסטערן „זיהן“ און „טעכטער“, אזוי גוט ווי איהרע אייגענע קינדער, און זיי רופען זי „טאטע“. די קינדער אָבער פון איהרע ברידער רופט זי שוין ניט איהרע זיהן און טעכטער, נאָר איהרע פלימעניקעס און פלימעניצעס, און זיי רופען זי שוין ניט טאטע, נאָר מוהמע. אזוי רופען זיך אויך די קינדער צווישען זיך נאָך דעמזעלבען סיסטעם פון קרובים'שאפט: די געשוועסטערקינדער וואָס געהערען זיך דאָס אָן ווייל פון איין צד די מוטער און פון אַנדערען צד דער פאָטער זיינען זיך שוועסטער און ברודער, רופען זיך אליין געשוועסטער-קינדער און ניט שוועסטער און ברודער; אָבער געשוועסטערקינדער וואָס זייערע פאָטערס זיינען זיך ברודער, אָדער וואָס זייערע מוטערס זיינען זיך שוועסטער, רופען זיך אליין אויך שוועסטער און ברודער.

און דאָס זיינען ביי זיי ניט בלויז פוסטע נעמען, נאָר די מענשען בעטראכטען זיך ווירקליך פאַר אזעלכע פערוואַנדעטע, ווי די ווער-טער דריקען אויס. דאָס זיינען אויסדריקע פון ווירקליכע בעגריפען וועגען נאָהענטקייט און ווייטקייט פון קרובים, וועגען גלייכהייט און אונגלייכהייט פון בלוט-פערוואַנדשאַפט. א געשוועסטערקינד, וואָס איז אַ זוהן פון טאטע'ס ברודער, ווערט בעטראכט פאַר אַ גלייכען קרוב ווי אַן אייגענער ברודער. דאָס זעלבע א געשוועסטערקינד וואָס איז אַ זוהן פון דער מאמע'ס שוועסטער. און אזוי ווייטער און ווייטער. און אָט דיעזע בעגריפען זיינען דער פונדאמענט פון אַ פאָלשטענדיג-אויסגעארבייטען סיסטעם פון קרובים'שאפט, וואָס דריקט אויס עטליכע הונדערט פערשיעדענע סאָרטען קרובים'שאפט פון אַן איינצעלנעם מענשען.

און נאָך וואונדערבארער איז, וואָס פונקט אזא סיסטעם פון קרובים'שאפט געפינט מען ניט בלויז ביי אלע אינדיאַנער פעלקער פון גאַנץ אמעריקא (ביז יעצט האָט מען קיין אויסנאָהמע כמעט ניט גע-

2. — די פאמיליע.*

מאָרגאָן האָט פערבראכט אַ גרויסען טייל פון זיין לעבען צוויי-שען די איראָקעזען-אינדיאַנער, וועלכע זיצען נאָך היינט אין שטאַט ניו יאָרק. איינער פון זייערע שבטים, דער סענעקא שטאַם, האָט איהם זאָגאַר אדאָפּטירט (אַנגענומען פאַר אַן אייגענעם). האָט ער ביי זיי געפונען אַ סיסטעם פון קרובים/שאפט, וואָס האָט זיך גאָר ניט געפאַסט צו דעם ווירקליכען צושטאַנד פון זייערע פאמיליען-בעציהונגען. זייערע ווירקליכע פאמיליען-בעציהונגען זיינען געווען די: איין מאָן האָט געוואוינט מיט איין ווייב, נאָר זיי האָבען זיך געקענט לייכט שיידען. מאָרגאָן רופט דיעזען סאָרט פאמיליען-לעבען „פאָרונג-פאמיליע“. אלזאָ, די קינדער פון אזא פאָר פאָלק האָט יעדער אַנערקענט אַלס די קינדער פון דיעזע טאַטע מאַמע. עס האָט ניט געקענט זיין קיין צווייפעל אויף וועמען עס געהט די בעצייכ-נונג פאָטער, מוטער, זוהן, טאָכטער, ברודער, שוועסטער. אָבער דאָך ווערען דיעזע ווערטער ביי דיעזע מענשען געברויכט אויף אַ גאַנץ אַנדערן אופן. דער איראָקעזער רופט נעמליך „זוהן“ און „טאָכטער“ ניט בלויז זיינע אייגענע קינדער, נאָר אויך די קינדער פון זיינע

(* אין פראַסטע אידישע רייד הייסט אַ פאמיליע, א משפּחה: אַלע קרובים, אפּליו די ווייטסטע. אין ציוויליזירטע שפראַכען ווערט אָבער אָנגערופען אַ פאמיליע נאָר דאָס הויז-געזעץ, דער „עהע-כאַנד“; דאָס הייסט נאָר די ביסעלע מענשען, וואָס וואוינען צוזאַמען אין איין הויז אַלס איין פאמיליע, אַלס צוזאַמען חתונה-געהאַטע, און זייערע קינדער. אַלע קרובים צוזאַמען הייסט ניט אַ פאמיליע, נאָר אַ פער-וואָנדער-שאפט. אין דיעזען זין ווערען די ווערטער דאָ געברויכט, א „פא-מיליען-פאָרמע“ הייסט די אָרט ווי אַזוי און וויפיעל מענער און פרויען און וועלכע פּערוואַנדעטע עס לעבען צוזאַמען אַלס איין פאמיליע. א „פער-וואָנדער-שאפט-סיסטעם“ הייסט די סיסטעם, פאָר וואָס'ער סאָרט פּערוואַנדעטע מענשען האַלטען זיך, ווער עס הייסט וועמעס פאָטער, ברודער, פעטער, מומע, געשוועסטער-קינד, פלימעניק, פלימעניצע א. ז. וו. דאָס אַלעס איז ניט אַלע מאָל און ניט אומעטום געווען גלויך. — אייבער ז.

פעלד־ארבייט און צאהמען און האָדעווען בהמות, ער לערנט זיך אויס
 צו בעשאפען מ ע ה ר נאטור־פראָדוקטען, דורך צוטהאָן מענשלי־
 בע אַרבייט. בלויז פ ע ר מ ע ה ר ע ן קען ער דאָן די נאטור־פראָ־
 דוקטען, אָבער נאָך ניט בעשאפען קיין א נ ד ע ר ע פראָדוקטען.
 צ י ו ו י ל י ז א צ י אָ ן איז די צייט, ווען דער מענש לערנט
 זיך שוין אויס מאַכען פון נאטור־פראָדוקטען, דורך בעארבייטונג,
 גאָר א נ ד ע ר ע זאכען; דאָס איז די צייט פון די אייגענטליכע
 אינדוסטריע און קונסט.

איהר ענדע. זיי האָבען זיך שוין געקליעבען אַריבערצוגעהן אין דער ציוויליזאציע אַרײַן. יוליוס צעזאַר בעשרייבט דאָס לעבען פון יענע גערמאַנען, און אויך טאַציטוס בעשרייבט דאָס. צעזאַר מאַהלט זייער לעבען נאָך גאָר ווילד, טאַציטוס — שוין עטוואָס מעהר ענטוויקעלט. אָבער אפילו לויט ווי טאַציטוס מאַהלט דאָס לעבען פון די פערצייטיגע גערמאַנען, איז עס אויך נאָך געווען גאָר רויה, אין פערגלייך מיט דעם לעבען פון די גריכען אין האַמער'ס צײַט, כאָטש ביידע זײַנען געשטאַנען, ווי געזאַגט, אויף דיזעלבע קולטור-שטופע, נאָר די גער-מאַנען אין איהר אָנפאַנג און די גריכען אין איהר ענדע. ווען מען פערגלייכט די ביידע — לויט ווי אפילו טאַציטוס בעשרייבט די גער-מאַנען און לויט ווי די גריכען מאַהלען זיך אין האַמער'ס געדיכטע, — דאַן זעהען מיר, וואָס פאַר אַ רייכקײַט און פראָדוקציע די אוי-בער-שטופע פון דער באַרבאַריי האָט שוין אין זיך, אין פערגלייך מיט איהר אונטער-שטופע.

דאָס בילד, וואס איך האָב דאָ געגעבען פון דער ענטוויקלונג פון דער מענשהייט דורך ווילדהייט און באַרבאַריי צו די אָנפאַנגען פון ציוויליזאציע, לויט ווי מאַרגאַן האָט דאָס צוזאַמענגעשטעלט, איז שוין רייך גענוג אין נייע שטריכען, און, וואס עס איז נאָך וויכטי-גער — וואהרהייטס-געטרייע שטריכען, וואָס מען קען זיי ניט בע-שטרייטען, ווייל זיי זײַנען אַרויסגענומען דירעקט פון דער פראָדוק-ציען. דאָך, דיעזעס בילד וועט אויסקוקען מאַט און אָרים, ווען מען וועט עס פערגלייכען מיט דעם בילד, וועלכעס וועט זיך אויפווילקלען פאַר אונז אַם ענדע פון אונזער וואַנדערשאַפט. ערשט דאַן וועט עס מעגליך זײַן צו שטעלען אין פולען ליכט דעם איבערגאַנג פון דער באַרבאַריי אין דער ציוויליזאציע און דעם שאַרפען געגענואַץ (היפּוך) פון ביידע. פאַרלויפּיג קענען מיר פון מאַרגאַן'ס איינטהיילונג מאַ-כען פאַלגענדען קורצען כלל:

ו ו י ל ד ה י י ט איז די צײַט ווען דער מענש נעהמט דער עיקר נאָר פון גרייטען וואָס ער געפינט אין דער נאַטור. דאָס וואָס דער מענש מאַכט זיך דאַן אליין, דיענט איהם דער עיקר אַלס הילפּס-ווערקצײַג צום נעהמען זיך פון גרייטען. (למשל אַ שטעקען אַראָבצו-וואַרפען מיט איהם ניס פון אַ בוים.)

ב א ר ב א ר י י איז די צײַט, ווען דער מענש נעהמט איבער

קינגער צייט. (וויקינגער — אויף ענגליש „וויקינגס“ — זיינען לע-
גענדארע העלדען פון די סקאנדינאווישע לענדער, פון וועלכע אלטע
לעגענדען פון דיעזע לענדער דערצעהלען.)

די ערשטע נייע זאך, וואָס מיר בעגעגענען אויף דיעזער שטופע
און וואָס אויף פריהעריגע שטופען איז ניט געווען, איז דאָס אַקער-
אייזען, געשלעפט פון בהמות. דאָס מאַכט ערשט מעגליך ערד-אַר-
בייט אויף אַ גרויסען אופן. מיט דעם קומט מען שוין דערצו, אז
מען קען האָבען אזוי פיעל לעבענסמיטלען וויפיעל מען וויל נאָר
כמעט, לויט נאָך אלעזכע פעהרעלטניסע. אויף קען מען שוין אויס-
האַקען וועלדער און מאַכען פון די ערד פּעלדער צום זייען תבואה
און לאַנקעס צו פּאַשען בהמות. אָהן די אייזערנע האַק און לאַך-
פעטע איז דאָס אַלץ אויף גרויסען פּוס ניט מעגליך געווען. אויף
דיעזער שטופע האָבען זיך אבער אויף די מענשען גענומען געשווינד
פערמעהרען און קליינע שטרעקען לאַנד זיינען געוואָרען געדיכט בע-
זעצט. איידער עס איז געווען פּעלד-אַרבייט, איז עס מסתמא קיינ-
מאָל ניט פּאַרגעקומען, אז אַ האַלבען מיליאָן מענשען זאָל מען קע-
נען פּעראייניגען אונטער איין איינציגע צענטראַל-פיהרונג. עס וואָל-
טען סיידען געמוזט זיין דערצו גאַנץ אויסגענומענע פעהרעלטניסע.

דעם העכסטען גראַד פון די אויבער-שטופע פון באַרבאַרי גע-
פינען מיר אין די גאַנץ-פּערצייטיגע גריכישע געדיכטע פון האַמער,
בעזאָגנדרעם אין זיין געדיכט זואָס רופט זיך איליאַדע. דאָרטען זיינען
שוין דערמאָנט ענטוויקעלטע אייזען-ווערקצייגען; דער בלאַז-זאַק (פון
דעם שמיעד); די האַנד-מיהל; דאָס רעדעל פון דעם טעפּער; די
וויין-קעלטערס און אייל-קוועטשערס; מעטאל-בעאַרבייטונג, ענטווי-
קעלט שוין נאָהענט צו קונסט-אַרבייט; דער וואָגען און שטרייט-
וואָגען; שיף-בויען מיט באַלקענס און ברעטער; די אָנפאַנגען פון
אַרכיטעקטור אַלס קונסט; אַרומגעמויערטע שטעדט מיט טהורמען
און דעכער; היינט האַמער'ס געדיכטע אַליון און די גאַנצע מיטהאַ-
לאַגיע — דאָס זיינען די הויפּט-ירושות, וואָס די גריכען האָבען אַר-
בערגענומען פון דער באַרבאַרי אין דער ציוויליזאַציאָן אַריין.

די גאַנץ-פּערצייטיגע איינוואוינער פון דייטשלאַנד, די גער-
מאַנען, זיינען געשטאַנען אויף דעם אָנפאַנג פון דיעזער קולטור-שטי-
פע; די גריכען פון האַמער'ס צייטען זיינען שוין געשטאַנען אויף

עס איז מעהר ווי וואהרשיינליך, אז דערגאנגען ווי צו בעארביי-
טען די ערד איז מען ביי דיעזע מענשען פריהער דורך דעם, וואָס
מען האָט געזוכט פאָשע פאָר די בהמות, און ערשט שפעטער איז
די ערד־ארבייט געוואָרען וויכטיג פאָר די ערנעהרונג פון מענשען.

די אַריער און די סעמיטען האָבען זיך בעסער ענטוויקעלט און
זיינען געוואָרען שטאַרקער, ווי די אַנדערע מענשען. עס קען זיין,
אז דאָס איז געקומען פון דעם, וואָס זיי האָבען געלעבט פון בהמות-
האַדעווען און האָבען זיך אַלזאָ געשפייזט מיט פלייש און מילך. בע-
זאַנדערס האָט דאָס גוט געווירקט אויף די ענטוויקלונג פון די קינ-
דער. עס איז אַ פאַקט, אז די פּוּעבלאָ-אינדיאַנער פון ניי־מעקסיקאַ,
וועלכע לעבען כמעט פון בלוז פלאַנצען־שפייז, האָבען אַ קלענערען
מוח (מאַרף אין קאָפּ) ווי די אינדיאַנער פון די אונטערשטע שטופע
פון באַרבאַריי, וועלכע עסען פלייש און פיש.

אויף דיעזער שטופע ווערט יעדענפאַלס ביסלעכווייז פערשוואַונ-
דען די מענשען־פּרעסעריי פאָר שפייז. עס האָט נאָך געטראָפּען ביי
מענשען פון דיעזער שטופע אויך, אז מען האָט געפּרעסען מענשען-
פלייש, אָבער דאָס איז שוין געווען אין רעליגיעזע צערעמאָניעס, אָדער
פאָר אַ כּשוף־מיטעל, וואָס עס איז דאָ כמעט דאָס אייגענע.

ג. א ו י ב ע ר - ש ט ו פ ע : פאַנגט אָן מיט דעם שמעל-
צען פון אייזען־ערד. פון דיעזער שטופע געהען די מענשען שוין
איבער אין דער ציוויליזאַציאָן, דורך דעם וואָס זיי ערפינדען די
קונסט צו שרייבען מיט בוכשטאַבען און זיי בענוצען דאָס צו שריי-
בען ביכער. דיעזע שטופע האָבען נאָר זעלבסטשטענדיג דערגרייכט
די מענשען פון די אַלטע וועלט. אין אמעריקאַ האָבען די אוראַיינ-
וואוינער דאָס ניט דערגרייכט, ווייל, ווי געזאָגט, די ווייסע מענשען
זיינען געקומען און האָבען זייער ווייטערע ענטוויקלונג אָבגעהאַקט.

אויף דיעזער אויבער־שטופע פון באַרבאַריי מאַכען די מענשען
מעהר פּאַרטשריט אין דער פּראָדוקציאָן (בעשאַפונג פון לעבענס מיט-
לעזן), ווי אין אַלע פריהעריגע שטופען צוזאַמען. אויף אַזאַ שטופע
האָבען זיך געפונען די גריכען פון די העראָען־צייט, די איטאַליענישע
שבטים איידער רוים איז געגרינדעט געוואָרען, די דייטשען וואָס דער
פאַרצייטיגער רוימישער שרייבער טאַציטוס בעשרייבט זיי און די
נאַרמאַנען (די עלטערן פון די שוועדען און נאָרוועגיער) פון די וויי-

די טייכען עפראט (פרת) און טיגרים (חדקל). ביי די אריער איז דאס געווען אין די פלאכע לענדער ביי די טייכען אקסוס און יאק-סארטעס, דאן און דניעפער. ארום די גרענעצען פון אזא פאשע-לאנד איז דאס מסתמא געווען, וואו מען האט צום ערשטען געצאהמט בהמות. די שפעטערע דורות האבען אויף אזא אופן געמיינט, אז די פאסטוכער-פעלקער שטאמען פון אייביג אן פון דיעזע לענדער. דאס איז אבער א טעות. ניין, אין אזעלכע לענדער פון לאנקעס, אהן וועלדער, איז ניט געווען די וויגעלע פון דעם מענשליכען מין. דאס אוראי ניט. גאר די ערשטע מענשען האבען נאר געקענט לעבען אין די וועלדער. נאך אפילו שפעטערע מענשען, די ווילדע פארעלטערן פון די פאסטוכער-פעלקער, האבען אויך ניט געקענט וואוינען אין דיעזע לענדער; און אפילו פאר שוין עטוואס נאך מעהר ענטוויקעלטע מענשען, פון די אונטער-שטופע פון בארבאריי, איז עס אויך כמעט אונמעגליך געווען צו וואוינען אין אזעלכע פלאכע, גלייכע לענדער, מיט ווייניג וואלד און פרוכט. נאר ווען מענשען זיינען דערגאנגען אין דער ענטוויקלונג צו די מיטעל-שטופע פון בארבאריי און האבען זיך שוין צוגעוואוינט צום פאסטוכער-לעבען, זיינען זיי ערשט צו-געוואנדערט און האבען זיך בעזעצט אין דיעזע געגענדען, וואו עס איז געווען די בעסטע פאשע פאר זייערע בהמות. דאן זיינען זיי שוין דארטען געבליעבען. עס וואלט זיי דאן שוין קיינמאל ניט געקענט איינפאלען, פרייוויליג צו פערלאזען די גלייכע פעלדער לעבען די טיי-כען, וואו עס איז געוואקסען גענוג גראז, און צוריקצוגעהן אין די וואלד-געגענדען, וואו זייערע פארעלטערן האבען זיך אויפגעהאלטען. נאך מעהר, אפילו ווען די סעמיטען און די אריער זיינען געטריעבען געווארען ווייטער צו צפון און צו מעריב, איז זיי אויך אונמעגליך געווען צו וואנדערן אין די וואלד-געגענדען אריין אין וועסט-אזיען און אין אייראפא, ביז זיי זיינען פריהער דערגאנגען ווי צו בעאר-בייטען די ערד. ערשט דורך דעם, האבען זיי געקענט בעשאפען פא-שע צו ערנעהרען זייערע בהמות אין אזעלכע געגענדען, וואו גראז וואקסט ווייניג. בעזאנדערס איז זיי ערשט דאן מעגליך געווארען צו בלייבען אין אזעלכע געגענדען איבערווינטערן. אהן פעלד-אר-בייט וואלטען זיי ווינטער, אין אזעלכע וואלד-געגענדען, גאר ניט געהאט מיט וואס צו פאשען זייערע בהמות.

די פעלקער פון אייראָפּא און אזיען, די ווייסע מענשען, וואס מען רופט זיי „קאווקאזער ראַסע“, טיילט מען איין, לויט די עהנליכ- קייט פון זייערע אלטע שפראַכען, אין פערשיעדענע טיילען. איין טייל פון דיעזע פעלקער רופט מען די אַ ר י ע ר, די אַרישע פעל- קער. דאָס זיינען אלע פעלקער פון אייראָפּא, חוץ די אונגאַרן, פינען, עסטען און באַסקען. און אַריער זיינען אויף די אינדיער און פער- סען פון אזיען. אין די אלטע שפראַכען פון אלע דיעזע פעלקער געפינט מען אַן עהנליכקייט צו די גאַנץ אלטע אַ ר י ש ע שפראַך פון די אינדיער, פון די הינדוסען. אַן אַנדערער טייל פון די ווייסע מענשען זיינען די ס ע מ י ט י ש ע פעלקער. דאָס זיינען אלע פעל- קער, וואָס זייער שפראַך איז עהנליך צו העברעאיש: די אַראַבער, אידען (אַזוי ווייט ווי זיי זיינען ניט געמישט) א. ז. וו. אַ דריטער טייל ווייסע מענשען זיינען די טיראַנישע פעלקער. צו זיי געהערען די אונגאַרן, פינען, ליפלענדער, עסטהען, באַסקען, טאַטאַרען, און אויף אַ טייל פון די מאַנגאָלישע פעלקער.

עס זעהט אויס, אז דאָס וואס די אַרישע און סעמיטישע פעל- קער האָבען זיך אָבגעשיידט, אין די באַרבאַרישע צייטען, פון די איב- ריגע מאַסע פון די באַרבאַרען, איז געקומען פון דעם, וואָס די אַריער און סעמיטען האָבען זיך נאָר אָבגעגעבען מיט צעהמען און האָדעווען בהמות און האָבען אָנגעקליעבען גרויסע סטאַדעס. דעריבער האָבען זיי געמוזט זיך פאַנאַנדערוואַנדערן.

אין די שפראַכען פון די אַרישע פעלקער פון אייראָפּא און פון די אַרישע פעלקער פון אזיען זיינען די נעמען פון בהמות דיעזעלבע. אָבער אין די נעמען פון פלאַנצונגען, וואָס מענשען פערזייען און בעאַרבייטען, איז כמעט קיין שום עהנליכקייטען אין די צוויי סאָר- טען שפראַכען ניט דאָ. דאָס צייגט, אז די ערשטע אַריער, פון וועל- כע די אלע פעלקער זיינען אַרויסגעקומען, זיינען נאָר געווען פאַסטור- כער, אָבער ניט קיין ערד-אַרבייטער.

אז מען האָט גענומען צעהמען בהמות, האָבען זיך אָנגעקליעבען גאַנצע סטאַדעס. דערפון איז אַרויסגעקומען דער גאַנצער אַרט לע- בען פון די פאַסטוכער-פֿעלקער, — אין די געגענדען, נעמליך, וואו די נאַטור פון לאַנד איז געווען גוט דערצו. ביי די סעמיטען איז דאָס געווען אין די מיט-גראָז-בעוואַקסענע פלאַכע (גלייכע) לאַנד ביי

אין ערגעץ ניט אריבער איבער דיעזער שטופע, ביז די ווייסע מענשען זיינען געקומען און איינגענומען דאס לאַנד.

ביי די אינדיאנער וואָס האָבען נאָך געלעבט אויף די אונטער־שטופע פון באַרבאַריי (צו זיי האָבען געהערט אלע אינדיאנער וואָס מען האָט געפונען אויף מזרח זייט פון דעם טייך מיסיסיפי ביז צום אַטלאַנטישען ים), האָט מען שוין געפונען, ווען מען האָט זיי ענט־דעקט, אַ געוויסען גראַד פון ערד־אַרבייט. זיי האָבען פערזייעט מאַיז און אפּשר אויף קירביסען, מעלאָנען און אַנדערע געוויקסען. זיי האָבן דערפון געהאַט זעהר אַ גרויסען טייל פון זייערע לעבענס־מיטלען. זיי האָבען געוואוינט אין הילצערנע הייזער, אין אַרומגעצאַמטע דער־פער. די שבטים פון נאָרד־וועסט, בעזאָנדערס אין די געגענדען פון דעם קאָלאָמביאַ טייך, זיינען נאָך געווען אין די אויבער־שטופע פון ווילדהייט און ניט געהאַט ניט קיין טעפּעריי און ניט קיין שום אַרט פון ערד־אַרבייט. דאָגעגען די אינדיאנער פון די זאָגענאַטע פּועב־לאָס אין גיי־מעקסיקאָ, די מעקסיקאַנער, צענטראַל־אַמעריקאַנער און פּערואַנער, אין דער צייט ווען די ווייסע האָבען זיי איינגענומען, זיי־נען געשטאַנען אויף די מיטעל־שטופע פון דער באַרבאַריי; זיי האָבן געוואוינט אין פעסטונגס־אַרטיגע הייזער פון געטריקענטע ציגעל און שטיין, האָבען געפלאַנצט מאַיס און אַנדערע שפייז־פלאַנצען, לויט נאָך די לאַגע פון לאַנד און דעם קלימאַט, — דאָס האָבען זיי גע־פלאַנצט אין קינסטליך־בעשפּריצטע גערטנער און דאָס האָט זיי געגע־בען דעם הויפט־טייל פון זייער נאַהרונג. זיי האָבען אויך געהאַט עטליכע מינים חיות געצאַהמט — די מעקסיקאַנער דעם טרוט־האַהן און אַנדערע עופות, די פּערואַנער דאָס ללאַמאַ. דערצו האָבען זיי שוין אויך געוואוסט פון בעאַרבייטען מעטאַל, אָבער ניט קיין אייזען, דאַרום האָבען זיי נאָך אַלץ ניט געקענט אויסקומען אָהן שטיינערנע געוועהר און שטיינערנע ווערקצייגען. די שפּאַניער האָבען דיעזע מענשען איינגענומען און דאָס האָט ביי זיי אָבגעשניטען יעדע וויי־טערע זעלבסטשטענדיגע ענטוויקלונג.

אין דער אַלטער וועלט האָט זיך אָנגעהויבען די מיטעל־שטופע פון באַרבאַריי מיט דער צאַהמונג פון בהמות, וואָס גיבען מילך און פלייש. ערד־אַרבייט אָבער איז, זעהט אויס, געבליעבען אין דער אַל־טער וועלט אונבעקאַנט, ביז טיעף אַריין אין דיעזער פּעריאָדע.

די ענטוויקלונג ביז אהער האָבען מיר געקענט בעטראַכטען גאַנץ אַלגעמיין איבער דער וועלט, אַלס גילטיג פאַר אַ געוויסע פּעריאָדע פון אַלע פּעלקער, אָהן אונטערשיעד אין וואָס פאַר אַ סאָרט געגענ-דען זיי האָבען זיך געפונען. ווען עס קומט שוין אָבער די באַרבאַ-ריי, ווענדט זיך שוין די ווייטערע ענטוויקלונג אָן די נאַטור פון דעם לאַנד. און אין דעם איז עס שוין אַנדערש אין די אַלטע וועלט (איי-ראָפּא, אַזיען און אַפריקא) און אַנדערש אין אַמעריקא. דאָס, מיט וואָס די באַרבאַריי צייכענט זיך בעזאָנדערס אויס, איז האַדעווען בהמות און פּערוזיען פּלאַנצונגען. אין דעם פונקט איז עס געווען אַנדערש אין דער אַלטער וועלט און אַנדערש אין אַמעריקא. אין דער אַלטער וועלט זיינען געווען אַלע בהמות וואָס מען האָט זיי געקענט האַדעווען און צאַהמען (אַנגעוועהנען פון ווילדהייט, צוגעוועהנען זיי זאָלען לעבען אונטער דעם מענשען'ס האַדעוואַניע). אויך זיינען דאָר-טען געווען אַלע סאָרטען תבואות, וועלכע מען קען פּערוזיען, חוץ נאָר איין מין. אין אַמעריקא אָבער איז נאָר געווען איין סאָרט בהמה וואָס לאָזט זיך צאַהמען, דאָס איז דאָס „ללאַמאַ“ (אַזאַ מין שעפּס) און אויך דאָס נאָר אין איין טייל פון זידען; און פון אַלע תבואות, וואָס מען קען פּערוזיען, איז אין אַמעריקא געווען נאָר איין מין, דאָס בעסטע, — מאַיז (קוקורוז, „טירקישער ווייז“, „קאָרן“ אויף ענג-ליש). דיעזע פּערשיעדענהייט אין די נאַטור-אומשטענדען פון די צוויי וועלטען האָט געפיהרט דערצו, אז פון דיעזען פונקט פון דער ענטוויקלונג אָן האָט זיך די ווייטערע ענטוויקלונג פונאַנדערגעצווייגט, אין דער אַלטער וועלט אַנדערש און אין אַמעריקא אַנדערש. און אויך זיינען אין ביידע פּערשיעדען די פונקטען, וואו די פּערשיעדענע ווייטערע שטופען פון דער ענטוויקלונג טהיילען זיך פונאַנדער.

ב. מ י ט ע ל - ש ט ו פ פ ע : פאַנגט זיך אָן אין דער אַלטער וועלט מיט די צאַהמונג פון הויז-טהירע (בהמות), אין אַמעריקא מיט בעאַרבייטען די ערד צו פּערוזיען שפייז-פּלאַנצען דורך בעשפּריצען די ערד און מיט דעם געברויך פון געטריקענטע ציגעל און שטיינער צו געביידעס.

מיט דער ווייטערער ענטוויקלונג פאַנגען מיר דאָ אָן אין אַמע-ריקא (ביי די אינדיאַנער), ווייל דאָ זיינען די מענשען (די אינדיאַנער)

טראכט מאַרגאן די קונסט צו מאַכען ליימענע טעפּ. וואו מענשען קענען שוין דיעזע קונסט, זיינען זיי שוין ארויס פון דער ווילדהייט. אָבער דער פאַקט איז, אז נאָך אויף די אויבערשטופע פון ווילדהייט, דאָס הייסט וואו קיין טעפּעריי איז נאָך ניט דאָ, אָבער עס איז שוין דאָ פייל און בויגען, זיינען שוין אויך דאָ מאַנכע אַנדערע ערפינדונג-גען. מען זעהט דאָס דייטליך ביי אַזעלכע פעלקער אין אַמעריקאָ: די פון זיי, וואָס האָבען שוין פייל-און-בויגענס, אפילו ווען טעפּ צו מאַכען ווייסען זיי נאָך ניט, האָבען שוין אייניגע אַנפאַנגען פון בע-זעצען זיך אין דערפער; זיי קענען שוין עטוואָס טהאָן צוצוגרייטען זייערע לעבענסמיטלען; זיי האָבען שוין הילצערנע געפעס און גע-רעטה; זיי קענען וועבען מיט די פינגער (אָהן וועב-שטוהלען), געוועבען פון פלאַנצען-פּעדים און האַלץ-שאַלעכטס אָדער וויטשקעס, און זיי האָבען שוין געשליפענע (נעאָליטישע) שטיין-ווערקצייגען. מייס-טענס קענען זיי שוין אויך, בענוצענדיג פייער און שטיין-האַק, מאַכען שיפלעך פון איין בוים און טיילווייז אויך באַלקענס און ברעטער צו בויען הייזער. אַלע דיעזע פּאַרטשריטע געפינען מיר, צום ביישפּיעל, ביי די נאָרד-וועסטליכע אינדיאַנער פון אַמעריקאָ, וועלכע האָבען שוין געהאַט פייל און בויגען, אָבער ניט קיין טעפּעריי.

אין דער ווילדהייט איז פייל און בויגען די שטאַרקסטע געוועהר, דאָס זעלבע וואָס דאָס אייזערנע שווערד אין דער באַרבאַריי און וואָס דאָס פּולווער-געוועהר אין דער ציוויליזאַציאַן.

2. — באַרבאַריי.

א. אַ ו נ ט ע ר - ש ט ו פ ע : הייבט זיך אָן מיט דער איינ-פיהרונג פון טעפּעריי. די קונסט צו מאַכען טעפּ איז אַרויסגעקומען פון דעם, וואָס מען האָט אַנגעהויבען איבערצודעקען הילצערנע און געפלאַכטענע געפעס מיט ליים, כדי זיי זאָלען ניט ברענען אויפ'ן פייער. דערביי האָט מען דאָס אויסגעפונען, אז פון ליים אַליין קען מען אויך מאַכען אַ כלי, אָהן די הילצערנע אָדער געפלאַכטענע כלי אינעווייניג. אז דערפון איז מען דערגאַנגען צו מאַכען ליימענע טעפּ, קען מען אין פיעלע פּאַלען בעווייזען, און וואַהרשיינליך איז עס אַזוי געווען אומערדם.

האָט זיי געהאַלפּען אויסגעפינען אַלץ נייע לעבענס-מיטלען. זיי האָ-
בען צום ביישפּיעל אויסגעפונען, אז געוויסע וואָרצלען און קרייטי-
כער, — די וואָס האָבען אין זיך קראַכמאַל, — זיינען גוט צו עסען,
ווען מען בראַט זיי אין הייסע אַש, אָדער אין באַק-גרובען, אין אוי-
ווענס אין דער ערד. זיי האָבען אויך אויסגעפונען, אז מען קען עסען
דאָס פלייש פון חיות, ווען מען בראַט עס. ווען זיי האָבען נאָר ער-
פונדען די ערשטע געוועהר, ווי אַ דוביגע און אַ הילצערנעם שפּיעל,
האָבען זיי שוין געקענט דערשלאָגען קליינע חיה'לעך און האָבען אַמאָל
געגעסען געבראָטענע פלייש פאר אַ צושפּייז. אָבער נאָר פאר אַ צו-
שפּייז אַמאָל. אין ביכער ווערט אפילו פאַרגעשטעלט, אז עס זיינען
געווען אַמאָל פעלקער, וואָס האָבען געלעבט נאָר פון יאָגד און ווייטער
פון קיין אַנדערע זאך ניט. דאָס איז אָבער פאַלש. אַזעלכע פעלקער
זיינען קיינמאָל אויף דער וועלט ניט געווען. עס איז ניט מעגליך, אז
מענשען זאָלען אין אַזאַ צושטאַנד לעבען בלויז פון חיות, וואָס זיי
פאַנגען, ווייל מען קען ניט זיכער זיין אימער צו קענען פאַנגען גענוג
חיות אַז עס זאָל זיין גענוג צום לעבען.

אַזוי ווי אין דיעזען צושטאַנד זיינען די מענשען כסדר געווען
אונזיכער מיט זייער לעבענסמיטעל, זעהט אויס, אז אויף דיעזער
שטופּע איז אויפגעקומען מענשען-פרעסעריי, וואָס עס איז פון דאָן
אָן געבליבען אַ לאַנגע צייט.

מענשען וואָס לעבען אויף די דאָזיגע מיטעל-שטופּע פון ווילד-
הייט, זיינען נאָך דאָ היינט אויך. דאָס זיינען די אור-איינוואוינער
פון אויסטראַליען און אַ סך פון פּאָלינעזיען.

ג. א ו י ב ע ר - ש ט ו פ ע : — פאַנגט זיך אָן מיט דער ער-
פינדונג פון פייל-און-בויגען. דורך דעם קענען שוין פאַנג-חיות ווע-
רען אַ רעגעלמעסיגע שפּייז. יאָגד ווערט דאָן איינע פון די געוועהנ-
ליכע סאָרטען אַרבייט. דער בויגען מיט די סטרונע פון בויגען און
די פייל זיינען שוין אַ זעהר צוזאַמענגעזעצטער אינסטרומענט. איי-
דער מען האָט געקענט דאָס אויסטראַכטען, האָט מען געמוזט אָנקליי-
בען לאַנגע ערפאַהרונגען און ענטוויקלען שאַרפע גייסטיגע קרעפטען;
האָט מען אַלזאָ צו דערזעלבער צייט שוין געמוזט זיין בעקאַנט מיט אַ
מאַסע אַנדערע ערפינדונגען.

אַלס דעם איבערגאַנג פון דער ווילדהייט צו דער באַראַריי בע-

טאָרישער צייט, איז ניט געווען מעהר קיין איין פאָלק, וואָס האָט נאָך געלעבט אין דיעזען אור-צושטאנד. דיעזער צושטאנד האָט גע- מעגט דויערן אַ סך, אַ סך טויזענדער יאָהרען. דאָך, קיין דירעקטע בעווייזע, אז אזוי האָבען מענשען אמאָל געלעבט, קענען ניט זיין. אָבער קוים ניט מען צו, אז די מענשען האָבען זיך ענטוויקעלט אַרויס פון מענשען-עהנליכע חיות, מוז מען אָננעהמען, אז זיי האָבען זיך נאָר אין אָנפאנג געפונען אין אזא איבערגאנגס-צושטאנד.

ב. מ י ט ע ל - ש ט ו פ ע : פאנגט זיך אָן מיט דעם, וואָס די מענשען הייבען שוין אָן צו עסען פיש, קרעבסען, מושעלן און אַנדערע וואַסער-חיות און זיי דערגעהען ווי צו מאַכען פייער. ביידע זאָבען געהערען צוזאַמען, ווייל פיש-שפיין ווערט ערשט פאָלשטענדיג נוצבאר ווען מען קען דערצו געברויכען פייער. ווען די מענשען האָ- בען זיך אויסגעלערנט צו לעבען פון דיעזע נייע שפיין, האָבען זיי ניט מעהר געמוזט בלייבען דאָרטען וואו דאָס קלימאט איז וואַרעם און וואו פרוכטען און קרייטיכער וואַקסען אַ סך פון זיך. וואַנדערנדיג מיט די ברעגעס פון טייכען, האָבען זיי זיך געקענט פערשפרייטען איבער דעם גרעסטען טייל פון די וועלט, אפילו אין דעם ווילדען צו- שטאנד.

אויף אלע קאָנטינענטען (יבשות) פון דער וועלט געפינט מען אַפּט, אין דער ערד אָדער אין הייהלען, ווערקצייגען פון שטיין, רויה בעארבייט, אונגעשליפען. דאָס ווייזט, אז עס זיינען אמאָל געווען מענשען, וואָס האָבען נאָך קיין אַנדערע ווערקצייג ניט געוואוסט צו מאַכען. די צייט, ווען מענשען האָבען נאָך בענוצט בלוין אזעלכע רויהע ווערקצייגען פון שטיין, רופט מען „דאָס פריהע שטיין-אַלטער“, אָדער „די פאַלעאָליטישע צייט“. דיעזע צייט געפאלט אין גאַנצען אָדער טיילווייז אין דיעזער פעריאָדע, פון וועלכער מיר רעדען דאָ. דאָס וואָס מען געפינט אזעלכע שטיינער אין אלע געגענדען פון דער וועלט, דאָס איז אַן עדות, אז אין דיעזער פעריאָדע האָבען די מענשען שוין געוואַנדערט אומעדום.

די מענשען האָבען זיך דעמאָלט אַלזאָ בעזעצט אין נייע געגענ- דען. אין זייער נאַטור איז, ווי אימער, געלעגען דער טריעב (חשק, נייגונג) כסדר צו זוכען און צו געפינען נייע שפיין. ווי צו מאַכען פייער דורך רייבונג האָבען זיי שוין געוואוסט. דאָס אלעס צוזאַמען

זיינע לעבענסמיטלען, דאָס הייסט צו קענען בעשאַפּען דערפון אזוי פיעל ווי ער וויל. מיר טיילען איין, געוועהנליך, די געשיכטע פון די מענשליכע ענטוויקלונג אין גרויסע עפאָכען (צייט-אַבטהיילונגען לויט וויכטיגע פאָסירונגען און טיעפע ענדערונגען אין דעם לעבען פון דער מענשהייט). אָבער יעדע גרויסע עפאָכע הייבט זיך אָן און ענדיגט זיך, מעהר אָדער וועניגער דירעקט, צוזאַמען מיט די צייטען, ווען דער מענש קומט צו צו דער מדרגה, וואו ער קען שטאַרק פערמעה-רען די זאַכען וועלכע ער בעדאַרף צום לעבען. — צוזאַמען מיט די-זער ענטוויקלונג נעהט-מיט די ענטוויקלונג פון דער פאמיליע. אָבער די ענטוויקלונג פון די פאמיליע אליין בריינגט ניט אַרויס אזעלכע שטאַרקע צייכענס פון צווישען-שייד, אַז מען זאָל לויט זיי קענען פונאַנדערשיידען די פּעריאָדען. (א פּעריאָדע איז דאָסזעלבע, אונגע-פעהר, וואָס אַן עפאָכע.)

1. — ווילדהייט.

א. אונטערשטע: — קינדהייט פון דער מענשהייט. די מענשען לעבען נאָך אויף בוימער, וויניגסטענס טיילווייז. ווען מען זאָל ניט אָננעהמען, אַז די מענשען האָבען דעמאָלט געקלעטערט אויף בוימער, וואָלט ניט געווען צו ערקלערען, ווי אזוי זיי האָבען אין אזאַ צושטאַנד זיך געקענט בעשיצען געגען די רויב-חיות. די מענשען לעבען דעמאָלט נאָך אין די געגענדען פון דער וועלט, וואו זיי האָבען זיך צום ערשטען בעווייעזען, דאָס איז אין די וועלדער פון די טראָפישע און סוב-טראָפישע געגענדען (פון ביידע זייטען פון די מיטעל-ליניע פון דעם ערד-קוגעל, וואו עס איז וואַרעם. ביי די מיטעל-ליניע זיי-נען מאָג און נאַכט גאַנץ גלייך. ניט ווייט אוועק זיינען זיי ניט שטאַרק פּערשיעדען. אין דיעזע געגענדען וואַקסען זעהר אַ סך פלאַנ-צען פון זיך.) געגעסען האָבען די מענשען דעמאָלט נאָר פּרוכטען, ניס, קרייטיכער. אין דיעזער צייט האָט זיך ביי דעם מענשען ענט-וויקעלט די שפּראַך מיט קלאַרע און דייטליכע ווערטער. דאָס איז די הויפטזאַך, וואָס די ענטוויקלונג האָט אַרויסגעבראַכט אין דיעזער צייט.

פון אלע פעלקער, וואָס זיינען בעקאַנט געוואָרען אין דער היס-

1. — פאָרגעשיכטליכע קולטור-שטופען.

מאָרגאָן איז דער ערשטער, וואס האָט פרובירט צו בריינגען אַ בעשטימטע אָרדנונג אין דער מענשליכער פאָרגעשיכטע, אויף דעם גרונד פון פיעל קענטנים אין דער זאך. אזוי לאַנג עס וועט ניט ענטדעקט ווערען קיין סך נייער מאַטעריאַל, וואס זאָל בעווייזען, אז מען מוז זיין געדאַנק ענדערן וועט מסתמא זיין אינטהיילונג פון די מדרגות פון דער ערשטער ענטוויקלונג בלייבען גילטען.

אין דריי הויפט-מדרגות טהיילט ער איין די מענשליכע ענט-וויקלונג: ווילדהייט, באַרבאַריי, ציוויליזאַציאָן.*

מאָרגאָן בעשעפטיגט זיך זעלבסטפערשטענדליך מיט די ערשטע צוויי מדרגות און מיט דעם איבערגאנג פון זיי צו דער דריטער. יעדע פון די ערשטע צוויי טיילט ער איין אין אַן אונטערשטער שטופע, אַ מיטעלסטע און אויבערשטע, לויט נאָך די פאָרטשריטע אין אויס-אַרבייטען לעבענסמיטלען. דען, זאָגט ער: „וואָס מעהר דער מענש ווערט פעהיג און געשיקט אין דער אַרבייט צו בעשאפען לעבענס-מיטלען, אַלץ אין אַ העכערען גראַד בעהערשט ער די נאַטור און שטעהט העכער איבער די צופעליגקייטען פון דער נאַטור. פון אַלע לעבע-דיגע בעשעפענישען איז דער מענש דער איינציגער, וואָס האָט זיך אַרויפגעאַרבייט צו קענען אין גאַנצען בעהערשען די בעשאַפונג פון

(* אין געוועהנליכע רייד האָבען דיעזע ווערטער אַ גאַנץ אַנדערן טויטש ווי אין דער וויסענשאַפט. אין געוועהנליכע רייד הייסט „ווילד-הייט“ משוגעת, צולאַזענהייט; „באַרבאַריי“ הייסט מערדערליכקייט, אבזריות; און „ציוויליזאַציאָן“ הייסט בילדונג און היינטוועלטליגע מאַניערען, קלוי-דונג א. ז. וו. דאָ אָבער איז ניט דאָס געמיינט. ציוויליזאַציאָן מיינט דאָ אַ צושטאַנד וואו עס זיינען שוין דאָ אַ סך ערפינדונגען און אויפטהוואונג-גען פון אַרבייט, קונסט, אויסטראַכטונגען און וויסענשאַפט. באַרבאַריי הייסט אַ צושטאַנד וואו עס איז נאָך דאָ ווייניג פון די אַלע זאַכען און אין ווילדהייט איז נאָך דערפון כמעט גאַר ניט דאָ. די מענשען אַליוו קע-נען אין דער באַרבאַריי און ווילדהייט זיין, אין מאַנכע בעציהונגען, רהי-גער, ליעבליכער, פרוינדליכער, עהרליכער, מעהר אונשולדיג, ווי אין דער ציוויליזאַציאָן.—דער איבערזעצער.

טעריאל איז ווייטער צוגעקומען. אייניגע פאָרשער, בעזאָנדערס די דייטשען וועסטערמאַרק און שטאַרקע, בעהויפטען, אז די נייע פאַקטען בעווייזען, אז מאָרגאַן'ס הויפט-סברות זיינען גאַנץ פאַלש. אָבער זיינער פון די וויכטיגסטע און אנערקענטסטע פאָרשער אין דיעזער נייער וויסענשאַפט איז — ווי שוין געזאָגט — היינריך קונאַוו, דער רעדאַקטאָר פון דעם בערלינער „פאָרווערטס“, און ער האָט צוגע-בראַכט פאַקטען פון דעם לעבען פון די ווילדע אין אויסטראַליען, וועל-כע בעשטעטיגען א טייל פון מאָרגאַן'ס געדאַנקען אין זייערע וויכטיג-סטע הויפט-פונקטען, כאָטש אין איינצעלנע פונקטען בעשטרייטעט ער איהם אליין. ער האָט דאָס ערקלערט אין זיין בוך „פערוואַנד-שאַפטס-סיסטעמע דער אויסטראַל-נענער“. קונאַוו איז איינער פון די נייעסטע און גרינדליכסטע פאָרשער אין דיעזער וויסענשאַפט, און ער בעווייזט, אז די איינווענדונגען פון וועסטערמאַרק און שטאַרקע געגען מאָרגאַן'ס סברות צושטערען זיי ניט און מאָרגאַן בלייבט אין זיינע הויפט-געדאַנקען גערעכט.

זעה בעבעל'ס „די פרוי און דער סאציאליזמוס“, אידישע אי-בערזעצונג, זייטע 28-30, אַנמערקונג.

שפעטער האָט קונאַוו ארויסגעגעבען זיין שריפט, פון וועלכער מיר גיבען איבער די הויפט-פונקטען צו ענדע פון דיעזען בוך. — א י -
(בע ר ז ע צ ע ר .)

ווערק איז אַרויסגעקומען, איז אונזער מאטעריאל פיר די געשיכטע פון די מענשליכע אורגעזעלשאפט זעהר בערייכערט געווארען. חוץ די פראפעסיאנעלע אנטראפאלאגען (פארשער אין דער וויסענשאפט פון מענשען-סאָרטען), רייזענדער און פֿרעהיסטאָריקער, האָבען זיך אויך גענומען צו דער פראגע די פֿערגלייכענדע יודיסטען (פארשער אין די געזעצע פון פֿערשיעדענע פעלקער, וועלכע פֿערגלייכען זיי און צייגען וואו זיי זיינען גלייך און וואו פֿערשיעדען) און זיי האָבען געבראכט אַ טייל נייעם שטאָף, אַ טייל נייע געדאַנקען. אייניגע איינצעלנע סברות פון מאָרגאַן'ען זיינען דורך דיעזע נייע בעווייזע און געדאַנקען אָבגעשוואכט געווארען אדער זאָגאַר בעווייעזען געוואָרען אלס פֿאַלש. אָבער אין ערגעץ האָט דאָס נייע-געזאַמעלטע מאַטעריאל ניט דערצו געפיהרט, אומצואוואַרפען זיינע גרויסע הויפֿט-געדאַנקען און אויפצושטעלען אַנדערע אויף זייער פֿלאַץ. די אָרד-נונג וואָס מאָרגאַן האָט געבראכט אין די אורגעשיכטע גילט אין איהרע הויפטשטריכען נאָך היינט. מען קען אפילו נאָר זאָגען, אז זי געפינט מעהר און מעהר אַלגעמיינע אנערקענונג; נאָר פֿונקט אזוי שטאַרק האַלט מען עס פֿאַר אַ סוד, אז מאָרגאַן איז דאָס געווען, וואָס האָט ענטדעקט דיעזען גרויסען פֿאַרטשריט.*

(זינט ענגעלס האָט דאָס געשריעבען — יוני, 1891 — זיינען שוין אַוועק נאָך 26 יאָהר. און נאָך פיעל מעהר איז אין דעם גע-גענשטאַנד געפֿאַרשט געווארען און זעהר אַ גרויסע מאַסע נייער מאַ-

*) אויף מיין רייזע צוריק פון ניו יארק, אין סעפטעמבער, 1888, האָב איך בעגעגענט אַ געוועזענעם קאָנגרעסמאַן (דעפוטאַט פון אַמעריקאַנער פֿאַר-לאַמענט) פיר דעם וואַהל-דיסטריקט פון ראַטשעסטער, וועלכער האָט געקענט לואיס ה. מאָרגאַן. ער האָט ליידער ניט געוואוסט קיין סך מיר צו דער-צעהלען וועגען איהם. ער האָט געזאָגט, אז מאָרגאַן האָט געלעבט אין ראַטשעסטער אַלס פֿריוואַט-מאַן, בעשעפטיגט נאָר מיט זיינע שטודיען. זיין ברודער איז געווען אַ פֿולקאָוויק און אַנגעשטעלט אין וואַשינגטאָן אין קריעגס-מיניסטעריום. דיעזער ברודער האָט איהם דאָס גע'פֿועל'ט ביי דער רעגירונג, — האָט דער מאַן געזאָגט, — אז זי זאָל זיך אינמערעסירען מיט זיינע פֿאַרשונגען און זי זאָל אַרויסגעבען מעהרערע פון זיינע ווערק אויף די קאַסטען פון דער רעגירונג. ער, דער ערצעהלער, האָט זיך אויך, זאָגט ער, א סך פֿערווענדעט וועגען דעם אין דער צייט ווען ער איז געווען קאָנגרעס-מאַן.

אדט הייליגקייטס-שענדונג, ער האָט מחלל קודש געווען, מיט דעם וואס ער האָט אלע די עזע געהייליגטע דאָגמען (גלויבענס-כללים) גע-מאַכט פּערגעהן ווי רויף. און דערצו האָט ער געמאַכט פון זיי א באַרג-אַש אויף אזא איבערצייגענדען אופן, אז מען דאַרף עס נאָר ערקלערען, מוז שוין יעדער איינזעהען אז עס איז ריכטיג. און מעקלעננאן'ס גלויביגע, וואס האָבען זיך ביז אהער אַרומגעוואָרפען צווי-שען עקסאַנאַמיע און ענדאַנאַמיע און ניט געוואוסט זיך קיין עצה צו געבען דערמיט, האָבען אלזאָ געמוזט כמעט זיך שלאָגען מיט'ן פּוּיסט אין קאָפּ און אויסשרייען: ווי האָבען מיר געקענט זיין אזוי דום און דאָס ניט אליין שוין לאַנג אויסגעפינען!

און אויב דאָס איז נאָך ניט געווען גענוג פּערברעכען פון מאָר-גאַנ'ען, אויב דאָס איז נאָך ניט געווען גענוג, אז די אָפיציעלע חקרונים זאָלען ניט טאָרען מאָרגאַנ'ס לעהרע בעהאַנדלען אַנדערש, ווי זי קאַלט אַוועקצומאַכען מיט'ן האַנד, — האָט מאָרגאַן נאָך געמאַכט די מאַס פון זיינע פּערברעכען איבער פול מיט ערגערע זאַכען: ער האָט עס געוואַנט צו קריטיקירען זעהר שאַרף די גאַנצע היינטיגע ציווילי-זאַציאָן, די היינטיגע געזעלשאַפט פון וואַרען-פּראָדוקציאָן, די גרונד-פאַרם פון היינטיגער געזעלשאַפט — צו קריטיקירען דאָס אזוי שאַרף כמעט ווי פּוריע (דער גרויסער פּראַנצויזישער סאַציאַליסט); און דאָס נאָך ווייניג, רעדט ער גאָר וועגען אַ צוקינפּטיגע איבערקעהרונג פון דער געזעלשאַפט, מיט אזעלכע ווערטער, וועלכע קאַרל מאַרקס האָט געקענט האָבען געזאָגט. אלזאָ, האָט ער זיך כשר פּערדיענט, וואָס מעקלעננאן האָט איהם מיט כעס אויפגעוואָרפען, אז „ער האָט דורכ-אויס א האס צו די היסטאָרישע מעטהאָדע פון פאַרשונג“, און הערר פּראָפּעסאָר זשיראַטעולאַן אין גענאָ האָט איהם נאָך דאָס בעשטע-טיגט אין 1884. וואס איז פאַר א וואונדער? דער דאָזיגער פּראָ-פּעסאָר האָט דאָך נאָך אין 1874 (אין זיין ווערק „אָנפאַנג פון דער פּאַמיליע“) אַרומגעבלאָנדזשעט אין דעם געדאַנק פון מעקלעננאן'ס עק-סאַנאַמיע, פון וועלכען מאָרגאַן האָט איהם ערשט געמוזט בעפרייען. די ווייטערע פאַרטשיטע אין די אורגעשיכטע, וואס מען האָט מאָרגאַנ'ען פאַר זיי צו דאַנקען, דאַרף איך דאָ ניט ערקלערען; דאָס גייטיגע וועגען דעם וועט זיך געפינען אין די ווייטערדיגע קאַפיטלען. אין די פיערצעהן יאָהר, וואס זיינען פּערנאַנגען, זינט זיין הויפט-

ערשט היינט מאָרגאָן'ס בוך א גרויסע צירקולאציאָן. — א י ב ע ר -
ז ע צ ע ר .)

ווען מען זעהט, ווי די גרעסטע אנערקענטע פרעהיסטאָריקער פון ענגלאַנד בריינגען אין זייערע שריפטען זעהר א סך שטיקער פון מאָרגאָן'ס בוך, בלויז אויס העפליכקייט, און ווי זיי גיעבען אנדערע בעווייזע פון קאמערשאפטליכקייט צו מאָרגאָן'ען, איז שווער צו דענקען אנדערש, ווי אז עס איז צווישען זיי אן אָבגעמאכטע זאך, זיי זאָלען זיין בוך טויט-שווינגען. פאַר וואָס איז דאָס ? איז עס דערפאַר, וואָס מאָרגאָן איז אן אמעריקאנער ? איז עס פאַר די ענג-לישע פרעהיסטאָריקער א ביטערע זאך אריבערטראָגען, אז זיי זאָלען מוזען זיין אָנגעווייזען אויף צוויי גאונ'ישע אויסלענדער, באַכ-אַפען און מאָרגאָן, פון זיי צו מוזען נעהמען די אַלגעמיינע געדאַנקען יועגען די זאַכען ? מאַטעריאַלען וועגען דיעזע זאַכען האָבען זיי אליין, די ענגלישע פאַרשער, ווירקליך צוזאַמענגענומען מאַסענווייז, מיט העכסטע אנערקענטער פלייסיקייט ; אָבער ווי צו אָרדנען און צו גרופירען דיעזע מאַסען מאַטעריאַלען האָבען באַכאַפען און מאָרגאָן געצייגט. פערדריסט דאָס די ענגלענדער הפנים. דעם דייטש האָבען זיי נאָך געקענט ווי עס איז אריבערטראָגען, אָבער דעם אַמע-ריקאנער ? געגען אן אמעריקאנער ווערט יעדער ענגלענדער פאַטריאָ-טיש. איך האָב געזעהען אין אמעריקא קאָמישע ביישפיעלע דער-פון.

צו דעם קומט אָבער נאָך צו דאָס, וואָס מעקלעננאן איז געווען, אזוי צו זאָגען, דער אָפיציעל אָנגעשטעלטער גרינדער און פיהרער פון דער פרעהיסטאָרישער שולע (געדאַנקען סיסטעם) פון ענגלאַנד ; עס איז געווען צווישען די פרעהיסטאָריקער א פאָדערונג פון אָרענט-ליכקייט, ביז אַ געוויסען גראַד, צו רעדען נאָר מיט די העכסטע עהרען-פּורכט פון מעקלעננאן'ס אויסגעקוינסטעלטע פרעהיסטאָרישע סברה, — אז די ענטוויקלונג פון דער פאמיליע איז געגאַנגען דורך קינדער-מאָרד איבער פיעל-מענעריי און רויב-עהע צו דער מוטער-רעכטליכער פאמיליע. דעם מינדעסטען ספק אין די עקזיסטענץ פון עקסאָנאַמע און ענדאָנאַמע „שטאַמען“, וואָס האָבען איינע מיט די אנדערע קיין שום שייכות ניט, — דעם מינדעסטען ספק אין דעם האָט מען גע-האַלטען פאַר אַ זינדיגע אפיקורסת. אַלזאָ, איז מאָרגאָן בעגאַנגען אן

זייערע פארצייטיגע בעריהמטע שריפטען שטאמען), אזוי ווייט ווי דאָס איז מעגליך לויט דעם היינט־בעקאנטען מאטעריאל. עס איז פאר יעדען קלאָר, אז מיט דעם פאנגט זיך אָן אַ נייע עפאָכע פאר אויספארשונג פון די אורגעשיכטע. די מוטעררעכטליכע גענעם איז געווארען דער פונקט, ארום וועלכען דיעזע גאנצע וויסענשאפט דרעהט זיך. זינט דיעזע גענעם איז ענטדעקט געוואָרען, ווייסט מען, אין וועלכער ריכטונג מען האָט צו פאָרשען און וואָס מען האָט צו זוכען און ווי מען דארף דאָס אויסגעפונענע גרופירען. און געהענדיג אויף דעם וועג, מאכט מען היינט אין דיעזען געגענשאַנד (ענין) געשווינד־דע פאָרטשריטע, גאנץ אנדערש ווי איידער מאָרגאן'ס בוך איז אַרויס. היינט זיינען מאָרגאן'ס ענטדעקונגען שוין אנערקענט פון אלע פּרעהיסטאָריקער (פאָרשער אין דער פאָרגעשיכטע) אויף אין ענגלאַנד. ריכטיגער געזאָגט, די ענגלישע פאָרשער בענוצען זיך דערמיט. אָבער קיין איינער פון זיי איז זיך ניט אָפּען מודה, אז מאָרגאן איז דאָס געווען, וועמען מיר האָבען צו פערדאָנקען די איבערקעהערעניש אין דער בעגרייפונג פון דער זאך. אין ענגלאַנד איז זיין בוך אזוי ווייט ווי מעגליך טויט־געשוויעגען געוואָרען. מאָרגאן'ען אליין פערטיגט מען אָב מיט אַביסעל גענעדיגע לויב, פאר דעם וואָס ער האָט פריהער אויפגעטהאָן; איינצעלהייטען פון זיינע ענטדעקונגען קלייבט מען אויס פלייסג און מען בענוצט זיך דערמיט; פון זיינע ווירקליכע גרויסע ענטדעקונגען אָבער שווייגט מען פער'עקשנ'ט. זיין בוך „ענשיענט סאָסייעטי“ איז אין די אַריגינאַל־אויסגאַבע ניט מעהר דאָ. אין אמעריקא איז פאר אַזעלכע זאַכען ניטאָ קיין לוינענדער פער־קויף. אין ענגלאַנד, שיינט עס, איז דאָס בוך סיסטעמאַטיש אונט־טערדריקט געוואָרען. די איינציגע אויסגאַבע פון דיעזען עפאָכע־מאַכענדען בוך, וואָס מען קען נאָך קריעגען צו קויפען אין בוך־האַנד־דעל איז — די דייטשע איבערזעצונג. (היינט איז דאָס בוך אַרויס־געגעבען געוואָרען אין אייניגע אויסגאַבען, דורך אַרויסגעבער פון סאָציאַליסטישע ביכער. דורך דיעזען ווערק פון ענגעלס איז דאָס בוך זעהר שטאַרק בעקאנט געמאכט געווארען צווישען סאָציאַליסטען. און מיט דעם גרויסען וואוקס פון די סאָציאַליסטישע בעוועגונג און ביי די שטאַרקע פערשפרייטונג פון סאָציאַליסטישע שריפטען קריעגט

סברה. ער האָט פשוט נישט בעמערקט דעם אונטערשיעד צווישען א גענעם און א גאַנצען שטאַם פון פיעלע גענעם!

מאָרגאַן אָבער האָט זיך מיט דעם נישט בענוגענט. ער האָט אין דיעזער פארשונג געמאַכט נאָך א צווייטען פּאַרטשריט, וועלכער האָט אויך ענטשיידעט וויכטיגע פּראָגען. אויך דערביי האָט איהם געדיענט דאָס וואָס ער האָט אויסגעפונען אין די גענעם פון די אמעריקאַנער אינדיאַנער. מאָרגאַן האָט געמליך ענטדעקט, אז דיעזע גענעם, וועלכע כע איז אָרגאַניזירט נאָך מוטעררעכט, איז אייגענטליך די ערשטע פּאַרמע פון די משפּחה-געזעלשאַפט, פון וועלכע עס האָט זיך ערשט שפּעטער אַרויס ענטוויקעלט יענע פּאַטעררעכטליכע גענעם, וואס מיר געפינען ביי די פּאַרצייטיגע קולטור-פּעלקער — די רוימער און די גריכען. ביז אהער זיינען די גריכישע און רוימישע גענעם געווען א רעטעניש פאר אַלע געשיכטע-שרייבער. דיעזע רעטעניש האָט מאָרגאַן אויפגעקלערט, לויט נאָך דעם וואָס ער האָט געפונען ביי די אינדיאַנישע משפּחה-געזעלשאַפטען. מיט דעם האָט ער געפונען אַ נייעם פונדאַמענט (יסוד) פאר די גאַנצע אור-געשיכטע. (דער לעזער דארף דאָ אַלץ געדענקען, אז שפּעטער וועט דאָס אלעס דייטליך און פּער-שטענדליך ערקלערט ווערען. דאָ האַלטען מיר ערשט אין די איינ-לייטונג, וואס נישט אן איבערבליק איבער די ענטוויקלונג פון די פּאַר-שונגען אין דיעזער וויסענשאַפט. — א י ב ע ר ז.)

מאָרגאַן האָט דאָ אַלזאָ ענטדעקט די ערשטע מוטער-רעכטליכע גענעם, — ווי זי האָט אויסגעזעהען אידער זי איז פּערענדערט גע-וואָרען, — אַלס די פּאַרשטופּע פון די שפּעטערע פּאַטער-רעכטליכע גענעם פון די פּאַרצייטיגע קולטור-פּעלקער. דיעזע ענטדעקונג מאָרגאַן'ס האָט פאר די אור-געשיכטע דיזעלבע בעדייטונג ווי דאָרוויין'ס ענטוויקלונגס-טהעאָריע פאר די ביאָלאָגישע וויסענשאַפט און ווי כאַרקס'עם מעהר-ווערטהע-טהעאָריע פאר די פּאַליטישע עקאָנאָמיע. דיעזע ענטדעקונג האָט צום ערשטען מאל מעגליך געמאַכט זיך פּאַר-צושטעלען א געשיכטע פון דער ענטוויקלונג פון דער פּאַמיליע. מאָרגאַן האָט אזא געשיכטע פון דער פּאַמיליע צוזאַמענגעשטעלט. ונגי-ניגסטענס האָט ער אין איהר פּאַרלויפּיג פּעסטיגעשטעלט בסך הכל די ענטוויקלונגס-שטופּען פון די פּאַמיליע פון די קלאַסישע צייטען (דאָס מיינט מען די צייטען פון רוים און גריכענלאַנד, פון וועלכע

ווען און עס זיינען נאך דא צוויי גאנץ פערשיעדענע סאָרטען שטאַמען פון מענשען, יעדער סאָרט אַ בעזונדערער און אונאַבהיינגיגער; איין סאָרט אַזעלכער, ביי וועלכען די מענער נעהמען ווייבער דוקא נאָר פון אייגענעם שטאַם, און אַנדער סאָרט אָבער, וואו עס איז אַבסאָלוט פערבאָטען צו נעהמען אַ ווייב פון אייגענעם שטאַם. (זעה, צום ביישפּיעל, דאָס פראַנצויזישע בוך „אורשפרונג פון דער פאַמיליע“ פון זשיראַ-טיילאָן, 1874, און אפילו נאָך לובבאַק אין זיין „אורשפרונג פון ציוויליזאַציאָן“, 4טע אויפלאַגע, 1882).

אויף דיעזען פונקט האָט זיך אוועקגעשטעלט מאָרגאַן'ס הויפט-ווערק, „ענשיענט סאָסייעטי“ (די פאַרצייטיגע געזעלשאַפט, 1877), דאָס ווערק, אויף וועלכען דיעזעס בוך איז געבויט. דאָס וואָס אין 1871 איז ביי מאָרגאַן'ען נאָר געווען אַ ניט-קלאַרע אַהנונג, דאָס האָט ער אין דיעזען ווערק זיינעם שוין מיט פולען בעוואוסטזיין אויסגע-אַרבייט. ער האָט זיך איבערצייגט, אז עס איז ניטאָ קיין געגענזאַץ פון ענדאָגאַמיע און עקסאָגאַמיע. עקסאָגאַמע שטאַמען זיינען נאָר אויף דער וועלט ניטאָ. דאָס הייסט, עס זיינען ניטאָ קיין גאַנצע פאָלקס-שטאַמען, קיין גאַנצע שבטים, ביי וועלכע מען טאָר ניט נעה-מען קיין ווייב פון דעם אייגענעם שטאַם, נאָר דוקא פון אַ פרעמדען. אזוינס איז נאָר ניט דאָ. נאָר וואָס עס איז יאָ געווען איז אָט וואָס: עס זיינען אַמאָל בעשטאַנען גרופען-עהען, מעהרערע מענער האָבען, הייסט עס, געהאַט בשותפות מעהרערע ווייבער; עס איז זעהר וואַהר-שיינליך, אז דאָס איז אַמאָל געווען ביי אַלע פעלקער; ווען דאָס איז געווען, איז יעדער שטאַם געווען איינגעטיילט אין משפחות; די מענשען אין יעדער משפחה זיינען געווען בלוט-פערוואַנדעטע פון דער מוטער'ס צד; און אָט אין אזאַ משפחה, אָדער גרופע, אָדער „גענעם“, ווי מען רופט דאָס, איז דאָס געווען שטרענג פערבאָטען אז די מע-נער און פרויען, פון דיזעלבע גענעם, זאָלען הייראַטהען צוזאַמען! פון דעמזעלבען שטאַם האָבען די מענער יאָ געקענט נעהמען ווייבער, און האָבען עס אין רעגעל געטהאָן, אָבער זיי האָבען געמוזט זיין פון אַן אַנדער גענעם. אַלזאָ, ווען די גענעם איז געווען שטרענג „עקסאָגאַם“, איז אָבער דער גאַנצער שטאַם, וועלכער האָט אַרומגענומען אַלע גענעם, געווען פונקט אזוי שטרענג „ענדאָגאַם“. דערמיט איז ענדליך געווען צוקלאַפט דער לעצטער רעשט פון מעקלעננאַן'ס אויסגעקינסטעלטע

ווי א פראָקוראָר, וואָס ווען ער אַרבייט זיך אויס זיינע טענות, קוקט ער ניט צי האָבען זיי אַ ווירקליכען גרונד צי ניט, אָבער פון דעם פערטהייד־גער פערלאַנגט ער פאר יעדען ווארט דעם שטאַרקסטען פאָר־מאַלנעם יוריסטישען בעווייז.

מעקלעננאן טענה'ט, אז די גרופען־עהע איז אין ערגעץ ניט בע־שטאַנען. זי איז ניט מעהר ווי איינבילדונג. דערמיט פאַלט ער שוין צוריק הינטער באַכאַפּען. און וועגען די סיסטעמען פון קרובים־שאַפט, וואס מאָרגאָן האָט אויסגעפונען ביי אזוי פיעל פעלקער — דאָס וואָס געשוועסטער־קינדער רופען זיך שוועסטער און ברידער א. ז. וו. — זאָגט מעקלעננאן, אז דאָס צייגט ניט, אז אַמאָל האָט זיך ביי זיי געפיהרט אַזאַ פאמיליען־לעבען, אז געשוועסטער־קינדער זיי־נען ווירקליך געווען שוועסטער און ברידער א. ז. וו. נאָר, זאָגט ער, דאָס איז גלאַט אַזאַ געזעלשאַפטליכע העפליכקייט, וואָס מען רופט זיך ברודער א. ז. וו. אַ ראיה האָט ער, אז די אינדיאַנער זאָגען צו אַ פרעמדען, אַ ווייסען, אויך „ברודער“ אָדער „פאָטער“. דאָס האָט אַזאַ זין, ווי צו זאָגען, אז די ווערטער פאָטער, מוטער, ברודער, שוועס־טער בעדייטען ביי אונז גאָר ניט און זיינען בלויז אַ פאָרמע פון רע־דען צו מענשען, אָהן שום זין, ווייל מען זעהט דאָך, אז צו קאַטווי־לישע גלחים זאָגט מען אויך פאָטער און די קאַטוילישע „אַבטיסטי־נען“ רופט מען „מוטער“ און די מאָנאַכען און מאָנאַשקעס רופען זיך ברידער און שוועסטער, און אפילו פריימויערער און מיטגליעדער פון איין פּעראַיין, רופען זיך אויך ברידער און שוועסטער. קורץ, מעקל־לעננאן'ס פערטהייד־גונג איז געווען טרויעריג שוואַך.

אָבער נאָך איין פונקט איז געבליעבען אין זיין טהעאָריע, וואס איז ניט בעריהרט געווארען. דער היפּך (געגענזאַץ) פון עקסאָגאַ־מע און ענדאָגאַמע „שטאַמען“, אויף וואָס זיין גאַנצע סיסטעם איז אויפגעבויט, איז געבליעבען ניט געריהרט; דאָס איז זאָגאַר נאָך פון אַלעמען געווען אָנגענומען פאַר דעם רעכטען עיקר פונקט, ארום וועלכען עס דרעהט זיך די גאַנצע געשיכטע פון דער פאמיליע. מען האָט שוין צוגעגעבען, אז מעקלעננאן'ס פראָבע צו ערקלערען דיעזען געגענזאַץ איז אונגעניגענד און איז געגען די פאַקטען, וועלכע ער אליין בריינגט. אָבער דער פאַקט גופא איז געווען אָנגענומען פאַר אַ זאַך אין וועלכער עס איז קיין שום ספק ניט — אז עס זיינען גע־

די אלע געזאמעלטע נאכריכטען מיט זיינע סברות, וואָס ער האָט זיך דערפון געדרונגען, האָט ער אָבגעדרוקט אין א בוך אונטער דעם נאָמען „סיסטעם אָוו קאָנסאַנגוויניטי ענד אַפיניטי“ 1871. דערמיט האָט ער אַרויפגעפיהרט די ויכוחים וועגען דעם ענין אויף אַ סך אַ ברייטערען געביעט ווי פריהער. לויט די קרובים'שאפט, דאָס הייסט לויט נאָכדעם, פאַר וואָס פאַר אַ סאָרט קרובים מענשען האַלטען זיך ביי פערשיעדענע שבטים, האָט ער זיך אַרויסגענומען, וואָס פאַר אַ סאָרט פאַמיליען-לעבען עס איז ביי זיי אַמאָל געווען און ער האָט דאָס גענוי אויסגעמאָלען. דערמיט האָט ער געעפּענט אַ נייעם פאַרשונגס-וועג און אַ ווייטערען בליק צוריק אין די פאַרגעשיכטע פון דער מענשהייט. און וויבאַלד זיין סברה זאָל אָנגענומען ווערען פאַר ריכטיג, האָט געמוזט די גאַנצע שעהנע געביידע פון מעקלעננאן'ס סברות צוגעהן ווי רויך.

אין יאָהר 1875 האָט מעקלעננאן אַרויסגעגעבען אַ נייע אויפ-לאַגע פון זיין בוך „פרימיטיוו מערריעדזש“. דאָרטען פערטהיידגט ער זיין טהעאָריע געגען די בעווייזע פון לובבאַק און מאָרגאַן. ער פערלאַנגט פון זיי בעווייזע אויף יעדע פון זייערע בעהויפטונגען. אליין שטעלט ער צוזאַמען זעהר קינסטליך אַ געשיכטע פון דער פאַמיליע פון סאַמע היפּאָטעזען (השערות, בויך-סברות), און פון זיי פערלאַנגט ער פאַר יעדע פון זייערע בעהויפטונגען ניט נאָר סתם בעווייזע, נאָר אזעלכע בעווייזע, וואָס עס זאָל ניט מעגליך זיין זיי צו בעשטריי-טען, — פונקט ווי אין די געריכטס-הייזער אין סקאַטלאַנד לאָזט מען קיין אַנדערע בעווייזע ניט צו. און דאָס טהוט דערזעלבער מאַן, וועלכער בריינגט פאַר זיינע סברות די שוואַכסטע בעווייזע פון דער וועלט. צום ביישפּיעל, דער פאַרצייטיגער רוימישער געשיכטע-שריי-בער טאַציטוס מעלדעט, אַז ביי די גערמאַנען (די דעמאָלטיגע איינ-וואוינער פון דייטשלאַנד) איז דאָ אַ שטאַרקע פערטהעלטנים צווישען אַ מוטער'ס ברודער און אַ שוועסטער'ס זוהן; און צעזאַר מעלדעט, אַז ביי די בריטען האָבען יעדע 10 אָדער 12 מענער זייערע ווייבער בשותפות; און מעהרערע אַלטע שריפטשטעלער מעלדען פון וויי-בער-געמיינשאפט ביי באַרבאַרען — איז פון דיעזע אלע זאַכען קלערט נאָר ניט מעקלעננאן און געהמט זיך אַרויס דעם שלום, אַז ביי דיע-זע אלע פעלקער האָט עקזיסטירט פיעל-מענעריי! עס איז פונקט

זען נייע פאקטען וועגען די ענטוויקלונג פון דער פאמיליע. ער האָט געפונען ביי די איראָקעזען-אינדיאַנער אַ משונה'דיגע סיסטעם פון קרובים'שאפט. דאָס הייסט, אז געשוועסטער-קינדער רופען זיך עפעס ביי זיי שוועסטער און ברידער און נאָך אזעלכע זאכען. (דאָס וועט ווייטער גרינדליך ערקלערט ווערען.) און ער האָט זיך איבערצייגט, אז אָט דאָס זאָנדערבארע סיסטעם פון קרובים'שאפט, וואס איז בע-טאָנען ביי די איראָקעזען-אינדיאַנער, איז אויך בעשטאָנען ביי אלע אינדיאַנער פעלקער פון די פעראייניגטע שטאַטען. דאָס איז אלזאָ געווען פערברייטעט איבער אַ גאַנצען קאָנטינענט (וועלט-טייל). אָבער לויט דעם עהע-סיסטעם, וואס בעשטעהט דאָרטען אין דער ווירקליכ-קייט היינט, געהערען זיך מענשען אָן גאַנץ אנדערש ווי זיי רופען זיך. זיי רופען זיך ברידער און שוועסטער, וואו זיי זיינען דאָס אין אמת'ן ניט. (דאָס וועט אלץ ווייטער דייטליכער ערקלערט ווערען.) ער האָט דאָן גע'פועל'ט ביי דער רעגירונג פון די פעראייניגטע שטאַט-טען, זי זאָל אויסשיקען צו איהרע פערטרעטער אין אלע לענדער גע-וויסע ליסטען מיט פראָנען, וואס ער האָט פערפאַסט, — פראָנען ווע-גען דעם, ווי עס פיהרט זיך ביי אלע ווילדע מענשען אין אלע עקען פון דער וועלט אין זייער פאמיליען-לעבען און וואָס פאַר אַ סאָרט סיסטעם אין קרובים'שאפט עס איז ביי זיי. לויט זייערע ענטפערס האָט ער געפונען אזוי:

- (1) אז דאָס סיסטעם פון קרובים'שאפט פון די אמעריקאַנער אינדיאַנער בעשטעהט אויך אין אזיען, און אביסעלע פערענדערט אויך אין אפריקא און אויסטראַליען ביי פיעלע פאָלקס-שטאַמען.
- (2) אז אזא סיסטעם פון קרובים'שאפט פאַסט זיך פאָלשטענ-דיג צו אַ געוויסע סיסטעם פון גרופען-עהע, וועלכע איז ווירקליך בע-טאָנען אין האַוואַאי און אין אנדערע אויסטראַלישע אינזלען און וואו דאָס האַלט איצט אין אונטערגעהן. און
- (3) אז אויף דיעזע אינזלען איז וויעדער דאָ אַן אנדערע סיס-טעם פון קרובים'שאפט, מענשען האַלטען זיך פאַר אַן אנדער סאָרט פערוואַנדעטע, וויעדער ניט לויט ווי עס איז אין אמת'ן נאָך זייערע פיהרונגען היינט. אָבער זייער סיסטעם פון קרובים'שאפט פאַסט זיך וויעדער צו צו אַן אנדער גרופען-עהע, נאָך אַן עלטערע פאַרמע, וואָס איז שוין דאָרטען אויך לאַנג אונטערגעגאַנגען.

ערשמער אויטאָריטעט אויף דיעזען געביעט. זיין געדאַנק, אז עס זיינען דאָ בעזונדערע עקסאָגאַמע „שטאַמען“ און בעזונדערע ענדאָ-נאַמע, איז געבליבען דער פעסטער פונדאַמענט פון די אָנגענומענע מיינונגען וועגען די ענטוויקלונג פון דער פאַמיליע; כאָטש מען האָט אנערקענט איינצעלנע פאַקטען, וואָס האָבען געצייגט אן אויסנאַהמע פון דעם כלל און האָבען בעווייעזען אז עס איז ניט אין גאַנצען אזוי. דיעזער אַלגעמיינ-אָנגענומענער געדאַנק האָט פערשטעלט די אוי-גען און מען האָט שוין ניט מעהר געקענט האָבען קיין פרייען אי-בערבליק איבער דעם געביעט פון דיעזער פאַרשונג און דערמיט איז יעדער ענטשיידענער פאַרטשריט געווען געמאַכט אונמעגליך.

אזוי ווי עס איז געוואָרען אַ מאָדע אז מען שאַצט מעקלעננאַן'ס אויפטהוואונגען צו הויף, — אין ענגלאַנד בעזאָנדערס, און נאָך דעם ביישפיעל פון ענגלאַנד אויף אין אַנדערע לענדער, — איז עס אַ פליכט צו ווייזען, ווי אין אַמת'ן האָט ער אין דער פאַרשונג פון דיע-זען געגענשטאַנד געבראַכט מעהר שאָדען ווי נוצען, דען זיין געגענ-זאַץ צווישען עקסאָגאַמע און ענדאָגאַמע „שטאַמען“ איז פשוט מיט-פערשטענדליך און דאָס האָט בלויז אָנגעמאַכט אַ פלאַנטער, — ווי מיר וועלען ווייטער זעהען.

מען האָט באלד גענומען דערגעהן אַלץ מעהר און מעהר פאַקטען, וואָס האָבען ניט אַריינגעפאַסט אין זיין שעהן-אויסגעשניצטע ראַמקע, אין זיין סברא. לויט מעקלעננאַן'ס סברא, זיינען נאָר געווען דריי פאַרמען פון עהע: פיעל ווייבעריי (איין מאן מיט מעהרערע וויי-בער), פיעל מענעריי (איין ווייב מיט מעהרערע מענער), און איינ-צעל-עהע (איין מאן מיט איין ווייב). ווי מען איז אָבער נאָר גע-וואָרען אויפמערקזאַם אויף דיעזען פונקט, האָט מען געפונען אַלץ מעהר און מעהר בעווייזע, אז ביי אונגענטוויקעלטע פעלקער איז בע-שטאַנען אזאַ פאַרמע פון עהע, אין וועלכער מעהרערע מענער צוזאַמען זיינען געווען די שותפות'ע מאַנען פון מעהרערע פרויען צוזאַמען. דער פאַרשער לובבאַק האָט דיעזע פאַרמע פון פאַמיליען-לעבען אַ נאָמען געגעבען „גרופען-עהע“ און האָט אנערקענט, אז דאָס איז אַ געשיכטליכער פאַקט.

באלד נאָכדעם, אין יאָהר 1871, האָט מאָרגאַן אַרויסגעבראַכט נייעם מאַטעריאַל וואָס האָט אין פיעלע בעציהונגען קלאָר בעווייע-

געבראכט א נייעם צושטאנד, אויף וועלכען דיעזער אויסדרוק פאסט זיך ניט מעהר.

מעקלעננאן'ס געדאנק, אז ביי די מענשען, ביי וועלכע עס פיהרט זיך אזוי ווי ער בעשרייבט, פעהלט אויס פרויען, און אז דאס איז די אורזאכע, פאר וואס זיי רויבען ווייבער — דיעזער געדאנק לייגט זיך אפילו שטארק אויפ'ן שכל; אָבער, ווי עס זעהט אויס, איז ער אליין ניט געווען זיכער אז עס איז טאקי אזוי. ווי מיר האָבען גע-זעהען, קומט אויס, נאָך זיין סברא, אז ביי דיזעלכע מענשען, ביי וועל-כע מען רויבט ווייבער פון אנדערע שטאַמען, האָבען אויך א סך מענער איין ווייב. ווארים אויב דאָס איז דערפאר, וואס ביי זיי פעהלט אויס פרויען, איז דאָך נאטירליך, אז א סך מענער זאָלען אויסקומען מיט איין פרוי. און אויב אזוי, ווייסט מען דאָך ביי אזעלכע מענשען ניט ווער דער פאָטער איז און קרובים דארף מען ביי זיי רעכענען נאָר פון דער מוטער'ס צד. אזוי זאָגט מעקלעננאן, אז עס דארף זיין. אָבער ער מוז אליין צונעבען, אז „עס איז אָבער מערקווירדיג, דאָס מען גע-פינט, אז עס איז ניט אזוי: דער מנהג, אז דער חתן כאפט די כלה מיט געוואלד ביי איהרע עלטערען איז נאָר דוקא אס שטארקסטען פערשפרייט ביי אזעלכע פעלקער, ביי וועלכע קרובים רעכענען זיך שוין נאָכ'ן פאָטער'ס צד.“

דאָס זעלבע איז אויך מיט זיין סברה, אז דיעזער מנהג קומט פון דעם, וואָס ביי דיעזע מענשען טויטעט מען א סך מיידלעך, ווען זיי ווערען געבוירען, און אז אָט דעריבער פעהלט ביי זיי אויס פרויען און זיי מוזען זיי רויבען פון אנדערע שטאַמען. מעקלעננאן זאָגט אליין: „עס איז א זאָנדערבארער פאקט, אז, אזוי ווייט ווי מיר וויי-סען, ווערט דוקא קיין קינדערמאָרד ניט בעגאנגען סיסטעמאטיש ביי די פעלקער, ביי וועלכע עס בעשטעהט עקסאָנאָמיע און ביי וועלכע קרובים רעכענען זיך נאָר דער מוטער'ס צד.“ דיעזע ביידע פאק-טען צושלאָגען דאָך זיין גאנצע טהעאָריע. ער זוכט זיך דאָ ארויס-צודרעהען מיט נייע סברות, אָבער מיט זיי פערפלאָנטערט ער זיך נאָר מעהר.

און דאָך האָט זיין טהעאָריע אין ענגלאַנד געפונען גרויסען ביי-פאל און צושטימונג. אין ענגלאַנד איז מעקלעננאן געווען בעטראַכט פאר דעם גרינדער פון די געשיכטע פון דער פאמיליע, און אלס דער

ענטדעקט האָט ער דעם פאָקט פון עקסאָגאָמע גרופען אויף קיין פאל
 ניט. און פערשטאנען האָט ער דאָס ערשט רעכט ניט. מעקלעננאן
 אליין געהמט דיעזען פאָקט אַרויס פון מעלדונגען, וואָס געפינען זיך
 צואוואָרפען אין ביכער פון א סך בעאַבאַכטער. אָבער חוץ דעם האָט
 שוין דער פאָרשער לעטהעם, אין זיין בוך „בעשרייבענדע עטהנאָלאָ-
 גיע“ (1859), בעשריבען גענוי און ריכטיג אזא איינפיהרונג ביי
 די מאַנאַרען אין אינדיען און ער זאָגט, אז דיעזער מנהג געפינט זיך
 אין אלע טיילען פון דער וועלט. מעקלעננאן אליין בריינגט דאָס פון
 איהם. און אונזער מאַרגאן האָט אויך ריכטיג בעשריבען אזא מנהג
 ביי די איראַקעזען-אינדיאַנער אין אמעריקא. ער האָט דאָס בעשריע-
 בען נאָך אין יאָהר 1847, אין זיינע בריעף איבער די איראַקעזען אין
 דעם זשורנאַל „נאַרטה אמעריקאן ריווייו“ און אין יאָהר 1851 אין
 זיין שריפט „דהי ליעג אָוו דהי איראַקאָזי“. דאָך האָט מעקלעננאן דעם
 פערדיענסט, וואָס ער האָט דאָס צוזאַמענגעשטעלט און פעסט בע-
 גרינדעט. אָבער דער אַדוואָקאַטען-פערשטאַנר פון מעקלעננאן האָט
 אין דעם ענין פון מוטעררעכט, ווי מיר וועלען באלד זעהען, אָנגע-
 מאכט אַ פלאַנטער אַ גרעסערען ווי באַכאַפּען'ס מיסטישע פאַנטאַזיע.
 ווייטער איז עס מעקלעננאן'ס פערדיענסט, וואָס אויך ער איז
 דערגאַנגען, אז אין אָנהויב האָבען זיך גערעכענט קרובים נאָך פון דער
 מוטער'ס צד. ער האָט אָבער שפּעטער אליין מורה געווען אז באַכאַפּען
 האָט דאָס שוין אויסגעפונען פריהער פון איהם. אָבער אויך אין דעם
 פונקט איז ער צופלאַנטערט. ער רעדט כסדר פון קרובים'שאפט נאָך
 פון דער מוטער'ס צד אויך וועגען אַ שפּעטערע ענטוויקלונגס-שטופע;
 אין אמת'ן האָבען אויף דיעזער שטופע קרובים פון פאָטער'ס צד זיך
 שוין אויך געהאַלטען פאר קרובים. די ווערטער פון דער שפראך האָבען
 שוין אויסגערדיקט אזא סאָרט קרובים'שאפט אויך; מעהר ניט, נאָך
 דער מוטער'ס צד האָט זיך נאָך אַלץ גערעכענט די אַבשטאַמונג. און
 די ירושה איז נאָך איבערגעגאַנגען נאָך נאָך דער מוטער'ס צד. (מיר
 וועלען ווייטער זעהען דייטליך ערקלערט וואָס דאָס מיינט. — א י -
 ב ע ר ז.) מעקלעננאן פערשטעהט דאָס ניט. דאָס איז די בעשרענקטע
 נאָטור פון דעם יוריסט, ער בעשאפט זיך אַ פעסטען רעכטס-אויס-
 דרוק און דיעזען אויסדרוק בענוצט ער כסדר אויף צושטענרע וואָס
 ענטוויקלען זיך און ער קוקט ניט, וואָס די ענטוויקלונג האָט דערווייל

האָבען אזעלכע שבטים נאָר געקענט קריגענען ווייבער, ווען זיי האָר-
בען זיי גערויבט.

מעקלעננאן פרעגט דאָן ווייטער: פון וואַנען האָט זיך גענומען
דיעזע זיטע פון עקסאָגאַמיע — דאָס הייסט מען זאָל ניט טאָרען חתונה
האָבען אין דעם אייגענעם שבט? זאָל דאָס קומען פון דער וואָס
מען האָט דאָס געהאַלטען פאַר אַ בלוט-שאַנדע חתונה צו האָבען מיט
אייגענע בלוט-פּערוואַנדעטע? דאָס קען ניט זיין ביי מענשען פון
אַזאַ מדרגה. דאָס ענטוויקעלט זיך ערשט אַ סך שפּעטער.

ערקלערט מעקלעננאן אזוי: ביי אַ סך ווילדע איז שטאַרק פּער-
שפּרייט די זיטע, אז ווען עס ווערען געבוירען מיידלעך, דערשטיקט
מען זיי באַלד. דורך דעם פּעהלען אַוים מיידלעך אין יעדען איינ-
ציגען שטאַם. עס זיינען דאָ מעהר מענער ווי פּרויען. דערפון קומט
אַרויס קודם, אז אַ סך מענער האָבען איין פּרוי בשותפות, דאָס הייסט
פּיעל-מענעריי. פון דעם וויעדער איז אַרויסגעקומען, אז מען האָט
נאָר געוואוסט ווער די מוטער פון אַ קינד איז, אָבער ניט ווער דער
פאָטער איז. דעריבער איז קרובים'שאַפט נאָר גערעכענט געוואָרען
פון דער מוטער'ס צד און ניט פון פאָטער'ס צד. עס איז אַלזאָ געווען
מוטעררעכט. דאָס אָבער וואס מעהרערע מענער האָבען געהאַט
בשותפות איין ווייב, האָט נאָר עטוואס מילדער געמאַכט די צרה, וואס
אין דעם שבט גופא האָט אַויםגעפּעהלט ווייבער, אָבער אין גאַנצען
געהאַלפען האָט דאָך דאָס ניט. דעריבער איז אַרויסגעקומען, אז מען
האָט סיסטעמאַטיש געכאַפט און גערויבט פּרויען פון פּרעמדע שבטים.
מעקלעננאן זאָגט דעריבער: אזוי ווי עקסאָגאַמיע און פּיעל-
מענעריי קומען אַרויס פון איינע און דיזעלכע אורזאַכע, — פון דעם
וואָס עס איז ניט געווען קיין פּרוי פאַר יעדען מאַן, — מוז מען אָנ-
געהמען, אז ביי אַלע עקסאָגאַמע ראַסען איז פּריהער געווען פּיעל-
מענעריי... און דעריבער מוזען מיר עס אָננעהמען פאַר זיכער, אז
ביי די עקסאָגאַמע ראַסען האָט מען אין אָנהויב נאָר געוואוסט פון
קרובים פון דער מוטער'ס צד. (מעקלאַננאן'ס בוך הייסט „שטודיען
אין דער פאַרצייטיגער געשיכטע“.)

עס איז דאָס פּערדיענסט פון מעקלעננאן, וואס ער האָט אויפ-
געוויזען, אז דאָס וואָס ער רופט עקסאָגאַמיע, איז אומערדום פּער-
ברייטעט ביי ווילדע פּעלקער, און אז דאָס האָט אַ גרויסע בעדייטונג.

אוועקגערויבט די כלה פון איהרע עלטערן; ביי א טייל טהוט ער דאָס אליין, ביי אנדערע העלפען איהם דערין זיינע פריינד. דיעזער מנהג מוז זיין אן איבערבלייבונג פון א פריהערדיגע איינפיהרונג, וואו די מענער פון איין שבט פלעגען זיך ווירקליך רויבען, כאפען זייערע פרויען מיט געוואלט, פון אנדערע שבטים.

ווי אזוי איז ענטשטאנען די דאָזיגע „רויב־עהע“? אזוי לאַנג ווי די מענער האָבען געקענט געפינען גענוג פרויען אין דעם איי־גענעם שטאם איז דורכאויס ניט געווען קיין אורזאכע דערצו. אָבער פונקט אזוי אָפט ווי מען געפינט דיעזען מנהג, פון כאפען א ווייב ביי א פרעמדען שטאם, אזוי אָפט געפינט מען וויעדער אויך ביי אונענטוויקעלטע פעלקער, אז עס איז איינגעפיהרט דאָס מענער און פרויען פון איין גרופע (דעמאָלט, ארום 1865, האָט מען נאָך געמיינט, אז אזא גרופע איז דאָסזעלבע וואָס דער שטאם, דער שבט) טאָרען ניט הייראטהען מיט אנאנדער, נאָר די מענער מוזען נעהמען פרויען און פרויען מוזען נעהמען מענער נאָר דוקא פון א פרעמדער גרופע. ביי אנדערע ווילדע פעלקער איז א פונקט פערקעהרטער מנהג, די מענער פון א גרופע מוזען נעהמען פרויען דוקא נאָר פון דיזעלבע גרופע.

מעקלעננאן רופט אָן די ערשטע סאָרט הייראטה „עקסאָנאמע“ (אויסער שטאם־דיגע) און די צווייטע — „ענדאָנאמע“ (אין שטאם־דיגע). און ער פרעגט נאָר ניט און מאכט א כלל, אז עס זיינען פאר־האנען ע ק ס א ג א מ ע א ו ן ע נ ד א ג א מ ע ש ב ט י ם, וועלכע זיינען און בלייבען אימער אזוי פערשיעדען.

דער אמת איז, אז ווען ער האָט אויסגעפאָרשט די עקסאָנאמע הייראטהען, האָט ער זיך, זאָ צו זאָגען, מיט זיין נאָז אָנגעשטויסען אויף דעם פאקט, אז דיעזער אונטערשיעד בעשטעהט נאָר אין זיין איינבילדונג; אז אין דער ווירקליכקייט איז אין א סך פאלען, אויב ניט אין די מעהרסטע, און אפשר נאָר אין אלע, ניטאָ אזא אונטער־שיעד. דאָך מאכט ער דיעזען אונטערשיעד פאר דעם פונדאמענט פון זיין גאנצע טהעאָריע. עקסאָנאמע שבטים קענען זייערע פרויען נאָר בעציהען פון אנדערע שבטים. און אזוי ווי אין דער ווילדהייט זיינען די פערשיעדענע שבטים כסדר געווען אין קריעגס־צושטאנד,

טער'ס צד האָט זיך גערעכענט מענשענס אַבשטאַמונג, איז נאָך גע-
 בליבען בעשטיין אַ לאַנגע צייט נאָכדעם, ווי עס איז שוין געווען איינ-
 געפיהרט איינצעל-עהע, כאָטש דערביי האָט מען דאָך שוין געוואוסט
 זיכער ווער דער פאָטער איז, אָדער וועניגסטענס האָט מען איין מאַן
 אנערקענט אלס דעם פאָטער; און אז אין יענע צייטען, וואו די
 מוטערס זיינען נאָך געווען די איינציגע עלטערן, האָבען זיי דורך דעם
 געשפיעלט אַ העכערע ראָלע אין דער געזעלשאַפט, אזא הויכע ראָלע
 האָבען זיי פון דעמאָלט אָן שוין קיין מאָל ניט מעהר געשפיעלט. דאָס
 אַלץ האָט באַכאָפּען אפילו ניט אַרויסגעבראַט אַזוי קלאָר, ווי עס איז
 דאָ איבערגעגעבן. זיין מיסטיציזמוס האָט איהם צוטומעלט. אָבער
 ער האָט דאָך דאָס אַלעם בעווייעזען. און דאָס האָט בעדייטעט אין
 יענער צייט (1861) אַ פאָלשטענדיגע דעוואָלוציאָן אין דער וויסענ-
 שאַפט וועגען די ענטוויקלונג פון פאמיליען-לעבען.

באַכאָפּענ'ס דיקער בוך איז געווען דייטש געשריעבען. און די
 דייטשע געלעהרטע האָבען זיך דעמאָלט דוקא ווייניגער ווי אַלע אינ-
 טערעסירט מיט די פאָרגעשיכטע פון די היינטיגע פאָרמע פון פאמיליע-
 ליען-לעבען. זיין בוך איז דעריבער געבליבען אונבעקאַנט.

דער ערשטער פאָרשער נאָך איהם, אין דיעזען ענין, האָט זיך
 בעווייעזען אין יאָהר 1865; ער האָט דעמאָלט נאָך ניט געהאַט גע-
 הערט פון באַכאָפּענ'ען.

דאָס איז געווען איינער דזש. פ. מעקלעננאָן. זיין אַרט פאָרשען
 איז געווען פונקט דער היפּף (געגענטהייל) פון באַכאָפּענס. באַכאָ-
 פען איז געווען אַ גאון א מיסטיקער. מעקלעננאָן, פערקעהרט, האָט
 געפאָרשט אין דער זאַך ווי אַן אויסגעטריקענטער יוריסט (געזעץ-
 קענער). ביי יענעם האָט געשפיעלט די הויפט ראָלע אַ שטאַרקע דיכ-
 טערישע פאַנטאַזיע; דער, דאַגעגען, האָט בעטראַכט די זאַך מיט
 די קירות פון אַן אַרוואַקאַט, וואָס האַלט זיין רעדע פאַר געריכט, —
 קירות וואָס מאַכען אַן איינדרוק ווי זיי וואַלטען זיך שטאַרק געלייגט
 אויפ'ן שכל.

ביי אַ סך ווילדע און באַרבאַרישע פעלקער, און אויך ביי צי-
 ווילזירטע אין היינטיגע צייטען, אַזוי גוט ווי גאַנץ פאַרצייטענס,
 האָט מעקלעננאָן אויסגעפונען אַ זאַנדערבאַרען מין מנהג פון חתונה
 האָבען: דער חתן, נעמליך, מאַכט אַן אַנשטעל ווי ער וואַלט כלומר'שט

צען בוך פון באכאפען. אָבער פאַר איין גאַנג בעווייזט דאָס, אַז באַכאַפּען גלויבט אַליין, אויף אַ געוויסען אופן, אין די גריכישע גע- טער און טייפעליכעס: ער גלויבט נעמליך, אַז דיעזע געטער (דאָס הייסט דער גלויבען אין זיי) האָבען אין דער גריכישער העראָען-צייט בעווייעזען אַ נס, אַז זיי האָבען געהאַלפּען דאָס פּאָטער-רעכט אומ- גוואַרפּען דאָס מוטער-רעכט. עס איז קלאָר, אַז אַזאַ בעגריף, דאָס די רעליגיאָן איז געווען די הויפט קראַפט וואָס האָט געבראַכט די ענדערונגען אין דער וועלט-געשיכטע, פיהרט צו אַ מיסטיציזמוס (גע- היימנים, אַ בעגריף, אַז אין דער וועלט אַרבייטען פערבאַרגענע אי- בערנאַטירליכע כוחות).

עס איז אַ שווערע שטיקעל אַרבייט דורכצולעזען באַכאַפּענ'ס דיקע ביכער און די אַרבייט לוינט זיך ניט אימער. דאָך, דאָס אלעס נעהמט ניט אַוועק באַכאַפּענ'ס פערדיענסט, וואָס ער איז געווען דער ערשטער, וועלכער האָט אויסגעטרעטען אַ נייעם וועג. ער איז געווען דער ערשטער, וואָס האָט בעווייעזען, אַז עס איז פאַלש וואָס מען האָט פריהער געמיינט, אַז גאָר אין די ערשטע צייטען פון די מענשליכע ענטוויקלונג האָט מען זיך געפיהרט אין דעם לעבען פון מענער מיט פרויען אָהן שום טאַלק, אויף אַן אונבעקאַנטען אופן. ער האָט בע- וויעזען, אַז אין די אַלט-קלאַסישע ליטעראַטור (דאָס הייסט די וויכ- טיגע שריפטען פון גאַנץ פאַרצייטיגע רוים און גריכענלאַנד) געפינט מען זעהר אַ סך שפורען, וואָס צייגען, אַז איידער עס איז אויפגע- קומען די איינצעל-עהע, איז געווען איינגעפיהרט ביי די גריכען און אזיאַטען אַן אַנדערער סאָרט דער געלעבטער לעבען פון מענער מיט פרויען: איין מאַן האָט געלעבט מיט מעהרערע פרויען און איין פרוי מיט מעהרערע מענער און עס איז ניט געווען אונזיטליך; דיעזער מנהג איז שפעטער פערשוואונ- דען געוואָרען, אָבער ער האָט נאָך איבערגעלאָזט שפורען פון זיך; די פרויען, הייסט עס, האָבען געקראָגען דאָס רעכט אויף איינצעל-עהע, אָבער זיי האָבען געמוזט דאפיר בעצאָהלען דערמיט, וואָס זיי האָבען זיך איבערגעבען צו אַ געוויסע בעשרענקטע צאָהל מענער; אַז דעריבער האָבען איז אָנהויב מענשען זיך נאָר גערעכענט פאַר קינדער פון זייערע מוטערס, די אָבשטאַמונג איז געגאַנגען נאָר פון מוטער צו מוטער; אַז דיעזע פיהרונגען, וואָס נאָר נאָך די מו-

בעשיצען. דיעזע צוויי געטער האלטען שוין פון דעם נייעם פאטער-
רעכט. זיי בעשיצען איהם. אטעהענע איז די ריכטערין. זי הערט
אויס ביידע צדדים. א ויכוח קומט פאר פאר איהר צווישען ארעס-
טעס און די גריניעען. אין דיעזען ויכוח איז קורץ אויסגערדיקט די
גאנצע שטרייט-פראגע. ארעסטעס טענה'ט, אז זיין מוטער קלי-
טעמנעסטרא האט געטהאן א דאפעלטען פערברעכען: זי האט גע-
טויטעט א י ה ר מאן און ז י י נ פאטער. פארוואס אלזא האט
בען די גריניעען ניט פערפאלגט זי, וואס איהר פערברעכען איז געווען
פיעל גרעסער, און איהם פערפאלגען זיי יא? — טענה'עט ער. און
זיי ענטפערען שלאגענד:

„זי איז צו דעם מאן, וועמען זי האט ערמאָרדעט, ניט געווען קיין
בלוט-פערוואַנדעטע.“

דער מאָרד פון אַ ניט-פערוואַנדעטען אין בלוט, מעג עס זיין
אפילו דער אייגענער מאן, איז אַ זינד אויף וועלכע עס קען זיין אַן
אַבקומעניש און דאָס געהט די גריניעען ניט אָן. זייער אויפגאָבע איז
נאָר, צו פערפאלגען דעם, וואָס טויטעט אַ בלוט-פערוואַנדעטען, און
נאָך דעם מוטער-רעכט, איז דער שווערסטער מאָרד, וואָס האָט קיין
שום פערגעבונג ניט, אַ מוטער-מאָרד.

יעצט טרעט אויף אפאלא אלס פערטהיידיקער פון ארעסטעס.
אטעהענע הייסט די ארעאפאגניטען (ריכטער) אַבשטימען. די שטימען
זיינען גלייך, פונקט אַ גלייכע צאָהל שטימען פאר פעראורטהיילען
און אַ גלייכע צאָהל פאר בעפרייען. אטעהענע אָבער, אלס פּרעזידענט-
טין, וואַרפט אריין איהר שטימע פאר ארעסטעס און מאכט איהם
פריי. דאָס פאָטער-רעכט האָט געזיעגט איבער דעם מוטער-רעכט.
„די געטער פון דעם יונגען דור“ — אזוי ווערט אין די דראַמאַ פאָר-
געשטעלט, אז די גריניעען רופען דיעזע געטער — געווינען איבער
די גריניעען. און דיעזע לאָזען זיך צום סוף אויף איבעררעדען אַנ-
צונעהמען אַ נייעם אַמט אין דיענסט פון די נייע אָרדנונג.

דאָס, ערקלערט באַכאָפען, איז די בעדייטונג פון דיעזע נאַנץ-
פארציטיגע דראַמאַ. זי שטעלט פאָר דעם איבערגאַנג פון מוטער-
רעכט צום פאָטער-רעכט. דאָס איז אַ גאַנץ נייע אויסלייגונג פון די
„אַרעסטעיאַ“, עס איז אָבער ענטשיעדען אַ ריכטיגע אויסלייגונג.
און זי איז איינע פון די שענסטע און בעסטע שטעלען אין דעם גאַנץ-

בעזאנדערס ביי די גריכען. עם זיינען צוגעקומען, אין זייערע געטער־געשיכטען, נייע געטער, וואָס האָבען פאָרגעשטעלט נייע געדאנקען און בעגריפען — דיעזע זיינען צוגעקומען צו די אלטע גרופע פון געטער, וואָס האָבען פאָרגעשטעלט די אלטע בעגריפען. ביסלעכווייז האָבען די נייע געטער אוועקגעשטופט די אלטע אהינטער, און דערמיט האָבען נייע בעגריפען און זיטען פערנומען דעם פלאץ פון די אלטע. קומט אלזאָ אויס, נאָך באַכאָפענ'ס געדאנק, אז די געשיכטליכע פערענדערונג אין דעם פעהרעלטנים צווישען מאן און ווייב איז ניט געקומען פון דער ענטוויקלונג פון די ווירקליכע פעהרעלטנים פון די מענשען, נאָר פון פערענדערונגען אין זייערע רעליגיעזע געדאנק־קען איז דאָס געקומען. אין אמת'ען אָבער זיינען רעליגיעזע געדאנק־קען נאָר אן אַבשפייגלונג אין די קעפ פון די ווירקליכע אומשטענדען פון לעבען. באַכאָפען אָבער האָט דאָס נאָך ניט פערשטאנען.

אין די פארצייטיגע גריכישע ליטעראטור איז דאָ אַ דראַמאַ וואָס ווערט אָנגערופען „אַרעסטעיא“, פערפאַסט פון דעם שרייבער עסקילאָס. זאָגט באַכאָפען, אז דיעזע דראַמאַ שטעלט פאָר דעם קאַמפף צווישען דעם מוטער־רעכט, וואָס האָט שוין געהאַלטען דע־מאָלט אין אונטערגעהן, און פאָטער־רעכט, וואָס איז אויפגעקומען און האָט געזיעגט אין די צייט פון די העראָען. (די אלטע גריכישע לע־גענדען דערצעהלען פון אַ צייט, ווען זייער לאַנד איז געווען בעזעצט פון „העראָען“, גרויסע, מעכטיגע, העלדישע מענשען, האַלב גאָט, האַלב מענש, די פאָרעלטערען פון די גריכען). דיעזע דראַמאַ דער־צעהלט פון אַ פרוי מיט'ן נאָמען קליטעמעסטראַ, וועלכע האָט ער־מאָרדעט איהר מאן אַגאַמעמנאָן, ווען ער איז צוריקגעקומען פון די מלחמה מיט די טראָיאנער. זי האָט איהם ערמאָרדעט כדי צו קענען זיך איבערגעבען צו איהר געליעבטען עגיסטאָס. איהר זוהן, אָרעס־טעס, וואָס זי האָט איהם געהאַט פון איהר ערמאָרדעטען מאן, האָט גענומען ראַכע פאר דעם טויט פון זיין פאָטער און האָט ערמאָרדעט זיין מוטער. דערפאר פערפאָלגען איהם די גריניעען, דאָס זיינען אַ סאָרט טייוועליכעס. זיי זיינען די בעשיצערנים פון דעם מוטער־רעכט. נאָך דיעזען רעכט איז אַ מוטער־מאָרד דאָס שווערסטע פער־ברעכען; פאר דעם איז קיין שטראַף ניט גענוג. אָרעסטעס רופט דאן אויף דעם גאָט אַפאָלאָ און די געטין אטהענע זיי זאָלען איהם

האָט אַרויסגעגעבן זיין בוך „דאָס מוטער רעכט“. אין דיעזען בוך
האָט דער פערפאַסער געשטעלט פאָלגענדע בעהויפטונגען :

1. אז נאָר אין אָנפאַנג האָבען די מענשען געלעבט אין גאַנצען
הפּקר אין זייער פערקעהר פון מענער און פרויען, ווער מיט וועמען
עס האָט נאָר חשק געהאַט. ער רופט דאָס אָן „העטעריזמוס“
(הורעריי). דאָס איז אָבער ניט קיין גלייכער נאָמען פאַר דעם.

2. ביי אַזאַ סאָרט פערקעהר איז אונמעגליך געווען צו וויסען
פון אַ פאָטער. מענשען האָבען נאָר געוואוסט פון מוטערס. און
קרובים זיינען נאָר געווען פון מוטער'ס צד, נאָך מוטער-רעכט. דאָס
איז, די ערשטע צייטען, געווען אזוי ביי אַלע פעלקער פון אלטערטהום.

3. אזוי ווי די יונגע מענשען האָבען ביי אַזאַ צושטאַנד נאָר
געקענט אַ מוטער, זיינען די פרויען געווען ביי די מענשען זעהר הויך
געאַכטעט. דאָס איז געגאַנגען אזוי ווייט, נאָך באַכאַפּענ'ס מיינונג,
אַז די פרויען זיינען געווען די הערשערינס. ער רופט דיעזען צושטאַנד
„גינעיקאָ-קראַטיע“, — וויבער-הערשאַפט.

4. דער איבערגאַנג צו דער איינצעל-עהע, — וואו די פרוי איז
געוואָרען נאָר דאָס אייגענטהום פון איין מאַן און קיינער האָט זיך
ניט מעהר געטאָרט צוריהרען צו איהר, — איז געווען אן איבערטרע-
טונג פון אוראלטע רעליגיאָנס-געבאָטען. (דאָס הייסט אייגענטליך,
אַז דערמיט האָט דער איינער מאַן אוועקגערויבט פון אַנדערע מענער
זייער רעכט, לויט דעם אַלטען מנהג, אויך צו מעגען האָבען דיעזע
פרוי). כדי אויסצוקויפען ביי די אַנדערע מענער דיעזעס רעכט, האָט
דער מאַן געמוזט דאַפיר בעצאָהלען מיט אַ שטראַף, אָדער לאָזען די
פרוי אַ געוויסע צייט פריי פאַר אַנדערע מענער.

בעווייזע דאַפיר בריינגט באַכאַפּען זעהר אַ סך. זעהר פלייסִג
האָט ער אויפגעזוכט און צוזאַמענגעקליעבען אָהן אַ שיעור שטיקלעך
פון די שריפטען פון די פאַרצייטיגע רוים און גריכענלאַנד, וואָס
בעווייזען דאָס.

דורך וואָס האָט זיך דער „העטעריזמוס“ ענטוויקעלט צו מאַ-
נאַאַמיע (איינ-עהע, די איינפיהרונג אַז איין מאַן זאָל האָבען איין
פרוי), וואָס האָט געפיהרט דערצו, אַז פון מוטער-רעכט איז געוואָרען
פאָטער-רעכט ? באַכאַפּענ'ס מיינונג איז געווען, אַז דאָס איז געקומען
פון דעם, וואָס די רעליגיעזע געדאַנקען האָבען זיך ווייטער ענטוויקעלט,

צעלעהע (וואו איין מאן לעבט מיט איין ווייב) איז אויך געווען אין אַריענט (די מזרח-לענדער) פיעל-ווייבעריי און אין אינדיען און טיבעט פיעל-מענעריי. אלזאָ, האָט מען שוין געוואוסט פון דריי פערשיעדענע פאַרמען פאַמיליען-לעבען: איין-עהע, פיעל-ווייבעריי און פיעל-מע-נעריי. אָבער דיעזע דריי פאַרמען האָט מען ניט געקענט צוזאַמען-שטעלען אין קיין אָרדנונג אלס אַ היסטאָרישע ענטוויקלונג, וואו איין פאַרמע פון די דריי זאָל זיין אַרויסגעקומען פון די אַנדערע. מען האָט זיך דאַרום פאַרגעשטעלט, אז אין דערזעלבער צייט זיינען בע-שטאַנען די אלע דריי פאַרמען, אָהן שום צוזאַמענהאַנג.

עס איז אפילו אמת, אז מען האָט געוואוסט פון די פאַקטען, דאָס ביי איינצעלנע פעלקער פון די פאַרצייטיגע וועלט-געשיכטע (פון רוים און גריכענלאַנד, מצרים, אשור, בכל א. ז. וו.) האָט זיך די אָבשטאַמונג פון מענשען ניט גערעכענט נאָכ'ן פאַטער, נאָר נאָך די מוטער. אויך האָט מען געוואוסט, אז אזוי איז עס נאָך היינט ביי אייניגע ווילדע פעלקער. אויך האָט מען געוואוסט, אז ביי אַ סך היינטיגע פעלקער פיהרט זיך, דאָס אַ מאן טאָר ניט חתונה האָבען מיט אַ ווייב פון זיין אייגענער גרופע מענשען; די גרופע איז פון אַ געוויסע גרויס; וואָס פאַר אַ סאָרט גרופע דאָס איז, האָט מען דע-מאָלט ניט אויסגעפאַרשט. אלזאָ, געוואוסט האָט מען פון די אלע פאַקטען און מען האָט כסדר געזאַמעלט אלץ מעהר און מעהר ביי-שפיעלע דערפון. אָבער מען האָט ניט אָנגעהויבען צו וויסען וואָס צו מאַכען פון דיעזע פאַקטען; צו האָבען זיי עפעס אַ צוזאַמענהאַנג; צי בעדייטען זיי אַ געוויסע ענטוויקלונג פון פאַמיליען-לעבען.

אין דעם בוך „אונטערזוכונגען וועגען די גאָר ערשטע געשיכטע פון דער מענשהייט“, פון ע. ב. טיילאָר, אַרויסגעגעבען אין יאָהר 1865, ווערען דיעזע אלע פאַקטען פאַרגעשטעלט ווי עפעס „משונה'דיגע מנהגים“. דאָס האָט דאָרטען אַ פנים, ווי אַנדערע משונה'דיגע מנהגים פון ווילדע מענשען, ווי אַ שטייגער, דאָס וואָס ביי אייניגע סאָרטען ווילדע מענשען איז בעטראַכט פאַר אַן עברה אָנצוריהרען ברענענרעס האַלץ מיט אַ ווערקצייג פון אייזען, און נאָך אזעלכע רעליגיעזע משונה'-דיגע צערעמאָניעס.

אַ רעגעלמעסיגע געשיכטע פון די ענטוויקלונג פון פאַמיליען-לעבען האָט זיך ערשט אָנגעהויבען אין יאָהר 1861, ווען באַכאַפּען

איינלייטונג

(די איינלייטונג איז אן איבערבליק איבער די ענטוויקלונג פון די פארשונגען אין דיעזע אנגעלעגענהייטען. דער לעזער, וואס וועט דאס גע- פינען שווער צו פערשטעהן, קען איבערהיפען די איינלייטונג. — איבער- זעצער.)

ביז צום אָנפאַנג פון די 60ער יאָהרען פון 19טען יאָהרהונדערט איז ניט געווען קיין שום וויסענשאפט וועגען די געשיכטע און ענט- וויקלונג פון פאמיליען-לעבען. דאָס ביסעלע פאַרשונג, וואָס עס איז געווען וועגען דעם, קען ניט אָנגערופען ווערען קיין געשיכטע פון דער פאמיליע. די היסטאָרישע וויסענשאפט איז ביז דעמאָלט נאָך גע- שטאַנען אין דיעזען ענין אויף דעם באַדען פון תורת משה. אין דיעזע תורה ווערט געשילדערט מעהר אויספיהרליך ווי אין אלץ-איינס וועל- בע אַנדערע שריפטען, ווי די מענשען האָבען געלעבט אַ פאמיליען- לעבען, אין וועלכען דער פאָטער איז געווען דער הערשער פון דער פאמיליע. אזא פאָרמע פון פאמיליען-לעבען רופט מען פאטערלי אַר פאטערליע. אזא פאמיליע (פאטר הייסט דער פאָטער). דיעזע פאָרמע פון פאמיליען-לעבען האָט מען אָנגענומען פאר די עלטסטע און מען האָט שוין ווייטער וועגען דעם גאָר ניט געקלעהרט. און ניט נאָר דאָס, — מען האָט אויך אָנגענומען פאר זיכער, אז דאָס איז געווען די- זעלבע פאָרמע פון פאמיליען-לעבען וואָס די היינטיגע בירגערליכע פאמיליע. מען האָט בלויז דערפון אַראָבגענומען די פיעלע ווייבער, וואָס די פארצייטיגע פאטריאַרכען האָבען געמעגט האָבען.

נאָך דיעזער מיינונג האָט מען אָנגענומען, אז דאָס פאמיליען- לעבען האָט איבערהויפט גאָר קיין געשיכטע און קיין ענטוויקלונג ניט געהאַט. אזוי ווי די מענשען לעבען היינט אין זייערע פאמיליעס, אזוי, האָט מען געמיינט, האָבען זיי געלעבט פון אייביג אָן. העכס- טענס האָט מען צוגעגעבען, אז אמאָל איז געווען אַ צייט, ווען עס איז איבערהויפט ניט געווען קיין שום רעגעל און סיסטעם אין דעם לעבען צווישען מענער און פרויען.

עס איז אפילו אמת, אז מען האָט געוואוסט, אז תוע די איינ-

ארויסגעבער האָט שוין אַ לענגערע צייט פערלאַנגט פון מיר, איך זאָל
בעזאָרגען אַ נייע אויסגאַבע. נויטיגע אַרבייטען האָבען מיך ביז אַהער
אַבגעהאַלטען דערפון. זינט די ערשטע אויסגאַבע איז אַרויס, זיינען
אוועק זיעבען יאָהר. דערווייל האָט די קענטנים וועגען נאָר די ערשטע
פאַרמען פון פאַמיליען-לעבען געמאַכט וויכטיגע פאַרטשריטע. איך
האָב אַלזאָ געמוזט פלייסן צו אַרבייטען צו פערבעסערען דעם אינ-
האַלט און צוצולייגען נייעם לויט די נייעסטע פאַרטשריטע פון דער
וויסענשאַפט. בעזאָנדערס דאַרום, ווייל מען האָט בדעה צו מאַכען
סטערעאָטיפען פון דעם ווערק, ווי עס איז יעצט, און איך וועל שוין
אַ צייט ניט מעהר קענען מאַכען קיין ענדערונגען.

איך האָב אַלזאָ דעם גאַנצען אינהאַלט פאַרזיכטיג דורכגעקוקט
און אַ סך צוגעשריעבען. איך האָף, אַז דערמיט האָב איך גענוג אין
בעטראַכט גענומען דעם היינטיגען שטאַנד פון דער וויסענשאַפט.

ווייטער האָב איך צוגעשטעלט אין דיעזען פאַרוואָרט אַ קורצען
איבערבליק איבער די ענטוויקלונג פון דער געשיכטע פון דער פאַמיליע
פון באַכאַפען ביז מאָרגאַן (אין דיעזער איבערזעצונג איז דערפון גע-
מאַכט אַ בעזונדערע „אינגלייטונג“). דיעזען איבערבליק האָב איך
געגעבען הויפטזעכליק דאַרום, ווייל די געלעהרטע אין ענגלאַנד, וואָס
גיבען זיך אָב מיט די פאַרהיסטאָרישע וויסענשאַפט און האָבען אַ
היבשע ביסעל שאַוויניזמוס (פאַטריאַטישע פאַרטייליכקייט) אין זיך,
טהוען נאָך אַלץ ווייטער וואָס עס איז זיי נאָר מעגליך, זיך צו מאַכען
ניט-וויסענדיג פון די איבערקעהרענישען וואָס מאָרגאַנ'ס ענטדעקונגען
האָבען אויפגעטהאָן אין די בעגרייפונג פון די אור-געשיכטע, כאַטש
דאָס האַלט זיי פון דעסטוועגען ניט אָב זיך צו בענוצען מיט די רע-
זולטאַטען פון מאָרגאַנ'ס פאַרשונגען. אויך אין אַנדערע לענדער טהוט
מען שטאַרק נאָך, טהיילווייז, דעם ביישפיעל פון ענגלאַנד.

דיעזעס ווערק איז איבערזעצט געוואָרען אין פערשיעדענע אַנ-
דערע שפראַכען. צום ערשטען אין איטאַליעניש, דאַן אין רומעניש
און דערנאָך אין דעניש. אַ פראַנצויזישע איבערזעצונג פון אַנרי ראַווע,
וועלכע איז איבערזעצט פון דיעזע יעצטיגע אויסגאַבע, ווערט איצט
גערדוקט.

פריעדריך ענגעלס

לאַנדאָן, 16 יוני, 1891.

מאָרגאַן איז דאָס געווען, וועלכער האָט אויפגעטהאָן די גרויסע זאַך: ער האָט דאָס ענטדעקט און צוריק צוזאַמענגעשטעלט די הויפט־שמריכען פון דיעזען פאָר־היסטאָרישען פונדאַמענט פון אונזער גע־שריעבענע געשיכטע. ביי די אינדיאַנער פון נאָרד־אַמעריקא, אין די פאָרמע, ווי זייערע פערבאַנדען זיינען איינגעפיהרט, נאָך משפחות נאָך, — אָט אין דעם האָט מאָרגאַן געפונען דעם שליסעל, וועלכער שליסט אויף פאַר אונז די רעטהענישען פון די עלטסטע גריבישע, רוימישע און דייטשע געשיכטע — די רעטהענישען, וואָס קיינער האָט זיי ביז אַהער ניט געקענט טרעפּען אויפצולעזען.

זיין בוך איז אָבער ניט די אַרבייט פון איין טאָג. אַרום 40 יאָהר האָט ער זיך מיט זיין מאטעריאַל געמאַטערט, ביז עס איז איהם פאָל־שטענדיג קלאָהר געוואָרען וואָס דאָ איז. דאַרום אָבער איז טאַקע זיין בוך איינס פון די ווייניגע ווערק פון אונזער צייט, וועלכע האָבען בעשאַפּען נייע עפאָכען (צייטען) אין דער וויסענשאַפּט.

דער לעזער וועט אין דיעזען בוך לייכט קענען דערקענען וואָס עס קומט פון מאָרגאַנ'ען און וואָס איך האָב צוגעגעבען. אין די קאפיטלען וועגען די געשיכטע פון גריכעלאַנד און רוים האָב איך מיך ניט בע־גנוגענט מיט דעם וואָס מאָרגאַן האָט בעווייעזען, נאָר האָב צוגעלייגט וואָס איך האָב געוואוסט. די קאפיטלען איבער די קעלטען און דייטשען זיינען אין רעכטען עיקר מיינע אייגענע. מאָרגאַן האָט וועגען זיי נאָר געהאַט כמעט בלויז קוועלען פון צווייטער האַנד. וועגען די צושטענ־דע ביי די דייטשען האָט מאָרגאַן נאָר געהאַט — חוץ טאַציטוס — די שלעכטע ליבעראַלע פערפעלשונגען פון די שריפטען פון העררן פריעמאַן. די עקאָנאָמישע בעטראַכטונגען זיינען אַלע פון מיר ניי בעאַרבייט. ווי מאָרגאַן בעהאַנדעלט דיעזען פונקט, איז עס גוט גענוג פאַר זיין צוועק; פאַר דעם אָבער, וואָס איך וויל דאָ אַרויס־בריינגען, איז דאָס געווען דורכאויס אונגעניעגענר. און אומערום וואו עס איז אין דעם בוך געווייעזען וואָס מען דאַרף זיך פון די פאַק־טען דרינגען, איז דאָס זעלבסטפערשטענדליך מיינע אייגענע געדאַנ־קען, חוץ וואו איך בריינג מאָרגאַנ'ס ווערטער.

2. — צו דער פיערטער אויסגאַבע 1891.

די פריהעריגע אויסגאַבע פון דיעזען בוך, וועלכע איז געווען אַ גאַנץ גרויסע, איז זייט כמעט אַ האלב יאָהר אויספערקויפּט. דער

וואָס ווייניגער ענטוויקעלט די אַרבייט איז, וואָס ווייניגער פּראָד-
דוקטען זי קען בעשאַפּען, וואָס קלענער עס איז, אַלזאָ, די עשירות
פון דער געזעלשאַפּט, אַלץ מעהר איז דאָס לעבען פון מענער מיט
פּרויען דער פּונדאמענט פון דער מענשליכער געזעלשאַפּט. דעריבער
איז די מענשליכע געזעלשאַפּט נאָר די ערשטע צייטען אַ משפּחה-
געזעלשאַפּט. די מענשען לעבען הייסט עס צוזאַמען „למשפּחותם“,
נאָך משפּחות נאָך. אין דיעזען צושטאַנד אָבער ענטוויקעלט זיך די
אַרבייט און זי בעשאַפּט אַלץ מעהר און מעהר רייכקייט. דערפון
קומט שפּעטער אַרויס פּרוואַט-אייגענטהום און אויסטויש (בייטען זיך,
חלופּין) פון פּראָדוקטען. און עס קומען אַרויס רייכע און אַרימע.
און עס קומט אַ צייט, ווען אַ מענש קען אויסנוצען די אַרבייט פון
אַנדערע מענשען. דאָס ווערט דער פּונדאמענט פון אַן אונטערשיעד
צווישען פּערשיעדענע קלאַסען מענשען (האַרען און קנעכט, הערשעך
און בעהערשטע). דאָס זיינען שוין נייע עלעמענטען. זיי קענען זיך
שוין ניט גוט אַריינפאַסען אין די אַלטע פּאַרמען פון דער געזעלשאַפּט.
דורות און דורות בעמיהט מען זיך דאָך, ווי עס איז, אַריינצופאַסען
די נייע עלעמענטען אין די אַלטע געזעלשאַפּטס-פּאַרמען. דערווייל
אָבער ענטוויקלען זיך די נייע עלעמענטען אַלץ מעהר, ביז ענדליך קומט
אַ צייט, ווען דיעזע נייע עלעמענטען קענען שוין בשום אופן זיך ניט
אַריינפאַסען אין די אַלטע פּאַרמען פון געזעלשאַפּט און דאָס בריינגט
אַ פּאַלשטענדיגע איבערקעהרעניש. די אַלטע געזעלשאַפּט, וואָס איז
איינגעפיהרט נאָך משפּחות, ווערט צוריסען דורך איהר צוזאַמענשטויס
מיט די נייע-ענטוויקעלטע געזעלשאַפּטליכע קלאַסען. אויף דעם אָרט
פון די אַלטע צוריסענע משפּחות-געזעלשאַפּט קומט-אויף אַ נייע גע-
זעלשאַפּטליכע אָרדנונג, דער שטאַט. די טהיילען פון דיעזען נייען
פּערבאַנד פון מענשען — פון שטאַט — זיינען שוין ניט מעהר קיין
משפּחות און שבטים פון קרובים, נאָר פּעראייניגונגען פון מענשען
וואָס וואוינען צוזאַמען אויף איין אָרט, אַלץ איינס צו זיי זיינען
קרובים צווישען זיך, צי ווילד-פּרעמדע. אין דיעזער נייער געזעלשאַפּט
ענדערט זיך שוין אויף אין גאַנצען די אָרדנונג פון פּאַמיליען-לעבען,
לויט נאָך די אָרדנונג פון אייגענטהום (ווי מיר וועלען דאָס אַלץ וויי-
טער זעהן). אין דיעזער נייער געזעלשאַפּט צושפּרייטען זיך דאָן די
קלאַסען-קעמפּפּע (די מחלוקות צווישען די פּערשיעדענע קלאַסען מענ-
שען, הערשער און בעהערשטע), וועלכע מאַכען אויס דעם אינהאַלט
פון די גאַנצע ביז-העריגע געשרייען וועלט-געשיכטע.

וויסענשאפט*) אין ענגלאנד בעהאנדעלט מאַרגאָן'ס בוך „די פאַר-
צייטיגע געזעלשאַפט“. (דאָס בוך איז אין אמעריקא געדרוקט און אין
ענגלאַנד איז עס מערקווירדיג שווער צו קריעגען.)

מיין אַרבייט (אין דיעזען בוך) קען נאָר אויסצאָהלען אַ קליינעם
טהייל פון דעם, וואס די וועלט האָט פערלוירען, דאדורף וואס מיין
פערשטארבענער פריינד (מאַרקס) האָט ניט דערלעבט אַליין צו שריי-
בען אזא בוך. דאָך האָב איך פאַר מיר זיינע קריטישע בעמערקונגען
וואָס ער האָט געמאכט ווען ער האָט איבערזעצט אויספיהרליך די
וויכטיגסטע טיילען פון מאַרגאָן'ס בוך. דיעזע בעמערקונגען פון
מאַרקס'ן וועל איך דאָ איבערגעבען אזוי ווייט ווי עס וועט זיך לאָזען.

* * *

לויט די מאַטעריאַליסטישע וועלט־בעגריפונג איז די גרונד-
אורזאַכע, דער לעצטער יסוד פון אַלע ענדערונגען אין דער וועלט-
געשיכטע איין זאַך, וואָס טיילט זיך אין צוויי טיילען: ערשטענס,
די בעשאַפונג פון לעבענס־מיטלען, פון עסענוואַרג, קליידונג, וואוינונג
און די ווערקצייגען וואָס מען דאַרף דערצו — דאָס רופט מען פּראָ-
דוּקציע; און צווייטענס, די בעשאַפונג פון מענשען אַליין, דאָס
קינדער־האַבען, דאָס רופט מען „רעפּראָדוּקציע“.

די געזעלשאַפטליכע איינריכטונגען, אונטער וועלכע עס לעבען
די מענשען פון אַ געוויסע צייט אין דער וועלט געשיכטע און אין אַ
געוויסען לאַנד, קומען אַרויס פון דעם אופן ווי די ביידע אַרטען פּראָ-
דוּקציע געהן צו: לויט נאָך דעם, אויף וועלכע שטופע (מדרגה) פון
ענטוויקלונג עס געפינט זיך, פון איין זייט, די אַרבייט, און פון דער
אַנדערער זייט דאָס פאַמיליען־לעבען (**).

(*) „פאַרהיסטאָרישע וויסענשאַפט“ הויסט די פאַרשונג, ווי די מענשען
האַבען געלעבט אין גאָר די ערשטע צייטען, פון וועלכע עס איז ניטאָ קיין
געשריעבענע היסטאָריע. „היסטאָרישע צייט“ רופט מען די צייט, פון
וועלכע עס איז שוין דאָ געשריעבענע דאָקומענטען. פאַר דער צייט הויסט
די „פאַרהיסטאָרישע צייט“. — איבערזעצער.

(**) מאַרקס אַליין האָט ניט געזאָגט, אַז דאָס פאַמיליען־לעבען און דער
אופן פון קינדער־האַבען איז אויך אַ טהייל פון די מאַטעריאַליסטישע הויפט-
אורזאַכען פון די געשיכטליכע פאַסירונגען. דאָס האָט ענגעלס צוגעגעבען.
די יעצטיגע גרעסטע מאַרקסיסטען — צום ביישפּיעל הוינריך קונאַוו —
זאָגען אויך, אַז דאָס איז ניט נויטיג צוצוגעבען. זיי בעווייזען, אַז די
פאַרמע פון פאַמיליען־לעבען קומט אַליין אויך אַרויס פון די איינע אַרט
פּראָדוּקציע — די לעבענס־מיטלען. — איבערזעצער.

פ א ר ר ע ד ע ז

(פון פערפאסער.)

1. — צו די ערשטע ארויסגאבע 1884.

מיט דיעזען ווערק ווערט אויסגעפיהרט א צואה, ביז צו א געוויסען גראד. ניט קיין קלענערער ווי קארל מארקס איז דאָס געוועזען, וועל-כער האָט בדעה געהאַט צו ערקלערען, אין א בוך, די פאַרשונגען פון לואיס מאָרגאן. ער האָט געוואָלט ווייזען זייער שייכות צו דעם וואָס עס קומט ארויס פון זיינע (מאַרקס'עס) — איך מעג ביז א געוויסען גראד זאָגען אונזערע*) — מאטעריאליסטישע אונטערזוכונגען פון די וועלט-געשיכטע. ער האָט געוואָלט צייגען, ווי ערשט דורך דיע-זען צוזאמענהאנג קומט ארויס קלאָר די גאַנצע וויכטיגקייט פון מאָר-נאן'ס פאַרשונגען. וואָרים מאָרגאן האָט דאָך אויף זיין אייגענעם אופן אויפ'ס נייע ענטדעקט, אין אמעריקא, די מאטעריאליסטישע בע-גרייפונג פון דער וועלט געשיכטע, וואס מארקס האָט ינטדעקט מיט 40 יאָהר צוריק, און ער, מאָרגאן, פערגלייכענדיג די באַרבארי און די ציוויליזאַציאן, איז דערפון געקומען צו די זעלביגע געדאַנקען, אין די הויפט-פונקטען, ווי מאַרקס.

מאַרקס'עס בוך „דאָס קאפיטאַל“ האָבען די עקאָנאָמישע גע-לעהרטע אין דייטשלאַנד אפילו שטאַרק געקויפט, אָבער פונקט אזוי שטאַרק האָבען זיי וועגען דעם בוך זיך ניט-וויסענדיג געמאַכט. זיי זיינען דאָך אין זייער וויסענשאַפט ווי א צ ע ד פון בעל מלאכות: זיי לאָזען קיינעם ניט צו, ווען ער איז ניט איינער פון זייערע. און פונקט אזוי האָבען וויעדער די געלעהרטע פון די „פאַר-היסטאָרישע“

(* ענגעלס מיינט דערמיט צו זאגען, אז ער האָט אויך אַ חלק, צוזאמען מיט מאַרקס'ען, אין דיעזע אונטערזוכונגען. מיט עניוּת זאָגט ער, אַז ער האָט מאַרקס'ען נאָר געהאַלפען אין דעם „ביז א געוויסען גראד.“—זיבער-זעצער.)

מיט די מאַטעריאַליסטישע בעגרייפונגס-לעהרע פון קאַרל מאַרקס און מיט זיינע און ענגעלס'עס אייגענע געשיכטליכע פאַרשונגען.

יעצט וועט דער לעזער האַפענטליך פערשטעהן וואָס דער פערפאַסער רעדט.

* * *

שפעטערע פאַרשונגען, נאָך ענגעלס'עס טויט, האָבען בעווייעזען, אַז מאַר-
גאַן'ס געדאַנקען זיינען ניט אין גאַנצען ריכטיג. אַ גרויסער פאַרשער אין
דיעזע זאַכען איז היינרייך קוואַנאו, געוועזענער רעדאַקטאָר פון
דעם בערלינער סאַציאַליסטישען אָרגאַן „פאַרווערטס“. קוואַנאו איז ביי אַלע
עטהאַנאַלאָגען פון דער וועלט אַנערקענט אַלס אַ גרויסער אויטאָריטעט אין
דיעזער וויסענשאַפט. דערצו איז ער איינער פון די שטאַרקסטע מאַרק-
סיסטען. אין אַ ווערק, וואָס ער האָט אַרויסגעגעבען אין נאַוועמבער, 1912,
איז געזאַגט דאָס לעצטע און דאָס נייעסטע וואָרט אין דיעזע פאַרשונגען.

מיר גיבען דאַרום צו, נאָך ענגעלס'עס בוך, דעם אינהאַלט פון קוואַנאו'ס
ווערק. לויט קוואַנאו'ס נייערע פאַרשונגען, אַלזאַ, ווערט בטל אַ גרויסער טייל
פון ענגעלס'עס געדאַנקען אין דיעזען בוך. דאָך וועט ענגעלס'עס בוך האָבען
אַן אַייביגן גרויסען ווערט.

דען, ערשטענס, איז דאָס, ווי אויבען געזאַגט, איינע פון די בעוואוסטע
הויפט-ווערק פון די צוויי גרויסע לעהרער פון דעם היינטיגען וויסענ-
שאַפטליכען סאַציאַליזמוס. אויף דעם אינהאַלט פון דיזען ווערק בערופט
מען זיך אין דיסקוסיאָנען איבער סאַציאַליזמוס; פון זיי בריונגט מען
ראיות. קיינער קען ניט זיין אַ שטיקעל „ווייסער“, אַ „יודע ספר“ אין דעם
היינטיגען סאַציאַליזמוס, ווען ער ווייסט ניט וואָס עס שטעהט אין די דאָ-
זיגע ביכער, פון וועלכער דיעזער איז איינער.

צווייטענס, בלייבען מאַרגאַן'ס און ענגעלס'עס פאַרשונגען אויף אייביג
וויכטיג אַלס גרויסע אויפטהאוונגען, וועלכען האָבען ערשט מעגליך געמאַכט
צו געהן אין דיעזע פאַרשונגען ווייטער. דריטענס, בלייבט דער עיקר פון
זייערע פאַרשונגען ריכטיג. עס בלייבט ריכטיג זייער הויפט-ענטדעקונג, אַז
די פערשיעדענע אינזריכטונגען אין פאַמיליען-לעבען ביי די פערשיעדענע
ווילדע מענשען זיינען ניט קיין צופעליגע ווילדקייטען, נאָר מדרגות, שטו-
פען, פון אַ סיסטעמאַטישער ענטוויקלונג (בסך הכל גענומען), און אַז דאָס
צייגט, אַז אַזאַ מין ענטוויקלונג האָט די גאַנצע מענשהייט דורכגעמאַכט.
און עס בלייבט אויך ריכטיג, אַז דיעזע ענטוויקלונג איז פאַרגעקומען דורך
די מאַטעריעלע אומשטענדען. און עס בלייבען ריכטיג נאָך פיעלע אַנדערע
הויפט-פונקטען פון ענגעלס'עס פאַרשונגען, ווי דער אויפמערקזאַמער לעזער
וועט אליין אַרויסזעהן נאָך קוואַנאו'ס איינווענדונגען.

אַלזאַ, אום צו וויסען וועלכע פון ענגעלס'ס געדאַנקען דאַרפען בלייבען
בעטראַכט פאַר ריכטיג, לויט נאָך די נייסטע וויסענשאַפטליכע פאַרשונגען,
וועט דער לעזער מוזען זעהן אויפמערקזאַם לערנען וואָס מיר גיבען איבער
פון קוואַנאו'ס לעצטע שריפט, צום סוף פון דיעזען בוך.

דער איבערזעצער.

גאַנגען, און דער פונדאַמענט פון דער גאַנצער ענטוויקלונג אין אַלצדונג, קומט אויס נאָך זיין ערקלערונג נאָך, איז נאָר געווען די ענטוויקלונג אין די ווערקצייגען און אין דעם בעשאפען פון לעבענסמיטלען.

וויכטיגער פון אַלץ איז אָבער דער פאַקט, דאָס אַזוי אויספאַרשענדיג די ענטוויקלונג פון די מענשליכע צושטענדע, קומט מאַרגאַן, אויף דיע-זען וועג, צו דער איבערצייגונג, אַז דער היינטיגער צושטאַנד פון קאַ-פיטאליזמוס איז אויך נאָך ניט די לעצטע מדרגה פון דער ענטוויקלונג. דורך די היינטיגע זעהר גיכע ענטוויקלונג אין דער ארבייט און אין אַרויסברענגען לעבענסמיטלען, דורך די נייע מאַשינען און ארבייטס-פער-טילונגען, וועט די היינטיגע געזעלשאפט אויך באַלד מוזען צוקומען צו אַזאַ צושטאַנד, ווען די נייע עקאָנאָמישע אומשטענדען וועלען מוזען אַרויס-ברענגען נייע אַרדנונגען אין דער געזעלשאפט, אין דער רעגירונג, אין דער פאמיליע און אין אלע מענשליכע אנגעלעגענהייטען.

דיעזער פאַקט איז אונגעהויער וויכטיג דעריבער, ווייל מאַרגאַן איז ניט געקומען צו דעם געדאַנק ווייל פריהער האָט זיך איהם פערגלוסט זיך פאַר-צושטעלען אַ זיסען חלום פון אַ בעסערע אַרדנונג אין דער וועלט און ער האָט זיך דערנאָך צוגעפאַסט אַ וויסענשאַפטליכע לעהרע, ווי אַזוי עס וועט קומען דערצו; ניין, מאַרגאַנ'ען איז פריהער קיין סאַציאליסטישע „חלומות“ קיין מאַל ניט איינגעפאלען. נאָר פאַרשענדיג און געפינענדיג ווי די מענשהייט און איהרע אינטריכטונגען האָבען זיך ווירקליך ענט-וויקעלט, איז ער פון דעם אַלליין געקומען צו דער איבער-צייגונג, אַז דיעזע נאַטירליכע ענטוויקלונג מוז פיהרען צו אַ נייע געזעל-שאַפטס אַרדנונג.

מאַרגאַן איז געשטאַרבען דעם 17טען דעצעמבער, 1881.

* * *

אין דיגעזען בוך ערקלערט אַלזאַ דער פערפאַסער ווי אַזוי עס האָט זיך ענטוויקעלט אַ צוזאַמען-לעבען ביי מענשען, מיט אַלע אינטרויכטונגען דערפון. די ערשטע פּעראייניגונג פון מענשען איז געווען די פּערבינדונג פון מענער און פרויען און זייערע קינדער, — דאָס „הויזגעזינט“. דאָס רופט מען אין ציוויליזירטען לשון „די פאמיליע“. (אויף פראַסטי אידויש הייסט פאַ-מיליע די גאַנצע גרויסע משפחה, מיט פעטערס, מומעס, געשוועסטערקינדער א. ז. וו. אין ציוויליזירטען לשון אָבער הייסט „די פאמיליע“ נאָר דאָס הויזגעזינט, די געזינט, — טאַטע-מאַמע מיט זייערע קינדער און די וואָס זינען מיט זיי צוזאַמען אין איין הויז.) שפעטער פּעראייניגען זיך מעה-רערע פאמיליען אין איין פערבאַנד פון פאמיליען. דערנאָך פּעראייניגען זיך מעהרערע אַזעלכע פערבאַנדען אין איין שבט. און צולעצט קומט פון דעם אַרויס די מלוכה, דער שטאַט. דיעזע גאַנצע ענטוויקלונג קומט אַרויס פון די ענטוויקלונג פון פּריוואַט-אייגענטהום. ווי אַזוי האָט זיך דאָס אַלץ ענטוויקעלט, ערקלערט ענגעלס דאָ, לויט נאָך די אויספאַרשונגען פון לואיס ה. מאַרגאַן, צוגעבענדיג דערצו זיינע אייגענע פאַרשונגען אין היסטאָריע, און אויך אייגענע געדאַנקען. און ער בריינגט דאָס אַלץ אין פּערבינדונג

דיעזע גאנצע ענטוויקלונג אין די אַלע זאַכען, — פון דעם צושטאַנד
 פון די נייעדעריגסטע ווילדקייט ביז די הויכע מדרגה פון דער היינטיגער
 ציוויליזאַציאָן, צושטעלען מאַרגאַן אין בעשטימטע מדרגות און בעשרייבט
 גענוי ווי יעדע פון דיעזע מדרגות האָט אויסגעזעהן, לויט נאָך זיינע אויס-
 פאַרשונגען וואס ער האָט געמאַכט אין דעם לעבען פון די ווילדע מענשען,
 וואָס געפינען זיך נאָך היינט אויף דיעזע מדרגות. ער בעשרייבט און ווייזט
 דערביי גענוי, ווי אזוי און פאַר וואס יעדע מדרגה אין דער ענטוויקלונג
 פון דער ארבייט און אין דער בעשאַפונג פון לעבענסמיטלען איז צוזאַמען-
 געבונדען מיט אַ בעזונדערע שטופע אין פאַמיליען-לעבען, אין דער גע-
 זעלשאַפטליכער אָרדנונג און אין דעם אייגענמהום, — אַ שטופע, וואָס איז
 צוגעפאַסט צו דעם צושטאַנד פון דער ארבייט אין דיעזער צייט. און ער
 ווייזט דאָן מיט אַ שכל, ווי אזוי עס געהט אין דעם אַלעם איבער פון איין
 מדרגה צו דער אַנדערער, צו די העכערע, און אלץ דורך ווייטערע פערבע-
 סערונגען און ערלייכטערונגען אין דער אויסאַרבייטונג פון לעבענסמיטלען.
 אז די וועלט-געשיכטע, וואס מען האָט היינט אן אויפגעשריבענע, איז
 ניט די גאנצע געשיכטע פון דער מענשהייט, זינט עס זיינען דאָ מענשען
 אויף דער וועלט, — ווי מען האָט אַמאָל געמיינט — האָבען נייערע פאַר-
 שערס שוין פריהער בעווייעזען. זיי האָבען געצויגט. אַז די געשריבענע
 געשיכטע איז בלויז דער טייל פון דער געשיכטע פון דער מענשהייט,
 וואס הייבט זיך אָן פון דער צייט, ווען די מענשען האָבען שוין געוואוסט
 פון שרייבען, און אז פאַר דעם, ביז די מענשהייט איז געקומען צו אזא
 צושטאַנד, איז אוועקגעגאַנגען א סך, א סך לענגערע צייט, ווי די צייט, וואס
 וועגען איהר דערזעהלט אונז די געשריבענע וועלט-געשיכטע. וואָס אָבער
 אין דיעזער פּאַר-געשריבענער געשיכטע האָט פאַסירט, ווי אזוי די
 ענטוויקלונג פון דער מענשהייט איז דערגאַנגען ביז צו דעם שטאַנד, מיט
 וועלכען די געשריבענע געשיכטע הייבט זיך אָן, — אין דעם האָט מען
 קיין טאַק ניט געוואוסט, ביז לואיס מאַרגאַן האָט אויפגעשריבען דיעזעס
 בוך.

אין דיעזען בוך ערקלערט מאַרגאַן, אז די צייט פון די געשריבענע
 געשיכטע איז בלויז דער דריטער טייל, די דריטע מדרגה אין דער געשיכט-
 טע פון דער ענטוויקלונג פון דער מענשהייט. דיעזע מדרגה רופט ער „די
 ציוויליזאַציאָן“. ווען דיעזע געשיכטע בעווייזט, אַז אַ סך היינטיגע מענש-
 ליכע פיהרונגען זיינען „אַלע מאָל“ געווען אזוי ווי היינט, בעווייזט דאָס
 נאָר, אַז זיי זיינען אזוי געווען „אַלע מאָל“ אויף דיעזע דריטע
 מדרגה פון דער מענשהייט'ס געשיכטע; אָבער אין דער דונקעלער לאַנד-
 גער צייט פון פאַר דער ציוויליזאַציאָן איז אַלץ געווען גאַר אַנדערש. יעדע
 נע צייט אַליוו צושטעלען מאַרגאַן אין צוויי הויפט-טיילען: די ווילדע-
 הייט און די באַר-באַר-ייט. יעדע פון די דריי הויפט אַכטהייט-
 לונגען צושטעלען ער נאָך אין אונטער-אַבטהיילונגען און ווייזט גענוי, ווי
 געזאַגט, אויף ביישפיעלע פון דעם לעבען פון פערשיידענע מינים ווילדע
 מענשען, ווי אזוי דאָס לעבען פון דעם מענש אויף יעדער פון דיעזע
 מדרגות האָט אויסגעזעהן און דורך וואס די ענטוויקלונג איז ווייטער גע-

שפעטער האָט דיעזער אַמעריקאַנער לואיס מאָרגאַן, וועלכער האָט מאַרקס'עם שריפטען קיין מאָל פאַר די אויגען ניט אָנגעזעהן און אפילו ניט געהערט פון זיי — האָט ער דעמוזעלבען געדאַנק בעשמעטיגט דורך זיינע פּאַרשונג-גען, מיט מערקווירדיגע פאַקטען.

מאַרקס איז געפאַלען אויף דיעזען געדאַנק, פון זיין בעטראַכטען דעם צושטאַנד פון די ציוויליזירטע מענשען אין זייער געשרייערענע געשיכטע. די געשרייעבענע וועלט-געשיכטע אָבער הייבט זיך דאָך ערשט אָן פון דער צייט, ווען מענשען האָבען שוין געקענט שרייבען. וואס עס איז געווען מיט די מענשען אין די הונדערט-טויזענדער יאָהרען איידער מענשען האָבען נאָך ענטוויקעלט די שרייב-קונסט, האָט מען פריהער ניט געהאַט קיין מעגליכקייט צו דערגעהן. אָבער מאַרקס האָט זיך משער געווען, אַז זיין „מאַטעריאליסטישע וועלט-בעגרייפונג“ וואלט זיך אויך בעווייעזען פאַר ריכטיג, ווען מען וואָלט דערגאַנגען וואס עס האָט פאַסירט מיט די מענשליכע געזעלשאפט אין איהר גאַר-ערשטען אָנפאַנג, נאָך פאַר דער צייט פון די געשרייעבענע געשיכטע. דאָס האָט אָבער מאַרקס נאָר גערעכענט אַזוי. וואָ-רום מען האָט דאָך נאָך ניט געוואוסט גענויעס פון דיעזע אלטע געשיכטע. פון וואנען זאָל מען וויסען? — עס איז דאָך ניט געווען פון איהר קיין בעשרייבונגען, ווייל מענשען האָבען דעמאָלט נאָך ניט געוואוסט פון שרייבען. דאָס ביסעלע פּאַרשונגען, וואס זיינען שוין געווען געמאַכט פאַר מאָרגאַנ'ען וועגען דעם, האָבען נאָך קיין שום ווערדע און קיין שום סיסטעם ניט געהאַט.

און דאָ קומט מאָרגאַן, און געפינט אויס ווי אזוי דער אָנפאַנג פון דער מענשליכער געזעלשאפט האָט אויסגעזעהן, פון דעם, ווי עס זעהען נאָך היינט אויס די געזעלשאפטען פון די ווילדע, וועלכע שטעהען נאָך היינט אויף אַזאַ מדרגה, ווי אונזערע „אבות אבותינו“ זיינען גע-שטאַנען איידער עס איז געווען אַ שרייב-קונסט. און בעטראַכטענדיג דיעזען צושטאַנד, געפינט ער טאַקע אויס דאָס וואָס מאַרקס האָט גערעכענט אַז מען וואָלט אויסגעפונען, ווען מען וואָלט געקענט וויסען ווי יענער צו-שטאַנד האָט אויסגעזעהן!

דער עיקר זין פון דעם בוך איז דאָס: די פערשיעדענע מינים ווילדע מענשען, וואס לעבען נאָך היינט אין די פערשיעדענע עקען פון די ניי-ענטדעקטע וועלט-טהיילען און אויף די אינזלען, זיינען אַ לעבעדיגער ביושפיעל פון דעם צושטאַנד, אין וועלכען אלע מענשען האָבען זיך אַמאָל גע-פונען, אין אָנהויב פון זייער ענטוויקלונג. די פערשיעדענע מדרגות פון ווילדקייט און באַרבאַרן, אויף וועלכע די פערשיעדענע שבטים ווילדע מענשען געפינען זיך היינט, זיינען די פערשיעדענע מדרגות, די פערשיעדענע שטופען אין דער ענטוויקלונג, דורך וועלכע אַלע מענשען זיינען אַמאָל דורכגעגאַנגען. מיט דער ענטוויקלונג פון די ווילדע צייטן און פון דער ארבייט, געהט-מיט אַ רעגעלמעסיגע ענטוויק-לונג אין דער ארט, ווי דאָס פאַמיליען-לעבען, די געזעלשאפט און די פער-טהיילונג פון אויגענטהום איז איינגעריכטעט.

ענדערט די מאַטעריע פון מוח, צודרעהט די געדאַנקען, אזוי בריינגען ענ-
דערונגען אין ברויט־פּערדיענען אַרויס אַלע ענדערונגען אין מענשליכען
און געזעלשאַפּטליכען לעבען.

דאָס איז דער געדאַנק פון קאַרל מאַרקס. און דיעזען געדאַנק רופט
מען דעריבער:

די מאַטעריאַליסטישע וועלט־אַנשויאונג
— דאָס הויסט די חומר־דיגע, שטאַף־דיגע וועלט־בעגרייפונג.

זאָל זשע דער לעזער גוט געדענקען וואס דאָס בעדייט, דאָס ווארט
„מאַטעריאַליסטישע וועלט־בעגרייפונג“. דען
דיעזער אויסדרוק, דיעזער געדאַנק, איז דער גאַנצער פונדאמענט פון דיע-
זען בוך.

דאָס, אַלזאָ, איז דער אויפטהו פון קאַרל מאַרקס:

ער האָט בעווייעזען, אַז אַלע גרויסע פּערענדערונגען און נייעסען אין
דער וועלט־געשיכטע קומען אַרויס, אין גרונד, פון איין זאַך: פון
דעם אופן, ווי אַזוי מען שטען קריגען זייער
ברויט און זייערע אנדערע לעבענסמיטלען.
אַזוי ווי דאָס פּערענדערט זיך, דורך ערפינדונגען און פאַרשריטע,
פּערענדערט זיך דורך דעם אַלצדינג, אי די איינריכטונגען פון דעם מענש-
ליכען צוזאַמען־לעבען, אי די געדאַנקען, אי די געפיהלע פון מענשען.
אויך די מלחמות און די רעוואָלוציאָנען קומען אַרויס פון דעם.

געדענקט־זשע גוט: דאָס הויסט „די מאַטעריאַליסטי-
שע וועלט־בעגרייפונג“, — דער בעגרייף, אַז דער עיקר
זאך, וואס בריינגט אַרויס אַלע הויפט־ענדערונגען און וויכטיגסטע פאַסי-
רונגען אין דער געשיכטע פון דער מענשהייט איז די אַרט ווי אַזוי דער
מענש קריגט זיין לעבענסמיטלע (דאָס רופט מען אויך „די עקאָ-
נאָמישע און מושטענדען“).

דאָס ענטוויקעלט זיך און פּערענדערט זיך כסדר, רעגעלמעסיג, דורך
דעם וואָס דער מענש מאַכט אַלץ מעהר און מעהר ערפינדונגען און פּער-
בעסערונגען אין דער אַרבייט, אין דעם האַנדעל, אין פּערקעהר, א. ז. וו. און
פון די פּערענדערונגען אין די דאָזיגע זאַכען קומען אַרויס אַלע וויכ-
טיגע פּערענדערונגען אין די איינריכטונגען פון דעם צוזאַמען־לעבען, אין
די געדאַנקען, אין די בעגריפען וועגען רעכט, אין די געפיהלען, אין די
פאַרשטעלונגען מבוּח די נאַטור און אין אַלע אַנדערע וויכטיגע אַנגעלעגענ-
הייטען פון דער מענשהייט.

איינצעלהייטען וועגען דיעזען געדאַנק ערקלעהרט ענגעלס אין דיעזען
בוך.

אין אייראפּא איז קאַרל מאַרקס געווען דער ערשטער, וואס איז גע-
קומען צום שכל, אז די וועלט־געשיכטע ווערט געפיהרט און געטריבען, דער
עיקר, פון דער מאַכט פון די מאַטעריעלע (חומר־דיגע) עקאָנאָמישע אומ-
שטענדען פון די מענשען, און אז פון די פּערענדערונגען אין דיעזע אומ-
שטענדען קומען אַלע פּערענדערונגען אין דעם געזעלשאַפּטליכען לעבען און
אין אַלע אַנדערע אַנגעלעגענהייטען פון די מענשען. און מיט 40 יאָהר

שפעטער אָבער, ווען ס'רוב אידען האָבען געלעבט פון מסחר, — פון אַזאָ סאָרט מסחר, ביי וועלכען א מיידעל און אַ פרוי האָט גאָר ניט גע- האָט צו טהאָן, — איז זי פאר'ן פאָטער ווי פאר איהר מאַן געווען אן אויס- ברענגערקע. און דאָרום האָט דער פאָטער נאָר געהאָפּט איהר „אַרויסצו- פטר'ן“. און דאָרום האָט ער געמוזט צוצאָהלען דעם חתן, ער זאָל די „לאַסט“ אויף זיך נעהמען. (ביי מאַנכע איז עס אפילו ניט געווען אַזוי; אָבער דער מנהג איז ארויסגעקומען פון די, ביי וועלכע עס איז יאָ געווען אַזוי.)

היינט, אין אַמעריקא, וואו פרויען קענען וויעדער זיין פערדיענער- קעס, ווערט דאָס וויעדער ביסלעכווייז אנדערש. יעדענפאלס קען שוין דאָ א מיידעל גיכער קריעגען א חתן אָהן א נדן אויך. דאָ זעהען מיר אלזאָ וויעדער דאָס אייגענע: גרויסע ענדערונגען אין די מענשליכע פיהרונגען קומען ארויס פון דעם, וואָס עס ענדערט זיך דער אופן ווי אַזוי די מענשען קריעגען זייערע לעבענסמיטלען. און נאָך איין ביישפיעל:

ביי אונז אידען איז א בעל בלאכה אין דער משפחה געווען א פלעק אין דער משפחה. אָבער ניט אַלע מאָל איז דאָך אַזוי געווען. יעקב אבינו איז געווען א „פאָראַבאָק“, משה רבנו איז געווען א פאָסטוך. די גמרא זאָגט: „דער וואס עסט פון די פראַצע פון זיינע הענד איז גרעסער פון משה רבנו.“ נאָר שפעטער איז „דער וואס עסט פון די פראַצע פון זיינע הענד“ געווארען דוקא „א פסול אין דער משפחה.“ היינט אין אַמעריקא ענדערט זיך דאָס ביי אונז וויעדער.

פון וואגען קומען די אַלע גרויסע ענדערונגען? דעם „גאָט“ האָבען מיר דאָך דעם אייגענעם, די גמרא די אייגענע, די „אידישע האַרץ“ די אייגענע. אָבער ניט דעם אייגענעם אופן פון קריעגען לעבענסמיטלען:

ווען מיר האָבען זיך געפונען אין אזעלכע אומשטענדען, אז ס'רוב פון אונז זיינען געווען סוחרים, מעקלערס, שדכנים, בטלנים און כלי קודש, ווער איז געווען א בעל מלאכה? אן עס-הארץ, א לאַיווצלח, אַ שלימ'מזל'ניק. איז ער געווען א פסול אין דער משפחה. אָבער וואו ס'רוב פון אונז מוזען לעבען פון אַרבייט, קען דער אַרבייטער ניט זיין מעהר קיין פלעק אין דער משפחה.

פון דעם אַלעם זעהט מען, אז דער עיקר גרונד פון גרויסע ענדערונג- גען אין דעם לעבען פון די מענשען איז — די ענדערונג אין דעם אופן ווי אַזוי די מענשען אַרבייטען אויס און פערדיענען זיך וואָס זיי דאַרפען צום לעבען.

דאָס הייסט די מאַטעריע (די „חומריות“), דער שטאָף פון לע- בען. פונקט ווי דער מוח איז דער שטאָף, די מאַטעריע פון דענקען, אַזוי איז דאָס ברויט-פערדיענען דער שטאָף, די מאַטעריע פון גאַנצען מענש- ליכען און געזעלשאַפטליכען לעבען. אַזוי ווי א זעץ אין מוח, וואס פער-

דעם ריכטיגען ענטפער אויף דעם האָט געגעבען קארל מאַרקס. מיר
וועלען זיין געדאַנק קלאָר מאַכען מיט אייניגע פאַקטען:

ווען אברהם אַבינו'ס קנעכט האָבען זיך צוקריגט מיט לוט'ס קנעכט,
האָב אברהם געזאָגט צו לוט'ן: „וואָס דאַרפען מיר זיך קריגען? די
גאַנצע וועלט איז דאָך פריי פאר דיר, שייך דיך אָב פון מיר און געה דיר
ערגעץ אַנדערש.“ (בראשית י"ג).

פון דעם זעהט מען, אַז אַמאָל איז די גאַנצע וועלט געווען פריי פאַר
יעדען. עס איז ניט געווען קיין פּריוואַט-אייגענטהום אין פעלדער און
לענדער.

דאָס איז שפּעטער אַנדערש געוואָרען: עס איז אויפגעקומען פּריוואַט-
אייגענטהום.

פון וואָנען איז אַרויסגעקומען דיעזע גרויסע געשיכטליכע ענדערונג?
ניט פון גאָט, ניט פון נייע געדאַנקען, נאָר פון דעם, וואָס ע ס א י ז
א ו י פ ג ע ק ו מ ע ן ע ר ד - א ר ב י ו י ט .

אברהם אבינו מיט לוט'ן זיינען נאָך געווען פאַסטוכער. זיי האָבען
נאָך געלעבט פון די מילך און פלייש פון בהמות. צו דעם דאַרף מען ניט
קיין שמענדיגע לאַנד און פעלד. פון קיין פעלד-אַרבייט האָבען זיי ניט
געוואוסט. דעריבער איז ביי זיי ניט געווען קיין פעלד-אייגענטהום.

אַבער וואו מענשען האָבען שוין אויסגעפונען אַרויסצוקריגען זייער
לעבענסמיטעל פון פעלד-אַרבייט, איז א שטיק ערד געווארען פאר זיי א
שטיק לעבען. דערפון איז אַרויסגעקומען ערד-אייגענטהום. (אין אַנהייב
שותפות-אייגענטהום פון גאַנצען שבט).

אלזאָ, פון וואָנען איז דאָ אַרויסגעקומען די גרויסע געשיכטליכע ענד-
ערונג? פון און און ענדערונג אין דעם אופן ווי
דער מענשען שפּאַפּט זיין לעבענסמיטעל.
און אַנדערער ביישפּיעל:

ווען יעקב אבינו האָט געוואָלט די שעהלע רחל פאַר אַ ווייב, האָט ער
געמוזט צוצאָהלען. ער האָט ניט געהאַט וואָס צו בעצאָהלען, האָט ער גע-
מוזט אַבאַרבייטען פאַר איהר ביי איהר פאָטער זיעבען יאָהר. אזוי איז
עס אַמאָל געווען ביי אלע מענשען: ווען איינער האָט געוואָלט אַ ווייב,
האָט ער געמוזט בעצאָהלען פאַר איהר. ביי אונז אידען אָבער איז געוואָ-
רען פונקט פערקעהרט: מען מוז נאָך „איהם“ צוצאָהלען, ער זאָל „זי“ נעהן
מען. דאָס איז א גרויסע געשיכטליכע ענדערונג. פון וואָנען איז די ענד-
ערונג געקומען? ניט פון גאָט, ניט פון און און ענדערונג אין די געדאַנקען,
נאָר וויעדער פון ענדערונגען אין דעם אופן ווי
מענשען קריגען זייערע לעבענסמיטלען.

דען אַמאָל, ווען אלע מענשען האָבען געלעבט פון פאַשען בהמות און
פעלד-אַרבייט, איז א ווייב געווען אן איינברענגערקע, ניט קיין אויסברענג-
ערקע. זי האָט געהאַלפען אַרבייטען. אַלס מיידעל האָט איהר פאָטער גע-
האַט דעם נוצען פון איהר; דעריבער האָט זיך איהם ניט געלוינט איהר
אוועקצוגעבען קיינעם פאַר אַ ווייב, סידען ווען דער חתן האָט גוט בע-
צאָהלט פאַר איהר. און דעם חתן האָט זיך געלוינט צו בעצאָהלען.

אז מען דערצעהלם איין מאָל ווי עס געהט געוועהנליך צו מיט די אַלע זאַ-
כען, ווייסט מען שוין, אז אַלע מאָל געהט עס אַזוי.

די מענשהייט האָט דאָך אָבער יאָ אַ געשיכטע; דאָס הייסט-זשע דאָך,
אז דאָס לעבען פון דער מענשהייט איז ניט אַלע מאָל גלויך. פרעגט זיך די
קשיא: פון וואָנען קומען די פערענדערונגען?
מיט אַנדערע ווערטער: וועלכער כוח פיהרט די געשיכטע?

קוין שום זאך קען דאָך ניט זיין אַהן א „פארוואָס“, דאָס הייסט אַהן
אן אורזאך. ווען היינט איז אַנדערש ווי נעכטען, מוז דאָס דאָך קומען
פון עפעס; וואָרים ווען ניט, פאר וואָס איז ניט היינט געבליבען אַזוי
ווי נעכטען? דער גאַנג פון דער זון, פון דער לבנה, פון דער ערד און די
אַנדערע פלאַנעטען האָט איין אורזאכע, און כל זמן די אורזאכע פערענד-
דערט זיך ניט, פערענדערט זיך טאַקי (אין כלל) דער גאַנג פון די פלאַנעטען
אויך ניט. היינט ווען אין דעם לעבען, אין די איינריכטונגען און אין
די פיהרונגען פון די מענשהייט קומען יאָ פאַר פערשיעדענע פאַסירונגען,
דאָס הייסט, פערענדערט זיך אַלץ יאָ אויף פערשיעדענע אַרטען, מוז דאָך
עפעס זיין אן אורזאכע וואס פערענדערט זיך, היינט וואָס זשע איז
די עזע אורזאכע? און פאר וואָס פערענדערט זיך דיעזע אור-
זאכע אליין?

פארצייטענס האָט מען אויף דעם נאַטירליך געענטפערט, אז גאָט וויל
אזוי, מאַכט ער אַזוי. אָבער אויף אַזאַ שטויגער בענוצט קוין פערשטענ-
דיגער מענש ניט זיין שכל צום דענקען; אדרבה, אזא ענטפער האַקט אַב
דאָס דענקען גאָר אין גאַנצען. וואס איז שוין דאָ צו טראַכטען? אויף
אַלע קשיות, וואס עס וועט אייך אַרען, האָט איהר איין תירוץ: „אַזוי
וויל גאָט און אַזוי מאַכט ער“. אויף אַזאַ אופן מעגט איהר שוין איינ-
מאַרינירען אייער מוח (געהירן) אין זויערען; דאָס איז שוין אן איב-
ריגע צומשעפעניש אין אייער קאָפּ.

אָבער ווער עס זעהט ניט איין קוין נויטווענדיגקייט צו לאָזען זיין
מוח פערפרוירען ווערען פון גלויבענס-פראַסט, פרעגט זיך ווייטער די
קשיא: פאר וואס וויל גאָט היינט אזוי און מאַרגען אַנדערש? ווי קען
א זאך, וואס פערענדערט זיך קוין מאָל גאָר נישט, זיין אן אורזאכע פון
פערענדערונגען? עס שטעהט דאָך („נצח ישראל לא ישנה“) גאָט פער-
ענדערט זיך קוין מאָל גאָר ניט, טאָ אז ער פערענדערט זיך ניט, ווי קען
זיך פערענדערען זיין ווילען צו מאַכען אַמאָל אַזוי און אַמאָל אַזוי?

פילאָזאָפּען וויעדער האָבען ביז אַהער אויך געהאַט אַ טעות אין זויער
אַנטוואָרט אויף דיעזער פראגע: זיי פלעגען זאָגען, אז דאָס לעבען פון דער
מענשהייט פערענדערט זיך, ווייל די געדאַנקען (אידעען) פון די
מענשען און זויערע געפיהלען פערענדערען זיך. בלויבט דאָך אָבער
וויעדער די קשיא, פאר וואס און פון וואַנען פערענדערען זיך די אידעען
און די געפיהלען?

ניט דאָ איז דער אַרט צו בעווייזען נאָך מעהר די פאַלשקייט פון פער-
שיעדענע מיינונגען וועגען דעם.

האָט אויך געגרינדעט אַ געזעלשאַפט צו בויען אַן אייזענבאַהן אין מישיגאַן.
ער איז אויך געווען דער דירעקטאָר פון דיעזער געזעלשאַפט, און אַלס אזעל-
כער איז איהם אויסגעקומען צו פערברענגען לאַנגע צייטען אין די גע-
דיכטע אַלטע וועלדער. ער האָט דאָרט בעטראַכט און אויסגעפאַרשט דאָס
לעבען פון די מערקווירדיגע חיה ב י ע ב ע ר (באַבער) און האָט זיי-
נע אויספאַרשונגען בעשריעבען אין א בוך מיט'ן נאָמען „דער אַמעריקאַ-
נישער ביעבער און די אַרבייט וואָס ער טהוט אויף.“

מאָרגאַן האָט פערפאסט נאָך א סך אנדערע שריפטען וועגען דעם לעבען
פון פערשיעדענע אַמעריקאַנער אינדיאַנער שבטים און וועגען זייער גע-
שיכטע. אָבער דער עיקר אויפטוואונג פון דיעזען גרויסען פאַרשער בע-
שטעהט אין זיין הויפט-בוך „די אַלטע מענשליכע געזעלשאַפט“ Ancient
Society, וואָס ער האָט אַרויסגעגעבען אין דעם יאָהר 1877.

איידער מיר געהען ערקלערען די וויכטיגסטע זאַך וואָס מאָרגאַן האָט
דורך דיעזען בוך אויפגעטהאָן, וועלען מיר פאַר די לעזער, וואָס זיינען מיט
אַזעלכע געדאַנקען נאָך גאַנץ אונבעקאַנט, געבען אַ שטיקעל הקדמה, כדי
זיי זאָלען די וויכטיגע זאַך לייכט פערשטעהן.

* * *

זינט עס זיינען דאָ מענשען אויף דער וועלט, האָט זיך זייער אַרט לע-
בען שוין אַ סך מאָל און אויף פערשיעדענע אַרטען פערענדערט. זעהר אַ
כך פערשיעדענע פאַסירונגען זיינען פאַרגעקומען אין דעם לעבען פון
יעדען פאָלק בעזונדער און פון אַלע פעלקער צוזאַמען — מען מיינט נאָ-
מיירליך ניט די פאַסירונגען וואָס געשעהען מיט יעדען מענש בעזונדער,
נאָר די וואָס געשעהען מיט'ן גאַנצען פאָלק אָדער מיט אַ סך פעלקער אויף
אַ מאָל. די פערענדערונגען און פאַסירונגען וואָס זיינען פאַרגעקומען מיט
די פערשיעדענע פעלקער און מיט דעם גאַנצען כלל מענשהייט זינט זי עקזיס-
טירט, איז די אמת'ע וויכטיגע „וועלט-געשיכטע“, אָדער סתם „די געשיכטע“.

ווען מיט די מענשהייט וואָלט קיין מאָל גאָר קיין נייעס פאַסירט;
ווען עס וואָלט ביי איהר טאַקי געווען, ווי דער פסוק זאָגט, („אין כל חדש
תחת השמש“) עס איז גאָר קיין שום נייעס ניטאָ אונטער דער זון — אַזוי
ווי עס איז, איז אַלע מאָל געווען; ווען די פיהרונגען, אינריכטונגען
און פאַסירונגען פון די פעלקער וואָלטען געווען היינט פונקט אַזוי ווי פאַר-
אַיאָהרען, און פאַר-אַיאָהרען פונקט ווי פאַר צעהן יאָהרען, און פאַר צעהן
יאָהרען פונקט ווי פאַר הונדערט און פאַר טויזענד יאָהרען, דאָן וואָלט
ניט געווען קיין וועלט-געשיכטע, פונקט אַזוי ווי עס איז גאָר ניטאָ וואָס
צו דערצעהלען וועגען דעם וואָס עס האָט פאַסירט מיט דעם גאַנג פון דער
זון, די לבנה, די שמערען, אָדער וואָס עס איז פאַרגעקומען מיט דעם זומער
און ווינטער שוין פון טויזענדער יאָהרען, אַזוי ווייט ווי געוועהנליכע
מענשען זעהען. וואָס איז דאָ צו דערצעהלען? אז דער היינט ביי דעם
גאַנג פון דער זון איז גלייך צום פאַר אַ יאָהרען אין דער צייט, און זומער
און ווינטער קומען צוריק יאָהר ביי יאָהר שוין פון טויזענדער יאָהרען!

זיינען אלע „לויבליכע קרובים“, די פון איין דאָרף מיט'ן אַנדערן אין איין „געגענד“, זיינען „שני בשני“ און די פון איין געגענד מיט'ן אַנדערן אין איין שטאָם זיינען ווייטערע קרובים.

דיעזע נויעס האָט אויפגעוועקט דעם לעבשאַפטעסטען אינטערעס פון די גאַנצע וויסענשאַפטליכע וועלט און גרויסע פאַרשער האָבען צוגערעדט מאָר-גאַנען, ער זאָל ווייטער נאַכפאַרשען אין דער זאך און זעהען צו דערגעהן נאָך מעהר גענויאַיגקייטען.

מאָרגאַן האָט ווייטער נאַכגעפאַרשט ביי אַנדערע אינדיאַנער שבטים און איז געווען איבערראַשט, ווען ער איז דערגאַנגען, אז ביי זיי איז אויך אַזוי מיט די פאַמיליע און די געזעלשאַפט, ווי ביי די איראַקעזען.

אום די זאך נאָך גענויער אויסצופאַרשען, האָט מאָרגאַן אַבגעדרוקט צירקולאַרען מיט פראַגעס וועגען די איינריכטונגען אין די קרובים'שאַפט פון פערשיעדענע שטאַמען און האָט דיזע צירקולאַרען פאַנאַנדערגעשיקט אויף דער גאַנצער וועלט צו פערשיעדענע מענשען, וואָס זיינען בעקאַנט מיט דעם לעבען און פיהרונגען פון פערשיעדענע שבטים ווילדע, — מיט אַ ביטע, צו צושרייבען אויף דיזע צירקולאַרען אַנטוואָרטען און ערקלערונג-גען אויף די פראַגען און זיי איהם צוריקצושיקען. דאָס סמיטהאַסיניען אינסטיטוט פון וואַשינגטאָן האָט איהם אין דער אונטערנעהמונג אונטער-שטיצט מיט געלד און דער מיניסטער פון די פּעראַייניגטע שטאַטען האָט אַליין אַ טייל צירקולאַרען פאַנאַנדערגעשיקט.

אין אַנהייב האָט מאָרגאַן געקראַגען זעהר ווייניג צירקולאַרען צוריק-געשיקט. ער האָט זיך דעריבער אַליין גענומען צו ווייטערע אויספאַרשונג און איז אַרומגעפאַהרען אין פערשיעדענע געגענדען פון אַמעריקא, צו פער-שיעדענע אינדיאַנער שבטים און האָט וויעדער צונויפגעקליבען אַ סך זעהר וויכטיגע פאַקטען און ערקונדיגונגען וועגען דער זאך. דערנאָך אָבער האָבען אויך אַנגעהויבען אַנצוקומען פון אלע עקען פֿון דער וועלט מאַסען אַנט-וואָרטען אויף זיינע פראַגען וועגען דעם אַרט לעבען פון זעהר פיעל פער-שיעדענע שבטים פון ווילדע מענשען. מאָרגאַן האָט אונגעהויער שווער גע-אַרבייט, אום פון דיזע אלע ערקונדיגונגען צוזאַמענצושטעלען אַ גאַנצע סיסטעם און האָט דאָס אויסגעאַרבייט אין אַ גרויסען בוך מיט'ן נאָמען „סיסטעם פון נאָהענטע קרובים'שאַפט און ווייטע קרובים'שאַפט פון די מענשליכע פאַמיליע“. אין דיזען בוך בעשרייבט ער דעם סדר פון קרובים'-שאַפט פון 80 פערשיעדענע שטאַמען פון ווילדע מענשען און פּערגלויכט זיי מיט די קרובים'שאַפט ביי די פּערצייטיגע דורות פון די היינטיגע ציוויליזירטע פעלקער, לויט ווי דאָס איז בעשריעבען אין אַלטע ביכער.

מיט דיזען בוך האָט מאָרגאַן בעשאַפען אַ נייע קענטשאַפט אין די פאַרשונג וועגען דעם אַנהייב פון מענשליכען צוזאַמען-לעבען און געזעלשאַפט-ליכע איינריכטונגען. ביז דעמאָלט האָט מען נישט אַנגעהויען צו וויסען ריכטיג, ווי אַזוי די מענשליכע ציוויליזאַציאָן האָט זיך אַנגעהויען. מאָר-גאַן האָט ערשט מיט דיזען בוך געעפּענט אַ וועג, דאָס ריכטיג צו דער-געחן.

ווען ער האָט ביי דיזען בוך געאַרבייט, איז ער געווען אַן אַדוואַקאַט און

שריעבען האָט ער זיך אונטער דיעזע ארטיקלען מיט זיין אינדיאנישען
נאָמען „סצענאָדאָאָה.“

ער איז אין זיינע פאַרשונגען געוואָרען אזוי אריינגעטהאָן, אז ער
האָט פערנאכלעסיגט זיין אדוואָקאַט-געשעפט. ענדליך האָט ער זיך בעשלאָסן
סען צו בעשרייבען אַלץ וואָס ער איז דערגאַנגען וועגען דעם לעבען פון די
אינדיאַנער אין א גרויסען בוך און דערנאָך צוריק זיך צו נעהמען צו זיין
אַדוואָקאַטור. אין יאָהר 1851 האָט ער אַרויסגעגעבען זיין בוך מיט'ן נאָם
מען „די ליעג פון די איראָקעזען“. אין דיעזען בוך בעשרייבט ער גענוי
און אויספיהרליך ווי דיעזער וואונדערבאַרער בונד פון אינדיאַנער שבטים
איז איינגעריכטעט. דיעזעס בוך איז געווען די ערשטע עכטע וויסענשאַפט-
ליכע בעשרייבונג פון אַן אינדיאַנער פאָלק, וועגען זייערע געזעלשאַפטליכע
איינריכטונגען אַזוי גוט ווי וועגען זייער טעגליכען לעבען, זייערע מנהגים
און זייער גלויבען. אלע פריהעריגע בעשרייבונגען וועגען די אינדיאַנער
זיינען געווען פוסטע פאַנטאַזיעס, פערמישט מיט אַ ביסעל אמת'ע פאק-
טען, וואס זיינען געווען בעשריעבען אַהן א שום אַרדנונג, אַהן א שום סיסטעם,
אַהן א שום ערקלערונג, אויף וואָס די בעשריעבענע פאקטען ווייזען און
וואָס פאר אַ צוזאמענהאַנג זיי האָבען.

אין דיעזען בוך איז צום ערשטען מאל ערקלערט געווארען דער פאקט, אז
ביי אינדיאַנער לעבען אין געזעלשאַפט צוזאַמען ניט גלאַט מענשען, וואס
האַבען זיך צוזאמענגעטראפּען, נור די וואָס לעבען ביי זיי צוזאמען אין
אין פאָלק, אין איין דאָרף, אין איין געגענד, זיינען קרובים, פון איין
משפחה. די איינוואָהנער פון אַ דאָרף זיינען די נאָהענטסטע קרובים; אין
דאָרף מיט'ן אַנדערן אין איין געגענד זיינען שוין אביסעל ווייטערע
קרובים, און איין געגענד מיט די אַנדערע אין איין פאָלק, אַדער שבט, זיי-
נען נאָך ווייטערע קרובים; אָבער קרובים זיינע אלע. די פּערוואַנדשאַפט
(קרובים'שאַפט) איז אלזאָ ביי זיי דער איינציגער פונדאַמענט פון יעדען
אַרט געזעלשאַפטליכען צוזאַמענלעבען. אין דיעזען בוך מיינט אָבער מאָר-
גאַן נאָך, אז נור ביי די איראָקעזען-אינדיאַנער איז דאָס אַזוי, אַלס אַ זעלטענע
אויסנאַהמע.

דורך דיעזען בוך און דורך זיינע נייע ענדעקונגען האָט מאָרגאַן גע-
קראָגען אַ גרויסען נאָמען צווישען די גרעסטע וויסענשאַפטס-לייט. נאָך
מעהר נאָמען האָט ער געקראָגען אין יאָהר 1856, דורך אַ רעדע וואָס ער
האָט געהאַלטען פאַר אַ וויסענשאַפטליכע געזעלשאַפט אין אַלבאַני. אין דיעזער
רעדע האָט מאָרגאַן ערקלערט אַ נייעם געדאַנק וועגען דעם, ווי ביי די אי-
ראָקעזען איז די קרובים'שאַפט אויף אַ משונה'דיגען אַרט און נאָך אַ
משונה'דיגען סדר. אַ שוועסטער-קינד, למשל, הייסט ביי זיי אַ ברודער,
און אַ פעטער רופען זיי פאָטער, און נאָך אַזעלכע זאַכען, און לויט נאָך דעם
נאָך געהט דער גאַנצער סדר פון קרובים'שאַפט, ווער עס הייסט אַ „לויבלי-
כער קרוב“, ווער אַ שוועסטער-קינד, ווער גליד-שוועסטער-קינד, ווער „שלישי
בשלישי“ און אַזוי ווייטער. און לויט נאָך דיעזע אַרט קרובים'שאַפט איז
אויך איינגעריכטעט זייער גאַנצע געזעלשאַפט: די מענשען אין איין דאָרף

דעם יונגען מאַרגאַן האָט זיך זעהר פּערגלוסט, גלאַט אַלס אַ שטיפּעריי, אַז זיין פּעראיינ זאָל זיך פיהרען אַקוראַט ווי די אינדיאַנער פיהרען זיך, און דעריבער האָט ער זיך בעזעצט צווישען די אינדיאַנער אין שטאַט ניו יארק, כדי זיך גוט און גענוי אויסצולערנען זייערע געזעלשאַפטליכע פיהרונגען.

לעבענדיג אָבער צווישען די ווילדע מענשען און בעטראַכטענדיג זייערע שטיקאַווע פיהרונגען איז דער יונגער מאַרגאַן געווארען אזוי פּעראינטער-רעסירט אין דעם, אז ער האָט שוין כמעט פּערגעסען די גאַנצע שטיפּעריי מיט זיין פּעראיינ און האָט זיך אָנגעהויבען צו פּערטיעפען אין אן ערנ-סטע אויספאַרשונג פון די ווילדע מענשענ'ס לעבען.

פון פיעלע מיטגליעדער פון דיעזען פּעראיינ פון קינדערשע שטיפּעריי זיינען דערנאָך געוואָרען וויכטיגע מענשען, וואָס האָבען געשפּיעלט אַ ראָלע אין אמעריקא. מאַרגאַן אליין איז אויך אין יאָהר 1861 געווארען אויס-געקליבען אַלס מיטגליעד פון די אסעמבלי פון שטאַט ניו יארק און זיער בען יאָהר שפּעטער איז ער געווארען סענאַטאָר.

דער אָרדען, וואָס מאַרגאַן האָט געגרינדעט, איז, ווי עס שיינט, דערנאָך נאָך בעשטאַנען אַ לאַנגע צייט און איז געווען גוט בעקאַנט. די פּערוואַמ-לונגען פון דיעזען אָרדען האָבען זיך גערופּען „קאָנסילס“ און זיי פלע-גען זיין אין די וועלדער. דער הויפט „קאָנסיל“ פלעגט זיין ביי נאַכט אין א וואַלד, ביי די ליכטיגקייט פון אַ גרויסען האַלץ-פּיער. די עלטסטע האָבען זיך גערופּען „סויטשעמס“, אַזוי ווי ביי די אינדיאַנער, און זיי האָבען געטראָגען אינדיאַנישע קליידער און אַדלער-פּעדערען אויף די קעפּ. ווען מאַרגאַן און זיינע קאַמעראַדען זיינען עלטער געוואָרען, האָבען זיי איינגעזעהען, אַז זייער פּעראיינ איז נאָר אַ קינדערשע שפּיעלעריי און זיי האָבען איהם אויפגעלעזט. אָבער וואָס מאַרגאַן איז ביי דיעזע שפּיעלעריי דערגאַנגען, וועגען דעם אַרט לעבען און פיהרונגען פון די ווילדע מענשען, איז געווען אַזוי וויכטיג און האָט איהם אַזוי שטאַרק אינטערע-סירט, אַז ער האָט ווייטער ניט אויפגעהערט צו זיין צווישען די אינדיאַנער און אויסצופאַרשען זייער לעבען, זייערע מנהגים, זייערע געדאַנקען, זייער אַרט פאַמיליען-לעבען און זייערע געזעלשאַפטליכע איינריכטונגען. לאַנגע יאָהרען האָט מאַרגאַן געלעבט צווישען די ווילדע מענשען און איז מיט זיי געוואָרען אַזוי היימיש, אַז איין „דזשענס“ פון די סענעקאַ אינדיאַנער האָט איהם אויפגענומען אַלס איינעם פון זיי.

אין יאָהר 1842 האָט ער געדרוקט אַ רייע אַרטיקלען אין דעם זשור-נאַל „נאַרטה אמעריקאַן רעווייו“ וועגען די איראַקעזען-אינדיאַנער. אונטער-

---

ט ע ס. זאָל דער לעזער דאָס אַלעס גוט געדענקען, דען דאָס איז דער עיקר וואָס ווערט אין דיעזען בוך בעהאַנדעלט. דאָס וואָרט ג ע נ ס ווערט אויף ענגליש אויסגעשפּראַכען ד ז ש ע נ ס, אויף פראַנצויזיש ז ש אָ נ. „גענ-טיל“ הויסט — וואָס עס קומט פון אַדער געהערט צו די גענעס: „גענטיל-איינריכטונגען“ הויסט איינריכטונגען פון די מענשען פון דער צייט בשעת די גענעס איז געווען זייער הויפט פּעראייביגונג.

ער אַרויס פון די ערשטע ענגלישע איינוואַנדערער אין אמעריקא. אַלזאָ, אן אמת'ער יענקי.

אין יאָהר 1848, ווען מאָרגאן איז אַלט געווען 21 יאָהר, האָט ער גע-
ענדיגט דעם אוניווערזיטעט „יוניאָן קאלעדזש“ און דערנאָך האָט ער פיער
יאָהר שטודירט יוריספרודענץ (וואָס אן אדוואָקאַט לערנט). ווען ער איז
צוריקגעקומען אין זיין שטעדטעל אריין, איז ער אריינגעטרעטען אין א
געהוימען פעראיין פון יונגע לויט. דער צוועק פון דעם פעראיין איז גע-
ווען גאָר ניט מעהר ווי שפיעלעריי און אונטערהאַלטונג. אָבער דורך דיע-
זען שפיעל-פעראיין איז ער געקומען צו די אויפטוואונגען אין דער ווי-
סענשאַפּט, וועלכע האָבען איהם געמאַכט אונשטערבליך.

מאָרגאן האָט דעם פעראיין איינגעריכטעט אויף א נייעם אופן און
האָט איהם אַ נאָמען געגעבען „דער גרויסער אָרדען פון די איראָקעזען“,
The Grand Order of Iroquoise

די אוינריכטונג פון דעם פעראיין איז געווען נאָכגעמאַכט פונקט אויף
די אַרט פון דעם געזעלשאַפּטליכען לעבען פון דעם אינדיאַנער שבט א י -
ר אָ ק ע ז ע ן. דער פעראיין איז נעמליך געווען פערשפרייט איבער אַ
גרויסער שטרעקע, אזוי ווייט, ווי דיעזע איראָקעזען האָבען זיך געפונען;
דער גאַנצער פעראיין איז געווען איינגעטיילט אין „נאַציאָנען“, די נאַציאָ-
נען וויעדער אין „גענעס.“ (*)

(*) דאָס וואָרט גענעס וועט אין דיעזען בוך פאָרקומען זעהר אָפּט. דאָס
שמאַמט פון פאָרצייטיגען רוים (מלכות רומא). דאָרטען האָט יעדער מענש
צוגעהערט צו אַ גענעס, איז געווען אין איהר בעשיצט און פערזאָרגט און
האָט געטראָגען איהר נאָמען, אַזוי ווי יעדער האָט היינט ביי אונז אַ פאָ-
מיליען-נאָמען. געשמאַמט האָט די גענעס פון דער משפּחה: די קרובים
פון איין משפּחה, ביז צו א געוויסען גראַד, זיינען דאָס געווען אין אָנהויב
איין גענעס. שפעטער אָבער איז פערגעסען געוואָרען די אַמאָליגע קרובים-
שאַפּט פון די גענעס-ברידער און די גענעס איז געבליבען עפעס אַ שטייגער ווי
היינט אַן „אָרדען“; נאָר יעדעס קינד פון אַזאַ אָרדענעס-מיטגליעד איז מיט
זיין געבוירען ווערען גלייך געוואָרען אַ געבוירענער מיטגליעד פון דיע-
זען „אָרדען“, פון די גענעס. וואָס פאַר אַ רעכטע דער מענש האָט געהאַט
אין זיין גענעס, וועט דער לעזער אין דיעזען בוך זעהען. (לויט ווי דער
מלמד מייטשט חומש-ווערטער מיט אינגלעך אין חדר, וואָלט מען דאָס וואָרט
גענעס געדאַרפט פערמייטשען „געשלעכט“.) עס איז מערקווירדיג, אַז
אַזאַ סאָרט גענעס איז געווען ביי אַלע פעלקער אַמאָל און איז דאָ ביי אַלע
ווילדע מענשען היינט. ביי די סקאַטען הייסט עטוואַס עהנליכעס קל אַ ן.
ביי אַנדערע הייסט דאָס אַנדערש. נאָר אין דער וועלט-ליטעראַטור געברויכט
מען היינט אין אַלע שפּראַכען, אויף דיעזען סאָרט פעראייניגונג ביי אַלע
פעלקער דאָס אַלט-לאַטיינישע וואָרט גענעס. (אַמאָל אויך דאָס סקאַטישע
וואָרט קל אַ ן.)

גענעס איז א י י נ ע. מעהרצאָהל איז גענעס, אָדער גענעס -

וועגען וואָס דאָ האַנדעלט זיך

(פאַרוואָרט פון דעם איבערוועצער.)

פ ר י ע ד ר י ק ע נ ג ע ל ס , דער פערפאַסער פון דיעזען בוך, איז געווען דער גייסטיגער שותף פון קארל מאַרקס, דעם פאַטער פון דעם היינטיגען וויסענשאַפטליכען סאָציאָליזמוס. צוזאַמען האָבען די ביידע גרוי-סע מענער געמאַכט זייערע פאַרשונגען אין סאָציאַלע פראַגען. צוזאַמען מיט ענגעלס'ן האָט מאַרקס געמאַכט זיינע גרויסע ענטדעקונגען. מאַרקס איז געווען דער גרעסערער קאָפּ. אָבער ער האָט אימער ערקלערט, אז ענגעלס האָט אַ גרויסען חלק אין אַלצדינג וואָס ער, מאַרקס האָט אויפגעטהאַן.

דיעזער בוך איז איינער פון די הויפט-ווערק זייערע. דאָס איז ווי איינער פון די „חומשים“ פון קארל מאַרקס'עס תורה. קיינער קען זיך ניט רעכענען פאר א שטיקעל „למדן“ אין וויסענשאַפטליכען סאָציאָליזמוס, ווען ער איז ניט בעקאַנט מיט דעם אינהאַלט פון דיעזען בוך. עס מאַכט ניט אויס, וואָס שפעטערע פאַרשונגען האָבען בעוויזען, אַז אַ טייל מיי-נונגען פון דיעזען ווערק זיינען ניט גאַנץ ריכטיג. סיי ווי סיי בלייבט דאָס אַ פונדאַמענטאַלנע ווערק פון וויסענשאַפטליכען סאָציאָליזמוס. קיינער קען ניט מיטרעדען אינטעליגענט אין סאָציאליסטישע זאַכען, ווען ער איז ניט בעקאַנט מיט דיעזען ווערק.

אין דיעזען בוך ערקלערט ענגעלס ווי אַזוי עס האָט זיך ענטוויקעלט אין דער מענשהייט דאָס פאַמיליען-לעבען, דאָס פרוואַט-אייגענטהום און דער שטאַט (די מלוכה-אַרדנונג).

און נעהמען נעהמט ער דאָס דער עיקר פון די אויספאַרשונגען פון דעם אַמעריקאַנער געלעהרטען ל ו א י ס ה. מ אַ ר ג אַן .

כדי אַז דער לעזער זאָל פערשטעהן וועגען וואָס עס האַנדעלט זיך דאָ, וועלען מיר פריהער ערקלערען ווער מאַרגאַן איז געווען און וואס ער האָט אויפגעטהאַן פאַר דער וויסענשאַפט:

* * *

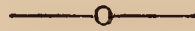
אין די קליינע שטעדטעלע אַראַרא, אין שטאַט ניו יארק, איז דעם 21סטען נאָוועמבער פון יאָהר 1818 געבוירען געווארען דער מאַן, וועלכער האָט רייכער געמאַכט דעם אוצר פון די וועלטס-וויסענשאַפט מיט זעהר וויכ-טיגע געדאַנקען און קענטשאַפטען. דאָס איז געווען לואיס ה. מאַרגאַן.

זיינע עלטערן פון פאַטער'ס צד קומען אַרויס אין גלויכער ליניע, דורך אַכט דורות, פון דזשיימס מאַרגאַן, וועלכער האָט זיך אין יאָהר 1646 בע-זעצט אין נאָקסבורי, מאַסאַטשוזעטס; אויך פון זיין מוטער'ס צד קומט

אינהאלטס-פערצייכנים :

I. וועגען וואָס דאָ האַנדעלט זיך (פאַרוואָרט פון דעם איבערזעצער)
פאַררעדען (פון פערפאַסער) :

XV.	— — — — —	1884	צו דער ערשטער אויסגאַבע
XVIII.	— — — — —	1891	צו דער פיערטער אויסגאַבע
1	— — — — —		איינלייטונג
23	— — — — —		1. פאַרגעשיכטליכע קולטור-שטופען
24	— — — — —		1. ווילדהייט
27	— — — — —		2. באַרבאַריי
36	— — — — —		2. די פאַמיליע
54	— — — — —		1. די בלוט-פעררוואנדשאַפטס-פאַמיליע
56	— — — — —		2. די פונאַלואַ-פאַמיליע
72	— — — — —		3. די פאַרונגס-פאַמיליע
148	— — — — —		3. די שבטים פון די אינדיאַנער
179	— — — — —		4. ביי די פאַרצייטיגע גריכען
196	— — — — —		5. ווי דער שטאַט איז אויפגעקומען
218	— — — — —		6. גענעס און שטאַט אין רוים
231	— — — — —		7. די גענעס ביי די קעלטען און דייטשען
257	— — — — —		8. ווי דער שטאַט איז ענטשטאַנען ביי די דייטשען
280	— — — — —		9. באַרבאַריי און ציוויליזאַציען
			די נייסטע וויסענשאַפט וועגען ענטוויקלונג פון דער פאַמיליע.
323	— — — — —		(צוגאַבע פון איבערזעצער)

P B Jiddish 24

דיא פאמיליע

אַמאל און היינט

(„אורשפרונג דער פאמיליע, פריוואט-אייגענטהום
און שטאצט“)

פון

פריעדריך ענגעלס

פריי איבערזעצט, מיט אַנמערקונגען און אַ צוגאבע,

פון

ב. פייגענבוים.

ארויסגעגעבן פון „פארווערטס“

175 איסט בראַדוויי

1918

22501176697

